

שבוע חול המועד סוכות

(30 September – 6 Oktober 12)

י"ד – כ' תשרי ה'תשע"ג

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַחְתֶּחֶלֶק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂכִינָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּךְ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתבות "לה"ו) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה "החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלָּו וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלָאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם גִּיחַלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפָּט נְאֻמִּים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
וְיִשָּׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוּשָׁה וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רָאשֵׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהֲלִתוֹ עֲמִידַת לָעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְאֵה אֶת־יְהוָה פְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מֵאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאָה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכִיזִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד קָרְנוֹ תְּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יַחֲלַק וְנֶמֶס תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאכֶד:

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תשרי, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה לשאלתו במכתבו מי"א תשרי בהנוגע לנסיעת זוגתו שתליט"א, ביקור באנגליא וכן בשוידען.

ומוכרחני לאמר האמת, שבכלל איני רואה תוכן פנימי בהנ"ל ובפרט בימי החורף והסתיו המתקרבים, אבל כיון שכנראה ממכתבו ישנו רצון חזק וחשק לנסיעה האמורה, הרי יש לצרפה עם איזו שליחות של מצוה [וכמו שתבקר שם באגודת נשי חב"ד או בחוגי נשים חרדיות בכלל לעוררן בהנוגע למצות ולאורח חיים ע"פ התורה וכו'], ובטח תוכל לסדר הילדים שי' בכי טוב.

ויהי רצון שתה"י הנסיעה וחזרה בשעה טובה ומוצלחת ותנצל אותה לענינים של מצוה נוסף על מילוי הרצון מתוך שמחה וטוב לבב.

בודאי מתכווננים לנצל ימי שמחתנו הבע"ל באופן המתאים להפצת המענינות.

בברכה לבשו"ט ולחג שמח.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיא, קיב.....ג
- (ג) מאמר ד"ה תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב
שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ו ה
- (ד) שיחת שבת חול המועד סוכות ה'תשכ"ו ח
- (ה) לקוטי שיחות – חג הסוכות
(בלה"ק) כרך יט..... טז
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי
יצחק שניאורסאהן זצ"ל כא
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת טו, תרגום מאידיש..... כב
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – שבת חוה"מ סוכות כד
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע חול המועד סוכות כו
- (י) שיעורי תהלים לשבוע חול המועד סוכות מו
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע חול המועד סוכות מז
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע חול המועד סוכות נו
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נח
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע חול המועד סוכות..... סא
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע חול המועד סוכות עט
- (טז) – ספר המצוות לשבוע חול המועד סוכות..... צ
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ו, תהלים פרק סד..... צא
- (יח) משניות נדרים
ביאור קהתי צג
- (יט) עין יעקב מסכת יומא..... צט
- (כ) מסכת ברכות עם ביאורים
מדף ס עד דף סד ק
- (כא) מסכת שבת עם ביאורים
מדף ב עד דף ג קטז
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קלא
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קלא
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קלב
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קלד
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קלד
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קלה
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש קלה
- (כט) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהר"ש קלו
- (ל) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"ש קלז
- (לא) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"ש קלח
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש קלט
- (לג) לוח זמנים לשבוע חול המועד סוכות קמא
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש קמג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹. וצריך להבין, מהו
2 העלוי והשכב לעם ישראל בפסוק זה (שכב כו' שיש בו הזכרת
3 זכות לישראל כו' פלומר פדאי הם אלו כו'² כפירוש רש"י בתחילת

5 הפרשה – "ובשכב שפתח בו, יש
6 בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה
7 דרך ריזיו הוא, כלומר כדאי הם
8 אלו שתחול עליהם ברכה")

9 בנתינת התורה לישראל

10 באפן של ירושה (מורשה

11 לשון ירושה) דוקא,

12 כמבאר ב'לקוטי תורה'³

13 על פסוק זה שזהו נתינת התורה

14 לישראל היא כמו אדם

15 היורש את אביו, שלא

16 טרח ויגע כדי להשיג את

17 הירושה, רק בא לו ממילא

18 בירושה שכבר הכין אביו

19 כו', ויש להבין מה השבח

20 והגדולה שבדבר דלקאורה,

21 מאידך גיסא מצד שני הרי

22 אדרבה, זהו העובדה שהתורה

23 באה בירושה הוא ענין של

24 גנאי, היפך השבח, כי משמעות

25 הדברים היא שלולי ענין

26 הירושה לא היו ראויים

27 לזה, מצד עצמם, לפי שלא

28 טרחו ויגעו כו' וילהעיר

29 גם ממאמר רבותינו ז"ל⁴

30 שאומרים לאדם התקן עצמך

31 ללמד תורה שאינה

32 ירושה לך. והינו,

33 שבשכיל למוד התורה

34 צריך האדם להתקין עצמו

35 כו' על-ידי עבודתו

36 ויגיעתו דוקא, ואי אפשר

37 לסמוך על כך שהתורה ניתנה

38 לאדם בירושה ומזה משמע

39 שמי שרוצה לקבל את

40 התורה ללא עבודה

41 ויגיעה, שלו עצמו אלא

42 באפן של ירושה מאבותיו, זה

43 מתחזקת יותר השאלה מהו השבח בכך שהתורה היא "מורשה"?

בס"ד. שבת חול המועד סוכות,

ה'תשכ"ו*

(הנחה בלתי מוגה)

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב¹. וצריך
להבין, מהו העלוי והשכב (שכב כו' שיש בו
הזכרת זכות לישראל כו' פלומר פדאי הם אלו כו'²)
בנתינת התורה לישראל באפן של ירושה (מורשה לשון
ירושה) דוקא, כמבאר ב'לקוטי תורה'³ שזהו כמו אדם
היורש את אביו, שלא טרח ויגע, רק בא לו ממילא
בירושה שכבר הכין אביו כו', דלקאורה, מאידך גיסא
הרי אדרבה, זהו ענין של גנאי, שלולי ענין הירושה לא
היו ראויים לזה, לפי שלא טרחו ויגעו כו' וילהעיר גם
ממאמר רבותינו ז"ל⁴ התקן עצמך ללמוד תורה שאינה
ירושה לך. והינו, שבשכיל למוד התורה צריך להתקין
עצמו כו' על-ידי עבודתו ויגיעתו דוקא, ומזה משמע
שמי שרוצה לקבל את התורה ללא עבודה ויגיעה, אלא
באפן של ירושה, הרי זה ענין של חסרון כו'. ואף
שבנינו הירושה מדגש השכב של כל אחד מישראל
שהוא מציאות של יורש, הרי שכב זה הוא שכחו של
הקב"ה, שעשה את כל אחד ואחד מישראל למציאות
של יורש, ולכאורה אין זה שכחם של ישראל מצד
עצמם. ואין לומר שהשכב הוא לפי שבהם פחר
הקב"ה, שהרי ענין זה אינו מצד הטעם, היינו, בגלל
שיש בהם מעלה מיחדת (שלכן יש לשבחם כו'), אלא
רק מצד הבחירה כו'.

(ב) ויוכן בהקדם המבאר ב'לקוטי תורה' שם⁵ שענין
פירוש מורשה לשון ירושה, יש לפירוש עוד
בענין אחר, שירושה שיהיה לבחינת בן דוקא כו' שיוורש
עצמות אבא (לא רק הארת אבא). ומבאר, שזהו
שבשמיני עצרת זוכים כל נשמות ישראל לקבל
עצרת היום שבו קוראים בתורה (בארץ ישראל) את הפסוק "תורה ציווה לנו
משה מורשה" זוכים כל נשמות ישראל לקבל הארה והשפעה

ואף שבנינו הירושה מדגש השכב והמעלה של כל אחד
מישראל שהוא מציאות של יורש, מבלי הבדל מיהו ומה מעלותיו
הרי שכב זה הוא בעצם שכחו של הקב"ה, שעשה את כל
אחד ואחד מישראל למציאות של יורש, הראוי לרשת את התורה
ולכאורה אין זה שכחם
של ישראל מצד עצמם
שבגללו ראויים הם שתחול
עליהם הברכה.

ואין לומר שהשכב הוא
בעצם שבחם של ישראל לפי
שבהם פחר הקב"ה,
והבחירה הזו גורמת לשכב
שלהם עצמם שהרי ענין זה
אינו מצד הטעם, ולא
מדובר במעלה ויתרון שיש בהם
טעם ונימוק מוכן היינו,
בגלל שיש בהם מעלה
מיחדת (שלכן יש
לשבחם כו'), אלא זוהי
מעלה רק מצד הבחירה
כו' ולא מעלה בהם עצמם.

(ב) ויוכן בהקדם המבאר
ב'לקוטי תורה' שם⁵
שענין פירוש מורשה
לשון ירושה, יש לפירוש
עוד בנוסף לפירוש שירוש
היא משל לדבר שלא בא על ידי
יגיעה בענין אחר, היינו
שירושה שיהיה לבחינת בן
דוקא כו' שיוורש עצמות
אבא כיוון שהבן נמשך מעצם
האב, ענין הירושה הוא ביטוי
לכך שהבן יורש ומקבל בתוכו
את עצמותו ומהותו הפנימית של
האב (לא רק הארת אבא
- 'הארה' במובן של הארה
מועטת ולא העצם). ומבאר,
ב'לקוטי תורה' שזהו
המשמעות הפנימית של ירושה
התורה על ידי כל אחד ואחד
מישראל היא שבשמיני

ביאור בדרך אפשר

1 מעצמיות בחינת התורה מהעצם והמהות הפנימית של התורה (ולא
2 רק מבחינת נובלות חכמה שלמעלה תורה⁶ חכמינו זכרונם
3 לברכה הפליאו את מעלת החכמה העליונה, חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא,
4 ואמרו שהתורה היא הנובלות, מעין פירות הנושרים ונובלים, מעומק
5 ופנימיות החכמה העליונה).

6 והינו, שאין זה רק ענין
7 ש"כבר הוכן ונמשך
8 כו", וקיים ללא כל הכנה
9 ומאמץ מצידו של הירוש ופא
10 באפן של העברה מרשות
11 לרשות (מרשות האב
12 לרשות הבן) בלבד, אך
13 אין בו כל חידוש ותוספת אלא
14 זוהי המשכה והתגלות
15 חדשה מדרגא נעלית
16 יותר, מאשר הדרגה של התורה
17 המאירה בכל ימות השנה,
18 והכוונה להמשכה והשפעה של
19 עצמיות התורה.
20 ויש לקשר ב' ענינים
21 אלו, במשמעות הפנימית של
22 ענין הירוש ב'הקדם מ'
23 שנתבאר לעיל⁷ במאמר
24 החסידות שנאמר בשבת פרשת
25 וילך שנה זו, תשכ"ו בענין י"ג
26 מדות הרחמים, המנויות

27 בפסוק 'ה' אל רחום וחנון, אך אפים ורב חסד ואמת, נוצר חסד לאלפים
28 נושא עוון ופשע וחטאה ונקח" ש"אף שגדלה מעלתו ביותר, שהן
29 למעלה מהשתלשלות כו', הסדר הרגיל והקבוע של המשכת האור
30 האלוהי העליון מלמעלה למטה הוא שהאור בא בהדרגה וכל דרגה קשורה
31 בחברתה כטבעות של שלשלת האחויות זו בזו, ואילו ההארה של י"ג מידות
32 הרחמים היא התגלות שלמעלה מ'סדר ההשתלשלות' הרגיל והקבוע
33 ונמשכות באפן של אתערוותא דלעילא, שלא על ידי עבודת האדם
34 כמבואר בחסידות שבחודש אלול יש אהרה של י"ג מידות הרחמים מלמעלה,
35 בדרך 'אתערוותא דלעילא' ורק אחר כך יש התעוררות מצד האדם להתקרב
36 לאלוקות מ'כל-מקום, מצד שני הדבר כן תלוי במעשיו ובעבודתו של האדם
37 התחתון ולכן למרות שמדובר בהתגלות בדרך 'אתערוותא דלעילא' אינן
38 נמשכות אלא למי שמשים עצמו כשיריים, ושרוי בענוה ושפלות
39 שזהו דבר התלוי באדם עצמו כפי שדרכו רבותינו ז"ל⁸ על הפסוק
40 מי אל כמוך גוי לשאריה נחלתו, שבפסוק זה נרמז כל י"ג המידות
41 (כפי שמופיע גם ב'סדר תשליך' בנוסח רבנו הזקן: "ויאמר י"ג מדות שבפסוקים

ביאור בדרך אפשר

42 מי אל כמוך שהם כנגד י"ג מדות..." לשאריה נחלתו ולא לכל
43 נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים, שרק הוא ראוי להתגלות י"ג
44 מדות הרחמים ונתבאר¹⁰ במאמר הנזכר דיבור המתחיל 'שובה ישראל'
45 שנאמר בשבת פרשת וילך שיש על זה ג' טעמים, מדוע למרות ש"ג
46 מידות הרחמים היא התגלות

47 מלמעלה, הדבר בא רק למי
48 שראוי לזה כיוון ש"משים עצמו
49 כשיריים" וזה תוכנם של שלושת
50 הטעמים שהובאו שם (ממאמר
51 דיבור-המתחיל 'מי אל כמוך'
52 שאמר אדמו"ר מהר"ש בשבת

53 שובה תרכ"ח): א) ענין הסליחה
54 והמחילה אמנם נמשך מלמעלה
55 ללא מידה והגבלה, אבל בנוסף
56 ל'המשכה' מלמעלה למטה
57 דרושה גם 'העלאה' מלמטה
58 למעלה מצד האדם, כי גם
59 המשכה שלמעלה מ'קו המידה'
60 באה בפועל לעולם ב'קו המדה'.
61 (ב) ההמשכה של י"ג מידות
62 הרחמים היא ממקור נעלה
63 ביותר, דרגה שמבחינתה
64 "כחשיכה כאורה" וכדי שלא
65 תהיה מהמשכה זו 'יניקה'
66 והשפעה גם לסטרא-אחרא,
67 ההמשכה באה רק למי שראוי. ג)

68 כיוון שמדובר בהמשכה נעלית ביותר יתכן שתישאיר למעלה ולא תבוא למטה
69 וכדי שתומשך ותתגלה למטה בנפש האדם, על האדם להיות 'כל' ראוי לקליטת
70 הגילוי הגדול ולכן עליו להיות "משים עצמו כשיריים", כפי שמבאר להלן.
71 אף בשבת שבה נאמר המאמר (ועל-דרך-זה בשמיני עצרת) ש"א
72 רק טעם הג', ש"מצד גדל מעלת המשכת י"ג מדות
73 הרחמים, יכולה המשכה זו להשאיר למעלה, ולא לרדת
74 ולהתגלות למטה וכדי שתמשך ותתגלה בנפש האדם בפנימיות
75 [שזהו גם ענין ז' פרים שנשארים אחר ברור י"ג הפרים,
76 שזהו ענין הפנימיות¹¹ בחג הסוכות הקריבו שבעים פרים בסדר של
77 'פוחת והולך', היינו ביום הראשון הקריבו י"ג פרים, ביום השני י"ב פרים וכך
78 מיום ליום עד שביים השביעי הקריבו ז' פרים. ומבואר על כך בחסידות: כשם
79 שבקדושה יש י"ג מידות הרחמים שלמעלה מהחכמה והם 'מקיפים' לעומת
80 החכמה והמידות שהם כוחות 'פנימיים' כך יש בצד שכנגד, היפך הקדושה,
81 י"ג מידות שלמעלה מהשכל והם 'מקיפים' דקליפה. ועל ידי הקרבת י"ג
82 הפרים ביום הראשון פועלים בירור של י"ג המ'קיפים' דקליפה ומעלים אותם

(6) ראה ב"ר פי"ז, ה. וראה קונטרס אחרון בתניא קס, ב ואילך. (7) ד"ה שובה ישראל דש"פ וילך תשכ"ו ס"ב ואילך (סה"מ תשכ"ו ס"ע ג ואילך). (8) ר"ה יז, סע"א ואילך. (9) מיכה ז, יח. (10) שם ס"ו. (11) ראה אוה"ת דרושים לסוכות ס"ע א'תשסה ואילך. וראה גם ד"ה הללו את הוי' דיום ב' דחגה"ס תשכ"ו ס"ד (סה"מ תשכ"ו ע' כד ואילך).

ביאור בדרך אפשר

1 לקדושה, ובהקדמת ביום השביעי מבררים ומעלים לקדושה את ד'
2 המידות ה'פנימיים' של הקליפה (שלמטה מהחכמה ונולדות מהשכל), צריך
3 האדם להיות כלי ראוי ומוכשר לקלוט לגלוי נעלה פנה, וענין
4 זה נעשה על ידי הבטול שמים עצמו כשירים, כנ"ל
5 בארפה.
6 ויש לומר, שכן הוא גם
7 בענין הירושה דתורה, 2
8 שעל ידי הבטול בעת
9 לימוד התורה (משים עצמו
10 כשירים) שנגזש אצלו
11 שגם אם הוא מתייגע בלימוד
12 והיה מקום לחשוב שההצלחה
13 באה לו כתוצאה מהגיגה, הוא
14 מצידו חש שאינו אלא כמו
15 אדם הירש את אביו,
16 שלא טרח ויגע, רק בא
17 לו ממילא בירושה שכבר
18 הכין אביו כו', ולכן אינו
19 מתגאה בהצלחה שלו בלימוד
20 התורה אלא להיפך "משים עצמו
21 כשירים" אזי נעשה כלי
22 שיוכל לקבל בפנימיותו
23 המשכת המדרגה היותר
24 נעלית דעצמיות התורה.
25 ג) והנה יש עוד פרוש
26 בענין הירושה, שזהו מה
27 שיעקב ירש את האורות
28 דתהו (השרש דעשו)
29 שקדם לתקון (השרש
30 דיעקב)¹², מבואר בחסידות
31 כי העולמות במתכונתם
32 הנוכחית, עם 'סדר השתלשלות'
33 הדרגתי ומסודר ועשר ספירות
34 שהאורות שלהם מלוכשים בתוך
35 כלים ראויים לקליטתם, נקראים
36 'עולם התיקון'. ולתיקון קדם 'עולם התהו' בו היו אורות מרובים וכלים
37 מועטים, מצב שגרם ל'שבירת הכלים' ו'נפילה' של ניצוצות קדושה ואלוקות
38 לתחומים שמחוץ לגבולות הקדושה. לכן, 'תיקון' מסמל התלבשות בכלים,
39 סדר והדרגה, ואילו 'תהו' מסמל אורות ללא מדידה והגבלה והתלבשות
40 מסודרת. ושורשו של עשו (שנולד בכבור) הוא מעולם התהו שגבוה משורשו
41 של יעקב שהוא מעולם התיקון, אבל יעקב 'יורש' את התהו מיד עשו.

ביאור בדרך אפשר

42 והינו 'ירושה' זו היא על-ידי ברור הנצוצות דתהו שגפלו
43 בשבירת הכלים בדברים הגשמיים, כאשר האדם בא במגע עם
44 הדברים הגשמיים לצורך עבודת ה' הרי הוא מברר את הטוב שבהם, מפריד
45 אותו מתוך הרע ומעלה אותו לקדושה שברור זה נעשה על-ידי קיום
46 המצוות שכלם נתלבשו
47 בדברים גשמיים,
48 וכידוע¹³ שאפילו קיום
49 המצוות שהן חובת
50 הלכות, כמו אהבה
51 ויראה, ולכאורה קיומן לא
52 קשור במגע עם דברים גשמיים
53 צריך להיות באופן שיהיה
54 נכר בגוף הגשמי, וכמו
55 ביראה, שיראת ה' צריכה
56 להיות ניכרת בגוף הגשמי
57 שרועד מרוב הפחד עד כדי כך
58 שארפובותיו דא לדא
59 נקשן¹⁴, ברכיו נוקשות זו לזו
60 וכידוע הספור¹⁵ אודות
61 אמירת "ובכן תן פחדך"
62 על-ידי רבנו הזקן, בראש
63 השנה שמצד גדל הפחד
64 שהיה ניכר ונרגש גם בגופו
65 היה יכול לומר רק פח
66 פח, ולא היה יכול לסים
67 תבת פחדך¹⁶.
68 ויש לקשר גם ענין זה
69 עם האמור לעיל בענין
70 הירושה, שאף שירושה
71 הוא ענין נעלה ביותר,
72 למעלה מאתערוותא
73 דלתתא, התעוררות מלמטה,
74 מצד האדם, המוגבלת לפי כוחו
75 ויכולתו של האדם מקל-
76 מקום, הרי זה ענין הירושה
77 שלא בא על ידי עבודת האדם עצמו נמשך למטה ונקלט בסופו של דבר
78 בפנימיות האדם, בכל המדרגות שבו, החל מענין השכל,
79 טעם ודעת, ועד לעבודתו בקיום המצוות בדברים גשמיים,
80 שגם שם ישנו ענין הירושה כו'¹⁷ וכך גם בענין הירושה של
81 האורות העליונים שגפלו בדברים הגשמיים שעל ידי קיום המצוות 'ורשים'
82 ומעבירים אותם מהסטרא אחרא לצד הקדושה (מעשו ליעקב).

(12) ראה המשך וככה תרל"ז פס"ו ואילך. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. תש"ב (סה"מ תרנ"ד ע' כו ואילך. תש"ב ע' 39 ואילך). סה"מ תר"ס ע' צח ואילך. ועוד. (13) ראה סה"מ תרצ"א ע' סב. ושנ"א. (14) ע"פ דניאל ה, ו. (15) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 32. (16) באחת הרשימות נרשם, שכאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בענין זה, ה' ניכר שינוי על פניו הק' (המו"2). (17) ע"כ נמצא ברשימת ראשי-הפרקים שהגיעה לידינו (המו"2).

בס"ד. שיחת שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. שבת חול המועד סוכות יש בו שני ענינים: (א) ענין השבת, (ב) ענין היו"ט דחג הסוכות, כפס"ד אדמו"ר
- 2 הזקן שגם חול המועד קרוי "מקרא קודש"¹, "ובמוסף של חול המועד נוהגין לומר את יום מקרא קודש"².
- 3 והנה, ישנם ענינים המשותפים לשבת ויו"ט, או עכ"פ ענינים שאינם סותרים זל"ז,
- 4 — כמו ענין השמחה*, דאף שעיקרה ביו"ט ולא בשבת, כידוע³ ששבת ענינו מוחין דאבא, ויו"ט ענינו מוחין
- 5 דאימא, ששם הוא מקום השמחה, הרי גם בשבת ישנו ענין השמחה⁴, ובפרט בשבת חול המועד, שבו יש תוספת
- 6 שמחה לגבי שאר ימי חול המועד, כמוכן גם מהנהגת רבותינו נשיאנו שהיו אומרים מאמרי דא"ח בשבת חול
- 7 המועד, ולא בשאר ימי חול המועד;
- 8 אמנם, בנוגע להענינים המיוחדים שבכל אחד מהם — מתעוררת שאלה מי מהם קודם.
- 9 ב. ובפרטיות יותר:
- 10 יש מעלה בשבת לגבי יו"ט — להיותו תדיר, והרי "תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם"⁷.
- 11 ולאידך גיסא, יש מעלה ביו"ט לגבי שבת — שהרי בנוגע לענין החביבות רואים במוחש שדבר תמידי (תדיר)
- 12 אין בו תענוג וחביבות כ"כ⁸, וא"כ, דוקא מצד זה שיו"ט אינו תדיר, יש בו חביבות יתירה. ואילו שבת, מצד
- 13 תדירותו מתמעטת חביבותו, ובפרט שענין השבת ישנו גם בכל יום (כמבואר בחסידות⁹ שזהו ענין התפלה שבכל
- 14 יום), שלכן אומרים בכל יום "זכור"¹⁰ את יום השבת לקדשו"¹¹, והרי מובן שאין זה אמירה בעלמא, אלא אמירה
- 15 שפועלת ברגש האדם את ענין השבת.
- 16 ולכאורה יש להכריע הספק שבדבר — מהסדר דקריאת התורה, שבשבת חול המועד מפסיקין מקריאת התורה
- 17 "בסדר שבת", וקוראין בענין המועד¹². וכפי שרואים גם במאמרי החסידות של רבותינו נשיאנו, שרוב המאמרים
- 18 שנאמרו בשבת חול המועד — מאלו שראיתי — מתחילים בעניני המועד, ולא בענין השבת. ומזה מוכח לכאורה
- 19 שיו"ט שהוא חביב קודם.
- 20 אמנם, כל זה הוא ביחס לכל שאר שבתות השנה, משא"כ ביחס לשבת חול המועד סוכות, שבו יש חביבות
- 21 מיוחדת — כיון שזוהי הפעם הראשונה שמסיימים כל התורה כולה בהלימוד של כל אחד לעצמו בשיעורי חת"ת
- 22 (ואילו בשמחת תורה מסיימים בפעם השני, בהקריאה בציבור), וא"כ הרי זה בדוגמת החביבות של היו"ט
- 23 דשמחת תורה, כמ"ש הילקוט¹³ ש"עושים סעודה לגמרה של תורה".
- 24 ג. ולכן, העצה היעוצה "לצאת בשלום" מספק זה היא — לדבר אודות ענין המשותף לשבת ולסוכות.

(* במענה על השאלה למה לא נזכר ענין שמחת בית השואבה, ע"פ משנת בשנים הקודמות⁵ שבזמן הזה ישנה גם בשבת ויו"ט, לפי שקלקלתו היא תקנתנו — ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

תלוי באם נפרש דחסידיים וכו' החוגגים שמחת ביה"ש — הם בדוגמת אלו דפי' התוס' ⁶ "דליכא למיחש כו'". משא"כ את"ל דזריזות זו הוא ענין בפ"ע, ואין שייך לחסידות וכו'. ובפרט ע"פ מש"כ בתוס' שם: "אך הבא להניח כו'".

(7) ברכות נא, סע"ב. ועוד.
(8) ראה כש"ט סקב"א. לקו"א כג, סע"ג. או"ת כז, ב. ובכ"מ.
(9) ראה תו"א נח ט, ריש ע"ב. לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.
(10) יתרו כ, ח.
(11) ראה לקו"ת שם.
(12) מגילה לא, א. רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ח.
(13) יל"ש מלכים רמז קעה. וראה רמ"א או"ח סתקנ"א ס"י. סת"ס ט. יו"ד סוסרמ"ו.

(1) או"ח סרמ"ב ס"א בהגהה.
(2) שם סתפ"ז ס"ו.
(3) ראה לקו"ת צו יא, ד. סה"מ תש"ט ס"ע 130 ואילך.
(4) ראה בהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א סה"מ תש"ט שם. לקו"ש
ח"ד ע' 1090 הערה 31. ח"י"ג ע' 25 הערה 13. חל"ג ע' 62 ואילך.
(5) ראה שיחת שבת חוה"מ סוכות תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם
— התועודיות חכ"ט ע' 44). שם חל"ג ע' 52. וש"נ.
(6) ד"ה אחד — פסחים קיד, סע"ב.

ובהתאם לכך, ידובר עתה אודות פרשת השבוע, שזהו"ע הקשור עם שבת, וכיון שפרשת השבוע היא פרשת ברכה, סיום התורה, הרי זה קשור גם עם היו"ט דסוכות שסימו וחותמו הוא שמחת תורה, השמחה שעושים לגמרה של תורה.

וע"פ הנהוג בשנה האחרונה – יתבאר עתה פירוש רש"י בהתחלת הפרשה ובסיום הפרשה.

* * *

ד. בהתחלת פרשת ברכה, מעתיק רש"י את התיבות "וזאת הברכה .. לפני מותו", ומפרש: "סמוך למיתו, שאם לא עכשיו אימתי".
וצריך להבין:

(א) למה הוצרך רש"י לבאר הטעם "שאם לא עכשיו אימתי" – הרי בן חמש למקרא שלומד ב"חדר" מבין בפשטות שמשה רבינו הוצרך להזדרז ולברך את בני ישראל קודם מיתו, כיון שאחר-כך לא יוכל לברכם? –
ע"ד הסוד כו' ישנו אמנם הענין ש"מה להלן (בחייו) עומד ומשמש, אף כאן (אחר מיתו) עומד ומשמש"¹⁴, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵ בנוגע לרבותינו נשיאינו, ש"גם בהשיבם נפשם אל חיק אביהם שבשמים .. הנה לא זה בלבד שלא יפרדו מעל צאן מרעיתם, הנה עוד מתרפסים להדום כסא מרום .. לדרוש רחמי וחסדי האב על בניו, עמו ונחלתו". אבל ע"פ פשוטו של מקרא, האפשרות האחרונה לברכתו של משה היא קודם מיתו. –

יתירה מזה:

בפעם הראשונה שנזכר בתורה ענין כזה – בברכת יצחק: "בעבור תברכך נפשי בטרם אמות"¹⁶ – לא פירש רש"י "שאם לא עכשיו אימתי", כיון שזהו דבר המובן בפשטות,

[ואדרבה: בענין הנ"ל יש צורך לבאר מדוע הזדרז יצחק ליתן ברכתו בטרם ימות, אף שלאח"ז האריך ימים עד מאה ושמונים שנה¹⁷ – כיון ש"הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי"¹⁸, וכפי שמפרש רש"י "אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפניו וחמש שנים לאחר כן, ויצחק הי' בן ק"ג. אמר, שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום מותי, שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא"; אבל עצם הענין דנתינת ברכה סמוך למיתה, "שאם לא עכשיו אימתי", הוא דבר המובן מעצמו בפשטות],

וא"כ, למה בברכת משה "לפני מותו" הוצרך רש"י לפרש "שאם לא עכשיו אימתי"?

(ב) ולאידך גיסא צריך להבין: משה רבינו, רעיא מהימנא¹⁹, שאוהב ישראל הי'²⁰ – היתכן שהמתין בברכותיו לישראל עד "לפני מותו", ומה גם שלא נהג כמו יצחק לברכם כו"כ שנים לפני מותו?!

(ג) גם צריך להבין דיוק הלשון "וזאת הברכה" – ובשתיים:

(1) "וזאת"²¹ (בוא"ו המוסיף) – הרי ענין זה אינו בשייכות ובהמשך לסיום הפרשה שלפנ"ז?

(2) "וזאת הברכה" – הרי כאן לא שייך לומר "שהי' משה אוהב .. ומראה .. לישראל" (כפי שפירש רש"י על הפסוק²² "וזאת החי' אשר תאכלו", וכיו"ב במקומות נוספים²³), כיון ש"הברכה" הו"ע של דיבור?

וכמו"כ אין לומר שכוונת הכתוב היא להבטיח ("פֶּאֶרְזִיכֶעֶרֶן") שהנאמר להלן הן הן ברכותיו של משה – דמאי קמ"ל?!

(20) ראה מנחות סה, ריש ע"ב. ועוד.

(21) ראה גם אוה"ח ר"פ ברכה (ע"פ).

(22) שמיני יא, ב.

(23) נח ט, יז. בא יב, ב. בשלח טו, ב. תשא ל, יג. בהעלותך ה,

ד.

(14) סוטה יג, סע"ב.

(15) אג"ק שלו ח"א ע' קמא.

(16) תולדות כז, ד.

(17) וישלח לה, כח.

(18) תולדות שם, ב.

(19) ראה תניא רפמ"ב. ובכ"מ.

- ה. ויש לומר הביאור בזה: 1
- כאשר לומדים את הפסוק "וזאת הברכה אשר בך משה גו' לפני מותו" – מתעוררת שאלה: בהתחלת ספר 2
- דברים מודגש כבר שהי' זה סמוך למיתה, כמ"ש²⁴ "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש" 3
- (ר"ח שבט), וכפי שפירש רש"י "מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה". וכיון שיודעים כבר בנוגע לכללות 4
- הספר ש"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל"²⁵ סמוך למיתתו – למה צריך הכתוב להדגיש "וזאת 5
- הברכה אשר בך משה גו' לפני מותו"? 6
- ואדרבה: מכל הענינים שצריך משה לעשות סמוך למיתתו, הי' לו להקדים את ענין הברכה, ובמכ"ש וק"ו: 7
- אם "דברי תוכחות" הי' משה יכול להקדים ולומר לבני" בר"ח שבט, ל"ז ימים קודם מיתתו בז' באדר²⁶ – בודאי 8
- הי' יכול להקדים גם את ברכתו; ולמה מדגיש הכתוב ש"הברכה אשר בך משה" היתה "לפני מותו"? 9
- וקושיא זו מתרץ רש"י בפירושו: "וזאת הברכה .. לפני מותו", "סמוך למיתתו, שאם לא עכשיו אימתי", 10
- כלומר, שבנוגע לברכה זו ("וזאת הברכה") יש צורך וטוב יותר שמשה יאחר אותה עד "סמוך למיתתו" ממש 11
- (דלא כדברי התוכחות שהתחיל לאמרם ל"ז ימים לפני²⁷), כאשר אי אפשר לדחותה עוד, כיון "שאם לא עכשיו 12
- אימתי", כדלקמן. 13
- ו. ויובן בהקדם החילוק בין ברכותיו של יצחק לברכותיו של משה: 14
- בנוגע לברכותיו של יצחק – מצינו שאמר יצחק לעשו אודות הברכה שברך את יעקב: "הן גביר שמתיו לך 15
- וגו"²⁷ (וכן בברכתו לעשו אמר בנוגע ליעקב: "והי' כאשר תריד ופרקת עולו גו"²⁸), שמזה מובן, שהכוונה 16
- בברכה זו היא בנוגע ליעקב עצמו, לא רק בנוגע לזרעו אחריו, והיינו, שפעולת הברכה התחילה כבר מיד (ומזה 17
- מובן גם בנוגע להברכה שברך יצחק את עשו). 18
- אבל ברכותיו של משה – הנה בנוגע לבני" שהיו באותו הזמן, כבר בירכם משה בהתחלת ספר דברים, באמרו: 19
- "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם"²⁹, שזוהי ברכה גדולה ביותר, 20
- ולא רק בנוגע לבני", כפשטות הכתובים, אלא גם בנוגע לכל הענינים; וברכה זו יכולה להתחיל להתקיים מיד, 21
- עוד בהיותם במדבר – שהרי כשם שעד עתה היו יולדים ששה בכרס אחד³⁰, כמו"כ יכולים לילד גם ששים 22
- ריבוא בכרס אחד! 23
- ואילו הברכה שבפרשתנו היא בנוגע לכללות המשך הזמן שלאח"ז, לאחר שיכנסו לארץ, בנוגע לזרעם 24
- אחריהם וכו' (כמבואר בפרטי הברכות כו"כ ענינים שעתידיים להיות בדורות הבאים). 25
- וכיון שכן, הרי מובן, שברכה זו, ככל שמאחרים אותה, הרי זה משובח, ולכן המתין משה עד "סמוך 26
- למיתתו" ממש, כאשר אי אפשר לדחות לזמן מאוחר יותר, "שאם לא עכשיו אימתי". 27
- [ואין להקשות ממש"נ בהתחלת הברכות "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"³¹, שענין זה ישנו כבר 28
- מיד עתה, שהרי כל אלו שנולדו בזמן האחרון ניתנה להם התורה בירושה, כך, שבנוגע לתוכן ברכה זו אין 29
- צורך להמתין לזמן מאוחר יותר – כי, פסוק זה אינו חלק מהברכות, כי אם בתור הקדמה להברכות, כפי שמפרש 30
- רש"י על הפסוק³² "ה' מסיני בא", "פתח תחילה בשבחו של מקום .. ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות 31
- לישראל (שבזה נכלל גם הפסוק "תורה צוה לנו משה גו'", כמובן מפרש"י בהמשך הכתובים), וכל זה דרך ריזוי 32
- הוא, כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה"]. 33
- ז. עפ"ז יובן גם מ"ש "וזאת הברכה" (בוא"ו המוסיף) – שענין זה בא בהמשך לסיום הפרשה הקודמת: 34
- בסיום הפרשה הקודמת נאמר למשה רבינו "עלה אל הר העברים גו' וראה את ארץ כנען גו' ומות בהר גו' 35
- כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא גו"³³, שרק אז נתברר למשה רבינו באופן מוחלט שאינו עובר את 36
- הירדן להכנס לארץ³⁴, משא"כ עד אז הי' תקוותו שכולי האי ואולי יוכל סוכ"ס ליכנס לארץ באופן שלמעלה 37
- מדרך הטבע. 38

(30) פרש"י שמות א, ז.

(31) ברכה לג, ד.

(32) שם, ב.

(33) האזינו לב, מט-נב.

(34) ראה גם שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי תשכ"ו ס"ז ט (תורת

מנחם – התוועדות חמ"ה ע' 52 ואילך).

(24) דברים א, ג.

(25) שם, א.

(26) מגילה יג, ב. ויש"נ.

(27) תולדות שם, לז.

(28) שם, מ.

(29) דברים שם, יא.

ובהמשך לזה נאמר "וזאת הברכה .. לפני מותו" – שכאשר הוברר למשה בוודאות שאינו נכנס לארץ, ועומד עתה "סמוך למיתתו" ממש – אזי עמד לברך את בני" בברכה זו ("וזאת הברכה") שהיא בנוגע להזמן שלאחרי הכניסה לארץ, כיון שאי אפשר לדחותה עוד, "שאם לא עכשיו אימתי".

ח. אך עדיין צריך להבין: מהו החילוק בין ענין הברכה, שמוטב ה' למשה לדחותה עד לרגע האחרון "סמוך למיתתו", לענין התוכחה, שהתחיל לומר בר"ח שבט (ל"ז ימים קודם מיתתו), אף שגם בזה יש טעם לדחות ככל האפשרי, כפי שפירש רש"י²⁴ "מפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חבירו רואהו ומתבייש ממנו וכו'".

והביאור בזה:

ענין התוכחה הוא ציווי בתורה³⁵, וכיון שקיום התומ"צ צריך להיות בהתלבשות בטבע, מבלי לסמוך על ענינים שלמעלה מהטבע (וכידוע הסיפור אודות רבינו הזקן שלא רצה לקדש הלבנה ע"י העמדת הספינה באופן שלמעלה מדרך הטבע³⁶), לכן הוצרך להתחיל בזה בר"ח שבט, שהרי יש צורך במשך זמן שיספיק בדרך הטבע עבור כל ריבוי הענינים שהוצרך משה לומר לבני" קודם מיתתו.

אבל בנוגע לענין הברכה, שלא ה' מצד חיוב וציווי ע"פ תורה – ה' מוטב למשה לדחות את הברכה השייכת להזמן שלאחרי הכניסה לארץ כו', כל זמן שהיתה לו תקוה שיכנס לארץ באופן שלמעלה מהטבע, ובירכם רק כאשר הוברר לו שבודאי אינו נכנס לארץ, ועומד עתה "סמוך למיתתו" ממש, "שאם לא עכשיו אימתי".

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) ד"ה תורה צוה לנו משה מורשה גו'.

* * *

י. בסיום פרשת ברכה מספרת התורה אודות גדלותו של משה רבינו³⁷: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים", וכפי שמפרש רש"י, "שהי' לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה כו'", וממשיך בכתוב: "לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו", ומסיים: "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל". ומפרש רש"י: "ולכל היד החזקה – שקבל את התורה בלוחות בידיו, ולכל המורא הגדול – נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא, לעיני כל ישראל – שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר³⁸ ואשברם לעיניכם, (ומוסיף:) והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר³⁹ אשר שברת (לא "ששברת", אלא "אשר שברת"), יישר כחך ששברת" (וכפי שרש"י מפרש במסכת שבת⁴⁰, ש"אשר" הוא מלשון "אישור, שאישורו ושיבחו על שבירתן").

וצריך להבין:

(א) כיון שענינו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא, ה' לו לפרש מ"ש "אשר עשה משה לעיני כל ישראל" בפשטות – ש"היד החזקה" (שקיבל את התורה כו') ו"המורא הגדול" (נסים וגבורות שבמדבר כו') עשה משה לעיני כל ישראל⁴¹, ומהו הכרחו של רש"י לפרש ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל" קאי (לא על ה"היד החזקה" וה"מורא הגדול" שלפנ"ז, אלא) על ענין נוסף?

(ב) לפי פירושו של רש"י ש"לעיני כל ישראל" קאי על ענין נוסף – ה' הכתוב צריך לומר "ואשר עשה משה לעיני כל ישראל" (בתוספת וא"ו), כמו בענינים שנזכרו לפנ"ז, "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול"?

(39) תשא לד, א.

(40) פז, א.

(41) ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 217 ובהנסמן שם.

(35) קדושים יז, יז.

(36) ראה לקו"ד ח"ד תשנב, ב ואילך. לקו"ש ח"ה ע' 80 ואילך.

(37) לד, יו"ד ואילך.

(38) עקב ט, יז.

- 1 (ג) גם אם רש"י מוכרח לפרש ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל" קאי (לא על הענינים שנזכרו לפנ"ז,
2 אלא) על ענין נוסף – האם לא נמצא ענין נוסף שמורה על גדלותו של משה מלבד הענין דשבירת הלוחות?!
- 3 הן אמת שמשה רבינו הוכרח לשבור את הלוחות, מהטעם שפירש רש"י בפ' תשא⁴²: "אמר (משה), מה
4 פסח שהוא אחד מן המצוות, אמרה תורה⁴³ כל בן נכר (שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) לא יאכל בו, התורה
5 כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם" (בתמי") – אבל מה שייך ענין זה לגדלותו של משה רבינו?!
- 6 משל למה הדבר דומה – לרופא שצריך לפעמים לנתח חולה ולקטוע לו אבר רח"ל, אבל אעפ"כ, מובן וגם
7 פשוט, שהעובדה שהעמיד את החולה על רגליו, ולא הוצרך לקטוע לו אבר, תחשב שבח גדול יותר לרופא!
- 8 ועד"ז בנמשל: משה רבינו העמיד את בני" על רגליהם – עי"ז שנתן להם את התורה שקבל בידיו ("היד
9 החזקה"), ועשה להם נסים וגבורות במדבר ("המורא הגדול"); ולאחרי כל זה מוסיף הכתוב עוד ענין בגדלותו
10 של משה – וע"פ הסדר שהולכים ממדריגה למדריגה בעילוי אחר עילוי, הרי זה צריך להיות ענין נעלה יותר –
11 שבירת הלוחות?!
- 12 (ד) מהו הדיוק "שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיניהם" – במה נחשבת נשיאות הלב (האומץ כו') שבפעולת
13 השבירה "לעיני כל ישראל", לגבי עצם הפעולה דשבירת הלוחות, שכיון ש"הלוחות מעשה אלקים המה והמכתב
14 מכתב אלקים הוא"⁴⁴, הרי מובן בפשטות שצריך אומץ גדול ביותר כדי לשברם – הרבה יותר מאשר האומץ
15 בהשבירה "לעיני כל ישראל"!
- 16 ובפרט שבעת חטא העגל היו בני" בשפל המצב – "כי שחת עמך"⁴⁵, ועד כדי כך, שבגלל זה אמר הקב"ה
17 למשה "לך רד"⁴⁵, היינו, שמצבם הירוד של בני" פעל ירידה גם אצל משה; וא"כ, כיצד מתבטאת הנשיאות
18 לב של משה בשבירת הלוחות "לעיניהם" דוקא?
- 19 יא. והביאור בזה:
- 20 רש"י אינו יכול לפרש כפי שנראה בפשטות הכתובים ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל" קאי על "היד
21 החזקה" ו"המורא הגדול", והיינו, שגדלותו של משה התבטאה גם בכך שענינים אלו נעשו באופן גלוי "לעיני
22 כל ישראל" – דא"כ, ה' הכתוב צריך לומר חידוש גדול יותר, שגדלותו של משה היא בענינים שנעשו באופן
23 גלוי לעיני כל העולם כולו, כמ"ש בפ' דברים⁴⁶: "היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים",
24 וכפי שמפרש רש"י, "שעמדה חמה למשה ביום מלחמת עוג, ונדע הדבר תחת כל השמים".
- 25 ולכן, מוכרח רש"י לפרש ש"אשר עשה משה לעיני כל ישראל" לא קאי על הענינים שנזכרו לפנ"ז, אלא
26 זהו ענין נוסף.
- 27 יב. ובהקדמה:
- 28 בפסוקים שלפנ"ז מספרת התורה אודות גדלותו של משה רבינו כפי שמתבטאת בשני קוים כלליים באופן
29 ההתגלות האלקית: (א) ביחס להקב"ה – "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים",
30 היינו, שההתגלות האלקית למשה רבינו ע"י ענין הנבואה כו' היתה באופן מיוחד במינו, למעלה מכל הנביאים
31 כו', (ב) ביחס לבנ"י, היינו, התגלות האלקית לבנ"י שנפעלה ע"י משה – "לכל האותות והמופתים גו' ולכל
32 היד החזקה ולכל המורא הגדול גו'", ועד שגם "במדבר הגדול והנורא"⁴⁷ הראה משה לבנ"י "נסים וגבורות"
33 שהוכיחו ש"ה' הוא האלקים"⁴⁸.
- 34 וכיון שמדובר אודות שני סוגים שונים, לכן, בהתחלת הסוג השני נאמר "לכל האותות וגו'", ולא נאמר
35 "ולכל האותות וגו'", בוא"ו המוסיף (כפי שנאמר לאח"ז "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול") – כיון שאין
36 זה עוד פרט בהמשך למש"נ לפנ"ז, אלא ענין נוסף שהוא בסוג בפני עצמו, שהרי לפנ"ז מדובר אודות היחס
37 של משה להקב"ה, ועתה מדובר אודות היחס של משה לבנ"י.

(46) ב, כה.

(47) עקב ח, טו.

(48) ואתחנן ד, לה-לט. ועוד.

(42) לב, יט.

(43) בא יב, מג (ובפרש"י).

(44) תשא שם, טז.

(45) שם, ז ובפרש"י.

וכיון שגם לאח"ז נאמר "אשר עשה משה לעיני כל ישראל", ללא וא"ו המוסיף, עכצ"ל, שזהו ענין נוסף בגדלותו של משה שאינו נכלל בא' משני הסוגים הנ"ל.

אך היכן מצינו אצל משה רבינו ענין שאינו שייך לשני הסוגים הנ"ל – דלכאורה, כל עניניו של משה רבינו הם בא' משני סוגים הנ"ל, או התגלות אלקית אליו ע"י ענין הנבואה, או גילוי אלקות לבנ"י, ותו לא מידי? ! – הנה על זה אומר רש"י שישנו ענין נוסף אצל משה רבינו: "נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם".

יג. והביאור בזה:

שבירת הלוחות – כפי שנראית בשטחיות – אינה ענין של התגלות אלקית כו', לא מהקב"ה למשה, וגם לא ע"י משה לבנ"י, ואדרבה: ענינו של משה הוא ליתן ולגלות תורה לבנ"י, ואילו כאן הרי הוא שובר את (הלוחות) התורה.

ואעפ"כ, מתבטאת בזה גדלותו של משה רבינו באופן מיוחד ונעלה יותר מאשר בכל פרטי הענינים שנזכרו לפני"ז – "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם":

לכאורה אינו מובן: מדוע שבר משה רבינו את הלוחות דוקא "לעיני כל ישראל"? ! – הן אמת שהוצרך לשברם, כיון שלא הי' יכול לתתם לבנ"י כאשר "כולם מומרים" (כנ"ל ס"י), אבל עדיין הי' יכול לעשות זאת בחדרי חדרים, ולמה הוצרך לצער את כל בני"ע ע"י שבירת הלוחות "לעיניהם"? ! – ומה גם שאפילו לאחר חטא העגל לא אבדה אהבת משה לבנ"י (שלכן התפלל עבורם וכו'), וא"כ, למה ציער אותם ע"י שבירת הלוחות "לעיניהם" דוקא? !

והביאור בזה – שכאן רואים את גדלותו הנפלאה של משה רבינו, "שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיניהם" – שגם לאחר חטא העגל, לא עזב משה רבינו את האמונה והאמון ("צוטרוי") הבלתי-מוגבל שהי' אצלו כלפי בני"י, בהיותו בטוח, שכאשר ישבור את הלוחות לעיניהם, שבכך הרי הוא אומר להם: ראו! ההנהגה שלכם גורמת שבירת לוחות אלקיים ("געטליכע לוחות") רח"ל – הרי זה בודאי יפעל עליהם תיכף ומיד לשוב בתשובה⁴⁹.

גדלותו היותר נעלית של משה רבינו – מתבטאת באמונה והאמון הבלתי-מוגבל שרחש כלפי בני"י, שאפילו במעמד ומצב הכי גרוע, עד כדי כך, שזמן קצר לאחר מ"ת עשו עגל ועבדוהו, הי' בטוח, שכאשר רק יראה להם שהנהגתם פוגעת בנקודת היהדות ("די פינטעלע איד") ומנתקת אותם מהקב"ה ח"ו – בודאי ישובו מיד בתשובה, וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁵⁰, שכאשר יהודי מרגיש שהוא עלול להיות נפרד ח"ו מהקב"ה, אזי מתעוררת אצלו נקודת היהדות, וגם אם הוא עדיין רחוק ביותר מקיום התומ"צ ("קל שבקלים ופושעי ישראל"), מוכן הוא למסור נפשו על קידוש השם!

ואכן כך הי' בפועל – שכאשר בני"י ראו שמשה רבינו שבר את הלוחות, נתעוררו מיד לשוב בתשובה: לאחר חטא העגל נאמר⁵¹ "ויפול מן העם גו' כשלשת אלפי איש". והרי מספר החוטאים בעגל הי' הרבה יותר מג' אלפים, שהרי לא יתכן שבשביל ג' אלפי איש ישבור משה את הלוחות, ולא יתנם לכל חמש מאות תשעים ושבע אלף מישראל! וכנ"ל מפירוש רש"י בפ' תשא ש"כל ישראל מומרים".

ועכצ"ל, שהסיבה לכך שמכל שש מאות אלף בני"י נפלו רק "כשלשת אלפי איש" * היא – לפי שכל שאר בני"י שבו בתשובה מיד כששבר משה את הלוחות לעיניהם.

יד. ועפ"ז יובן גם הטעם ששבירת הלוחות לעיני כל ישראל לא נאמרה בפ' תשא, בעת המאורע דחטא העגל עצמו, אלא רק בפרשת עקב נאמר "ואשברם לעיניכם":

(* ואף שהמספר דג' אלפים הוא רק אלו שנפלו ע"י בני לוי, ונוסף לזה מתו בידי שמים אלו שעבדו בעדים בלא התראה, כמ"ש⁵² "ויגוף ה' את העם" – הרי ההשוואה דמספר בני"י לאחר חטא העגל (כפרש"י ר"פ במדבר), מוכיחה, שלא היו הרבה שנפלו. ש"אפילו אשה המנאפת שדעתה קלה היתה מושלת ברוח תאותה, לולי רוח שטות כו", ש"נדמה לו שבעבירה זו עודנו ביהדותו

- 1 בפרשת עקב אומר משה רבינו לבנ"י "דברי תוכחה" ו"מוסר" בנוגע לאופן הנהגתם כו'. וכחלק מדברי
2 התוכחה, אומר להם: ראו! כאשר "חטאתם גו' עשיתם לכם עגל מסכה"⁵³, אזי "ואתפוש בשני הלוחות גו'
3 ואשברם לעיניכם"⁵⁴, ותיכף ומיד שבתם בתשובה!
- 4 וכיון שכן – ממשיך משה – הרי לאחר שנוכחתם לדעת שההכרה בכך שהנהגתכם בעשיית העגל היא בסתירה
5 להלוחות האלקיים (שבגללה שיברתם לעיניכם) פעלה אצלכם שנתעוררתם מיד לשוב בתשובה – עליכם לנצל
6 זאת בנוגע לכללות הנהגתכם ביחס לכל המצוות, שגם הם קשורים עם הלוחות, שהרי כל מצות עשה קשורה עם
7 הציווי "אנכי הוי' אלקיך"⁵⁴, וכל מצות לא תעשה קשורה עם הציווי "לא⁵⁵ יהי' לך אלהים אחרים"⁵⁶.
- 8 וזהו גם תוכן הענין שנתגלה לאח"ז ע"י רבינו הזקן בספר התניא⁵⁷.
- 9 טו. אך עדיין צריך להבין:
- 10 מי יאמר שבשברו את הלוחות לעיני בני ישראל בשביל שיתעוררו לשוב בתשובה, עשה משה רבינו את
11 הדבר הנכון – הרי סוכ"ס מדובר אודות בעלי-בכירה, וא"כ, איך ה' יכול להיות בטוח שע"ז אכן יתעוררו לשוב
12 בתשובה?! בשלמא כאשר מדובר אודות יחיד מישראל, אפשר לומר שבהכירו אותו ה' בטוח שישוב בתשובה;
13 אבל כאשר מדובר אודות ששים ריבוא בנ"י, איך ה' יכול להיות בטוח שבדאי יתעוררו לשוב בתשובה, ועל
14 סמך זה, לשבור את הלוחות לעיניהם?!
- 15 ועל זה מוסיף רש"י: "והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אשר שברת, יישר כחך ששברת", והיינו,
16 שהקב"ה הסכים לדעתו של משה רבינו, ששיער את מעמדם ומצבם של בנ"י שבדאי יתעוררו לשוב בתשובה
17 כתוצאה משבירת הלוחות לעיניהם, שהשערה זו אכן נכונה היא.
- 18 ועפ"ז יובן גם החילוק בין פירוש רש"י כאן, שכותב רק ש"הסכימה דעת הקב"ה לדעתו", מבלי לבאר את
19 הסיבה לשבירת הלוחות, לפירושו בפ' תשא, שמבאר הטעם דשבירת הלוחות בגלל ש"כל ישראל מומרים",
20 במכ"ש וק"ו ממ"ש בפסח "כל בן נכר (שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) לא יאכל בו" – כי:
- 21 בפ' תשא מסופר אודות המאורע דשבירת הלוחות כשלעצמו, ולא נזכר שם אפילו ששבירתם היתה לעיני
22 כל ישראל, כיון ששם לא מדובר אודות גדלותו של משה רבינו "שנשאו לבו כו'"; ושם מבאר רש"י את הסיבה
23 לשבירת הלוחות בגלל הקל-וחומר מפסח כו', שאין זה מבטא את גדלותו של משה רבינו, שהרי "קל וחומר"
24 הוא ענין שכלי שיכול לחשב גם מי שאינו במדרגת משה רבינו (ובפרט ש"קל וחומר" אינו כמו "גזירה שוה"
25 ש"אין אדם דן .. מעצמו" אא"כ גמיר מרביתו, משא"כ ק"ו ש"אדם דן מעצמו"⁵⁹);
- 26 משא"כ בפרשתנו מדובר אודות שבירת הלוחות לעיני כל ישראל בתור ענין שמבטא את העילוי וההפלאה
27 בגדולתו של משה, שהאמין ובטח בבנ"י שבדאי ישובו בתשובה כתוצאה משבירת הלוחות לעיניהם, ולכן
28 צריך רש"י רק להוסיף ש"הסכימה דעת הקב"ה לדעתו", שאכן שיער את מעמדם ומצבם של בנ"י כפי שהוא
29 לאמיתותו.
- 30 טז. וע"פ מנהג ישראל ש"מתכיפין התחלה להשלמה"⁶⁰ – יש לקשר סיום והתחלת פירוש רש"י על התורה:
31 התחלת פירוש רש"י על התורה היא: "אמר רבי יצחק לא ה' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה
32 לכם"⁶¹, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת
33 להם נחלת גוים⁶², שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים
34 להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם
35 ונתנה לנו".
- 36
- 37 ואין נשמתו מובדלת מאלקי ישראל⁵⁸, במכ"ש וק"ו מזה שלא היתה מסכימה "לעבוד ע"ז ח"ו", ועי"ז "ליפרד ח"ו מאחדותו,
38 אפילו נוטלים את נפשה ממנה", "וכ"ש לכבוש היצר ותאות הניאוף שהם יסורים קלים ממיתה כו'"⁵⁷.

(58) תניא פי"ד.

(59) פסחים סו, סע"א. וש"נ.

(60) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

(61) בא יב, ב.

(62) תהלים קיא, ו.

(53) עקב ט, טז.

(54) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(55) שם ג, ז. שם ה, ז.

(56) ראה תניא רפ"כ.

(57) פכ"ד.

- 1 ותוכן הדברים – שהענין ד"לתת להם נחלת גוים", "נטלה מהם ונתנה לנו", שלוקחים מהיפך הקדושה
 2 ומכניסים לקדושה, הוא נעלה יותר מאשר ענין התורה ומצוות, שלכן הענין ד"בראשית", "משום כח מעשיו גו'
 3 לתת להם נחלת גוים", קודם ל"החודש הזה לכם", "מצוה ראשונה".
- 4 וענין זה מתאים גם לסיום פירוש רש"י על התורה – שהקב"ה נותן למשה רבינו "ישר כח" לא על פעולתו
 5 בנתינת התומ"צ לבנ"י, אלא על פעולתו על בני"י לעוררם בתשובה ע"י שבירת הלוחות לעיניהם, שע"י הוציא
 6 אותם ממעמד ומצב של "מומרים" והחזירם בתשובה (ע"ד "נטלה מהם ונתנה לנו"), שבענין זה מתבטאת
 7 גדולתו של משה רבינו עוד יותר מאשר הגדולה שבאה לידי ביטוי ב"כל האותות והמופתים .. היד החזקה ..
 8 (ו)המורא הגדול"⁶³.

גם שיחות ליל ויום שמח"ת שנה זו – לקו"ש חל"ד ע' 53 ואילך) –
 לא הגיעו לידינו לע"ע (המנו"כ).

(63) סיום ההתוועדות, וגם הביאור ע"ד הלומדות בענין שבירת
 הלוחות ע"י משה, דלכאורה יש בזה משום דין מזיק או דין גזל (ראה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל ז"ע מכתבו מכ"ח אלול (שכנראה הלך בדואר הרגיל).

ובמ"ש אודות סדר זמנים שלו, מובן שצריך תקון מעיקרא, כוונתי פשוטה, שיתחיל להרבות
 בלימוד התורה בפועל, ומובטחים רז"ל על דבריהם ופס"ד, שהמקיים את התורה מעוני (בזמן) סופה
 לקיימה מעושר (בזמן). והרי מובן זה ג"כ מדברי רז"ל במשנתם, שכל המקבל עליו עול תורה מעבירין
 ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, שהודגש בזה הענין דעול תורה דוקא, ולא כשיש הרבה זמן והרבה חשק
 וכו' והאריכות בזה אך למותר.

תקותי ששומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים וכן שומר הקביעות בלימוד
 תורת החסידות שמזכיר נוסף על הלימוד ביום הש"ק, ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל שאז בש"ק
 ההכרח בלימוד פנימיות התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות).

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחור"ק בעתה ובזמנה
 כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב.

תקותי, אף שאינו מזכיר עד"ז, שזוגתו תחי' מנצלת כשרונותי להפצת היהדות המסורתית ועניני'
 ובפרט בשטח החינוך שחוננה בזה מהשגחה העליונה בכשרון מיוחד כפי שראתה בפועל בעבר.

לקוטי שיחות חג הסוכות כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

22 הקשר שבין סוכות לבין בית-המקדש הוא בגלל הפסוק
23 "ויהי בשלם סוכו", האמור על בית המקדש, צריך היה
24 לנבוע מכך, שהמצוה, שבאמצעותה זוכים לבנין בית-
25 המקדש תהיה המצוה "בסוכות תשבו שבעת ימים" –
26 הסוכה עצמה, ולא המצוה של "שביתת הרגל בחג", שהיא
27 תוספת למצות ה"סוכו" וחלה רק ברגל, ביום הראשון?
28 כן יש להבין גם לגבי שמו של משיח: מדוע הזכיה
29 לשמו של משיח, שישמחנו, היא באמצעות המצוה של
30 "ולקחתם לכם ביום הראשון"¹⁴, שהיא רק קשורה לשמחה,
31 ולא באמצעות מצות השמחה ("ושמחת בחגך"¹⁵)
32 עצמה¹⁶.

ב.

קיום מצוה בדבר גשמי מזכנו אך לא מקדשו ממש
33 ההסבר לכך הוא:
34 מצות סוכה מיוחדת ונעלית ממצוות אחרות מבחינת
35 השפעתה על הדברים הגשמיים שבאמצעותם היא
36 מתבצעת (הסכך והדפנות), כדלהלן:
37 כאשר מקיימים מצוה בדבר גשמי, גורמת המצוה
38 לזיכוכו, עד אשר גם לאחר קיום המצוה חלים על דברים
39 גשמיים אלו דינים של "תשמישי מצוה"¹⁷. כגון במצות
40 ציצית, כל עוד קבועות הציציות בטלית הרי "אסור
41 להשתמש בהן שום תשמיש של חול.. משום ביזוי
42 מצוה"¹⁸, ולפי מספר דעות¹⁹ "אף לאחר שנפסקו אין
43 לנהוג בהם מנהג בזיון".

א.

דברי הגמרא והסבר המהרש"א על פעמיים "ביום הראשון"

1 בפרשה שבה אנו מצווים על חג הסוכות¹ נאמר
2 פעמיים "ביום הראשון": "ביום הראשון² מקרא קודש כל
3 מלאכת עבודה לא תעשו"³, "ולקחתם לכם ביום הראשון
4 פרי עץ הדר..."⁴. הגמרא אומרת על כך⁵, שבשכר פעמיים
5 "ראשון" – "שביתת הרגל דחג"⁶ (ביום הראשון מקרא
6 קודש)⁷ ו"נטילת לולב (ולקחתם לכם ביום הראשון) –
7 זוכים "לבנין בית המקדש ולשמו של משיח" הנקראים
8 "ראשון" ("כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו"⁸
9 "ראשון לציון הנה הנם"⁹).

10 מסביר על כך המהרש"א: הטעם לחג הסוכות הוא "כי
11 בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ
12 מצרים"¹⁰, ועל-ידי השביתה ממלאכה בסוכות זוכים לבית
13 המקדש, שעליו נאמר "ויהי בשלם סוכו"¹¹; ואילו נטילת
14 ארבעת המינים קשורה לשמחה, ככתוב "ולקחתם לכם...
15 ושמחתם..."¹², ולפיכך זוכים באמצעותה לשמחה לעתיד
16 בביאת המשיח.

17 בכך הוא מסביר גם את לשון חז"ל "לשמו של משיח",
18 שהרי השמחה שבביאת המשיח רמוזה בשמו "ששמו
19 מנחם"¹² שהוא ינחמנו וישמחנו כמ"ש¹³ "שמחנו כימות
20 עניתנו".

21 יש להבין, מדוע מדגישים חז"ל את הביטוי ראשון: אם

רע"ב.

(13) תהלים צ, טו. וראה מדרש תהלים ופרש"י שם.
(14) ובבב"ר (שם) ובויק"ר (שם) מפרש שלכולם זוכים בזכות "ולקחתם
לכם ביום הראשון". ולהעיר דשם נאמר ואביא לכם ראשון זה מלך המשיח
ואינו מפרט "שמו של משיח". (וראה לקוטי לוי"צ שם).
(15) ראה טז, יד.
(16) דגם למ"ד בירושלמי (סוכה פ"ג הי"א) דושמחתם "בשמחת לולב
הכתוב מדבר" הרי השמחה בלולב דאורייתא היא כל ד' ימים ורק בבית
המקדש משא"כ בשכר.. ראשון (המצוה בכל מקום ובכל זמן) הוא –
"ולקחתם לכם ביום הראשון (לכד)", ובוה אין מודגש ענין השמחה (ראה
ירושלמי שם, רמב"ם הל' לולב פ"ז הי"ג)*. ועוד, לפ"ז שייך יותר למצות
ושמחת בחגיך שמדאורייתא הוא גם בזה"ז (שו"ע אדה"ז סי' תקכט ס"ו),
ולזכות לשמו של משיח שייך יותר ע"י דבר הנהוג גם בזה"ז.
(17) מגילה כו, ב.
(18) שו"ע אדה"ז או"ח סכ"א ס"א משו"ע שם.
(19) רמ"א ושו"ע אדה"ז שם.

(1) אמור כג.

(2) שם לה.

(3) ולאח"ז (שם לט) ביום הראשון שבתון. וראה הערה 7.

(4) שם, מ.

(5) פסחים ה, א. ביאור הגמרא ע"ד הקבלה (והשינוי לב"ר פס"ג, ח

ולויק"ר ספ"ל ועוד) ראה לקוטי לוי"צ (אגרות-קודש) ע' קג ואילך.

(6) פרש"י שם.

(7) ראה בפרש"י שם ד"ה אלא "ומקרא קודש דסוכות". ילקוט בא רמו

רא. ולהעיר מלקוטי לוי"צ שם (ס"ע קג) "וביום הראשון שבבתון דסוכות".

ורא תוד"ה כדתנא שם. ח' הר"ן שם.

(8) ירמ' יז, יב.

(9) ישע' מא, כז.

(10) אמור שם, מג. ונאמר זה כטעם על "בסוכות תשבו שבעת ימים גר"

(שם, מב).

(11) תהלים עז, ג. ראה תרגום עה"פ. מדרש תהלים שם.

(12) סנהדרין צח, ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א נא. זח"ג קעג,

(*) וראה ביאור הרי"פ פנורלא לספר המצות רס"ג ח"ג מילואים ט' ה.

1 אך למרות זאת, הציציות הן רק "תשמישי מצוה" (אף
2 כאשר הן קבועות בטלית) ולא "תשמישי קדושה", ולולא
3 החשש לביזוי מצוה, מותר היה להשתמש בהן ל"תשמיש
4 של חול".

5 שונה מכך מצות סוכה, שעל-ידי קיומה²⁰ מתהווה גם
6 קדושה בעצי הסכך (ומדרבנן, גם בדפנות) – "כשם שחל
7 שם שמים על הקדשים.. כך חל שם שמים על הסוכה"²¹.
8 ומפני הקדושה שבהם אסור להשתמש בהם במשך ימי
9 החג.

10 (ולמרות שגם הסוכה היא מ"תשמישי מצוה", ולא
11 "תשמישי קדושה", הרי זאת רק לאחר שעברו ימי החג,
12 כאשר עברה מצוותן, שאז מותר להשתמש בהן תשמיש
13 בזיון"²², אבל בתוך שבעת ימי החג, חלה בהם קדושה)²³.

14 הענין של קדושת סוכה, שונה מהיותה "תשמישי
15 מצוה" בלבד²⁴, כבמצוות אחרות, באופן השפעת המצוה
16 על הדבר הגשמי: ההגדרה של "תשמישי מצוה" היא
17 ש"משתמשין בהן לשם מצוה"²⁵, אך בהם עצמם אין
18 קדושה, ואילו במושג "קדושת הסוכה" הכוונה היא לכך
19 שהסוכה עצמה, הסכך והדפנות, נעשית קדושה "כשם
20 שחל שם שמים על הקדשים.. כך חל שם שמים על
21 הסוכה"²⁶.

ג.

דבר גשמי הראוי למצוה הוא "נעלה" מדברים
אחרים

22 גם במצות נטילת ארבעת המינים אנו מוצאים, שהקשר
23 שבין המינים הגשמיים לבין המצוה המתבצעת על-ידם
24 הוא חזק יותר מאשר במצוות אחרות.

25 כדי להבין זאת יש להקדים ולומר, שהקשר שבין דבר
26 גשמי לבין המצוה המתבצעת על-ידו איננו מתבטא רק
27 בכך, שבאמצעות המצוה (ואף על-ידי הקדשת דבר גשמי
28 למצוה²⁷), מזדכך העצם הגשמי, אלא עצם מציאותו של
29 הדבר הגשמי הזה, עוד לפני קיום המצוה בו, ואף לפני
30 "הזמנתו" למצוה, היא שונה. עצם העובדה, שדבר זה ראוי

31 לקיום המצוה (כגון: צמר הראוי למצות ציצית) מצביעה
32 על היותו זך ו"נעלה" מדברים גשמיים אחרים (אף
33 מדברים המותרים) שאינם ראויים למצוה²⁸.

34 מעלתם של ארבעת המינים על פני דברים הראויים
35 למצוה, מתבטאת בכך, שזכותם ו"עליונותם" של מינים
36 אלו, ההופכות אותם לקיום המצוה, נראות בגלוי, כפי
37 שיוסבר להלן.

ד.

יתרונם של ארבעת המינים ניכר בענין האחדות

38 מוסבר בספרי החסידות²⁹, שהסיבה לבחירת ארבעת
39 המינים אלו דוקא לקיום המצוה "ולקחתם לכם..." היא,
40 מפני שיש בהם את תכונת האחדות: לולב – עליו כפותין
41 (כל העלים מאוחדים); הדס – "תלתא בחד קינא"
42 (=שלושה בקן אחד); ערבות – גדלות באחוה; ובודאי³⁰
43 האתרוג, "שדר באילנו משנה לשנה", ובתוכו מתאחדות
44 התכונות השונות של ארבע עונות השנה.

45 כיון שכל הנמצא בעולם הוא בדרך כלל מפורד
46 ומחולק, ברור, שתכונתם של ארבעת המינים לאחדות,
47 נובעת מהחלשה של מהותם כדברים הנמצאים בעולם
48 הזה, כלומר: מהקטנת אופיים החמרני, דבר הקשור
49 להתבטלותם כלפי אלוקות.

50 מכך מובן, שגם אם בכל המצוות יש לדברים הגשמיים
51 הראויים לביצוען זיכרון ו"עליונות" על-פני דברים אחרים
52 (כדלעיל בסעיף ג'), בכל זאת אין זה דומה לזיכרון
53 ולעליונות של ארבעת המינים הראויים לקיום מצות
54 ולקחתם לכם, כיון שזיכוכם של ארבעה מינים אלו ניכרת
55 בגלוי בענין האחדות, מעל לנבראים אחרים.

ה.

השוויון והשוני בין סוכה לארבעת המינים

56 זהו אחד הענינים שבהם ניכרים הן הצד המשותף שבין
57 שתי המצוות הללו (סוכה וארבעת המינים) והן ההבדל
58 ביניהן:

(27) ראה שערי אורה נו, א ואילך. עז, ב ובקיצורים לשם.

(28) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתפג: "וכן ציצית בצמר דוקא, וכמו
תרומה ומעשר שמה שמפרישין ומבדילין נעשה קדש והשאר חולין כו' דקודם
הבדלה ה' הכל בשוה ואח"כ נבדלו כו'". ובל' זה יש לפרש שההבדלה שבהם
היא מצד הפרשתם למצוה, אבל מהתחלת הענין שם "מבדילים בדברים
המותרים גופא מה שראוי למצוה ומה שאינו ראוי כו' וכמו ד' מינים" משמע
שגם בציצית כו' ההבדלה היא בעצם המין. וכ"כ שם ע' תתקסא.

(29) סה"מ תקס"ח ע' תמו ואילך. סידור רסד, ד ואילך. המשך וככה פפ"ז
פצ"ג ואילך.

(30) ראה וככה שם פצ"ד.

(20) שו"ע אדה"ז סי' תרלח סעיף ט"ז. וש"נ.

(21) שו"ע אדה"ז שם בריש הסימן. וש"נ. ולשון הגמרא (סוכה ט, א. ביצה
ל, ב) "על החגיגה".

(22) שו"ע אדה"ז שם סי"ט.

(23) אוה"ת סוכות ע' א'תשה. וש"נ.

(24) מגילה שם.

(25) לשון אדה"ז סי' כא שם.

(26) וכדייק לשון אדה"ז סי' תרלח כמ"פ (כנוגע לסכך, וכן בנוגע לדפנות
הסוכה) חל עליהם קדושת סוכה. וראה אוה"ת שם (מא"ר בשם עבודת
הקודש) דה"ל "קדושת הגוף", דה"ל כמו הקדש".

מכך מובן שההבדל בין האחדות שבסוכה (שמעל 32
להתחלקות בין פרטים) לבין האחדות שבארבעת המינים 33
(שהיא התאחדות של פרטים) נובע מן ההבדל שבין גילוי 34
האלוקות בתוכם; 35

סוג האחדות שבארבעת המינים, התאחדות של פרטים, 36
שגם לאחר התאחדותם הם עדיין פרטים שונים, מורה על 37
התבטלותו של העולם (=התחלקות) לאלוקות (=אחדות) 38
ואילו האחדות שבסוכה, הנעלית לחלוטין מהתחלקות, 39
משקפת את האחדות שבאלוקות שמעל לעולם. 40

לפי זה מובן הקשר שבין ההבדל בין סוכה לארבעת 41
המינים בענין האחדות שבהם, לבין ההבדל ביניהם בענין 42
הקשר של הדברים הגשמיים למצוות: 43

מהותם של ארבעת המינים היא, גילוי התבטלות 44
העולם כלפי אלוקות. לפיכך הקשר שבין הגשמיות שבהם 45
לבין המצוה בולט בגשמיותם, במציאותם בעולם – בעצם 46
מציאותם ניכר שהם ראויים למצוה; 47

לעומת זאת מהותה של סוכה היא גילוי האחדות 48
שבאלוקות. לכן בקשר הקיים בה בין המצוה לגשמיות 49
מודגשת המצוה, שהשפעת האלוקות באמצעות מצוות 50
נעלית מהפרדה בין רוחניות לגשמיות, ולפיכך חודרת 51
הקדושה גם לגשמיות של עצי הסכך והדפנות. 52

ח.

ההתאחדות שבד' המינים נובעת מן האחדות האמיתית

למרות האמור לעיל, יש יתרון³⁴ בהתאחדות הפרטים 53
שבארבעת המינים, על פני האחדות שבסוכה, הנעלית 54
מהתחלקות, כיוון שמקורה של התאחדות הפרטים הוא 55
באחדות האמיתית, הנעלית לחלוטין מעצם המושגים של 56
"אחדות" ו"התחלקות פרטים". 57

מקורה של האחדות שמתבטאת בסוכה היא בדרגה 58
שבה בחינת הריבוי היא היפוכה של אחדות, ולכן אין 59
האחדות הזאת מאפשרת חלוקה לפרטים, ואילו האחדות 60
האמיתית כפי שהיא מבחינת עצמותו של הקב"ה היא 61
אחדות פשוטה, שריבוי פרטים איננו סתירה לגביה. 62
להיפך, הריבוי נובע³⁵ דוקא מן האחדות הפשוטה³⁵. 63

(בדומה לכך אנו מוצאים בענין התאחדות הגשמיות 64
והמצוות שבסוכה וד' המינים, שבד' המינים יש בכך יתרון 65

1 הצד השווה ביניהן הוא, שבשתיהן ניכר הקשר שבין
2 הדבר הגשמי (הסכך ודפנות הסוכה וארבעת המינים) לבין
3 המצוות, יותר מאשר במצוות אחרות;

4 וההבדל ביניהן הוא, שהקשר שבין הסכך והדפנות
5 בסוכה לבין מצות ישיבה בסוכה הוא באמצעות קיום
6 המצוה בדבר הגשמי, ואילו הקשר שבין ארבעת המינים
7 למצות ולקחתם לכם הוא בגלל המעלה שבטבעם, העושה
8 אותם ראויים למצוה.

ו.

עוד שויון והבדל

9 יש עוד שוויון והבדל בין שתי המצוות הללו:

10 סוכה היא מעל להתחלקות, היא מקיפה את האדם
11 כולו (ראשו ורובו) כאחד. יתר-על-כן: היא איננה רק מעל
12 להפרדה בין הראש, הגוף והרגל של אותו יהודי בעצמו,
13 אלא גם מעל להבחנה בין יהודי אחד למשנהו, עד אשר
14 כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת³¹.

15 וגם תכונתם של ארבעת המינים היא אחדות: (א)
16 האחדות בין הפרטים בכל מין בפני עצמו (כדלעיל בסעיף
17 ד';) (ב) האחדות בין ארבעת המינים: יחדיו – בכל המינים
18 ביחד מתקיימת מצוה אחת.

19 אך גם בענין האחדות יש הבדל בין הסוכה לבין
20 ארבעת המינים: בסוכה אין מלכתחילה פרטים נפרדים,
21 ואילו בארבעת המינים קיימים מלכתחילה פרטים נפרדים
22 (המינים השונים, ואף הפרטים השונים באותו מין עצמו),
23 אלא שהם מתאחדים.

ז.

ההבדל בין הסוכה לד' המינים נובע מן ההבדל בגילוי האלוקות שבהם

24 יש לומר, ששני ההבדלים הקיימים בין סוכה לבין
25 ארבעת המינים – (א) ההבדל בענין הקשר בין המצוה
26 לדברים הגשמיים (ב) ההבדל בענין האחדות שבהם –
27 קשורים זה לזה, כדלהלן:

28 עצם המושג עולם, במהותו, אומר – התחלקות³²
29 והפרדה, וקיומה של אחדות בדברים מסויימים בעולם
30 נובע מכך שבדברים אלו ניכרת האחדות הבאה ממקורם
31 האלוקי מן הבורא.

(34) נחבאר בתו"ח נח ד"ה ויהי כל הארץ פכ"ז ואילך. ד"ה מי מדד

תרס"ב. ועוד.

(35) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 163 ואילך.

(31) סוכה כז, ב. וראה בארוכה לעיל ע' 390 ואילך.

(32) להעיר מדחז"ל עה"פ מה רבו מעשיך. וראה תו"א וארא (נו, ב) ועוד.

(33) וכהמעלה ב"אחד" על "יחיד" – ראה תו"א נה, ב. אמ"ב שער הק"ש

פ"ח ואילך. ועוד.

הם חודרים ל"פנימיות" היום של סוכות, ומשפיעים על
הפיכתו מיום חול ליום קדוש?
ההסבר לכך הוא: כיוון שגילויי האלוקות שבסוכות
הם נעלים מן ההתחלקות בין רוחניות לגשמיות, לפיכך הם
מקדשים את הזמן של סוכות, כפי שהם מקדשים את
גשמיות הסוכה.
וכיון שהזמן של סוכות נראה בחיצוניותו זהה לכל
השנה – שלא כסוכה הגשמית (הסכך והדפנות) שגם
בגשמיות היא "מקיפה", ובמיוחד כאשר עשיית הסוכה
חייבת להיות לשם מצות³⁹ סוכה⁴⁰ – יוצא, שהתקדשותו
של הזמן שחל בו סוכות מביעה את גילוי האלוקות של
סוכות, שאינם מוגבלים בהבחנה בין רוחניות לגשמיות,
ביתר שאת מאשר הקדשת גשמיות הסוכה.
למרות זאת, כיוון שקדושת הסכך והדפנות, ואפילו
קדושת הזמן של סוכות, נובעת מגילוי הקדושה בסוכה,
ולא מעצמם, מורה הדבר על כך שגם סוג האחדות
שבסוכה מוגבל בהגבלה של אחדות שמעל להתחלקות,
אלא שלאחדות שלמעלה מהתחלקות אין הגבלה לגבי
מקום השפעתה, והיא משפיעה בכל מקום.
לעומת זאת האחדות שבארבעת המינים איננה נובעת
מקיום המצוה, אלא מעצם טבעם. כלומר, הפרטים
מתאחדים לא מפני שענין האחדות (שמחוץ להם) משפיע
עליהם וחודר לתוכם, אלא שהם עצמם אחדות, וזה מגלה
את האחדות האמיתית,

י.

הקשר שבין שביתת החג וארבעת המינים לבין בנית בית המקדש, ושמו של משיח

לפי האמור לעיל יובנו הקשר בין שביתת החג לבין
בנין בית המקדש, וכן הסיבה לכך שדוקא שביתת החג
וקיום מצות סוכה מביאים לבניית בית המקדש, והקשר בין
נטילת ארבעת המינים לשמו של משיח:
משמעותו של "בנין בית המקדש" היא, שמהותו של
בית המקדש, "כסא כבוד מרום מראשון", משפיעה גם על
מקום מקדשנו", שהוא חלק מן העולם, דבר-חול. לפיכך

על פני ההתאחדות שבסוכה: התאחדות הגשמיות עם
מצות סוכה נעשית באמצעות קיום המצוה, ואיננו בטבעו
של הדבר הגשמי, לפיכך אין היא מראה את האחדות
האמיתית; ואילו בארבעת המינים ניכר שהגשמיות עצמה
היא כלי למצוות, ודוקא זה מגלה את האחדות האמיתית).
אך כיוון שהתאחדות הפרטים בחיצוניות היא
התבטלותם³⁶ כלפי האחדות (ולא שהם עצמם מתאחדים),
הפחותה מן ההתאחדות שמעל לחילוקי הפרטים, לכן כדי
לגלות את הפנימיות והשורש של התאחדות הפרטים,
שהיא בעצם מפני שהפרטים בעצמם הם אחדות המבטאת
את האחדות האמיתית – לשם כך יש צורך בכך
שהתאחדות הפרטים תבוא בהמשך לאחדות שמעל
להתחלקות.
על-ידי כך שהתאחדות הפרטים באה כהמשך לאחדות
הנעלית מהתחלקות, מתגלה, שקיומם של פרטים באחדות
איננה נובעת מכך שהאחדות הנעלית מהתחלקות עדיין לא
השפיעה עליהם אלא מכך שהפרטים בעצמם הם אחדות,
הם עצמם מגלים את האחדות האמיתית.
ויש לומר, שזו אחת מן הסיבות לכך שמצות נטילת
ארבעת המינים – מן המובחר לקיימה בסוכה³⁷: על-ידי
כך שהתאחדות הפרטים במצות נטילת ארבעת המינים
באה כהמשך לאחדות שלמעלה מהתחלקות אשר בסוכה,
מביאים לידי גילוי את הפנימיות והשורש של התאחדות
הפרטים, את האחדות האמיתית³⁸.

ט.

הקדשת הזמן של סוכות נעלית אף מהקדשת הסוכה

לפי האמור לעיל, שהאחדות שבסוכה היא מעל
ההפרדה בין רוחניות לגשמיות, ולכן היא מחדירה קדושה
גם לגשמיות הסוכה, לעצי הסכך והדפנות, מובן גם
ההסבר לקדושת חג הסוכות:
קדושתו של כל יום טוב נובעת מן הגילויים האלוקיים
המאירים ביום זה. נדרש כאן איפוא הסבר: אם הגילויים
שבסוכות (ענני הכבוד) הם בבחינת "מקיף" מבחוץ, כיצד

(36) התכונה לסבול (ולהיות גדל מ) קור נפרדת (ומנגדת) מהתכונה לסבול (ולהיות גדל מ) חום, ובאתרוג בטל זה ע"י "הרגש" האחדות וביטול טבע פירוד (וניגוד) התכונות.

(37) סידור אדה"ז (לפני הלל). וראה שער הכוונות דרושי תגה"ס. סידור האריז"ל (כוונת לולב ונענועיו) "יהנה מצד הדין כו'" (מ"ח מס' ימי מצוה וסוכה רפ"ה). של"ה רמה, ב. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ב (ע' 124 ואילך) הביאור ע"ד הנגלה.

(38) להעיר מסה"מ תקסח שם. סידור רסה, סע"א ואילך. לקוטי לוי"צ הערות שם ע' קה (ע"ד הקבלה).

וראה לקו"ש שם (ע' 130-1) – ע"ד העבודה.

(39) ראה ירושלמי סוכה פ"א ה"ב שבסוכה ישנה (שלא לשם חג) צריך לחדש בה דבר. ובבית יוסף אר"ח סתרל"ו ממשמעות התוס' והרא"ש ושאר פוסקים שהוא לעיכובא. וכ"פ בשו"ע (ואדה"ז) שם. וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ג "אין ניכר שהוא דר בה עתה לשם מצוה".

(40) ובפרט שגם העשי' דסוכה היא מצוה (ראה שו"ע אדה"ז סי' תרמ"א "שעשייתה אינה גמור המצוה"). ולהירושלמי (סוכה שם. ברכות פ"ט ה"ג) מברך גם על עשייתה "וציונו לעשות סוכה".

1 ניתן להגיע לכך בעיקר באמצעות הענין של "ביום הראשון
2 מקרא קודש", שענני הכבוד אינם משפיעים על עצי הסוכה
3 בלבד, אלא גם על הזמן, ההופך לרגל, המשבית את החול
4 ("ראשון" – "כל מלאכת עבודה לא תעשו") באמצעות
5 מקרא קודש (קריאתו קודש⁴¹, והחדרת הקודש אל תוכו).
6 בכל זאת, גם ההשפעה על "מקום מקדשנו" באה רק
7 מן הגילוי מלמעלה – "כסא כבוד מרום מראשון" – החודר
8 אל המקום⁴².

לעומת זאת, מהותו של "שמו של משיח" (מנחם – 9
הבאת הנחמה על הגלות) היא גילוי פנימיות הענין של
10 גלות, ולא רק הגילויים מלמעלה, אלא הגילוי כיצד הגלות
11 עצמה היא שיא הטובה, כפי שיאמר⁴³ "אודך ה' כי אנפת
12 בי"⁴⁴. דבר זה לא יושג באמצעות מצות השמחה, אלא
13 בקשר שבינה לבין נטילת ארבעת המינים, המראים כיצד
14 גם עניני העולם בפני עצמם הם כלים לאחדות האלוהית.
15 (משיחות שמחת ביה"ש ושמחת
(שבת בראשית התועדות ב') תשכ"ד)

(41) ראה זהר ח"ג צד, א. סידור שער המועדים (ריז, א ואילך).

(42) ראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו הט"ז "מפני השכינה כו".

(43) ישע' יב, א.

(44) ראה לעיל בשיחה לשבת נחמו (ע' 73 ואילך). ושם בסופו (ע' 102
ואילך). לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 340 ואילך. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך תשרי, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מיי"ז אלול, ונתעכב המענה מפני טרדות ימי הסגולה דחודש זה.

נהניתי שמכתבי הזכירו על הקשר האמיץ שיש לו עם ליובאוויטש, ועורר בו זכרונות ימי קדם
וגם זכרון אביו ז"ל והתקשרותו הפנימית עם ליובאוויטש. וכיון שאמרו חכמינו זכרונם לברכה לא ברא
הקב"ה דבר אחד לבטלה, הרי בטח יפעלו זכרונות אלה פעולתם ועל פי סיסמא של עמנו בני ישראל
שהמעשה הוא העיקר.

מה שכותב שמלאכתו אינה נוחה ולכל היותר יש בה לתקן המעשה אך לא לתקן את האדם, כו',
הנה בשטח זה בפרט יש הדגשה מיוחדת בתורת החסידות בענין פעולת המעשה על האדם, שבעצם לפעמים
משפיעה בעומק יותר על האדם מפעולת הדיבור והמחשבה. שלכן גם בתורה מוצאים אנו הדגשה יתרה
על קיום המצוות בפועל, ואח"כ בא ענין האמונה, בבחינת נעשה ואח"כ נשמע, אף על פי שידוע עד כמה
גינו ענין דמצות אנשים מלומדה, וכמובא ג"כ באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' כ"א ומסיים בדברי המורה
הגדול, רופא הנפש ורופא הגוף גם יחד, הוא הרמב"ם בפירוש המשנה דאבות הכל לפי רוב המעשה - לזכך
הנפש. ובפרט שעל היהודים נאמר "ארץ חפץ", וידוע פתגם הבעש"ט הנמשל בזה, שכשמסתכלים מחוץ אין
לשער האוצרות הטמונים במעמקים, כן הוא בנוגע לבני ובנות ישראל. ועוד בנקודה זו בתוכן מכתבי הכללי
לראש השנה דהאי שתא, אשר העתקתו מוסגרה בזה ותקוטי שימצא בו ענין.

בכבוד ובברכה.

ינון — אתרוג. אתרוג הוא במלכות, שהיא כמו אות יו"ד, נקודה אחת¹⁰.

חנינה — ערבה. שתי הערבות הן בנצח והוד, ואות חיי"ת רומזת על נצח והוד¹¹.

(ליקוטים ואגרות עמ' קו)

הדם שוטף לסוכה¹².

סכך הסוכה הוא בחינת צל ומקיף. לכן הדם שוטף כשר לסוכה, כי מקיף הוא למעלה מהשגה, הוא רק בבחינת מקיף ולא בבחינת פנימי.

והיינו הדם שוטף — שטות שלמעלה מהדעת, וכמו אהניא ליה שטותא לסבא¹³, מוטב שאהיה שוטף כל ימי¹⁴.

(ליקוטים ואגרות עמ' קנט)

דרש רבי יהודה בר אלעאי, בית שנפחת וסיכך על גביו כשרה . . דרש רבי יהודה בר אלעאי, אברומא שריא (מין דגים קטנים, ואין שרצין ניכרין בהן, רש"י)¹⁵.

יש לבאר הקשר בין שני המאמרים הללו של רבי יהודה בר אלעאי,

כי סוכה ודג שייכים זה לזה, כי סכך הסוכה הוא מבינה¹⁶, בחינת נהר¹⁷, ודגים שוחים בנהר ובים. והסוכה דלעתיד תהיה מעורו של לויתן¹⁸.

אברומא — הוא בחינת אברהם (לשון נופל על לשון), שמדתו חסד, האושפיזא הראשון. והוא הוא הסוכה לצל יומם¹⁹, יומם יצוה ה' חסדו²⁰.

(10) עץ חיים שער ל"ו פ"ב.

(11) קהלת יעקב מערכת אות ח'.

(12) סוכה יב, א.

(13) כתובות יז, א.

(14) עדויות פ"ה מ"ו.

(15) סוכה יח, א.

(16) זח"ג רנה, ב.

(17) זח"ג קמב, א.

(18) ילקוט שמעוני אמור רמז תרנג.

(19) ישעיה ד, ו.

(20) תהלים מב, ט.

חג הסוכות - מאמרי חז"ל

צאו החר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדם ועלי תמרים ועלי עץ עבות¹.

שני המינים האחרונים, תמרים ועץ עבות, הם למצות לולב והדס².

ואף שיש גם אתרוג וערבה,

יש לומר כי הלולב ומיניו צריכים להיות חיים, ואם הם יבשים פסולים, מפני שלא המתים יהללו י"ה³, ובולוב והדס דוקא נרמזו החיים שנמשך על ידי לולב ומיניו.

לול"ב — גימטריא חיי"ם.

הד"ס — גימטריא חיי"ם ואחד יותר.

מה שאין כן האתרוג, יש דעה⁴ שהוא עץ הדעת, וערבה הרי אין בה לא טעם ולא ריח⁵.

(ליקוטים ואגרות עמ' קסט)

בשכר שלשה ראשון (שביתת הרגל דפסח ושביתת הרגל דחג ונטילת לולב, שנקראו ראשונים, רש"י) זכו לשלשה ראשון, להכרית זרעו של עישו לבנין בית המקדש ולשמו של משיח⁶.

יש ארבע דעות בשמו של משיח — שילה, ינון, חנינה, מנחם⁷. ואלו ואלו דברי אלקים חיים, וכולם נרמזו בשם משיח, ראשי תיבות מנחם שילה ינון חנינה. ובשכר נטילת הארבע מינים זוכים לארבע שמות של משיח.

מנחם — לולב. הלולב הוא בחינת יסוד, ויסוד הוא מנחם למלכות.

שילה — הדס. שלשת הקוים באות שי"ן רומזים על חג"ת⁸, ושלשה הדסים הם כנגד חג"ת⁹, וכל הדס הוא משולש.

(1) נחמיה ט, טו.

(2) רש"י ומצודות דוד.

(3) ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"א.

(4) בראשית רבה פ"מ, ה.

(5) ויקרא רבה פ"ל, יב.

(6) פסחים ה, א.

(7) סנהדרין צח, ב.

(8) ???

(9) ???

על ר' מנחם גנזבורג

ברצוני לכתוב עתה מעט על אחד מידידני הטובים, אדם שמעשיו באופן אישי מצדיקים ללא ספק את אזכורו כאן. היה זה אחד מאותם אנשים שכוחותיהם הנעלמים התגלו באותם ימים.

אדם זה הוא מנחם גנזבורג – אדם מן השורה, שמבחינת מצבו החומרי – פעמים שהיה אמיד למדי, והיו זמנים שבהם מצבו הגשמי לא היה טוב יתר על המדה. בעלי אמר עליו שיש לו "ראש טוב", ושהוא מבין את דברי החסידות שהוא שומע ממנו, וכאלה לא היו רבים. לאחר המהפכה עבר, כמו כולם, לעבוד עבור הממשלה, ומאחר שבקואופרטיבים לייצור ביתי היה קל יותר לשמור שבת – החל להתפרנס בדרך זו.

חברי הקואופרטיבים הכירו מיד בתבונתו וביושרו בכל התחומים, ולכן היו תמיד ממנים אותו לאחראי בכל תחום שבו עסק. מר גנזבורג עצמו מעולם לא חפץ בכך, שכן הוא לא רצה לשאת על כתפו אחריות, כדי שיהיה לו קל יותר לשמור שבת.

כך חי מר גנזבורג במחתרת כירא-שמים אמיתי, הייתי אף אומרת – כאדוק ביהדותו, על-אף שכלפי חוץ הוא נראה כאדם סובייטי מן השורה. ילדיו, לעומת זאת, היו כבר חברי הקומסומול¹²⁶.

היה לו בן יחיד, ורצונו היה לקרוא לו בשם "שלום-בער", אולם אשתו רצתה שהוא ייקרא על שם אביה, ששמו היה יוסף גורארי' (אף הוא יהודי חסידי). שמו של הבן היה אפוא "יוסף-שלום-בער". בני משפחתו קראו לו "יוסף", ואילו הוא – כפי שהבחנתי – נהג אינסטינקטיבית לומר את השם "יוסף" בלחש, ואילו בפה מלא קרא לו "שלום-בער".

בזמן שכל באי ביתנו הקרובים ביותר החלו לשמור ממני מרחק באופן מוחלט, ודומה שפחדו אפילו לחשוב על אודותיי – מר גנזבורג לא החסיר יום אחד מלבקר אצלי ולברר מה נשמע ומה שלומנו.

לאיש מבני משפחתו לא הותר לדעת שהוא מגיע לבקרנו; פעם אף הגיע מישוהו מבני המשפחה לשאול אם הוא היה אצלי, ומטבע הדברים עניתי שלא ראיתי אותו זה זמן רב, בה בשעה שרק לילה אחד קודם לכן – בסביבות השעה אחת בלילה, בזמן שאיש לא יבחין בכך – הוא ביקר אצלי.

בזמן שהכל התפנו מאזורי המלחמה – התפנה אף מר גנזבורג עם צוות עובדיו ועם כל משפחתו. בניו כבר היו "מיוחסים" של ממש, ועלה בידם להשתלב בחטיבה גדולה של מפעל בבוכארה, אם-כי הדבר עלה להם בקשיים מרובים. במהלך המסע לשם כתב אלינו מתחנות הרכבת, שמהן ניתן היה לשלוח מכתבים, ושאל על הנעשה בחיינו.

בהיותו עדיין בעירו, בתקופה שהשגת מזון היתה כבר בעיה גדולה, נהג לעמוד שעות ארוכות בתורים השונים ולהביא משם אוכל למשפחתו. המזון שהביא לבני משפחתו לא היה טרף, חלילה, אך הוא עצמו הסתפק באכילת לחם שחור עם עגבניות חמוצות במלח (שאף אותן השיג באותו מקום).

הוא עבד עבודה קשה למדי, ונזהר שלא לעבור אפילו על דקדוק קל של דברי סופרים, ובתנאי אותם ימים היה צורך במאמץ רב לשם כך.

מר גנזבורג היה מעורב פעם באפיזודה מוזרה:

הממונה עליו שלח אותו כמומחה כדי לארגן ייצור של מוצר חדש בקולחוז. היה זה בתקופת "השבוע בן חמשת הימים"¹²⁷, כלומר – הסדר שעל-פיו חל יום המנוחה לא בשבת ולא ביום ראשון בשבוע, אלא פעם בחמישה ימים.

(126) תנועת הנוער של המפלגה הקומוניסטית.

(127) בשנים 1929-1931 הונהג בברית המועצות "שבוע" בן חמישה ימים, שבו נקבע לכל עובד יום חופש שונה.

פעם חל היום החמישי בשבת. מר גנזבורג היה היהודי היחיד בקולחוז, ועבודתו היתה אחראית מאוד: היה עליו לייצר דברים כלשהם שלא היו קיימים קודם לכן. הוא היה אפוא עסוק תמיד, ולא היה לו כל פנאי. מאחר שהיום החמישי היה עבורו יום מנוחה – הוא התפלל בבוקר בטלית ותפילין¹²⁸, לאחר־מכן – תיקן את שעונו (שען – לא היה שם, והוא ידע את המלאכה), וכך עסק במשך כל היום בעבודות מעין אלה. בלילה קיבל את השבת כמו בכל יום שישי לפנות־ערב. למחרת בבוקר נהג בכל כמו בשבת, ולפתע ראה את בעל־הבית – שהיה גוי, כמובן – מתחיל להצטלב, תוך שהוא קובל על כך שאין במקום כנסייה שאליה ניתן ללכת ביום ראשון כדי להודות לבורא, ומן ההכרח לעשות הכל בבית. אפילו מעט משקה חריף לא ניתן להשיג ביום ראשון!...

כל זה קרה משום שבאותה תקופה לא ניתן היה לדעת את סדר הימים, ולכן אפילו אדם כזה, שהיתה לו מסירות־נפש כה רבה על שמירת השבת – נכשל בשגגה בחילולה.

בערב פסח נהגו היהודים שלא אכלו חמץ בפסח לקחת מראש את תלושי הלחם עבור כל השבוע, ולאחר הפסח היו מקבלים תמורתם קמח.

מר גנזבורג שמע שבעלי אמר שאסור ליהנות מתלושי הלחם של ימי הפסח, וכמובן בביתנו היינו קורעים את התלושים לפני פסח.

למר גנזבורג היתה משפחה בת שבע נפשות, וביניהם היו "מיוחסים" שהיו מקבלים, במקום הלחם השחור הרגיל, לחם לבן – דבר שלא היה בנמצא, מלבד אצל החשובים ביותר – ונוסף על כך קיבלו גם קצבה כפולה. ילדיו של מר גנזבורג היו חלשים מאוד בגופם, והוא השקיע כוחות רבים כדי שיהיה להם מזון משובח ככל האפשר.

מבלי להתחשב בכל זאת, לקח מר גנזבורג בהיחבא את פנקס הלחם וקרע מתוכו את כל התלושים של כל השבוע.

בתנאי אותם ימים היה צורך לשם כך בעוז־רוח עצום, והוא אכן היה היחיד מכל בני משפחתו שעשה כך. אך ילדיו הוקירו אותו כל־כך עד שמחלו לו על מעשה זה.

נוסף על עגמת־הנפש שסבל מר גנזבורג מהנהגתם של ילדיו, הוא סבל צער רב גם מהמחשבה שייתכן שביתו אינו כשר בתכלית ההידור, ולעתים קרובות לא היתה בידו היכולת הכספית להשיג מזון מהודר יותר. סך־הכל היה שהוא רעב יותר משאכל.

כשהגיע מר גנזבורג לבוכארה, לעיר שהיה בה שוחט שמצא חן בעיניו, ירא־שמים כמובן, הכינו עבורו ילדיו ארוחת־צהריים שכללה בשר. ומאחר שקיבתו כבר לא היתה רגילה למזון שכזה – הוא לקה מיד בפתלת מעיים, שממנה לא קם. משפחתו המשיכה לגור שם. הם הודיעו לנו על פטירתו, והידיעה עשתה עלינו רושם קשה.

(128) הווי"ח ר' ישראל אריה ליב. כ"א אייר תרס"ו — י"ג אייר תשי"ב.

יט, ב – זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמור דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על

א. ויקחו אליך פרה אדמה. אדמה לעתיד כשיקצו ישני אדמה יטהרם באפר פרת משה, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, וזהו אדמה תמימה, **תמימה** אותיות **המתים**, כשיחיו המתים. **אשר אין בה מום** ישראל שנאמר (שיר השירים ד, ז) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. **אין בה** אותיות הנביא.

[**אשר אין בה** מום, **בה** בגימטריא שבעה, ואותיות **בה** שתיים, הרי תשע, רמז תשע פרות נעשו, והעשירית בימות המלך המשיח שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.]

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

ב. בנוגע הטהרה דפרה אדומה, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח², יש לומר, שמכיון שמשה ואהרן עמם³, הרי, כל פרטי העבודה דפרה אדומה יהיו על ידי אהרן הכהן⁴ – כי:

הטעם לכך שעשיית הפרה היתה על ידי אלעזר בן אהרן⁵, מצוותה בסגן⁶, הוא, מפני שיש סיבה המעכבת את עשיית הפרה על ידי אהרן, שאין קטיגור נעשה סניגור כו⁷.

אמנם, לעתיד לבוא, שאז יושלם לגמרי התיקון על חטא העגל, כמ"ש⁸ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא שייך טעם זה, ובמילא, בודאי יעשה אהרן את הפרה, שהרי, כהן גדול, "כל עת שירצה להקריב מקריב כל מה שירצה"⁹, ופשיטא – כפי שמביא גם בן חמש למקרא – שאהרן

(1) יט, ב – זאת חקת התורה...: עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן שיו, ביאור המשך הפרשיות דספר במדבר. (ועיין פרשת משפטים סימן קצה דכתב רבינו בחיי ז"ל דרשו חז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מגלה להם לישראל מפני מה צותה התורה בשר בחלב ופרה אדומה וכו').

(2) רמב"ם הלכות פרה אדומה סוף פרק ג. נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק כח עמוד 131 ואילך. ושם נתבאר. (עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו).

(3) ראה יומא ה, ב. תוס' ד"ה אחד – פסחים קיד, סוף עמוד ב.

(4) עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו הערה 2. סימן קזו הערה 60, דפרטי העבודה נעשה על ידי הכהן, אבל הציווי וההוראה באה לעתיד על ידי מלך המשיח, עיין שם.

(5) חוקת יט, ג.

(6) פירוש רש"י על הפסוק.

(7) פירוש רש"י שם (השני).

(8) זכרי' יג, ב.

(9) רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ה הלכה יב.

לא יוותר, ח"ו, על העבודה דעשיית הפרה, שכן, למרות ענוותנותו כו', ירצה שעבודת הפרה תהי' בתכלית השלימות על ידי עבודתו באופן ד"לא שינה"¹⁰ (באופן נעלה יותר מהעדר השינוי בעבודת שאר הכהנים).

וזוים לקיום היעוד¹¹ (בהפטר דפרשת פרה) "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו' אטהר אתכם", ובלשון המשנה¹² "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם כו'", כאמור, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ז חלק ב עמוד 671 (הנחה בלתי מוגה)

ג. הנוגע במת וגו' הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר וגו' (במדבר יט, יא-יב). יש בזה הפסוק רמז גדול, כי אף בזמן שאין אפר פרה יוכל אדם לטהר את עצמו כשדבק בהתמדת התורה ולומד ומלמד על מנת לשמור ולעשות ולקיים, וכבר אמרו רז"ל (בראשית רבה ח, ב) יומו של הקב"ה אלף שנים, וכוונתם כי הימים אשר היו בתחילת היצירה שברא הש"י שבעת ימי בראשית רומזים לששת אלפים שנה¹³ וחד חרוב¹⁴ הרומז לעולם שכלו שבת (ראה סנהדרין צז, א) הרי שכל יום מהימים האלה רמז לאלף שנה כמו שהאריך בזה הרמב"ן בפרשת בראשית (ב, ג) עיין שם. והנה התורה נתנה באלף השלישי שהוא יום השלישי והמתחטא ביום השלישי כלומר שמתחטא ומטהר את עצמו מהתורה הנתנה ביום השלישי אזי ביום השביעי יטהר כי אז תגמור טהרתו בעולם הבא שהוא יום השבת יום שכולו שבת ואם חס ושלום לא יתחטא ביום השלישי אזי ביום השביעי לא יטהר כי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג, א).

של"ה עה"ת

ד. ויאמר ה' אל משה עשה לך. יש ללמוד תחיית המתים מקל וחומר מנחש הנחשת, ומה נחש הנחשת שהטילו מיתה עשה בו הקב"ה חיים שנאמר והביט אל הנחש וחי, תחיית המתים שכולו חיים על אחת כמה וכמה.

זוהר – ילקוט ראובני

(10) ספרי ופירוש רש"י בהעלותך ח, ג. וראה אור התורה בהעלותך עמוד שכו. ועוד.

(11) יחזקאל לו, כה.

(12) יומא בסופה.

(13) שבעת ימי בראשית רומזים לששת אלפים שנה: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן רלז. פרשת בהר סימן ו, ובהנמקן שם.

(14) רומזים לששת אלפים שנה וחד חרוב וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקותי סימן פז. פרשת בהר סימן ו, ובהנמקן שם.

ב"ה, כ"ח תשרי, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א בעל מדות ורב פעלים
מו"ה יוסף אלי' שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ז"ע.

ובבקשתו אזכירו ואת כל אלה שכותב אודותם, על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ ז"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

וזכות פעולותיו באופן דתמכין דאורייתא, עוד יותר מאשר לימודו לעצמו, בודאי שתעמוד לו
ולב"ב שי' בהנ"ל.

וכמודגש במאמר רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה
דתורה - ד"ה עץ חיים היא למחזיקים בה (שמח"ת תק"מ), אלו בעלי השגה הלומדים תורה, ותומכי
מאושר אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה, מאושר, גליקלעך, כדאיתא בזהר (ח"ג דנ"ג ע"ב) א"ת מאושר
אלא מראשו, דע"י עבודתם ממשיכים מראשו, היינו מפנימית הא"ס ב"ה, וכמעלת הרגל המקים את
הראש דוקא.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, ל' תשרי, תש"כ
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד בכפר חב"ד
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ד תשרי הנכתב ע"י הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה אברהם
מרדכי שמואל שי' לידר, ובודאי ימלאו הפרטים החסרים במכתב זה, אם הנ"ל או מי משאר חברי צעירי
אגודת חב"ד שמתפקידם הוא.

ויהי רצון שילכו הלוח והוסיף בכל פעולותיהם והרי נכתב המכתב ונשלח המענה ביומין זכאין
חדש תשרי הוא חדש השביעי, אשר כולו (ולא רק הימים טובים שבו) נקרא שביעי, וכפירוש רז"ל, מושבע
בכל טוב, וידועים דברי רבותינו נשיאינו, אשר חדש כללי הוא לכל השנה, וממשיכים עניניו בכל ימות
השנה.

וכן יהי בעניניהם של צעירי אגודת חב"ד הכללים והפרטים, להמשיך מהברכה והטובה דחדש זה
על הימים הבע"ל מתוך שמחה וטוב לבב, ולהוסיף בפעולות טובות, וגם על הזולת להשפיע בזה.

לפלא אפילו על קס"ד דכרטיסי כניסה בתשלום לההתועדויות (אפילו יהי מינימלי), ובפרט
בכחב"ד.

בברכה לבשו"ט מהצלחה בעבוה"ק.

♦ יום ראשון י"ד תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

רמב"ם וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ שֶׁאֵם לֹא עָכָשׁ, אִימָתִי? • רמב"ן

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינִי בֹא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר
פֶּאֶרֶן וְאֶתָּה מִרְכַּבַּת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ:

רמב"ם וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינִי בֹא • (שם) פֶּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם,

ואחר כך פֶּתַח בְּצִרְכֵּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבְשִׁבְחָה שֶׁפֶּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָה זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה דֶּרֶךְ רְצוּי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאִי הֵם אֵלּוּ שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינִי בֹא • יֵצֵא לְקֶרְאָתָם כְּשֶׁבָאוּ לְהִתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הַהָר, כְּחֶתֶן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנָיו כְּלָה, שְׁנֶאֱמַר: (שמות יט) "לְקֶרְאָת הָאֱלֹהִים", לְמַדְנֵנוּ שֶׁיֵּצֵא כְּנֻגָּם. וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ • (ספרי) שֶׁפֶּתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ שֶׁיִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רְצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהַר פֶּאֶרֶן • שֶׁהָלַךְ שָׁם וּפֶתַח לְבָנֵי יִשְׁמָעֵאל שֶׁיִּקְבְּלוּהָ, וְלֹא רְצוּ. וְאֶתָּה • לְיִשְׂרָאֵל • (שם). מִרְכַּבַּת קֹדֶשׁ • וַעֲמֹו מַקְצֵת רַכְבוֹת מִלְּאָכִי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְּדֶרֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם שֶׁמֵּרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאֲרוֹתָיו בְּיוֹם חַפְתּוֹ. אֵשׁ דֵּת • שֶׁהִיָּתָה כְּתוּבָה מֵאֲזַל לִפְנֵי בָּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְבָנָה, נִתֵּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתֹב יָד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אֵשׁ דֵּת", כְּתוּבָהּ, שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מִשְׁעִיר וַעֲמֹו וּמוֹאֵב, וַאֲמַר שֶׁיַּחֲלוּ לְרֶשֶׁת אֶת אֶרֶצָם, וַיִּרְשׁוּ אֶרֶץ סִיחֹן וַעֲמֹו שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי הַגְּדוֹלִים:

הוֹפִיעַ מִהַר פֶּאֶרֶן. שְׁנֹסְתַּפְּלָה בָּהֶם וְשָׁם עֲנִיָּם לְמֵאוֹר פָּנָיו מִהַר פֶּאֶרֶן. וְהִטְעַם, כִּי תַחֲלַת הַכְּנָסִים בְּמִדְבַר הַגְּדוֹל הִנֵּה מִפֶּאֶרֶן, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (במדבר י"ב) וַיִּסְעוּ וְגו' מִמִּדְבַר סִינִי וַיִּשְׁכְּנוּ הָעֵנָן בְּמִדְבַר פֶּאֶרֶן, וְהִנֵּה הַשֶּׁם הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם לְרֹאוֹת מִה הֵם צְרִיכִים בְּמִדְבַר הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא, מִלְּשׁוֹן וְעַל עֲצַת רִשְׁעִים הוֹפִיעַת (איוב י"ג), נִסְתַּפְּלָה וְרֹאִיתָ בְּאוֹרֵךְ הַגְּדוֹל כָּל סִתְרֵי מַחְשְׁבוֹתֶיהֶם:

וְאֶתָּה מִרְכַּבַּת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ. יֹאמַר כִּי בֹא הַכְּבוֹד לְיִשְׂרָאֵל מִרְכַּבוֹת קֹדֶשׁ עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר יִרְדּוּ עִמּוֹ עַל הָהָר, כְּעֵנָן שְׁנֶאֱמַר (תהלים סח יח) רַכֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שִׁנְאָן ה' בָּם סִינִי בִקְדֹשׁ. מִימִינוֹ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ, פְּרוֹשׁ, מִימִין תַּפְאֲרוֹתָיו הִנֵּה לָהֶם אֵשׁ דֵּת, לֹא מִיֵּד הַמְּלָאכִים הַנּוֹכְרִים, רַק מִימִין הַשֶּׁם בְּעֶצְמוֹ וּבְכַבּוֹדוֹ. וַיִּתֵּן כִּי "מִרְכַּבוֹת קֹדֶשׁ" מְרִיבֵי קִדְשָׁתוֹ, כִּי קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ ה' צְבָאוֹת כָּכָל מִינֵי קִדְשָׁה:

וְטַעַם "אֵשׁ דֵּת לְמוֹ" כְּמוֹ "דֵּת אֵשׁ", כְּמוֹ שְׁאֵמַר (לעיל ה' כ"א) וְאֵת קִלּוֹ שֶׁמַּעֲנֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. אוֹ טַעַמּוֹ כְּמוֹ "אֵשׁ וְדֵת לְמוֹ", וַיִּבְרֵי שֶׁהָרָאָה לָהֶם הָאֵשׁ הַעֲלִיּוֹנִית וְהַשְּׁמִיעַם הַדֵּת, וְזֶה כְּעֵנָן שְׁנֶאֱמַר (לעיל ד' לו') וְעַל

לְיִשְׂרָאֵל, כִּי מִשָּׁם הִשְׁכִּין שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכָם, וְשׁוּב לֹא נִסְתַּלְּקָה מֵהֶם. וְהַעֲנֵן, כִּי יֵרֵד הַכְּבוֹד בְּהַר סִינִי כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שמות י"ט) וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינִי אֵל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה וְגו', וְשָׁם הִנֵּה כָּל הַיָּמִים שֶׁהִנֵּה מֹשֶׁה עוֹלָה וְיוֹרֵד, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שם כ"ד יז) וַיִּמְרָאָה כְּבוֹד ה' בְּאֵשׁ אֲכַלֶּת בְּרֹאשׁ הָהָר וְגו'. וְכֹאשֶׁר נִתְּנָה לוֹ הַלְּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁכֵּן הַכְּבוֹד בְּאֵהָל מוֹעֵד, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שם לג ט) וְהִנֵּה כְבֹא מֹשֶׁה הָאֵהָלָה יֵרֵד עִמּוֹד הָעֵנָן וְעִמּוֹד פֶּתַח הָאֵהָל וְדָבָר עִם מֹשֶׁה, וְכֹתִיב (שם פסוק י"א) וְדָבָר ה' אֵל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים וְגו'. וְכֹאשֶׁר חָקַם הַמִּשְׁכָּן שֶׁכֵּן הַכְּבוֹד בְּמִשְׁכָּן, שְׁנֶאֱמַר (שם מ' לד) וַיִּכַּס הָעֵנָן אֶת אֵהָל מוֹעֵד וּבְכּוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמִשָּׁם הָיוּ לוֹ כָּל הַדְּבָרוֹת כָּל יְמֵי הַמִּדְבָּר:

וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ. כִּי אַחֲרֵי נִסְעָם מִסִּינִי בְּמַסַּע רֹאשׁוֹן, שֶׁכֵּן הָעֵנָן בְּמִדְבַר פֶּאֶרֶן, וּמִשָּׁם שָׁלַח מְרֹגְלִים שְׁנֶאֱמַר (במדבר י"ג) וַיִּשְׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַר פֶּאֶרֶן, וַתִּגְדַּע הָעַם וְלֹא הִנֵּה הַדְּבָר עִם מֹשֶׁה עַד שֶׁבָּאוּ לְשִׁעִיר בְּגָבּוֹל בְּנֵי עֲשׂוֹ כְּסוּף הָאֲרָבָעִים (לעיל ב' ב), כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר שָׁם (פסוק ז') כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדְךָ יֵדַע לְקַחֲךָ אֶת הַמִּדְבָּר הַגְּדוֹל הַזֶּה זֶה אֲרָבָעִים שָׁנָה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ. וְהִנֵּה אֲזַ בְּבֹאֵם בְּשִׁעִיר הִנֵּה הַשֶּׁם לָהֶם לְאוֹר עוֹלָם וְשִׁלְמוֹ יְמֵי אֲבֹלָם, וְצִוָּה אוֹתָם לְהִשְׁמַר

(א) אִישׁ הָאֱלֹהִים. לְהַגִּיד כִּי בְּרַכְתּוֹ מְקַנְמָת, כִּי אִישׁ הָאֱלֹהִים הִנֵּה וּתְפִלַּת יִשְׂרָאֵל רְצוֹנוֹ. וְהִנֵּה יִקְרָא הַכְּתוּב לְמֹשֶׁה רַבִּינוֹ "אִישׁ הָאֱלֹהִים" וְכֵן שְׁאֵר הַנְּבִיאִים וְאֵלֶיהֶם וְדוֹלָתָם, וְלֹא יֹאמַר הַכְּתוּב "אִישׁ ה'" אֲבָל יֹאמַר מֹשֶׁה עֲבָד ה' (לחלן לד ה'), וְהִטְעַם יְדוּעַ לְכָל מַשְׁכִּיל:

וְכֵן עַל דֶּרֶךְ הָאֱמָת, וְזֹאת הִיא הַבְּרָכָה, כִּי מֵאֵת ה' הִיָּתָה זֹאת (תהלים קיח כג), וְכֵן בְּיַעֲקֹב נֶאֱמַר (בראשית מט כח) וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבָר לָהֶם אֲבִיהֶם, זֹאת הַבְּרָכָה, הוּא שְׁאֵמַר דָּוִד (תהלים קיט נו) זֹאת הִיָּתָה לִי כִּי פִקְדוֹתֶיךָ נִצְרָתִי, יְרַמּוּ לְצִיּוֹן עִיר דָּוִד כִּי שָׁם צִוָּה ה' אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם, וְהַמִּשְׁכִּיל יִבִּין:

וְלִזְוָה הַסּוּד נִתְּכַנּוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִדְרָשָׁם שְׁאֵמְרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (ק יג), וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבָר לָהֶם אֲבִיהֶם, עֲתִיד אֲדָם בְּיוֹצֵא בִי לְבָרֶךְ אֶתְכֶם וּמִמְקוֹם שֶׁפִּסְקִיתִי אֲנִי מִשָּׁם הוּא מִתְחַלֵּל, כִּיֵּן שְׁעִמַד מֹשֶׁה רַבִּינוֹ פֶּתַח לָהֶם בְּזֹאת הַבְּרָכָה מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁפִּסַּק לָהֶם אֲבִיהֶם, הָיוּ וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבָר לָהֶם אֲבִיהֶם, אֲמַר לָהֶם הַבְּרָכוֹת הַלּוֹ אִימָתִי מְגִיעוֹת אֶתְכֶם מִשְׁעָה שֶׁתַּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁתְּכַתּוּב בָּהּ וְזֹאת הַתּוֹרָה וְגו'. כִּי הַמִּלָּה הַזֹּאת תִּרְמָזוּ לְבְרָכָה שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, וְהִיא הַבְּרִית, דְּכָתִיב (בראשית י"ז) זֹאת בְּרִיתִי, וְכָכָה הַזְּכָרְתִּי זֶה (ויקרא טז ג): (ב) ה' מִסִּינִי בֹא. יֹאמַר כִּי הַשֶּׁם מִסִּינִי בֹא

שיעור יומי ליום ראשון י"ד תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה כז

(ג) אַף חִבֵּב עַמִּים כָּל־קִדְשֵׁי בִּידָךְ וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשְׂרָאֵל מִדְּבַרְתִּיךָ: גאף חבבנון לשבטיא כל קדישוהי בית ישראל בגבורא אפקנון ממצרין ואנן מדברין תחות עננך נטלין על מימך:

כ"י אף חבב עמים • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד כשֶׁאֵמֶר הקדוש ברוך הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כָּל־קִדְשֵׁי בִּידָךְ • נפשות הצדיקים גנוזות אתו, כַּעֲנֵן שְׁנָאֵמֶר: (ש"א כה) "וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדָנִי צְרוּרָה בְּצִוּר חַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלֶךָ • והם ראויים לכך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית הָהָר לְרַגְלֶךָ, בְּסִינִי. תָּכּוּ לְשׁוֹן פְּעָלוֹ, הַתְּנֹכּוּ לְתוֹךְ מְרָגְלוֹתֶיךָ. יִשְׂרָאֵל מִדְּבַרְתִּיךָ • נִשְׂאוּ עֲלֵיהֶם עַל תּוֹרָתְךָ. מִדְּבַרְתִּיךָ • הַמ"ם בּוֹ קְרוֹב לִסּוּד, כְּמוֹ: (במדבר ז) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", (יחזקאל ב) "וַאֲשַׁמַּע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים", כְּמוֹ מִתְּדַבֵּר אֵלַי, אֵף זֶה "מִדְּבַרְתִּיךָ", מֵה שֶׁהֵייתָ מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי לֵאמֹר לָהֶם. טיש פורפרליר"ש בַּלְע"ז (צינע אונטערערדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דְּבָרֶיךָ, וְהַמ"ם בּוֹ שְׁמוּשׁ, מְשַׁמֶּשֶׁת לְשׁוֹן מִן. דְּבַר אַחֵר: "אֵף חִבֵּב עַמִּים", אֵף בְּשַׁעַת חֲבָתָן שֶׁל הָאֲמוֹת שֶׁהָרֵאיתָ לָהֶם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, וּמִסִּרְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל בִּיָּדָם. כָּל־קִדְשֵׁי בִּידָךְ • כָּל צְדִיקָהּ וְטוֹבִיהֶם דְּבָקוּ בָךְ וְלֹא מָשׁוּ מֵאֲחֵרֶיךָ, וְאַתָּה שׁוֹמְרָם. וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלֶךָ • וְהֵם מְתַמַּצְעִים וּמְתַפְנְסִים לְתַחַת צִלְךָ. יִשְׂרָאֵל מִדְּבַרְתִּיךָ • מְקַבְּלִים גְּבוּרָתְךָ וְדִתּוֹתֶיךָ בְּשִׂמְחָה, וְאַלֶּה דְּבָרֶיךָ. ימב"ן

(ד) תוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב: ד אורייתא יתב לנא משה מרשה ירתא לכנשת יעקב:

כ"י תוֹרָה • אֲשֶׁר צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה, מוֹרְשֵׁה הִיא לְקַהֲלַת יַעֲקֹב, אַחְזֻנְיָה וְלֹא נַעֲזֻבְנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

משמעות לשון 'אחזניה' – בתורה

תוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב:

אַחְזֻנְיָה וְלֹא נַעֲזֻבְנָה (לג, ד. ובפירושו רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחזניה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוד, וכיצא בזה, וכפי שפתבה התורה עצמה בפסוקים שלפנינו? גם צריך להבין השיכות בין 'מורשה' - שהתורה היא ירושה, לזה שאחזניה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיצא בזה, שכי (לכאורה) לומר אחזניה ולא נעזבנה?

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ה' וַעֲנֵנּוּ עַמְד עֲלֵהֶם, וְכֵן אָמַר בְּשִׁירָה (לעיל לב י) וְסִבְבֵּנָהּ וּבִנְיָנָהּ וְצִנְיָנָהּ כְּאִשׁוֹן עֵינָיו: וְהֵם תָּכּוּ. כְּמוֹ הֵכֵן, כְּאִשְׁרֵי בָּא תִּרְגְּלִיתִי לְאַפְרַיִם (הושע יא ג) בְּמִקּוֹם הַרְגְּלִיתִי, וְכִאֲשֶׁר הוֹמַרָה ה' אֱלֹהֵינוּ בְּתִי"ו בְּאֵם אֶתֶן שְׁנַת לְעֵינִי (תהלים קלב ד), עֲשֵׂה רַע מֵאֵת (קהלת ח יב), וְכֵן רַבִּים: יֹאמַר שֶׁהֵם מְכִים כָּל כָּל מִכָּה בְּמִדְּבַר לֵלֶכֶת אַחֲרֶיךָ כָּל אֲשֶׁר תִּלְךְ, לֹא יִחוּשׁוּ לְרַעַב וּלְצָמָאן וּמִכַּת נֶחֱשׁ וְעֶקְרֵב, רַק יֵצְאוּ לְרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ יִרְצֻ. וְזֶה כְּעֵנֶן שְׁנָאֵמֶר (ירמיה ב ב) וְכִתְבִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבַת כְּלִילִיתֶיךָ לְכֶתֶךָ אַחֲרֵי בְּמִדְּבַר בְּאָרֶץ לֹא יְרוּעָה: יִשְׂרָאֵל מִדְּבַרְתִּיךָ. כְּמוֹ לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן (שמות כ ז), וְכֵן אֲשָׂא אֶת שְׁמוֹתֶם עַל שְׁפָתַי (תהלים טז ד). יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר (ישעיה ג ז). מִדְּבַרְתִּיךָ, כְּמוֹ מִדְּבַרְךָ נִאֲוָה (שח"ש ד ג), יֹאמַר שִׂישָׁא דְּבָרֶיךָ עַל שְׁפָתַי וְהִגַּה בְּהֵם תְּמִיד:

(ע"ז ב:):

(ג) אֵף חִבֵּב עַמִּים. פָּרְשׁוּ בּוֹ שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן אֲרַמִּית, וְהַלּוֹן קְרִימִי חֲבִיבִין (שמות יט ה), יֹאמַר אֵף חִבֵּב אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עַמִּים רַבִּים, כְּעֵנֶן אַחֲרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמְמִיךָ (שופטים ה יד), וְכֵן קִדְשֵׁי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם הַלּוֹיִם הֵם בִּידָךְ, כִּי הִקְרַבְתָּם אֵלַיךְ לְהִיּוֹת חֹנִים סְבִיבוֹת הָאָרֶץ: וְהִנֵּרָאָה אֵלַי, כִּי "חִבֵּב" מְגִזֵּר לְטֻמּוֹן בְּחִבִּי עֲנִי (איוב לא לג), מְעַנֵּן חֲדָר בְּחֲדָר לְהִתְקַבֵּל (דהי"ב יח כד), וְשֵׁם חֲבִינּוֹן עֲזָה (חבקוק ג ד), יֹאמַר גַּם אֶתָּה בִּידָךְ מְחַבֵּיא וּמְסַתֵּיר עַמִּים, כָּל קִדְשֵׁי יִשְׂרָאֵל הַנּוֹכְרִים, יִרְמֹז כִּי כָּל הַעֲדָה כָּלֵם קִדְשִׁים וְהֵשֵׁם יִסְתִּירֵם בִּידוֹ, כְּטַעַם וְאִשֶּׁשׁ דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצִלְךָ כְּפִיתֶיךָ (ישעיה נא טז), כְּעֵנֶן סִתְרִי וּמְגִינִי אֶתָּה (תהלים קיט קיד), וְכֵן יִתְיַעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ (שם פג ד). וְזֶה רָמַז לְמָה שֶׁאָמַר (במדבר יד יד) אֲשֶׁר עֵינִי בְּעֵין נִרְאָה אֶתָּה

הָאָרֶץ הָרָאָךְ אֶת אִשׁוֹ הַגְּדוּלָּה וּדְבָרֵי שְׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: וְעַל דֶּרֶךְ הָאֲמָת יָגִיד גַּם כֵּן שֶׁהָאֵשׁ שֶׁהוּא הִדָּת הִיא מִימִינוֹ, כִּי מִדַּת הַדִּין כְּלוּלָה בְּרַחֲמִים: וְעַל דַּעַת רְבוּתִינִי טַעַם הַכְּתוּב, כִּי מִסִּינִי בָּא לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנִגְלָה לָהֶם מִשֵּׁם, וְזֶה מִשְׁעִיר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, כִּי נִגְלָה עַל בְּנֵי עֲשׂוֹ לְתַת לָהֶם הַתּוֹרָה, וְכִאֲשֶׁר לֹא רָצוּ בְנֵי עֲשׂוֹ לְקַבֵּל אוֹתָהּ הֵאִיר פָּנָיו לְיִשְׂרָאֵל וְנִתְּנָה לָהֶם כִּימִינוֹ וּבְזוּעוֹ וְאוֹר פָּנָיו כִּי רָצָם, וְהוֹפִיעַ וְהִרְאָה לָהֶם יִפְעוֹתוֹ וְהִדָּרַת פָּנָיו מִמֶּה פֶּאֶרְן, כְּאִשְׁרֵי לֹא רָצוּ בְנֵי יִשְׁמַעֲאֵל בַּתּוֹרָה. וְכִפִּיר כִּי הִיָּה זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל גְּדוּלָּה כְּאִשְׁרֵי לֹא רָצוּ שֶׁאֵר הָאֲמוֹת לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה: וְהִנֵּה הַזְכִּיר כָּל זֶרַע אֲבֹרָהּ, שֶׁאֶחָד מֵהֶם לֹא הִיָּה חֶפֶץ בַּתּוֹרָה וּזְלוּתִי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל עַל כָּל הָאֲמוֹת גַּם כֵּן נִגְלָה לְתַת אוֹתָהּ לָהֶם וְלֹא רָצוּ כֵּה, כְּפִי תִּבָּא בְּקַבְּלַת רְבוּתִינִי

ויש לומר שלשון אחזנוה כאן אין משמעו אחיזה אלא אחוזה, שהתורה היא אחוזתם וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחוזה אפילו פשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמכין ששדה זו היא אחוזתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחוזתם של ישראל, וקשורה אתם בקשר תמידי, דגם כשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל. **רמב"ן**

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:
הוזהר בישרון מלך אצלם באתפנות רישי
עמא פחדא שבטיא דישוראל:

ה"י ויהי. הקדוש ברוך הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי. כמו (שמות ל) "כי תשא את ראש", ואויין אלו שאצרכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאסף יחד, באגדה אחת ושלוש ביניהם - הוא מלכם, ולא כשיש מחלקת ביניהם. **רמב"ן**

(ו) יחי ראובן ואלימות ויהי מתיו מספר: ס
ה"י יחי ראובן. בעולם הזה. ואל-ימות. לעולם הבא, שלא יזכר
לו מעשה בלהה. ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענין שגמאמר: (בראשית לה) "וישכב את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין. **רמב"ן**

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

משה, אומרים משה מלך, שנאמר ויהי בישרון מלך בהתאסף. ואם כן (ספרים אחרים: וגם כן) אמר הכתוב, תורה צוה לנו משה להיזהר מורשה קהלת יעקב, והוא היה מלך עלינו ועל כל שבטינו יחד, וראוי לנו לעשות דבריו ומצותיו כי מלך גדול וחכם היה עלינו, וספר הכתוב גם בכבוד השליח שהיה גדול וראוי להאמין בו. והנכון והאמת מה שפרשנו: והנה הזכיר כי השם שזכר בישוראל, והנה קבלו תורתו ומלכותו כל שבטיהם יחד עליהם ועל זרעם לדורותם, אם כן הנם ראויים לכבדה:

(ו) יחי ראובן. אמר רבי אברהם, כי החל מראובן שהוא הבכור, ולא הזכיר שמעון, בעבור שזון פעור, כי העובדים היו שמעונים ומספרם לעד, גם נשיאם נהרג, וכן דעת רש"י והמפרשים:

ולפי דעתי אין מספרם ראוי, בעבור כי צדין יחסרו שלשה עשר אלף ויותר מלבד המתים במגפה. וגם משאר השבטים יחסרו קצת, כי בני גד חסרו חמשת אלפים ובני אפרים שמנות אלפים. ועוד כי הכתוב שאומר (במדבר כה ג) ויצמד ישראל לבעל פעור, ואמר (שם פסוק ד) קח את כל ראשי העם, נראה שהיו בהם מכל השבטים וכל דיניהם ישפוטו בהם, וכן אמר (שם פסוק יא) ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי:

ואל תשיב עלי מדבר עכן שאמר (יהושע ז יא) חטא ישראל, כי שם לא נתגלה החטא ויזכירו סתם. וכן המכה איננו ראיה, כי היה נשיא בית אב בהם לא נשיא השבט,

והתורה קבלו מפי משה שקבלו עליהם ועל זרעם להאמין בו ולעשות כל אשר יצוה משעם המלך, כאשר אמרו (לעיל ה כד) ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלינו אליך ושמענו ונעשינו:

וזה הפרש ברור ונכון בכתוב הזה, על דרך שהזכירו בגמרא במסכת ראש השנה (לב:), אלא מלכות תלמא הוא דהוה, ה' מלך לעלם ועד (שמות טו יח), ה' אליהם עמו ותרוצת מלך בו (במדבר כג כא), ויהי בישרון מלך:

וכן שנינו בספרי (ברכה שמו), מושב זקנים בשיבה של משה שמו הגדול משתבח למעלה, שנאמר ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, אין אסיפה אלא זקנים, שנאמר (במדבר יא טז) אספה לי וגו', יחד שבטי ישראל, כשהן עשויין אגדה אחת ולא כשהן עשויין אגדות אגדות, וכן הוא אומר (עמוס ט ו) הבונה בשמים מעלותיו וגו':

ובמדבר רבה (במדבר"ר טו יד) נמי אמרו, ככחול כסאו מבוסס למעלה בזמן שישוראל עשויין אגדה אחת, לכך נאמר הבונה בשמים מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה, וכן ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם וגו':

וגם זה על הדרך שפרשתי. ודרשו, שהיה מלך עליהם מפני שנתאספו ויחדו כלם קבלו מלכותו עליהם, וכן יהיה מורשה קהלת יעקב, והמלך הוא הקדוש ברוך הוא, וכן נהגנו לימור בתקיעתא דבי רב: אבל יש במקצת האגדות שמפרשין אותו על

(ד) תורה צוה לנו משה. הטעם, שישא תמיד ויאמר תורה צוה לנו משה, והיא תהיה מורשה קהלת יעקב, כי לדורות עולם כל בני יעקב יירשוה וישמרו אותה, כי לא תשכח מפי זרעו:

וידרשו רבותינו (מדרש תהלים א), שלא אמר מורשה בית יעקב או זרע יעקב. ואמר "קהלת יעקב", לרמוז שיהיה רבים עליהם ותהיה התורה לעולם מורשה ליעקב וכל הנקלה עליהם, הם הגרים הנקלים על ה' לשרתו ונספחו על בית יעקב, ונקראו כלם קהלתו:

(ה) ויהי בישרון מלך. רמז אל השם הנזכר, שהיה למלך על ישראל בהיותם ישרים ונאספו כל ראשי העם וכל שבטי ישראל יחד. וגם זה הכתוב דבוק:

והטעם, כי ישראל יאמרו תמיד התורה אשר צוה לנו משה תהיה ירשה לכל קהלת יעקב לעדי עד לא נחליף ולא נמיר אותה לעולם, ויאמרו שהיה השם למלך על ישראל בהתאסף ראשינו וזקנינו ושופטינו וכל שבטי ישראל, שכלנו יחד קבלנו מלכותו עלינו לדור ודור, ואנחנו חייבין לשמר תורתו ומלכותו לעולמים. וזה המצוה הוא דבור אנכי, והיא קבלת מלכות שמים כאשר פרשתי שם (שמות כ ב):

והנה הזכיר התורה בכלל, ומלכות שמים בפרט, שכל המודה במלכות שמים כופר בעבודה זרה ומודה בכל התורה כלה. ורמזו כי הם וראשיהם קבלו מלכות שמים מפי הנבונה וראוי שהוא מלך ישראל וגואלו,

וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמֹ
בַמִּפְקָה (בְּאַנְחָה) לְקַרְבָּא וּלְעִמָּה תַּתִּיבְנָה
לְשָׁלֵם יְדוּחֵי זַעֲבָדָן לַהּ פְּרַעֲנוֹתָא מִסְּנָאוּהִי
וְסַעֲדִי מִפְּעָלִי דְּבִבְהִי הָיוּ לָהּ:

(ו) וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמֹ
תַּבְיֵאנוּ יְדֵיו רַב לֹא וְעֹז מִצְרֵיו תַּהֲיֶה: פ

כ"י – וְזֹאת לַיהוּדָה • סִמָּן יְהוּדָה לְרֵאוּבֵן, מִפְּנֵי שִׁשְׁנֵיהֶם הוּדוּ

על קלוקל שְׁבָדָם, שְׁנָאָמָר: (איוב טו) "אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְגו', לָהֶם לְבָדָם וְגו' וְלֹא עֹבֵר זֶר בְּתוֹכָם". (ב"ק צב) וְעוֹד
פֶּרְשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכָּל מ' שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עֲצָמוֹת יְהוּדָה מִתְגַּלְגְּלִין בָּאָרוֹן מִפְּנֵי נִדְוֵי שֶׁקָּבַל עָלָיו,

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

(ג), וְאֵל יְהוָה מִתִּי מִסְפָּר, שְׁלֹא יְהִי מַעֲשִׂים,
שֶׁכָּל דָּבָר שִׁסְפָּר הוּא מַעֲשִׂי, וְכֵן וְאֵין מִתִּי
מִסְפָּר (בראשית לד ל), לְשׁוֹן רַבִּי אֲבִירָה:
וְיִתֵּר נִכּוֹן לְפָרֶשׁ, יְחִי רֵאוּבֵן בְּיִשְׂרָאֵל וְאֵל
יָמָת, שְׁלֹא יָכֹחַ שִׁבְטוֹ בְּאֶחָד מִכָּל
הַזְּמָנִים, וְיִהְיֶה פְקוּדֵי מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְעוֹלָם. וְתַפְלֵל עָלָיו שְׁלֹא יִגְרַם חֲטָאוֹ וְהַפְסַד
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר פָּעַס עָלָיו אֲבִיו בְּחִלּוֹ צְרוּעִי,
לְהַכְרִית שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶה עֲנִינֵן שְׁנָאָמָר שֶׁם
(שם לה כב) וַיִּלָּךְ רֵאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה
פְּלִנְשָׁא אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְנֵי זַעֲקָב
שָׁנִים עֶשְׂרִי, כִּי הִדִּיעַ שְׁלֹא יָצֵא בְּחֲטָאוֹ מִן
הַמִּסְפָּר, וְכֵן פֶּרֶשׁ רַש"י:

וְטַעַם "מִתִּי", שֶׁכָּל אֲנָשִׁי וְנָכֹחַ בְּזֶה וְלֹא
יָכֹחַ אֲפִלּוּ מִקְצַת הַשִּׁבְטִים בְּחֲטָאוֹ.
וְאוּלַּי "מִתִּי" רָמַז לְרֵאשִׁי מִשְׁפָּחוֹתָיו הָאֲרֻבִּיעִי,
וְיִהְיֶה טַעַם "מִסְפָּר" כְּמוֹ מִסְפָּר, וְכֵן לִנְיוֹת
בֵּית אֲבִיהָ (לעיל כב כא), יִתְחַצוּ מִיָּם (שמות
ל כ), וְרַבִּים בָּן:

אוּ טַעַמּוֹ, שֶׁיְהִי מִתִּי מִסְפָּר יִשְׂרָאֵל, שִׁמְיָנָה
רֵאשׁוֹן כְּמִשְׁפַּט הַבְּכוֹר, כִּי הָאֶחָד הוּא
הַמִּסְפָּר, כִּי מִמֶּנּוּ הִכָּל. וְאוֹנִקְלוֹס תִּרְגֵּם
וַיִּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אֲחִיסָמָתָהוֹן בְּמִנְיָהוֹן, וְתַפְנִין
לְמָה שֶׁפִּרְשְׁנוּ, יֹאמַר שִׁיחִיָּה רֵאוּבֵן וְלֹא יָכֹחַ,
וְיִהְיֶה מִתִּי מִסְפָּרָם לְעוֹלָם, לֹא יִמָּחֶה שִׁבְטוֹ
מִיִּשְׂרָאֵל, וְלֹא יִמְנֹ בְּיוֹתֵר מִסְפָּרָם לְהִיּוֹת
שְׁנֵי שִׁבְטִים, שֶׁלֹּל מִמֶּנּוּ הַבְּכוֹרָה וְהַבְּטִיחוּ
בְּשִׁבְטֵי אֶחָד לְעוֹלָם:

וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים כִּי הַבְּרָכָה הַזֹּאת עַל כְּבוֹשׁ
הָאָרֶץ, יֹאמַר שִׁיחִיָּה רֵאוּבֵן בְּעֶבְרָם
תְּלוּצִים לְמַלְחָמָה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהַטַּעַם
שִׁיחִיָּהוּ וְלֹא יִנּוּצָחוּ, כְּטַעַם וְעַל חִרְבָּה תַּחֲיֶה
(בראשית כז מ), וְאֵל יָמָת, שְׁלֹא יִפְלוּ מִהֶם
בְּמַלְחָמָה, וְיִהְיֶה מִתִּי מִסְפָּר, שִׁיחִיָּהוּ לְאֶלְהֵיהֶם
בְּמִסְפָּרָם וְלֹא יִפְקֹד מִהֶם אִישׁ, וְכֵן בְּכֹרֶת
גָּד חִבְרוֹ הַזִּכְרִי זֶה הַעֲנִין. וְהַפְרֹשׁ הַזֶּה קָרוֹב,
אֲכַל הָרֵאשׁוֹן נִכּוֹן יִתֵּר צְעִינִי, כִּי בְּכֹרֶת מִשָּׁה
כְּדָרָה אֲשֶׁר הִזְכִּיר יַעֲקֹב וְעֲנִין הַהוּא:

וְעַל דֶּרֶךְ הָאָמֶת, יְחִי וְאֵל יָמָת, מִשְׁעָם פּוֹקֵד
עוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים (שמות כ ח), וְשֵׁם רְמָזִי
סוּדוֹ. וְהוֹעִילָה בְּכֹרֶת מִשָּׁה לְכַפֵּר לוֹ מַעֲשֵׂה
בִּלְהָה שְׁלֹא יָכֹחַ וְיָמָת בּוֹ לְעוֹלָם, אֲכַל פְּקֹד
עָלָיו עִם שְׁאָר הַשִּׁבְטִים מַעֲשֵׂה יוֹסֵף כְּפִי
הַכָּא בְּפָרְקֵי הִיבְלוֹת:

כְּנִגְדֵּי שָׁנִים עֶשְׂרִי שִׁבְטִים: וְכֵן בְּהַר גִּרְזִים וְהָרָה
עֵיבָל (לעיל כז יב) שִׁמְנָה לִּי לֹא נִגְזֹר שֶׁם
יוֹסֵף לְשָׁנֵי שִׁבְטִים. וְכֵן תִּרְגֵּם בְּחִלּוֹת יִחְזַקְאֵל
(מח ד ה) שִׁמְנָה בְּחִלּוֹת הָאָרֶץ יוֹסֵף לְשָׁנֵי
שִׁבְטִים וְלֹא הִזְכִּיר לוֹ, וְכִשְׁמִנָה תוֹצְאוֹת הָעִיר
הַזִּכְרִי (שם פסוק לא) שֶׁעַר לוֹי אֶחָד, וְלֹא מִנָּה
שִׁבְטֵי יוֹסֵף לְשָׁנֵי שִׁבְטִים, אֲכַל אָמַר (שם פסוק
לב) שֶׁעַר יוֹסֵף אֶחָד, כִּי לְעוֹלָם לֹא יִמְנֹ שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל בַּקֶּץ שָׁנִים עֶשְׂרִי, וְכִבְרִי זֶה בְּסִדְרָה
וַיִּקַּח קֶרֶחַ (במדבר יז יז):

וְהִנֵּה הַשָּׂאִיר שְׁמֵעוֹן שְׁלֹא הָיָה שִׁבְטוֹ גְּדוֹל,
וְלֹא הָיָה בּוֹ בְּכֹרֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם מְרַבָּה,
אֲכַל חֲלָקָם בְּיַעֲקֹב וְהִפְסִיץ בְּיִשְׂרָאֵל (בראשית
מט ז), וְהִנֵּה יִתְבָּרְכוּ גַם הֵם מִבְּכֹרֶת שְׁאָר
הַשִּׁבְטִים אֲשֶׁר הֵמָּה בְּתוֹכָם. וְסִדְרָה זֹאת הַבְּרָכָה
הָיְתָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל דֶּרֶךְ נִחְלָתָם. הַחֵל
מִרֵּאשִׁית, כִּי לָקַח נִחְלָתוֹ בְּרֵאשִׁיטָה, וְעוֹד כִּי
הוּא הַבְּכוֹר, וּמִשָּׁה תַּפְלֵל עָלָיו שְׁלֹא יִמָּחֶה
שְׁמוֹ בְּחֲטָאוֹ, וְלָכֵף נֶחֱם לוֹ בְּכֹרֶתוֹ מִשְׁפַּט
הַבְּכוֹרָה. וְאַחֵר בֶּן הַקְּדִים יְהוּדָה, כִּי הוּא
הַנּוֹחַל הָרֵאשׁוֹן בְּאָרֶץ, וְלִנְגִיד מִמֶּנּוּ, וְהוּא
הַעוֹלָה בְּתַחֲלָה לְמַלְחָמָה אֲשֶׁר בֵּה בְּרָךְ אוֹתוֹ,
וְהִנֵּה בְּכֹרֶתוֹ כּוֹלֵלֶת כָּל יִשְׂרָאֵל:

וְאַחֵר בֶּן בְּרָךְ לוֹי הַחוּזִים עִם בְּנֵי יְהוּדָה
(סְפָרִים אַחֲרִים: וְעִיר רִישְׁלִים)
בִּירוּשָׁלַיִם וְשֵׁם יְהוֹי קְרִיבָנוּתָם לְרִצּוֹן, וְאַחֲרֵי
בֶּן בְּרָךְ בְּנִימִין שֶׁהָיְתָה נִחְלָתָם עִם בְּנֵי יְהוּדָה,
וְעִיר רִישְׁלִים וְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בֵּין בְּנֵי יְהוּדָה
וּבֵין בְּנֵי בְנִימִין, וְהָלוּזִים יִחְנֹנוּ עִם שְׁנֵיהֶם.
וְאַחֲרֵי בֶּן בְּרָךְ בְּנֵי יוֹסֵף, כִּי בֶן הָיְתָה נִחְלָתָם,
שְׁנָאָמָר (יהושע יח יא) וַיַּעַל גּוֹרֵל מִשָּׁה בְּנֵי
בְּנִימִין לְמִשְׁפָּחָתָם וַיֵּצֵא גְבוּל גּוֹרֵלָם בֵּין בְּנֵי
יְהוּדָה וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף:

וְאַחֲרֵי כֵן הִשְׁלִים לְבָרָךְ בְּנֵי הַגְּבִירוֹת. וְהַקְּדִים
זְבוּלוֹן לְיִשְׁשָׁכָר כְּאֲשֶׁר עָשָׂה יַעֲקֹב
(בראשית מט יג יד), וְכֵן נִפְלַג גּוֹרֵלָם הַשְׁלִישִׁי
לְבִנֵי זְבוּלוֹן (יהושע יט י) וְהַגּוֹרֵל הָרְבִיעִי
לְבִנֵי יִשְׁשָׁכָר (שם פסוק יז). וְאַחֲרֵי כֵן בְּרָךְ
בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת דָּן וְנַפְתָּלִי וְאֲשֶׁר בְּסִדְרָה תְּלוּדוֹתָם,
וְהוּא הַדָּגֵל שֶׁלָּהֶם. וְהַקְּדִים גָּד לְכָל בְּנֵי
הַשְּׁפָחוֹת, כִּי לָקַח נִחְלָתוֹ תְּחִלָּה עִם רֵאוּבֵן
הַמִּקְדָּשִׁים, וְהוּא הָיָה מְדָגֵל הָרֵאשִׁי:

וְטַעַם יְחִי רֵאוּבֵן. שִׁיחִיָּה שִׁבְטוֹ וְלֹא יָמָת
לְעוֹלָם. וְיִהְיֶה מִתִּי מִסְפָּר, כְּמוֹ וְלֹא
לְמַדְתִּי חֲכָמָה וְדַעַת קֹדְשִׁים אֲדַע (משלי ל

וְהַנּוּצִדִים עַל ה' בְּעֶדֶת קֶרֶחַ גְּדוֹלִים וְנִכְבָּדִים
מִמֶּנּוּ שֶׁהָיוּ נִשְׂאִי עֲדָה. וְלֹא הִלְכוּ כָּל שִׁבְטֵיהֶם
אַחֲרֵיהֶם, וְהַמְזֻמּוֹר הַזִּכְרִי דָתָן וְאָבִירָם וְעִנְיָנָם
בְּשָׁמָם (תהלים קו יז), תַּפְתַּח אָרֶץ וַתִּבְלַע דָּתָן
וַתִּכְסַּס עַל עֲדַת אֲבִירָם, וְהַזִּכְרִי וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל
פְּעוֹר (שם פסוק כח) עִם וַיִּמָּאֲסוּ בְּאָרֶץ חֲמִידָה
(שם פסוק כד) לְכָלֵל הָעָם. וְחִלְיָה שִׁימְנָע
מִשָּׁה מְלִכְרָךְ אֶת שְׁמֵעוֹן, וְלֹא יִמָּחֶה שִׁבְטֵי
מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁכִּבְרָה כְּלוֹ הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר,
כְּמוֹ שְׁאָמַר (לעיל ד ג) כִּי כָל הָאִישׁ אֲשֶׁר
הִלָּךְ אַחֲרֵי בַעַל פְּעוֹר הַשְּׁמִידוֹ ה' אֱלֹהֵיךָ
מִקְרָבָךְ, וְאַלֶּה הַנִּשְׂאָרִים כָּלֵם כְּתִיב בְּהֶם (שם
פסוק ד) וְאַתָּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים
כָּלֵם חַיִּים, וְלִמָּה לֹא יִכְרְבֶם. וְהִנֵּה כָלֵם צִשׁוֹ
אֶת הָעָגֵל וְחֲטָאוֹ בְּמִרְגָּלִים וַתִּנְתַּכֶּפֶר לָהֶם
וּבְכָרְבָם:

וְרֵאשִׁיתִי בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (במדבר"ר כא ט), שֶׁשָּׁה
מִשְׁפָּחוֹת נִחְסְרוּ עַל הַנְּנוּת בְּעֶצֶת
בְּלַעַם, וּמִנָּה מִשְׁפָּחָה אַחַת לְשִׁמְעוֹן וְחִמְשָׁה
מִבְּנֵי בְנִימִין. וְהִנֵּה לְדַעַתָּם בְּנִימִין חֲטָא יוֹתֵר
מִשְׁמֵעוֹן בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא, וְהוּא בְּכָלֵל הַבְּרָכָה:
וְהַנִּכּוֹן צְעִינִי, כִּי הַתְּכֹחַ לֹא יִמָּחֶה בְּשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל בַּקֶּץ שָׁנִים עֶשְׂרִי, וְכָף אָמַר
בְּכֹרֶת יַעֲקֹב (בראשית מט כח) כָּל אֶלֶּה
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עֶשְׂרִי. וְהִנֵּה יַעֲקֹב הַזִּכְרִי
בְּנֵי הַשָּׁנִים עֶשְׂרִי וְהַזִּכְרִי יוֹסֵף בְּשִׁבְטֵי אֶחָד,
וּמִשָּׁה רָאָה לְהַזְכִּיר בְּיוֹסֵף שְׁנֵי שִׁבְטִים, כְּמוֹ
שְׁאָמַר (פסוק יז) וְהֵם רַבּוֹת אֲפִרִים וְהֵם
אֶלְפֵי מְנֻשָּׁה, וְהִנֵּה זֶה בְּעִבּוֹר שְׁנֵי דְרָרִים,
הָאֶחָד כִּי אַחֵר שְׁעוֹר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְעֶשְׂרֵם שְׁנֵי שִׁבְטִים בְּתַנְכַּת הַמִּזְבֵּחַ, וּבְדִגְלִים,
וּבְנִחְלַת הָאָרֶץ, הִנֵּה הוּא צָרִיף לְמִנּוּחָם שָׁנִים
בְּכֹרֶתָם, וְעוֹד שֶׁהַזִּכְרִי הַיּוֹשֵׁעַ הַמְּנַחֵלֵם אֶת
הָאָרֶץ וְהוּא מֵאֲפִרִים הַקָּטָן, וְהַזִּכְרִי לְהַזְכִּיר
אֲחִיו שְׁדוּל מִמֶּנּוּ:

וְהִנֵּה רָצָה לְבָרָךְ אֶת לוֹי, כִּי מִבְּכֹרֶתוֹ יִתְבָּרְכוּ
כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ קְרִיבָנוּתָיו לְרִצּוֹן לָהֶם
לְפָנֵי הַשֵּׁם, וְהַזִּכְרִי לְהַשָּׂאִיר אֶחָד מִן הַשִּׁבְטִים
שְׂאִינִן נִמְנִין בְּשׁוּם מְקוֹם רַק שָׁנִים עֶשְׂרִי,
כְּנִגְדֵּי שָׁנִים עֶשְׂרִי מְזֻלוֹת בְּרָקִיעַ, וְשָׁנִים עֶשְׂרִי
חֲדָשִׁים בְּשָׁנָה, וְשָׁנִים עֶשְׂרִי גְבוּלֵי אֲלֶכְסָנִין,
שְׁאִמְרוּ בְּמִדְרָשׁ שֶׁהֵם הֵן זְרוּעוֹת עוֹלָם, וְכִמּוֹ
שֶׁהַזִּכְרִי חֲכָמִים מִסְכַּת בְּרָכוֹת (לב): אָמַר
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנִבְיָא לָךְ וְאַמְרוּ לְכַנְסַת
יִשְׂרָאֵל, בְּתִי, שָׁנִים עֶשְׂרִי מְזֻלוֹת בְּרֵאשִׁית בְּרָקִיעַ

שְׁנָאֹמֶר: (בראשית מד) "וַחֲטָאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים", אָמַר מֹשֶׁה: 'מִי גֵרָם לְרֹאוֹבֵן שְׂיֹדֶה? יְהוּדָה וְכוּ'. שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה • תַּפְלַת דָּוִד, וּשְׁלֵמָה, וְאַסָּא מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים, וַיהוֹשֻׁפֶּט מִפְּנֵי הָעַמּוּנִים וַחֲזָקִיָּה מִפְּנֵי סִנְחָרִיב. וְאַל-עֲמוּ תִבְיָאֲנוּ • לְשָׁלוֹם מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה (ספרים אחרים: מן המלחמה) • יָדִיו רַב לוֹ • יָרִיבוּ רִיבּוֹ וַיִּנָּקְמוּ נִקְמָתוֹ. וַעֲזָר מִצְרָיו תִּהְיֶה • עַל יְהוֹשֻׁפֶּט הַתַּפְלָל, עַל מִלְחָמַת רַמּוֹת גִּלְעָד: (דה"ב יח) "וַיִּזְעַק יְהוֹשֻׁפֶּט, וְהָ עֲזָרוֹ". דָּבָר אַחֵר: "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה", (ספרי) כָּאֵן רַמּוֹ בְּרַכָּה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ בְּרֻכּוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה. וְאַף כְּשֶׁחֲלָקוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נָטַל שְׁמַעוֹן מִתּוֹךְ גּוֹרְלוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שְׁנָאֹמֶר: (יהושע יט) "מִחֻבָּל בְּנֵי יְהוּדָה נִחְלַת בְּנֵי שְׁמַעוֹן". [וימפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבו עליו על

מה שצפה בששים, כך כתוב באגדת תהלים (מזמור צ.צ) • **רמב"ן**

♦ יום שני ט"ו תשרי ♦

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תַּמִּיד וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידְךָ אֲשֶׁר נָסִיתוֹ
בְּמִסְפָּה תִרְיָבֵהוּ עַל-מֵי מְרִיבָה:

ה"י וּלְלוֹי אָמַר • וְעַל לוי אָמַר. תַּמִּיד וְאוֹרִיךְ • כָּלפִי שְׂכִינָה הוּא
מְדַבֵּר. אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסְפָּה • שֶׁלֹּא נִתְלוֹנְנוּ עִם שָׂאֵר הַמַּלְיָנִים. תִּרְיָבֵהוּ וּגוֹ' • כְּתִרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: "תִּרְיָבֵהוּ עַל
מֵי מְרִיבָה", נִסְתַּקְפֶּת לוֹ לְבָא בְּעַלְיָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר כ) "שְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים", אֲהֲרֹן וּמִרְיָם מֶה עָשׂוּ? • **רמב"ן**

(ט) הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת-אָחִיו לֹא הִכִּיר
וְאֶת-בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ וַיַּעֲזְרוּ:

ה"י הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו • כְּשֶׁחֲטָאוּ בְּעֶגְל וְאִמְרָתִי: (שמות לב) "מִי לֹה' אֵלַי", נֶאֱסָפוּ אֵלַי כָּל בְּנֵי לֵוִי,
וְצִוִּיתִים לְהִרְגֹּת אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בָּתוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו
מִמֶּשׁ, וְאָחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בָּנָיו מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לִוִּים הֵם וּמִשְׁבֶּט לֵוִי לֹא חָטָא אֶחָד מֵהֶם, שְׁנָאֹמֶר: (שם) "כָּל בְּנֵי לֵוִי".
כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתְךָ • לֹא יָהִי לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וּבְרִיתְךָ וַיַּעֲזְרוּ • בְּרִית מִלָּה, שְׂאוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל
לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמְלִין אֶת בְּנֵיהֶם (ספרים אחרים: אוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר, שִׁיִּשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 39)

נֶאֱסָפוּ אֵלַי כָּל בְּנֵי לֵוִי וְצִוִּיתִים לְהִרְגוֹ • • וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רש"י כְּתִב בְּפָרֶשֶׁת תִּשְׁא (לב, כט) שֶׁהַכֹּהֲנִים זָכוּ לְכַהֲנָה מִפְּנֵי
שֶׁהִעֲנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעֵגֶל. וְלִקְאוֹרָה, עַל פִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיף לְהִיּוֹת בְּכָל שִׁבְט לֵוִי, לֹא דוֹקָא כְּהִנִּים. וְרָאָה רש"י בַּמִּדְבָּר ג, יב
(וְהַלּוּיִם), שֶׁלֹּא עָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחְתִּיתִים) וּדְבָרִים י, ח (וְטַעֲיָתָם בְּעֵגֶל, וּבְנֵי לֵוִי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרֵשׁ עַל הַלּוּיִם. אָבִל
בְּשִׁנֵּיהֶם פָּרֵשׁ הַטַּעַם דָּלָא טַעוּ בְּעֵגֶל, וְלֹא שֶׁהִרְגוּ. וְאֵין כָּאֵן מִקּוֹמוֹ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בוסט. אברמוביץ

וְעַל דַּעַת הַמִּפְרָשִׁים, (עֵין בְּרַאב"ע), וְהוּא
כְּלִשׁוֹן אֶמְרִי לִי אֲחִי הוּא (בראשית כ יג),
וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנִשֵּׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ (שם כו ז),
וְהִרְבָּה בֵּן:

וּלְפִי דַעַתִּי, כִּי בַּעֲבוּר שְׁהִיזְכִּיר מֹשֶׁה בְּכַרְכְּתוֹ
שֶׁם רֹאוּבֵן וַיְהוּדָה, יַחֲדָא רֹאוּבֵן, קוֹל
יְהוּדָה, וְלֹא יִזְכִּיר שֶׁם שָׂאֵר הַשִּׁבְטִים
בְּכַרְכְּתָם, יִזְכִּיר הַתּוֹכֵב, וּלְלוֹי אָמַר, לְבִנְיָמִן
אָמַר, יִגִּיד כִּי הַשִּׁבְטִים לִפְנֵי, וַיִּקְרָא לְלוֹי
וַיִּשָּׂא עֵינָיו עָלָיו וַיֹּאמֶר תַּמִּיד וְאוֹרִיךְ, וְכֵן
לְכָל שִׁבְט וְשִׁבְט, פָּנִים בְּפָנִים יִכְרֹךְ אוֹתָם:
אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסְפָּה. שְׁנִסִּית אוֹתוֹ בְּנִסְיוֹן,
וְהַטַּעַם, שֶׁהָיָה חֲסִיד כָּל אֲשֶׁר נָסִית
אוֹתוֹ וְלֹא נִקְמָא בּוֹ דּוֹפֵי חוּץ מִמֵּי מְרִיבָה
שֶׁכָּבֵד הִעֲנִישְׁתָּו עָלָיו, כִּי הִעֲגֵל לְכַבּוֹד הַשֵּׁם
עָשָׂה, לְשׁוֹן רַבִּי אֲבָרָהָם:

מִמֶּנּוּ שִׁיחֵם בְּאוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן אָמַר יַעֲקֹב
(שם מט ח) יָדָךְ בְּעֶרְךָ אֵינִיךְ:
וְאַל עֲמוּ תִבְיָאֲנוּ, שִׁיִּשְׁבוּ לְשָׁלוֹם. יָדִיו רַב
לוֹ. יִהְיֶה יָדִיו רַב לוֹ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְעֹזֵר
אֲחֵר וְזוֹלָתִי עֲזָרָת הַשֵּׁם שִׁיִּעֲזָהוּ בַּתַּחֲלָתוֹ, כָּכָל
הַכְּתוּב בְּדָבָרֵי אֲנֹכְלוּס, וְכֵן דַּעַת הַמִּפְרָשִׁים:
וְעַל דַּעַתִּי, עוֹד יִרְמֹז לְמִלְחָמָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה אֶל
הַכְּנַעֲנִי שֶׁאָמַר הַשֵּׁם יְהוּדָה יַעֲלֶה בַּתַּחֲלָתָהּ
(שופטים א ב, שם כ יח). וְאָמַר "יָדִיו רַב",
שִׁיִּקַּח מִצְרָיו וַיִּכְבַּשׁ מֵהֶם אֲרָצוֹת רַבּוֹת יוֹתֵר
מִן הָרָאִי לוֹ בַּנְּחָלָתוֹ, יִרְמֹז שִׁיִּנְחָל מִנְּחָלָתוֹ
לְשִׁמְעוֹן אֲחִיו, הוּא שְׁנָאֹמֶר (יהושע יט ט)
מִחֻבָּל בְּנֵי יְהוּדָה נִחְלַת בְּנֵי שְׁמַעוֹן כִּי הָיָה חֶלֶק
בְּנֵי יְהוּדָה רַב מֵהֶם וַיִּנְחָלוּ בְּנֵי שְׁמַעוֹן בַּתּוֹךְ
נִחְלָתָם, וְהִגָּה הַזִּכִּיר שְׁמַעוֹן בְּרַמּוֹ עִם יְהוּדָה:
(ח) וּלְלוֹי אָמַר. עַל לֵוִי אָמַר, לְשׁוֹן רִשְׁי,

(ז) וְזֹאת לִיהוּדָה. וְכֵן אָמַר לִיהוּדָה שִׁיחִיָּה
וְלֹא כְמוֹת, וְהוֹסִיף לוֹ עוֹד שְׁמַע ה' קוֹל
יְהוּדָה, דַּעַת רַבִּי אֲבָרָהָם. וְזֶה אֵינָנו נִכּוֹן עַל
פְּרוּשָׁנוּ, כִּי אֵין יְהוּדָה בְּכֹרֶת הַזֶּה שִׁיחֻפָּל
עָלָיו כֵּן, כְּאֲשֶׁר לֹא הִזְכִּיר זֶה בְּשָׂאֵר הַשִּׁבְטִים.
אָבִל הוּא כְּפִשׁוּטוֹ, וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר
לִיהוּדָה:

וְעַל דֶּרֶךְ הָאֱמָת, יִיחַד הַמִּדָּה הַזֹּאת לִיהוּדָה
בַּעֲבוּר כִּי לָהֶם הַמִּלְחָמָה, וּמִמֶּנּוּ הַמִּלְכּוֹת
לְעוֹלָם, וְהִיא הָעֹז מִצְרָיו. וְהוּא סוֹד הַכְּתוּב
שֶׁאָמַר (ש"ב א יח) לְלַמֵּד בְּנֵי יְהוּדָה קִשְׁת
הַגָּה כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיִּשּׁוּר, כִּי הוּא הַקִּשְׁת
הַנִּרְאָה בְּעֵינֵי שְׁנָאֹמֶר הָאֵל (בראשית ט יז)
זֹאת אוֹת הַבְּרִית:

שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה. יִתְפַּלֵּל עָלָיו בְּצִאֲתוֹ
לְמִלְחָמָה, כִּי הוּא יַעֲלֶה בַּתַּחֲלָתָהּ, וּלְגִיד

שיעור יומי ליום שני ט"ו תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה לא

(י) יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֵקֶב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמְרוּ קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:
כז"י יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלֹו לְכֶךָ • וּכְלִיל • עוֹלָה.

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חִילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנִים קָמִיו וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוֹמוֹן: ם

כז"י מִחֵץ מִתְנִים קָמִיו • מִחֵץ קָמִיו מִכַּת מִתְנִים, כְּעִנֵּן שְׁנָאִמֶר: (תהלים סט) "וּמִתְנִיהֶם תָּמִיד הַמַּעַד", וְעַל הַמַּעוֹרְרִין עַל הַכְּהֻנָּה אָמַר בֶּן. דָּבָר אַחֵר: רָאָה שְׁעֵתִידִין חֲשֻׁמוֹנָאִי וּבְנֵי הַלְחָם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שְׁהִיוּ מוֹעֲטִים: י"ב בְּנֵי חֲשֻׁמוֹנָאִי וְאֶלְעָזָר כְּנָגֵד כְּמָה רַבְבוֹת. לְכֶךָ נֶאֱמַר: "בְּרַךְ ה' חִילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה".
וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוֹמוֹן • מִחֵץ קָמִיו וּמִשְׁנָאִיו מֵהִיּוֹת לָהֶם תְּקוּמָה. רַמְבַּ"ן

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטַח עָלָיו חֶפֶץ עָלָיו
כָּל־הַיּוֹם וּבֵין בְּתָפִיו שָׁכֵן: ם

כז"י לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שְׁבִרְכַּת לִוי בְּעִבּוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת וְשֶׁל בְּנֵימִין בְּבָנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחִלְקוֹ, סִמְכֵן זֶה לָזֶה, וְסִמְךָ יוֹסֵף אַחֲרָיו שָׁאֵף הוּא מִשְׁכֵּן שִׁילָה הִיָּה בְּנוֹי בְּחִלְקוֹ, שְׁנָאִמֶר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס בְּאֵהֶל יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִית עוֹלָמִים חֲבִיב מִשִּׁילָה, לְכֶךָ הַקְּדִים בְּנֵימִין לְיוֹסֵף. חֶפֶץ עָלָיו • מְכַסֶּה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עָלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם. מִשְׁנִבְחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׁרְתָה שְׁכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר. וּבֵין בְּתָפִיו שָׁכֵן • בְּגִבָּה אֲרָצוֹ הִיָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי, אֵלָּא שְׁנָמוֹךְ כ"ג אִמָּה מַעֲיִן עֵיטָם, וְשֵׁם הִיָּה דַעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְבָנוֹתוֹ, כְּדֹאִיתָא בְּשִׁחִיטַת קִדְשִׁים: 'אִמָּרִי נִחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא', מִשּׁוֹם דְּכִתִּיב: "וּבֵין בְּתָפִיו שָׁכֵן", אֵין לָךְ נֶאֱחָ בְּשׁוֹר יוֹתֵר מִכְתָּפִיו.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁחוּת קוּדֶשׁ ~ (זְלוּסִי שִׁיחוּת י עמ' 146)

אִמָּרִי, נִחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר לְהָאִיר אֹור אֱלֹקִי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחִלְקוֹ הַכִּי נִמּוּךְ. לָכֵן לֹא הִיָּה גְבוּהָ לְגַמְרִי מִן הָעוֹלָם, כִּי אֵז הִיָּה נֶעֱלָה מִכְדֵּי שִׁיכֵל לְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֵלָּא נִחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא, וְאֵז הוּא שִׁיךְ וְקָרֹב לְעוֹלָם.

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהֲדוּת בְּלוּם, אֲבִרְמוּבִין

וּבְכִסְפֵּי (בְּרִכָּה שְׁמֹט) אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמִסָּה, הִרְבֵּה נִסִּיתוֹ וְנִמְצָא שְׁלָם בְּכָל הַנְּסִיווֹת, תְּרִיבָהוּ עַל מִי מְרִיבָה, סְקוּפִים נִסְקַפְתָּ לוֹ עַל מִי מְרִיבָה, אִם מִשָּׁה אָמַר (בְּמַדְבָּר כ') שְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים, אֲהֲרֹן וּמִרְיָם מָה עָשׂוּ:

וְהַנִּכְוֵן בְּעִינֵי בְּרַךְ הַפֶּשֶׁט, כִּי "בְּמִסָּה" כְּפִשׁוּטוֹ, הוּא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִסּוּ הַשָּׁם בְּרַפְּדִים (שְׁמוֹת יז ז), יֹאמַר תִּמְיֵךְ וְאֲוִרֵךְ יִהְיֶה לְעוֹלָם לְאִישׁ חֲסִידֶךָ וְלִזְרַעוֹ אַחֲרָיו, אֲשֶׁר נִסִּיתָ אוֹתוֹ בְּמִסָּה כְּאִשֶּׁר חֲטָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּסוּ אֶת הַשָּׁם עַל הַמַּיִם וְלֹא הִיָּה בְּתוֹךְ הַעֲדָה הַנוֹעֲדִים שֵׁם עַל הַשָּׁם, כִּי הָאָמִין בְּשֵׁם וּבְדָבָרוֹ שִׁיזְצִיא לָהֶם מִיָּם מַצּוֹר הַחֲלָמִשׁ, וּבַפֶּעַם הַשְׁנִית תְּרִיבָהוּ וְתַעֲנִישׁ אוֹתוֹ עַל מִי מְרִיבָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי בַעֲבוּר מְרִיבָתָם הִזְכִּיר הַעֲנֵשׁ וְלֹא שְׁמַעַל הוּא בַּה', כִּי גַם מִתְחַלֶּה הָאָמִין כִּי אִתָּה הַהֶפְכִי הַצּוֹר אֲגַם מַיִם אֵף כִּי בַפֶּעַם הַזֹּאת שֶׁכָּבַר רָאָה בֶּן. יִרְמֹו מִשָּׁה כִּי הַסֵּטָא הַהוּא הִיָּה מִפְּנֵי הָעַם, כִּי בַעֲבוּר מְרִיבָתָם חֲשָׁבוּ מִשָּׁה

וְאֲהֲרֹן שִׁיזְצִיבָרְכוּ לַעֲשׂוֹת מַה שְּׁעָשׂוּ, שְׁמָא נִסְתַּלְקָה הַשְׁכִּינָה בַעֲבוּר עֲנָשׁ, וְהוּא שְׁנָאִמֶר (תהלים קו לב) וַיִּנְלָצִיפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמִשָּׁה בַעֲבוּרָם:

וְטַעַם תְּרִיבָהוּ, כְּמֹו רִיבָה ה' אֶת יִרְיָבִי (שם לה א), שְׁשַׁלְמַת לוֹ מִשְׁפַּט הָרִיב שֶׁכָּבַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה'. וַיִּתְּכֵן שִׁיחָה פְרוּשׁוֹ כְּמֹו שְׁאֵמֶר בְּסִפְרֵי שְׁהֶם סְקוּפִים, כְּלֹמֶר עֲלִילוֹת, יִרְמֹו לְמַעוֹט הַחֲטָא וְגַלְל הַעֲנֵשׁ, כְּדֶרֶךְ בְּקָרָבִי אֶקְדֹּשׁ (ויקרא י ג). וְכֵן דַּעַת אוֹנְקֵלוֹס שְׁאֵמֶר

דְּנִסִּיתוּהוּ בְּנִסִּיתָא וְהוּא שְׁלִים, מְרִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִנְסִיתָם אֶת ה', וַיִּכְוֵן שְׁהִיָּה שְׁלָם בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה כֹּל שֶׁכֵּן בְּשִׁנְיָה שְׁהִיָּה מֵאָמִין בְּדָבָר הַשָּׁם, וּבְחֻנְתָּ לְבֹו עַל מִי מְרִיבָה וּמִצָּאֵת לְכָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ, כִּי גִלְיָ וַיִּדְעוּ לְפָנֶי כִּסָּא כְבוֹדֶךָ שְׁהוּא מֵאָמִין בְּךָ וּבְדָבְרֶךָ, אֲכָל בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל הִיָּה הַעֲנֵשׁ עָלָיו כְּמֹו שְׁפִרְשִׁתִּי בְּפִסּוֹק גַּם כִּי הִתְאַפָּה ה' בְּגִלְלָכֶם (לעיל א לו):

וְהַגָּה מִתְחַלֶּה דָּבָר בַּפְּתָנִים, כִּי אָמַר לָלוֹי שִׁיחָיו הָאוֹרִים וְהַתּוֹמִים לְאִישׁ חֲסִידוֹ מִהֶם. וְאַחֲרֵי כֵן בְּכָל הַשְּׁכָט שְׁנִסָּה אוֹתָם בַּעֲגָל

וּבְכִסְפֵּי (בְּרִכָּה שְׁנֹב), בְּרַךְ ה' חִילוֹ, בְּנִכְסִים, מִפָּאֵן אָמַר רַב כְּהִנִּים עֲשִׂירִים הֶם, מִשּׁוֹם אֲבָא דִּוְנָשׁ אָמְרוּ, נַעַר הֵייתִי גַם זְקֵנִתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְצָב (תהלים לו כה), זֶה יִרְעוּ שֶׁל אֲהֲרֹן:

וּבְכִסְפֵּי (בְּרִכָּה שְׁנֹב), בְּרַךְ ה' חִילוֹ, בְּנִכְסִים, מִפָּאֵן אָמַר רַב כְּהִנִּים עֲשִׂירִים הֶם, מִשּׁוֹם אֲבָא דִּוְנָשׁ אָמְרוּ, נַעַר הֵייתִי גַם זְקֵנִתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְצָב (תהלים לו כה), זֶה יִרְעוּ שֶׁל אֲהֲרֹן:

והוא הדין ל'מקדש' הפרטי שבתוך כל יהודי: קשנפֿש האלקית שבו אינה בבחינת התנשאות והבדלה מנפשו הבהמית, גופו, וחקלו בעולם, אלא היא מתעסקת אתם ומתלבשת בהם, בכדי לבררם ולזכרם – נעשים כלם משפן ומקדש להשראת השכינה. רמב"ן

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התועודיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליו"ט ראשון של סוכות זכריה פרק יד

יד א הנה יום־בא ליהוה וחלק שללך שללך בקרבך: ב ואספתי את־כל־הגוים אל־ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשפו הפתים והנשים תשכבנה ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם לא יפרת מן־העיר: ג ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם ביום הלחמו ביום קרב: ד ועמדו רגליו ביום־ההוא על־הר הזיתים אשר על־פני ירושלם מקדם ונבקע הר הזיתים מחציו מזרחה וימה גיא גדולה מאד ומש חצי ההר צפונה וחציו נגבה: ה ונסתם גיא־הרי כריגוע גיהרים אל־אצל ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזיה מלך־יהודה ובא יהוה אלהי כל־קדשים עמך: ו והיה ביום ההוא לא־יהיה אור יקרות וקפאון: ז והיה יום־אחד הוא יודע ליהוה לא־יום ולא־לילה והיה לעת־ערב יהיה־אור: ח והיה ביום ההוא יצאו מים־חיים מירושלם חצים אל־הים הקדמוני וחצים אל־הים האחרון בקוץ ובחרף יהיה: ט והיה יהוה למלך על־כל־הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד: י יפוב כל־הארץ פערבה מגבע לרמון נגב ירושלם וראמה וישבה תחתיה למשער בנימין עד־מקום שער הראשון עד־שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך: יא וישבו ביה וחרם לא יהיה־עוד וישבה ירושלם לבטח: יב וזאת תהיה המגפה אשר יגף

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ונכון הדבר שימזו בשלש השכינות הללו על שלשה מקדשים. יאמר במקדש ראשון ישפן לבטח עליו, קענין שגאמר (דהי"ב ז א) וכבוד ה' מלא את הבית. ואמר על בית שני, חופף עליו כל היום, שלא שרתה בו השכינה רק היתה מכסה ומגנה עליו, או חופף ממש כמו שהזכר בפרקי היכלות. ובין פתפיו שכן, לימות המשיח, כי ביום ההוא יקראו לירושלים קסא ה' (ירמיה ג י). ועל דרך זה נדרש בספרי (ברכה שגב):

יבואו בעת צרה, ובין פתפיו של בנימין ישפן לעד. ומכאן נקרא שלמה ידידה בעבור ה' (ש"ב יב כה) ובנה ידידות משכנותיו, כאשר נקרא שלמה גם כן, לומר שמדתו שלמה בשלום, ולפיקף נכתב בה"א. ואמרו במדרש של רבי נחוניא בן הקנה, אמר לו הקדוש ברוך הוא הואיל ושמך קשם כבודי אתן לך את בתי, דכתיב (מ"א ה כו) וזה נתן חכמה לשלמה, ולא פירש, וזכרן פרש להלן (שם ג כח) כי ראוי כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט וגו':

(יב) ידיד ה' ישפן לבטח עליו. יקרא לבנימין ידיד ה', יאמר בנימין שהוא ידיד השם ישפן בארצו לבטח על השם, והשם יהיה חופף עליו כל הימים ומשרה שכינתו בתוך ארצו. ובין פתפיו, ירמו למה שדרשו בו רבותינו (זבחים נד): ועל דרך האמת, ידיד ה' ישפן על בנימין, ויהיה זה לבטח לבנימין, שיקטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו ד), והוא יהיה חופף ומגן על בנימין כל היום ולא

יְהוָה אֶת־כָּל־הַעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל־יְרוּשָׁלַם הַמֶּקֶם בְּשָׂרוֹ וְהוּא עֹמֵד עַל־רִגְלָיו וְעֵינָיו תִּמְקְנָה בְּחִרְיָהֶן וּלְשׁוֹנָן תִּמְקַם בְּפִיהֶם: י וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוּמַת־יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְהִחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ וְעָלְתָה יָדוֹ עַל־יַד רֵעֵהוּ: יז וְגַם־יְהוּדָה תִּלָּחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאֶסֶף חֵיל כָּל־הַגּוֹיִם סָבִיב זֶהָב וְכֶסֶף וּבַגְדִים לָרֹב מְאֹד: טו וְכֵן תִּהְיֶה מִנֶּפֶת הַפֶּסֶחַ הַגָּמֹל וְהַחֲמֹר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמַּחֲנוֹת הַהֵמָּה כַּמִּגְפָּה הַזֹּאת: טז וְהָיָה כָּל־הַנוֹתֵר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלּוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת: יח וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפְּחוֹת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַנֶּשֶׁם: יח וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְלֹא עֲלֵיהֶם תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֹו לַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת: יט וְזֹאת תִּהְיֶה חֲטָאת מִצְרַיִם וְחֲטָאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֹו לַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת: כ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַפֶּסֶחַ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה בַּמִּזְבֵּחַ: כא וְהָיָה כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וְבָאוּ כָּל־הַזִּבְחִים וְלָקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־יִהְיֶה כֹנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

♦ יום שלישי ט"ז תשרי ♦

הפטרה ליום טוב שני של סוכות מלכים א, ח

ח וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ד וַיָּבֹאוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרֹן: ה וַיַּעֲלֹוּ אֶת־אָרֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלֹוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרֹן מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנֹו מִרְבּוֹ: ז וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֶל־תַּחַת בִּנְיָן הַכְּרוּבִים: ח כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים בְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרֹן וַיִּסָּכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרֹן וְעַל־בְּדָיו מְלֻמָּעָה: ט וַיֹּאכְלוּ הַכֹּדִים וַיִּירָאוּ רָאשֵׁי הַכֹּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יִרְאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י אֵין בָּאָרֹן רֶק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שָׁם מֹשֶׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהָעֵנָן מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יב וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יג אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בַּעֲרָפֶל: יד בָּנָה בְּנֵיתִי בֵּית זָבֵל לָךְ מִכּוֹן לְשַׁכְתָּךְ עוֹלָמִים: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: טז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידּוֹ מִלֵּא לֵאמֹר: י מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
 אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרָתִי בְּעִיר מִכָּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לַיהוָה
 שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יי וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת
 לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לִבְנוֹת
 בַּיִת לַשְּׁמִי הֵטִיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ: כ רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֹךְ הֵיכָל
 מַחֲלָצִיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לַשְּׁמִי: כא וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאִקָּם תַּחַת דָּוִד
 אָבִי וְאֵשֶׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאִבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
 כב וְאַשֵּׁם שָׁם מָקוֹם לְאֹזֶן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אַבְתָּיִנוּ בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם
 מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם:

(יג) וַיְלִיֹּסְךָ אָמַר מְבָרַכְתָּ יְהוָה אֶרְצוֹ מִמֶּגֶד שְׁמִים מִפֶּלֶל
 וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:
 יג וַיְלִיֹּסְךָ אָמַר מְבָרַכְתָּ מִן קֶדֶם יי אֶרְצָה
 עֲבָדָא מַגְדִּינִן מִטְּלָא דְשִׁמְיָא מִלְּעֵלָא
 וּמִמְבוּעֵי עֵינָן וְתַהוֹמִין דְּנִגְדָן מִמְעַמְקֵי
 אֶרְעָא מִלְּרַע:

כ"י" מְבָרַכְתָּ ה' אֶרְצוֹ • שְׁלֹא הִתְהַבְּחַת הַשְּׂבָטִים אֶרֶץ מִלְּאָה כָּל טוֹב כְּאֶרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמֶּגֶד • לְשׁוֹן
 עֲדָנִים וּמִתְקָא. וּמִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחָלַח אוֹתָהּ מִלְמַטָּה. אַתָּה מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה,
 מַעֲיִן בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שיחַת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התנועדות כט עמ' 131)

שְׁלֹא הִתְהַבְּחַת הַשְּׂבָטִים אֶרֶץ מִלְּאָה כָּל טוֹב כְּאֶרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג) בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנִּדְּרוֹת שֶׁכְּבוֹד קְדוּשַׁת
 מוֹרֵי חֲמִי אֲדוֹמ"ר דִּבֶּר עַל עֲצָמוֹ, הוּא אָמַר: אֶרְצוֹ שֶׁל 'יוֹסֵף' מְבָרַכְתָּ בְּכָל טוֹב. תָּנוּ יְדָכֶם וְתִסְיְעוּ לַעֲבֹד אוֹתָהּ! בְּאֶרֶץ יֵשׁ הַפֶּלֶל,
 וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹדוּ אוֹתָהּ – הִיא תִתֵּן כָּל טוֹב. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁאֶרְצוֹ זוֹ מְבָרַכְתָּ הֵן בְּרוּחַ, מְגִד שְׁמִים מִטְּלָא, וְהֵן בְּגִשְׁם, תְּהוֹם רוֹבְצַת
 תַּחַת. רַמְבַּ"ן

(יד) וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שְׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים:
 יד וְעֲבָדָא מַגְדִּינִן וְעֵלְלָן מִיבּוּל שְׁמֶשׁ
 וְעֲבָדָא מַגְדִּינִן מִרִישׁ יִרְחָא:

כ"י" וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שְׁמֶשׁ • שֶׁהִתְהַבְּחַת אֶרְצוֹ פְּתוּחָה לַחֲמָה, וּמִתְקַת הַפְּרוֹת. גֶּרֶשׁ יִרְחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְכָּהּ
 מִבְּשִׁלְתָּן, וְאֵלּוּ הֵן: קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דִּבֶּר אַחֵר: "גֶּרֶשׁ יִרְחִים", שֶׁהֶאֱרָץ מְגִרְשָׁת וּמוֹצִיאָה מַחֲדָשׁ לַחֲדָשׁ.

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִתּוֹרוֹת בְּלוֹם. אַבְרָמֹוֹבִיץ

שְׁאֵמַר (בראשית מט כה) בְּרִכּוֹת שְׁמִים מִעַל
 בְּרִכּוֹת תְּהוֹם רוֹבְצַת תַּחַת. וְטַעַם "גֶּרֶשׁ
 יִרְחִים", הַמְגִיד אֲשֶׁר יִגְרְשׁוּ הַיִּרְחִים, כִּי כָּל
 הָאֵלִלוֹת בְּחֻדְשֵׁיהֶם יִצְיָאוּ וְיִפְרְחוּ לְשֹׂאת עֲנָף
 וְלַעֲשׂוֹת פְּרִי, וְזֶה טַעַם לְחֻדְשֵׁי יְכָבֶד (יחזקאל
 מז יב), בְּחֻדְשֵׁי הַיְּדוּעִים לְפָרִי הַהוּא יְכָבֶד
 לִפְנֵי כָּל שְׂאֵר הָאֵלִלוֹת:

פְּרִי מִמִּתְקִים. יְכָרַף אוֹתוֹ שֶׁתְּהִיָּה אֶרְצוֹ מִתְקָא
 הַשְּׁמִים שֶׁהִיָּה מִן הַטֵּל, וְתִהְיֶה מְבָרַכְתָּ מִן
 הַתְּהוֹם שֶׁתְּהִיָּה רוֹבְצַת תַּחַת אֶרְצוֹ, לַהֲיִית
 עֲיִנוֹת וְתַהוֹמוֹת יוֹצֵאִים בְּכַפְּזָה וְכֶהֱר:
 וַיִּתְּכֵן שֶׁהַפְּרוֹת יִקְרָאוּ מְגִידִם, וַיֹּאמֶר שֶׁתְּהִיָּה
 אֶרְצוֹ מְבָרַכְתָּ מִפְּרִי הַשְּׁמִים שֶׁהוּא הַטֵּל,
 וּבְעֵבוֹר הִיֹּת הַמְגִידִם בְּשֵׁל יִקְרָא מְגִד, וְתִהְיֶה
 מְבָרַכְתָּ מִתְהוֹם תַּחְתִּיָּה. וּבְרַכְתּוֹ כְּעֵין יַעֲקֹב

(יג-יד) מִמֶּגֶד שְׁמִים. מְגִד לְשׁוֹן מַעֲדִינִים
 וּמִתְקָא. וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שְׁמֶשׁ,
 שֶׁהִתְהַבְּחַת אֶרְצוֹ פְּתוּחָה לַחֲמָה וּמִתְקַת אֶת
 הַפְּרוֹת. גֶּרֶשׁ יִרְחִים, יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְכָּהּ
 מִבְּשִׁלְתָּן וְהֵן קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין. גֶּרֶשׁ יִרְחִים,
 שֶׁהֶאֱרָץ מְגִרְשָׁת וּמוֹצִיאָה מַחֲדָשׁ לַחֲדָשׁ,
 לְשׁוֹן רִשִּׁי:
 וְאִם כֵּן, יִהְיֶה עִם פְּרִי מְגִידִים (ש"פ ד יג)

שיעור יומי ליום שני ט"ו תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה לה

(טו) ומראש הררי קדם וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו:

פסוק:

כ"ט"ו ומראש הררי קדם • ומברכת מראשית בשול הפרות, שהרריה מקדימין לבכר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתו לשאר הרים. גבעות עולם • גבעות העושות פרות לעולם ואינן פוסקות מעצור הגשמים.

טז ומטוב ארעא ומלאה רעי לה דשכנתה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא יתין כל אלין לרישא דיוסף ולגניא פרישא דאחיה:

(טז) וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו:

כ"ט"ו ורצון שכני סנה • כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא. תבואתה • ברכה זו לראש יוסף. גזיר אחיו • שהפרש מאחיו במכירתו. רמב"ן

(יז) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס

כ"ט"ו בכור שורו • יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתגהו", וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור • מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו • שפחו קשה פשור לכבש פמה מלכים. הדר לו • נתון לו, שנאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו • שור כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויופי קרניו ראם. אפסי ארץ • שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שהשוכה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים • אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה • הם האלפים שהרג גדעון במדן, שנאמר: (שופטים ח) "ונחב וצלמנע בקרן וגו'". רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

"קרני ראם קרניו" כנוי לבכור השור שהוא יהושע, ואם כן איך ינגח בהם אלפי מנשה שהם הרוגי גדעון:

ולשון ספרי (ברכה שנג), לפי שלא פרש לנו כמה הרג יהושע בפגועים, תלמוד לומר ונחב וצלמנע בקרקר, הכל קל"ה אלף, לכך נאמר והם אלפי מנשה. וכוונתם כזה לדרש כי גם "בהם ינגח יחדו אפסי ארץ" רמז ליהושע, ואמר שאפסי ארץ אלה שנגח הם הרבבות שהרג אפרים הוא יהושע, והם האלפים שהרג מנשה אחרי כן, שכלם הרגם יהושע ויגיהם הקמים אתריהם הרג מנשה בקצתם אלפים:

וכן שני שם, בהם עמים ינגח יחדו, וכי מה כבש יהושע והלא לא כבש אלא שלשים ואחד מלך, מלמד שכבש מלכים ושלטונות שהיו מסוף העולם ועד סופו, יחדו אפסי ארץ, וכי מה ארצות כבש יהושע, והלא לא כבש אלא פרטום (חלק) זה קטן, אלא כל מלכים ששעבדו, היו מלכים ושלטונות: ופשוטו של מקרא, כי בעבור שברך יוסף בתבואות דמה אותו לשור, כי ורב תבואות בכח שור (משלי יד ד). ואמר שהיה

ארמית ורעות מלכא (עזרא ה יז), ולשון חקמים חפצת נפשו:

ועל דרך האמת יאמר, שהרצון ששכן בסנה היא תבוא לראש יוסף, שבה ירים ראש. והזכיר סמוך במקום מוכרת, וכמוהו רבים. או יסמך אל השם הנקבד הנזכר, ורצון ה' השוכן בסנה תבוא לראש יוסף. וזאת ברפת יעקב (בראשית מט כה) מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך:

(יז) בכור שורו הדר לו. יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, אף אני בכור אתגהו (תהלים פט כח), וכן בני בכורי ישראל (שמות ד כב), מלך היוצא ממנו הוא יהושע כחו קשה פשור לכבש פמה מלכים:

וקרני ראם קרניו, שור כחו קשה ואין קרניו נאות, ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויופי קרניו ראם. והם רבבות אפרים, אותם המנגחים הם הרבבות שהרגם יהושע הבא מאפרים, והם אלפי מנשה, האלפים שהרג גדעון במדן, שנאמר (שופטים ח י) ונחב וצלמנע בקרקר, וכמה אלפים נגנו שם, לשון רש"י:

והנה הפתוב מבולבל מאד בפרוש הזה, כי

(טז) וממגד ארץ ומלאה. ממגד ארץ המישור ומאשר היא מלאה, כי הזכיר ההרים והגבעות וזכיר בקצה ארץ המישור, בדברי רבי אברהם:

ועל דעתי, מגד ארץ ומלאה, ברכות שדים ורחם, כי כל האדם וכל הרמש אשר הוא חי יגרא מלאה, וכן ירעם הים ומלאו (תהלים צו יא), כי אם מלאתיו אדם כגלגל (ירמיה נא יד). והנה זה כטעם ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך ופרי בהמתך (לעיל כח ד):

ורצון שכני סנה. נמשך למעלה, ומרצון שכני סנה. ויקרא השם הנקבד "שכני סנה" כי שם נראה אליו בתחלה, ושכן ימים רבים על הר סיני שהוא מקום סנה, ומסיני בא ושכן בישאל:

וטעם הפתוב, שתהיה ארצו מברכת מרצון השם, כטעם רצית ה' ארצך (תהלים פה ב), וארצה בו ואפקדה (חגי א ח). וטעם תבואתה, הברכה הזאת תבוא לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו. או טעמו, רצון שוכני סנה תבוא לראש יוסף, ואל תתמה על החפץ שיכנה אותו בלשון נקבה, כי כן בלשון

♦ יום רביעי י"ז תשרי ♦

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וְיִשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלֶיךָ:

יח וְלִזְבוּלָן אָמַר חֲדֵי זְבוּלָן בְּמִפְקֶךָ לְאַגְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִכְךָ וְיִשְׁשָׁכָר בְּמִהֲקֶךָ לְמַעַבְד זְמָנִי מוֹעֲדֵיָא בִּירוּשָׁלַם:

כ"ט"א וְלִזְבוּלָן אָמַר • אֵלֹהֵי חֲמִשָּׁה שָׁבָטִים שְׁבַרְךָ בְּאַחֲרוֹנָה: זְבוּלָן גִּדָּדָן נִפְתָּלִי וְאַשֵּׁר – כָּפַל שְׁמוֹתֵיהֶם לְחֻזָּקָם וּלְהַגְבִּירָם, לְפִי שֶׁהָיוּ חֲלָשִׁים שְׁבָכָל הַשָּׁבָטִים, הֵם הֵם שְׁהוּלִיךְ יוֹסֵף לִפְנֵי פֶרְעָה, שְׁנֶאֱמַר: (בראשית מז) "וּמִקְצָה אַחֲרֵי לָקַח חֲמִשָּׁה אָנָשִׁים", לְפִי שֶׁנִּרְאִים חֲלָשִׁים וְלֹא יָשִׁים אוֹתָם לֹא שָׂרִי מִלְחָמָתוֹ. שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וְיִשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלֶיךָ • זְבוּלָן וְיִשְׁשָׁכָר עָשׂוּ שְׁתַּפּוּת: "זְבוּלָן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן", וְיוֹצֵא לְפָרָקְמִטָּא בְּסִפּוּנוֹת וּמִשְׁתַּפֵּר וְנוֹתֵן לְחוּף פִּי שֶׁל יִשְׁשָׁכָר, וְהֵם יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בְּחוּרָה. לְפִיכָךְ הִקְדִּים זְבוּלָן לְיִשְׁשָׁכָר, שֶׁתּוֹרָתוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכָר עַל יְדֵי זְבוּלָן הִיָּתְהָ. שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ • הִצְלַח בְּצִאתְךָ לְסַחֲרוּרָה. וְיִשְׁשָׁכָר • הִצְלַח בִּישִׁיבַת אֶהֱלֶיךָ לְחוּרָה, לִישָׁב וּלְעֵבֶר שָׁנִים וְלִקְבֹּעַ חֲדָשִׁים, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: (ד"ה א יב) "וּמִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִּנְיָה לְעֵתִים... רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת הָיוּ עוֹסְקִים בְּכָךְ, וְעַל פִּי קְבִיעַת עֲתִידָם וְעִבּוּרֵיהֶם. וּמִבְּנֵי

(יט) עַמִּים הֲרִיקָאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זְבַח־צֶדֶק כִּי שִׁפְעַ עַמִּים יִינָקוּ וְיִשְׁפְּנֵי טְמוּנֵי חוֹל: ס

יט שְׁבָטֵיָא דִּישְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְבַּנְּשׁוּן תַּמָּן יִכְסוּן נִכְסֵי קוֹדֶשִׁין לְרַעֲוָא אַרְי נִכְסֵי עַמֻּמָּא יִכְלִין וְסִימָא דְמִטְמָרָא בְּחֵלָא מִתְגַּלְיָא לְהוֹן:

כ"ט"ב עַמִּים • שֶׁל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל. הֲרִיקָאוּ • לְהַר הַמּוֹרִיָּה יֵאָסְפוּ. כָּל אֲסִיפָה עַל יְדֵי קְרִיאָה הִיא, וְשָׁם יִזְבְּחוּ בְּרִגְלִים זְבַח־צֶדֶק. כִּי שִׁפְעַ עַמִּים יִינָקוּ • יִשְׁשָׁכָר וְזְבוּלָן, וְיִהְיָ לָהֶם פְּנֵי לַעֲסֹק בְּחוּרָה. וְשִׁפְנֵי טְמוּנֵי חוֹל • (מגילה ו) כְּסוּי טְמוּנֵי חוֹל: טְרִית, וְחֻלּוּן וְזִכּוּכִית לְבִנְיָה הַיּוֹצֵאִים מִן הַיָּם וּמִן הַחוֹל, וּבְחֻלּוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכָר וְזְבוּלָן הָיָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמִסְכַּת מַגִּלָּה: (שופטים ה) "זְבוּלָן עִם חֶרֶף נִפְשׁוּ לְמוֹת", מִשּׁוֹם ד' נִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה", שֶׁהָיָה מִתְרַעַם וְזְבוּלָן עַל חֻלּוֹ: לְאַחֵי נִתַּף שְׂדוֹת וְכַרְמִים וְכו'. וְשִׁפְנֵי • לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: (מ"א ו) "וַיִּסְפֵּן אֶת הַבֵּית", (שם ז) "וַיִּסְפֹּן בְּאַרְזוֹ", וְתַרְגוּמוֹ: "וַיִּמְטֵל בְּכִיּוּרֵי (ספרים אחרים: בְּכִסּוּי) אֲרָזָא". דָּבָר אַחֵר: "עַמִּים הֲרִיקָאוּ", עַל יְדֵי פֶרָקְמִטָּא שֶׁל זְבוּלָן, תַּגְרִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בָּאִים אֶל אֲרָצוֹ, וְהוּא עוֹמֵד עַל הַסֶּפֶר, וְהֵם אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְנִצָּטְעָרְנוּ עַד כָּאן, גִּלְף עַד יְרוּשָׁלַם, וְנִרְאָה מַה יִּרְאֶתָה שֶׁל אִמָּה זֹו וּמַה מַּעֲשִׂיָהּ, וְהֵם רוֹאִים כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לֵאלֹהֵי אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אֶחָד, לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה לֹא כְּאֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה לֹא מֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים 'אֵין אוֹמָה כְּשֶׁדָּה כְּזוֹ' וּמִתְגַּדְּלִין שָׁם, שְׁנֶאֱמַר: "שָׁם יִזְבְּחוּ זְבַח־צֶדֶק". כִּי שִׁפְעַ עַמִּים יִינָקוּ • זְבוּלָן וְיִשְׁשָׁכָר הֵיטָּן לָהֶם מָמוֹן בְּשִׁפְעָה.

(כ) וּלְגִד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֵּד כְּלָבִיא שֶׁחַן וְטָרֶף זְרוּעַ אַף-קֶדְקֵד:

כ וּלְגִד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֵּד כְּלָבִיא שֶׁחַן וְטָרֶף זְרוּעַ אַף-קֶדְקֵד וְיִקְטוּל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִּין:

כ"ט"ג בְּרוּךְ מְרַחֵב גֵּד • מִלְמַד שֶׁהָיָה תַּחוּמוֹ שֶׁל גֵּד מְרַחֵב וְהוּלֵךְ כְּלָפֵי מִזְרָח. כְּלָבִיא שֶׁחַן • לְפִי שֶׁהָיָה סְמוּךְ לְסֶפֶר. לְפִיכָךְ נִמְשַׁל בְּאֲרִיזוֹת, שֶׁכָּל הַסְּמוּכִים לְסֶפֶר צָרִיכִים לִהְיוֹת גְּבוּרִים. וְטָרֶף זְרוּעַ אַף-קֶדְקֵד • הִרְוִיגִיהֶן הָיוּ נִכְרִין, חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על"פ לְקוּטִישִׁיחוֹת חֶלֶק ט עמוד 8 ואילך – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שְׁבוֹת')

טַעַם הַקְּדָמָת בְּנֵי גֵד לְבָנֵי יְהוּדָה – בְּכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ

וְשִׁנְיָ זְרוּעַ אַף-קֶדְקֵד:

הִרְוִיגִיָּהם הָיוּ נִכְרִין, חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת (לג, כ. ובפירושו רש"י) בְּפִסּוּק שֶׁלְאַחֲרָיו, "וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עַם", פֶּרֶשׁ רִש"י שֶׁשֶּׁבֶט גֵּד הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים. וְצִרְיָ לְהַבִּין, הָרִי בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב לְשָׁבָטִים בְּפֶרֶשׁתוֹ וַיְחִי נֶאֱמַר בְּנוֹגַע לִיהוּדָה "וְיָדָךְ בְּעֶרְף אוֹיְבֶיךָ גו'" גוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה גו'" וּמִזָּה

רַמְב"ן עַל הַתּוֹרָה – מִתּוֹדוֹת בְּשׁוּם אַבְרָמובִּיץ

(יח) וְטַעַם שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ. בַּעֲת צִאתְךָ בְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר, יִרְמֹז כִּי לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן. וְאַתָּה יִשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלֶיךָ, יִרְמֹז כִּי רָאָה מִנְחָה כִּי טוֹב וְאֵת אֲרָצוֹ כִּי נַעֲמָה, בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב:

שֶׁהֵם שְׁנַיִם, הֵם רַבּוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מִנְשָׁה, הִסְתַּרן הִימִין לְאַפְרַיִם וְהִשְׁמָאֵל לְמִנְשָׁה. וְהֵנָּה הַזִּכִּיר בְּכִרְכָּתוֹ שֶׁהָיוּ לְרַבּוֹת וְלֶאֱלָפִים, כְּטַעַם רַבּוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר י לו):

לְכַבֹּר אֲשֶׁר יוֹלִיד הָדָר מַלְכוּת, יִרְמֹז לִיהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְבֵית יוֹסֵף, וְיִהְיֶה לוֹ גִּדְלָה וּמַלְכוּת, וְקִרְיָ רֹאשׁ קִרְיָיו שֶׁל שׁוֹר הַנֶּזֶר, וּבְקִרְיָיו יִנָּח וְיִתֵּן אֶסְפִּי אֶרֶץ. וְאַמֵּר כִּי קִרְיָיו

שיעור יומי ליום חמישי י"ח תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה
 לשמשל לארנה - מלך שבחיות, משמע, שיהודה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גד ללכת לפני החלוץ בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?
 ויובן בהקדים החלוק בין יהודה לגד, דעל יהודה נאמר "ידך בערף אויבך" שפרושו שלרב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפרוש המצודות על הפסוק "ואיבי תתה לי ערף" כי ינוסו ויחפכו לי ערף. מה שאין-כן בני גד היו הורגים אותם מייד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת".
 והנה במלחמת שבועה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיוחדת בכבוש הארץ דוקא בבני גד שהיו הורגין אותם מייד. מה שאין-כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגבעונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו חלוצים לפני ישראל. לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם. רמב"ן

(כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא בִּישָׁם חֲלָקַת מַחֲקָק סָפוֹן וַיֵּתֵא
 רֵאשִׁי עִם צִדְקָת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל: ם
 כ"א וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא • רָאָה לִיתֵן לוֹ חֶלֶק בָּאָרֶץ סִיחֹן וְעֹג, שְׁהִיא
 רֵאשִׁית כְּבוֹשׁ הָאָרֶץ. בִּישָׁם חֲלָקַת מַחֲקָק • כִּי יָדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנִחְלָתוֹ חֲלָקַת שְׂדֵה קְבוּרַת מַחֲקָק, וְהוּא מֹשֶׁה.
 סָפוֹן • אוֹתָהּ חֲלָקָה סָפוֹנָה וְטִמּוֹנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שְׁנָאָמֶר: (למקן לה) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וַיֵּתֵא • גֵּד. רֵאשִׁי
 עִם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבוֹשׁ הָאָרֶץ, לִפִּי שְׁהִיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (במדבר לב) "חֲלוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי
 אַחֲיֵיכֶם וְגו'". צִדְקַת ה' עֲשֵׂה • שְׁהָאֲמִינוּ דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכָּבְשׁוּ וַחֲלָקוּ. דָּבָר
 אַחֵר: "וַיֵּתֵא", מֹשֶׁה. "רֵאשִׁי עִם". צִדְקַת ה' עֲשֵׂה • עַל מֹשֶׁה אָמֹר.

יום חמישי י"ח תשרי ♦

(כב) וַיֵּלֶךְ אֹמֶר דֵּן גֹּוֹר אֲרִיָּה יִזְנֹק מִן-הַבָּשָׂן:
 כ"ב וַיֵּלֶךְ אֹמֶר דֵּן תַּקִּיף כְּגֹוֹר אֲרִיָּו אֲרִיעָה
 שְׁתֵּי מִן נִחְלָא דִּנְגִדֵן מִן מִתְנָן:
 כ"ג דֵּן גֹּוֹר אֲרִיָּה • אֵף הוּא הָיָה סָמוּךְ לַסֶּפֶר, לִפְיֵכָּךְ מוֹשְׁלוֹ בְּאֲרִיּוֹת. יִזְנֹק מִן-הַבָּשָׂן • בְּתַרְגּוּמוֹ, שְׁהָיָה הַיַּרְדֵּן
 יוֹצֵא מִחֻלְקוֹ מִמַּעַרְת פְּמִיאָס וְהִיא לָשֵׁם שְׁהִיא בְּחֻלְקוֹ שֶׁל דֵּן, שְׁנָאָמֶר: (יהושע יט) "וַיִּקְרָא לָלָשֵׁם דֵּן", וְזִנְקוֹ וְקָלְחוֹ
 מִן הַבָּשָׂן. דָּבָר אַחֵר: מֵה זִנְקָה זֶה יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לְשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּךְ שֶׁכָּטוּ שֶׁל דֵּן נָטְלוּ חֶלֶק בְּשְׁנֵי
 מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נָטְלוּ בְּצִפּוֹנִית מַעֲרִבִית, עֶקְרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא סָפְקוּ לָהֶם, וּכְאוּ וְנִלְחֲמוּ עִם לָשֵׁם, שְׁהִיא פְּמִיאָס,
 וְהִיא בְּצִפּוֹנִית מְזֻרְחִית, שְׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִמַּעַרְת פְּמִיאָס, וְהוּא בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּכְאֵ מִהַצָּפוֹן לְדָרוֹם
 וְכָלָה בְּקֶצֶה יָם הַמֶּלַח, שְׁהוּא בְּמִזְרַח יְהוּדָה, שְׁנָטְל בְּדְרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בַּסֶּפֶר יְהוֹשֻׁעַ, וְהוּא
 שְׁנָאָמֶר: (שם) "וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דֵן מֵהֶם, וַיַּעַלּוּ בְּנֵי דֵן וַיִּלְחֲמוּ עִם לָשֵׁם וְגו'", יֵצֵא גְבוּלָם מִכָּל אוֹתוֹ הָרוּחַ שְׁהִתְחִילוּ
 לִנְחַל בּוֹ.

(כג) וּלְנַפְתָּלִי אֹמֶר נַפְתָּלִי שְׁבַע רָצוֹן וּמִלָּא בְּרֶכֶת יְהוָה
 יָם וְדָרוֹם יִרְשֶׁה: ם
 כ"ג וּלְנַפְתָּלִי אֹמֶר נַפְתָּלִי שְׁבַע רָצוֹן וּמִלָּא בְּרֶכֶת יְהוָה
 בְּרֶכֶן מִן קִדְם יי מַעֲרֵב יָם גְּנוֹסֶר וְדְרוֹמָא
 יִרְת:

כ"ג שְׁבַע רָצוֹן • שְׁהָיָה אֲרִצּוֹ שְׁבַעָה כָּל רָצוֹן יוֹשְׁבֵיהָ. יָם וְדָרוֹם יִרְשֶׁה • יָם כְּנָרַת נִפְלָה בְּחֻלְקוֹ, וְנָטַל מֵלֹא
 חֶבֶל חָרֶם בְּדְרוֹמָה, לִפְרֹשׁ חֲרָמִים וּמִכְמוּרוֹת. יִרְשֶׁה • לְשׁוֹן צוּרִי, כְּמוֹ (דברים א) "צֵלָה רֶשֶׁת", וְהַטָּעַם שְׁלֹמֶעֱלָה בְּרִי"ש

רמב"ן על התורה – מהדורת בלזס, אברמוביץ

(כ) בְּרוּךְ מְרַחֵב גֵּד. מִלְמַד שְׁהָיָה תַּחֲמוֹם
 שֶׁל גֵּד מְרַחֵב כְּלָפִי מִזְרַח, לְשׁוֹן רִש"י
 מִסְפָּרִי (בְּרַכָּה שֵׁנָה). וְרַבִּי אֲבָרְהָם פֶּרֶשׁ, כִּי
 בַּעֲבוּר שְׁנִדְמָה אוֹתוֹ לְאֲרִיָּה אֹמֶר בְּרוּךְ
 הַמְּרַחֵב גֵּד, שְׁנָתֵן לוֹ גְּבוּרָה וְכָל רוֹאִיו יִבְרָחוּ
 מִפָּנָיו וְאֵין מִי יִצָּר לוֹ:
 וְהַנִּכּוֹן שְׁהוּא עַל נִחְלָתוֹ, כִּי שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים
 אֲשֶׁר לָקְחוּ נִחְלָתָם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן לֹא
 לָקְחוּ אוֹתָהּ גְּבוּרָה, אֲכָל נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה כָּל
 מִמְלִכוֹת סִיחֹן וְעֹג, וְנִחְלָתָם רַחֲבָה וְנִסְכָּה
 לַמַּעֲלָה מִכָּל הַשְּׁבָטִים. וְלֹא הִזְכִּיר בְּאוֹיְבוֹן
 זֶה, כִּי דִי בְּתַפְלָתוֹ:
 וְאֲפָשָׁר גַּם כֵּן כִּי לָקְחוּ בְּנֵי גֵד יוֹתֵר מִבְּנֵי
 רְאוּבֵן, כִּי הָיוּ גְבוּרִים וְנָתַן לָהֶם כָּל
 הַסֶּפֶר, וְהַעֲרִים אֲשֶׁר בְּנֵי רְבוּת מֵאֲשֶׁר לְרְאוּבֵן.
 וְעוֹד כִּי הֵם אֲשֶׁר בָּקְשׁוּ הָאָרֶץ הַהִיא תַּחֲלָה
 כְּאֲשֶׁר פִּרְשִׁיתִי שָׁם (במדבר לב ב), וְהָנָה הֵם
 סִבַּת הִרְחָבָה הַזֹּאת:

מוכית, כמו: ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן: "ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל. רמב"ן

(כד) וּלְאִשְׁרֵי אֹמֶר בְּרוּךְ מִבְּנִים אִשְׁרֵי יְהִי רְצוֹן אֶחָיו וְטַבֵּל בְּשִׁמְן רִגְלוֹ:
כד וּלְאִשְׁרֵי אֹמֶר בְּרוּךְ מִבְּנִים אִשְׁרֵי רְצוֹן אֶחָיו וְטַבֵּל בְּשִׁמְן רִגְלוֹ:
רצוא לאחיה ויתרבי בתפנוקי מלכין:

כ"ט"ו בְּרוּךְ מִבְּנִים אִשְׁרֵי • ראיתי בספרי: אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כְּאִשְׁרֵי, ואיני יודע כיצד. יהי רצוני אֶחָיו • שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקנון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצוני אֶחָיו", שהיו בנוטיו נאות, והוא שגאמר בדברי הימים: (י"א) "הוא אבי ברזית", שהיו בנוטיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו • (ספרי) שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנוצטרכו אנשי לודקא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד וכו' כדאיתא במנחות (פ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 109)

שְׁהִיו בְּנוֹתֵינוּ נָאוֹת . . נשואות לכהנים גדולים (רש"י לג, כד) יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ויש לומר, דהנה הנזי האמתי של אשה הוא צניעותה, כל כבודה בת מלך פנימה. וצניעות מביאה ומועילה לכהונה גדולה, כפי שגאמר במדרש שאשה צנועה ראויה שתנשא לכהן ותעמיד להם גדולים, ובזכות צניעותה זכתה קמחית לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה לבנים 'כהנים גדולים', כלומר: הכהן הגדול נכנס לקדש הקדשים, שם היה הארון, שבו הלוחות, שעליהם חקוקות עשרת הדברות (לא כתובות בדיו, שהוא דבר נוסף על הקלף); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם דבר אחד. רמב"ן

(כה) בְּרוּל וְנַחֲשֶׁת מְנַעֲלָךְ וּכְיִמְיֶךָ דְּבֹאֲךָ:
כה תקיף כפרזלא ונחשא וכימי עילמתך
תקפך:

כ"ט"ו בְּרוּל וְנַחֲשֶׁת מְנַעֲלָךְ • עכשו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ועל דרך הפשט, ברוך מבנים אשר כטעם יהי רצוני אחיו, יאמר שיהיה אשר מברך מפי כל בני יעקב אביהם ורצוני לכל אחיו. והטעם, כי ארצו שמנה ומשם יבואו כל מעצני מלך לכל השבטים, וכלם יאמרו תמיד בברך ה' הארץ הזאת אשר תוציא פירות האלה, ויהיה מ"ם "מבנים" כפ"ם מה' יצא הדבר (בראשית כד נ), מאל אביך (שם מט כה):

ואונקלוס תרגם ברוך מבןת בנא אשר, נראה שרצה לומר כי יבואו מכל השבטים לאשר לקנות השמן, ויהיו יהודה וישראל וכליו בחטי מנית ופגג ודבש וצרי וכל זמרת הארץ, שביאיו הכל וימכרו לו ויקנו השמן, והנה הוא מברך מכל הטוב הנמצא לכל השבטים, והוא טעם "רצוני אחיו" שימכרו לו ויקנו ממנו לרצון להם:

ושב מצאתי בבראשית רבה (עא יג), ונאמר לאה כְּאִשְׁרֵי כי אשורני בנות (בראשית ל יג), אמר רבי לוי לא לן אשר באבסגא מקמי, רש אשר גבי פלטריות מה שלא ירש יהודה ארצות, בני אשר זמנה וישנה וישווי ובריעה ושרח אחותם וגו' הוא אבי ברזית (דרי"א ז ל לא), רבי לוי ורבי סימון אמרו שהיו בנוטיהם נאות והיו נשואות לכהנים שמשחו בשמן זית וכו':

מלך, משל למבכשים לראות את המלך, שואלים אנה ביתו של מלך, ואחר כך שואלים אנה המלך, וגם העולם הזה הנגזב והנכש מן הרצון יירש ב"ה, והמשפיל יבין:

(כד) בְּרוּךְ מִבְּנִים אִשְׁרֵי. אם הפ"ם תבוא ליתרון, כפ"ם תברך מנשים (שופטים ה כד), הנחמדים מזהב ומפז רב (תהלים יט יא) וחברותיה, יהיה תימה, איך מעט משה שאר השבטים לאמר שיברך אשר יותר מכל בני יעקב. ועוד שלא תתקנס ברכתו, כי לא היה כן:

ורש"י כתב, ראיתי בספרי (ברכה שנה) אין לך בכל השבטים שנתברך מבנים כְּאִשְׁרֵי, ואיני יודע כיצד. והנה רבותינו נתפנוג לפרש "ברוך מבנים", שיהיה מברך בבנים רבים שיליד, כפ"ם מברכת ה' ארצו ממגד שמים משל (פסוק יג), ולכך אמרו שכל השבטים ברך אותם בגבורה או בנחלתם ואשר לבדו נתברך בבנים. וגרסת הנסחאות שלנו בספרי, אין לך שנתברך בבנים כְּאִשְׁרֵי. אבל קיים הברכה הזאת לא נתבאר:

ואולי היא ממה שכתוב בדברי הימים (א ז מ), כל אלה בני אשר ראשי בית האבות בוררים גבורי תלים ראשי הנשיאים והתנחלים בפצא במלחמה מספרם אנשים עשרים וששה אלה, ולא נאמר שם בשאר השבטים בפסוק הזה:

(כג) נפתלי שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון וישיבה, לשון רש"י. והנכון שהוא נמשך אל השם הנכבד, יאמר שבע ומלא רצון השם הנכבד וברכתו:

אבל במדרש של רבי נחמיה בן הקנה אמרו בכתוב הזה, אמר רבי אמונא מאי דכתיב ומלא ברכת ה' גם ודרום ירשה, כך אמר משה אם תלך בחקתי תירש העולם הבא שהוא נמשך לים, שגאמר (איוב יא ט) ורחבה מני ים, והעולם הזה שהוא נמשך לדרום, שגאמר (יהושע טו יט) כי ארץ הנגב נתתני, ומתרגמין ארץ דרומא. ומאי דכתיב ירשה, ירש היה לו לומר, אלא אפלו הקדוש ברוך הוא בכלל, והינו רש יה. למה הדבר דומה, למלך שהיו לו שני אוצרות והקצה האחד מהם, לסוף גמים רבים אמר לבנו טול מה שיש בשני אוצרות הללו, אמר הבן שמא לא יתן לי מה שהקצה, אמר לו טול הכל, והינו דכתיב גם ודרום ירשה יה רש, הכל נתון לך ולנאי תשמך ורקי: ויעוד אמרו, ומלא ברכת ה' גם ודרום ירשה, אין גם אלא תורה, שגאמר ורחבה מני ים, וכל המדרש שם:

אם בן יהיה סוד הכתוב, נפתלי שבע הרצון הממלא ברכת ה' שהיא הים הכלולה בכל מן הכל, בענין שכתוב (קהלת א ז) כל הנחלים הולכים אל הים, והוא ביתו של

שיעור יומי ליום שישי י"ט תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה

למ
אותה, שלא יוכלו האזינים ליפגס בה, כאלו היא סגורה במנעולים ובקריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר: "ברזל ונחשת מנעולך", ארצכם נעולה בקריחים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל. וכימיה דבאך • וכימיה שהם טובים לה, שהן ימי תחלתה, ימי נעוריה, כך יהיו ימי זקנתה, שהן דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: "וכימיה דבאך", וכימיה שהם טובים לה, כמנזן ימיה כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקלונ"ט, הכסף והזהב כלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם. ומבין

(כו) אין פאל ישרון רכב שמים בעזרך ובנאותו שחקים: כו לית אלה כאלהא דישראל דשכנתה בשמיא כסעדך ותקפה בשמי שמיא:

ה"א • אין פאל ישרון • דע לה ישרון, שאין פאל בכל אלהי העובדי כוכבים, ולא כעזרך צורם. רכב שמים • הוא אותו אלה שבעזרך, ובנאותו הוא רכב שחקים.

♦ יום שישי י"ט תשרי ♦

(כו) מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמך:

כו מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבר עלמא ותרין מקדמך סנאה ואמר שמי:

ה"א • מענה אלהי קדם • למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים. זרעת עולם • סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך, על פרחם יחרדו וזועו וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהפח והגבורה שלו בעזרך. ויגרש מפניך אויב • ויאמר לה 'השמך אותם'. מענה • כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה.

(כז) וישפן ישראל בטח ביד עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-שמי ערפו-טל:

כז וישפן ישראל לרחצן בלחוריהי כעין ברפתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עביר וחמר אף שמיא דעליהון ישמשונו בטל:

ה"א • בטח ביד • כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב • כמו: (במדבר יא) "ועינו כעין הבדלח", כעין הברכה שברכם יעקב, לא כבדד שאמר ירמיה: (ירמיה טו) "בדד ישכתי", אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מז) "והיה אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו • יטיפו. אף שמי ערפו-טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כז) "ויתן לה האלהים מטל השמים וגו'".

(כח) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשרי-חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על-במותימו תדרוך:

כח טובך ישראל לית דכותך עמא דפוקנה (מן) קדם יי תקיף כסעדך ודמן קדמוהי נצחן גבורתך ויכדבון סנאך לה ואת על פריקת צוארי מלכיהון תדרוך:

ה"א • אשריך ישראל • לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל שלכם'. אשריך ישראל מי כמוך • תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך, (ואשר הוא) חרב גאותך. ויפחשו איביך לך • כגון הגבעונים שאמרו: (יהושע ט) "מארץ רחוקה באו עבדיך וגו'". ואתה על-במותימו תדרוך • כענין שנאמר: (שם י) "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה".

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

בראשונה עלה עד עכו ובשניה עד יפו. ואם כן הנה ארצו מנעול ארץ ישראל, ולכן אמר ברזל ונחשת מנעולך, שהיה לו דלתות נחשת

כט) והיו תוצאותיו היקפה, ונאמר בו (שופטים א לא) אשר לא הוריש את ישיבי עכו, שהוא על ים הגדול, כמו שאמרו (ב"ר כג יא)

(כח) ברזל ונחשת מנעולך. הנה אשר בסוף ארץ ישראל, כמו שכתוב בו (יהושע יט כו) ופגע בכרמל הקמה, וכתוב (שם פסוק

♦ שבת קודש כ' תשרי ♦

א ויסלק משה ממישקא דמואב לטורא דנבו
ריש רמתא די על אפי ירחו ואחזיה יי ית
כל ארעא ית גלעד עד דן:

לד (א) וַיֵּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל־הַר נָבו רֹאשׁ
הַפְּסִגָּה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דָּן:

כ"א • מערבבת מואב אל-הר נבו • כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו את כל
ארץ ישראל בשלוותה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דן • הראהו בני דן עובדים עבודת כוכבים,
שנאמר: (שופטים יח) "ויקיימו להם בני דן את הפסל", והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע. ומבין

(ב) וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֶת־אָרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל־
אָרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

כ"א • ואת כל-נפתלי • הראהו ארצו בשלוותה וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא
וחילותיו. ואת-ארץ אפרים ומנשה • הראהו ארצם בשלוותה ובהרבה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען,
שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדן ועמלק. ואת כל-ארץ יהודה • בשלוותה ובהרבה, והראהו
מלכות בית דוד וגדעון. עד הים האחרון • ארץ המערב בשלוותה ובהרבה. דבר אחר: אל תקרי "הים
האחרון", אלא "הים האחרון", הראהו הקדוש ברוך הוא כל המארעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו
המתים.

(ג) וְאֵת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֹּפֶר בִּקְעַת יְרֵחוֹ עֵיר הַתְּמָרִים עַד־
צֶעֶר:

כ"א • ואת-הנגב • ארץ הדרום. דבר אחר: מערת המכפלה, שנאמר: (במדבר יא) "ויעלו בנגב, ויבא עד חברון".
ואת-הכפר • הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר: (מלכים א ז) "בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה".

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

יח (ה) והודה יעמד על גבולו מנגב ובית יוסף
יעמדו על גבולם מצפון. ויהודה נטל כל דרומה
של ארץ ישראל מן הירדן ועד הים (ספרים
אחרים: הגדול, ומנשה ואפרים כל צפונה גם
כן מן הירדן ועד הים), ודן נטל בצפונה
מערבית:

והזכיר נפתלי הסמוך ליהודה ממזרח (שם
יט לד), ולא הזכיר אשר ויששכר
כי היו בתוך אפרים ומנשה, דכתיב (שם יז
י) ובאשר יפגעון מצפון ויבששכר ממזרח.
ולא הזכיר שמעון, כי מסלק בני יהודה
נחלת שמעון (שם יט א). ולא הזכיר בנימין,
שהיה גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני
יוסף הנזקרים סמוך להם:

והזכיר עד הים האחרון, לזבולין שהיה
על חוף ימים, או שהיה בכלל הנגב
והכפר. ויזכיר בקעת ירחו, בעבור היותה
בקעה עמוקה ולא היתה נראית מראש הקר,
אבל הראהו במעשה גס:
והכלל שהראהו כל נחלת ישראל, דכתיב

ויקראו ימי הזקנה דאבון, כי הם ימי הרעה
והצער, ויקראו זמן הבחירות "ימי", כי הם
שלו לשמח בהם ולהיטיב לבו. הנה השעם,
וכימי ילדותיך תהיה זקנתך, וזה רמז שתתקנים
שלותו ויבדור עוד כל ימי הארץ. וראיתי
בתרגום ירושלמי, כיומי עולימתהון כיומי
סיבתהון, הוא הדבר שפרשתי:

(א-ד) ויראהו ה' את כל הארץ. כל ארץ
ישראל אשר מעבר לירדן, ואחרי כן
הזכיר שהראה לו את גלעד עד דן. והנה
משה היה בחלקו של ראובן, וחצי הר הגלעד
ועריו היה לבני ראובן והחצי למנשה, על
כן פרושו מן הגלעד עד דן. או היה גלעד
בלבנון בארץ ישראל, דכתיב (ירמיה כב ו)
גלעד אתה לי ראש ללבנון:

והזכיר עד דן שהוא סוף תחום ארץ ישראל.
דכתיב (ש"ב כד ב) שוט גא בכל
שכטי ישראל מדן ועד באר שבע. והזכיר
אפרים ומנשה שהיו בצפונה של ארץ ישראל,
וארץ יהודה שהוא בדרום, דכתיב (יהושע

ובריחי ברזל וכל הארץ געולה בהם, והוא
רמז שישמר ה' כל הארץ מאויב ומתנשם.
או יאמר, שלא יבואו זרים לשלל השמן, כי
לכל הארץ יובא מארצו באניות סוחר:

ויקמיו דבאף. הנראה לי במלה הזאת שהיא
כמו זבאף, כי האותיות האלה יתחלפו
תמיד, יאמר שבתה מדהכה (ישעיה יד ד)
במקום מזהכה, וכל הארמית בן בכל לשון
זכיתה (שמות כ כא), וכן כל לשון זכירה
(בראשית ח א), וכן זבב (שם ב יא) זקן
(ויקרא כא ה) זבב (שופטים טו ד), וזה
הלאה (במדבר יז ב), ורבים. ויגלושון זכה
זכה זוב דכה וכל לשונם יתחלפו לזלית
כן. ואמר ימי נזעכו (איוב יז א) במקום
נזעכו, וכן זחלתי ואירא (שם לב ו) כמו
דחלתי. ויאמר הכתוב, ויכמיו זבאף, שתהיה
ארצך זבת השמן הנזקף, ואתה תהיה בו
טובל וגלף כל ימיו לעולם:

גם אפשר ונכון הוא מה שפרשו בו שהוא
הפוך מן דאבון נפש (לעיל כח סה),

שיעור יומי לשבת קודש כ' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה מא

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְתִּי לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וְלַיִעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

ד ואמר יי לה דא ארעא די קימית לאברהם לייצחק וליעקב למימר לבניך אתננה אחימך בעיניך ולתמן לא תעבר:

כ"א • לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ • כְּדֵי שֶׁתֵּלֶךְ וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לַיִצְחָק וְלַיִעֲקֹב: 'שְׂבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָכֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, קִימָה', וְזֶהוּ לֵאמֹר, לָכֵן הָרְאִיתִיךָ לָךְ, אֲבָל גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי שֶׁשָּׁמָּה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלֹוּלִי כָּךְ, הִיטִי מְקִימָךְ עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וְקַבּוּעִים בָּהּ, וְתֵלֶךְ וְתִגִּיד לָהֶם.

(ה) וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה: ה וימת תמן משה עבדא דיי בארעא דמואב על מימרא דיי:

כ"א • וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה • (כ"ב טו) אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת, וְכַתִּיב: 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה'? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתֹב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאִילָף כָּתֹב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶפְשָׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אוֹמֵר (לעיל לא): "לְקוֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעָה. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁקָה.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִן הַבַּיִת פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ו ויקבר אתו בני בארץ מואב מן בית פעור ולא ידע איש את קברתה עד יומא הדין:

כ"א • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכִבּוּדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל אוֹמֵר: הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלָשָׁה אֲתִין שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל דּוֹרֵשׁ בָּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "כִּיּוֹם מָלֵאת יָמַי נָזַרְוּ יְבִיֵּא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׁאִיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרִים מְשִׁיאִים אוֹתָם? אֵלָּא הֵם מְשִׁיאִים אֶת עַצְמָם. מִן הַבַּיִת פְּעוֹר • קָבְרוּ הָיָה מוֹכֵן שָׁם מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּכְבְּאוּ בְּעָרֵב שָׁבֵת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת (אבות פ"ה).

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהֲתָה עֵינּוֹ וְלֹא־נָס לַחַה: ז ומשה בר מאה ועשרין שנין בד מית לא כהת עינוהי ולא שנא זיו יקרא דאפוהי:

כ"א • לֹא־כָהֲתָה עֵינּוֹ • אִף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחַה • לְחִלּוּחִית שָׂבּוֹ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רָקְבּוֹן וְלֹא נִהְפָּךְ תַּאֲר פָּנָיו.

(ח) וַיָּכַפּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְכָּת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיָּתֵמּוּ יָמֵי כָכִי אַבְל מֹשֶׁה:

ח ויכפו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי ככי אבל משה:

כ"א • בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הַזְּכָרִים, אֲבָל בְּאֶהֱרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, נֶאֱמָר: (במדבר כ) "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים וְנָקִיבוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הַזְּכָרִים, אֲבָל בְּאֶהֱרֹן . . זְכָרִים וְנָקִיבוֹת (רש"י לד, ח) לְכַאֲרֹה, מְדוּעַ מִזְכָּרִים בָּעֵת מִיתַת מֹשֶׁה אֶת הַחֲסִרוֹן שֶׁלֹּו לְגַבֵּי אֶהֱרֹן. וְשֵׁי לֹמֵר: אֶהֱרֹן עָשָׂה שְׁלוֹם עַל יְדֵי שֶׁשָּׁנָה קָצַת מִן הָאֲמָת, אִף מֹשֶׁה, שֶׁמִּדָּתוֹ אֲמָת, אֵינוֹ מְסַגֵּל לְפַעַל בְּדֶרֶךְ זוֹ. וְשֵׁי בָּזָה מַה שֶּׁאֵין בָּזָה: מֹשֶׁה – אֵינוֹ נוֹטֶה מִן הָאֲמָת. אֶהֱרֹן – מְבִיא שְׁלוֹם לְכָל יְהוּדִי, גַּם אֲדָם כִּזְה שֶׁבִשְׁבִּילֹו מְכַרְחִים לְשִׁנוֹת מִן הָאֲמָת. בְּמִשְׁךְ חַי מֹשֶׁה, כִּשְׁהֵי עֶסוֹק בְּמַלּוּי תַּפְקִידוֹ, הָיָה עֶסוֹק כְּלֹו בְּעִבּוּדָה שְׁלֹו, מִדַּת הָאֲמָת; אֲבָל פְּאֻשֶׁר הַשְּׁלִים שְׁלִיחוּתוֹ, הָרְגִישׁ אֶת מַעֲלַת הַנְּהַגַת אֶהֱרֹן.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

(פסוק ד) זאת הארץ אשר נשבעתי וגו'. וטעם המראה הזאת אשר הראהו, בעבור שהיתה הארץ קללה כל טוב צבי לכל הארצות, ומאשר היה גלוי לפניו רב (פסוק ד) זאת הארץ אשר נשבעתי וגו'. וטעם המראה הזאת אשר הראהו, בעבור שהיתה הארץ קללה כל טוב צבי לכל הארצות, ומאשר היה גלוי לפניו רב

ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמתא ארי
סמך משה ית ידוהי עלוהי וקבילו מנה בני
ישראל ועבדו כמא די פקיד יי ית משה:

(ט) ויהושע בן־נון מלא רוח חכמה כי־סמך משה את־
ידיו עליו וישמעו אליו בני־ישראל ויעשו כאשר צוה
יהוה את־משה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די
אתגלי לה יי אפיין באפיין:

(י) ולא־קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה
פנים אל־פנים:

יז"א אשר ידעו ה' פנים אל־פנים • שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות לב) "ועתה
אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". רמב"ן

יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד
בארץ מצרים למצרים לפרעה ולכל עבדוהי
ולכל ארצה:

(יא) לכל־הא־תֹת והמוֹפְתִים אשר שלחו יהוה לעֲשׂוֹת
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לִפְרֹעֹה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ: רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ובגוים נשמע, וכתוב אם יש גוי וממלכה
אשר לא שלח אנשי וגו', וסוף הענין ההוא
מגלה ומפרסם לחולקים עליו ולמסקימים
עמו במצמד אחר, דכתיב (שם יח יט) שלח
קבץ אלי את כל ישראל אל הר הפרקל
ואת נביאי הבעל ארבע מאות וגו':
וכן עמידת השמש ליהושע היה באמת לעיני
כל ישראל, וראו אותה כל מלכי כנען
הנלחמים בו והנשואים, ורבוינו (ב"ר ו יד)
נזכרו בן שראו אותם מסוף העולם ועד
סופו, והכתוב מפליג בו מאד (יהושע י יד)
ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמע ה'
בקול איש:

ובקריעת הירדן ובקריעת ים סוף לא נעשה
ליחידים רק לכל ישראל, וכתוב בה
עוד (שם ה א) ויהי כשמע כל מלכי האמרי
אשר בעבר הירדן זמה וכל מלכי כנעני אשר
הוביש ה' את מי הירדן:

אבל לפי פשוטו של מקרא הכל קשור
ומחבר, יאמר שלא קם נביא עוד
בישראל כמשה אשר ידעו השם פנים אל
פנים ולעשות אותות ומופתים ביד חזקה
ומורא גדול כמשה, ואם עשו מקצת מהם,
לא הגיעו לרבה ולא למעלה הגדולה שבהם,
כי לא היה כיום סיני לפניו ואחריו. וכן לא
הגיעו אותות הנביאים לזמן הגדול אשר
הגיע הוא עליו השלום, כי אות המן חמדי
ארבעים שנה, ועמוד האש והענן, גם הבאר
והשלו על דעת רבותינו (תענית ט), ולכתם
המדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב
וצמאון אשר אין מים ולא חסרו דבר:
ועל דרך האמת, יאמר כי אותותיו ומופתיו
של משה היו פנים אל פנים, כמו
שפרשתי (בפסוק י):

(יא) וטעם לכל האתות. דבק עם ולא קם
נביא עוד בישראל כמשה וכל האותות.
או יאמר, שידעו השם פנים אל פנים באותות
ובמופתים, שכלם נעשו בשמו הגדול, כמו
שאמר (לעיל ד לו) ויציאך בפניו בכחו
הגדול:

וכבר פרשתי (לעיל יג ב), כי האותות הם
הדברים שהנהיג בהם בתחלה, כמו
למחר יהיה האות הזה (שמות ח ט), ויאמר
על כל הדבר שיקדים הנביא לאמר, כן יבוא
והאתה לעתיד, והמופתים הם הדברים שיעשו
בשגיו התולדות, כמו המטה אשר נהפך לנחש
(שם ז טו):

והנה גם לשאר הנביאים נעשו אותות
ומופתים, כאלהיה ואלישע שיעשו
מופתים רבים, אבל ההפלה למשה רבינו
בהם אמרו במדרש, כל הנביאים כלם היו
עושים נסים על ידי תפלה, כחמה ליהושע,
וכן הצרפתי וצצירת גשמים לאלהיה, וכן
השנמית לאלישע, אבל משה מיד היה
עושה:

ואין המדרש הזה ברור. והרב אמר במורה
הנבוכים (ב לה) כי ההפלה למשה
רבינו הוא מה שאמר "לפרעה ולכל עבדיו
ולכל ארצו" ו"לעני כל ישראל", כי היו
לעני החולקים עליו והמסקימים עמו, אבל
שאר הנביאים נעשו אותם ליחידים מבני
אדם, כענין שנאמר (מ"ב ח ד) ספרה נא לי
את כל הגדולות אשר עשה אלישע:

ואיננו נכון בעיני, כי צצירת הגשמים לאלהיה
הצצירה והביאה נתפרסמו מאד, וגם
היה בגזירה ממנו חי ה' אם יהיה השנים
האלה טל ומטר כי אם לפי דברי (מ"א יז
א), ובהמשך ענין שלש השנים נתגלה מאד

(י) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה
לבו גם בו ומדבר אליו בכל שעה ושעה
שרצה, כענין שנאמר ועתה אעלה אל ה'
(שמות לב ל), עמדו ואשמעה מה יצוה ה'
לכם (במדבר ט ח), לשון רש"י:

ואיננו נכון, כי היה אמר אשר ידע את השם
פנים אל פנים. אבל הוא מלשון ואדעך
בשם (שמות לג יז), ואתה אמרת ודעתיד בשם
(שם פסוק יב) יאמר שלא קם נביא עוד בישראל
כמשה אשר גדלו השם להיות אליו פנים אל
פנים בדבור. וכן מה אדם ותדעוהו (תהלים קמד
ג), שתעשה לו כבוד לשום דעתך עליו, כמו
מה אננו כי תגדלנו (איוב ז יז):

ויתכן, כי בצבור ששני אנשים המתארים
פנים אל פנים נודעים זה לזה בראיה
ההיא, אמר "ידעו ה' פנים אל פנים", כי
לא רצה להזכיר שידעו משה בן לכוך של
מעלה:

ואל תחמה, במה שאמר בשבח משה אשר
ידעו ה' פנים אל פנים, ואמר (שמות
לג יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים,
ובכל ישראל נאמר גם כן (לעיל ה ד) פנים
בפנים דבר ה' עמכם, כי שם דבר "מתוך
האש", לומר ששמעו קולו מתוך האש בלבד
ולא ראו הפנים, וכן פרש (לעיל ד לו) ועל
הארץ הראה את אשו הגדולה ודבריו שמעת
מתוך האש:

ועל דרך האמת, שידעו השם פנים אל פנים,
לדבקה בו בעת שתבוא הרוח כמשה
רבינו, וכן היה בעת מתן תורה, אבל לא
השיגו הם אלא לקול מתוך האש. והנה באר
שכל נבואותיו של משה כיום מתן תורה,
ושאר הנביאים היתה עליהם יד ה', והבן
זה:

(יב) וְלִכְלֹךְ הַיָּד הַחֲזָקָה וְלִכְלֹךְ הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

יב וְלִכְלֹךְ יָדָא תַּקְפָּתָא וְלִכְלֹךְ חֲזוֹנָא רַבָּא דִּי עֲבַד מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: חזק

ה"י וְלִכְלֹךְ הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחוֹת בְּיָדָיו. וְלִכְלֹךְ הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נִסִּים וּגְבוּרוֹת שֶׁבִּמְדָּבָר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל • שֶׁנִּשְׁאָו לְבּוֹ לְשֹׁכְרֵי הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל ט) "וְאֲשַׁכְּרֶם לְעֵינֵיכֶם", וְהַסְפִּיקָה דַּעַת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ", יִישַׁר כְּחָךְ שֶׁשִּׁבְרָתָּ (שבת פז):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל יש לפרש את סמיכות התורה סופה לתחלתה, על פי מה שהקשו רז"ל (נדרים לט, ב) והכתיב אין כל חדש תחת השמש. וזהו המשך הכתובים: לכל האותות והמופתים . . אשר עשה . . (ואין זה חדש, כי אם) בראשית ברא אלקים, כי תנאי התנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית בעת הבריאה בנוגע לנסים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצח, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מתוך 'לקראת שבת')

מעלת משה בשבירת הלוחות

וְלִכְלֹךְ הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנִּשְׁאָו לְבּוֹ לְשֹׁכְרֵי הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

וְצָרִיךְ עֵינֵי אִיךָ מִתַּיִם שֶׁלֹּא חָרִי שֶׁהַפְּתוּב מְסַפֵּר עַל הַמַּעֲלֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, יִסִּים בְּ"לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנִּשְׁאָו לְבּוֹ לְשֹׁכְרֵי הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם?

וְישׁ לומר על־פי המדרש (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָלַךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַנִּיחַ אַרְוֶסְתּוֹ עִם הַשְּׂפָחוֹת, מִתּוֹךְ קִלְקוֹל הַשְּׂפָחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. עָמַד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתָבָתָהּ. אָמַר, אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָּהּ, אָמַר לוֹ עַדִּין אֵינָה אֲשַׁתָּךְ . . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקָּב"ה, הַשְּׂפָחוֹת אֵלּוּ עָרַב רַב, וְהַשּׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אַרְוֶסְתּוֹ שֶׁל הַקָּב"ה אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל".

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵנָה בְּפִשְׁטוּת מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵת הַלּוּחוֹת, שֶׁמַּעֲלָה זֶה נַעֲלִית יוֹתֵר מִשְׁאָר מַעֲלֹתָיו הַנִּזְכָּרוֹת בְּפִתּוּב, שֶׁהֵרִי מוֹכֵן גָּדֹל וְיוֹקֵר עֵרֶךְ הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּבִפְרָט שֶׁהוּא זֶה שֶׁקָּבַלָּה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקָּב"ה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן פֶּאֶשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן וְהַאֲהוּב יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ מְקוֹם לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמִּצִּיאֻתָם שֶׁל הַלּוּחוֹת יִכְלָה לִפְגַּע בְּיִשְׂרָאֵל חֲסִי־שָׁלוֹם, לֹא הֵסֵס כָּלֵל וּשְׁבָרָם מִיָּד כְּדִי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהֶעֱנָשׁ. **רמב"ן**

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

יב א), לְכַנֹּת הַבֵּית וְהָאֲרִיאֵל. וְיָקִים מִקְרָא שֶׁכְּתוּב עַל יָדֵי יְחֻזְקָאֵל (לו כח) וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי הֵשֵׁם מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מִקְדָּשִׁי כְּתוּבָם לְעוֹלָם. וּבְרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם (תהלים קו מח):

מִצָּאֵתִי בַּמִּדְבָּר מִשְׁלִי בְּשַׁעַת שֶׁבִקְשׁוּ סִנְהֶדְרִין לְמַנּוֹת שְׁלָמָה עִם שְׁלֹשָׁה מַלְכִּים וְאַרְבָּעָה הַרְיוּטוֹת, עָמְדָה שְׁכִינָה לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמְרָה רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם תְּזִית אִישׁ מִהֵרִי בְּמִלְאָתָהּ וְכו', וּבִגְמָרָא דִּידָן בְּפָרָךְ חִלַּק בְּאֵתָה דְּמֹת דִּיּוֹקְנֵי שֶׁל אַבְיִי וְנִשְׁטַחָה לְפָנֵיהֶם וְכו', וּבִירוּשְׁלָיִם בָּא דָּוִד וְנִשְׁתַּטַּח לְפָנֵיהֶם, וְכֵלָם לְדָבָר אֶחָד נִתְפָּנְנוּ לומר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹצֵא וְכוּא לוֹ מַמְדָּה לְמַדָּה, יוֹצֵא מַמְדָּה הַדִּין וְכוּא לוֹ לְמַדָּה רַחֲמִים וְהִיא מַדָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּקִדּוּשׁ הַחֲדָשׁ דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִם, וְהַמַּשְׁפִּיל יָבִין:

מִדַּת הַרְחִמִּים, כְּעִנְיָן שֶׁכְּתוּב (ישעיה ח יג) אוֹתוֹ תִּקְדִּישׁוּ וְהוּא מוֹרָאָם, וְלִזְוָה מִתְּפָנְיִים בְּסִפְרֵי בְּמִכַּת בְּכוֹרוֹת וּבְקָרִיעַת יָם סוּף, כִּי כְּתוּב בָּם (שם סג יד) לַעֲשׂוֹת לָךְ שֵׁם תִּפְאָרֶת: וְטַעַם אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה. שֶׁהֵכִין וְהָרָאָה זֶה לְעֵינֵי כָּל הָעָם, כְּלִשׁוֹן וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֵרֶן לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת אוֹתוֹ (שם יח ז), לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת (לעיל ה טו), כִּי מֹשֶׁה לֹא עָשָׂה הַיָּד הַחֲזָקָה וְהַמּוֹרָא הַגָּדוֹל, רַק הֵכִין אוֹתָם, וּבְעִבּוּרֵי נַעֲשׂוּ לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:

נִשְׁלָמוּ חֲמִשָּׁה הַסְּפָרִים הָאֵל אֲשֶׁר קָצַרָה בָּהֶם חֲקֻמַּת אֲגוּרֵי אִתִּיאֵל (משל ל א). וְאַלְפֵי בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לֵאל. אֲשֶׁר גָּמְלָנִי בְּרַחֲמֵי וְכוּב חֲסִדִּי, וְיָבֵא אֲשֶׁר לְבָבִי שׂוֹאֵל. וְהוּא לְמַעַן שְׁמוּ יוֹאֵל, וְכוּא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל (ישעיה נט כ). בְּמִהְרָה כִּימִינִי נַעֲמַד מִיכָאֵל (דניאל

(יב) וְלִכְלֹךְ הַיָּד הַחֲזָקָה. קָרִיעַת יָם סוּף שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ (שמות יד לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה, וְלִכְלֹךְ הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל, מַעֲמַד הַר סִינִי שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ (שם כ יז) לְכַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם. וְלִפְיָךְ הַזִּכִּיר בְּאֵלֹי שְׁנַעֲשׂוּ לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּרַךְ הַזִּכִּיר כָּל הַנַּעֲשָׂה לְפָרְעָה וְלִכְלֹךְ עֲבָדָיו וְלִכְלֹךְ אֲרָצוֹ:

וּבְסִפְרֵי (בסופו), וְלִכְלֹךְ הַיָּד הַחֲזָקָה, זֶה מִכַּת בְּכוֹרוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ (שמות ו א) כִּי בְּיָד תִּזְקֶה יִשְׁלַחֶם, וְלִכְלֹךְ הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל, זֶה קָרִיעַת יָם סוּף. דְּבָר אַחֵר וְלִכְלֹךְ הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל, זֶה מִפְּנֵי תוֹרָה:

וְעַל דֶּרֶךְ הָאֲמָת, "הַיָּד הַחֲזָקָה", זֶה מִדַּת הַדִּין, כְּלִשׁוֹן הֵיטָה עָלֵי יָד ה' (יחזקאל לו א, שם מ א), וְכֵן כִּי יָד ה' עֲשֵׂתָה זֹאת (ישעיה מא כ), וְלָכֵן יֹאמְרוּ בְּמִשְׁפָּט (רות א יג) כִּי יָצָאָה בִּי יָד ה'. "וְהַמּוֹרָא הַגָּדוֹל",

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התועודיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לשבת חול המועד סוכות יחזקאל פרק לח

לח יי והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על-אדמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה חמתי באפי: יט ובקנאתי באש-עברתי דברתי אם-לא ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל: כ ורעשו מפני דגי הים ועוף השמים וחית השדה וכל-הרמש הרמש על-האדמה וכל האדם אשר על-פני האדמה ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות וכל-חומה לארץ תפול: כא וקראתי עליו לכל-הרי חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה: כב ונשפפתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפזית אמטיר עליו ועל-אנפיו ועל-עמם רבים אשר אתו: כג והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כייאני יהוה: לד א ואתה בן-אדם הנבא על-גוג ואמרתי כה אומר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש מושד ותבל: כ ושבבתיך וששאתיך והעליתיך מירכתי צפון והבאותיך על-הרי ישראל: ג והפיתי קשתך מיד שמאלך וחציך מיד ימינך אפיל: ד על-הרי ישראל תפול אתה וכל-אנפיך ועמם אשר אתך לעיט צפור כל-כנף וחית השדה נתתיך לאכלה: ה על-פני השדה תפול כי אני דברתי נאם אדני יהוה: ו ושלחתי-אש במגוג וביושבי האיים לבטח וידעו כייאני יהוה: ז ואת-שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא-אחל את-שם-קדשי עוד וידעו הגוים כייאני יהוה קדוש בישראל: ח הנה באה ונהייתה נאם אדני יהוה הוא היום אשר דברתי: ט ויצאו יושבי ערי ישראל ובערו וְהַשִּׁיקוּ בְנֶשֶׁק וּמִגָּן וּצְנָה בְּקִשְׁת וּבְחָצִים וּבַמִּקֵּל יָד וּבְרֶמֶח וּבַעֲרוּ בָהֶם אִשׁ שֶׁבַע שָׁנִים: י ולא-ישאו עצים מן-השדה ולא יחטבו מן-היערים כי בנשק יבערו-אש ושללו את-שלליתם ובוזו את-בזויתם נאם אדני יהוה: יא והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום-שם קבר בישראל גי העברים קדמת הים וחסמת היא את-העברים וקברו שם את-גוג ואת-כל-המונה וקראו גיא המון גוג: יב וקברום בית ישראל למען טהר את-הארץ שבעה חדשים: יג וקברו כל-עם הארץ והיה להם לשם יום הפכדי נאם אדני יהוה: יד ואנשי תמיד יבדילו עברים בארץ מקברים את-העברים את-הנותרים על-פני הארץ לטהרה מקצה שבעה-חדשים יחקרו: טו ועברו העברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון עד קברו אתו המקברים אל-גיא המון גוג: טז וגם שם-עיר המונה וטהרו הארץ:

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּ וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִתָּהּ וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אָנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּךָ־וְגַלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ כַּאֲשֶׁר
 דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִים
 וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְּצֵב אִישׁ לַפָּנִיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
 כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֶק וַאֲמִץ כִּי אִתָּה תִּנְחִיל
 אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁפָּעְתִּי לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֹזֶק וַאֲמִץ מְאֹד
 לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן
 תִּשְׁכִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדֶּה: ח לֹא־יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה
 לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַפְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל: ט הֲלוֹא
 צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וַאֲמִץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדֶּה: י וַיְצִו
 יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שָׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ
 לָכֶם צִדָּה כִּי בַּעֲדִי א שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לָרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר
 יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן
 לָכֶם מֹשֶׁה בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֲיֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֵתֶם
 אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֲיֵיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וַיִּרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־
 יְהוָה בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲזְבוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה
 וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִּלְדֶּה: יז כָּל אֲשֶׁר־שָׁמְעֵנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמָע אֱלֹהֶיךָ רַק יְהִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיד וְלֹא־יִשְׁמַע
 אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק חֹזֶק וַאֲמִץ:

שיעורי תהלים לשבוע חול המועד סוכות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ד תשרי פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו	יום רביעי - י"ז תשרי פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שני - ט"ו תשרי פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח	יום חמישי - י"ח תשרי פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט
יום שלישי - ט"ז תשרי פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום שישי - י"ט תשרי פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
שבת קודש - כ' תשרי פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג	

יום ראשון י"ד תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלה, יבא שילה.

43 – הרי לבד זאת, הנה מקרא מלא דבר הכתוב: "פעולת צדקה
44 לחיים" – הרבי מציין ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעיין
45 בפסוקים במשלי י, טז, שם כתוב "פעולת צדיק לחיים" (לא המלה
46 "צדקה" כי אם המלה "צדיק") ובמשלי יא, יא, שם כתוב "כן צדקה
47 לחיים", שם אכן כתוב
48 "צדקה לחיים", אבל המלה
49 המקדימה היא לא "פעולת
50 צדקה" כי אם "כן צדקה",
51 והרבי אומר שם ב"הערות
52 ותיקונים": "וצע"ג, שכן,
53 בשני הפסוקים לא כתוב
54 הלשון "פעולת צדקה
55 לחיים", שרבנו הזקן מביא
56 כמקרא מלא "פעולת צדקה
57 לחיים". כפי הנראה אין הרבי
58 רוצה להסתפק במה
59 שיכולים לפרש ש"פעולת
60 צדיק", היא צדקה,
61 וכשהפסוק אומר ש"פעולת
62 צדיק לחיים" הכוונה
63 שהפעולה של צדקה (על

1 אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה, – בענין העבודה
2 שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר מסתבר לו
3 מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן י"ב ההבדל בין
4 "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה הצדקה" היא נתינת
5 הצדקה על דרך הרגיל,
6 ואילו האופן הנעלה יותר
7 ב"עבודת הצדקה" הוא
8 כשנתינת הצדקה היא
9 למעלה לגמרי מטבע נפשו
10 ורגילותה, שהרי הוא
11 מתייגע עם עצמו בייגיעה
12 גדולה לתת יותר מאשר
13 הוא רגיל לתת; הרי אפילו
14 כשהסכום שהוא נותן אינו
15 למעלה לגמרי מרגילותו,
16 אלא עצם נתינת הצדקה
17 במנות רבות, לתת פעם ועוד
18 פעם וכו', יש בכך משום ענין
19 של עבודה – ראינו ומצאנו
20 בעבודת הצדקה מעלה
21 פרטיות גדולה ונפלאה
22 אין ערוך אליה, – לא מעלה גדולה ונפלאה סתם, אלא מעלה
23 שהמעלות האחרות אינן בהשוואה כלל אליה, להיות מעשה
24 הצדקה – נתינת הצדקה בפועל, לא ההתנדבות לכך, שיכולה
25 להיות התנדבות חודפעמית על כל השנה, אלא עצם המעשה של
26 נתינת צדקה תדירה נעשית בפעמים רבות, וכל המרבה – ונותן
27 את הצדקה במנות רבות, הרי זה משבח, ולא בפעם אחת ובכח
28 אחת, – לתת את כל הסכום בפעם אחת, גם כי תספד הכולל אחד
29 הוא, – בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה שאין ערוך לה בנתינת
30 הסכום במנות רבות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה
31 ששנו חכמים ז"ל²²: "והכל לפי רוב המעשה" – שהרמב"ם
32 בפירוש המשניות שלו מפרש ומדייק שזה לא "לפי גודל המעשה"
33 כי אם "לפי רוב המעשה" – שהמעשה הטוב נעשה בפעמים רבות.
34 והרמב"ם מפרש, למשל כשאחד יתנדב לתת אלף²³ והובים בבת
35 אחת, הרי זה אמנם מעשה גדול, אך אין זה נעשה כל כך קנין בנפש,
36 מאשר כשהוא נותן אלף הזהובים באלף פעמים, שכן, על ידי כל
37 נתינה נעשה הדבר יותר קנין הנפש, קנין וזיכור בנפשו.
38 להלן יסביר רבנו הזקן, שמלבד הזיכור שנעשה בנפשו על ידי נתינת
39 הצדקה בפעמים רבות, נעשה על ידי כל נתינה יחוד עליון למעלה,
40 והנה, מלבד כי הרמב"ם ז"ל באר היטב טעמו ונמוקו, – מדוע
41 יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים מרובות, כדי לזכר הנפש
42 על ידי רבוי המעשה, – על ידי עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות

אגרת הקדש

אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה מעלה
פרטיות גדולה ונפלאה אין ערוך אליה להיות
מעשה הצדקה נעשית בפעמים רבות וכל המרבה
ה"ז משובח ולא בפעם א' ובבת אחת גם כי הסך
הכולל אחד הוא כמו"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה
ששנו חכמים ז"ל והכל לפי רוב המעשה:
והנה מלבד כי הרמב"ם ז"ל ביאר היטב טעמו
ונימוקו כדי לזכר הנפש ע"י רבוי המעשה
הנה מקרא מלא דיבר הכתוב פעולת צדקה לחיים
דהיינו שפעולתה וסגולתה להמשיך חיים עליונים
מחיי החיים א"ס ב"ה לארץ החיים היא שכינת עוזינו
שעליה נאמר ואתה מחיה את כולם והיא סוכת דוד
הנופלת עד עפר וכמארז"ל גלו לאדום שכינה עמהם
כו' כי באתערותא דלתתא להחיות רוח שפלים דלית

64 דרך כמו "צדיק ה' צדקות אהב"²⁴ לחיים – אין הרבי, כפי הנראה,
65 רוצה להסתפק בכך, שכן, כשאומרים "מקרא מלא דיבר הכתוב",
66 צריך הדבר להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו של צדיק
67 היא צדקה, ולכן זה צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים "פעולת
68 צדקה לחיים". דהיינו שפעולתה וסגולתה – של צדקה, היא להמשיך
69 חיים עליונים – האופן העליון יותר של חיים, מחיי החיים אין סוף
70 ברוך-הוא – להמשיך זאת לארץ החיים, – ל"מלכות דאצילות"
71 הנקראת "ארץ החיים", שהיא "ארץ", המדריגה התחתונה ביותר
72 בספירות, וממנה באים ה"חיים" לכל הנבראים, נוצרים ונעשים –
73 ימשיכו בה מ"ד"א (מדות) דאצילות" שהיא המדריגה האחרונה של
74 עולמות אין סוף, וה"חיים" של ד"א ומדות דאצילות הם בחינה של
75 "חיי החיים", היא "שכינת עניו", – הנותן חזק וחיות בנבראים,
76 שעליה נאמר²⁵: "ואתה מחיה את כלם", – את כל הנבראים,
77 "אתה" מוסב על "מלכות דאצילות", האותיות מאלף עד תי"ו עם ה'
78 המוצאות שהן מקור האותיות, שזה המלה "אתה": א' ת'²⁶, וְהָיָא
79 סַכַּת דְּיִד הַנּוֹפֶלֶת עַד עֶפֶר, – שבזמן הגלות, השכינה שנקראת
80 "סוכת דוד" היא בגלות ובירידה עד עפר²⁷, וכמאמר ר' ל²⁸: "גלו
81 לאדום" – הגלות האחרונה שלנו, שכינה עמהם – בגלות, כו', –
82 הרי כיוון שזו הגלות האחרונה והתחתונה – ירדה השכינה עד
83 למדריגות התחתונות ביותר – עד עפר, ועל ידי צדקה ממשיכים
84 לשכינה מחיי החיים אין סוף ברוך הוא, כי באתערותא דלתתא –

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור – הדין – הל' דעות פ"א ה"ז". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ז. 25. נחמ"ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחודה" ספ"ב". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבעקבות משיחא – עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספי"ז.

1 על ידי התעוררות האדם למטה, "לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים" – עניים,
2 דְּלִית לִיה מְגֻרְמִיה כָּלוּם – שאין להם משל עצמם כלום, נעשה על
3 ידי זה אֲתַעְרוּתָא דְּלִיעִילָא, – התעוררות ופעולה למעלה, להמשיך
4 חיים מ"חי החיים" ל"מלכות דאצילות" שבספירות היא בחינה
5 וספירה ש"לית לה מגרמה
6 כלום", שאין לה משל עצמה
7 כלום, היא רק מקבלת
8 משאר הספירות, וּבְפָרְט
9 בְּהַתְנַדֵּב עִם לְהַחְיֹת
10 יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ חֲתִיִּים מִמֶּשֶׁ, –
11 יושבי "ארץ ישראל"
12 שלמטה שהיא מכוננת כנגד
13 "ארץ החיים" שלמעלה²⁹ –
14 הרי הצדקה שנותנים
15 להחזקת העוסקים בתורה
16 ועבודה בארץ ישראל, יש
17 על ידי זה המשכה מיוחדת
18 במינה מחיי החיים ל"מלכות
19 דאצילות" ול"שכינה", וְדִי לְמִכּוּן. וְכָל מְשָׁכִיל עַל דְּבַר גְּדוּלָּה
20 וְנִפְלְאָה כֹּה – שעל ידי מעשה הצדקה ממשיכים חיים עליונים מ"אין
21 סוף" ברוך הוא לשכינה שנמצאת בגלות, וְיִמְצָא טוֹב טַעַם וְדַעַת,
22 כְּמָה גְּדוּלָּה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְ"לֹא שְׁאֵמְרוּ: "הַכֹּל לִפְנֵי רַב הַמַּעֲשֶׂה",
23 דְּהֵינּוּ מַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה הַנַּעֲשֶׂה בְּפַעֲמִים רַבּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים

אגרת הקדש

לִיה מְגֻרְמִיה כָּלוּם אֲתַעְרוּתָא דְּלִיעִילָא וּבְפָרְט בְּהַתְנַדֵּב
עִם לְהַחְיֹת יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ חֲתִיִּים מִמֶּשֶׁ וּד"ל. וְכָל מְשָׁכִיל
עַל דְּבַר גְּדוּלָּה וְנִפְלְאָה כֹּה יִמְצָא טוֹב טַעַם וְדַעַת כְּמָה
גְּדוּלָּה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְ"לֹא שְׁאֵמְרוּ הַכֹּל לִפְנֵי רַב הַמַּעֲשֶׂה
דְּהֵינּוּ מַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה הַנַּעֲשֶׂה בְּפַעֲמִים רַבּוֹת לְהַמְשִׁיךְ
חַיִּים עֲלִיוֹנִים לִיחַד יְחִיד עֲלִיוֹן פַּעֲמִים רַבּוֹת. וְהֵינּוּ
נִמְוִי כַּעֲיֵן מ"ש הַרְמַב"ם לִכְוֹךְ הַנֶּפֶשׁ כְּנוּדַע מְזוּהָ"ק
דְּשִׁכְנָה נִקְרָאת נֶפֶשׁ כִּי הִיא חַיִּינוּ וְנִפְשָׁנוּ וְכָתִיב כִּי
שָׁחָה לְעַפְרָא נִפְשָׁנוּ. וְלִכְּנָן אֲרוּ"ל גְּדוּלָּה צִדְקָה שֶׁמִּקְרַבֵּת
אֶת הַגְּאוּלָּה לְהַקְיָמָה מַעֲפָר מַעֲט מַעֲט עַד כִּי
יָבֵא שִׁילָה:

עֲלִיוֹנִים, – מחיי החיים "אין סוף" ברוך הוא, לִיחַד – ולפעול יְחִיד
עֲלִיוֹן – של קודשא בריך הוא ושכינתו (של הקדוש ברוך הוא
ושכינתו) פַּעֲמִים רַבּוֹת. – אשר בכל נתינה – מייחדים יחוד עליון
באופן של המשכה מקודשא בריך הוא (הקב"ה) ו"אין סוף" –
לשכינתו (לשכינתו) עד
למטה במדרגות התחתונות
ביותר, וְהֵינּוּ נִמְוִי – וזה גם
כַּעֲיֵן מַה שֶׁכָּתֵב הַרְמַב"ם:
– במעלת נתינת צדקה
במנות רבות, לְיִבְךָ הַנֶּפֶשׁ, –
בדברים אלה של הרמב"ם
מרומו הענין מה שנעשה
למעלה היחוד העליון,
כְּנוּדַע מְזוּהָ הַקְדוּשָׁה
דְּשִׁכְנָה נִקְרָאת "נֶפֶשׁ", כִּי
הִיא – השכינה, הִיא חַיִּינוּ
וְנִפְשָׁנוּ, וְכָתִיב: – וכתוב:
"כִּי שָׁחָה לְעַפְרָא נִפְשָׁנוּ". –
כלומר, השכינה שירדה עד מטה מטה – בגלות. וְלִכְּנָן אֲרוּ"ל³⁰:
"גְּדוּלָּה צִדְקָה, שֶׁמִּקְרַבֵּת אֶת הַגְּאוּלָּה", – גאולת השכינה מהגלות,
לְהַקְיָמָה מַעֲפָר מַעֲט מַעֲט, – על ידי נתינת צדקה כל פעם מקימים
יותר את השכינה שנפלה בגלות, "עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה"³¹ – שאז תהיה
הקיימה השלימה של השכינה.

יום שני ט"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, כב אהובי אחי... עד עמ' קלד, בפרש"י.

47 כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידי מסורדים
48 אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה, ומסביר שמתן
49 עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי התורה. ומסיים
50 באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים, שיתווסף על ידם ביראת
51 שמים ובאהבת ה'.
52 ליתר הבנת אגרת זו, כדאי
53 להעתיק תחילתה וסופה של
54 אגרת שלא נדפסה ב"תניא",
55 אלא נדפסה ב"אגרות קודש" –
56 אדמו"ר הזקן (קד"ת תש"מ)
57 סימן כד.
58 בתחילת אותה אגרת קובע רבנו
59 הזקן זמנים קבועים בהם יכולים
60 להיכנס אליו ל"יחידות", ולאחר מכן הוא מתבטא בביטויים חריפים כנגד מה
61 ששואלים אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל עניויותו, שזה מבלבל
62 אותו בעיני תורה, ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ז"ל אומרים: "וכי
63 תעלה על דעתך שמשא רבנו עליו השלום יושב ודן כל היום כולו – תורתו
64 מתי נעשית".

אגרת הקדש

כב אהובי אחי ורעי מאהבה מסותרת

תוכחת מגולה לכו נא ונוכחה

זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת

מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד

מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות

ב"אגרות קודש" שם, סימן סה).

אודות המעלה של "קירוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני ב"ב וכו'".

אהובי, אחי ורעי! מאהבה מסותרת – בא אני אליכם בתוכחת

מגולה. לכו נא ונוכחה! – בואו ונתדבר בינו. זכרו ימות עולם,

בינו שנות דור ודור, ההיתה כזאת מימות עולם, ואיה

איפוא מצאתם מנהג זה – שיפרשו לחלן, בלאחד מכל ספרי

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח". 30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל 'עד כי יבא שילה' (ראה פ"ו ובכ"מ) מובן ע"פ זח"א (רלו, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' והכא כו' דשכינתא תקום כו'". 1. שבת י, א.

כו", - כשיבוא המשיח, הנה השו - פרנסה גשמית וקץ ביאת
המשיח, זה לזה. - כשם שאין אף אחד יודע ה"קץ", כך אין בכוח
אף אחד לדעת הענינים של פרנסה. ומה שכתוב בישעיה:
"ויעץ ויחכם חרשים", - הרי שחכם (בחכמת התורה) הוא גם

"ויעץ" מונח שמשמשים

בו על נתינת עצה בענינים

גשמיים, וכן מה שאמר

ר"ל: - בנוגע למי שעוסק

בתורה לשמה: "ונהנין

ממנו עצה ותושיה" -

הרי מובן מהפסוק וממאמר

רבותינו ז"ל שתלמיד חכם

הלומד תורה יש בכוחו

לתת עצות, הינו בדברי

תורה, - דוקא, הנקרא

"תושיה" ¹⁰, - וא"כ עצה

ותושיה היינו - עצות

בעניני תורה, כמאמר

ר"ל: "ויעץ" - "זה שיועד

לעבר שנים - על ידי

הוספת חודש לשנה, חודש

אדר, ולקבץ חרשים -

מתי ראש חודש, כו",

שפסד העבור - לעבר שנים וחדשים, קרוי 'עצה' ו'סוד' בלשון

תורה, כדאיתא - כפי שהגמרא אומרת בסנהדרין דף פז, עין

שם בפרוש רש"י: - שם כתוב במפורש "ויעץ" ו"עצה" קשורים

בסוד העיבור.

חכמי ישראל הראשונים והאחרונים, להיות מנהג ותיקון
לשאל בעצה גשמיות, בדת מה לעשות בעניני העולם
הגשמי, אף - לא, לגדולי חכמי ישראל הראשונים כתנאים
ואמוראים, אשר כל רז לא אנם להו, - ששום סוד לא נעלם

מהם, ונהירין להו שבילין

דרקיע, - והיו בהירים

ומאירים להם הדרכים

שבשמים, כי אם לנביאים

ממש, אשר היו לפנים

בישראל, כשמואל -

הנביא, הנקרא הנוא, -

אשר הלך אליו שמואל

לדרש ה' - על ידו, על

דבר האתונות שנאבדו

לאביו. - מדוע, אכן, לא

שאלו את התנאים

והאמוראים גם אודות

ענינים גשמיים? - מסביר

רבנו הזקן: כי באמת, כל

עניני אדם, לבד מדברי

תורה ויראת שמים -

אינם משנים, רק

בנבואה, - ככתוב ⁵ - ו"לא

לחכמים - מגיע, להם", - כלומר, כל הענינים הגשמיים, כמאמר

ר"ל: "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים", ו - חכמינו

ז"ל אומרים: "שבעה דברים מכסים כו" - מידיעת האדם, ומדום:

אין אדם יודע במה משתגר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור

אגרת הקדש

מנהג ותיקון לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות
בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל
הראשונים כתנאים ואמוראים אשר כל רז לא אנם
להו ונהירין להו שבילין דרקיע כ"א לנביאים ממש
אשר היו לפנים בישראל כשמואל הרואה אשר הלך
אליו שמואל לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו
לאביו כי באמת כל עניני אדם לבד מדברי תורה
וי"ש אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם
כמארו"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושבעה
דברים מכוסים כו' אין אדם יודע במה משתגר כו'
ומלכות בית דוד מתי תחזור כו' הנה הושו זה לזה
ומ"ש בישעיה ויעץ וחכם חרשים וכן משארו"ל ונהנין
ממנו עצה ותושיה היינו בד"ת הנקרא תושיה כמארו"ל
ויעץ זה שיועד לעבר שנים ולקבוע חדשים כו' שסוד
העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה כדאיתא בסנהדרין
דף פ"ז ע"ש בפרש"י:

יום שלישי ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, אך האמת אנדי... עד עמ' 268, ואחור ח"ו.

כל כך שקועים בזה, עד שיש להם גם אהבה לחיי הגוף, אהבה כזו
המפריעה לסדר, הרי במילא - ועל כן היטב חרה להם בצער
הגוף חס ושלום ה' ירחם,
ואין יכולין לקבל כלל, -

צער ויסורים, עד ש -

הצער מעכרים על דעתם,

לפניהם רגליהם מעיר

לעיה, לשאל עצות

מחזק, - מהו אכן הטעם

שהקדוש ברוך הוא נותן

יסורים, ואיך יש להתייחס

על פי תורה לבעיות החיים

הגשמיים - אם הדרך היא לא לבקש עצות על כך אצל תלמידי

חכמים וצדיקים? ממשיך רבנו הזקן ומסביר: אלה המתהלכים לבקש

אך האמת אנדי לשומעים לי, כי אהבה מקלקלת השורה,
והנה היא - האהבה היא כסות עינים שלא לראות האמת, מרב
אהבתם לחיי הגוף -

שבגלל כך באים חסידים

לבקש עצות בענינים

גשמיים, כפי שיפרש להלן:

בינתיים מציין רבנו הזקן,

שלא מדובר כאן חס ושלום

על אהבת הגוף סתם, כי אם

הכוונה היא אכן: לשם

שמים, - רוצים בחיי גוף

טובים, לשם שמים, לעבד

בו - עם הגוף, את ה', ברשפי אש ושלמה גדולה מאהבת

נפשם את ה', - הרי למרות שזה אכן לשם שמים, אך כיוון שהם

אגרת הקדש

אך האמת אנדי לשומעים לי כי אהבה מקלקלת
השורה והנה היא כסות עינים שלא לראות
האמת מרוב אהבתם לחיי הגוף לש"ש לעבוד בו את
ה' ברשפי אש ושלמה גדולה מאהבת נפשם את
ה' וע"כ היטב חרה להם בצער הגוף ח"ו ה' ירחם
ואין יכולין לקבל כלל עד שמעכרים על דעתם לכתת
רגליהם מעיר לעיר לשאול עצות מרחוק ולא שעין
על פי תורה לבעיות החיים
הגשמיים - אם הדרך היא לא לבקש עצות על כך אצל תלמידי
חכמים וצדיקים? ממשיך רבנו הזקן ומסביר: אלה המתהלכים לבקש

1 עצות איך להיפטר מהצרות הגשמיות, אין דרכם הדרך הנכונה על
2 פי תורה, שכן, בעשותם כך – וְלֹא שָׁעוּ אֵל ה' לָשׁוּב אֲלֵיו בְּרוּחַ
3 נְמוּכָה וְהַכְנַעַת הַגּוֹף, לְקַבֵּל תּוֹכַחַתוֹ בְּאַהֲבָה, "כִּי – הָרִי, דּוֹקָא
4 אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' וְכוּ": – יוכיח¹² – מכאן, שבמקום להתהלך

5 ולחפש עצות איך להיפטר

6 מעונשים גשמיים, על האדם

7 לחזור בתשובה, שהרי

8 העונשים סימן הם שהקדוש

9 ברוך הוא רוצה שאותו

10 יהודי יעשה תשובה, ויתירה

11 מזו, על יהודי להיות שבע

12 רצון מכך, שכן יש לו הזכות,

13 שדוקא אותו בחר ה' לעורר

14 לתשובה, כביטוי לאהבתו

15 המיוחדת של הקדוש ברוך

16 הוא אליו.

17 וּכְמוֹ אֵב רַחֲמֵן וְצָדִיק

18 הַמֵּכָה בְּנוֹ, שָׂאִין לְבָן

19 חֶכֶם לְחַפֵּךְ עֶרְףָּ לְנוֹם,

20 לְמַצֵּא לוֹ עֲזָרָה, אוֹ אֶפְלוֹ

21 – לא, מְלִיץ יֵשֶׁר, לְפָנֶי

22 אֲבִיו הַרְחֵמֵן וְהַצְדִּיק

23 וְחֶסֶד, – הרבי הריי"צ נ"ע

24 העיר באחת משיחותיו¹³:

25 כשרבנו הזקן מדבר בפעם

26 הראשונה אודות אב המעניש את בנו ומכה אותו, אין הוא משתמש

27 בתואר "חסיד", ורק לאחר מכן, כשהוא מדבר אודות "מליץ ישר",

28 שם הוא משתמש בתואר זה, שכן, אב המכה את בנו, הוא אכן רחמן

29 וצדיק וחכם, אבל לא חסיד, כי חסיד אינו מכה! על כל פנים רואים

30 אנו, שאם הבן הוא חכם – לא ינוס לחפש לו עזרה או מליץ ישר,

31 רק לְהִיּוֹת "יֵשֶׁר יַחְזוּ פְּנִימוֹ" – לא עם העורף שלו, כי אם עם

32 הפנים שלו, עִם אֲבִיו – פְּנִים בְּפְנִים, – פנים כנגד פנים, לְקַבֵּל

33 הַכְּאוּתוֹ בְּאַהֲבָה, לְטוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים. וְהֵנָּה, לְמַעַלְה בְּחִינַת

34 "פְּנִים" – שלמדנו לעיל, שמצדו של יהודי צריך להיות ללמעלה

35 האופן והבחינה של "ישר יחזו פנימו", ו"פנים בפנים", ההיפך

36 מהחזרת העורף, כי אם לחזות באבינו שבשמים פנים אל פנים, הרי

37 הבחינה של "פנים" למעלה הוא הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק, אֲשֶׁר אֲבִינוּ

38 שְׂבִשְׂמִים מְשַׁפֵּעַ לְבָנָיו כָּל טוֹב עוֹלָמִים – גם העולם הרוחני וגם

39 העולם הגשמי, וְחֵי נֶפֶשׁ וְגוֹף, – הרי כל זה הוא משפיע, בְּאַהֲבָה

40 וְרִצּוֹן, חֲשִׁיקָה וְחַפְצָה, עַל יְדֵי תוֹרַת חַיִּים – שֶׁהִיא – התורה

אגרת הקדש

אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף לקבל
תוכחתו באהבה כי את אשר יאהב ה' וכו':

וּכְמוֹ אֵב רַחֲמֵן וְצָדִיק וְחֶסֶד וְחֶסֶד וְחֶסֶד וְחֶסֶד
חכם להפוך עורף לנוס למצוא לו עזרה או

אפילו מליץ ישר לפני אביו הרחמן והצדיק וחסיד
רק להיות ישר יחזו פנימו עם אביו פנים בפנים

לסבול הכאותיו באהבה לטוב לו כל הימים. והנה
למעלה בחי' פנים הוא הרצון והחשק אשר אבינו

שבשמים משפיע לבניו כל טוב עולמים וחיי נפש
וגוף באהבה ורצון חשיקה וחפיצה ע"י תורת חיים

שהיא רצונו ית' אשר נתן לנו כמ"ש כי באור פניך
נתת לנו תורת חיים כו' לעשות בה רצונו וע"ז נאמר

באור פני מלך חיים ורצונו כו'. משא"כ לעו"ג משפיע
חיי גופם שלא ברצון וחשיקה וחפיצה לכך נק' אלהים

אחרים שיונקים מבחי' אחוריים וכך הוא באדם הרצון
והחשק הוא בחי' פנים ואם אינו מקבל באהבה

ורצון כאלו הופך עורף ואחור ח"ו.

41 היא, רְצוֹנוֹ וְחַפְצָה – אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ, – השפעה כזו, שהיא באהבה
42 ורצון וכו', היא הנקראת בחינת "פנים", השפעה הבאה מהפנים
43 ופנימיות הרצון שלמעלה, כְּמוֹ שְׂאוֹמְרִים: – בשמונה עשרה, "כִּי
44 בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָה לָנוּ תוֹרַת חַיִּים כו'" – לַעֲשׂוֹת בָּהּ – ועל ידה,

45 רְצוֹנוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר:

46 "בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים,

47 וְרְצוֹנוֹ כו'". מִה שְׂאִין בֶּן

48 לְעוֹבְדֵי גִּלּוּלִים, – לאומות

49 העולם, מְשַׁפֵּעַ חַיֵּי גּוֹפָם¹⁴

50 שְׁלֹא בְּרִצּוֹן וְחֲשִׁיקָה

51 וְחַפְצָה, לְכָךְ נִקְרָאִים

52 "אֱלֹהִים אַחֲרִים", שְׂיוֹנְקִים

53 – חיותם, מְבַחֲנִית

54 "אֲחֻרָיִם". – לא ברצון

55 הפנימי, כי אם ברצון

56 החיצוני, כפי שהוסבר בפרק

57 כ"ב בחלק הראשון של ספר

58 ה"תניא", שבשעה שנותנים

59 דבר לידיד, מסתכלים ישר

60 בפניו כשנותנים לו, שכן,

61 כיוון שבנפש זה בא מהפנים

62 ומהרצון הפנימי של הנפש,

63 כך גם בגוף מתבטא הדבר

64 על ידי ההסתכלות בו

65 בפנים, ואילו כשנותנים דבר

66 לשונא – מפנים את הפנים ממנו, שכן כיוון שבנפש, הפנים, פנימיות

67 הרצון הפנימי, מופנים ממנו, והנתינה היא רק ברצון החיצוני מפני

68 טעם איזה שהוא, אבל לא שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש,

69 הפנים, הרצון הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים

70 מופנים בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן – השפעת חיי הגוף

71 לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני, בחינת "אחוריים" (הניגוד

72 ל"פנים"), והם נקראים "אלהים אחרים". על כל פנים יוצא, שבחינת

73 "פנים" למעלה היא ההשפעה הנתינת לבני ישראל ברצון הפנימי של

74 הקדוש ברוך הוא. וְכֵן הוּא בְּאֶדָם, הַרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק – הרצון הפנימי

75 של האדם, הוּא בְּחִינַת "פְּנִים", – וכשאומרים שצריך להיות "פנים

76 בפנים" מהאדם להקדוש ברוך הוא, הכוונה היא לקבל ברצון וחשק

77 (ברצון פנימי) מה שניתן לו מה"פנים" שלמעלה (מהפנימיות

78 שלמעלה). ובענינו הכוונה שיש לקבל התוכחה של הקדוש ברוך

79 הוא (שהתבטאה ביסורים גשמיים) ברצון פנימי. וְאִם אֵינוֹ מְקַבֵּל –

80 התוכחה, בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן – בְּאֵלוֹ הוֹפֵךְ עֶרְףָּ וְאַחֹר, חֵם וְשָׁלוֹם.

12. משלי ג, יב. 13. ראה סה"ש תש"ד ע' 15. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג".

יום רביעי י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 268, ועצה היעוצה לקבל... עד עמ' קלה, נס"ו.

- 1 וְעֵצָה הַיְעוּצָה לְקַבֵּל – הַיְסוּרִים, בְּאַהֲבָה, – שִׁיחִיה בְּכוּחוֹ שֶׁל
- 2 אָדָם לְקַבֵּל אֶת הַיְסוּרִים בְּאַהֲבָה, הִיא עֵצָה ה' בְּפִי חֲזוֹל:
- 3 "לִפְשָׁשׁ בְּמַעֲשָׂיו", – כִּפִּי שֶׁהִגְמֵרָא¹⁵ אֹמֶרֶת: "אִם רֹאֵה אָדָם
- 4 שִׁטְרִין בְּאֵין עֲלָיו יִפְשָׁשׁ בְּמַעֲשָׂיו", אַחֲרֵי אֱלֹהִים מְמַעֲשֵׂיו שִׁישׁ
- 5 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עֲלֵיהֶם,
- 6 וַיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, וַיִּמְצָא לוֹ

אגרת הקדש

- 7 עֲנוּת הַצְרִיכִין מְרוּק¹
- 8 יְסוּרִים, וַיִּרְאֶה לְעֵין גָּדֹל²
- 9 אֶהְבֵּתוֹ – שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ³
- 10 הוּא, אֱלֹהִים, – אֶהְבָה⁴
- 11 הַמְקַלְקֵלֶת הַשְׁוֹרָה⁵
- 12 בְּמִשְׁלַל מַלְךְ גָּדֹל וְנֹרָא⁶
- 13 הָרוּחַן בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ⁷
- 14 צוֹאת בְּנֵי יְחִידוֹ, מְרַב⁸
- 15 אֶהְבֵּתוֹ, – לִבְנוֹ, שֶׁהִי זֶה⁹
- 16 חֲרִיגָה מִהַסְדֵּר, שֶׁאֵכֵן הַמֶּלֶךְ¹⁰
- 17 עֲצָמוֹ רוּחַן וּמִנְקָה אֶת¹¹
- 18 הַצּוֹאָה, רַק אֶהְבֵּתוֹ הֶרֶב¹²
- 19 שֶׁל הַמֶּלֶךְ אֶל בְּנֵי יְחִידוֹ¹³
- 20 מְקַלְקֵלֶת אֶת הַשְׁוֹרָה, שֶׁהוּא¹⁴
- 21 עֲצָמוֹ רוּחַן צוֹאֵתוֹ. כִּךְ יֵשׁ¹⁵
- 22 לְרֹאוֹת אֶהְבֵּתוֹ הַגְּדוּלָה שֶׁל
- 23 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהִים –

- 31 וְטוֹבָה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָמִים כָּלָם, – הַעוֹלָמוֹת הָרוּחָנִים
- 32 וְהַגִּשְׁמִיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²¹: "מָה יִקָּר חֶסֶדְךָ וְכוּ'", – וְכֵן כָּתוּב²²:
- 33 "בִּי טוֹב חֶסֶדְךָ מִחַיִּים כו'", בִּי הַחֶסֶד שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶהְבָה,
- 34 – פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד הִיא אֶהְבָה, "אֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתְךָ עַל כֵּן
- 35 מִשְׁכַּתְּךָ חֶסֶד", מֵאַהֲבָה בֹא
- 36 חֶסֶד, הוּא חַיֵּי חַיִּים
- 37 שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ
- 38 שְׂאוּמֵרִים: – בְּשִׁמוּנָה
- 39 עֲשֶׂה, "מִכָּלְכֵל חַיִּים
- 40 בְּחֶסֶד". – הִרִי שֶׁחֶסֶד
- 41 וְאַהֲבָה הֵם הַמְזוּן וְהַחַיִּים
- 42 שֶׁל הַחַיִּים. וְאִזּוֹ – כְּשִׁיבִין
- 43 אֶת אֶהְבֵּתוֹ הַגְּדוּלָה שֶׁל
- 44 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהִים,
- 45 הַמִּתְבַּטֵּאת בִּיְסוּרִים – זֶה
- 46 יַעֲוֹר בּוֹ אֶהְבָה לְהַקְדוּשׁ
- 47 בְּרוּךְ הוּא, לְקַבֵּל אֶת
- 48 הַיְסוּרִים בְּאַהֲבָה, אִזּוֹ – "גַּם
- 49 ה' יִתֵּן הַטּוֹב", – מִזֶּה
- 50 שְׁטוֹב גַּם בְּגִלּוֹי, טוֹב הִנֵּרָא
- 51 וְהַגְּלָה, שְׂרׁוּאִים בְּעֵינֵי בָשָׂר
- 52 שֶׁזֶה טוֹב, וַיֵּאָדָר פָּנָיו אֱלֹהִים,
- 53 – שֶׁהִפְנִים וְהַפְּנִימִיּוֹת
- 54 שֶׁלִּמְעַלָּה יִהְיוּ בְּאֹפֶן שִׁיחִיה נִרְאִים בְּפָנִים, וְטוֹב לֵאדָם לִמְטָה,
- 55 בְּבְחִינַת אֶהְבָה מְגֻלָּה, אֲשֶׁר הִיָּתָה תַּחֲלָה מְלַבֶּשֶׁת וּמְסַתֶּרֶת
- 56 בְּתוֹכָהּ מְגֻלָּה, – הַבֵּאָה מֵאַהֲבָה מִסּוֹתֶרֶת, הִרִי זֶה יְבוֹא בְּאַהֲבָה
- 57 גִּלּוּיָהּ וּבְחֶסֶדִים גִּלּוּיִים, וַיִּתְּמַתְקוּ הַגְּבוּרֹת בְּשִׁשְׁרָשָׁן, – שֶׁבְּשׁוּרֵשׁ
- 58 הִרִי הַגְּבוּרֹת הֵן טוֹב, אֲלֵא שֶׁהֵן יִירָדוֹת לִמְטָה בְּעֵינֵן שֶׁל גְּבוּרֹת
- 59 וִיְסוּרִים – הִרִי הַגְּבוּרֹת יִתְמַתְקוּ בְּשִׁרָשָׁן, וַיִּתְּבַטְּלוּ הַדִּינִין נֶצַח
- 60 סֵלָה וְעַד:

- 24 בְּנִקּוּתוֹ עוֹנוּתוֹ עַל יְדֵי יְסוּרִים. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁷: "אִם רָחִין ה'18"
- 25 צוֹאת בְּנֵי צִיּוֹן כו', בְּרוּחַ מְשֻׁפָּט¹⁹ כו"²⁰. וְכַמּוֹיִם הַפָּנִים
- 26 אֶל פָּנִים, – כְּשִׁמְסַתְכִּלִים עִם הַפָּנִים בְּמִים, מִשְׁתַּקְפִּים בְּמִים אוֹתָם
- 27 פָּנִים, כִּךְ הִרִי גַם לֵב הָאָדָם לֵאדָם, לֵב הָאָדָם לִמְטָה לֵאדָם הַעֲלִיין
- 28 – לִלְמַעַלָּה, תַּתְּעוֹרֵר הָאֶהְבָה בְּלֵב כָּל מְשֻׁבֵּל וּמִבִּין יִקָּר
- 29 מֵהוּת אֶהְבֵּת ה' אֶל תַּתְּחִתוֹנִים, – לֵאלֹהֵי הַנִּמְצָאִים בַּתַּחֲתִיּוֹת
- 30 הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר הִיא – אֶהְבֵּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יִקָּרָה

יום חמישי י"ח תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, אהובי אחי ורעי... עד עמ' קלה, וד"ל.

- 61 האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקודש" (הוספת כ"ק
- 62 רבינו: "לאחרי הוצאות הראשונות דאגה" – ראה בהרשימה דהרפוסים).
- 63 כהוספה לאגרת הקודש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא נראה הקשר בינה
- 64 לבין האגרת הקודמת.
- 65 פרט לכך, שבחלק אגרת הקודש סימן כ"ב, שלא נדפס כאן ("באגרת הקודש")
- 66 מתאונן רבנו הזקן על ששאלת עצות בענינים גשמיים מעסיק אותו רבות –
- 67 אולי יש לכך שייכות לחלק הבא של האגרת, שם הוא גם כן מתאונן על
- 68 העיסוקים הרבים המקיפים אותו מכל עבר.

15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דבנמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. ישעי' ד, ד. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח. 22. שם סג, ד.

1 אַהוּבִי, אַחִי וְרַעִי! – כִּךְ קוֹרֵא רַבְּנוּ הֶזְקֵן לַחֲסִידִים אֵלֵיהֶם הוּא
2 כּוֹתֵב אֵגֶרֶת קוֹדֶשׁ זֶה, מִגְּדֹל טִרְדָּתִי²³ אֲשֶׁר תְּקִיפוּ עָלַי יַחַד²⁴
3 וְסִבּוּנֵי כַּמִּים, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֵחָשׁוּ – לֹא אוֹכֵל
4 מִלֵּט מִשָּׂא²⁵ לְאֹמֶר עִם הַסֵּפֶר כָּל אֲשֶׁר בְּלִבִּי. אֵךְ בְּקִצְרָה
5 בָּאתִי, בְּמִזְכִּיר וּמַחְזִיר עַל
6 הָרָאשׁוֹנוֹת בְּכָלֵל, – עַל

אגרת הקדש

אֶהוּבִי אַחִי וְרַעִי מְגוֹדֵל טִרְדָּתִי אֲשֶׁר תְּקִיפוּ עָלַי
יַחַד וְסִבּוּנֵי כַּמִּים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תָּמִיד
לֹא יֵחָשׁוּ. לֹא אוֹכֵל מִשָּׂא לְאֹמֶר עִם הַסֵּפֶר כָּל אֲשֶׁר
בְּלִבִּי. אֵךְ בְּקִצְרָה בָּאתִי כְּמִזְכִּיר וּמַחְזִיר עַל
הָרָאשׁוֹנוֹת בְּכָלֵל וּבִפְרָט אֶל הַמַּתְנִדִּים בְּעַם לְעִמּוּד
עַל הַעֲבוּדָה זֶה תִּפְלָה בְּקוֹל רֵם לְהַתְחַזֵּק מֵאֵד כָּל
עוֹז וְתַעֲצוּמוֹת נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מִבֵּית וּמַחוּץ בֵּיד חֻזָּקָה
כְּמִשְׁמַעוֹ שֶׁהוּא רִצּוֹן יִרְאִיוֹ אֲשֶׁר לְמַעַלָּה מִן הַחֲכָמָה
וְהַתְּבוּנָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל
אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּהַשְׁכֵּל וּדְעַת. רַק רִצּוֹן פְּשׁוּט וְרוּחַ
נְדִיבָה כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֵנוּ לָבוֹ לְעִבּוּד עֲבוּדָה
תָּמָה לַעֲשׂוֹת נִרְ לְיוֹצְרוֹ. וְעוֹנֵן כִּי עִם קֶשֶׁה עוֹרֵף
הוּא וְסִלְחָתָהּ. כִּי הַסִּלְיָחָה הִיא גִ'כ לְמַעַלָּה מִן הַחֵכֶל.
כִּי שָׂאֵל לְחֲכָמָה כו' וּמִשָּׁה רַבִּינוּ ע"ה בִּיקֶשׁ מִדָּה
כְּנֹגֵד מִדָּה וּד"ל.

23 הִיא מַחוּץ לְשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה שְׁעָרֵיהָ לְהִיּוֹת בְּלֶחֶשׁ, פֶּרֶט לִימִים
24 הַנּוֹרָאִים, כְּנוֹזֵר בְּשׁוֹלְחַן עֵרוֹף²⁷. לְהַתְחַזֵּק מֵאֵד בְּכָל עוֹ
25 וְתַעֲצוּמוֹת נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ – מֵעֲבוּדֵת הַתְּפִלָּה, מִבֵּית וּמַחוּץ, –
26 לְהַתְחַזֵּק כְּנֹגֵד מִמְּנִיעוֹת שֶׁל עֲצָמוֹ הוּא, וְכִנְגֵד מִמְּנִיעוֹת מִזְהוּלָת
27 וּמִמְּנִיעוֹת חִיצוֹנִיִּים, בֵּיד חֻזָּקָה – כְּמִשְׁמַעוֹ, – כְּפִי מִשְׁמַעוֹת
28 הַפְּנִימִית שֶׁל הַבִּיטוּי "בֵּיד חֻזָּקָה", שֶׁהוּא "רִצּוֹן יִרְאִיוֹ", אֲשֶׁר
29 לְמַעַלָּה מִן הַחֲכָמָה וְהַתְּבוּנָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּהִמָּה לְדַעַת
30 לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּהַשְׁכֵּל וּדְעַת, – חֲכָמָה וְהַבְנָה

אלו העניק הקדוש ברוך הוא, שהרי "אתה חונן לאדם דעת" וכו';
אך הרצון שלמעלה מהבנה – זו היא עבודתו של יהודי ירא שמים
להשיג רצון זה על ידי קבלת עול, רק רצון פשוט – רצון מופשט
מהצורך וההגבלה של הרצון הבא מצד השכל, ו"רוח נדיבה", –

להתמסרות עצמית, בכל
איש אשר ידבנו לבו
לעבד עבודה תמה, –
שאינ בה שום ענין אחר
מלבד רק לעשות נחת רוח
ליוצרו. ועל זה – על רצון
כזה שלמעלה לגמרי
מהבנה, נאמר²⁸: "כי עם
קשה ערף הוא, וסלחת",
– כלומר, הסליחה באה,
מפני שזה "עם קשה
עורף"²⁹, היינו עקשנות
ורצון שלמעלה מהבנה –
זהו הטעם שיהיה "וסלחת",
כי הסליחה היא גם כן
למעלה מן החכמה, –
כשם שבאדם הרצון הפשוט
שלו הוא למעלה משכלו

וחכמתו – כך למעלה ענין הסליחה הוא למעלה מהחכמה
שלמעלה, כי "שאלו לחכמה כו'", – מה יהא דינה של הנפש
החוטאת – וענתה חכמה: נפש כי תחטא תישפט ותיענש, ולא
תשובה תכפר ותביא סליחה לחטא, כפי שמובא בירושלמי³⁰,
ומשה רבנו עליו השלום בקש מדה כנגד מדה³¹, – באותה מדה
שהאדם עושה תשובה ברצון שלמעלה מהבנה – כך תומשך לו
סליחה ממדריגה שלמעלה מחכמה, שמשם באה הסליחה, ונר
למכין.

יום שישי י"ט תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, ועוד זאת אדרוש... עד עמ' 270, מלו"נ.

האלקים את האדם ישר³², ולא לבקש חשבונות רבים³³,
מעלילות מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו, – שלא

לחשוב אודות אדם שני מה
הן חשבונותיו וכוונותיו, כי
זו מלאכת שמם היא ולא
מלאכת בשר ודם. –
הקדוש ברוך הוא יודע הכל,
מעלילות מצעדי גבר,
מחשבות אדם ותחבולותיו,
ויצרי מעללי איש" – כפי

61 ועוד זאת אדרש ממעלתכם, – בתחילה, כשהוא מדבר בענינים
62 שבין אדם למקום, השתמש רבנו הזקן בלשון "כמזכיר ומחזיר על
63 הראשונות", ואילו כעת,
64 כשהוא מתחיל לדבר אודות
65 בין אדם לחבירו – הוא
66 משתמש בלשון דרישה,
67 שלא להשליך דברי
68 אחריכם, אשר ערכתי
69 שיה, להיות כל איש ישר
70 והולך בתמו, כאשר עשה

אגרת הקדש

ועוד זאת אדרוש ממעל' שלא
להשליך דברי אחריכם אשר ערכתי שיה להיות כל
איש ישר והולך בתומו כאשר עשה האלקי את
האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות
מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו. כי זו מלאכת
שמים היא ולא מלאכת ב"ו. ולהאמין באמונה

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לברר בדפוסים - דלכאורה צ"ל טרדותי ל' רבים כהמשך". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) - [וכן כמה ל' כאן שלאח"ז]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל משה, אבל ב"לוח התקין" תיקן כפפנים. והוא ע"ד לשון הכתוב ישע"י מו, ב. 26. תענית ב, א. 27. אדה"ז סק"א ס"ב - ג. 28. תשא לב, ט. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דמזה מוכן שזהו למעליותא". 30. מכות פ"ב ה"ו. 31. דב"ר פ"א, ט. 32. ל' הכתוב - קהלת ז, כט.

1 הנוסח בתפלת ראש השנה. וְלִהְיוֹתִי בְּמִצְוֹת שְׁלָמָה בְּמִצְוֹת
2 חַו"ל³³: "וְהָיוּ שְׁפָל רֹחַ בְּפָנַי כָּל אָדָם" בְּכָלֵל, – בלי יוצא מן
3 הכלל³⁴. כִּי יֵצִיבָא מִלְתָּא וְתִקֵּין פִּתְגָמָא, שְׁכָל אֶחָד מִתְקֵן
4 מַחְבְּרֵן, – שכן, אמת הדבר ונכון הביטוי שכל אחד "מתוקן"

5 מחבירו, כל אחד נהיה יותר
6 טוב על ידי חבריו, שכן, לכל

אגרת הקדש

7 שלימה במצות חו"ל והיו שפל רוח בפני כל אדם
8 בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן
9 מחבירו. וכתוב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים.
10 כמו שאיש א' מחובר מאברים רבים ובהפרדם נוגע
11 בלב כי ממנו תוצאות חיים. א"כ אנחנו היות כולנו
12 כאיש א' ממש תיכון העבודה בלב ומכלל הן כו'.
13 וע"כ נאמר ולעבדו שכם אחד דוקא. וע"כ אהובי
14 ידידי נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת
15 רעהו בלבו. ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם
16 כתיב ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהדפנה
17 מלבו כהנודף עשן וכמו מחשבת ע"ז ממש. כי
18 גדולה לה"ר כנגד ע"ז וג"ע וש"ד. ואם בדבור כך
19 כו' וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר המח' על
20 הדבור הן לטוב והן למוטב. וה' הטוב המברך את
21 עמו בשלום ישים עליכם שלום וחיים עד העולם כנפש
22 או"נ מלו"נ:

23 להלן אומר רבנו הזקן:
24 "שלא להשליך דברי אחרים אשר ערכתי שיח" – שלא להשליך
25 דברי אחרים" הוא מקיף, "אשר ערכתי שיח" הוא פנימי (כלומר,
26 שרבנו הזקן פעל בחסידיים גם בדרך מקיף וגם בפנימיות). ומה
27 שאומר לאחר מכן: "במצות חכמינו ז"ל והיו שפל רוח בפני כל אדם
28 בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכל אחד מתוקן מחבירו" –
29 הכוונה בהוספה "כל אחד מתוקן מחבירו" היא, שעל ידי הזולת
30 נעשה האדם עצמו מתוקן. וכתוב³⁵: "כָּל [אִישׁ] יִשְׂרָאֵל
31 בְּאִישׁ אֶחָד חֲבֵרִים", כְּמוֹ שֶׁאִישׁ אֶחָד מַחְבֵּר מְאָבְרִים רַבִּים,
32 וּבְהַפְרָדָם – אֶחָד מֵהֶשֶׁנִּי, נֹגֵעַ בְּלֵב, "כִּי מִמֶּנּוּ תֹצְאוֹת חַיִּים",
33 – כך גם, כפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט באגרת הקדש סימן
34 ל"א – שפירוד חס ושלום בין בני ישראל נוגע בביכול בשכינה
35 שהוא ה"לב" של בני ישראל. אִם בֵּן אֲנַחְנוּ הָיִיתָ בְּלֵבְנוּ בְּאִישׁ
36 אֶחָד מִמֶּשׁ – תִּבּוֹן הַעֲבֹדָה בְּלֵב, – עבודת התפלה שהיא –
37 כנזר לעיל – "עבודה שבלב", שענינה לחבר את הנשמה עם
38 מקורה בשכינה, הרי על ידי שבני ישראל הם באחדות, דבר המביא
39 לאחדות עם השכינה – תביא האחדות לחיזוקה ולקיומה של
40 העבודה שבלב בתפלה, וּמִכָּלֵל הֵן כו', – כפי הלשון³⁷ "מכלל דן
41 אתה שומע לאו", שבשעה שחסרה האחדות חס ושלום, חסר

42 בהעבודה שבלב בתפלה. וְעַל בֵּן – ולכן, נִאֲמָר³⁸: "וְלַעֲבָדוּ – את
43 הקדוש ברוך הוא, שְׁכָם אֶחָד" דְּיוֹקָא. – כלומר, באותה כוונה,
44 מתי הוא הענין האמיתי של "לעבדו"? – כשזה "שכם אחד" דוקא,
45 כשכולם הם באחדות. וְעַל בֵּן – ולכן, אַהֲוִי יְדִידִי, – אומר רבנו

46 הזקן לחסידים, נָא וְנָא
47 לְטָרַח בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ
48 לְתַקֵּן אֶהְיֶה רֵעִהוּ בְּלֵבוֹ,
49 "וְאִישׁ אֶת רֵעֵת רֵעִהוּ אֵל
50 תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּם",
51 בְּתִיבָה³⁹, וְלֹא תַעֲלֶה עַל
52 לֵב לַעֲזֹלָם, – לא רק שלא
53 לחשוב, שמשמעותו יכולה
54 להיות מחשבה ממש, כי אם
55 גם שלא יעלה על הלב אף
56 פעם, וְאִם תַּעֲלֶה – שאדם
57 סתם, גם מי שהוא במדרגת
58 "בינוני", הרי איננו בעל-
59 הבית על עצמו שלא יעלה
60 בו הרהור כזה – הרי אם
61 יעלה בו הרהור כזה,
62 יִהְיֶה מִלְּבוֹ בְּהִדְּפָה
63 עֵשֶׂן, וְכֵמוֹ מִחֲשָׁבַת
64 עֲבֹדָה זָרָה מִמֶּשׁ⁴⁰. – כך

65 יגרש ממחשבתו כל מחשבה רעה על יהודי שני. כִּי גְדֻלָּה –
66 עבירת לשון הרע בְּנִגְדָה – העבירות, עֲבֹדָה זָרָה וְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת
67 וְשִׁפְיוֹת דְּמִיִּם, – כפי שהגמרא⁴¹ אומרת "כל המספר לשון הרע
68 מגדיל עונות כנגד שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי עריות
69 ושפיכות דמים", וְאִם בְּדִבּוּר בְּךָ כו', – שלשון הרע שקול כנגד
70 עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, הרי לשון הרע במחשבה
71 – לחשוב לשון הרע – גרוע מזה בהרבה. וְכָבֵד נֹדֵעַ לְכָל חָכֵם
72 לֵב יִתְּרוֹן הַכֹּשֶׁר הַמְּחַשְׁבָה עַל הַדִּבּוּר, – שהמחשבה פועלת על
73 הנפש יותר מאשר הדיבור, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְמוֹטָב⁴². – בדברים שהם
74 לא טוב אלא שעליהם להיות טוב כשמהפכים את הרע לטוב, הרי,
75 גם בענינים טובים יש למחשבה – מחשבות טובות – השפעה בנפש
76 יותר מאשר לדיבור, וגם בענינים לא טובים, שמחשבות לא טובות
77 יש להן השפעה הרסנית יותר מאשר דיבורים לא טובים, שכן
78 מחשבה היא לבוש המאוחד עם הנפש יותר מאשר דיבור, שלכן
79 מחשבה ישנה תמיד כשם שהנפש ישנה תמיד, ואילו דיבור הרי "עת
80 לדבר" ו"עת לחשות מלדבר"⁴³, שכן דיבור אינו מאוחד כל כך עם
81 הנפש כמו מחשבה. וְה' הַטוֹב הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, יִשִּׁים
82 עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם וְחַיִּים עַד הָעוֹלָם, בְּנִפְשׁ אוֹהֵב נִפְשָׁם מִלֵּב וְנִפְשׁ:

33. אבות פ"ד מ"ו. 34. בתניא פ"ל מובא גם כן מארז"ל זה בשינויים, ועל כך מעיר הרבי: "בפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסומע"ט וכו' – בזה נוגע התבוננות שתביא לפועל במחדו"מ ולכן צ"ל, ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה – ובלבד ששכלו יכריחו להתנהג בפומ"מ כו'; באגה"ק מדובר בנוגע שיצטרף (לכל איש ישראל – כולנו כאיש א' ממש, אלא שצריך באווארענען שאם נדמה לו חסרון בפ' או בקבוצת אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו' כדלקמן) יאמין (ובכדי שיהי' ממש צ"ל) באמונה שלימה – ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת פ' ופ'". 35. סה"ש תש"ה ע' 51. 36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפני"ג, ט. 39. זכר"ח, יז. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל הדיוק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' ע"ז נענשין (קדושין מ, א). 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי' למוטב" – בלקו"ת (ס"פ קרח). 43. ע"פ קהלת ג, ז.

יום שבת קודש כ' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 270, כג. בגזירת עירין... עד עמ' קלו, למביני מדע.

43 ו"ציבור", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבֵּינָא: "אַתְנָא תוֹךְ תוֹךְ כּו'". – למדים
44 גזירה שוה מ"תוך" "תוך", כתוב "ונקדשתי בתוך בני ישראל"⁴⁰,
45 ובמרגלים שהיו עשרה כתוב⁴¹ "מתוך העדה" – למדים מכך שדבר
46 שבקדושה הוא בעשרה יהודים דוקא. באחת משיחותיו הקדושות⁴²
47 מעיר כ"ק אדמו"ר מהור"צ
48 נ"ע, מדוע ענין זה ש"עדה"
49 הכוונה לעשרה, למדו
50 רבותינו ז"ל מה"תוך" של
51 העדה הרעה של המרגלים,
52 עליהם כתוב⁴⁴ "הבדלו
53 מתוך העדה הרעה הזאת?"
54 והוא אומר שם, שמשם רבנו
55 הזהיר "הבדלו" על המקיף
56 של הרע, שכן את הפנימי
57 היה בכוחו לתקן, במילא יש
58 לומר שגם בקדושה הכוונה
59 כאן למקיף של קדושה,
60 כלומר שבעדה של עשרה
61 מיתווסף אור מקיף של
62 קדושה המובדל לגמרי
63 מהאור השורה על פחות
64 מעשרה. וְעַל זֶה – על
65 ההשראה של קדושה

66 הנמשכת על ידי עסק התורה והמצוות בעשרה, נֶאֱמַר⁴⁵: "בְּקִרְבְּךָ
67 קְדוּשָׁה", – שבחינת "קדוש" שבעצם היא קדוש ומובדל – נמשכת
68 "בְּקִרְבְּךָ", בפנימיות, בבני ישראל. וכפי שמפרש בשיחה הקדושה
69 האמורה, שלעיל מדובר כשהאור נמשך בבחינה של מקיף, ועתה
70 כשהוא מביא את הפסוק "בְּקִרְבְּךָ קְדוּשָׁה" הכוונה היא כפי שהמקיף
71 נמשך בפנימיות, וְ"אֵין דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה בְּפִחוֹת מַעֲשֶׂה". – כפי
72 שהגמרא אומרת שם בברכות, כנזכר לעיל, הרי, כדי שיהיה
73 "בְּקִרְבְּךָ קְדוּשָׁה" הרי זה דוקא על ידי לימוד התורה בעשרה.
74 וּמִשּׁוּם הֵכִי נִמִּי, אֶצְמִירְךָ לְהוֹ לְרַז"ל לְמִילָה מְקַרָּא: "מִנֵּן
75 שֶׁאֵפִילוֹ אֶחָד שִׁיּוּשָׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה כּו'". – ולכן צריכים גם
76 חכמינו ז"ל ללמוד מפסוק מהיכן יודעים אנו שאפילו אחד שיושב
77 ועוסק בתורה – קובע לו הש"ת שכר, כפי שהמשנה למדה זאת
78 באבות⁴⁶ מהפסוק⁴⁷ "ישב בדד וידום כי נטל עליי", צריכים רבותינו
79 ז"ל לימוד מיוחד על כך. וְאֵפֶה גַם זֹאת, לֹא מִצְאוֹ לֹא סֶמֶךְ מִן
80 הַמְּקָרָא אֲלָא לְקִבְיַת שְׂכָר בְּלִבְדָּה, לְיַחֲד לְפִי עֲרִבּוֹ לְפִי
81 [נֶסֶח אַחֵר: וְלִפִּי] עֶרֶךְ הַמְּרִבִּים, – אם היחיד הוא חלק ממרובים
82 יותר אך פחות מעשרה – מקבל כל אחד מהם את השכר לפי ערך
83 המרובים המשתתפים בוזה. בהתאם לגירסת "לפי ערך" הכוונה
84 היא, שהיחיד מקבל שכרו לפי הערך שיוצא בחלקו בתור חלק

1 כג. באגרת קודש זו, סימן כ"ג, מעורר רבנו חזקן, לעשות קביעות בלימוד
2 "עין יעקב" ברבים בין מנחה למעריב, וכן בהלכה למעשה בשולחן ערוך,
3 ובתור הקדמה לכך הוא מסביר ההפלא והגדלות העצומות בהשראת
4 השכינה ששורה בבני ישראל בשעה שהם לומדים תורה בציבור, וזהו מדריגת
5 השכינה שקבלתה בגילוי בתור
6 שכר יכולים רק בעולם הבא, אך
7 בדרך השראה, היא שורה על
8 ובתוך בני ישראל בשעה
9 שלומדים תורה בציבור.
10 "בְּגִזְרַת עִירִין פְּתִנְמָא
11 וּמִאֲמַר קְדִישִׁין", – בגזירת
12 המלאכים נאמרים הדברים,
13 ובמאמר המלאכים
14 הנקראים "קדישין"
15 (קדושים). וזה לשון הפסוק¹
16 שחכמינו ז"ל² (ורבנו חזקן
17 כאן) משתמשים בה על
18 תלמידי חכמים שהם
19 כמלאכי השרת³, שחכמי
20 המשנה שהם כמלאכים
21 אמרו כן, חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה
22 עֲלֵיהֶם הַשְּׁלֹם, שֶׁשֵּׁנו
23 בְּמִשְׁנָתָם⁴: "עֲשֶׂה

24 שִׁיּוּשְׁבִין וְעוֹסְקִין בְּתוֹרָה – שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם", – זה ענין
25 גבוה יותר מאשר הענין של "אכל בי עשרה שכינתא שריא"⁵, על
26 כל עשרה יהודים הנמצאים יחד במקום אחד שורה שכינה – שכן,
27 אותה השראת השכינה היא רק עליהם, בבחינת מקיף, כפי שאומר
28 בחלק הראשון של ספר ה"תניא" סוף פרק י"א, אך כשעשרה יהודים
29 לומדים תורה ביחד – שורה השכינה "ביניהם", בפנימיות, כִּי זֶה כָּל
30 הָאָדָם. – כפי שהגמרא מפרשת בברכות⁶ את הפסוק: "כִּי זֶה כָּל
31 הָאָדָם: "כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה", וְאֵפֶה גַם זֹאת
32 הֵיְתָה כָּל יִרְדֵּיתָ בְּעוֹלָם הָזֶה – ירידת הנשמה ממדריגתה
33 הגבוהה לעולם זה – הרי תכלית ירידה זו היא לְצַדֵּךְ עֲלִיָּה זו, –
34 שהנשמה מתעלית על ידי לימוד תורה בציבור, אֲשֶׁר אֵין עֲלִיָּה
35 לְמַעְלָה הִמָּנָה. – כלומר, העליה שבגללה היתה ירידת הנשמה,
36 נעשית לא רק אחרי הירידה, כשהנשמה עוזבת את הגוף, אלא בעוד
37 הנשמה היא בגוף ישנה כבר עליה שגבוה ממנה אי אפשר להיות
38 כלל בענין השראת השכינה – שנעשה ביהודי על ידי לימוד התורה
39 ברבים, כִּי שְׂכִינָתָ עֲזוֹ אֲשֶׁר בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים, וְהַשְּׁמַיִם וְהַשְּׁמַיִם
40 הַשְּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּ אִמְתָּה – תִּשְׁכֵּן וְתִתְגַּדֵּל בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
41 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸: "כִּי אֲנִי ה' שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – עַל יְדֵי
42 עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּעֲשֶׂהָ דוֹקָא, – עשרה יהודים הם "עדה"

1. דניאל ד, יד. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פסחים לג, א". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רש"י שם, עיי"ש". 4. אבות פ"ג משנה ו'. 5. סנהדרין לט, א. 6. ו, ב. 7. קהלת יב, יג. 8. שלח לה, לד. 9. ברכות כא, ב. 10. אמור כב, לב. 11. קרח טז, כא. 12. ספר השיחות תש"ד ע' 29. 13. ישעי' יב, ו. 14. פרק ג' משנה ב'. 15. איכה ג, ח.

- 1 מהמרובים, ובהתאם לגירסא "ולפי ערך", בוא"ו, הכוונה היא, שום ערך לקדושה הנמשכת מלימוד התורה של ציבור, וְהַפֶּרֶשׁ
2 שכל שהיחידים מרובים
3 יותר כך גדל שכרו של כל
4 יחיד לעצמו. אָכֵל לְעֵנֶן
5 הַשְּׂרָאָה קִדְשֵׁי הַקְדוּשָׁה
6 בְּרוּךְ-הוּא¹⁶ - אֵין לוֹ עֶרֶךְ
7 אֵלֵיהֶם כָּלֵל. - הקדושה
8 הנמשכת על ידי לימוד
9 התורה של יחידים, אין לה
- 10 שום ערך לקדושה הנמשכת מלימוד התורה של ציבור, וְהַפֶּרֶשׁ
11 שֶׁבֵּין הַשְּׂרָאָה לְקִבְיָעוֹת
12 שָׁכָר - בין השראה של
13 קדושה שנעשית על ידי
14 תורה בציבור, לבין קביעת
15 שכר שנעשה על ידי תורה
16 של יחיד, מוֹכֵן לְמִכְיָי
17 מִדָּע.
- אגרת הקדש**
- 1 אבל לענין השראת קדושת הקב"ה אין לו ערך
2 אליהם כלל וההפרש שבין השראה לקביעות שכר
3 מובן למכני מדע.

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ידועה הקושיא בזה, דבאבות שם (מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת שכינה שרוי' ביניהם. וי"ל ע"פ משנ"ת באוה"ת עקב ע' תקמב. ברכות ו, א. במגן אבות סוף ח"ו (1) גירסא אחרת באגה"ק זו. (2) ע"פ הבי' שם (כנראה לקוח מהצ"צ) - יש לתרץ הנ"ל". ראה גם תניא מהדר"ק ע' רסא הערה 13 שורה 48.

המשך ביאור למס' ברכות ליום שני עמ' ב

- 1 מימרא נוספת בדברי רבי: אִתְמַר נָמִי, אָמַר רַבִּי אָבָא בְּרִיהַ דְּרַבִּי
2 חֵיָא בַר אָבָא, הָבִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא אָמְרוּ שְׁאִסּוּר לְהִלָּק רֵאשׁוּ
3 כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח אֵלָּא מִן הַצּוֹפִים וְלִפְנֵים, וּבְרֹאָה, וְדוּקָא בְּשֹׁאֵין
4 גָּדַר מִפְסִיקָה בֵּינוּ לְבֵין הָרַבִּית, אֲבָל אִם מִפְסִיקָה בֵּינֵיהֶם גָּדַר מוֹתֵר
5 אִף שְׂאִינוּ נִמּוֹךְ מִהָרַבִּית. וְכֵן דוּקָא בְּזִמְנֵי שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה -
6 כְּשִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם, אֲבָל בְּזִמְנֵי זֹה מוֹתֵר.
7 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין זה: תַּנּוּ רַבֵּנָן, הַנִּפְתָּה וְ-הַיּוֹצֵא
8 לְצִרְכֵּיהֶן בְּאַרְץ יִהוּדָה, לֹא יִפְתָּה בֵּין מִזְרָח וּמַעֲרָב - בְּאוֹפֶן שְׁפָנִי
9 מְכוּוֹנִים לְמִזְרָח וְאַחֲרָיו לְמַעֲרָב, אוֹ לְהִפְךָ. כִּיֹּן שֶׁהַנִּפְתָּה צִרִּיךְ
10 לְגֻלּוֹת מִקְצֵת גּוֹפּוֹ מִלְּפָנָיו וּמִזְרָחוֹ, וּמִפְנֵי שִׁירֻשָּׁלַיִם עוֹמֶדֶת בְּאַמְצַע
11 אֶרֶץ יִהוּדָה, וְאַרְץ יִהוּדָה מְשִׁיכָה מִמֶּנָּה וְהַלָּא לְצַד מִזְרָח וְכֵן לְצַד
12 מַעֲרָב, אִם הוּא נִפְתָּה כְּשִׁפְרִיעוֹ מְכוּוֹן בֵּין מִזְרָח וּמַעֲרָב נִמְצָא פִּירְעוֹ
13 שְׁלִפְנֵי אוֹ שְׁלֹאֲחָרָיו כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם, וְסוֹבֵר הַתָּנָא שְׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן
14 אִף בְּמִקּוֹם שְׂאִינוּ רֹאֶה מִשָּׁם אֵת הָרַבִּית. אֵלָּא יִפְתָּה בִּיהוּדָה
15 כְּשִׁפְרִיעוֹ מְכוּוֹן בֵּין צָפוֹן וְדָרוֹם, שְׂאִי אִינוּ כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם. וְהַנִּפְתָּה
16 בְּגִלְגִּיל, לֹא יִפְתָּה אֵלָּא דוּקָא כְּשִׁפְרִיעוֹ מְכוּוֹן בֵּין מִזְרָח וּמַעֲרָב. מִפְּנֵי
17 שְׂאִרְץ יִהוּדָה נִמְצָאֶת מִדָּרוֹם לְגִלְגִּיל, וְאִם יִפְתָּה כְּשִׁפְרִיעוֹ מְכוּוֹן בֵּין
18 צָפוֹן וְדָרוֹם נִמְצָא פִּירְעוֹ כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם. וְרַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק עַל תָּנָא
19 קָמָא וְכַתִּיר לִיפְנוֹת בֵּין בִּיהוּדָה וּבֵין גִּלְגִּיל לְכָל צַד שִׁירְצָה, כִּיֹּן
20 שֶׁהָיָה יוֹסִי אוֹמֵר, לֹא אָסְרוּ אֵלָּא בְּמִקּוֹם שְׂרֹאָה מִשָּׁם אֵת הָרַבִּית, וְדוּקָא בְּזִמְנֵי
21 הַבֵּית, וְדוּקָא בְּמִקּוֹם שְׂאִין שָׁם גָּדַר מִפְסִיקָה בֵּינֵיהֶם, וְדוּקָא בְּזִמְנֵי
22 שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה - כְּשִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם. וְחֻקִּים חוֹלְקִים עֲלֵיו
23 וְאוֹסְרִים לִיפְנוֹת כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם, בֵּין בְּמִקּוֹם שְׂרֹאֶה מִשָּׁם אֵת הָרַבִּית
24 הַבֵּית וּבֵין בְּמִקּוֹם שְׂאִינוּ רֹאֶהוּ, בֵּין בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם וּבֵין
25 בְּזִמְנֵי הַזֶּה.
26 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל הַבְּרִייתָא: הֲרִי חֻקִּים שְׂאִסּוּר בְּסִיפָא, הֲיִינִי כְּדַעַת
27 תָּנָא קָמָא, שְׁהֲרִי גַם הוּא לֹא חִילַק בֵּין רֹאֶה מִשָּׁם אֵת הָרַבִּית לְבֵין
28 שְׂאִינוּ רֹאֶהוּ, וּבֵין זִמְנֵי הַבֵּית לִזְמַן הַזֶּה. וּמִדּוּעַ נִשְׁנוּ בְּבְרִיתָא כִּשְׁתִּי
29 דְּעוֹת שׁוֹנוֹת. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֵיכָּא בִּינֵיהֶם צִדְדִין - יֵשׁ הַבֵּדל בֵּין
30 תָּנָא קָמָא לְחֻבִּים לְגַבִּי מִקּוֹמוֹת בִּיהוּדָה שְׂאִינָם מִמִּזְרָח אוֹ מִמַּעֲרָב
31 לְיִרְוּשָׁלַיִם מִשָּׁם, אֲלֹא דָם מִן הַצַּד, כְּלוּמַר מְשׁוּכִים מִמֶּנָּה בְּאַלְכֻסָן
32 לְצַד דָּרוֹם, וְכֵן לְגַבִּי מִקּוֹמוֹת בְּגִלְגִּיל שְׂאִינָם מִצָּפוֹן לְיִרְוּשָׁלַיִם מִשָּׁם
33 אֲלֹא מְשׁוּכִים מִמֶּנָּה בְּאַלְכֻסָן לְצַד מִזְרָח אוֹ מַעֲרָב וְרֹאֶה אִיזוֹר.
34 שְׁמִלְשׁוֹן תָּנָא קָמָא 'הַנִּפְתָּה בִּיהוּדָה' מִשְׁמַע שְׂאִסּוּר לִיפְנוֹת בְּכָל אֶרֶץ
35 יִהוּדָה בְּאוֹפֶן כֹּזֵה שִׁפְרִיעוֹ מְכוּוֹן בֵּין מִזְרָח וּמַעֲרָב, וְכֵן כְּשִׂאֲמַר
36 'וּבְגִלְגִּיל' מִשְׁמַע שְׂאִסּוּר לִיפְנוֹת בְּכָל הַגִּלְגִּיל כְּשִׁפְרִיעוֹ מְכוּוֹן בֵּין צָפוֹן
- 37 וְדָרוֹם, וְאִילוּ חֻבִּים לֹא אָסְרוּ אֲלֹא כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם מִשָּׁם, וְלֹא מִן
38 הַצִּדְדִּים.
39 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא נוספת וְכֵן מוֹבָאֵת מִחֻלּוֹקַת הַתָּנָאִים בְּלִשׁוֹן
40 אַחֲרֵת: תַּנּוּ אִידָּהּ, הַנִּפְתָּה בִּיהוּדָה, לֹא יִפְתָּה כְּשִׁפְרִיעוֹ בֵּין מִזְרָח
41 וּמַעֲרָב, אֵלָּא רַק בֵּין צָפוֹן וְדָרוֹם. וּבְגִלְגִּיל, בֵּין צָפוֹן וְדָרוֹם אָסוּר
42 לִיפְנוֹת, אֲבָל בֵּין מִזְרָח וּמַעֲרָב, מוֹתֵר. וְרַבִּי יוֹסִי כַּתִּיר לִיפְנוֹת בֵּין
43 בִּיהוּדָה וּבֵין גִּלְגִּיל לְכָל צַד שִׁירְצָה, כִּיֹּן שֶׁהָיָה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לֹא
44 אָסְרוּ אֵלָּא בְּרֹאָה מִשָּׁם אֵת הָרַבִּית. רַבִּי יוֹחָנָן חוֹלֵק עֲלֵיהֶם
45 וְאוֹמֵר, בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם, אָסוּר לִיפְנוֹת בְּכָל אֶרֶץ יִהוּדָה
46 וְהַגִּלְגִּיל כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם, אֲבָל בְּזִמְנֵי שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם, מוֹתֵר.
47 וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹסֵר לִיפְנוֹת כְּשִׂאֲחֲרָיו לְמִזְרָח וּפְנֵי לְמַעֲרָב בְּכָל
48 מְקוֹם.
49 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל הַבְּרִיתָא: הֲרִי רַבִּי עֲקִיבָא שְׂאִסּוּר בֵּין מִזְרָח וּמַעֲרָב
50 אִף בְּמִקּוֹם רְחוֹק מִיִּרְוּשָׁלַיִם, הֲיִינוּ כְּדַעַת תָּנָא קָמָא, שְׁהֲרִי גַם תָּנָא
51 קָמָא אָסַר סֵתֶם וְלֹא חִילַק בֵּין מִקּוֹם שְׂרֹאֶה מִשָּׁם אֵת הָרַבִּית לְבֵין
52 מִקּוֹם שְׂאִינוּ רֹאֶהוּ, וּמִדּוּעַ נִשְׁנוּ בְּבְרִיתָא כִּשְׁתִּי דְּעוֹת שׁוֹנוֹת.
53 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֵיכָּא בִּינֵיהֶם חוּץ לְאֶרֶץ, שְׁתָּנָא קָמָא אָסַר בִּיהוּדָה
54 וּבְגִלְגִּיל בְּלִבָּד, וְאִילוּ רַבִּי עֲקִיבָא שְׂאִסּוּר 'בְּכָל מְקוֹם' כּוֹנֵנוֹתוֹ שְׁגַם בַּחוּץ
55 לְאֶרֶץ אָסוּר לִיפְנוֹת כְּשִׁפְרִיעוֹ מְכוּוֹן כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם.
56 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה, מִמֶּנּוּ נִלְמַדֵּת הַלָּכָה לְעֵנֶן הַאיסוּר לִיפְנוֹת
57 כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם: רַבָּה, הָיוּ שְׂדֵינָן לֵיהּ לִכְנֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב - הַלְבָנִים
58 שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶּא שְׂהִיָּה יוֹשֵׁב עֲלֵיהֶן הָיוּ מוֹנַחוֹת כְּשִׂאֲשֵׁן הָאֶחָד לְמִזְרָח
59 וְרֹאשֵׁן הַשֵּׁנִי לְמַעֲרָב, לְבָנָה אַחַת בְּצָפוֹן וְלְבָנָה אַחַת בְּדָרוֹם, וְכִשְׁיוֹשֵׁב
60 עֲלֵיהֶן הָיוּ פְּנֵי לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם. אִילוּ וְ-הֵלֶךְ אֲבִי, לָקַח אֵת הַלְבָנִים
61 מִמִּקְוֶה וְשִׁדְּנָהוּ צָפוֹן וְדָרוֹם - הִנֵּיחַן כְּשִׂאֲשֵׁן הָאֶחָד לְצָפוֹן וְרֹאשֵׁן
62 הַשֵּׁנִי לְדָרוֹם, בְּאוֹפֶן שְׁהִיוֹשֵׁב עֲלֵיהֶן יָהִיוּ פְּנֵי לְמִזְרָח אוֹ לְמַעֲרָב.
63 וְעֵשָׂה זֹאת אֲבִי כִיֹּן שֶׁבָּבֶל נִמְצָאֶת מִמִּזְרָח לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה
64 לְרֹאוֹת אִם יִקְפִּיד רַבָּה לְהַחֲזִיר לְמִקְוֶה הָרִאשׁוֹן וְיִהְיֶה מוֹכַח שְׁסוּבֵר
65 הוּא כְּרָבִי עֲקִיבָא שְׁגַם בַּחוּץ לְאֶרֶץ אָסוּר לִיפְנוֹת כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם, אוֹ
66 שְׂמָא לֹא יִקְפִּיד לְהַחֲזִיר וְיִהְיֶה מוֹכַח שְׁסוּבֵר הוּא כְּחֻבִּים שְׁמוֹת
67 לַעֲשׂוֹת כֵּן בַּחוּץ לְאֶרֶץ. כֹּאשֶׁר עָלָּ וְ-נִכְנַס לְרַבָּה לְבֵית הַכֶּסֶּא, תִּרְצָנָהוּ
68 - יִישֵׁר וְתִקֵּן אֵת הַלְבָנִים בְּחוּצָה עַל מִקְוֶה הָרִאשׁוֹן, וְאָמַר, מֵאֵן הָאִי
69 דְּקָמְצָעָר לִי - מִיָּהּ זֶה שְׁמַצְעָרִי, בְּהִטְרִיחוֹ אוֹתִי לְהַחֲזִיר אֵת הַלְבָנִים
70 לְמִקְוֶה הָרִאשׁוֹן. אֵנָּה רַבִּי עֲקִיבָא כְּסִיבָא לִי, דְּאָמַר, בְּכָל מְקוֹם
71 אָסוּר לִיפְנוֹת כְּנֶגֶד יִרְוּשָׁלַיִם, אִפִּילוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ.

יום ראשון

יום רביעי

יד תשרי, ערב חה"ס

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'.

ערוב תבשילין.

אין מוסיפין על שתי ערבות, מה-שאין-כן בהדסים.

מהדרים לאגוד הלולב בספכה ובערב יום טוב. על הלולב שתי כריכות - ומשתדלים ששתייהם תהיינה מכסות בהדסים וערבות, גם כריכה העליונה במעט על כל פנים - ומלבד זה שלש כריכות שבהם אוגד ההדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.

יום שני

יום חמישי

טו תשרי, א דחג הסוכות

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: וכמו אב . . . הדינין נס"ו.

בשנותנים הדי' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום ראשון. והוא תועלת לגותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שיתחילו ברבת שהחנינו בשנהלולב בידו אחת והאתרוג בשניה.

הפסוקים כי אמרתי גו' - רק בהושענא רבה.

גם ביום מברכים "לישב בספכה" אחר קדוש ולא אחר המוציא.

ההנהגה בעת ברכת פהנים (כנזכר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על ידי זה שרבונו הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם תתנתו תחת טליתו לנשיאת כפיים.

יום שלישי

יום שישי

טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]

ה'תש"ד

בקדוש הלילה: שהחנינו, ואחר כך לישב בספכה. במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אהובי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם ושבתם מים - הראשון - פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעוץ תחלתן בסופן.

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הזקן] בפעם הששית את [המאמר] "ושאבתם מים" - הראשון - שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת (ירושלמי ספכה פרק ה' הלכה א') שממש שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין סוף, הסוף הוא שמשיח יבוא, שנעוץ תחלתן בסופן.

יום רביעי	שבת	יוז תשרי, שבת חוהמ"ס	ה'תש"ד
-----------	-----	----------------------	--------

גם בשמחה ובצחלה.
שלוש עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך – אומרים בלחש.
במוסף – "ומנחתם ונסכיהם" אחרי פסוקי כל יום ויום. בשבת אין אומרים הושענות.
שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: פג-פו.
תניא: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על ידי העבודה הנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" –
התקשרות הנשמה באלקות, ועל ידי זה – "טוענת עלך" – בקיום התורה ומצות במסירת נפש,
הנה – "יחידה ליחידך" – שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל ידי התגלות זו נהפך יחידה שבנפש
הבהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג גדול והנאה
מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשואה אמיתית, כי נלקח ממנו התענוג
וטוב טעם שבענינים הגשמיים.

יום חמישי	יום ראשון	יח תשרי, ב דחוהמ"ס [בחול"ל]	ה'תש"ד
-----------	-----------	-----------------------------	--------

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תניא: וההפרש . . . קלו עמלה בה.

אומרים "אום אני חומה" וגם "אדון המושיע", אבל אין מקיפים אלא פעם אחת. אומרים תבת "הושענא"
הן בראש והן בסוף – באותם האותיות שאומרים השליח צבור בקול רם. בהשאר – אומרים רק פעם אחת.
מנהגנו להתחיל בקול רם מאות "ס" או "ע".
מודיקים לעשות הקף שלם, ומשלימים באות "ת".

יום שישי	יום שני	יט תשרי, ג דחוהמ"ס [בחול"ל]	ה'תש"ד
----------	---------	-----------------------------	--------

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: צ-צו.
תניא: אבל ההשראה . . . 272 לגמרי.

איתא [מוכא בספרים], שכל השנה באמרו בשמונה עשרה "ואת כל מיני תבואתה לטובה", צריך
לכונן לחטים למצה ואתרוג – במקום אחד נזכר מלבד הנ"ל גם יין לקדוש – ואז במילא תהיה כל
התבואה לטובה.

שבת קודש	יום שלישי	כ תשרי, ד דחוהמ"ס [בחול"ל]	ה'תש"ד
----------	-----------	----------------------------	--------

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צז-קג.
תניא: וע"כ . . . כמ"ש בזה"ק.

בצת הנענועים צריך להגיע עד החוה, מקום שופכים באמירת "אשמנו".
אמר אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] באחת ההתעודיות, שיש לומר שזהו כמו הענין שעל ידי
הכבוד ראש שקדם התפלה, שמתממר בנפשו, על ידי זה דוקא יכול להיות אחר כך התפעלות
המדות בתפלה.

'כדי אכילת פרס' בבית המנוגע ובאיסורים

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ג

גם בזמן קצר יותר נחשבת אכילה (אלא שאכילה בזמן רב יותר נחשבת כאכילות נפרדות), אך בטומאת נגעים רק כששוהה כשיעור אכילת פרס נחשב ששהה זמן של אכילה ונטמא, אך בפחות מכך טהור, כי כאן מדובר על זמן אכילת פרס עצמו שהיא אכילה חשובה, אך בשאר הדינים מדובר על אכילת כזית ולא על אכילת פרס אלא שהזמן המרבי של אכילת הכזית הוא כדי אכילת פרס.

לפי זה, המקור לדין 'כדי אכילת פרס' באיסורים אינו מההלכה זו (שאינו ללמוד ממנה ששיעור אכילת כזית מתפרס על פני זמן אכילת פרס) אלא מההלכה למשה מסיני, ומאחר שלא נזכר בה מאכל מסוים לדעת ה'מנחת חינוך' משערים בכל מאכל לפי עצמו.

אך לדעת אדמו"ר הזקן יסוד שני הדינים אחד הוא, ומכאן למדים ששיעור אכילה חשובה הוא באכילת פרס, ומטעם זה עצמו כל אכילה צריכה להתפרס לכל היותר על פני משך זמן זה. ומאחר שכאן נאמר ששיעור אכילה חשובה הוא בכדי אכילת פרס פת חטים, הרי ההלכה אמורה בכל אכילה.

(מדות ושיעורי תורת, פרק כ, הע' 70)

הלכות טומאת צרעת פרק טז, הלכה ו: עד שיששה שם כדי שישב אדם ויאכל בשלש ביצים פת חטים בלפתן. שיעור זה נאמר גם לגבי צירוף אכילות של מצוה או של איסור, שאכילת ה'כזית' לקיום המצוה (או לעבור על האיסור), צריכה להיות בתוך שיעור הזמן של 'כדי אכילת פרס' – היינו חצי כיכר, שהוא שלוש ביצים.

אמנם, רק כאן נאמר ששיעור הוא כשלוש ביצים 'פת חטים', ובשאר המקומות אמרו שלוש ביצים סתם, ומכך מסיק ה'מנחת חינוך' (מצוה שיג) שאכן באכילת כל שאר המצוות והאיסורים משערים בכל מאכל כפי מה ששוהה האדם באכילת שיעור שלוש ביצים ממאכל זה (לדוגמא: אכילת כזית מצה צריכה להיות בשיעור הזמן שבו אוכלים מצה בגודל שלוש ביצים). אך אדמו"ר הזקן (סדר ברה"ח, ב) סובר שגם באלו השיעור הוא כדי אכילת פרס מפת חטים.

וביאור הענין:

לכאורה, דין אכילת פרס בהלכה זו ודין אכילה בכדי אכילת פרס באיסורים ובמצוות הם שני עניינים שונים: 'כדי אכילת פרס' באיסורים הוא השיעור המרבי לאכילת כזית, אך בוודאי

טהרה רק בישראל

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ג

ומכאן הוראה בעבודת האדם: כתוב "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם". כלומר, תכלית הכוונה ב'עוונותיכם' היא כדי שעל ידי זה יתווסף העילוי של "זדונות נעשו לו כזכויות" והם זכויות נעלות ביותר, שלא יכולות להיות מצד הבריאה עצמה, אלא על ידי עבודת האדם.

הרי שההבדל בין ישראל לאומות בשני הדברים (שרק בישראל שייכת הטומאה ושדווקא בישראל "אפקוד עליכם" גר') נובע מאותה נקודה: כי "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה", – כיון שישאל הם 'חלק הוי' עמו', שהם 'מקום הקדושה', ורוח הטומאה מבקשת לשרות שם כדי לקבל יניקה, יש ביכולתם ליצור את העילוי של "זדונות נעשו לו כזכויות".

(תורת מנחם תשמ"ז, ח"א עמ' 55)

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ב, הלכה י: העובדי כוכבים אין מטמאין לא בויבה ולא בנדות ולא בלדה דין תורה. שנאמר: דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה וב – בני ישראל מטמאין בויבה, ולא העובדי כוכבים.

הטעם לכך שהטומאה שייכת רק בישראל ולא באומות העולם הוא מפני שמושג הטומאה – היפך הטהרה – נופל רק ביחס לדבר טהור אבל דבר שאינו בגדר טהרה, לא נופל עליו מושג הטומאה, כי "רוח הטומאה... אינה מתאוה לשרות... אלא במקום קדושה" (שו"ע אדה"ז, מהר"ב, או"ח סי' ד; וראה אור החיים ריש פרשת חוקת) – כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות. ולכן, אצל אומות העולם, שלא שייך אצלם טהרה אמיתית, אין רוח הטומאה מתאוה לשרות עליהם כי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות כיון שאין להם מה להשפיע.

נמצא שהלכה זו מדגישה את מעלת ישראל, "חלק ה' עמו".

דין 'מסולקת דמים'

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ג

וראתה, דיה שעתה. ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה, הרי היא ככל הנשים". כלומר, שבכדי ש'מסולקת דמים' תחזור לטמא למפרע ככל הנשים עליה לראות שלש ראיות, ומדוע פסק הרמב"ם שההלכה אמורה אם חזרה לראות פעמיים? וכתב הכסף-משנה 'ש'לרמב"ם' אכן היתה גירסא אחרת בברייתא, בה נאמר רק שתי פעמים "עברו עליה שלש עונות וראתה".

והוסיף שלפי גרסא זו מיושבת שאלת התוספות (שם) המקשה מדברי המשנה (שם ז, א): "ארבע נשים דיין שעתן... ובמה אמרו

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד, הלכה א: עברו עליה שלש עונות וראתה, וחזרו ועברו עליה שלש עונות אחרות... וראתה – הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע.

כאשר אשה הנחשבת ל'מסולקת דמים' רואה דם לאחר שלש עונות, אינה טמאה למפרע אלא "דיה שעתה", אמנם כאשר הדבר חוזר על עצמו פעם נוספת והיא רואה דם פעם שניה "הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע".

והנה, בגמרא (נה"ט, ב) נאמר: "תנו רבנן: זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה, דיה שעתה. ועוד עברו עליה שלש עונות

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

(שלאחר שלש עונות) היא חוזרת להיות ככל הנשים!
אבל לפי גרסת הרמב"ם, הרי גם בברייתא נאמר שלאחר
שתי פעמים שחוזרת לראות היא ככל הנשים – בדיוק כפי
שנאמר במשנה ואין מקום לקשיית התוספות.

דיה שעתה – בראיה ראשונה, אבל בשניה מטמאה מעת לעת,
היינו שדווקא בראיה ראשונה שלאחר שלש עונות דיין שעת
של נשים אלו, אבל בראיה השניה (שלאחר שלש עונות)
מטמאות למפרע "שהרי חזרה לקדמותה להיות דמים מצויים
בה" (רש"י). ואילו בברייתא נאמר שרק לאחר הראיה השלישית

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ג

היסט הזב

ואילו לדעת התוספות (שם ד"ה שטהורים), כלי חרס המוקף
'צמיד פתיל' (סוגר מיוחד) מיטמא בהיסט אף שאינו ראוי
לנגיעת בשרו בפנים, מפני שעומד להיפתח, אבל לדעת רש"י,
כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מיטמא בהיסט זב.
ומדברי הרמב"ם שכתב "שהרי הן ככלי חרס המוקף צמיד
פתיל שפתחו סתום" עולה כשיטת תוספות. ועוד פסק הרמב"ם,
שמחט הבלועה בעץ וטבעת בתוך הלבנה נטמאות בהיסט, אף
שלא בא לכלל מגע. ויש לומר שטעמו כדעת התוספות - משום
שעומדים להילקח משם ויבואו לכלל מגע.
וב'פירוש המשניות' של הרמב"ם (כלים פכ"ד מ, י) משמע שגם
פכין קטנים שאין בשרו יכול לנגוע בתוכם שגם אם שערו נוגע,
אינם נטמאים בטומאת היסט – כי כיוון שאינו ראוי לנגיעת
בשר מתוכו, אינו נטמא בטומאת היסט.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח, הלכה ג: חָמֵר
בְּהִסָּט הַזֶּב מִמְּנָעוֹ: שָׂאֵם נָגַע בְּכָלִי חָרָם הַמֻּקָּף צְמִיד פְּתִיל –
מְחֻרָה, וְאֵם הַסִּיטוֹ – מְטַמְּאוֹ.
אצל הזב קיימת טומאה שלא מצינו בכל התורה, והיא
טומאת 'היסט' שבכל התורה, אם הטומאה מזוזה את האדם או
את הכלים – טהורים הם, אבל אם הזב הזיז אדם או כלים או
מאכלים – הרי הם טמאים (ולמרות שאם נגע הזב בכלי חרס
הכלי אינו נטמא, שאין כלי חרס מטמא מגבו, על ידי היסט הזב
– גם כלי חרס נטמא).
לדעת רש"י (שבת עב, ד"ה ודין הוא), יש סייג לטומאה זו והיא:
פכין קטנים שאין בשרו יכול לנגוע בתוכם שגם אם שערו נוגע,
אינם נטמאים בטומאת היסט – כי כיוון שאינו ראוי לנגיעת
בשר מתוכו, אינו נטמא בטומאת היסט.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ג

מדוע המזבחות טהורין?

החיפוי אשר עליו" אינו נטמא. וכיון שהמזבחות מצופין,
נתמעטו מדין טומאה. ולפי זה דברי הגמרא שהצפוי בטל לגבי
המזבחות מתפרשים שהצפויין עצמם לא מטמאים את הכלי כי
הם בטלים אגב הכלי ואינם חשוכים כדי שיטמא הכלי בשבילים
ואילו הכלי עצמו "ודאי אינו מטמא כיון שמצופה" (כסף משנה הל'
כלים פ"ד ה"ד, בשם הר"י קורקס).
ויש לתמוה:
הרי גם בלי הצפוי המזבחות טהורים מצד היותם "כלי עץ
העשויין לנחת" שאינם מטמאים?
ומישיב הרבי (לק"ש ט"ז עמ' 311 הע' 20) על פי הנאמר בירושלמי
(סוף חגיגה) "טעמא דרבנן המזבח עץ אמות גובה וגו', התורה
קראת אותו מיטלטל". ולפי זה המזבחות אינן "כלי עץ העשויין
לנחת" אלא כלים המיטלטלים המקבלים טומאה מצד עצמם
ורק בגלל הצפוי אינם מטמאים.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יא, הלכה יא: וְכָל
הַכֵּלִים הָיוּ מְעֻנִּים מִכִּילָה וְהָעֵרֶב שָׁמֶשׁ, חוּץ מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּהָב וּמִזְבֵּחַ
הַנְּחֹשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁצִּפּוּיָהֶן בְּבִטְלֵין לְנִפְיָהֶן.
כך אמרו חכמים במשנה (סוף מסכת חגיגה): "כל הכלים שהיו
במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת...
חכמים אומרים מפני שהן מצופין". ומבואר בגמרא כי מאחר
שצפוי המזבחות בטל לגבי המזבחות, אין הם מקבלים טומאה.
וכתב הרע"ב: "צפויין בטל לגביהן והוה ככלי עץ העשוי
לנחת שאינן מטמאין". ומסיים - "כך פירש הרמב"ם בהל'
מטמאי משכב ומושב".
אבל הרמב"ם עצמו מבאר את המשנה (בפיה"מ כלים פ"א מ"ד)
על יסוד הנלמד בספרא מן הפסוק "כל כלי אשר יעשה מלאכה
בהם" שרק כלי שהמלאכה נעשית בו עצמו מקבל טומאה, אבל
כלי מצופה ש"אין המלאכה נעשית בו עצמו, אלא באמצעות

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ג

שחיטת הגוי

בהמה שנשחטה על ידי גוי היא מדרבנן שהרי העכו"ם הוא
כבהמה ואין שחיטתו שחיטה כלל והרי זו כבהמה שמתה
מאליה שהיא נבלה גמורה ומטמאה.
וה'כסף משנה' הקשה על מה שכתב הרמב"ם "בגלל עבודה
זרה נתרחקו הכותים ונאסרה שחיטתם", שהרי איסור זה נלמד
בתוספתא מהכתוב "זובחת ואכלת" – "ולא שזבח העכו"ם ולא
שזבח הקוף", ומאחר שגם שחיטת קוף פסולה ברור שאין זה
שייך כלל לעבודה זרה אלא כל שחיטה שאינה על ידי ישראל
אינה שחיטה!

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ב, הלכה י: שְׁחִיטַת
עֹזֵב בּוֹכְבִּים – נִבְלָה וּמִטְמָאָה בְּמִשָּׁא, וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עֹזֵמֵד עַל
נֶבִיז וְשָׁחַט בְּסִבִּין יָפָה שְׁחִיטָה כְּרָאוּ. אַחֵר הָעֹזֵב בּוֹכְבִּים וְאַחֵר
הַבֹּתִי אוֹ גֵר תּוֹשֵׁב שְׁחִיטָתוֹ נִבְלָה. וְקָרֹב בְּעֵינֵי, שָׂאֵף זֶה מִדְּבַר
סוֹפְרִים. שְׁהָרִי מְטַמֵּאת עֲבוּדָה זָרָה וּמְטַמֵּאת תַּקְרָבָתָהּ מִדְּבָרֶיהֶם, כְּמוֹ
שְׁחִיטָתָהּ, וּבְגִלָּל עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַבֹּתִים וְנִאֶסְרָה שְׁחִיטָתָם.
הראב"ד משיג על כך וכותב: "עובדי כוכבים הם כבהמות...
עם הדומה לחמור... והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו".
ונראה שכוונתו להקשות על מה שכתב הרמב"ם שטומאת

וביאר:

לדעת הרמב"ם לימוד זה ("וזבחת ואכלת") הוא אסמכתא בעלמא ומדין תורה האיסור הוא רק בגוי עובר עבודה זרה, כמפורש בדבריו בהלכות שחיטה (פ"ד ה"א) שפסול שחיטת גוי נלמד מהכתוב "וקרא לך ואכלת מזבחך" (הנאמר בעובדי עבודה זרה), ומדברנן אסרו אף את שחיטתו של גוי שאינו עובר ע"ז. ובוזה נחלקו הרמב"ם והראב"ד: לדעת הראב"ד שחיטת הגוי

אינה נחשבת מעשה שחיטה כלל כאילו מתה הבהמה מאליה ולכן בוודאי מטמאת מהתורה, אך לדעת הרמב"ם שחיטת הגוי נחשבת מעשה שחיטה אלא שאינה מתירה את הבשר באכילה והוא דין בדיני אכילה בלבד אך אין ללמוד מכאן שתטמא שהרי היא נחשבת כשחוטה.

(שינוי הרב (הגר"ד סולובייצ'יק) שחיטה ט"ו יד)

דרגות ב'תמימות'

שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ג

ב'תמימות' יש כמה אופנים ודרגות. לדוגמא: רז"ל דרשו את הפסוק "שנה תמימה" על שנת העיבור (ערכין לא, א) למרות שגם שנה פשוטה, שאינה מעוברת, היא שנה שליומה שלא חסר בה כלום, "התואר 'תמימה' מורה לא רק על שלילת חסרון, אלא על תמימות ושלימות נוספת (שגם בלעדה אין הדבר חסר)". ולפי זה יש לומר גם בענייננו: למרות שה'תמימות' בקרבן בהמה שוללת כל מום, דין תמות בעוף אינו שולל אלא מחוסר אבר, וטעם הדבר הוא לפי שקרבן בהמה הוא קרבן 'עשיר' ביחס לקרבן עוף הנחשב לקרבן 'עני'. והנה, 'עשיר' הוא לא רק זה שלא חסר לו כלום אלא שיש לו שלימות נוספת, יותר ממילוי החיסרון (כדברי הגמרא בכתובות סז, ב). ולכן קרבן בהמה, שהוא קרבן עשיר, צריך להיות 'תמים' בדרגה גבוהה, השוללת גם חסרון של בעל מום, אבל קרבן עוף שהוא קרבן עני דין 'תמות' שבו שולל מחוסר אבר, אבל אינו שולל מום רגיל.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ג, הלכה יג: המולק קדשים בפנים, אם היו ראויין לקרבן ולא נמצאו בהן מומין שבארנו במקומו – הרי אלו טהורין.

המומים אינם פוסלים בקרבן העוף ורק מחוסר אבר פסול בו (לעיל הל' אסורי מזבח רפ"ג). ולכן, דברי הרמב"ם "ולא נמצאו בהם מומין שבארנו במקומו" מתייחסים רק למחוסר אבר, ולא למומים אחרים.

והנה, ב'מנחת חינוך' (מצוה רפו) כתב בדעת הרמב"ם שאין דין 'תמות' בעוף כלל, ואילו "מחוסר אבר [ש]פסול בעוף אינו מטעם תמים... אלא מלימוד אחר מן העוף ולא כל העוף". אמנם מלשון הרמב"ם כאן "ולא נמצאו בהם מומין" כשכוונתו רק לפסול של מחוסר אבר, מובן שמחוסר אבר נחשב מום ונמצא שיסוד הפסול שלו הוא מדין 'תמות' (לקוטי שיחות ל"ה עמ' 25 הע' 26).

והרבי מבאר את דברי הרמב"ם כך (לקו"ש שם):

אגרות קודש

ב"ה, ו' תשרי, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ח לחדש הרחמים.

בעת רצון הזכירו אותו ואת כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

בשאלתו בשם גיסו שי', כיון שדר במקום שתושביו מתנהגים שלא כדבעי וכו' האם להעתיק לסביבה דתית וחרדית אף שעייז יצטרך ללוות מעות.

ע"פ דברי רז"ל (אבות פרק ו' משנה ט') ופס"ד הרמב"ם הלכות דיעות ריש פרק ו', מובן שיש להשתדל ככל האפשרי לדור בסביבה של חרדים לדבר ה' ושומרי תומ"צ כדבעי, ובטח יוכל לשלם המעות שילווה בתנאים נוחים, והשי"ת יצליחו.

בברכה לבשו"ט ולחתימה ולגמח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

79 ב. וְכָל הַדִּינִין הַמִּפְדִּישִׁין בָּהֶם בַּתּוֹרָה וּבִדְבָרֵי קְבָלָה, כֶּף
80 הֵם: כְּשִׁיבוֹא חֶפְזָן וְיִרְאֶה הִנֵּגַע שׁוֹקֵעַ יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדָם,
81 כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ - יִסְגִּיר שְׁבַעַת יָמִים; וְאִפְלוּ מִצָּאוּ כָּלוּ
82 בַּתַּחֲלָה יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדָם, יִסְגִּיר. וּבִשְׁבִיעֵי רֹאֲהוּ: אִם
83 כֶּהָה [נחלש] הִנֵּגַע, וְאִין צָרִיד לֹמַר אִם הִלֵּךְ לוֹ הִנֵּגַע -
84 קוֹלָף מִקּוֹם הִנֵּגַע בְּלִבָּד, וְהַבִּית טָהוֹר; מִצָּאוּ שְׁעֵמֶד בְּעִינָיו,

מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצרע, ובבית מזה שבע
פעמים על המשקוף של בית מבחוץ; ושאר כל מעשיהן
שזין.

פרק טז

א. בית המנגע, אב מאבות הטמאות: כל הנוגע בו, יטמא.
וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר, או אבנים ועצים
ועפר של בית כשנותצין אותו - כלן אבות הטמאות; וכל
פזית מהן, מטמא אדם וכלים במגע ובמשא ובביאה.
פיצד? אם נכנס מהן פזית לבית טהור, נטמא כל אשר
בבית מאדם וכלים - שכלן מטמאין בביאה, כאדם מצרע.
וכלן אסורין בהנאה; ואם שרפם, ועשה מהם סיד - הרי
זה אסור בהנאה, שנאמר: "צרעת ממארת" - תן בו מארה
[קללה], ואל תהנה בו. וכלן - משלחין אותם חוץ לעיר,
אף על פי שאינה מקפת חומה.

ב. בית מסגר [- לצורך בדיקה] - אינו מטמא אלא מתוכו,
שנאמר: "והבא אל הבית כל ימי הסגר אותו, יטמא עד
הערב". אבל המחלט [שנטמא] - מטמא מתוכו ומאחוריו;
שהנוגע בו מאחוריו - טמא, שנאמר: "צרעת ממארת".
בבית, טמא הוא - וכי טהור היה? אלא הוסיף לו טמא
על טמאתו, שיהיה בלוי טמא, ויטמא מאחוריו. וכן אבנים
שיש בהן המנגע במסגר, מטמאין מאחוריהן.

ג. אחד המסגר והמחלט, לטמא בביאה. פיצד? בית שהיה
מסד [מכסה] על גבי בית מנגע, בין מחלט בין מסגר, או
אילן שהוא מסך עליו - העומד תחת האילן, או הנכנס
לבית החיצון - טמא; שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל
אחד. וכן אבן מנגעת הנכנסת לאהל, והנחה שם - נטמא
כל אשר באהל. היתה מנחת תחת האילן, והטהור עובר -
נטמא; היה הטהור עומד תחת האילן, ועבר אדם באבן
מנגעת - לא טמאהו; ואם הניחה שם, טמאהו; שמושב
המנגע - כמוהו, בין אדם בין פלים, בין אבנים ועציו
ועפרו.

ד. המאהיל בידו על אבן מנגעת, או שהאיהלה עליו -
טהור, עד שיגע.

ה. טהור שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו נכנס בלוי
חוץ מחטמו - טהור, שנאמר: "והבא אל הבית"; דרך
ביאה טמא תורה.

ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא, נטמא. וכן טלית
טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא, נטמאת.
וכן כלי חרש שהכניס אורו לבית טמא, נטמא. אבל שאר
פלים, עד שיכניס רב הפלי; ומשיכניס רב הפלי, נטמא
מיד. במה דברים אמורים? בכלים [בגדים] שנכנסו חלוצין
[- אינם לבושים על אדם]. אבל אדם מישאל שנכנס לבית
מנגע, והוא לבוש בגדיו, וסנדליו ברגליו, וטבעותיו בידיו
- הרי האדם טמא מיד; ובגדיו טהורים, עד שישקה שם
כדי שישב אדם ויאכל כשש ביצים פת חטים בלפתן,
שנאמר: "והשכב בבית, וכבס את בגדיו; והאכל בבית,

ולא פשה [- התפשט] - מסגיר שבוש שני. וביום שלשה
עשר, וואהו: אם פשה הנגע, או הלך לו - קולף מקום
הנגע, ומטהר את הבית בצפריים. ואם מצא הנגע שפשה
בסוף שבוש שני, או עמד בעיניו - חולץ את האבנים אשר
בהן הנגע, ומקצה [מקלף] את העפר אל מחוץ לעיר, וטח
את כל הבית, ומסגירו שבוש שלישי. וביום תשעה עשר,
וואהו: אם חזר בו נגע כשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי
הטוח, ונותץ את כל הבית; ואם לא חזר בו הנגע, מטהרו
בצפריים. וכל זמן שיחזר בו הנגע קדם שיטהרו בצפריים -
הרי זה ינתץ; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפריים,
נראה בתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוש ראשון -
חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, וקוצה העפר חוץ לעיר,
וטח את כל הבית, ומסגירו שבוש שני, וואהו: אם מצא
בו נגע כשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטוח, ונותץ
את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע, מטהרו בצפריים. וכל
זמן שינראה בו נגע קדם טהרה בצפריין - ינתץ; ואם נראה
בו נגע אחר שטהרו בצפריים, נראה בתחלה.

ג. כשהוא חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, אינו חולץ
פחות משתי אבנים, ואינו נוטל אבנים מצד זה [של הבית],
ומביא לצד זה - שנאמר: "ולקחו אבנים אחרות"; ולא
עפר מצד זה, ומביא לצד זה - שנאמר: "ועפר אחר יקח".
ואינו טח בסיד, אלא בעפר - שנאמר: "ועפר אחר יקח,
וטח את הבית". ואינו מביא אבן אחת תחת שמים שחלץ,
ולא שמים תחת אבן אחת חלוצה, אלא מביא שמים תחת
שמים; ויש לו להביא שמים תחת שלש.

ד. היה הכתל בינו לבין חבירו - שניהן חולצין, ושניהן
קוצין את העפר, ושניהן מביאין אבנים אחרות; אבל בעל
הבית [שבו הנגע] לבדו מביא את העפר [לטוח] - שנאמר:
"ועפר אחר יקח, וטח את הבית", אין חבירו מטפל עמו
בטיחה.

ה. אבן שפזוית [חלקה בבית המנוגע וחלקה בבית אחר] -
בזמן שהוא חולץ, חולץ את פלה; ובזמן שהוא נותץ, נותץ
את שלו ומניח את של חבירו. ויש בדבר ספק, אם תהיה
זו של חבירו, כמו יד [- בית יד] לאבן שלו.

ו. בית שנראה בו נגע, והיתה עליה על גביו - נותן
[מחשיב] את הקורות [של התקרה] לעליה [וטהורות]; נראה
בעליה, נותן את הקורות לבית. לא היתה עליה על גביו -
אבניו ועציו ועפרו, כלן נתצין עמו; ומציל את המלבנין
ואת סריגי [שבכות שמניחים על -] החלונות.

ז. הלוקח אבנים מבית מסגר, ובנה אותן בבית טהור -
[אם] חזר הנגע למסגר, חולץ את האבנים שבטהור. נראה
נגע על האבנים שבנה, המסגר ינתץ; והבית השני -
מסגירין אותו בנגע זה, כדין כל בית שנראה בו נגע
בתחלה.

ח. פיצד מטהרין את הבית המנגע אחר החליצה והטיחה?
מביא מים חיים בכלי חרש, ושתי צפריים ועץ ארז ואזוב
ושני תולעת, כטהרת אדם שבארנו לכל דבר, אלא שבאדם

וסכליתם. וזה הוא דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה
מרבין בדברי הבאי, כענין שנאמר: "וקול כסיל, ברב
דברים"; ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, כענין
שנאמר: "תאלמנה שפתי שקר, הדברות על צדיק עתק";
ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי
בדבריהם, כענין שנאמר: "ויהיו מלעבים במלאכי
האלהים, ובוזים דבריו, ומתעצעים בנביאיו"; ומתוך כך
באין לדבר באלהים וכופרין בעקר, כענין שנאמר: "ויחפאו
בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם". והרי הוא
אומר בהם: "שתו בשמים פיהם, ולשונם תהלך בארץ". מי
גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחלה
בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להם ישיבת קרנות,
וישיבת גנסיות של עמי הארץ, וישיבת בתי משתאות עם
שותי שכר. אבל שיחת פשרי ישראל וצדיקיהם אינה אלא
בדברי תורה ודברי חכמה; ולפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר
על ידם, ומזכה אותם בה - שנאמר: "אז נדברו יראי ה'
איש אל רעהו, וינשבו ה', וישמע, ויפתח ספר זכרון לפניו,
ליראי ה' ולחושבי שמו".
ברוך רחמנא דסעין

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ג

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה הוא פירושן: (א) דין
טמאת נדה; (ב) דין טמאת יולדת; (ג) דין טמאת זבה;
(ד) דין טמאת זב. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. הזב והנדה והיולדת - כל אחד מארבעתן אב
מאבות הטמאות; מטמאין פלים במגע, ומטמא אדם במגע
ובמשא, ומטמא משכב ומושב ומרכב מתחתיו, ועושה
אותן אב טמאה, ומטמא מדף [- דבר שמעליו] על גביו.
ב. אחד זבה קטנה [שראתה דם זיבות יום או יומיים] ואחד
זבה גדולה [שראתה שלוש ימים], ואחד זכה מחמת עצמה
או מחמת אנס, ואחד זב בעל שתי ראיות או בעל שלש -
טמאת פלן שזה לטמא אחרים.
ג. קטנה בת יום אחד - מטמאה בנדה; בת עשרה ימים -
בזיבה; בת שלש שנים ויום אחד - מטמאה את בועלה,
כמו שיתבאר.
ד. קטן בן יום אחד - מטמא בזיבה, ואחד גרים ועבדים
ואחד ישראל מטמאין בנדה ובזיבה.
ה. סריס [בידי] אדם סריס חמה [- מלידה], מטמאין בזיבה
כשאר הבריאין.
ו. אין האשה מטמאה בלבן, ולא האיש באדם; אלא
האשה באדם, והאיש בלבן.
ז. טמאים ואנדרוגינוס [- ספקי זכר או נקבה], נותנין עליהם
חמרי האיש וחמרי האשה: מטמאין בלבן פאיש, ובאדם

יכבס את בגדיו" - וכי תעלה על דעתך, שאין בגדיו
מתטמאין, עד שיאכל שם? אלא לתן שעור לשוכב
כאוכל. ואחד השוכב, או היושב, או העומד - אם שהה
בדי לאכל שעור האכילה האמורה, נטמאו בגדיו.
ז. מי שנכנס לבית מנגע, וכליו על כתפו, וסנדליו וטבעתו
בכפיו - הוא והם טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד,
אלא פלים שהוא לבוש בהם. וכן הגוי והבהמה שהיו
לבושין בפלים, ונכנסו לבית המנגע - נטמאו הפלים מיד;
אבל הגוי אינו מקבל טמאה, כבהמה.
ח. מי שהיה עומד בבית מנגע, ופשט ידיו חוץ לבית,
וטבעותיו בגדיו - אם שהה כדי אכילת השעור - נטמאו
הטבעות, אף על פי שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ, ופשט
ידיו לבית מנגע - נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם שהו שם כדי
אכילת השעור, נטמאו טבעותיו; ואם לא שהו, טהורות.
ט. כל המציל בצמיד פתיל [- כיסוי מהודק] באהל המת,
מציל מקסה [- כיסוי כל שהוא] בבית מנגע; וכל המציל
מקסה באהל המת - אפלו היה מגלה בבית המנגע, הרי זה
טהור. ביצד? פלי חרש או פלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא
בהם, שהיו אוכלין ומשקין וכלים בתוכם, והיו מקסין
בבית המנגע - אף על פי שאינם מקפין צמיד פתיל, הם
וכל מה שבתוכם טהורין. הבור והחדות [- בור בנוי ע"ג
הקרקע] שבבית המנגע - אף על פי שהן מגלזין, פלים
שבבתוכם טהורין.
י. הצרעת - הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה
שאין דומין זה לזה; שהרי לבן עור האדם, קרוי 'צרעת';
והפילת מקצת שער הראש או הזקן, קרוי 'צרעת'; ושנוי
עין הבגדים או הבתים, קרוי 'צרעת'. וזה השנוי האמור
בבגדים ובבתים שקראתו תורה 'צרעת' בשתפות השם -
אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישאל, כדי
להזהירם מלשון הרע. שהמספר כלשון הרע, משתנות
קירות ביתו. אם חזר בו, יטהר הבית; ואם עמד ברשעו עד
שהתץ הבית - משתנין כלי העור שבביתו, שהוא יושב
ושוכב עליהם. אם חזר בו, יטהרו; ואם עמד ברשעו עד
שישורפו, משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו, יטהרו; ואם
עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה
מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת רשעים,
שהיא הלצות ולשון הרע. ועל ענין זה הוא מזהיר בתורה
ואומר: "השמר בנגע הצרעת". זכור את אשר עשה ה'
אלהינו למרים, בדרך; הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע
למרים הנביאה, שדברה באחיה שהיא גדולה ממנו בשנים,
ונגלתו על ברפיה, וספקה בעצמה להצילו מן הים; והיא
לא דברה בגנותו, אלא טעת, שהשתחו לשאר נביאים. והוא
לא הקפיד על כל אלו הדברים, שנאמר: "והאיש משה ענו
מאד". ואף על פי כן, מיד נענשה בצרעת. קל וחמור לכני
אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.
לפיכך, ראוי למי שרצה לכונן אחרותיו, להתרחק משיבתם
ומלדבר עמהם, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים

1 כְּאִשָּׁה. וְטִמְאַתָּן בְּסֶפֶק; לְפִיכָּךְ, אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה
2 וְקֹדְשִׁים, וְאֵין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל טִמְאַת [כְּנִיּוּת] מִקְדָּשׁ
3 וְקֹדְשֵׁיו [- אֲכִילַת קֹדֶשִׁים]. רָאָה לָבֵן וְאָדָם בְּאֶחָד, שׁוֹרְפִין
4 עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים; אָבֵל אֵין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל מִקְדָּשׁ
5 וְקֹדְשֵׁיו - שְׁנֵאמַר: "מִזְכֹּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלַחֲוּ", עַד שֶׁתִּהְיֶה
6 הַטִּמְאָה טִמְאַת זָכָר וְדָאִי אוֹ טִמְאַת נִקְבָּה וְדָאִית. וְכֵן הִנוּגַעַ
7 בְּלָבֵן וְאָדָם שְׁלֹו [שֶׁל הַסֶּפֶק] בְּאַחַת, אֵינוֹ חִיב עַל טִמְאַת
8 מִקְדָּשׁ וְקֹדְשֵׁיו; נִגַּע הוּא [הַסֶּפֶק] עֲצָמוֹ בְּלָבֵן וְאָדָם שְׂרָאָה,
9 הָרִי זֶה חִיב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

10 ח. דָם הַנֶּדֶה, אוֹ דָם הַזֵּבֶה, אוֹ דָם הַיּוֹלֵדֶת - מְטַמֵּא בְּכָל
11 שֶׁהוּא, בְּמִגַּע וּבְמִשָּׁא, שְׁנֵאמַר: "וְהִדְוָה בְּגִדְתָּהּ, וְהִזְבִּי";
12 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׂמִדּוּהָ בְּמוֹהָ. וַיִּכְבֵּר בְּאֶרְצוֹ בַּעֲנָן
13 אֶסּוּר נִדְּהָ, שֶׁחֲמִשָּׁה דָמִים טִמְאִים בְּאִשָּׁה; אָבֵל אִם רָאִתָּהּ
14 דָם יֶרֶק - הָרִי הוּא טְהוֹר, וְאֵינוֹ כְּמוֹ רֶקֶה וּשְׂאֵר מִשְׁקִין
15 הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנָּה, שֶׁהֵרֶק מִתְעַגֵּל וַיּוֹצֵא, וְזֶה שׁוֹתֵת וַיּוֹרֵר.
16 ט. אִשָּׁה שֶׁיּוֹצֵא הַיּוֹלֵד מִדְּפָנָה [- יֵלֶדָה נִיתּוּחַ קִיסְרִי], וַיּוֹצֵא
17 עִמּוֹ דָם מִן הַדֶּפֶן - הָרִי אוֹתוֹ הָדָם אֵב מֵאֲבוֹת הַטִּמְאֹת,
18 כְּדָם הַנֶּדֶה וְהַלֵּדָה וְהַיִּזְיָה; שֶׁהַמִּקְוֶה, מְקוּמוֹ טָמֵא. וְהָאִשָּׁה
19 טְהוֹרָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנָּה דָם דֶּרֶךְ הַרְחֵם.
20 י. מִקְוֶה הָאִשָּׁה שֶׁנֶּעְקַר וְנִפְלַ לְאַרְץ, הָאִשָּׁה טִמְאָה טִמְאַת
21 עֶרֶב; וְכֵן מְקוֹר שֶׁהִזְע [הַיּוֹצֵא] בְּשֵׁתִי טָפִי מְגֻלִּיּוֹת, הָאִשָּׁה
22 טִמְאָה טִמְאַת עֶרֶב. אָבֵל אֵינָה נִדְּהָ, עַד שֶׁתִּרְאֶה אֶחָד
23 מִחֲמִשָּׁה דָמִים הַמְטַמְאִין אוֹתָהּ.
24 יא. הַיִּזְעָה טָפָה אַחַת - הָרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, שֶׁאֵינָה אֵלָּא
25 מִחוּץ לְמִקְוֶה.

26 יב. זֹבֵב שֶׁל זָב - אֵב מֵאֲבוֹת הַטִּמְאֹת כְּזָב, שְׁנֵאמַר: "זֹבֵב,
27 טָמֵא הוּא"; וּמְטַמֵּא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׁא בְּכָל שֶׁהוּא. רֹאִיָּה
28 רֹאשׁוֹנָה שֶׁל זָב - אֵינָה מְטַמְאָה בְּמִשָּׁא, וְהָרִי הִיא כְּשִׁכְבַּת
29 זָרַע, בֵּין מֵאִישׁ גְּדוֹל, בֵּין מִקְטָן. וְכֵן הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמְשׁוּבָּבוֹת
30 שֶׁיִּשְׁבּ עֲלֵיהֶן מִשְׁרָאָה רֹאִיָּה רֹאשׁוֹנָה עַד שֶׁרָאָה הַשְּׂנִיָּה -
31 טְהוֹרִין; שֶׁאֵינוֹ קְרוִי זָב אֵלָּא אַחֵר רֹאִיָּה שְׂנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְצוֹ
32 בְּהִלְכוֹת מַחֲסֵרִי כְּפָרָה. רָאָה אַחַת מִרְבֵּעַ בְּשֵׁתִים, אֵין טָמֵא
33 אֵלָּא הַמְסִיט [- מִיָּד] טָפָה אַחֲרוֹנָה.
34 יג. רֹאִיָּה רֹאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַע, מְטַמְאָה בְּמִשָּׁא - שְׁנֵאמַר:
35 "כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב", הָרִי הַצְרוּעַ כְּזָב גָּמוּר; מִה זָב גָּמוּר,
36 זֹבֵב מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא - אֵף מִצְרַע, רֹאִיָּתוֹ הָרֹאשׁוֹנָה מְטַמְאָה
37 בְּמִשָּׁא.

38 יד. רָקוֹ שֶׁל זָב וּמִימֵי רִגְלָיו וְשִׁכְבַּת זָרַעוֹ - כָּל אֶחָד
39 מִשְׁלֹשְׁתָּן אֵב טִמְאָה, דִּין תּוֹרָה; וּמְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא, בְּמִגַּע
40 וּבְמִשָּׁא; הָרִי הוּא אוֹמֵר בְּרֶק: "וְכִי יֶרֶק הַזָּב בְּטְהוֹר";
41 וּמִימֵי רִגְלָיו וְשִׁכְבַּת זָרַעוֹ, אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִהְיֶה בִּהְיוֹן
42 צְחָצְחִי [- טִיפּוֹת] זִיבָה כָּל שֶׁהוּא.

43 טו. וְאֶחָד זָב, וְאֶחָד נִדְּהָ וַיּוֹלֵדֶת זֹבֶה - כָּל אֶחָד מֵהֶן, רָקוֹ
44 וּמִימֵי רִגְלָיו אֵב טִמְאָה כְּזָב; וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִלְכוֹת
45 אֵלוֹ "הַזָּב" - אֶחָד הַזָּב, וְאֶחָד שְׂאֵר הָאֲרֻבֵּה.

46 טז. תִּשְׁעָה מִשְׁקִין כְּזָב: שְׁלֹשָׁה מֵהֶן אֵב טִמְאָה, וְהֵן - רָקוֹ,
47 וּמִימֵי רִגְלָיו, וְשִׁכְבַּת זָרַעוֹ. וְכָל אֶחָד מֵאלוֹ מְטַמֵּא אָדָם

48 וְכָלִים בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְצוֹ. וְשְׁלֹשָׁה מֵהֶן כָּלֵד
49 הַטִּמְאָה, וְאֵלוֹ הֵן - דְּמַעַת עֵינוֹ, וְדָם מִגִּפְתּוֹ [- מִכְתָּו], וְחֵלֶב
50 הָאִשָּׁה. כָּל אֶחָד מֵאלוֹ כְּמִשְׁקִין טָמֵאִין שְׂאִין מְטַמְאִין אָדָם,
51 אָבֵל מְטַמְאִין כָּלִים מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְשְׁלֹשָׁה
52 מֵהֶן טְהוֹרִין, וְאֵלוֹ הֵן - זַעַתוֹ, וְלִחָה סְרוּיָה הַיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ,
53 וְהָרִא [- צוּאָה]. הָרִי אֵלוֹ הַשְּׁלֹשָׁה מִן הַזָּב וְחִבְרִיו, כְּמוֹתֵן
54 מִשְׂאֵר הָאָדָם. כִּיחוֹ וְנִיעּוֹ [- לִיחּוֹת מִהַגְרוּן] וְרִירוֹ וּמִי הָאֵף
55 שְׁלֹו - הָרִי הֵן כְּרָקוֹ לְכָל דְּבָר, וּבְכָלֵל הָרֶק הֵם חֲשׁוּבִין. דָּם
56 הַיּוֹצֵא מִפִּי אָמָה [- אֲבֵר הַמִּילָה], וְדָם הַשּׁוֹתֵת מִפִּיו - הָרִי
57 הֵם בְּכָלֵל דָּם מִגִּפְתּוֹ; הֵיךְ מוֹצֵץ יֶרֶק דָּם - הָרִי זֶה טָמֵא
58 כְּרֶק, שֶׁהֵדָם שֶׁיִּמְצֵץ אֵי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא צְחָצְחִי רֶק.

פֶּרֶק ב

59 א. דָם נִדְּהָ וְזָבָה וַיּוֹלֵדֶת, מְטַמֵּא לֵחַ וְיִבֵּשׁ. אָבֵל זֹבֵב שֶׁל
60 זָב, וְרָקוֹ, וְשִׁכְבַּת זָרַעוֹ - אֵינוֹ מְטַמֵּא אֵלָּא כָּל זָמַן שֶׁהוּא
61 לֵחַ; אָבֵל אִם יָבֵשׁ יוֹתֵר מִדִּי, אֵינוֹ מְטַמֵּא. וְעַד כַּמָּה? אִם
62 שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּפוֹשְׁרִין מֵצֵת לֵצֵת, וְחוֹזֵר לְכִמּוֹת שֶׁהִיָּה - הָרִי
63 זֶה מְטַמֵּא כָּלֵחַ; אִם הִיּוּ הַמִּים פּוֹשְׁרִין בְּתַחֲלָתָן, אֵף עַל פִּי
64 שְׂאִינָן פּוֹשְׁרִין בְּסוּפָן. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, דְּבָרֵי קִבְלָה
65 [מִחֲשֵׁב רַבִּינוֹ].

66 ב. פֶּשֶׁתֵּן שֶׁשְׁתּוֹתוֹ נִדְּהָ, הַמְסִיטוֹ טְהוֹר; וְאִם הִיָּה לֵחַ - הָרִי
67 זֶה מְטַמֵּא, מִפְּנֵי רֶק פִּיָּה.

68 ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיו עַל פִּי הַכּוֹס, וְנִמְלַךְ שְׁלֹא לִשְׁתּוֹתוֹ -
69 הַמְסִיט אֵת הַכּוֹס טְהוֹר; שֶׁתָּה מִמֶּנּוּ הַזָּב כָּל שֶׁהוּא -
70 הַמְסִיטוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי הַזָּב.

71 ד. זָב שֶׁנִּשְׁפָּךְ אֵת הַפֶּתַח וְאֵת הַבְּצֵל, הַמְסִיטֵן טְהוֹר; נִשְׁפָּךְ אֵת
72 הַקִּישׁוֹת וְאֵת הַמִּלְפָּפוֹן - הַמְסִיטֵן טָמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי הַזָּב
73 הַמִּתְעַרֵּב בִּהְיוֹן.

74 ה. קָלְפִי פוֹלִין וְקָלְפִי תוֹרְמוֹסִין שֶׁקָּצְצָן [- קִילֵף בְּפִיו] הַגּוֹי
75 - הַמְסִיטֵן טָמֵא; שֶׁכָּל הַגּוֹיִם כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ
76 שִׁיתְבָּאֵר. הַקָּלְפִין שֶׁבִּשְׁוֹקִין, הוֹלְכִין בִּהְיוֹן אַחֵר הָרֵב.

77 ו. דָם טָמֵא שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּמִים - אִם בְּטָלוֹ מִרְאֵיו [שֶׁל הַדָּם],
78 הַכֵּל טְהוֹר; נִתְעַרֵּב בְּדָם טְהוֹר אוֹ בְּזֵין, רוֹאִין אוֹתוֹ [אֵת הַדָּם]
79 הַטְהוֹר וְהִיּוֹן כְּאֵלוֹ הוּא מִים. וְכֵן רֶק טָמֵא שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּמִים

80 - אִם הִיָּה קֶשׁוֹר [- טַמִּיר] בְּכִרְיָתוֹ, הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם נִמְחָה
81 בְּמִים - אִם בְּטָלוֹ מִרְאֵיו, הַכֵּל טְהוֹר. נִתְעַרֵּב בְּרֶק אַחֵר,
82 רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מִים. וְכֵן מִי רִגְלֵי טָמֵא מֵאֵלוֹ
83 שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים - אִם בְּטָלוֹ מִרְאֵיהֶן, הַכֵּל טְהוֹר; וְאִם לֹא,

84 טָמֵא. נִתְעַרְבוּ בְּזֵין, אוֹ בְּמִי רִגְלִים טְהוֹרִין - רוֹאִין אוֹתָן
85 כְּאֵלוֹ הֵן מִים. נִתְעַרְבוּ בְּמִי רִגְלִים שֶׁל גּוֹיִם, הוֹלְכִין אַחֵר
86 הָרֵב. כִּיצַד? עוֹקָה אוֹ כְּלִי גְדוֹל שֶׁהִיּוֹ יִשְׂרָאֵל וְגוֹיִם מְטִילִין
87 שָׁם מִי רִגְלֵיהֶם - אִם רַב גּוֹיִם, הַכֵּל טָמֵא; וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל,

88 הַכֵּל טְהוֹר; מִחְצָה לְמִחְצָה, הַכֵּל טָמֵא. וְכֵן אִם נִתְעַרֵּב מִי
89 רִגְלֵי גּוֹי זֶה, בְּמִי רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב.

90 ז. שׁוֹאֲלִין [כְּלִים שֶׁל -] מִי רִגְלִים מִכָּל מְקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין
91 שְׂמָא שֶׁל נְדוּתָהּ הֵן - שְׁלֹא נִחְשָׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס מִי
92 רִגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נְדוּת.

מִשְׁכָּבָהּ? מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹעַל נָדָה: "וְהָיָה נִדְתָּה עָלָיו, וְטָמְא שִׁבְעַת יָמִים", וְנֶאֱמַר בּוֹ: "וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו, יִטְמָא". מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה נִדְתָּה עָלָיו", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מִטְמָא מִשְׁכָּב? וְלָמָּה נֶאֱמַר "וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא"? מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִמֻּשָּׁה רַבִּינוּן] לָמְדוּ, שֶׁהַכְּתוּב נִתְקַן מִטְמָאָה חֲמוּרָה, מִלְטָמָא אֲדָם וְכִלִּים, וְחִלְּאוּ בְּטָמְאָה קֹלָה, שֶׁהִיא מִשְׁכָּבוֹ וְלֹד, וְלֹא יִטְמָא אֲדָם וְכִלִּים אֲלָא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בִּלְבַד, כִּשְׁאֵר וְלִדּוֹת הַטְּמֵאוֹת.

ג. אֶחָד הָבָא עַל הַנִּדָּה, אוֹ עַל הַזֵּכָה, אוֹ עַל שׁוֹמֵרֶת יוֹם כְּגֹנֵד יוֹם [- רֵאתָה זִיבוֹת יוֹם אוֹ יוֹמִיִּים], אוֹ עַל הַיּוֹלֶדֶת - בֵּין כְּדֹרְכָן בֵּין שְׁלֹא כְּדֹרְכָן, אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר, בֵּין גְּדוֹל שָׂבָא עַל הַקְּטָנָה, בֵּין קָטָן שָׂבָא עַל הַגְּדוֹלָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיא הַבּוֹעֵל בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְהַנִּבְעֵלֶת בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד; אֲבָל פְּחוּת מִכָּאן, אֵינוֹ נִטְמָא מִשׁוּם בּוֹעֵל נָדָה, אֲלָא מִשׁוּם נוֹגֵעַ בְּנִדָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא וְלֹד וְאֵינוֹ אֵב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזֵּכָה, הֵרִי הוּא כְּנוֹגֵעַ בּוֹ; וְאֶחָד הַנוֹגֵעַ בְּזָב, אוֹ הַנִּבְעֵל מִן הַזֵּב.

ד. הַנִּדָּה, וְהַזֵּכָה, וְשׁוֹמֵרֶת יוֹם כְּגֹנֵד יוֹם, וְהַיּוֹלֶדֶת אֶף עַל פִּי שְׁלֹא רֵאתָ דָם - כֵּלָּן מִטְמָאוֹת לְמַפְרַע מַעַת לַעַת, אוֹ מִפְּקִידָה לְפְקִידָה [- מִהַבְדִּיקָה הָאֲחֵרוֹנָה]; וְזֶה הוּא נִקְרָא 'מַעַת לַעַת' שֶׁבִּנְדָה. כִּיצַד? אִשָּׁה שֶׁהִיתָה טְהוֹרָה, וְאֵין לָהּ וָסֵת [- כְּבִישׁוֹת], וּבִדְקָה עֲצָמָה בְּשִׁחְרִית וּמִצָּאָה טְהוֹר, וּבְחֻצֵּי הַיּוֹם בִּדְקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה דָם - הֵרִי כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָּ מִשְׁעַת פְּקִידָה [- בְּדִיקָה] רֵאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה הַשְּׁנִיָּה, טְמֵאוֹת לְמַפְרַע. וְכֵן אִם בִּדְקָה הַיּוֹם וּמִצָּאָה טְהוֹר, וְלֵאחֶר שָׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּדְקָה וּמִצָּאָה דָם - הֵרִי כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָּ מַעַת שֶׁמִּצָּאָה דָם עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת לְמַפְרַע טְמֵאוֹת. וְעַד [- בְּדִיקָה] שֶׁלֵּאחֶר הַתְּשֻׁמִּישׁ, הֵרִי הוּא כְּפִקְדָה; וְשֶׁלִּפְנֵי הַתְּשֻׁמִּישׁ - אֵינוֹ כְּפִקְדָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה בּוֹדֶקֶת בּוֹ יָפָה.

ה. אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וָסֵת, וְרֵאתָ דָם בְּשַׁעַת וָסֵת - דִּיעָה שְׁעָתָה [- טַמְאָה מִכָּאן וְאֵילָן], וְאֵינָה טְמָאָה לְמַפְרַע. הַגִּיעַ שְׁעַת וָסֵתָה וְלֹא בִדְקָה עֲצָמָה, וְלֵאחֶר יָמִים בִּדְקָה וּמִצָּאָה דָם - הֵרִי זֶה טְמָאָה לְמַפְרַע, וְהֵרִי הִיא בְּחֻזַּק נָדָה מִשְׁעַת וָסֵתָה; וְזֶה הִיא טְמָאָה וָסֵתוֹת הָאֲמֹרָה בְּכָל מְקוֹם. וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָה טְהוֹרָה כְּשֶׁבִּדְקָה אַחֵר הַנִּסֵּת - הֵרִי זֶה טְהוֹרָה.

ו. כָּל אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וָסֵת - תִּקְרֵי בְּעֲצָמָה מִפְּקִידָה, אוֹ מִתְּעַשֻׁשֶׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת [כּוֹאֵבָת] פִּי כְּרָשָׁה וְשִׁפּוּלִי מַעֲיָה, אוֹ אוֹחֲזָתָה צְמֻרִית [צִמְרִמוֹרִית], אוֹ רֵאשָׁה כְּבֹד עָלֶיהָ, אוֹ אֲבִרָה כְּבֹדִין, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ. יֵשׁ אִשָּׁה שֶׁדִּרְכָּה לְרֵאוֹת בַּעַת שִׁתְּחִיל בָּהּ מִקְרָה מֵאֵלוּ, מִיָּד בַּתְּחִלָּתָהּ; וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁתְּמַתִּין בְּמִקְרָה זֶה שְׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם, וְאַחֵר כֶּף תִּקְרָה הַדָּם בְּסוֹף הַנִּסֵּת. הִיתָה לְמוֹדָה [וְגִילָה] לְרֵאוֹת בַּתְּחִלָּתָהּ הַנִּסֵּת, כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָּ בַּתּוֹף הַנִּסֵּת טְמֵאוֹת; הִיתָה לְמוֹדָה לְהִיּוֹת רוֹאֶה בְּסוֹף הַנִּסֵּת, כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָּ בַּתּוֹף הַנִּסֵּת טְהוֹרוֹת; וְאֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת, אֲלָא מִשְׁעָה שֶׁדִּרְכָּה לְרֵאוֹת, עַד עַתָּה שֶׁמִּצָּאָה דָם.

ח. תִּרְשֵׁה שֶׁהִיא הַזֵּב אוֹ הַזֵּכָה מְטִילִין בּוֹ מִי רִגְלִיהֶן, וְכִבְסוּ [- שִׁטְטוּ] - פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה, הֵרִי הַמִּשְׁקִין שֶׁכִּבְסוּ בָּהֶן טְמֵאִין; וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שֶׁכִּבְסוּ בְּיָמִים בֵּין שֶׁכִּבְסוּ בְּיָמִי רִגְלִים; שֶׁהִרִי לֹא נִשְׁאָר בּוֹ לַחְלוּחִית מִמִּימֵי רִגְלִים הָרֵאשׁוֹנוֹת.

ט. זָכָה שֶׁנֶּעְקְרוּ [וְלֹא יֵצְאוּ מִגּוֹפָה] מִימֵי רִגְלִיהָ בְּסוֹף שִׁבְעַת יָמֵי הַסְּפִידָה, וְיָרְדָה וְטָבְלָה, וְהִטְלָה מַיִם אַחֵר הַטְּבִילָה - הֵרִי הֵן סָפֵק אִם אַחֵר עֲקִידָה הוֹלְכִין, וְזָכָה הִיתָה, אוֹ אַחֵר יִצִּיאָהּ, שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכֵן גּוֹיָה שֶׁנֶּעְקְרוּ מִימֵי רִגְלִיהָ, וְנִתְגַּיְרָה וְטָבְלָה, וְהִטְלָה מַיִם אַחֵר שֶׁטָּבְלָה - הֵרִי זֶה סָפֵק אִם אַחֵר עֲקִידָה הוֹלְכִין, וְהֵרִי הֵם כְּמִי רִגְלֵי הַנִּזְכָּרִי, אוֹ אַחֵר יִצִּיאָהּ, וְהֵרִי הֵן כְּמִימֵי רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִין.

י. הַעֲבָדִים מִטְמָאִין בְּזִיבָה וּבְנִדָּה, כִּיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל הַגּוֹיִם אֵין מִטְמָאִין, לֹא בְּזִיבָה וְלֹא בְּנִדּוֹת וְלֹא בְּלִדָּה - דִּין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם: אִישׁ אִישׁ, כִּי יִהְיֶה זָב" - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְמָאִין בְּזִיבָה, לֹא הַגּוֹיִם. וְחֻכְמִים גְּזָרוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם שֶׁיִּהְיוּ טְמֵאִים כְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם, זָכָרִים וְנָקֵבוֹת; וְהוּא - שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְנִמְעָלָה; אֲבָל הַקְּטָנִים לְמַטָּה מִזְּמַן זֶה, לֹא גְזָרוּ עֲלֵיהֶם טְמָאָה - שֶׁעָקַר הַגּוֹיָה, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תִינוּק יִשְׂרָאֵל רִגִּיל אֲצִל הַגּוֹי כְּמִשְׁכָּב זָכוֹר, וּפְחוּת מִזְּמַן זֶה, אֵין בִּיאָתָן בִּיאָה. בַּעַת שֶׁגְזָרוּ עָלֶיהֶן, לֹא גְזָרוּ עַל שִׁכְבַּת זָרַע שְׁלֵהֶן; אֲלָא שִׁכְבַּת זָרַעוֹ שֶׁל גּוֹי טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי כֵּה לֹא גְזָרוּ עָלֶיהָ טְמָאָה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמָאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - שֶׁהִרִי הַכָּל יוֹדְעִין שֶׁאֵלוֹ הֵיוּ זָבִין דִּין תּוֹרָה, הִיתָה שִׁכְבַּת זָרַע אֵב טְמָאָה כְּשִׁכְבַּת זָרַע הַזֵּב; וּמֵאַחֵר שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁטְמָאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לְשׁוֹף עָלֶיהֶן תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים. נִמְצָאָתָה לָמַד, שֶׁזָּבוּ שֶׁל גּוֹי, וְדָם נָדָה אוֹ דָם זִיבָה וְלִדָּה שֶׁל גּוֹיָה, וְהַגּוֹי וְהַגּוֹיָה עֲצָמָן, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן נִקְיִים מִדָּם וְזָבוּ, וְרַק הַגּוֹיִם, וּמִימֵי רִגְלֵיהֶם, וּמִשְׁכָּבָן וּמִרְכָּבָן, וּבּוֹעֵל גּוֹיָה - כָּל אֶחָד מֵאֵלוֹ אֵב טְמָאָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; לְפִיכָּה, אֵין חִיבִין עָלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁיו, וְאֵין שׁוֹרְפִין עָלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכָלֵן מִטְמָאִים אֲדָם וְכִלִּים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְמָאִין אֲדָם בְּמִשָּׂא - כְּמוֹ הַזֵּב לְכָל דְּבָר, אֲלָא שֶׁהִטְמָאָה מִדְּבָרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָם הַנִּזְכָּרִית, כִּרְקָה וּמִימֵי רִגְלִיהָ - מִטְמָא לַח, וְאֵינוֹ מִטְמָא יָבֵשׁ.

פֶּרֶק ג

א. בּוֹעֵל נָדָה - כְּנִדָּה, שֶׁהוּא אֵב מֵאַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁל תּוֹרָה; מִטְמָא כָּלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְמָא אֲדָם בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, וּמִטְמָא בְּהֶסֶט [הַחֹזֵק], וּמִטְמָא מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב כְּנִדָּה.

ב. אֵין מִשְׁכָּב בּוֹעֵל נָדָה וּמִרְכָּבוֹ, כְּמִשְׁכָּב נָדָה וּמִרְכָּבָה; שֶׁהַמִּשְׁכָּב וְהַמִּרְכָּב שֶׁדִּרְסָה עָלָיו נָדָה - אֵב מֵאַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת, וּמִשְׁכָּב בּוֹעֵל נָדָה וּמִרְכָּבוֹ - וְלֹד טְמָאָה, כְּכִלִּים שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶן, שֶׁאֵינֶן מִטְמָאִין אֲדָם וְכִלִּים, אֲלָא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בִּלְבַד. וְלָמָּה נִגְרָעָה טְמֵאָה מִשְׁכָּבוֹ מִטְמֵאָה

ז. הוֹאָה כְּתָם [של דם] - טִמְאָה לְמַפְרָע, עַד עֵת הַפְּקִידָה
[הבדיקה האחרונה]. וְכֵן הַבְּגָד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכְּתָם, טִמְא
לְמַפְרָע; עַד כַּמָּה? עַד שֶׁתֵּאמַר: 'בְּדִקְתִּי הַחֲלוּק הַזֶּה, וְלֹא
הָיָה עָלָיו כְּתָם'. אֲפֹלוּ בְּכֶסֶה אוֹתוֹ, וְלֹא בְּדָקָה - טִמְא
מִקֵּדָם הַכּוֹבֵס לְמַפְרָע, עַד שֶׁעַת הַפְּקִידָה. וְאֲפֹלוּ נִמְצָא
הַכְּתָם לֹח - הָרִי זֶה מִטִּמְאָה לְמַפְרָע, עַד שֶׁעַת הַבְּדִיקָה;
שְׁאֵנִי אוֹמֵר: מִיָּמִים הָיָה שָׁם, וְעַתָּה נִפְלוּ עָלָיו מֵיִם וְנִנְעָשָׂה
לֹח.

ח. וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁדִּין שְׁעָתָן [- שִׁטְמָאוֹת רַק מִכָּאן וְלִהְבֵּא] -
כְּתָמָן כְּרֵאִיתָן, וְאִינוּ מִטִּמְאָה אוֹתָן לְמַפְרָע. כָּל אֵלֵי הַנָּשִׁים
הַמִּטְמָאוֹת לְמַפְרָע - בֵּין רוֹאֶה דָם בֵּין מוֹצֵאָה כְּתָם,
מִטְמָאוֹת מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב לְמַפְרָע לְטִמְאָה אֲדָם וּבְגָדִים; וְכֵן
רָקֵן וְיָמִימִי רִגְלֵיהֶן, טִמְאִין לְמַפְרָע. וְאֲפֹלוּ כָּלִי חֲרָשׁ הַמִּקְרָף
צָמִיד פָּתִיל [כִּיסוּי מִהוֹדֵק], מִטְמָאוֹת אוֹתוֹ לְמַפְרָע; אֲבָל
אֵינָן מִטְמָאוֹת אֵת הַבוֹעֵל לְמַפְרָע מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֲלֹא
מִשּׁוּם נִגְעָה בְּלִבָּד. וְכָל הַרוֹאֶה כְּתָם - הַבוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחֵר
שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם, טִמְא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה.

ט. מַעֲבֵרֶת שֶׁהוֹצִיָּא הַעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהִחֲזִירָהּ - אִמּוֹ טִמְאָה
לָדָה. וְטִמְאָת יוֹלְדֶת יָד, וְטִמְאָת מַעַת לַעַת אוּ מִפְּקִידָה
לְפִקִּידָה לְמַפְרָע כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְטִמְאָת וְסִתּוֹת, וְטִמְאָת
כְּתָמִים - הַכֹּל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְטִמְאָתָן בְּסִפְקָה. לְפִיכָף, אֵין
שׁוֹרְפִין עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, אֲלֹא תוֹלִין; וְכֵן חֲלִין
שֶׁנִּנְעָשׂוּ עַל טְהֻרַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּטְמָאוּ בָּאֵלוּ, תוֹלִין. אֲבָל
הַנִּנְעָשִׁים עַל טְהֻרַת הַתְּרוּמָה, וְחֲלִין הַטְּבוּלִין לַחֲלָה [שֶׁלֹּא
הוֹפְרָשָׁה מִהֶם חֲלָה] - אֵין מִטְמָאִין בְּכָל אֵלֵי הַטְּמָאוֹת שֶׁהֵן
מִדְּבָרֵיהֶם. נִמְצָאֵת לְמַד, שֶׁכָּל אַחַת מֵאֵלֵי הַנָּשִׁים, וּמִשְׁכָּבָן
וּמִרְכָּבָן, וְרָקֵן וְיָמִימִי רִגְלֵיהֶן, וּבוֹעֵל רוֹאֶה כְּתָם מֵאַחֵר
שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם, וּבוֹעֵל יוֹלְדֶת מֵאַחֵר שֶׁיִּצָּא הָאֶבֶר וְחִזֵּר -
כֹּלָן אֲבוֹת טִמְאָת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ג

פֶּרֶק ד

א. אֲרָבַע נָשִׁים שֶׁהֵן דִּין שְׁעָתָן [טִמְאָאוֹת רַק מִכָּאן וְלִהְבֵּא]
וְאֵינָן מִטְמָאוֹת לְמַפְרָע; וְאֵלֵי הֵן - מַעֲבֵרֶת, וּמִנִּיקָה, וּבִתּוּלָה,
וְזִקְנָה. אִיזוֹ הִיא מַעֲבֵרֶת? מִשִּׁכְּבָה עֲבָרָה [- ג' חוֹדָשִׁים]. הִיתָה
בְּחֻזְקַת מַעֲבֵרֶת וְרָאָת דָם, וְאַחֵר כֹּף הַפִּילָה רִיחַ [- שֶׁלִּפּוּחִית
רִיקָה] אוּ דָבָר שֶׁאִינוּ וְלֹד - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַתָּהּ, וְדִיָּה שְׁעָתָה;
רָאָת דָם, וְאַחֵר כֹּף הַכּוֹבֵס עֲבָרָה - הָרִי זֶה מִטְמָאָה לְמַפְרָע [-
מַעַת לַעֲתָן], כָּל הַנָּשִׁים. אִיזוֹ הִיא מִנִּיקָה? כָּל עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ מִיּוֹם הַלָּדָה; אֲפֹלוּ מֵת בְּנָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אוּ
שֶׁגְּמָלָתָהּ, אוּ נִתְּנָתוּ לְמִנִּיקָה - דִּיָּה שְׁעָתָה. אֲבָל אַחֵר עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מִנִּיקָה וְהוֹלְכָתָה - הָרִי זֶה
מִטְמָאָה לְמַפְרָע, כָּל הַנָּשִׁים. אִיזוֹ הִיא בִּתּוּלָה? כָּל שֶׁלֹּא
רָאָת דָם מִיָּמֶיהָ; בִּתּוּלַת דָּמִים אֲמָרוּ, לֹא בִּתּוּלַת בִּתּוּלִים
[שֶׁלֹּא נִבְעִילָה]. כִּיצַד? אֲפֹלוּ נִשְׁאָת וְרָאָת דָם מִחֻמַּת נִשְׁוֹאִין
[- בִּעִילָה], אוּ יִלְדָה וְרָאָת דָם מִחֻמַּת לָדָה - עֲדִין הִיא בִּתּוּלָה

לְעֵנֶן טִמְאָה, וְדִיָּה שְׁעָתָה. אִיזוֹ הִיא זִקְנָה? כָּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ
שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ, וְלֹא רָאָת דָם. וְאִיזָה הִיא
סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ? כָּל שֶׁחֲבֵרוֹתֶיהָ קוֹרְאִין לָהּ 'זִקְנָה' בְּפִנְיָהּ,
וְאִינָה מִקְפֶּדֶת. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת וְרָאָתָהּ, וְחִזְרָה וְעָבְרוּ
עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת אַחֲרוֹת אוּ פָחוֹת אוּ יָתֵר וְרָאָתָה - הָרִי הִיא
כָּל הַנָּשִׁים, וּמִטְמָאָה לְמַפְרָע.

ב. בִּתּוּלָה שֶׁרָאָת דָם, אֲפֹלוּ שׁוֹפֶטֶת [שׁוֹתֶת דָם] כָּל שֶׁבָּעָה
אוּ דוֹלָפֶת [טִיפִין טִיפִין] - הָרִי זֶה פַּעַם אַחַת; רָאָת דָם וּפִסְקָה,
וְחִזְרָה וְרָאָתָה - הָרִי זֶה שְׁתֵּי פַּעַמִּים.

ג. תִּינָקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּה לְרֵאוֹת [לִפְנֵי גִיל י"ב], וְרָאָת דָם
- פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה, דִּיָּה שְׁעָתָה; רָאָת פַּעַם שְׁלִישִׁית,
מִטְמָאָה לְמַפְרָע. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים [לֵאלֹא רֵאשִׁית],
וְאַחֵר כֹּף רָאָתָהּ - דִּיָּה שְׁעָתָה; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים
אַחֲרִים, וְאַחֵר כֹּף רָאָתָהּ - דִּיָּה שְׁעָתָה; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה
חֲדָשִׁים אַחֲרִים, וְרָאָתָהּ - מִטְמָאָה לְמַפְרָע.

ד. תִּינָקֶת שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּה לְרֵאוֹת [מִגִּיל י"ב], וְרָאָת - פַּעַם
רֵאשׁוֹנָה, דִּיָּה שְׁעָתָה; שְׁנִיָּה, מִטְמָאָה לְמַפְרָע. עָבְרוּ עָלֶיהָ
שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְאַחֵר כֹּף רָאָתָהּ - דִּיָּה שְׁעָתָה; עָבְרוּ עָלֶיהָ
שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֲרִים, וְאַחֵר כֹּף רָאָתָהּ - מִטְמָאָה לְמַפְרָע.
ה. מַעֲבֵרֶת וּמִנִּיקָה וְזִקְנָה וּבִתּוּלָה שֶׁהִגִּיעוּ לְרֵאוֹת, שֶׁרָאוּ
רֵאשִׁית רֵאשׁוֹנָה - דִּין שְׁעָתָן; רָאוּ פַּעַם שְׁנִיָּה - מִטְמָאוֹת
לְמַפְרָע כָּל הַנָּשִׁים, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם רָאוּ הָרֵאשׁוֹנָה בְּאֶנְס
- אֵף הַשְּׁנִיָּה, דִּין שְׁעָתָן.

ו. מַעֲבֵרֶת אוּ מִנִּיקָה שֶׁרָאָת דָם, וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים,
וְאַחֵר כֹּף רָאָת - דִּיָּה שְׁעָתָה; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים
אַחֲרִים, וְרָאָת פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לְרֵאשִׁית רֵאשׁוֹנָה -
מִטְמָאוֹת לְמַפְרָע. הַרוֹאֶה דָם אַחֵר דָם טְהוֹר [- דָם יוֹלֶדֶת עַד
מ' יוֹם לִלְדַת זָכָר וּפ' לְנִקְיָהָ] בְּתוֹךְ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת,
דִּיָּה שְׁעָתָה. וְכָל שֶׁדִּיָּה שְׁעָתָה - אֵף עַל פִּי שֶׁאִינָה מִטְמָאָה
לְמַפְרָע, צָרִיכָה לִהְיוֹת בּוֹדֵקֶת עֲצָמָה תָּמִיד; וְכָל אִשָּׁה
הַמְרַבֶּה לְבָדֶק, מְשַׁבַּחַת - חוּץ מִן הַנִּדָּה יוֹשֶׁבֶת עַל דָם טְהוֹר,
שֶׁאֵין הַבְּדִיקָה מוֹעֵלֶת לָהּ כְּלוּם.

ז. חֲכָמִים תִּקְנוּ לָהּ לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת בּוֹדֵקוֹת עֲצָמָן בְּכָל
יוֹם בְּשַׁחֲרִית, מִפְּנֵי טְהוֹרוֹת שֶׁל עֲרֻבִית [- שֶׁנִּגְעוּ בָהֶן אֲתוּמוֹל],
וּבְעֲרֻבִית, מִפְּנֵי טְהוֹרוֹת שֶׁל שַׁחֲרִית; וְכָל אוֹכֵלֶת תְּרוּמָה,
בּוֹדֵקֶת בְּשָׁעָה שֶׁאוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָהּ. וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֵקֶת בְּשָׁעָה
שֶׁעוֹבֵרֶת [- הוֹלֶכֶת] לְשִׁמּוֹשׁ מִטְמָאָה, מִפְּנֵי הַטְּהוֹרוֹת; אֲבָל אִם
לֹא הִיתָה עוֹסֶקֶת בְּטְהוֹרוֹת, אִינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה לְכַעֲלָה -
שֶׁכָּל הַנָּשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן וְסִת, בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה לְכַעֲלֵיהֶן, כִּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵנֶן נִדָּה.

ח. חֻזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפִרְקָן [- זְמַן רֵאִיִּיתָן]
- בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה, וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדֵקוֹת אוֹתָן. אֲבָל מִשְׁהִגִּיעוּ
לְפִרְקָן - צָרִיכוֹת בְּדִיקָה, וְנָשִׁים בּוֹדֵקוֹת אוֹתָן.

ט. הַחֲרָשֶׁת, וְהַשּׁוּטָה, וְיָמִי שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתָּהּ כְּאֵלֵי - אִם יֵשׁ
לָהֶן פְּקָחוֹת מִתְקַנּוֹת אוֹתָן [הַבּוֹדֵקוֹת וּמַכִּינוֹת אוֹתָן לְטַבִּילָה],
הָרִי אֵלֵי אוֹכֵלוֹת בְּתְרוּמָהּ.

י. כָּל הַכְּתָמִים הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל, בְּחֻזְקַת טִמְאָה; 92

עד מ' יום ללידת זכר ופ' לנקבה] - הרי הוא כדם הנדיות, 47
ומטמא לח ויבש; לא תלה הפתוב בנמים בלבד, אלא 48
בנמים וטבילה. 49
ג. יולדת שנידה לטבל מטמאה לטהרה, ונעקר ממנה דם 50
בירידתה, ויצא חוץ לבין השנים [- מקום מסוים ברחם] - 51
הרי זו טמאה; ואין הטבילה מועלת לדם זה, ואף על פי 52
שעדין הוא בבשרה. ואם נעקר ממנה בעליה מן המקנה 53
- הרי זו טהורה, מפני שהוא דם טהר, והטבילה מועלת 54
לכל הדם המבלע באברים, ומשימה אותו דם טהר. 55
ד. יולדת שטבילה אחר שבכה של זכר, וארבעה עשר של 56
נקבה, או אחר ספירת שבעת ימי נקיים אם היתה יולדת 57
בזוב - הרי היא בכל ימי טהר שלה, כטמא שטבל ועדין 58
לא העריב שמשו. והרי היא כטבול יום, בכל אותן הימים. 59
ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהר, אלא במשלים 60
הימים [- כשימלאו ימי הטוהר] - הרי היא כטבול יום 61
שהעריב שמשו. במה דברים אמורים שהיא כטבול יום? 62
לענין תרומה ומעשר; אבל לקדשים, הרי היא כראשון 63
לטמאה שעדין לא טבל, אלא כמי שנענע בנדה או בטמא 64
מת וכיוצא בהן. נמצאת למד, שהיולדת, בתוך ימי טהר - 65
אזלת במעשר ופוסלת את התרומה כטבול יום, כמו 66
שיתבאר. ואם נפל מרקח ומדם טהרה על כפר של תרומה 67
- הרי הוא בטהרה; שמשקה טבול יום טהור, כמו 68
שיתבאר; ומטמא את הקדשים כולד הטמאות, עד 69
שמשלים ימי טהר ויהי טהור לכל. ויראה לי, שמאחר 70
שהיא מטמאה את הקדש, שהיא צריכה טבילה בסוף, 71
ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה 72
אחרת לאכילת התרומה. 73
ה. יולדת שהיא מצרעת, וטבילה אחר שבכה של זכר או 74
ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהרה שלה טמא, כרקח 75
וכמימי רגליה, וכלן כמשקין טמאין; שכל הטמאין, משקין 76
היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן - חוץ מן הזב 77
וכיוצא בו, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו אבות 78
הטמאות, כמו שבארנו. 79
ו. זבה קטנה [אשה שראתה יבה יום או יומיים] שטבילה 80
ביום השמור שלה [יום אחרי הראיה] אחר הגן החמה, כמו 81
שבארנו בענין אסור נדה - הרי מגעה ובעילתה תלוין 82
[עומדים בספק]: אם נגמר היום, ולא ראת - כל שנגע בה 83
טהור, ובוטלה טהור ופטור; ואם ראת דם אחר שטבילה - 84
כל טהרות שעשת טמאות, ועושה [מטמאה] משכב ומושב, 85
ובוטלה חב חטאת. טבילה בליל השמור קדם שיעלה עמוד 86
השחר - הרי זו כמי שלא טבילה, ועדין עושה משכב 87
ומושב. 88
ז. היראה דם ביום אחד עשר [של ימי זיבתה], וטבילה לערב 89
ליל שנים עשר - הרי זו מטמאה משכב ומושב, אף על פי 90
שאינה ראויה להיות זבה גדולה, כמו שבארנו בענין אסור 91
נדה. 92
ח. טבילה ביום שנים עשר אחר הגן החמה - אף על פי 93

והבאים מבין הגוים, טהורין. והנמצאים בערי ישראל, 1
טהורין - שלא נחשדו להשליף בתמיהן, אלא מצניעין 2
אותן; לפיכך, כל הפתמין הנמצאים בכל מקום, טהורין - 3
חוץ מן הנמצאים בחרים וסביבות בית הטמאות [- מקום 4
מיוחד לנידיות]. וכלו, טמאתן בספק, כמו שבארנו. 5
יא. כל הפתמים הטמאין, מעבירין עליהן שבעה סממנין 6
[לבדוק אולי הם צבע]; ואחר כך, בין עבר הפתם בין לא 7
עבר, מטבילו וטהור - שאם לא עבר כלל, הרי הוא צבע; 8
ואם עבר או פקה [נחלש], הרי זה פתם, ומאחר שעברו 9
עליו הסממנין, כבר בטל אף על פי שרשומו נפר. ואפלו 10
פתם של דם נדות ודאי - כיון שהעביר עליו שבעת 11
הסממנים, בטל; ומטבילו, ועושה על גביו טהרות. 12
יב. בגד שאבד בו הפתם - מעביר על כל הפגד שבעה 13
סממנים, ומטבילו. אבדה בו שכבת זרע - אם היה [בגד] 14
חדש, בודקו במחט; ואם היה שחוק [משומש], בודקו 15
בחמה [בשמש]. 16
יג. בגד שהיה עליו פתם, והטבילו ועושה על גביו טהרות, 17
ואחר כך העביר על הפתם שבעת הסממנים, ולא עבר - 18
הרי זה צבע, והטהרות שעשה טהורות; ואינו צריך 19
להטבילו פעם אחרת. ואם עבר הפתם, או פקה עינו [נחלש 20
מראהו] - הרי זה פתם, והטהרות טמאות, שהרי הקפיד על 21
הפתם להסירו; וצריך להטבילו פעם אחרת לטהרו. 22
יד. פתם שהעביר עליו ששת סממנים, ולא עבר, ואחר כך 23
העביר עליו צאבון [- סבון], ועבר - הרי הטהרות שנעשו 24
על גביו טמאות; אף על פי שהצאבון מעביר הצבע, הואיל 25
ולא העביר שבעת הסממנין, הרי זה בחזקת פתם, ושמה 26
אלו העביר השביעי, היה עובר. העביר עליו שבעה 27
סממנים, ולא עבר, וחזר והעביר פעם שניה, ועבר - כל 28
הטהרות שנעשו על גביו בין תכבסת ראשונה לשניה, 29
טהורות; וכל הטהרות שנעשו על גביו אחר תכבסת שניה, 30
טמאות; הואיל וגלה דעתו שהוא מקפיד עליו, ורוצה 31
להוציא רשומו - הרי זה טמא, עד שיבטלו ויטבילו. כבר 32
בארנו בהלכות אסורי ביאה, שבעה הסממנין שמעבירין על 33
הפתם מה הם, והיאף מעבירין אותם. 34
טו. האשה שמתה, ויצא ממנה דם - מטמא משום פתם, 35
כדם הנדה; שהמקור, מקומו טמא. אף על פי שיצא הדם 36
אחר שמתה, ואין כאן נדה, הואיל ומקום טמא יצא, 37
מטמא טמאת פתמים. ואם היה בו רביעית - מטמא באהל, 38
ומטמא משום פתם. 39
פרק ה 40
א. הזב, והנדה, והיולדת - לעולם הן בטמאתן, 41
ומטמאין אדם וכלים ומשכב ומרכב, עד שיטבל; ואפלו 42
נתאחרו כמה שנים בלא ראית טמאה, ולא טבלו - הרי הן 43
בטמאתן. 44
ב. יולדת שלא טבילה אחר שבכה לזכר, וארבעה עשר 45
לנקבה - כל דם שתראה, אף על פי שהוא בתוך ימי טהר 46

1 שְׁאֵסוּרָה לְשֵׁמֶשׁ {עַד} לְעָרֵב - אִם שָׁמְשָׁה, בּוֹעֵלָה טְהוֹר;
2 וּמִשְׁכָּבָה וּמִרְפָּכָה טְהוֹרִין, אִף עַל פִּי שְׂרָאָת דָּם בְּיוֹם שְׁנִים
3 עֶשֶׂר אַחֲרֵי הַטְּבִילָה - מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַחֲלַת נֶדֶה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
4 שֵׁם בְּאִסּוּר נֶדֶה, וְאִינוּ מִצְטָרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר. לְפִיכָךְ,
5 אֵינָה צְרִיכָה לְשַׁמֵּר יוֹם שְׁנִים עֶשֶׂר, אֲלָא טוֹבֵלֶת וְעוֹסֶקֶת
6 בַּטְּהוֹרוֹת. אֲבָל הַרְוָאָה דָּם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלֶת בְּיוֹם אֶחָד
7 עֶשֶׂר, וּמִשְׁמֶרֶת אוֹתָהּ; שֶׁאִם תִּרְוָאָה בּוֹ דָּם אַחֲרֵי טְבִילָה -
8 נִטְמָאוּ כָּל טְהוֹרוֹת שֶׁעֲשִׂתָּ, וְנִטְמָא בּוֹעֵלָה, אִף עַל פִּי שְׂאֵינָה
9 רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָכָה גְּדוּלָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שֵׁם בִּנְדָּה.

10 ט. זָכ וְזָכָה גְּדוּלָּה [זב שראה יומיים זובה שראתה שלושה]
11 שֶׁטְּבָלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלֹּהֶן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - לֹא יִתְעַסְקוּ
12 בַּטְּהוֹרוֹת עַד לְעָרֵב; שְׁמָא יֵרָאוּ טְמָאָה, וְיִסְתְּרוּ שְׂבָעֶת יְמֵי
13 הַסְּפִירָה, וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטְּהוֹרוֹת טְמָאוֹת לְמַפְרָע. וְאִף עַל
14 פִּי שֶׁהֵם עוֹשִׂין מִשְׁכָּב וּמִרְפָּכָה לְמַפְרָע - אֵין מִטְמָאִין כְּלִי
15 חֶרֶשׁ בְּהֶסֶט מֵאַחֵר שֶׁטְּבָלוּ, אִף עַל פִּי שֶׁחִזְרוּ וְרָאוּ טְמָאָה
16 וְיִסְתְּרוּ הַכֹּל; וְכָל כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁהִסִּיטוּ עַד שֶׁלֹּא רָאוּ, טְהוֹר.

פָּרָק ו

17
18 א. כָּבֵר בִּאֲרָנוּ, שֶׁהֵזֵב וְחִבְּרִי מִטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב
19 וּמִרְפָּכָה. וְהַמִּשְׁכָּב וְהַמוֹשָׁב אֶחָד הוּא; וְלִמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה
20 מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמִּשְׁכָּב - הָרְאוּי לְשִׁכִּיבָה, וְהַמוֹשָׁב -
21 הָרְאוּי לְיִשְׁכִּיבָה. וּבֵין שִׁשְׁבַּע עַל הַמִּשְׁכָּב, אוֹ שֶׁשְּׁכָב עַל
22 הַמוֹשָׁב - טְמָאָה; לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מְקוֹם 'מִשְׁכָּב'
23 לְבַד, וְהוּא הֵדִין לְמוֹשָׁב. וְאֵינָה הוּא מִרְפָּכָה? זֶה הָרְאוּי
24 לְיִכִּיבָה, כְּגוֹן מִדְּעַת הַחֲמוֹר וְטִפְטִין [- שְׂטִיחַ] הַסּוֹס.

25 ב. הַמִּשְׁכָּב וְהַמִּרְפָּכָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת
26 שֶׁל תּוֹרָה, מִטְמָאִין אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְמָאִין אָדָם
27 בְּמִשָּׂא. וּמָה בֵּין מִשְׁכָּב לְמִרְפָּכָה? שֶׁהַנוֹגֵעַ בַּמִּשְׁכָּב - אִם הָיָה
28 אָדָם, וְנִגַּע בְּכַגְדִּים וּבִשְׂאֵר כָּלִים עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאִיו
29 [- עַדִּין נִגַּע בַּמִּשְׁכָּב וּמִרְפָּכָה] - הָרִי זֶה טְמָאָן, וְעֶשֶׂה אוֹתָן
30 רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה; וְהַנוֹגֵעַ בַּמִּרְפָּכָה - אִינוּ מִטְמָא בְּגָדִים וְלֹא
31 כָּלִים, אֲפֹלוּ בִשְׂעַת מַגֵּעוֹ. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַמִּשְׁכָּב אוֹ אֶת
32 הַמִּרְפָּכָה - הָרִי זֶה מִטְמָא בְּגָדִים וּשְׂאֵר כָּלִים בִּשְׂעַת נִשְׂיָאתוֹ,
33 עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאִיו. וּמִזֵּין שֶׁבִּטְמָאֵת מִרְפָּכָה חֵלֶק מַגֵּעוֹ
34 מִמִּשְׂאוֹ, וּבַמִּשְׁכָּב לֹא חֵלֶק? שֶׁחֶרֶץ הוּא אוֹמֵר בַּמִּשְׁכָּב:
35 "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בַּמִּשְׁכָּב - יִכָּבֵס בְּגָדָיו", וּבַמִּרְפָּכָה הוּא
36 אוֹמֵר: "וְכָל הַמִּרְפָּכָה אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלֶיהָ הֵזֵב - יִטְמָא, וְכָל הַנִּגַּע
37 בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו - יִטְמָא עַד הָעָרֵב", וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ
38 "יִכָּבֵס בְּגָדָיו"; מִלְּמַד, שְׂאִינוּ מִטְמָא בְּגָדִים בִּשְׂעַת מַגֵּעוֹ.

39 וְנֶאֱמַר: "וְהַנוֹשֵׂא אוֹתָם - יִכָּבֵס בְּגָדָיו" - אֶחָד הַנוֹשֵׂא אֶת
40 הַמִּרְפָּכָה אוֹ הַנוֹשֵׂא מִשְׁכָּב, מִטְמָא בְּגָדִים בִּשְׂעַת נִשְׂיָאתוֹ.
41 נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁהֵזֵב וְהִנֵּדָה וְהִיֻּלְּדָתָהּ, וּמִשְׁכָּבָן וְרִקְן
42 וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, וְדָם נֶדֶה וְזָכָה וְיוֹלְדָתָהּ, וְזוּבֵי שֶׁל זָב - כָּל
43 אֶחָד מֵאלוֹ אֵב. וְאָדָם שֶׁנִּגַּע בְּאֶחָד מֵאלוֹ אוֹ נִשָּׂא -
44 מִטְמָא בְּגָדִים וּשְׂאֵר כָּלִים בִּשְׂעַת נִגְיַעְתּוֹ אוֹ בִּשְׂעַת נִשְׂיָאתוֹ,
45 וְאִינוּ מִטְמָא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלִי חֶרֶשׁ; שֶׁכָּל הַמִּטְמָא אָדָם,
46 מִטְמָא כְּלִי חֶרֶשׁ; וְכָל שְׂאִינוּ מִטְמָא אָדָם, אִינוּ מִטְמָא כְּלִי

חֶרֶשׁ. הִנֵּה לְמַדָּתָהּ, שֶׁכָּל טְמָא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "יִכָּבֵס בְּגָדָיו" -
47 הָרִי זֶה מִטְמָא בְּגָדִים שֶׁיִּגַּע בָּהֶן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ
48 מִמִּטְמָאִיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה כְּמוֹהוּ; וּמִטְמָא
49 שְׂאֵר הַכָּלִים בְּכַגְדִּים, חוּץ מִכְּלִי חֶרֶשׁ - שְׂאִינוּ מִטְמָא לֹא
50 אָדָם וְלֹא כְּלִי חֶרֶשׁ, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא פָּרַשׁ. וְכָל טְמָא
51 שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ "יִכָּבֵס בְּגָדָיו" - הָרִי הוּא עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ,
52 כְּאַחֲרֵי שֶׁפָּרַשׁ; שְׂאִינוּ מִטְמָא בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלָד; וְאֵין
53 צְרִיף לֹאמֵר שְׂאִינוּ מִטְמָא אָדָם, וְלֹא כְּלִי חֶרֶשׁ. לְפִיכָךְ,
54 הַנוֹגֵעַ בַּמִּרְפָּכָה, אִינוּ מִטְמָא בְּגָדִים בִּשְׂעַת מַגֵּעוֹ; וְהַנוֹשֵׂא אֶת
55 הַמִּרְפָּכָה, מִטְמָא בְּגָדִים בִּשְׂעַת נִשְׂיָאתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

56 ג. כָּל הַכָּלִים שֶׁיִּנְשְׂאוּ [יִמְצְאוּ] לְמַעַלָּה מִן הַזָּב [אֲע"פ שְׂאִינן
57 נִגְעִין בּוֹ], הֵן הַנִּקְרָאִין 'מִדְּרָגָה' - וְהֵן פֶּלֶן כָּלִים שֶׁהוּא נִגַּע
58 בָּהֶן - שֶׁהֵן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה, וְאֵינָן מִטְמָאִין לֹא אָדָם וְלֹא
59 כָּלִים; אֲבָל מִטְמָאִין אֲכָלִין וּמִשְׁקִים, כְּשֶׁאֲרֵי וְלִדּוֹת הַטְּמָאָה.
60 וְטְמָאֵת מִדְּרָגָה, מִדְּכִרְיָהֶם [מִדְּבַרְבָּן].

61 ד. הַזָּב וְהַזָּכָה וְהַנֶּדֶה וְהַיּוֹלְדָתָהּ וְהַמְצָרָע שְׁמָתוֹ - הָרִי הֵן
62 מִטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמִרְפָּכָה אַחֲרֵי מִיתָתָן, כְּשֶׁהָיוּ כְּשֶׁהָיוּ חַיִּין, עַד
63 שִׁימוּק [יִרְמָק] הַבֶּשֶׂר; וְטְמָאָה זֹאת מִדְּכִרְיָהֶם - גְּזֵרָה שְׁמָא
64 יִתְעַלֵּץ אֶחָד מֵאלוֹ, וְיִדְמוּ שְׁמָתָהּ, וְהוּא עֲדִין לֹא מֵת. נִמְצָא
65 מִשְׁכָּבָן וּמִרְפָּכָן שֶׁלֹּא אַחֲרֵי מִיתָהּ, אֵב טְמָאָה שֶׁל דְּכִרְיָ
66 סוֹפְרִים. אֲבָל נִכְרִי שְׁמָתָהּ, אִינוּ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב; שֶׁחֶרֶץ כְּשֶׁהוּא
67 חַי אִינוּ מִטְמָא אֲלָא מִדְּכִרְיָהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

68 ה. כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָהּ שׁוֹמֵעַ 'טְמָאֵת מִשְׁכָּב וּמִרְפָּכָה', אִינוּ
69 שִׁינֵּעַ [בִּידִין] הַטְמָא בַּמִּשְׁכָּב אוֹ בַּמִּרְפָּכָה שֶׁיִּנְשָׂא עָלֵיהֶם;
70 אֲלָא אֲפֹלוּ אֲבָנִים גְּדוּלוֹת לְמַעַלָּה מִן הַכָּלִי הַעֲשׂוֹי לְמִשְׁכָּב
71 אוֹ לְמִרְפָּכָה, וְנִשָּׂא הַזָּב עַל הָאֲבָנִים לְמַעַלָּה - נִטְמָא
72 הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְפָּכָה, וְנִעֲשֶׂה אֵב טְמָאָה. אֲפֹלוּ אֲלֵף מִשְׁכָּב
73 אוֹ מִרְפָּכָה זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, וְאֲבָן עַל הָעֲלִיּוֹן, וְיִשֵּׁב אֶחָד
74 מִמִּטְמָאִי מִשְׁכָּב וּמִרְפָּכָה לְמַעַלָּה מִן הָאֲבָן - נִטְמָאוּ הַכֹּל.
75 וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּב הַנוֹגֵעַ בְּאֶרֶץ, אוֹ הַמִּשְׁכָּב שֶׁלְּמַעַלָּה [הַעֲלִיּוֹן]
76 - אִם נִגַּע בּוֹ [- בִּבְאֵר] בִּשְׂעַת שְׁכִיכָתוֹ, כָּל אֶחָד מֵהֶם אֵב
77 הַטְמָאָה. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִמִּטְמָאִי מִשְׁכָּב לְמִטָּה, וְאֲבָן עַל
78 גִּבּוֹ, וְאֲכָלִין וּמִשְׁקִין וְכָלִים וְאָדָם עַל גִּבּוֹ הָאֲבָן, זֶה לְמַעַלָּה
79 מִזֶּה - פֶּלֶן טְמָאִין, וְרֵאשׁוֹן לְטְמָאָה. וְאֶחָד כְּלִי אוֹ אֲכָל אוֹ
80 מִשְׁקָה אוֹ אָדָם הַנוֹגֵעַ בָּזָב, אוֹ כְּלִי אוֹ אֲכָל אוֹ מִשְׁקָה אוֹ
81 אָדָם שֶׁהוּא לְמַעַלָּה עַל הָאֲבָן שֶׁעַל גִּבּוֹ - הַכֹּל וְלֹד הַטְמָאָה;
82 וְאִינוּ מִטְמָא לֹא אָדָם וְלֹא כָּלִים, חוּץ מִן הָאָדָם שֶׁעַל גִּבּוֹ
83 הַזָּב - שֶׁעַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאִיו, מִטְמָא שְׂאֵר כָּלִים, כְּמוֹ
84 שֶׁבִּאֲרָנוּ.

85 ו. הָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁקִין וְהַכָּלִים שְׂאִינָן עֲשׂוּיִין לֹא לְמִשְׁכָּב וְלֹא
86 לְמִרְפָּכָה שֶׁהָיוּ לְמִטָּה, וְיִשֵּׁב הַזָּב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ עֲלִיָּהֶן לְמַעַלָּה,
87 וְלֹא נִגַּע בָּהֶן - פֶּלֶן טְהוֹרִין; אֲבָל אִם הָיָה הָאָדָם לְמִטָּה
88 וְהַזָּב לְמַעַלָּה - אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ נִגַּע בּוֹ, הָרִי זֶה טְמָא
89 מִשּׁוֹם נוֹשֵׂא זָב, כְּכֹל נוֹשֵׂא דְּכָר שֶׁמִּטְמָא בְּמִשָּׂא, שֶׁהַנוֹשֵׂא
90 רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה. הִנֵּה לְמַדָּתָהּ, שֶׁכָּל שִׁיָּהִיָּה לְמַעַלָּה מִן הַזָּב,
91 טְמָא; בֵּין אָדָם, וּבֵין כָּלִים הַעֲשׂוּיִין לְמִשְׁכָּב וּלְמוֹשָׁב
92 וּלְמִרְפָּכָה, בֵּין שְׂאֵר כָּל הַכָּלִים, בֵּין אֲכָלִין בֵּין מִשְׁקִין - הַכֹּל

ה. הִיָּה יוֹשֵׁב עַל גִּבִּי הַמָּטָה, וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע
רְגְלֵי הַמָּטָה - כֵּלָן טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ יְכוּלָה לַעֲמֹד עַל
שֵׁלֶשׁ.

ו. הִיָּה רוֹכֵב עַל גִּבִּי בַּהֶמָּה, וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע
רְגְלֵיהָ - כֵּלָן טְהוֹרוֹת. וּמִפְּנֵי מָה הֵן טְהוֹרוֹת? מִפְּנֵי שֶׁבַּהֶמָּה
יְכוּלָה לַעֲמֹד עַל שֵׁלֶשׁ, וְנִמְצְאוּ הֶרְבֵּיעִית מִסִּיעַ, וּמִסִּיעַ אֵין
בּוֹ מָמֵשׁ. וְהוּאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לִהְיוֹת מִסִּיעַ, וְאֵין אָנוּ
יודְעִים אִיזוֹ יָד וְאִיזוֹ רֶגֶל הִיא שְׁלֹא הִיָּה נִשְׁעָן עָלֶיהָ - הֲרִי
לֹא הִחֲזָקָה [בוודאיות] טְמֵאָה בְּאַחַת מֵהֶן; לְפִיכָךְ כֵּלָן
טְהוֹרוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה מִשְׁכָּב אֶחָד מִנֵּה תַּחַת שְׁתֵּי יָדֵי
הַבְּהֶמָּה, אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי רְגְלֶיהָ, אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרֶגְלָהּ - הֲרִי
זֶה טָמֵא; שֶׁהֲרִי וְדָאֵי נִשְׂא הַזֶּבֶב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שְׂאִין הַבְּהֶמָּה
יְכוּלָה לַעֲמֹד עַל שְׁתֵּימָם.

ז. יֹשֵׁב הַטְּמֵא עַל קוֹרֶת בֵּית הַבַּד - הַפְּלִים שֶׁבַּעֲקָל [הסל
שבּו הַזֵּיתִים נִסְחָטִים] טְמֵאִים, שֶׁהֲרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת
הַקוֹרֶת. אָבָל אִם יֹשֵׁב עַל מִכְבָּשׁ [- מִיִּשְׁר הַבְּגָדִים] שֶׁל
כּוֹבֶסִין, הֲרִי הַפְּלִים שֶׁתַּחַת לִיֹּחַ הַמִּכְבָּשׁ טְהוֹרִים; מִפְּנֵי
שֶׁהוּא רְפוּי, וְנִמְצְאוּ מִשְׁעָנֹת הַמִּכְבָּשׁ עַל רְגְלָיו [שֶׁל מַחְבֵּשׁ],
לֹא עַל הַפְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ - שְׂאִם יִרְצֶה אָדָם לְהַכְנִיס סָפִין
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בֵּין הַפְּלִים [- בְּגָדִים] שֶׁתַּחַת הַמִּכְבָּשׁ וּבֵין
הַמִּכְבָּשׁ, מִכְּנִיס אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

ח. זָב שֶׁדָּרַס עַל כְּלִי שְׁלֹא נִעְשֶׂה [- נוֹצָר] לְמִשְׁכָּב אוֹ
לְמוֹשָׁב אוֹ לְמַרְכָּב - אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְמִשְׁכָּב - הוּאִיל
וְלֹא נִגַּע בּוֹ [בִּידוּי], הֲרִי זֶה טְהוֹר, שֶׁהֲרִי אוֹמְרִים לוֹ
[כְּבִיכּוֹל, לְיוֹשֵׁב עָלָיו]: 'עֲמֹד וְנִעְשֶׂה מְלֹאכְתָּנוּ בְּכָלִי זֶה'
[אִינוּ מֵיוֹעַד לִישִׁיבָה]. כִּיצַד? כֶּפֶה סָאָה [- כְּלִי] וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ,
כֶּפֶה עֲרֵכָה וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, אוֹ שִׁיבַשׁ עַל פִּרְכָּת אוֹ עַל קָלַע [-]
מִפְּרֵשׁ] שֶׁל סְפִינָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרִי אֵלּוּ טְהוֹרִים, שֶׁנֶּאֱמַר:
"אֲשֶׁר יֹשֵׁב עָלָיו" - הַמֵּיחָד לִישִׁיבָה, לֹא שְׂאוֹמְרִים לוֹ:
'עֲמֹד וְנִעְשֶׂה מְלֹאכְתָּנוּ', מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה לֹא נִעְשֶׂה לִישִׁיבָה.
הִיָּה הַפְּלִי מְשֻׁמֵּשׁ לִישִׁיבָה, עִם [- בְּנוֹסֵף 7] מְלֹאכְתּוֹ שֶׁנִּעְשֶׂה
לָהּ - הֲרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמִדְרָס; כִּגּוֹן הַרְדִּיד [צַעֲיָף גְּדוּל],
וְהַחֲלוּק, וְהַטְּלִית, וְהַתְּרָמֶל [יִלְקוּס], וְהַחֲמַת - שְׂאֵף עַל פִּי
שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם לֹא נִעְשֶׂה מִתְּחִלָּתוֹ לְמִשְׁכָּב, הֲרִי הוּא
מְשֻׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב [לשִׁכְיָה] עִם [בְּנוֹסֵף 7] מְלֹאכְתּוֹ; וְכֵן
כָּל כִּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ. וּבַהֲלָכוֹת בָּלִים אֲבָאָר כָּל הַפְּלִים הַמְטַמְּאִין
בְּמִדְרָס, וְכָלִים שְׂאִין מִטְּמֵאִין בְּמִדְרָס, וְאִיזָה כְּלִי רְאוּי
לִישִׁיבָה, וְאִיזָה רְאוּי לִשְׁכִּיבָה, וְאִיזָה רְאוּי לִרְכִּיבָה.

פָּרָק ח

א. כִּבְר בְּאַרְנוֹ בְּתַחֲלַת סִפְרָהּ, שְׂאִם הִסִּית [הִזִּיז] הָאָדָם
אֶת הַטְּמֵאָה שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּמִשְׂא, נְטֵמָא מִשּׁוּם נוֹשָׂא;
אָבָל אִם הִסִּיטָה הַטְּמֵאָה אֶת הָאָדָם, לֹא נְטֵמָא.
ב. אֵין בְּכָל אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת כֵּלָן, טְמֵאָה שְׂאִם תִּסִּית אֶת
הָאָדָם הַטְּהוֹר אוֹ אֶת הַכְּלִי הַטְּהוֹר, וְתִטְמֵא אוֹתָן - אָלֹא
הַזֶּבֶב אוֹ חֲבָרִיו בְּלִבָּד; וְזוֹ הִיא הַטְּמֵאָה הִיתְרָה בְּזָב, שְׁלֹא

1 ראשון לטמאָה. וְכָל שִׁיְהִיָּה לְמָטָה מִן הַזֶּבֶב, וְלֹא יִגַּע בּוֹ -
2 טְהוֹר; חוּץ מִן הָאָדָם, אוֹ כְּלִי הַעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב
3 אוֹ לְמַרְכָּב; אָלֹא שֶׁהָאָדָם - ראשון, וְהַפְּלִים הַעֲשׂוּיִים
4 לְמוֹשָׁב אוֹ לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמַרְכָּב - אִב הַטְּמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ג

פָּרָק ז

א. הַזֶּבֶב מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב וְאֶת הַמִּשְׁכָּב וְהַמַּרְכָּב בְּחִמְשָׁה
דְּרָכִים - עוֹמֵד, יוֹשֵׁב, שׁוֹכֵב, נֹתֵלָה, וְנִשְׁעָן. כִּיצַד? כְּלִי
הַעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמַרְכָּב, אֶפְלוּ הִיָּה תַּחַת
הָאָבָן - אִם עֲמֹד אֶחָד מִמִּטְמְאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאָבָן, אוֹ יֹשֵׁב
עָלֶיהָ, אוֹ שׁוֹכֵב אוֹ נִשְׁעָן עָלֶיהָ, אוֹ נֹתֵלָה בָּהּ - הוּאִיל
וְנִתְּנָשָׂא עַל הַכְּלִי הַזֶּה מִכָּל מְקוֹם, נְטֵמָא וְנִעְשֶׂה אָב. וְכָל
אֶחָד מִחִמְשָׁה דְּרָכִים אֵלּוּ, הוּא הַנִּקְרָא 'מִדְרָס' בְּכָל מְקוֹם.
ב. וְכֵן הַמִּשְׁכָּב וְהַמַּרְכָּב מְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים
15 - בְּחִמְשָׁה דְּרָכִים אֵלּוּ שְׁמִינִי, וּבְמַגָּע, וּבְמִשְׂא. כִּיצַד?
16 מִשְׁכָּב אוֹ מַרְכָּב שֶׁדָּרַס עָלָיו הַזֶּבֶב, וְנְטֵמָא בְּמִדְרָסוֹ - הַנּוֹגֵעַ
17 בּוֹ אוֹ הַנוֹשָׂאוֹ, טְמֵא. וְכֵן הַיּוֹשֵׁב עָלָיו, אוֹ הַעוֹמֵד, אוֹ
18 הַשׁוֹכֵב, אוֹ הַנֹּתֵלָה, אוֹ הַנִּשְׁעָן - אֶף עַל פִּי שֶׁהִיתָה אָבָן
19 מְבֻדֶּלֶת בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַמִּדְרָס, הֲרִי זֶה נְטֵמָא, שֶׁנֶּאֱמַר:
20 "וְהַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֹשֵׁב עָלָיו הַזֶּבֶב - יְטַמֵּא". מִפִּי
21 הַשְּׂמוּעָה [מִחִמְשָׁה רִבּוּיָן] לְמַדוֹ, שֶׁמְקוֹם שֶׁהַזֶּבֶב יוֹשֵׁב וּמְטַמֵּא,
22 אִם יֹשֵׁב שָׁם הַטְּהוֹר - נְטֵמָא; מָה הַזֶּבֶב מְטַמֵּא מַרְכָּב וּמוֹשָׁב
23 שֶׁתַּחַת הָאָבָן - אֶף הַטְּהוֹר מִתְטַמֵּא מִן הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמַּרְכָּב
24 שֶׁהוּא מִתַּחַת הָאָבָן, וְאֶף עַל פִּי שְׂאִין הַזֶּבֶב שָׁם עַל הַמִּשְׁכָּב.
25 וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַמִּדְרָס - מְטַמֵּא בְּגָדִים כָּל זְמַן
26 שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמְאָיו [- עַדִּין נּוֹגַע בָּהֶם], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ג. אֵין הַזֶּבֶב מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב, עַד שִׁינָשָׂא רְבוֹ עַל הַמִּשְׁכָּב
אוֹ הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמַּרְכָּב; וְכֵן הַטְּהוֹר שֶׁדָּרַס עַל מִדְרָס הַזֶּבֶב -
29 אִינוֹ מִתְטַמֵּא מִחֲמַת הַמִּדְרָס, עַד שִׁינָשָׂא רְבוֹ עָלָיו. אָבָל אִם
30 נִשְׂא מַעוּטוֹ - הוּאִיל וְלֹא נִגַּע, הֲרִי זֶה טְהוֹר. כִּיצַד? מִקְצַת
31 הַטְּמֵא עַל הַמִּשְׁכָּב, וּמִקְצַת הַטְּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב -
32 הַמִּשְׁכָּב טְהוֹר, וְהַטְּהוֹר שֶׁנִּשְׂא מִקְצַתוֹ עָלָיו טְהוֹר. הַטְּמֵא
33 שֶׁנִּשְׂא רְבוֹ עַל מִקְצַת הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמַּרְכָּב, נְטֵמָא הַמִּשְׁכָּב
34 כֵּלָּו וְהַמַּרְכָּב כֵּלָּו; וְכֵן הַטְּהוֹר שֶׁנִּשְׂא רְבוֹ עַל מִקְצַת הַמִּדְרָס
35 - נְטֵמָא, וְאֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׂא אָלֹא עַל מִקְצַת הַמִּשְׁכָּב.
ד. זָב שֶׁהִיָּה מְטָל עַל חִמְשָׁה סִפְסָלִין שֶׁהֵן מְנַחֲיין לְאַרְבָּן -
37 טְמֵאִין, שֶׁהֲרִי נִשְׂא רְבוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן; הִיָּה מְנַחֲיין לְרֵחֶבֶן
38 - טְהוֹרִין, שֶׁהֲרִי לֹא נִשְׂא רְבוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן. וְאִם יִשָּׁן
39 עָלֵיהֶם - בֵּין כָּף וּבֵין כָּף טְמֵאִים; שְׂמָא נִתְּהַפֵּף עָלֵיהֶם,
40 וְנִמְצָא רְבוֹ עַל כָּל אֶחָד. הִיָּה מְטָל עַל שִׁשָּׁה כָּלִים הַעֲשׂוּיִים
41 לְמִשְׁכָּב, שְׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנַיִם, וְשְׁתֵּי רְגְלָיו עַל שְׁנַיִם, וְרִאשׁוֹ
42 עַל אֶחָד, וְגוֹפּוֹ עַל אֶחָד - אֵין טְמֵא מִשּׁוּם מִשְׁכָּב אָלֹא זֶה
43 שֶׁתַּחַת גּוֹפוֹ, שֶׁהֲרִי נִשְׂא רְבוֹ עָלָיו; עֲמֹד עַל שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת,
44 וְרִגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרִגְלוֹ שְׁנִיָּה עַל הַשְּׁנִי - שְׁנִיָּהֶם טְמֵאִין.

1 מצינו כמותו בכל התורה - שאם הסיט את הטהורין,
2 טמאין. כיצד? היתה קורה מטלת על ראש הגדר, ואדם
3 טהור או כלים, אפלו כלי חרש, על קצתה, והניד הנזב את
4 הקצה השני - הואיל ונתנדנדו מחמת הנזב, הרי זה כמי
5 שנגע בהן; וטמאין, ונעשו ראשון לטמאה, דין תורה. ואין
6 צריך לומר, שאם נשא הנזב את האדם או את הכלים,
7 שטמאין. ואחד זב או זבה ונדה ויולדת בכל אלו הדברים.
8 הגה למדת, שאדם הטהור שהסיט את הנזב, נטמא משום
9 נושא זב; והנזב שהסיט את הטהור, בין אדם בין כלים,
10 אפלו כלי חרש - טמאין, מפני שגדת הנזב לאחרים כאלו
11 נגע בהן.

12 ג. חמר בהסט הנזב ממגעו - שאם נגע בכלי חרש המקף
13 צמיד פתיל [- כיסוי מהדוק], טהור; ואם הסיטו, טמאהו.
14 וכן כלי חרש שהוא נבוב [חלול] ככדור, ועדין לא נעשה
15 לו פה [פתח], כמו לפסין ארניות [מחבתות מחוברות]. כך
16 נראה החרס בתהליך הייצור - אם הסיט הנזב, טמאין; ואף
17 על פי שהם טהורות באהל המת, שהרי הם בכלי חרש מקף
18 צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחט שהיתה בלועה בתוך
19 העץ, וטבעת הבלועה בתוך הלבנה, והסיט הנזב את העץ
20 או את הלבנה - נטמאו הכלים הבלועין שבתוכן; וכן כל
21 ביצא בזה.

22 ד. זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרש - הואיל ולא
23 נגע בו מתוכו ולא הנידו - הרי זה טהור; שאין הנדה
24 וכיצא בה מטמאין לאברים [- באבריהם בלבד].
25 ה. זב שהיה קנה אחוז בתוך קמטו [- קמט בגופו], והסיט
26 בקצה הקנה אדם או כלים - הרי הם טהורין, שגאמר: "וכל
27 אשר יגע בו הנזב, וידי לא שטף במים"; מפי השמועה
28 למדו, שהכתוב הזה מדבר בהסט הנזב, והוציאו בלשון
29 נגיעה; מה נגיעה בידיו והדומה לידיו משאר גופו הגלוי
30 אצל נגיעה, אף הסטו - עד שסיט בגלוי שבגופו, לא
31 שסיט בבית הסתרים [- מקומות מוסתרים בגוף]. היה הקנה
32 בקמטו של טהור, והסיט בו את הנזב - נטמא; שהמסיט
33 את הטמאה כנושא אותה; וכשם שהנושא בבית הסתרים
34 טמא, כמו שבאנו בתחלת ספר זה - כך המסיט בבית
35 הסתרים טמא.

36 ו. הנזב [שנמצא] בכף מאזנים, וכלי העשוי למשקב או
37 למרכב כנגדו בכף שניה - פרע [הכריע] הנזב - הרי הם
38 ככלים שנגע בהן, שהרי הסיטן. פרעו הם - הרי אלו
39 מטמאין משום משקב, ונעשו אב; שהרי נשאו הנזב, וכאלו
40 עמד עליהן. היה בכף שניה שאר כלים, או אכלין ומשקין,
41 או אדם - בין שפרעו הן בין שפרע הנזב, כלן ראשון
42 לטמאה.

43 ז. הנזב והטהור שישבו על הספסל או על הנסר [גזיר עץ],
44 בזמן שהן מחגירין [- מתנדנדין], או שעלו באילן שפחו רע
45 [- חלש], והוא האילן שאין בעבי עקרו [גזעו] כדי לחק
46 [לחקוק מדה של -] רבע הקב, או שעלו בסוכה [- ענף]
47 שפחה רע, והיא שהנחבא בה [כשאוחזה בכף ידו] ודחק

48 [מקפל] אותה תזוז [תתקפל] בו, או שעלו בסלם מצרי [-
49 קטן] שאינו קבוע במסמר, או שעלו על הפכש [- גשר] ועל
50 הקורה ועל הדלת [כשהן מוטות], בזמן שאינן מחברין בטיט
51 - הרי זה טמא מפני שהן מתנדנדין בהן, וכאלו הסיט הנזב
52 את הטהור שעמו. אבל אם ישבו בספינה גדולה שאינה
53 יכולה להמיט [- לנוח] באדם, או על הנסר או על הספסל
54 בזמן שאינן מחגירין, או שעלו באילן ובסוכה שכתן יפה,
55 או בסלם מצרי הקבוע במסמר, או בככש ובקורה ובדלת
56 שהן עשויות בטיט - אפלו עלו מצד אחד, הרי זה טהור.
57 ח. זב וטהור שהיו שניהם כאחד מגיפין [- סוגרים] את
58 הדלת, או פותחין - הרי זה טהור; היה זה מגיף וזה פותח
59 - נטמא. העלו זה את זה מן הבדור - אם הטמא העלה את
60 הטהור - טמאהו, מפני שהסיטו; ואם הטהור העלה את
61 הטמא - נטמא במשא, כמו שבארנו.

62 ט. זב וטהור שהיו מפשילין [- מותחים] בפתלים - אם היה
63 זה מושף הילף, וזה מושף הילף - נטמא. היו אורגין, בין
64 בעומדין בין ביושבין, או טוחנין, או פורקין מן החמור, או
65 טוענין - בזמן שמשאן כבד, הרי זה טמא; ואם היה משאוי
66 קל, טהור.
67 י. טהור שהיה מכה את הנזב, הרי זה טהור. וזב שהכה את
68 הטהור, טמאהו; שאם ימשך הטהור, הרי הטמא נופל,
69 ונמצא כאלו נשען עליו, ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין.
70 יא. זב שנטא מקצתו על הטהור, או טהור שנטא מקצתו
71 על הנזב - נטמא. כיצד? אצבעו של זב שהניחה למעלה מן
72 הטהור, או טהור שהניח אצבעו למעלה מן הנזב - אף על
73 פי שיש ביניהן אבן או קורה וכיצא בהן, הרי זה טמא.
74 וכן חבורי הנזב [דברים המחוברים לגופו] שנטא על הטהור,
75 או חבורי טהור שנטא על הנזב - הרי זה טמא, וכאלו נשא
76 כל אחד מהם עצמו של חברו. ואלו הם החבורים - השנים,
77 והצפרנים, והשער שלהן; ויראה לי שטמאה זו מדבריהם
78 [מדברנן].

פרק ט

80 א. דבר שהיה מחבר בארץ, או מסמר במסמרים - אם היה
81 כחו יפה וחתק, והקיש [דפק] עליו הנזב, וקבע שהקיש הניד
82 כלי או אכלין ומשקין מכח הפיתו, או שהפילן - הרי אלו
83 טהורין. ואם לא היה כחו יפה וחתק, אלא היה מתנדנד, או
84 והקיש עליו הנזב, והפיל או הניד בכת הפיתו כלים או
85 אכלין ומשקין - הרי אלו טמאין; וכאלו הסיטן [הזיזו],
86 שהרי מכחו נפלו. זה הכלל: כל שפפל מכח הסטו, טמא;
87 מכח הרעדה, טהור. כיצד? הקיש על אילן או סוכה [- ענף]
88 שכתן רע, או על סלם מצרי [- קטן] שאינו קבוע במסמר,
89 או על קורה ודלת וככש [- גשר, והם משופעים] שאינן
90 מחברין בטיט, או שהקיש על הגדר [יתד] ועל המנעול ועל
91 המשוט [של ספינה], ובשעה שהקיש הפיל אכלין ומשקין
92 או כלים - אפלו הנידן, ולא נפלו - הרי אלו טמאין. אבל
93 אם הקיש על אילן או על סוכה שכתן יפה, או על סלם

אותו, ואחר כך מקבלין אותו. ומקבלין אותו לטהרת הידים
תחלה, ואחר כך מקבלין אותו לטהרות. ואם אמר: 'איני
מקבל אלא לטהרת ידים', מקבלין אותו; קבל לטהרות ולא
קבל לידים, אף לטהרות אין מקבלין אותו. כשקבלין
אותו, חוששין לו כל שלשים יום, עד שילמד ויהיה רגיל
בטהרות. ואחר שלשים יום משקבל דברי חבירות - הרי
בגדיו טהורין, וכל אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל
הטהרות כשאר החברים, ואף על פי שאינו תלמיד חכמים.
ג. תלמידי חכמים - הרי הם בחזקת טהרה, ונאמנים, ואין
צריכין לקבל דברי חבירות; אבל משתרב בית המקדש, נהגו
כהנים סלסול בעצמן - שלא יהיו מוסרין טהרות אפלו
לתלמיד חכמים, עד שיקבל עליו דברי חבירות.
ד. זקן [תלמיד חכם] יושב בישיבה - אינו צריך לקבל,
שכבר קבל משעה שישב.
ה. המקבל דברי חבירות, צריך לקבל בפני שלשה חברים;
ובני ובני ביתו, אין צריכין לקבל בפני שלשה חברים -
מפני שהוא מלמדן, ומרגילן בדרך טהרה. ואשת חבר ובניו
ובני ביתו ועבדיו, הרי הן כחבר; וחבר שמת - אשתו ובניו
ובני ביתו בחזקת חברים, עד שיחשדו.
ו. אשת עם הארץ, או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו שנמכר
לחבר - הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי חבירות
כבתחלה; אבל אשת חבר, או בתו שנשאת לעם הארץ, וכן
עבדו שנמכר לעם הארץ - אין צריכין לקבל דברי חבירות
כבתחלה.
ז. עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות, והיו לו טהרות
כשהיה עם הארץ, ואמר: 'אני יודע בודאי שלא נטמאו' -
בזמן שנתעסקו בהן אחרים, הרי הן אסורות כשהיו מקדם;
ואם הוא בעצמו נתעסק בהן - הרי אלו מותרות לו, ואסורות
לכל אדם. ונשאל החבר על טהרותיו, ומורה בהן טהרה
לעצמו; ואין חושדין אותו בכך.
ח. חבר שנעשה גבאי [- גובה מיסים] למלך, או מוכס,
וכיוצא בהן - דוחין אותו מחבירותו; פרש ממעשיו הרעים
- הרי הוא ככל אדם, וצריך לקבל דברי חבירות כבתחלה.
ט. עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות, ונחשד לדבר אחד
[בדיני טומאה] - אינו חשוד אלא על אותו דבר. וכל החשוד
לחמור, נחשד לקל; והנחשד לקל, לא נחשד לחמור.
י. חבר הנחשד על הטהרות, כגון שמכר אכלין טמאין
בחזקת שהן טהורין - הרי זה אינו נאמן לעולם, עד שידע
שחזר בתשובה גמורה.
יא. החשוד על השביעית או על התרומה, שמכרן לשם
חלין - הרי זה חשוד על הטהרות; שהחשוד על דבר של
תורה, הרי הוא חשוד על דברי סופרים; והאכלין הטמאין,
אין מטמאין אחרים אלא מדברי סופרים, כמו שיתבאר.
וכל החשוד על דבר - נאמן להעיד בו לאחרים, ולדון בו
[להיות דין] לאחרים; חזקה שאין אדם חוטא כפי שיהגו
אחרים.

מסמר, או על כבש או קורה או דלת המכבדין בטיט, או
על המריש [קורה עבה], או על התנור, ובשעה שהקיש הניד
כלים או אכלין ומשקין - אפלו הפילן, הרי אלו טהורין.
וכן כל כיוצא באלו.
ב. תנור שהיתה הפת דבוקה בו, והקיש על התנור, ונפל
כפר - אפלו היה תרומה, הרי זה טהור; ואם היה חרש מן
התנור מדבק בכפר שנפל - אפלו היה חלין, הרי זה טמא.
ג. אין המשפב או המרכב מטמא כלים או אכלין ומשקין,
אלא במגע בלבד; אבל אם היו כלים או אכלים ומשקין
למעלה מן המדרס, או שהיה המדרס למעלה מהם - אפלו
לא הפסיק ביניהם אלא גר - הואיל ולא נגע בהם, הרי
אלו טהורין. וכן אם הסיט המשפב את הכלים או את
האכלין והמשקין, הרי אלו טהורין.
ד. הזב והטהור שישבו בספינה הקטנה הכולה להמיט [-
לנוד] באדם אחד, או באסדה [- רפודה], או שרכבו על
גבי בהמה - אף על פי שאין בגדיהן נוגעין זה בזה, הרי
בגדי הטהור טמאים מדרס; וטמאתן בספק, שמא דרס הזב
עליהן. וכן נדה שישבה עם הטהורה במטה - בגדיה טמאין
מדרס, חוץ מכפח [- כיפה] שבראשה; וכן הבגדים שבראש
הגס [- תורן] שבספינה, טהורין.
ה. הנדחק ברחים [- מקום הסחינה] שהגוי בתוכן, או זב
וכיוצא בו - הרי בגדיו טמאין מדרס. באיזו רחים אמרו?
ברחים שמנודנין את הקרקע, עד שעוקרין את העומד פאן
ודוחפין אותו ממקומו. ודבר ברור הוא שטמאה זו בספק
- שמא נעקר הטמא, ודרס על בגדי הטהור.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ג

פרק י

א. עם הארץ - אף על פי שישאל הוא, וישנו בתורה
ומצוות - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו [נחשבים] מדרס
לטהרות. ואם נגעו בגדיו באכלין ומשקין, הרי הן טמאין;
ואם נגע בכלי חרש מאוירו, הרי זה טמאהו. ושוהפין את
התרומה על מגען, אף על פי שטמאתן בספק. ואין נאמנים
על הטהרות, לפי שאין בקיאים בדקדוקי טמאות וטהרות;
ולעולם הוא בחזקת טמא, ואינו נאמן על הטהרות עד
שיקבל עליו דברי חבירות [החמדות של "חברים", תלמידי
חכמים]. ומה הן דברי חבירות שיקבל עליו? שיזהר
בטמאות שלא יטמא בהן, ובטהרות שלא יטמא אותן,
ויזהר בנטילת ידים, ובטהרת הידים; ושלא יקח מעם הארץ
לח, ולא יתארח אצל עם הארץ, ולא יארחו אצלו בכסותו
[מעילו].
ב. הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד מהן, אין
מקבלין אותו. ואינוהו שנוהג [מנהג חבורת] בצנעה בתוך
ביתו - מקבלין אותו, ואחר כך מלמדין אותו עסקי טמאה
וטהרה; ואם לא ראינוהו שנוהג בצנעה בביתו - מלמדין

פרק יא

א. כְּבֹר בִּארְנוּ, שְׁעִמִּי הָאֶרֶץ נֶאֱמָנִין עַל טְהַר פֶּת חֲטָאת
 1 [- פרה אדומה]; מִפְּנֵי חֲמִירָתָהּ, אֵין מְזַלְזֵלִין בָּהּ. וְכֵן נֶאֱמָנִין
 2 הֵן עַל טְהַר זֵין וְשִׁמְן שֶׁל נִסְכִּים - אִם אָמְרוּ 'טְהוֹר הוּא',
 3 הָרִי זֶה בְּחֻזַּק טְהָרָה; מִפְּנֵי חֲמִירָתוֹ, נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמָנִין
 4 הֵן עַל הַתְרוּמָה בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת וְהַבְּדִים [- בעונת פתיחתם] -
 5 מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעָם מְטַהְרִין עֲצָמָם וְכַלִּיהֶם, כְּדִי לַעֲשׂוֹת יֵינָם
 6 וְשִׁמְנָם בְּטְהָרָה. עֲבָרוּ הַגָּתוֹת וְהַבְּדִים, אֵינָם נֶאֱמָנִין;
 7 ב. אֲלֹא כֹהֵן שֶׁהֵבִיא לוֹ עִם הָאֶרֶץ חֲבִית זֵין אוֹ שִׁמְן שֶׁל
 8 תְרוּמָה - לֹא יִקְבְּלֶנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֻזַּק טְהָרָה.
 9 הַנִּיחָה עִם הָאֶרֶץ אֲצֻלוֹ עַד גַּת הַבָּאָה, וְהֵבִיאָה לוֹ - יִקְבְּלֶנָה,
 10 אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא מִשָּׁל אֲשַׁתְּקֵד; שֶׁלֹּא גִזְרוּ
 11 עֲלֵיהֶם טְהָרָה בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת וְהַבְּדִים.
 12 ג. עִם הָאֶרֶץ שֶׁנֶּעַל בֵּית בְּדוֹ אוֹ גִּתוֹ בְּשַׁעַת שִׁגְמוֹ הָעָם
 13 לְדֶרֶךְ, וְהוֹלִיךְ אֶת הַמִּפְתָּח מִיָּד לַכֹּהֵן - אֲף עַל פִּי שֶׁשִּׁהָה
 14 כַּמָּה יָמִים אַחֵר שֶׁעֲבָרוּ הַגָּתוֹת - הָרִי הִכְהֵן בָּא וּפִתְחָה
 15 בְּפָנָיו, וּמִטְבִּילוֹ [את עַם הָאֶרֶץ] וְדוֹרָךְ, וְנוֹטֵל תְרוּמָה
 16 בְּטְהָרָה; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן - לֹא יִטַּל תְרוּמָה מֵעַם הָאֶרֶץ אֲלֹא
 17 זֵיתִים אוֹ עֲנָבִים שֶׁאֵינָן מִכְשָׁרִין, שֶׁאֵינָן מִקְבָּלִין טְהָרָה.
 18 ד. הֵבִיא לוֹ עִם הָאֶרֶץ חֲבִית שֶׁל תְרוּמָה בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה,
 19 וְאָמַר: 'בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ', אֲפֹלוּ רִבְעִיעַת - מֵתוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן עַל
 20 טְהַר הַקֹּדֶשׁ, נֶאֱמָן עַל הַכֹּל. אֲפֹלוּ בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת וְהַבְּדִים,
 21 שְׁעִמִּי הָאֶרֶץ נֶאֱמָנִין עַל הַתְרוּמָה - אֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַכֹּל
 22 הָרִיקָן, לֹא־מֵר שֶׁהוּא טְהוֹר לְתְרוּמָה; וְכֵן אֵינָן נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם
 23 עַל כָּלִי רִיקָם, לֹא־מֵר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ.
 24 ה. כָּלִי שֶׁהָיָה בְּתוֹכוֹ זֵין אוֹ שִׁמְן, וְנֶאֱמָנוּ עִם הָאֶרֶץ יוֹשֵׁב
 25 וּמִשְׁמָרוֹ כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נִסְכִּים - הָרִי זֶה נֶאֱמָן עַל טְהַר
 26 הַכָּלִי, וְאֲפֹלוּ קֹדֶשׁ לַגָּתוֹת וְלַבְּדִים בְּשַׁבָּעִים יוֹם; אֲבָל קֹדֶשׁ
 27 לְשַׁבָּעִים, אֵינָן נֶאֱמָנִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׂאֵר אֶרֶץ
 28 יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בִּירוּשָׁלַיִם, נֶאֱמָנִין עַל כָּלִי חֶרֶשׁ הָרִיקָן לֹא־מֵר
 29 שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ לְעוֹלָם; בֵּין כָּלִים דְּקִים בֵּין כָּלִים גָּסִים,
 30 בֵּין שֶׁהָיָה הַכָּלִים רִיקָנִים בֵּין שֶׁהָיָה מְלֵאִים - הָרִי הוּא נֶאֱמָן
 31 עַל הַכָּלִי, אֲף עַל פִּי שֶׁהִמְשִׁקִּין שְׁבִתוֹכּוֹ טְהָרִין; אֲפֹלוּ הָיָה
 32 בְּגִדוֹ שֶׁהוּא מְדֻרָּס בְּתוֹךְ הַכָּלִי, הָרִי הַכָּלִי בְּחֻזַּק טְהָרָה
 33 לְקֹדֶשׁ. וּמִפְּנֵי מָה הִקְלוּ בָּהֶם? מִפְּנֵי שֶׁאֵין עוֹשִׂין כְּבִשּׁוֹנוֹת
 34 [לִיצִיּוֹר כְּלִי חֶרֶשׁ] בִּירוּשָׁלַיִם.
 35 ו. מִן הַמּוֹדְעִית [- מוֹדִיעִין] לְפָנִים [- כֻּלְפֵי יְרוּשָׁלַיִם], נֶאֱמָנִין
 36 עַל כָּלִי חֶרֶשׁ; וּמִן הַמּוֹדְעִית וְלַחֹץ, אֵינָן נֶאֱמָנִין; הַמּוֹדְעִית
 37 עֲצָמָה, פְּעָמִים כָּלפָּנִים וּפְעָמִים כְּלַחֹץ. כִּיצַד? הָיָה חֶבֶר
 38 נִכְנָס, וְעַם הָאֶרֶץ יוֹצֵא וְכָלִי חֶרֶשׁ בִּידוֹ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן
 39 בְּמוֹדְעִית לֹא־מֵר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ; הָיָה שְׁנִיָּה נִכְנָסִין אוֹ
 40 שְׁנִיָּה יוֹצֵאִין - אֵינָן נֶאֱמָן, עַד שֶׁהָיָה לְפָנִים מִן הַמּוֹדְעִית.
 41 ז. קֹדֶר [מוֹכֵר קְדִירוֹת] שֶׁהֵבִיא קְדִירוֹת, וְהִנִּיחָן לְפָנִים מִן
 42 הַמּוֹדְעִית, וּבָאוּ הַלּוֹקְחִין, וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם שֶׁהֵן טְהוֹרוֹת,
 43 וְלָקַח קְדֶרָה וְנִכְנָס בָּהּ - הָרִי הִיא טְהוֹרָה לְקֹדֶשׁ, אֲבָל לֹא
 44 לְתְרוּמָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּארְנוּ. לָקַח קְדֶרָה, וְיָצָא בָּהּ חוּץ לְמוֹדְעִית

47 - הָרִי זֶה טְהָרָה, בֵּין לְתְרוּמָה בֵּין לְקֹדֶשׁ; אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן הֵן
 48 הַקְדְּרוֹת, וְהוּא הַקֹּדֶר עֲצָמוֹ - אֵינָן נֶאֱמָן אֲלֹא לְפָנִים מִן
 49 הַמּוֹדְעִית.
 50 ח. הַלּוֹקַח כָּלִי חֶרֶשׁ מִן הַכְּבָשָׁן בְּכָל מָקוֹם - הָרִי אֲלוֹ
 51 טְהוֹרִין בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתְרוּמָה, וְאֵין אֲמֹרִין: 'שִׁמָּא נִגַּע
 52 בָּהֶן עִם הָאֶרֶץ'; וְאֲפֹלוּ לָקַח מִן הַסֶּדֶר הָרָאשׁוֹן [שׁוּרָה
 53 הָרָאשׁוֹנָה], וְאֲף עַל פִּי שֶׁהַכְּבָשָׁן פְּתוּחַ וְכָבֵד נִלְקַח חֲצִיו;
 54 שֶׁלֹּא גִזְרוּ טְהָרָה עַל כָּלִים שֶׁבְּכָבָשָׁן.
 55 ט. טְהָרָה עִמִּי הָאֶרֶץ בְּרָגֵל [מַשְׁלוּשַׁת הָרִגְלִים], כְּטָהָרָה הִיא
 56 חֲשׂוּבָה - שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲבָרִים [נִחְשָׁבִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים]
 57 בְּרָגֵל, וְכַלִּיהֶם כָּלִים וְאֲכִלְיָהֶם וּמִשְׁקִיהֶם טְהוֹרִים בְּרָגֵל, מִפְּנֵי
 58 שֶׁהַכֹּל מְטַהְרִין עֲצָמָם וְעוֹלִים לְרָגֵל. לְפִיכָךְ הֵם נֶאֱמָנִים בְּכָל
 59 יָמוֹת הָרָגֵל, בֵּין עַל הַקֹּדֶשׁ בֵּין עַל הַתְרוּמָה; וּמִשְׁעֵבֶר הָרָגֵל,
 60 חוּזְרִין לְטְהָרָתָן.
 61 י. הַפּוֹתַח חֲבִיתוֹ וְהַמַּתְחִיל בְּעֶסְתּוֹ בְּרָגֵל [וּמוֹכֵר מֵהֶם], וְעֵבֶר
 62 הָרָגֵל - הָרִי שָׂאֵר הַחֲבִית וְשָׂאֵר הָעֶסֶה בְּחֻזַּק טְהָרָה, שֶׁהָרִי
 63 נִגַּעוּ בָּהּ עִמִּי הָאֶרֶץ; וְאֲף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהּ אֲלֹא בְּזִמָּן
 64 שֶׁהוּא כְּחֶבֶר, אֵינָה טְהוֹרָה אֲלֹא בִּימֵי הָרָגֵל בְּלֶבֶד.
 65 יא. אַחֵר הָרָגֵל, בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, הָיָה מִטְבִּילִין אֶת כָּל
 66 הַכָּלִים שֶׁהָיָה בְּמִקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן עִמִּי הָאֶרֶץ בְּרָגֵל
 67 בְּשַׁעַת הַחֵג. וּלְפִיכָךְ הָיָה אֲמֹרִין: 'הִזְהָרוּ שֶׁלֹּא תִגְעוּ
 68 בְּשַׁלְחָן', בְּשַׁעַת שִׁמְרָאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רָגְלִים; כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה
 69 טְמֵא בְּמִגְעָן אַחֵר הָרָגֵל, וְנִמְצָא צְרִיף טְבִילָה וְהַעֲרַב שְׁמֶשׁ
 70 [שְׁקִיעַת הַחֲמָה], וְנֶאֱמַר בְּלַחֶם הַפָּנִים: "לִפְנֵי תְמִיד". וְכָל
 71 הַכָּלִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהַעֲרַב שְׁמֶשׁ, חוּץ מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּהָב
 72 וּמִמִּזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת - מִפְּנֵי שֶׁצְּפוּיָהֶם כְּכַטְלִין לְגִבְיָהֶם.
 73 יב. עִם הָאֶרֶץ שֶׁאָמַר: 'טְהוֹר אָנִי מִטְּמֵאֹת מֵת', אוֹ שֶׁאָמַר:
 74 'כָּלִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאֹת מֵת' - נֶאֱמָן, וּמִטְבִּילִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם
 75 טְהָרָה עִם הָאֶרֶץ בְּלֶבֶד; וְצְרִיף הַעֲרַב שְׁמֶשׁ, וְאֵינָן צְרִיף
 76 הַזֶּהָ [מִמִּי פְרָה אֲדוּמָה]. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁשְׂאֻלוֹ
 77 וְאָמַר 'טְהוֹר הוּא'. אֲבָל הַלּוֹקַח כָּלִי סֶתֶם מִרְשׁוֹת עִם הָאֶרֶץ
 78 - חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא טְמֵא מֵת הוּא, וּמִזִּין עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי
 79 כָּל הַכָּלִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם; שֶׁלֹּא גִזְרוּ
 80 טְהָרָה עַל הַכָּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
 81 בְּטְמֵאֹת הַסִּפְּקוֹת.

פרק יב

א. הַמִּפְקִיד כָּלִים אֲצֵל עִם הָאֶרֶץ, אוֹ שֶׁנָּתַן כָּלִי לְאֶמָּן עִם
 83 הָאֶרֶץ - הָרִי אֲלוֹ טְמֵאִים טְמֵא מֵת, וּטְמֵאִין מְדֻרָּס [כַּמְדוּרָס
 84 הַזֶּהָ]. וְאִם מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּתְרוּמָה - טְהוֹרִים מִטְּמֵא
 85 מֵת, אֲבָל טְמֵאִים מְדֻרָּס; מִפְּנֵי שֶׁאֲשַׁתּוֹ נִדָּה יוֹשְׁבַת עָלֶיהָ
 86 שֶׁלֹּא מַדְעָתוֹ, שֶׁהָרִי אֵין נִזְהָרִין מִן הַטְּמֵאוֹת בְּכַתִּי עִמִּי
 87 הָאֶרֶץ.
 88 ב. הַמִּנִּיחַ כָּלִי בְּפָנֵי עִם הָאֶרֶץ, וְאָמַר לוֹ: 'שְׁמֹר לִי אֶת אֲלוֹ'
 89 - הָרִי אֲלוֹ טְמֵאִין מְדֻרָּס, וּטְהוֹרִין מִטְּמֵא מֵת; הַנִּיחָן עַל
 90 כְּתָפוֹ - טְמֵאִין מְדֻרָּס וּטְמֵא מֵת. שִׁכַּח כָּלִי בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת -
 91 הָרִי הֵן טְהוֹרִין, שֶׁאֵינָה רְשׁוּת עִם הָאֶרֶץ גְּמוּרָה. הַנִּיחַ כָּלִי

עם הארץ חותה בגחלים מתחת הקדרה, הרי הקדרה
 טהורה.
יב. גבאי מלכות [- גובי מס] שנקנסו לתוך הבית למשכן,
 כל שבבית טמא; אם יש עמקם גוי, נאמנין לומר: 'לא
 נגענו' - מפני שאימת הגוי עליהן. במה דברים אמורים?
 בזמן שיש שם עדים שנקנסו, או שהיה המשכון בידם. אבל
 אם אמרו הן מעצמן: 'נקנסנו', אבל לא נגענו' - נאמנין;
 שהפה שאסר, הוא הפה שהתיר.
יג. הגנבים שנקנסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום רגלי
 הגנבים; מפני שהן מפחדין מלבש, אלא דבר שנוטלין.
 ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין והמשקין, וכלי
 חרש הפתוחים. אבל המשפכות והמפרכות וכלי חרש
 המקפין צמיד פתיל, טהורין; ואם יש עמקן גוי או אשה,
 הכל טמא.
יד. הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא
 מחמת יראת, ואמרו: 'לא נגענו בכל מה שהיה בבית
 שנקנסנו' - הרי אלו נאמנין, אפלו על מקום רגליהן.
טו. המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח, או שמצאו נעול,
 אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח ולא נגב ממנו כלום - כל
 שבבית טהור; שאני אומר: 'הגנבים פתוחוהו ונמלכו,
 והלכו להם ולא נקנסו'.
טז. קרדם [- גרד] שאבד בבית, או שהניחו בנזית זו וכא
 ומצאו בנזית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: 'אדם טמא
 נכנס לכאן ונטלו'.
יז. הדר עם עם הארץ בחצר, ושכח כלים בחצר - אפלו
 חביות מקפות צמיד פתיל, או תנור מקף צמיד פתיל - הרי
 אלו טמאין; עד שיעשה לתנור מחיצה גבוהה עשרה
 טפחים, כדי שלא יהיה ברשות עם הארץ.
יח. חבר שהניח לו מחיצה או ספה לפני פתחו של עם
 הארץ, או שהניח מחיצה או ספה לעם הארץ לפני פתחו
 של חבר - כלים שבפסכה או כלים שבמחיצה טמאים, מפני
 שיש לעם הארץ בספה זו או במחיצה זו רשות [להלך בה].
יט. חבר שהניח גגו למעלה מגגו של עם הארץ - הרי זה
 שוטח שם כלים ומניח טהרות, והן בחזקתן; ואף על פי
 שעם הארץ או גוי יכול לפשט את ידו ולגע, אינו חושש
 לא משום טמא ולא משום יין נסוף. היו הגגות זה בצד
 זה, או שהיה גגו של עם הארץ למעלה, ושטח החבר כלים
 או שהניח טהרות בגגו - הרי כל מקום שיכול עם הארץ
 לפשט את ידו ולגע, בחזקת טמא.
כ. שתי חצרות זו לפני זו, הפנימית של חבר והחיצונה
 של עם הארץ - חבר מניח שם כלים ושוטח שם פרות, אף
 על פי שיד עם הארץ מגעת לשם; מפני שנתפש עליו כגנב.
כא. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה נמוכה], וחבר בצד זה
 ועם הארץ בצד זה - טהרותיו טהורות, אף על פי שיד עם
 הארץ מגעת; מפני שהם ברשות החבר.
כב. חבר שנפל דליו [- דלי] לתוך בורו של עם הארץ,

1 במרחץ, ומצאן פמות שהן - טהורין; ומלמדין אותו שלא
 2 יעשה כן. הניח גתו ובורו - אף על פי שנקנס לעיר, וכא
 3 ומצא עם הארץ בצדו [לידו] - טהורין; מפני שאין לו רשות
 4 שיכנס.
 5 ג. המוסר מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבבית טהור; שלא
 6 מסר לו אלא שמירת המפתח.
 7 ד. המניח כליו בחלונות [תאים] שבמרחץ, ונעל עליהם -
 8 אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ, כליו טהורין; וכן אם
 9 חתם על החלון, או עשה לו סימן - אפלו מצא החותם
 10 מקלקל, הרי כליו טהורין.
 11 ה. המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו, וישב הוא [בעל
 12 הבית] מרחוק - בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין
 13 - הרי כל שבבית מן האכלין ומן המשקין וכלי חרש שאינו
 14 מקף צמיד פתיל [- כיסוי מהודק], טמאין; אבל המשפכות
 15 והמפרכות [- משכב ומרכב] וכלי חרש המקף צמיד פתיל,
 16 טהורין. ואם אינו רואה, לא את הנכנסין ולא את היוצאין
 17 - כל שבבית טמא; אפלו היה [השומר] כפות או כרות ידיים
 18 ורגלים - הכל טמא, מפני שהן ברשות עם הארץ.
 19 ו. חבר שאמר לעם הארץ: 'שמרו לי פרה זו שלא תכנס
 20 לבית, או שלא תשבר הכלים' - הרי הבית והכלים טהורין;
 21 שלא מסר לו אלא שמירת הפרה. אבל אם אמר לו: 'שמרו
 22 לי בית זה שלא תכנס בו הפרה, וכלים אלו שלא תשברם'
 23 - הרי הם טמאין.
 24 ז. חבר שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיו כליו [- בגדיו]
 25 מקפלין ומנחין תחת ראשו, וסנדליו וחיבתו לפניו - הרי
 26 אלו טהורין; מפני שהם בחזקת שמירת בעליהם, ולא יגע
 27 בהם עם הארץ - שהרי הוא אומר: 'עתה יעור ויביט ב'.
 28 ח. עם הארץ ששאל מחבר משה שישן עליה, וישן עליה
 29 בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה המטה, ועד
 30 מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה המטה ולגע.
 31 ט. המניח עם הארץ בתוך ביתו ויצא, והניחו ער ומצאו
 32 ער, או ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו ישן - כל
 33 שבבית טהור; הניחו ישן ומצאו ער - כל מקום הקרוב
 34 ממנו שהוא יכול לפשט את ידו ולגע בו, טמא. וכן המניח
 35 אמנין בתוך ביתו - אין טמא, אלא עד מקום שיכולין
 36 לפשט את ידיהם ולגע; ואין אומרים: 'שמא עליו על גבי
 37 כסא או סלם, ונגעו בכלים או אכלין התלוין למעלה
 38 בפתל'.
 39 י. אשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ טוחנת בתוך ביתה
 40 - אפלו פסקה הרחים [- עשתה הפסקה], ואפלו היו שמים
 41 - אין טמא, אלא מקום שיכולין לפשט את ידיהן ולגע. ואין
 42 אומרים: 'שמא האחת טוחנת, והשניה בלשה כל שבבית,
 43 ושמא נתלת [- טיפסה] ועלת במקומות הגבוהות'.
 44 יא. האשה שנקנסה להוציא פת לפני, יצאת ומצאתה עומד
 45 בצד כפרות - אפלו היו תרומה, הרי הן טהורות; שאין
 46 חזקתו לגע שלא ברשות. וכן האשה שיצאה ומצאה אשת

1 והלך להביא במה יעלנו - הרי זה טמא; מפני שהנח
2 ברשות עם הארץ שעה אחת.
3 כג. אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא
4 בנו או בתו או בהמתו (של החבר) - כל שבבית טהור, מפני
5 שנכנסה שלא ברשות. קדר (מוכר קדירות) חבר שהניח
6 קדרותיו שמוכר, וירד לשמות - הרי הפנימיות טהורות,
7 והחיצונות טמאות. במה דברים אמורים? בשהניח סמוך
8 לרשות הרבים - מפני שהעובדים והשבים נוגעים
9 בחיצונות בשעת הליכה. היו רחוקות מרשות הרבים אם
10 היו כלי אמנותו בידו, הכל טמאות; מפני שכלי מוכיחין
11 שהנחו למכר, וירד הכל מממשות בזה. ואם אין כלי
12 אמנותו בידו, הכל טהורות - חזקתן שלא נגע בהם אדם.
13 חבר שהניח אכלין ומשקין על פתח חנותו, ונכנס - הרי
14 אלו טמאים, מפני שהעובדים ממשימין בהם.

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ג

פרק יג

17 א. כהן ששטה בלי לגת זו, והניח לגת הבאה - הרי אלו
18 בחזקתן; שאין עמי הארץ נוגעין בכלי של כהן זה שהן
19 בתוך גתו, מפני שהוא אוכל טהרות. אבל של ישראל - הרי
20 אלו טמאות, עד שיאמר: 'בלבי היה לשמר עם הארץ
21 שיכנס לגת שלא יגע בכלים'.
22 ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ, הרי זה
23 מטביל את הבוצרין; וכן אם היה עושה שמן, מטביל
24 הבדדין (הדורכים את השמן); וצריך לעמד על האמנין עד
25 שיטבילו בפניו - שהרי אינם יודעים הלכות טבילה ודציצה.
26 יצאו חוץ לפתח בית הבד, ונפנו לאחורי הגדר, וחרו -
27 הרי אלו בטהרתן. עד כמה ירחיקו והם טהורין? עד כדי
28 שלא יסתרו מעיניו; אבל אם נסתרו מעיניו - חזרו
29 לטמאתן, עד שיטבילו פעם שניה, ויעריבו שמן.
30 ג. הבדדין והבוצרים שנמצאת טמאה לפניהם, נאמנין
31 לומר 'לא נגענו'; וכן בתינוקות שביניהן (נאמנים לומר
32 שהתינוק לא נגע).
33 ד. המטהר את הבדדין, והכניסן לבית הבד ונצל עליהם -
34 אם היו שם פלים שנטמאו במדרס - הרי בית הבד פלו
35 טמא, שמא נגעו באותן הפלים. ואפלו ראה אותן מקדם
36 נזהרין מאותם הפלים, מפני טמאתם - הרי בית הבד טמא;
37 שמא הסיטו אותו, ומדמין שאין המסיט טמא; שאין עמי
38 הארץ בקיאים בטמאת הסט.
39 ה. היו חמריו ופועליו טעונין טהרות, ועובדין (הולכים)
40 לפניו - אף על פי שהפליגו יותר ממיל, הרי אלו טהורות;
41 מפני שהם בחזקת שהוא שומרן, והן מפקדין לגע,
42 ואומרים: 'עכשו יבוא, שהרי הוא אחרינו'. אבל אם אמר
43 להם: 'צאו ואני אבוא אחרכם' - כיון שנתפסו מעיניו, הרי
44 הן טמאות.
45 ו. חבר שהיה לבוש בחלוק ועוטף בטלית ומחלף, ואמר:

46 'בלבי היה לשמר את החלוק, והייתי נזהר בו, והספחתי
47 דעתי מן הטלית' - הרי החלוק בטהרתו; והטלית טמאה,
48 שמא נגע בה עם הארץ. היה סל על כתפו, ומגרפה בתוך
49 הסל, ואמר: 'בלבי היה לשמר את הסל ולשמר את
50 המגרפה מדבר המטמאה, אבל לא מדבר הפוסלה' -
51 טומאה שאינה מטמאה הלאה - הסל טהור, והמגרפה
52 טמאה; וכל תרומה שבסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת
53 האכלין שבסל. היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת
54 שהיא חלין, ואחר כך נמצאת תרומה - אף על פי שהיא
55 טהורה, הרי זו אסורה באכילה; שמא נגע בה טבול יום,
56 שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין, כמו שיתבאר; ואינו
57 דומה משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: 'בלבי היה
58 לשמרה אפלו מדבר הפוסלה', הרי זו מתרת באכילה.
59 נתחלפו לו פלים של שבת בשל חל, ולבשם - נטמאו;
60 שאינו משמר פלים של חל ככלים של שבת. מעשה בשתי
61 נשים חברות, שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ; וכא
62 מעשה לפני חכמים, וטמאו הכלים. אפלו נפלה מעפרתו
63 [סוד] ממנו, ואמר לחבר: 'תנה לי', ונתנה לו - נטמאת;
64 גזרה שמא 'תננה לו עם הארץ, או [סיבה נוספת]: שלא
65 יהיה החבר משמרה - שאין אדם משמר פלים שאינן שלו
66 ככליו, אלא אם כן הודיעו וסמך עליהם.
67 ז. חבר שמת, והניח טהרות - הרי אלו טהורות. הניח פלים,
68 הרי הם טמאות; שאני אומר: שמא נטמאו, והזה עליהן
69 בשלישי, ועדין לא הזה עליהן בשביעי; או שמא הזה
70 עליהן בשביעי, ועדין לא הטביל; או שמא עדין לא הזה
71 עליהן כל עקר.
72 ח. מי שאמר לו עד אחד: 'נטמאו טהרותיך', והלה שותק
73 - הרי זה נאמן, והרי הן טמאות; ואם הכחישו ואמר: 'לא
74 נטמאו' - הרי הן בחזקתן, עד שיעידו שנים. היה עושה [-
75 מתעסק] עמו בטהרות או בזבחים, ולאחר זמן מצאו, ואמר
76 לו בשעה שפגע בו: 'טהרות שעשיתי עמך נטמאו',
77 וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו' - נפטלו במחשבה - הרי זה
78 נאמן; אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום, ואחר כך פגע
79 בו פעם שניה ואמר לו - אינו נאמן; אלא הרי זבחי בחזקת
80 כשרות, וטהרותיו בחזקת טהרה.
81 בריך רחמנא דסייען

הלכות שאר אבות הטמאות

82 יש בכללן שלש מצוות עשה; וזה הוא פירטן: (א) דין
83 טמאת נבלה; (ב) דין טמאת שרץ; (ג) דין טמאת שבת
84 זרע. ועבודה זרה מטמאה בשרץ, וטמאתה מדברי סופרים.
85 ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

86 א. הנבלה, אב מאבות הטמאות; פזית מבשרה - מטמא
87 אדם וכלים במגע, וכלי חרש באור; ומטמא את האדם
88 במשא לטמא בגדים, כמרפב הזב. פיצד? אדם שנגע
89

1 ועור חטורת הגמל הרכה, ועור בית הבשת, ועור השליל
2 [- עובר,] ועור שתחת האליה - הרי אלו מטמאין מן
3 הנבלה. ואם עבדן, או הלך [- דרך] בהן כדי עובדה [- שיעור
4 עיבוד] - הרי אלו טהורים. ואם עשה בהן מעשה שבטלן
5 - טהורין, אף על פי שלא הלך בהן כדי עובדה. כיצד? און
6 חמור שטליה לקפיתו [- עשאה טלאי לסלו], טהורה. כמה
7 הוא כדי עובדה? ארבעת מילין. ואינו היא חטורת רכה?
8 כל זמן שלא טענה [- משא]; הגיע זמן [בגיל] לטען ולא
9 טענה, או שטענה קדם שגיע זמנה - הרי זה ספק.
10 י. המפשיט נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין טהורה,
11 בין דקה בין גסה - אם לשטיח הפשיט - כיון שהפשיט
12 מן העור כדי אחיזה, והוא שני טפחים, הנוגע בעור זה
13 שהפשיט, טהור; ועד שלא הפשיט שני טפחים, הנוגע בעור
14 כנוגע בפשר. הפשיט כדי לעשות מן העור חמת [נד] -
15 הרי העור חבור, עד שיפשיט את כל החזה. ואם הפשיטה
16 מרגלה בלבד - הרי העור פלו חבור, והנוגע בעור כנוגע
17 בפשר, עד שיפריש העור פלו מעל הפשר. וכן המפשיט
18 בשרצים - חבור, עד שיפשיט העור פלו. עור שעל הצואר
19 - חבור, עד שיפשיט את פלו. וכל עור שהוא חבור לטמא,
20 כך הוא חבור להתטמא; שאם היתה שחוטה, ונגעה טמאה
21 בעור זה שהוא חבור - טמא הפשר.
22 יא. עור שיש עליו כזית נבלה - הנוגע בציב [חוט] היוצא
23 ממנו, ובשערה שפגגו [כנגד הכזית] מאחורי העור -
24 נטמא; מפני שהעור בשערו שומר לפשר. כמה דברים
25 אמורים? שפלטתו [השאירתו] חיה; אבל פלטתו סכין - אם
26 היה מרדד [דק], בטל על גב העור.
27 יב. עור שיש עליו כשני חציי זיתים בשר נבלה, העור
28 מבתלן; ואינו מטמאין לא במגע ולא במשא - שכל שאינו
29 מטמא מן הנבלה במגע, אינו מטמא במשא. אבל שני חציי
30 זיתים שתחבן בקיסם - הנושא אותן טמא, שהרי נשא
31 כזית; ונוגע טהור, שאין חבורי אדם חבור; והוא שיהיו
32 שניהן מרדדין [דקים] ודבוקין זה בזה, כדי שינטלו כאחד;
33 אבל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה בפני עצמו,
34 בקיסם אחד - אפלו הוליק והביא כל היום, טהור.
35 יג. בשר נבלה שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הפלב -
36 טהור; לפיכך, נצל [בשר שנימוח וקרוש] הנבלה, ספק אם
37 מטמא בכזית או אינו מטמא. בשר נבלה שיבש - אם יכול
38 לשרות בפושרין מצת לעת ולחזור לח וראוי לכלב, מטמא;
39 ואם לאו - טהור, ואפלו פאכלין טמאין אינו מטמא.
40 יד. בשר נבלה שהיה סרוח מעקרו, ואינו ראוי למאכל
41 אדם - הרי זה טהור, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה
42 ואכלה", עד שיהיה תחלתה ראוי לגר.
43 טו. שליה של נבלה - הרי היא פפרש וכרעי [- צואה],
44 ואינה מטמאה נבלה; ואם חשב עליה לאכילה, מתטמאה
45 טמאת אכלין. הקבה והחלב של נבלה, טהורין מכלום.
46 טז. בהמה ששפעה חררת דם [גוש דם של עובר מת] - אף
47 על פי שנפטר מן הבכורה - אינה מטמאה לא במגע ולא

1 בנבלה - נטמא, והרי הוא ראשון לטמאה. ואם נגע בכלים,
2 אפלו בשעת מגעו בנבלה - הרי הם טהורין; וכן כלים
3 שעליו טהורין - לפי שהוא ולד, ואין ולד מטמא כלים.
4 אבל הנושא את הנבלה - מטמא כלים בשעת נשיאתו,
5 שנאמר: "והנושא את נבלתם - יכבס בגדיו"; ואותן
6 הבגדים, ראשון לטמאה. ואינו מטמא לא אדם ולא כלי
7 חרש, ואפלו בשעת נשיאתו, כמו שבארנו במטמאי משקב
8 ומושב.
9 ב. אחד בהמה וחיה, בין מן המתין באכילה בין מן
10 האסורין - אם מתו, כלן בשרן מטמא בכזית. ושחיטת
11 בהמה טהורה וחיה טהורה, מטהרת אותה בכל מקום;
12 ואפלו שחט חלין בעורה, וקדשים בחוץ - הרי אלו
13 טהורין; ואם ארע פסול בשחיטה - הרי זו נבלה, כמו
14 שבארנו בהלכות שחיטה, ומטמאה במשא.
15 ג. בהמה טמאה וחיה טמאה, אין השחיטה מועלת בה;
16 ואחד השוחט אותה, או הנוחר או החונק או שמתה בדרך
17 - הרי זו נבלה. וכל הנבלות מצטרפות לענין טמאה לכזית,
18 אחד טמאות ואחד טהורות.
19 ד. מח [- שבעצם], הרי הוא כפשר. ודם הנבלה - אינו
20 מטמא בנבלה, אלא הרי הוא כמשקין טמאין, שאינו מטמא
21 אדם ולא כלים, מן התורה.
22 ה. חלב בהמה טהורה שמתה - טהור, שנאמר: "וחלב
23 נבלה וחלב טרפה, יעשה לכל מלאכה", מי שאסורו משום
24 נבלה וטרפה. ואם הקשר [לקבלת טומאה] במשקין
25 המכשירין [- ד' משקים] - הרי זה פאכלין טמאין, ואינו
26 כפשר נבלה. והנוגע בחלב החופה את הפליה קדם הפרשה
27 [מן הכליה] - הרי זה טמא, כנוגע בפליה עצמה; שהרי כמה
28 חוטין [של בשר] נמשכין ממנה בחלב. אבל בהמה טמאה,
29 וחיה בין טמאה ובין טהורה - אחד בשרה ואחד חלבה
30 לטמאה, ומטמא אדם וכלים בכזית, כפשר הנבלה.
31 ו. הכוי [- ספק בהמה ספק חיה] - חלבו מטמא כפשרו,
32 וטמאתו בספק. לפיכך, אין שורפין עליו תרומה וקדשים,
33 ואין חביבין כרת על טמאתו על ביאת המקדש או אכילת
34 קדשיו.
35 ז. ואלו דברים שאין מטמאין מן הנבלות: העצמות;
36 והקרנים והטלפים [- כפות הרגלים] - אפלו עקרן [שורשן]
37 הרך, שאם יחתך מן החי יוציא דם; והעור, אף על פי
38 שאינו מעבד; והאָלל [בשר הדבוק לעור], והגידים, והמרק
39 והתבלין המתבשלין עמה. כמה דברים אמורים? בזמן
40 שפירשו מן הנבלה. אבל הנוגע באחד מכל אלו פשהו
41 מחברין בפשר, הרי זה טמא; והוא, שיהיה בפשר כזית -
42 שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית.
43 ח. האָלל, בין שפלטתו [- נשאר דבוק בעור כשהופשט
44 באמצעות] - סכין בין שפלטתו [הפשיתו] - חיה - אינו
45 מצטרף [עם דבר אחר] לכזית; ואם כנסו [את החתיכות יחד]
46 והיה בו כזית - מטמא.
47 ט. ואלו בהמות שעורתיהן כפשרן: עור החזיר של ישוב,

טָהוֹר; וְהַבֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֲבָר מִן הַנִּבְלָה, מְטַמֵּא בְכַזִּית 47
בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא. וְזֶה זֶה אֵין לוֹ שְׁעוֹר. 48
ו. טָרְפָה שֶׁנִּשְׁחָטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא 49
אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה, הָרִי הִיא טְהוֹרָה; וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, 50
וּמִצָּא בָּהּ עֶבֶר מֵת - שְׁחִיטָתָהּ אִמּוֹ מְטַהְרֶתוֹ מִיָּד נִבְלָה. מִצָּא 51
בָּהּ בֶּן שְׁמוֹנָה [חֹדְשִׁי הַרְיוֹן] חֵי נָטַרְף - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחָט 52
אַחֵר שֶׁנִּטְרַף, אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהְרֶתוֹ מִיָּד נִבְלָה; לְפִי שֶׁאֵין 53
לְמִינוֹ [- גִּילּוֹ] שְׁחִיטָה. לְפִיכֵךְ, וְלֵד בְּהֵמָה שְׁלֹא שָׁהָ 54
[מִלִּידָתוֹ] שְׁבָעָה יָמִים גְּמוּרִין - אִם שָׁחֲטוּ בְּתוֹף שְׁבָעָה - 55
אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהְרֶתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּנְפֵל. 56
ז. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וּמִצָּא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חֵי קָדָם 57
שֶׁיִּהְיֶה עַל הַקֶּרֶק - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁחִיטָה כְּמוֹ 58
שֶׁבְּאַרְנוֹ, שֶׁהָרִי שְׁחִיטָתָהּ אִמּוֹ מְטַהְרֶתוֹ - אִם נִטְמָאת אִמּוֹ, 59
לֹא נִטְמָא הוּא; וְאִם נִתְנַבְּלָה אִמּוֹ, הָרִי הוּא טְהוֹר; שֶׁאֵין 60
הַחֵי מְטַמֵּא לֹא טְמֵאת אֲכָלִין וְלֹא טְמֵאת נִבְלָה, וְאֵף עַל פִּי 61
שֶׁהוּא כְּאֶבֶר מְאֻבְּרָה. וְאִם מֵת קָדָם שְׁפִירָס [הַעֲמִיד 62
פְּרוֹטוֹתוֹ] עַל גְּבִי קֶרֶק - הָרִי הוּא טְהוֹר, שֶׁשְׁחִיטָתָהּ אִמּוֹ 63
מְטַהְרֶתוֹ. 64
ח. טָרְפָה שֶׁנִּשְׁחָטָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִן הַתּוֹרָה 65
- אִם נָגַע בָּהּ הַקֶּדֶשׁ, נִטְמָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְזוֹ מַעֲלָה יִתְּרָה 66
שֶׁעָשׂוּ בְּקֶדֶשׁ. 67
ט. בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה לִילָד, וְהוֹצִיא הָעֶבֶר יָדוֹ, וְחִתְּכָה, וְאַחֵר 68
כֵּף שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - הָאֶבֶר שֶׁנִּחְתָּף נִבְלָה, וְשֶׁאֵר בֶּשֶׂר הָעֶבֶר 69
טְהוֹר; שָׁחַט אֶת אִמּוֹ, וְאַחֵר כֵּף חִתְּכָה - הָאֶבֶר כְּטָרְפָה 70
שֶׁנִּשְׁחָטָה, וְשֶׁאֵר בֶּשֶׂר הָעֶבֶר - מַגֵּעַ טָרְפָה שְׁחִיטָה, שֶׁהוּא 71
מְטַמֵּא אֶת הַקֶּדֶשׁ, אָבָל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה. הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת 72
יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטָת סִימָן [קֶנָה אוֹ וּשְׁט] לְשְׁחִיטָת סִימָן, וְחִתְּכָה 73
- מִצְטָרֵף שְׁחִיטָת סִימָן לְסִימָן לְטַהֵר הָאֶבֶר מִיָּד נִבְלָה. 74
י. שְׁחִיטָת הַנֶּכְרִי - נִבְלָה, וּמְטַמֵּא בְּמִשָּׁא; וְאִפְלוּ יִשְׂרָאֵל 75
עוֹמֵד עַל גְּבִי, וְשָׁחַט בְּסִכִּין יָפָה שְׁחִיטָה כְּרֹאזִי. אֶחָד 76
הַנֶּכְרִי, וְאֶחָד הַכּוֹתִי אוֹ גֵּר תּוֹשֵׁב [גֵּר שְׁקִיב ל' מִצְוֹת] - 77
שְׁחִיטָתָם נִבְלָה. וְקָרוֹב [- נֶאֱדָה] בְּעֵינֵי, שֶׁאֵף זֶה מִדְּבָרֵי 78
סוֹפְרִים - שֶׁהָרִי טְמֵאת עֲבוּדָה זָרָה וְטְמֵאת תַּקְרֻבָּתָהּ 79
מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁחִתְּבָר; וּבִגְלָל עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַגּוֹיִם, 80
וְנִאֲסְרָה שְׁחִיטָתָם. וְאִם תֵּאֱמַר: וְהָלֹא הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה 81
דִּין תּוֹרָה? לֹא כָּל הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה מְטַמֵּא, שֶׁהָרִי הַטָּרְפָה 82
אֲסוּרָה וְטְהוֹרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כֶּרֶת עַל טְמֵאָה זֹה עַל 83
בִּיאַת מְקַדֵּשׁ וְאֲכִילַת קֹדֶשׁ, אֲלֹא בְּרֹאזִי בְּרוּרָה. 84
יא. קוֹלִית [- עֵצַם הַיָּרֵךְ] הַנִּבְלָה - הַנוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשָׂאָהּ, 85
טְהוֹר; שֶׁכָּל דָּבָר מִן הַנִּבְלָה שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ, אֵינוֹ 86
מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשָׂאָהּ, 87
טְמֵא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיא הַמֵּת מִתְּשַׁקֵּשׁ 88
[כַּשְׁמֻנְעָנִים הַעֲצָם], שֶׁהָרִי אֵינָה מַעֲלָה אֲרוּכָה [רְפוּאָה 89
בְּבִהֵמָה חַיָּה]; אָבָל אִם הִיא עוֹמֵד בְּמִקּוֹמוֹ - אִם יֵשׁ בּוֹ כְּרִי 90
לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה לְעֵצָם מִבְּחִין, הָרִי זֹה מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ 91
וּבְמִשָּׁא כָּל הָאֲבָרִים. וְכֵבֶר פְּרָשְׁנוֹ, שֶׁהַקּוֹלִית הִיא הָעֵצָם 92
הַסֵּתוּם מִשְׁנֵי צִדָּיו. 93

בְּמִשָּׁא עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צוּרַת נֶפֶל, לְפִי שֶׁהִיא בְּטָלָה בְּרַב 1
הַיּוֹצֵא עִמָּה; לְפִיכֵךְ הִיא טְהוֹרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיתָה רְאוּיָה 2
לָגֵר עַל גִּב אִמָּה. 3
יז. נִבְלָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּשְׁחִיטָה - אִם רַב מִן הַשְּׁחִיטָה - 4
בְּטָלָה הַנִּבְלָה בְּשְׁחִיטָה, וְאֵין הַכֹּל מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ; אָבָל אִם 5
נִשָּׂא הַכֹּל, נִטְמָא; שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְשְׁחִיטָה שְׁתַּחֲזוֹר [- תִּיהַפֵּךְ 6
לְהוֹיֹת] נִבְלָה, אָבָל הַנִּבְלָה - אֶפְשָׁר שְׁתַּטְהֵר כְּשֶׁתַּסְתַּח, 7
לְפִיכֵךְ תִּבְטֵל. 8

פָּרָק ב

א. בְּהֵמָה אוֹ חֵיה טְמֵאָה שֶׁנִּשְׁחָטָה - אֵינָה מְטַמֵּאָה מִשּׁוּם 10
נִבְלָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפֻרָּקֶסֶת, עַד שֶׁתָּמוּת, אוֹ עַד שֶׁתִּפְּזוּ 11
אֶת רֹאשָׁהּ; וְהָרִי הִיא כְּאֶכְלִין טְמֵאִין. נִחְרָה [הַרְגָּה], וְעִדִּין 12
הִיא מְפֻרָּקֶסֶת - אֵין בָּהּ אֶפְלוּ טְמֵאת אֲכָלִין, כָּל זְמַן שֶׁהִיא 13
מְפֻרָּקֶסֶת. וְאֶבֶר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמְפֻרָּקֶסֶת אֲסוּר לְכַנֵּי נֶחַ, 14
כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי; וּבֶשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה, כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי. וְכֵן 15
טְהוֹרָה שֶׁנִּפְסְלָה בְּשְׁחִיטָתָהּ, וְעִדִּין הִיא מְפֻרָּקֶסֶת. שָׁחַט בָּהּ 16
אֶחָד [מִהַסִּימָנִים, קֶנָה וּוּשְׁט], אוֹ רַב אֶחָד - אֵין בָּהּ טְמֵאָה 17
כָּלֵל, עַד שֶׁתָּמוּת. חֵלֶק הַבְּהֵמָה לְשִׁנָּים, אוֹ שֶׁנִּטְלָה יָרֵךְ 18
וְחֵלֶל שְׁלָה [בֶּשֶׂר שֶׁסִּבִּיחָה] - הָרִי זֹה נִבְלָה, וּמְטַמֵּאָה בְּמַגֵּעַ 19
וּבְמִשָּׁא, אֶפְלוּ שְׁעִדִּין הִיא בְּחַיִּים. וְכֵן אִם קָרַעַה מַגְבָּה, אוֹ 20
שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִפְּרֻקָּת וּרַב בֶּשֶׂר עִמָּה - הָרִי זֹה נִבְלָה לְכָל דָּבָר. 21
ב. בְּהֵמָה שֶׁמֵּת עֲבָרָה בְּתוֹף מַעֲיָה, וְהוֹשִׁיט הַרּוּעָה יָדוֹ וְנָגַע 22
בּוֹ - בֵּין בְּהֵמָה טְמֵאָה, בֵּין בְּטְהוֹרָה - הָרִי זֶה הַנוֹגֵעַ בּוֹ 23
טְהוֹר. עַד שֶׁיּוֹצֵא הַנֶּפֶל לְאוּרֵי הָעוֹלָם. 24
ג. בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה וְחֵיה כְּשֶׁהֵן חַיִּין, בֵּין טְמֵאִין 25
בֵּין טְהוֹרִין - הָרִי הוּא טְהוֹר, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא נִבְלָה. אָבָל 26
אֶבֶר מִן הַחֵי הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה, מְטַמֵּא נִבְלָה - אֶחָד אֶבֶר מִן 27
הַחֵי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עֲצָמָה, אוֹ אֶבֶר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל 28
[עוֹבֵר] שֶׁבִּבְטָנָה. וְהָאֲבָרִים, אֵין לָהֶם שְׁעוֹר - אֶפְלוּ הִיא 29
כְּשֶׁעוֹרָה אוֹ פְּחוֹת, מְטַמֵּא; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאֶבֶר כְּבָרִיתוֹ, 30
בֶּשֶׂר וְגִידִין וְעֲצָמוֹת, וְיִהְיֶה עָלָיו בֶּשֶׂר כְּרִי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה 31
[- רְפוּאָה]; הִיא הַבֶּשֶׂר פְּחוֹת מְלַהַעֲלוֹת אֲרוּכָה בְּחֵי, אוֹ 32
שֶׁחֲסַר עֲצָמוֹ [נִחְסַר מִהַעֲצָם] - הָרִי זֶה טְהוֹר. 33
ד. הַכֹּלִיָּה וְהַלְשׁוֹן וְהַשֹּׁפָה וְכִיּוֹצָא בֵּהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן 34
אֲבָרִים, וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין [גְּדִלִים בַּחֲזָרָה אִם נִחְתְּכוּ] - 35
הוֹאִיל וְאֵין בֵּהֶן עֵצָם, הָרִי הֵן כְּבֶשֶׂר. 36
ה. הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֶבֶר הַמְדֻלְּדָלִין בְּבְהֵמָה אוֹ חֵיה, שֶׁאֵינָן 37
יְכוּלִין לְחַזֵּר וְלְהַדְבִּיק בְּשֶׁאֵר הַגּוֹף [- וְלְהַתְּרַפּוֹת] - אֵינָן 38
מְטַמֵּאִין נִבְלָה כָּל זְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה בְּחַיִּים; וְהָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר 39
אֲכָלִין - אִם הִכְשָׁרוּ, מְקַבְּלִין טְמֵאָה בְּמִקּוֹמָן. גִּשְׁחָטָה 40
הַבְּהֵמָה - הַכְּשָׁרוֹ בְּשְׁחִיטָה, וְאֵינָן מְטַמֵּאִין נִבְלָה; שֶׁאֵין 41
הַשְּׁחִיטָה עוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ מַחֲיִים. אָבָל אִם מֵתָה 42
הַבְּהֵמָה - הַבֶּשֶׂר שֶׁהִיא מְדֻלְּדָל בָּהּ, צָרִיךְ הַכְּשָׁר [לְקַבֵּל 43
טוֹמָאָה]; וְהָאֶבֶר, מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחֵי, וְאֵינוֹ צָרִיךְ 44
הַכְּשָׁר, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַנִּבְלָה. וְמָה בֵּין אֶבֶר 45
מִן הַחֵי לְאֶבֶר מִן הַנִּבְלָה? שֶׁהַבֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֲבָר מִן הַחֵי, 46

ח. בלע ממנה אבר שלם שאין בו פזית, אינו מתטמא.
אפלו נטל צפור, ואכלה - אם יש בה פזית, נטמא; ואם לאו, טהור.

ט. הכנפים והנוצה [שנשארו על העוף] - אף על פי שהן פאכלין, ומתטמאין ומטמאין טמאת אכלין - אינן מצטרפין בנבלת העוף הטהור לכזית; אכל המקומות הרבים הקרובים לבשר מן החרטום, והצפרנים - הרי הן כבשר, ומצטרפין לכזית. ראשי אגפין, וראש הזנב, והעצמות, אפלו הרכות - אינן מצטרפין.

י. האוכל מנבלת העוף הטהור, מן העצמות הרפין, או מן הגידין, ומן השלל [- כמין אשכול] של ביצים [שבתוך גופם], ומן הדם, ומבשר מן החי מננו - הרי זה טהור; אבל האוכל מן האשכול של ביצים, ומן הקרקבן, ומבני המעים, או שהמחה את החלב [- השומן] באור וגמא - הרי זה טמא כאוכל מבשרה, שהשוחה בכלל אוכל. המחיה בחמה וגמא - טהור, שהרי הסריחו [-קלקלו].

יא. נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכל הכלב, טהורה; וכן אם יבשה בחרש, ואינה יכולה להשרות בפושרין מצת לעת ותחזור לכמות שהיתה - הרי זו טהורה. והאוכל נצל [בשר שנימוח וניקדש] של נבלת העוף הטהור, הרי זה טהור. יב. עוף טהור שנטרף, ונשחט שחיטה כשרה - שחיטתו מטהרתו, ואפלו נשחט בעורה; ואם נמלק, ונמצא טרפה - אין מליקתו מטהרתו. נמצאת אומר, שהשוחט עוף טהור - בין בחוץ בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור; והמולק חלין בפנים, או שמלק קדשים בחוץ - הרי אלו מטמאין בגדים בבית הבליעה.

יג. המולק קדשים בפנים - אם היו ראויין לקרבן, ולא נמצאו בהם מומין שבארגו במקומן - הרי אלו טהורין. פיוצא בו, עגלה צרופה שנערפה בהלכתה - טהורה; כפרה פתוב בה, כקדשים. וכן אם נשחטה אחרי ירידתה לנחל - אף על פי שאסורה בהנחה, הצילה אותה שחיטתה מירי נבלה.

יד. נבלת העוף הטמא - טהורה, ואינה מטמאה בבית הבליעה; ואם חשב עליה לאכילה, והקשרה - הרי היא פאכלין טמאין, שהן ראשון לטמאה. הכנפים, והנוצה, והמקומות הרפין מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן כבשרה.

טו. אחד העוף הטהור, ואחד העוף הטמא - אבר הפורש מהן טהור, ואין בו טמאה כלל; שנאמר: "ולא תטמאו לכל בהמה" - להוציא את העוף, שאין לו פרסה; ומפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שלא בא הכתוב אלא לטמא אבר מן החי של בהמה או של חיה.

טז. אבר מן המת מן העוף, הרי הוא מנבלת העוף שפרש מננו; אם היתה נבלת עוף טהור, מטמא טמאה חמורה בבית הבליעה ככזית; ואם חשב עליו לאכילה, מטמא טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא, מטמא טמאת אכלין, אם חשב עליו, והכשר; ואינו מטמא אכלין אחרים,

יב. קולית שחשב עליה לנקה, ועדין לא נקה - הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אם מחסר נקיבה במחסר מעשה, או אינו במחסר מעשה.

יום שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ג

פרק ג

א. נבלת העוף הטהור, מטמאה מן התורה; מפי השמועה למדו, שהן שנאמר: "וכל גפש אשר תאכל נבלה וטרפה, באורח ובגר - וכבס בגדיי ורחץ במים" - אינו מדבר אלא בנבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה. וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא, ולא כשהיא בתוך הפה, אלא כשהיא בתוך בית הבליעה - שנאמר: "וכל גפש אשר תאכל", אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש [- שם עיקר הנאת הנפש]. וזה שנאמר: "תאכל" - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה, שהיא פזית. והרי נאמר בה: "וכבס בגדיי" - מלמד שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש ממטמאיו, כמו שבארגו. כיצד? הבלוע פזית מנבלת העוף הטהור, ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאן, ונעשו ראשון לטמאה. היה נוגע באדם ובכלי חרש בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארגו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע - אינו מטמא שאר כלים, שהרי הוא בכל ראשון לטמאה אחר שפרש ממטמאיו; שאף על פי שהוא טעון טבילה והערב שמש [- שקיעה], אינו מטמא כלי.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה, לטמא טמאה זו החמורה; אלא כיון שבלע ממנה פזית מכל מקום, הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת אכלין; והרי היא כאכל ראשון לטמאה, אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת; אינה צריכה הכשר. ג. פרה אדמה ושעירין הנשרפין אינן כן; אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן הטמאה, ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

ד. פזית מנבלת בהמה, שתחבו ככוש [- מקל] והכניס לתוך מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוך בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף מטמאה - הרי זה טמא משום נושא, לא משום נוגע, כמו שבארגו בתחלת הספר.

ה. הכורף פזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה, ובלעו - אף על פי שלא נגע בגרונו, הרי זה טמא; כרכו בסיב [חוטים דקים] ובלעו - הרי זה טהור.

ו. הבלוע נבלת העוף הטהור, ואחר שבלעה הקיאה קדם שתתאכל [- תתעכל] - הרי זה אינו מטמא כשתצא לגרונו בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת בליעה, לא בשעה שמקיאה אותה.

ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ בתוך פיו - אם יש בבית הבליעה פזית, הרי זה טמא; ואם לאו, טהור.

1 עד שיהיה בו כביצה, כשעור כל האכלין לטמא, כמו
2 שיתבאר.

פרק ד

3
4 א. שמונה שרצים האמורים בתורה – והן החלד, והעכבר,
5 והצב, והאנקה, והכח, והלטאה, והחמט, והתנשמת –
6 טמאת כלן שניה, והן הנקראין 'שרץ' לענין טמאה.

7 ב. השרץ – אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים במגע,
8 וכלי חרש באויר, ואינו מטמא במשא; והנוגע בו, אינו
9 מטמא בגדים בשעת מגעו. וישעור טמאתו כעדשה [סוג
10 צמח], וכל השרצים מצטרפין לכעדשה.

11 ג. האברים, אין להם שעור; אבר מן השרץ בכריתו [שלם].
12 (ד.) בשר וגידים ועצם, שהוא פחות מכעדשה – בין
13 שפרש מן החי, בין שפרש מן המת – מטמא טמאתו; והוא,
14 שיהיה בבשר שעליו או במח שבפעם כדי להעלות ארוכה
15 [– רפואה, בחי].

16 ה. בשר מן החי הפורש מן השרץ – טהור; שאין מטמא
17 אלא אבר הדומה לשרץ כלו – מה שרץ בשר וגידים
18 ועצמות, אף אבר הפורש ממנו בשר וגידים ועצמות.
19 ו. הפליה והכבד והלשון וכיוצא בהן – אף על פי שהן
20 אבר, ואין עושין חליפין [אם נחתכו אינם חוזרים] – הרי הן
21 כבשר; ואם פרושו מן החי, טהורין.

22 ז. דם השרץ כבשרו, ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא
23 מחבר בבשר.

24 ח. עצמות השרץ וגידיו וצפרניו, טהורין. ועור החלד
25 והעכבר והצב והתנשמת – טהור, אף על פי שהוא לח,
26 ועדין לא עבדו ולא הלך [דרך] בו כדי [– שיעור –] עובדה.
27 אבל עור האנקה והכח והלטאה והחמט – בבשרו, ומטמא
28 בכעדשה; ואם עבדו, או הלך בהן כדי עובדה – טהורין.
29 וכמה כדי עובדה? כדי הלך ארבעת מילין.

30 ט. קולית [– עצם הירך] השרץ – הנוגע בה טהור, אף על
31 פי שהיא מלאה מח; והוא שיהיה המח [בקולית]
32 מתקשקש, שאינו מעלה ארוכה [– רפואה]; אבל אם היה
33 עומד במקומו, ויש בו כדי להעלות ארוכה בחי מבחוץ –
34 הרי הנוגע בה טמא ככל האברים שיש בהם להעלות
35 ארוכה, כמו שבארנו. נקבה הקולית בכל שהוא – הנוגע
36 בה מכל מקום, טמא.

37 י. ביצת השרץ המרקמת [– שיש בה תבנית הבעל חי] – אף
38 על פי שהשרץ נראה מתוכה, טהורה; נקבה כל שהוא,
39 הנוגע בה טמא.

40 יא. שרץ שחציו בשר וחציו אדמה – הנוגע בבשר, טמא;
41 ובאדמה, טהור. ואם השרץ על פני כלו – הנוגע באדמה
42 שעדין לא נגמרה צורתו, טמא.

43 יב. בשר השרץ שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלב –
44 טהור. יבש עד שנעשה כחרש – אם יכול להשרות בפושרין
45 מעת לעת ולחזור לכשהיה, מטמא; ואם לאו, טהור – ואפלו

46 כאכלין טמאים אינו מטמא. כמה דברים אמורים? במקצת
47 השרץ. אבל שרץ שיבש ושלדו קיים, או שנשרף ושלדו קיים
48 – הואיל ותבנית כלו קיים, הרי זה מטמא; וקרוב [– נראה]
49 בעיני, שטמאה זו מדבריהם.

50 יג. בזית מן הנבלה או בעדשה מן השרץ, שצמקו וחסרו
51 – טהורין; פחות מכעדשה מן השרץ ופחות מכזית מן
52 הנבלה, שנתפחו ועמדו על כשעור – מטמאין מדברי
53 סופרים. היו כשעור בתחלה, וצמקו וחסרו ונתפחו עד
54 שהגיעו לשעורן – הרי אלו מטמאין כשהיו, דין תורה; וכן
55 אתה אומר בזית מן המת.

56 יד. השרץ אינו מטמא, עד שימות; התזו ראשיהן – אף על
57 פי שעדין הראש מערה [– מחובר] בעור הגוף, ואף על פי
58 שהן מפרסין כזנב הלטאה – הרי אלו טמאין. שאר שקצים
59 ורמשים כלן, כגון הצפרדע והנחש והעקרב והנבל וכיוצא
60 בהן – אף על פי שהן אסורין באכילה – הרי הם טהורין
61 מכלום, ואפלו כאכלין טמאין אינן מטמאין; ואין לה בכל
62 השרצים כלן מה שטמא במותו, חוץ משמונת מינין
63 המפרשין בתורה.

פרק ה

64
65 א. שכבת זרע – אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים
66 במגע, וכלי חרש באויר, ואינה מטמאה במשא; ואין
67 המטמא בה מטמא בגדים בשעת מגעו. ואחד הנוגע בה,
68 או הרוצה אותה מבשרו – שניהן ראשון לטמאה, דין תורה.
69 וכמה שעורה? לנוגע, בכעדשה; ולרוצה, בכל שהוא. ואין
70 הרוצה טמא, עד שתצא ממנו ויתחם פי אמה – שנאמר:
71 "אשר תצא ממנו שכבת זרע", ונאמר: "או החתים בשרו";
72 לפיכך, אפלו ראה בקיסם [שהכניס למיתו] – הואיל
73 והגיעה לפי אמה, נטמא. ואחד הרוצה מחמת [קישור]
74 בבשרו, או הרוצה באנס – הרי זה טמא.

75 ב. אין שכבת זרע של קטן מטמאה, עד שיהיה בן תשע
76 שנים ויום אחד.

77 ג. שכבת זרע אדמה – טהורה; עד שתהיה לבנה, ונמשכת
78 [נחלת].

79 ד. וכל שכבת זרע שאין כל גופו של אדם מרגיש בה, אינה
80 מטמאה; לפיכך, אם ראה בלא קשוי, ולא תאנה – אינה
81 מטמאה משום שכבת זרע. נעקרה בהרגשה – אף על פי
82 שיצאת שלא בהרגשה, טמאה.

83 ה. המהרהר בלילה, וראה ששמש מטה בחלום, ועמד
84 ונמצא בשרו [– מיתו] חם – אף על פי שלא מצא שכבת
85 זרע, הרי זה טמא; כיון ששמש בחלום, כבר ראה
86 בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם, והיתה מעט ונתקנתה
87 בבשרו או בכליו, ולפיכך לא מצא לחלוטית. הרהר ולא
88 מצא בשרו חם, או שמצא בשרו חם ולא הרהר – טהור.

89 ו. המטיל מים, וראה מים חלקין [– טיפות טיפות] או עבוירין
90 בתחלה – טהור; ראה אותם באמצע, או בסוף – הרי זה

א. וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה מִתְחַלֵּל בְּלֵיל מִתְחַלֵּל וְעַד סוֹף, חֲלָקִין אוֹ
 עֲכוּרִין - הָרִי זֶה טְהוֹר. הָיָה לְבָנִים וְנִמְשְׁכִין, טָמֵא. וְהַמְטִיל
 טַפִּין עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֵמָה, טְהוֹר.
 ז. בַּעַל קָרִי שֶׁטָּבַל, וְלֹא הִטִּיל מִים קֹדֶם שֶׁיִּטְבֵּל - כְּשִׁיטִיל
 הַמִּים, טָמֵא; מִפְּנֵי שֶׁצִּחְצִיחוּ [טִיפוֹת] שִׁכְבַּת זָרַע אֵינָן
 יוֹצְאִין אֶלָּא כְּשִׁיטִיל מִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בַּחֲלוּלָה אוֹ
 בְּזָקֵן; אֲבָל יֶלֶד בְּרִיא - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שִׁכְבַּת זָרַע
 בְּחֻזְקָה בְּחֵץ, וְהִיא בָּלָה תִּנְחַק מִן הָאֵמָה. עַד בְּמָה הוּא
 יֶלֶד? כָּל זֶמֶן שֶׁעוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת, וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ מִנְעָלוֹ;
 וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי חֲלָיו [חֹלְשָׁה], הָרִי זֶה
 חֲלוּלָה לְעֵנָן זֶה.
 ח. וְכָל אִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשָׁה מִטְּתָה, וְיִרְדָּה וְטָבְלָה קֹדֶם שֶׁתִּקְנַח
 עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הָרִי הִיא בְּטָמְאָתָה.
 ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשׁוּ מִטְּתָן, שְׁנֵיהֶם
 טָמְאִים; וְשְׁנֵיהֶם רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה, דִּין תּוֹרָה. וְאֵין הָאִשָּׁה
 טָמְאָה מִשּׁוּם נִוְעַת בְּשִׁכְבַּת זָרַע - שְׁנֵינִי עַתָּה בֵּית הַסֵּתֵרִים [-
 מִקּוּמוֹת מוֹסְתֵרִים שֶׁבַּגּוּף] אֵינָה נִגְיָעָה - אֶלָּא הַמְשַׁמְשֵׁת, הָרִי
 הִיא כְּרוֹאֶה קָרִי, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד,
 שְׁנָאָמֶר: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה". הֵיתָה קִטְנָה מִבֵּת שֶׁלֹּשׁ
 שָׁנִים, אֵינָה מִטְּמָאָה בְּשִׁכְבָּהּ; אֲבָל מִטְּמָאָה בְּנִגְיַעַת שִׁכְבַּת
 זָרַע, אִם נִגְיָעָה בְּכִשְׁרָה מִבְּחוּץ. לְפִיכָף, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָה שְׁלֹא
 כְּדִרְכָּה, טְהוֹרָה - שְׁלֹא טָמֵא הַכְּתוּב אוֹתָהּ בְּטָמְאָתָה בֵּית
 הַסֵּתֵרִים, אֶלָּא כְּדִרְכָּה.
 י. הַבּוֹעֵל אֶת הָאִשָּׁה, וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַּת זָרַע - טְהוֹר, אִף
 עַל פִּי שֶׁהִעֲרָה; וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, עַד שִׁיוֹצִיא הָאִישׁ.
 יא. הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע - אִם פָּלְטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ
 שֶׁלֹּשׁ עוֹנוֹת ["עוֹנָה" - יוֹם אוֹ לַיְלָה], הָרִי הִיא טָמְאָה כְּרוֹאֶה
 קָרִי, לְפִיכָף סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד אִם הֵיתָה זָכָה, כְּאִישׁ שֶׁרָאָה
 קָרִי; וּמִטְּמָאָה בְּכָל שֶׁהוּא. אִף עַל פִּי שְׁלֹא יֵצֵאת לְחוּץ,
 אֶלָּא נִעְקָרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים [- מִקּוּם מְסוּיִים בְּרוֹחַם] -
 נְטָמְאָה, שֶׁהָרִי שִׁכְבַּת זָרַע כְּדָמָה: מַה דָּמָה מִטְּמָא בְּפָנִים,
 אִף שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁתִּפְלֹט מִטְּמָא אוֹתָהּ בְּפָנִים.
 יב. שִׁכְבַּת זָרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ שֶׁלֹּשׁ עוֹנוֹת -
 מִטְּמָאָה אַחֲרֵים שְׁנֵינִי בָּהּ, כְּדִרְכָּה שֶׁטְמָאָה הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה

א. וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה מִתְחַלֵּל בְּלֵיל מִתְחַלֵּל וְעַד סוֹף, חֲלָקִין אוֹ
 עֲכוּרִין - הָרִי זֶה טְהוֹר. הָיָה לְבָנִים וְנִמְשְׁכִין, טָמֵא. וְהַמְטִיל
 טַפִּין עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֵמָה, טְהוֹר.
 ז. בַּעַל קָרִי שֶׁטָּבַל, וְלֹא הִטִּיל מִים קֹדֶם שֶׁיִּטְבֵּל - כְּשִׁיטִיל
 הַמִּים, טָמֵא; מִפְּנֵי שֶׁצִּחְצִיחוּ [טִיפוֹת] שִׁכְבַּת זָרַע אֵינָן
 יוֹצְאִין אֶלָּא כְּשִׁיטִיל מִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בַּחֲלוּלָה אוֹ
 בְּזָקֵן; אֲבָל יֶלֶד בְּרִיא - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שִׁכְבַּת זָרַע
 בְּחֻזְקָה בְּחֵץ, וְהִיא בָּלָה תִּנְחַק מִן הָאֵמָה. עַד בְּמָה הוּא
 יֶלֶד? כָּל זֶמֶן שֶׁעוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת, וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ מִנְעָלוֹ;
 וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי חֲלָיו [חֹלְשָׁה], הָרִי זֶה
 חֲלוּלָה לְעֵנָן זֶה.
 ח. וְכָל אִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשָׁה מִטְּתָה, וְיִרְדָּה וְטָבְלָה קֹדֶם שֶׁתִּקְנַח
 עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הָרִי הִיא בְּטָמְאָתָה.
 ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשׁוּ מִטְּתָן, שְׁנֵיהֶם
 טָמְאִים; וְשְׁנֵיהֶם רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה, דִּין תּוֹרָה. וְאֵין הָאִשָּׁה
 טָמְאָה מִשּׁוּם נִוְעַת בְּשִׁכְבַּת זָרַע - שְׁנֵינִי עַתָּה בֵּית הַסֵּתֵרִים [-
 מִקּוּמוֹת מוֹסְתֵרִים שֶׁבַּגּוּף] אֵינָה נִגְיָעָה - אֶלָּא הַמְשַׁמְשֵׁת, הָרִי
 הִיא כְּרוֹאֶה קָרִי, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד,
 שְׁנָאָמֶר: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה". הֵיתָה קִטְנָה מִבֵּת שֶׁלֹּשׁ
 שָׁנִים, אֵינָה מִטְּמָאָה בְּשִׁכְבָּהּ; אֲבָל מִטְּמָאָה בְּנִגְיַעַת שִׁכְבַּת
 זָרַע, אִם נִגְיָעָה בְּכִשְׁרָה מִבְּחוּץ. לְפִיכָף, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָה שְׁלֹא
 כְּדִרְכָּה, טְהוֹרָה - שְׁלֹא טָמֵא הַכְּתוּב אוֹתָהּ בְּטָמְאָתָה בֵּית
 הַסֵּתֵרִים, אֶלָּא כְּדִרְכָּה.
 י. הַבּוֹעֵל אֶת הָאִשָּׁה, וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַּת זָרַע - טְהוֹר, אִף
 עַל פִּי שֶׁהִעֲרָה; וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, עַד שִׁיוֹצִיא הָאִישׁ.
 יא. הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע - אִם פָּלְטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ
 שֶׁלֹּשׁ עוֹנוֹת ["עוֹנָה" - יוֹם אוֹ לַיְלָה], הָרִי הִיא טָמְאָה כְּרוֹאֶה
 קָרִי, לְפִיכָף סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד אִם הֵיתָה זָכָה, כְּאִישׁ שֶׁרָאָה
 קָרִי; וּמִטְּמָאָה בְּכָל שֶׁהוּא. אִף עַל פִּי שְׁלֹא יֵצֵאת לְחוּץ,
 אֶלָּא נִעְקָרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים [- מִקּוּם מְסוּיִים בְּרוֹחַם] -
 נְטָמְאָה, שֶׁהָרִי שִׁכְבַּת זָרַע כְּדָמָה: מַה דָּמָה מִטְּמָא בְּפָנִים,
 אִף שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁתִּפְלֹט מִטְּמָא אוֹתָהּ בְּפָנִים.
 יב. שִׁכְבַּת זָרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ שֶׁלֹּשׁ עוֹנוֹת -
 מִטְּמָאָה אַחֲרֵים שְׁנֵינִי בָּהּ, כְּדִרְכָּה שֶׁטְמָאָה הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ד תשרי ה'תשע"ג

מִן הָאִשָּׁה. וְכָל תְּנָאִי שֶׁבְּעוֹלָם - בֵּין בְּקִדּוּשִׁין, בֵּין בְּגִירוּשִׁין,
 בֵּין בְּמִקְחָהּ וּמִמְכָּרָהּ, בֵּין בְּשִׁאָר דִּינֵי מָמוֹן - צָרִיף לְהִיּוֹת
 בְּתַנָּאִי אֲרֻכָּה דְּכָרִים.
 ב. וְאֵלֵּי הֵם הָאֲרֻכָּעָה דְּכָרִים שֶׁל כָּל תְּנָאִי - שִׁיְהִיָּה תְּנָאִי
 כְּפוּל, וְשִׁיְהִיָּה הֵן שְׁלוֹ קוּדָם לְלָאו, וְשִׁיְהִיָּה תְּנָאִי קוּדָם
 לְמַעֲשָׂה, וְשִׁיְהִיָּה תְּנָאִי דְּכָר שֶׁאֲפָשֶׁר לְקַיְמוֹ [כְּדִלְהָלֵן]. וְאִם
 חִסֵּר תְּנָאִי אֶחָד מֵהֵן - הָרִי תְּנָאִי בָטֵל, וּכְאֵלֹּא אֵין שֵׁם

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ג

הלכות אישות

פרק ו

א. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנָאִי - אִם נִתְקַבֵּל תְּנָאִי, מְקַדֵּשֶׁת; וְאִם
 לֹאו, אֵינָה מְקַדֵּשֶׁת; בֵּין שִׁיְהִיָּה תְּנָאִי מִן הָאִישׁ, בֵּין שִׁיְהִיָּה

1 תנאי כלל, אלא תהיה זו מקדשת או מגרשת ויתקיים המקח
2 או המתנה מיד, וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי
3 אחד מן הארבעה.
4 ג. כיצד? האומר לאשה: 'אם תתני לי מאתים וזו הרי את'
5 מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת',
6 ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינך - הרי התנאי קיים,
7 והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו מאתים וזו, תהיה
8 מקדשת, ואם לא נתנה לו, אינה מקדשת.
9 ד. אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינך זה', ונתן
10 הדינך בידה, והשלים התנאי ואמר: 'אם תתני לי מאתים
11 וזו תהי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהי מקדשת' - הרי
12 התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך
13 התנה, ואף על פי שהכל בתוך כדי דבור; והרי זו מקדשת
14 מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.
15 ה. וכן אם אמר לה: 'אם תתני לי מאתים וזו, הרי את'
16 מקדשת לי בדינך זה, ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי
17 התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה:
18 'ואם לא תתני, לא תהי מקדשת'; והרי זו מקדשת מיד,
19 ואינה צריכה לתן לו כלום.
20 ו. וכן אם אמר לה: 'אם לא תתני לי מאתים וזו לא תהי
21 מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים וזו הרי את מקדשת לי
22 בדינך זה', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל,
23 מפני שהקדים לאו ["אם לא תתני"] לתן ["אם תתני"]; והרי
24 זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן.
25 ז. וכן אם אמר לה: 'אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום הרי
26 את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא תרדי
27 לתהום לא תהי מקדשת', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי
28 התנאי בטל, והרי היא מקדשת מיד; שהדבר ידוע שאי
29 אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגה [מגזימה]
30 בדברים דרך שחוק והתול.
31 ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו, אלא שהתורה
32 אסרה אותו - כגון שאמר לאשה: 'אם תאכלי חלב ודם
33 הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תאכלי לא תהי
34 מקדשת', 'אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גשף, ואם לא
35 תאכלי לא יזה גט', ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט בידה
36 - הרי התנאי קיים; ואם עברה ואכלה, תהיה מקדשת או
37 מגרשת, ואם לא אכלה, אינה מקדשת ואינה מגרשת. ואין
38 אומרים בזה 'הרי התנה על מה שכתוב בתורה', שהרי
39 בידה שלא תאכל, ולא תתקדש ולא תתגרש.
40 ט. ובמה אמרו 'כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו
41 בטל חוץ מדבר שבממון'? כגון שקדש או גרש או נתן או
42 מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיזכה עצמו בדבר שלא
43 זכותה לו תורה ומנעה ממנו, או יפטר עצמו בתנאו מדבר
44 שחיבה אותו בו תורה, שאומרים לו: 'תנאך בטל, וכבר
45 נתקזמו מעשיך, אין אתה נפטר מדבר שחיבה אותך בו
46 התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו'.
47 י. כיצד? כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר

48 [מזונות] כסות ועונה [תשמיש] - שאומרים לו: 'כסות ושאר
49 - תנאך קיים בהן, מפני שהוא תנאי שבממון. אבל בעונה
50 - תנאך בטל, שהתורה חיבה אותך בעונה. והרי זו מקדשת,
51 ואתה חייב בעונתה, ואין בידך לפטר עצמך בתנאך. וכן
52 כל פיוצא בזה. וכן המקדש ופת תאר [גויה שבויית מלחמה]
53 על תנאי שיתעמר בה [שתהא שפחתו] - הרי זו מקדשת,
54 ואין לו להתעמר בה, שהרי התורה מנעה אותו
55 מלהשתעבד בה אחר שנבעלה, ולא מפני תנאו יזכה בדבר
56 שמנעה תורה, אלא תנאו בטל. וכן כל פיוצא בזה.
57 יא. התנה על האשה בשעת קדושין, או בשעת גרושין,
58 שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה - הרי זה כמי
59 שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתדד לתהום, ותנאו
60 בטל; שאין בידה שיעברו אחרים וכבואו על הערוה, ונמצא
61 שהתנה בדבר שאינו בידה לקימו. וכן כל פיוצא בזה.
62 יב. אבל אם התנה עליה שיתן לי פלוני חצרו, או שישא
63 בתו לבני' וכיוצא בזה - תנאו קיים; שהרי אפשר בידה
64 לקימו, ונתן לפלוני ממון הרבה עד שיתן לו חצרו ועד
65 שישא בתו לבנו, שהרי אין כאן עברה. וכן כל פיוצא בזה.
66 יג. שים אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד, וכל
67 מקום שאתה שומע 'המקדש על תנאי כך וכך', או 'הנותן גט
68 על תנאי כך וכך', או המוכר, או הנותן על תנאי - תדע
69 שהתנאי יש בו ארבעה דברים אלו שבארנו, כדי שלא נהיה
70 צריכין לפרש אותן בכל מקום ומקום; ואם חסר אחד מהן,
71 אין כאן תנאי.
72 יד. יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו: 'אין אדם צריך
73 לכפל תנאו אלא בגטין וקדושין בלבד, אבל בדיני ממון אינו
74 צריך לכפל'. ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שפסילת התנאי
75 עם שאר הארבעה דברים, מתנאי בני גז ובני ראובן למדו
76 אותן חכמים, "אם יעברו בני גז וגו', ואם לא יעברו", ותנאי
77 זה לא היה בגטין ולא בקדושין. וכזה הורו גדולי הגאונים
78 הראשונים, וכן ראוי לעשות.
79 טו. המקדש על תנאי - כשיתקיים התנאי תהיה מקדשת
80 משעה שנתקיים התנאי, לא משעה שנתקדשה. כיצד?
81 האומר לאשה: 'אם אתן לך מאתים וזו בשנה זו הרי את'
82 מקדשת לי בדינך זה, ואם לא אתן לך לא תהי מקדשת',
83 ונתן הדינך לידה בניסן, ונתן לה המאתים וזו שהתנה עמה
84 בתשרי - הרי זו מקדשת מתשרי; לפיכך אם קדשה שני
85 קדם שיתקיים התנאי של ראשון - הרי זו מקדשת לשני. וכן
86 הדין בגטין ובממונות, בשעה שיתקיים התנאי הוא שיהיה
87 גט, או יתקיים המקח או המתנה.
88 טז. במה דברים אמורים? בשעה שם תנאי, ולא אמר
89 מעכשו; אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשו'
90 בדינך זה אם אתן לך מאתים וזו, ולאחר זמן נתן לה
91 המאתים וזו - הרי זו מקדשת למפרע משעת הקדושין, אף
92 על פי שלא נעשה התנאי אלא לאחר זמן מרבה; לפיכך אם
93 קדשה אחר קדם שיעשה התנאי - אינה מקדשת. וכן הדין
94 בגטין ובממונות.

עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אם היו
הנקעים מלאים מים - הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו,
מפני שאין ראויין לזריעה; ואם אינן מלאים מים - נמדדין
עמו, מפני שהן ראויין לזריעה.
ו. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין
עליך נדרים', ונמצא עליה אחד משלושה נדרים אלו -
שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט
במיני [בגדי] צבעונין - אינה מקדשת; נמצא עליה נדר חוץ
מאלו - אף על פי שהוא אומר: 'מקפיד אני אפלו על זה',
הרי זו מקדשת. ואם אמר לה: 'על מנת שאין עליך כל נדר'
- אפלו נמצאת שנדרה שלא תאכל חרובין, אינה מקדשת.
ז. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין ביך מומין',
ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים - אינה
מקדשת; נמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין - אף על
פי שאמר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת. ומה
הן המומין הפוסלין בנשים? כל המומין הפוסלין בכהנים
[לעבודה במקדש], פוסלין בנשים; ובהלכות ביאת מקדש,
יתבארו כל מומי הכהנים. ויותר עליהן בנשים - ריח רע
[מהגוף], וזעה, וריח הפה, וקול עבה, ודדין גסין
מחברותיה טפח, וטפח בין יד ליד, ונשיכת כלב ונעשה
המקום צלקת, ושומא [יבלת] שעל הפדחת [מצח], אפלו
היתה קטנה ביותר, ואפלו קרובה משער ראשה ואף על פי
שאין בה שער, וזו היא השומא שיתרה באשה על הכהנים.
אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים, או
שומא גדולה כאסר [מטבע איטלקי קטן] אף על פי שאין בה
שער - הרי זה מום בין בכהנים בין בנשים.
ח. המקדש אשה סתם ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין
בנשים, או נמצא עליה אחד משלושה נדרים - הרי זו
מקדשת מספק. קדשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה
נדרים, והלכה אצל חכם והתיר לה - הרי זו מקדשת.
ט. קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין, והלכה
אצל רופא ורפא אותה - אינה מקדשת. אבל אם התנה
האיש שאין עליו נדרים, ושאין בו מומין, והיו עליו נדרים,
והיו בו מומין, והלך אצל חכם והתירו, אצל רופא ורפאו
- הרי זו מקדשת; שאין לאיש גנאי במומין שפךר נרפאו,
ואין האשה מקפדת על זאת.
י. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאמתן
ליך מאתים וזו מכאן ועד שלשים יום' - אם נתן לה בתוך
שלשים יום, מקדשת; ואם עברו שלשים יום ולא נתן, אינה
מקדשת. 'הרי את מקדשת לי בזוים אלו לאחר שלשים
יום' - אף על פי שנתאכלו המעות [השתמשה בהם] בתוך
שלשים יום, הרי זו מקדשת לאחר השלשים יום; ואם חזר
בו בתוך השלשים, או חזרה היא - אינה מקדשת.
יא. בא שני וקדשה בתוך השלשים יום, הרי זו מקדשת
לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה
מקדשת, ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר
השלשים יום, כשיבואו קדושי ראשון, ימצאו אותה אשת

יז. כל האומר 'מעכשו', אינו צריך לכפל תנאו ולא להקדים
התנאי למעשה, אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו
קים; אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקימו, ואם התנה
בדבר שאי אפשר לקימו - הרי זה כמפליג בדברים [ואינו
מתכוון ברצינות], ואין שם תנאי. וכל האומר 'על מנת' -
הרי זה באומר 'מעכשו', ואינו צריך לכפל התנאי ולא
להקדימו למעשה.
יח. כיצד? האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת
שתתני לי מאתים וזו', 'הרי זה גטף על מנת שתתני לי
מאתים וזו', 'הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתן
לי מאתים וזו' - הרי תנאו קים, ונתקדשה האשה, או
נתקדשה, וזכה זה בחצר, והם יתנו מאתים וזו, ואם לא יתנו
- לא תהיה זו מקדשת, ולא תתגרש זו, ולא יזכה זה בחצר,
ואף על פי שלא כפל תנאו, ואף על פי שהקדים המעשה
לתנאי ונתן הקדושין או הגט לידה והחזיק זה בחצר ואחר
כך השלים תנאו; שהרי כשייתקנס התנאי - יזכה זה בחצר,
ותתקדש זו ותתגרש זו, משעה ראשונה שבה נעשה
המעשה, כאלו לא היה שם תנאי כלל.

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ג

פרק ז

א. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שירצה
אבי' [שיאמר 'הן'] - רצה האב [אמר 'הן'], מקדשת; לא
רצה, או ששתק, או שמת קדם ששמע הדבר - אינה
מקדשת. 'על מנת שלא ימחה אבי' - שמע ומחה, אינה
מקדשת; לא מחה, או שמת - הרי זו מקדשת. מת הבן
ואחר כך שמע האב - מלמדין את האב שיאמר 'איני
רוצה', כדי שלא יהא שם קדושין, ולא תפל לפני יכם.
ב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש
לי מאתים וזו', או 'בית כור עפר' [שטח שניתן לזרוע בו כור]
- אם יש שם עדים שיש לו, הרי זו מקדשת; ואם אין לו,
הרי זו מקדשת מספק; שמא יש לו, והוא אומר 'אין לי' -
כדי לקלקלה [להכשילה באיסור אשת איש].
ג. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים וזו',
או 'בית כור עפר במקום פלוני' - אם יש לו באותו המקום,
הרי זו מקדשת; ואם אין לו באותו המקום שאמר, הרי זו
מקדשת מספק - שמא יש לו שם, והוא מתפנן לקלקלה.
ד. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאראך מאתים וזו',
או 'בית כור עפר' - הרי זו מקדשת, ונראנה; הראה הזוים
בית אחרים, או שהראה בית כור עפר בשדה אחרים - אינה
מקדשת, עד שיראנה משלו. לקח המעות במלוה או
בשתפוט, או ששכר השדה או לקחה באריסות [לעבוד בה
תמורת חלק מהיבול] - אינה מקדשת, עד שיראנה משלו;
שמשמע 'שאראך', שאראך שעמי לעצמי דבר זה שאמרתי
לך.
ה. היה לו בית כור עפר, והיה בו נקעים [חפירות] עמקים

1 איש, ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש שאין הקדושין
2 תופסין בה.
3 יב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר
4 שלשים יום בדינר זה', ובא אחר וקדשה בתוך השלשים -
5 הרי זו מקדשת מספק לשניהם; לפיכך שניהם נותנין גט,
6 בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום. 'הרי את
7 מקדשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום', ובא אחר ואמר לה:
8 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר עשרים יום', ובא אחר
9 ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר עשרה ימים',
10 אפלו הן מאה על הסדר הזה - קדושי בלן תופסין בה;
11 וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא מקדשת לכלן
12 בספק.
13 יג. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי חוץ מפלוני',
14 כלומר שלא תאסר עליי, אלא תהיה אשת איש על כל
15 העולם ולפלוני כפנויה - הרי זו ספק מקדשת. אבל אם
16 אמר לה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שתהיי מתרת
17 לפלוני' - הרי זו מקדשת, ותהיה אסורה על אותו פלוני
18 כשאר העם, מפני שהתנה בדבר שאי אפשר לקימו.
19 יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: 'הרי את מקדשת
20 לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרשך' - הרי זו מקדשת,
21 וכשיגרש אותה תהיה מקדשת עד שיגרש אותה פעם שניה
22 מן קדושי פרוטה שניה. אבל האומר לאשה: 'הרי את
23 מקדשת לי בזה לאחר שאתגר', 'לאחר שתתגר', 'לאחר
24 שאשתתגר' [מהיותו עבד כנעני], 'לאחר שתשתתגר'
25 [מהיותה שפחה כנענית], 'לאחר שימנות בעלך', 'לאחר
26 שתמנות אחותך' [שכעת היא אשתו] - אינה מקדשת, לפי
27 שאינו יכול עתה לקדשה.
28 טו. האומר ליכמה: 'הרי את מקדשת לי בזה לאחר שיהלך
29 לך ב'קמף' - הרי זו מקדשת מספק, הואיל ואלו קדשה
30 עתה, היו קדושין תופסין בה מספק.
31 טז. האומר לחברו: 'אם ילדה אשתך נקבה הרי היא
32 מקדשת לי בזה' - לא אמר כלום. ואם היתה אשת חברו
33 מעוברת והפר העבר - הרי זו מקדשת. ויראה לי, שצריך
34 לחזור ולקדש אותה מאביה אחר שתלד, כדי שיכניס אותה
35 בקדושין שאין בהן דפי [פגום].
36 יז. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי במאה דינר, ונתן
37 לה אפלו דינר אחד - הרי זו מקדשת משלקחה הדינר, והוא
38 ישלים לה את השאר; שזה כמי שאמר לה: 'הרי את
39 מקדשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מאה דינר',
40 שהיא מקדשת לו מעכשיו. במה דברים אמורים? בשאמר
41 לה במאה דינר סתם. אבל אם פרש ואמר לה: 'הרי את
42 מקדשת לי במאה דינר אלו', והתחיל למנות לתוך ידה -
43 אינה מקדשת עד שישלים; ואפלו בדינר האחרון שניהן
44 יכולים לחזור זה בזה. וכן אם נמצא מנה חסר דינר, או
45 נמצא מהם דינר נחשת [ולא מכסף] - אינה מקדשת. נמצא
46 בהם דינר רע [חסר במשקלו] - אם יכולה להוציאו על ידי
47 הדחק, יחליפנו; ואם לאו, אינה מקדשת.

48 יח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בבגדים אלו שהן שוין
49 חמשים דינר', והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאנה
50 להן - אם היו שוין חמשים, הרי זו מקדשת משעת לקיחה;
51 ואינו צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה מקדשת, כדי
52 שתסמך דעתה, אלא הואיל והם שוין כשאמר לה, הרי זו
53 מקדשת משעה ראשונה. ואם אינם שוין, אינה מקדשת.
54 יט. איש ואשה שהיו עסקין בדברי ארוסין, הוא אומר:
55 'במאה דינר אקדש אותך', והיא אומרת: 'איני מתקדשת
56 לך אלא במאתים וזו', והלך זה לביתו וזו לביתה [מבלי
57 להסכים], ואחר כך תבעו זה את זה [הסכימו לחדש את
58 הקשר] וקדשו סתם [בלי להזכיר סכום] - אם האיש תבע את
59 האשה, יעשו דברי האשה; ואם האשה תבעה את האיש,
60 יעשו דברי האיש.
61 כ. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך השליח וקדשה על
62 תנאי - אינה מקדשת; וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי,
63 והלך וקדשה סתם, או על תנאי אחר, או ששנה את התנאי
64 - אינה מקדשת.
65 כא. אמר לו: 'קדשה לי במקום פלוני', והלך וקדשה
66 במקום אחר - אינה מקדשת; 'קדשה לי והרי היא במקום
67 פלוני', והלך וקדשה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני
68 שמראה מקום הוא לו [ציון לו היכן היא נמצאת]. וכן היא
69 שאמרה לשלוחה: 'קבל לי קדושי במקום פלוני', וקבל לה
70 במקום אחר - אינה מקדשת; 'הרי הפעל במקום פלוני',
71 וקבל לה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני שמראה מקום
72 היא לו.
73 כב. המקדש את האשה וחרז בו מיד הוא או היא, אף על
74 פי שחרזו בתוך כדי דבור [בטווח מידי של זמן אמירת משפט]
75 - אין חזרתם כלום, והרי היא מקדשת.
76 כג. המקדש על תנאי וחרז אחר כמה ימים ובטל התנאי,
77 אף על פי שבטלו בינו לבניה שלא בפני עדים - בטל
78 התנאי, והרי היא מקדשת סתם. וכן אם היה התנאי מן
79 האשה, ובטלה אותו אחר כן בינה לבינו - בטל התנאי.
80 לפיכך המקדש על תנאי וכנס סתם [נשאה ללא הזכרת
81 התנאי] או בעל סתם - הרי זו צריכה גט אף על פי שלא
82 נתקנס התנאי, שמא בטל התנאי כשבעל או כשכנס. וכן
83 המקדש בפחות מפרוטה, או במלנה [שחייבת לו], וחרז
84 ובעל סתם בפני עדים - צריכה גט, שעל בעילה זו סמך
85 [לקדשה בה], ולא על אותן הקדושין הפסולין; תזקה היא
86 שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות,
87 והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה.

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ג

פרק ח

88
89
90 א. האומר לאשה: 'התקדשי לי בכוס זה של יין' ונמצא
91 של דבש, 'של דבש' ונמצא של יין, 'בדינר זה של כסף'
92 ונמצא של זהב, 'של זהב' ונמצא של כסף, 'על מנת שאני

הטעמו; וכן היא שאמרה: 'סבורה הייתי שהוא כהן וְהרי
הוא לוי', 'לוי וְהרי הוא כהן', 'עשיר וְהרי הוא עני', 'עני
וְהרי הוא עשיר' - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעה אותה.

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ג

פרק ט

א. המקדש שתי נשים שאסור לשא שתייהן משום ערוה
[וקידשן] - כאחת - אינן מקדשות. כיצד? כגון שקדש אשה
ובתה, או שתי אחיות כאחת - אין אחת מהן מקדשת.
ב. קדש נשים רבות כאחת ואמר: 'הרי כלכן מקדשות לי',
וְהיו בהן שתי אחיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן - אין
אחת מכלן מקדשת; אם אמר להן: 'הראויה מכן לביאה
מקדשת לי' - הרי כלן מקדשות, חוץ מאחיות, או אשה
ובתה, וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן: 'הרי כלכן מקדשות
לי', והיתה בהן שפחה, או גויה, או אשה אחת ערוה, כגון
אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן - אין אחת מכלם
מקדשת; ואם אמר: 'הראויה מכם לביאה מקדשת' - הרי
כלן מקדשות לו, חוץ מאשה שאין הקדושין תופסין בה.
ג. אמר לשתי אחיות: 'הרי אחת מכם מקדשת לי בזה',
ונתן להן פרוטה, או שקבלתה אחת על ידי [בשביל]
חברתה, וכן האומר לאב: 'אחת מבנותיך מקדשת לי',
וקבל האב קדושה - כלן צריכות גט ממנו, ואסור לו לבוא
על אחת מהן; מפני שהקדושין תופסין בהן ואף על פי
שאי אפשר לבוא על אחת מהן.
ד. העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך לקדשה לו,
וקדש המשלח בעצמו לאמה [את אמה] או לבתה או
לאחותה, ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה - שתייהן
צריכות גט ואסורות עליו. וכן אשה שעשתה שליח
לקדשה, והלכה וקדשה היא עצמה לאחר, ואין ידוע איזה
מהם קדם - שניהן נותנין לה גט; ואם רצו, אחד נותן גט
ואחד כונס.
ה. כמה דברים אמורים? ברחוקין; אבל אם קדשה השליח
לאב וקדשה היא עצמה לבן, או לאחיו, וכיוצא בהן -
שניהן נותנין גט, והיא אסורה לשניהן.
ו. האומר לשלוחו: 'צא וקדש לי אשה', ומת השליח,
ואינו יודע אם קדש לו אשה או לא קדש - הרי זה בחזקת
שקדש, שחזקת השליח לעשות שליחותו, והואיל ואין ידוע
איזו אשה קדש לו, הרי זה אסור בכל אשה שיש לה
קרובות שהן ערוה עליו, כגון אשה שיש לה בת או אם או
אחות וכיוצא בהן; שאם תאמר ישא זו - שמא אמה קדש
לו שלוחו, או אחותה, או בתה. ומתר באשה שאין לה
קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה, אחות או אם וכיוצא
בהן, והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשהו שליח, אף
על פי שנתגרשה קדם שימות השליח - הרי זה מותר בה;
ואין אומרים שמא קדש השליח את הקרובה אחר
שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח,

כהן' ונמצא לוי, 'לוי' ונמצא כהן, 'נתיך' [גבעוני] ונמצא
ממזר, 'ממזר' ונמצא נתיך, 'בן עיר' ונמצא בן כרך [עיר
גדולה], 'בן כרך' ונמצא בן עיר, 'על מנת שאני עשיר'
ונמצא עני, 'עני' ונמצא עשיר, 'על מנת שבייתי קרוב
למרחץ' ונמצא רחוק, 'רחוק' ונמצא קרוב, 'על מנת שיש
לי בת' או 'שפחה גדלת' [קולעת שיער] או 'אופה' ואין
לו, על מנת שאין לו ויש לו, 'על מנת שיש לי אשה ובנים'
ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו - בכל אלו והדומין להן,
אינה מקדשת; וכן היא שהטעתו.
ב. ובכלם - אף על פי שאמרה: 'בלבי היה להתקדש לו
אף על פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר', וכן אם אמר
הוא: 'בלבי היה לקדשה אף על פי שהטענתי' - אינה
מקדשת; דברים שבלב אינן דברים.
ג. 'הרי את מקדשת לי על מנת שאני בסם' [מוכר בשמים]
ונמצא בסם וברסי [מעבד עורות], 'על מנת שאני בן עיר'
ונמצא בן עיר וכן כרך, 'על מנת ששמי יוסף' ונמצא שמו
יוסף ושמעון - הרי זו מקדשת; אבל אם אמר לה: 'על
מנת שאין שמי אלא יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמעון,
'שאיני אלא בסם' ונמצא בסם וברסי, 'שאיני אלא בן עיר'
ונמצא בן עיר וכן כרך - אין זו מקדשת.
ד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאני
יודע לקרות' - צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום
אוניקלוס הגר; ואם אמר לה 'על מנת שאני קראה' - צריך
להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדרך קצרה.
'על מנת שאני יודע לשנות' - צריך להיות יודע לקרות
המשנה; 'על מנת שאני תנא' - צריך להיות יודע לקרות
המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי חייא.
ה. 'על מנת שאני תלמיד' - אין אומרים כן עזאי וכן
זומא [גדולי תורה], אלא כל ששואלין אותו דבר אחד
בתלמודו ואומר, ואפלו בהלכות החג שמלמדין אותו
ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם
בקיאים בהן. 'על מנת שאני חכם' - אין אומרים ברבי
עקיבה ובבבוי, אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה [סברה]
בכל מקום [בתורה] ואומר. 'על מנת שאני גבור' - אין
אומרים כאבגר בן גר וכיוצא, אלא כל שחבריו מתיראים
ממנו מפני גבורתו. 'על מנת שאני עשיר' - אין אומרים
ברבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבג עירו מכבדין אותו
מפני עשרו. 'על מנת שאני צדיק' - אפלו רשע גמור, הרי
זו מקדשת מספק, שמא הרהר בתשובה בדעתו. על מנת
שהוא רשע - אפלו צדיק גמור, הרי זו מקדשת מספק,
שמא הרהר בעבודה זרה בדעתו; שצון עבודה זרה גדול
הוא, ומשיהרהר לעבד בלבו נעשה רשע, שנאמר: 'פן
יפתה לבככם', וכתוב: "למען תפוש את בית ישראל
בלבם".
ו. המקדש את האשה ואמר: 'הייתי סבור שהיא כהנת וְהרי
היא לוי', 'לוי' וְהרי היא כהנת, 'עניה וְהרי היא עשירה',
'עשירה וְהרי היא עניה' - הרי זו מקדשת, מפני שלא

בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. 'קדשתיה', והיא אומרת
 'לא קדשת אלא בתי' - הוא אסור בקרובות גדולה [האם],
 וגדולה מתרת בקרוביו; ומתרת בקרובות הבת, והבת מתרת
 בקרוביו. 'קדשתי את בתי', והיא אומרת 'לא קדשת אלא
 אותי' - הוא אסור בקרובות הבת, והבת מתרת בקרוביו;
 ומתרת בקרובות האם, והאם אסורה בקרוביו.
 טז. וכל אלו שטוענין [לתקפות] הקדושין [בין הוא בין היא
], בשטען הטוען שהיו שם קדושין בפני עדים והלכו
 למדינה אחרת או מתו; אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא
 עדים - אין כאן קדושין, כמו שבארנו. וכל מקום שתאמר
 אשה לאיש 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתי' - מבקשים
 ממנו שיכתב לה גט כדי להתירה לשאר העם, שאין לו בזה
 הפסד; ואם נתן לה גט מעצמו, כופין אותו לתן כתובה.
 יז. העושה לו שליח לקדש לו אשה, והלך [השליח] וקדשה
 לעצמו - הרי זו מקדשת לשליח; ואסור לעשות כן. וכל
 העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר, נקרא
 רשע.
 יח. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך וקדשה, השליח
 אומר 'לעצמי קדשתי', והאשה אומרת 'לאיש ששלחו
 נתקדשתי' - אם לא עשה [מינה] השליח בעדים, הרי
 השליח אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו; והאשה
 אסורה בקרובי המשלח, והמשלח מתרת בקרובותיה. ואם
 החזק השליח בעדים [מינה אותו בפני עדים], הרי זו
 מקדשת לראשון.
 יט. אמרה: 'איני יודעת למי נתקדשתי, אם לשולח או
 לשליחו' - אם לא החזק השליח בעדים, הרי זו מקדשת
 לשני; ואם החזק שהוא שליחו, שניהם פותבין גט. ואם
 רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.
 כ. האשה שעשת שליח לקדשה, והלך וקדשה, ובעת
 הליכתו בטלה השליחות וחזרה בה, ואין ידוע אם קדם
 שקבל לה הקדושין חזרה או אחר הקדושין - הרי זו
 מקדשת מספק; וכן האיש שעשה שליח וחזר בו.
 כא. המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו מהן קדש,
 וכל אחת ואחת אומרת 'אותי קדש' - אסור בקרובות כלן;
 ונותן גט לכל אחת ואחת, ומניח כתובה אחת ביניהן
 ומסתלק. ואם קדש בביאה, קנסו אותו חכמים שיתן כתובה
 לכל אחת ואחת. והדבר ידוע שהכתובה שכתב לאחת מהן
 אבדה, וכל אחת ואחת אומרת 'אני היא שקדשתי וכתבתה
 לי כתובה ואבדה כתבתי'.
 כב. האשה שיצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני - הרי
 זו בתוקף מקדשת, אף על פי שאין שם ראיה ברורה; וכל
 קול שלא החזק בבית דין, אין חוששין לו. וכיצד הוא
 הקול שתחזק זו בו שהיא מקדשת? כגון שבאו שנים
 והעידו שראו הנרות דולקים ומטות מצעות, ובני אדם
 נכנסין ויוצאין, ונשים שמחות לה ואומרות: 'נתקדשה
 פלונית היום, נתקדשה פלונית היום'. שמעו אותן אומרות:
 'פלונית תתקדש היום' - אין חוששין לה, שמא נדמנו

ואין אדם עושה לו שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא
 לקדשה בשעת השליחות.
 ז. מי שהיו לו חמשה בנים, ועשו כלן את אביהם שליח
 לקדש להם נשים, ואמר אבי הבנים לאיש שהיו לו חמש
 בנות: 'אחת מבנותיך מקדשת לאחד מבני', וקבל האב
 הקדושין - כל אחת מהן צריכה חמשה גטין מפל האחין,
 הואיל וכלן נתנו רשות לאב לקדש להם; מת אחד מהן,
 כל אחת מהן צריכה ארבעה גטין, וחליצה מאחד מהם.
 ח. האב שהיתה לו בת קטנה, או נערה שהיא ברשותו,
 ובת בוגרת, ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה, וקדש בתו
 סתם לאחד - אין הבוגרת בכלל עד שיפרש ויאמר 'בתי
 הבוגרת שעשת אותי שליח'; לפיכך אין הבוגרת מקדשת,
 ואחותה מקדשת.
 ט. מי שיש לו שתי בתי [קבוצות] בנות משתי נשים, וכלן
 ברשותו [שלא בגרו], וקדש אחת מהן, ובעצת הקדושין
 אמר לבעל: 'קדשתי לך את בתי הגדולה' - אף על פי שיש
 לומר, שמא גדולה שבגדולות [מאשתו הראשונה] קדש לו,
 או גדולה שבקטנות [מאשתו השניה], או קטנה שבגדולות
 שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות - הרי כלן מתרות, חוץ
 מן הגדולה שבגדולות, והיא לבדה המקדשת. וכן אם קדש
 בתו הקטנה - אף על פי שיש לומר, שמא קטנה שבקטנות,
 או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן
 הקטנה שבגדולות - הרי כלן מתרות, חוץ מן הקטנה
 שבקטנות, והיא לבדה המקדשת; שמשמע 'בתי הגדולה',
 שאין בבנותיה גדולה ממנה; ומשמע 'הקטנה', שאין בהן
 קטנה ממנה.
 י. נאמן האב לומר על בתו קדם שתבגר שהיא מקדשת,
 ואוסרה על הכל.
 יא. האב שאמר: 'קדשתי את בתי ואיני יודע למי
 קדשתי' - הרי זו אסורה לעולם על כל אדם, עד שיאמר:
 'יודע לי שלפלוני קדשתי'; ותהיה צריכה ממנו גט בלבד,
 ואף על פי שנודע לו אחר שבגרה.
 יב. אמר האב: 'איני יודע למי קדשתי', וקא אחד ואמר:
 'אני הוא שקדשתי' - נאמן אף לכנס, ואינו צריך קדושין
 אחרים.
 יג. באו שנים, זה אומר 'אני קדשתי', וזה אומר 'אני
 קדשתי' - שניהם נותנין גט; ואם רצו, אחד נותן גט ואחד
 כונס. כנסה, ואחר כך בא אחר ואמר: 'אני הוא שקדשתי'
 - אינו נאמן, ואינו אוסרה על בעלה.
 יד. האשה שאמרה: 'נתקדשתי ואיני יודעת למי
 נתקדשתי', וקא אחד ואמר: 'אני הוא שקדשתי' - נאמן
 לתן גט, ותהיה מתרת לכל אדם חוץ ממנו; אבל אינו נאמן
 לכנס, שמא יצרו תקפו והיא תרגיל לו [תחפה עליו] כדי
 להתירה.
 טו. האומר לאשה 'קדשתיך', והיא אומרת 'לא קדשתי'
 - הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו. היא אומרת
 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתיך' - הוא מתרת

48 נתקדשתי' - הרי זו מתרת. אחד אומר 'מקדשת', ואחד
49 אומר 'אינה מקדשת' - לא תנשא, ואם נשאת לא תצא,
50 שהרי היא אומרת: 'לא נתקדשתי'. אמרה 'מקדשת אני',
51 ולאחר זמן עמדה וקדשה עצמה - אם נתנה אמתלה
52 לדבריה [הסבר למה שאמרה "מקודשת אני"] ואמרה: 'מפני
53 כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקדשת', וראינו בדבריה
54 ממש - הרי זו מתרת לשני. ואם לא נתנה אמתלה לדבריה,
55 או שנתנה ואין בה ממש - הרי זו אסורה, וקדושי שני
56 קדושי ספק, לפיכך נתן לה גט, ותהיה אסורה עליו ועל
57 הכל עד שיבוא ארוסה. וכן האשה שבאת ואמרה 'אשת
58 איש אני', וחזרה ואמרה 'פנויה אני' - אם נתנה אמתלה
59 לדבריה ויש בדבריה ממש - הרי זו נאמנת.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ג

פרק י

61 א. הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא
62 בבית אביה; והבא על ארוסתו בבית חמיו, מפין אותו מפת
63 מרדות [מלקות מדרבנן]. ואפלו קדשה בכיאה, אסור לו
64 לבוא עליה ביאה שניה בבית אביה, עד שיביא אותה לתוך
65 ביתו ויתחיד עמה ויפרישנה לו; ויחיד זה הוא הנקרא
66 פניסה לחפה, והוא הנקרא 'נשואין' בכל מקום. והבא על
67 ארוסתו לשם נשואין אחר שקדשה - משערה בה קנאה,
68 ונעשית נשואה, והרי היא אשתו לכל דבר.
69 ב. פיון שנכנסה הארוסה לחפה - הרי זה מתר לבוא עליה
70 בכל עת שירצה, והרי היא אשתו גמורה לכל דבר.
71 ומשתכנס לחפה - נקראת נשואה, אף על פי שלא נבעלה,
72 והוא שתהיה ראויה לבעילה; אבל אם היתה נדה, אף על
73 פי שנכנסה לחפה ונתחיד עמה - לא גמרו הנשואין, והרי
74 היא בארוסה עדין.
75 ג. וצריך לברך ברפת חתנים בבית חתן קדם הנשואין,
76 והן שש ברכות, ואלו הן: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
77 העולם, שהכל ברא לכבודו'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
78 העולם, יוצר האדם'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם,
79 אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין
80 לו ממנו בגן עדי עד, ברוך אתה ה' יוצר האדם'. 'שוש
81 תשיש ותגל עקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, ברוך
82 אתה ה' משמח ציון בבניה'. 'שמח תשמח רעים אהובים,
83 כשמחך יצירך מקדם בגן עדן, ברוך אתה ה' משמח עמו
84 ובונה ירושלים'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר
85 ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גלה ורנה אהבה אהבה
86 שלום ורעות, מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות
87 ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול פלה, קול
88 מצהלות חתנים ממשתה ונערים מנגינתם, ברוך אתה ה'
89 משמח חתן עם הכלה'.
90 ד. ואם יהיה שם זין - מביא כוס של זין, ומברך על הזין
91 תחלה, ומסדר את כלן על הכוס, ונמצא מברך שבע ברכות.
92

1 לקדש ולא נתקדשה; עד שישמעו שנתקדשה. וכן אם באו
2 שנים ואמרו: 'ראינו כמו שמחת ארוסין ושמענו הברה
3 [המולה], ושמענו מפלוגי ששמע מפלוגי שנתקדשה פלוגית
4 בפני פלוגי ופלוגי, והלכו להם העדים למדינה אחרת, או
5 מתו' - הרי זה קול שמחזיק אותה מקדשת.
6 כג. כמה דברים אמורים? שלא היתה שם אמתלה [טעם
7 השובר את הקול]; אבל אם היתה שם אמתלה, ושמעו
8 האמתלה ושמעו שנתקדשה - לא החזקה מקדשת. ביצר
9 היא האמתלה? פלוגית נתקדשה על תנאי, או קדושי ספק
10 - לא החזקה; אלא שואלין אותה, וסומכין על דבריה,
11 הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק.
12 כד. יצא עליה קול שנתקדשה לפלוגי, ולאחר זמן אמרו
13 אמתלה - אם מראין הדברים לבית דין שהוא בן - סומכין
14 על האמתלה, ולא תחזק מקדשת; ואם לאו - הואיל ולא
15 נשמעה האמתלה בעת שנשמעו הקדושים, אין חוששין
16 לאמתלה.
17 כה. מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של
18 פלוגי, ולאחר זמן שאלו את אביו ואמר: 'על תנאי כך
19 נתקדשה לו, ולא נתקדם התנאי'; ולא סמכו חכמים על
20 דבריו, אלא אמרו: 'הרי זה ספק מקדשת, וכאלו אין שם
21 אמתלה'.
22 כו. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוגי, ובא שני וקדשה
23 בפנינו - בודקין על קדושי ראשון, שהם בקול: אם באו
24 עדים בראיה ברורה שהיא מקדשת לראשון, אין קדושי שני
25 כלום; ואם לאו - מגרש ראשון שקדושו בקול, וגושא
26 השני שקדושו ודאי. ואם גרש השני, לא יכנס הראשון,
27 שמא יאמרו החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתארסה
28 לאחר.
29 כז. יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוגי, ויצא קול אחר
30 כמותו שהיא מקדשת לאחר - אחד כותב גט ואחד כונס,
31 בין ראשון בין אחרון.
32 כח. מקום שנהגו לשלח סבילונות [מתנות] לארוסה אחר
33 שתתארס, ובאו עדים שראו סבילונות הובלו לה - חוששין
34 לה שמא נתקדשה וצריכה גט מספק, אף על פי שרב אנשי
35 העיר אין משלחין אלא קדם הארוסין. ומקום שנהגו כלם
36 לשלח הסבילונות תחלה ואחר כך מקדשין, וראו סבילונות
37 - אין חוששין לה.
38 כט. החזק שטר כתבתה [על ידי שראו אותו] - אם דרך
39 מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין, חוששין
40 לה; ואף על פי שאין שם סופר, אין אומרים שמא מפני
41 הסופר שמצא הקדים וכתב. ואם דרך כל אנשי המקום
42 שכותבין הכתבה קדם הקדושים, אין חוששין לה.
43 ל. שנים אומרים 'ראינוה שנתקדשה ביום פלוגי, ושנים
44 אומרים 'לא ראינוה' - אף על פי שכלם שוכנים בהצר
45 אחת, הרי זו מקדשת; שאין 'לא ראינוה' ראיה, שדרך העם
46 לקדש בצנעה.
47 לא. אמר עד אחד 'מקדשת היא', והיא אומרת 'לא

1 ויש מקומות שנהגו להביא הדס עם היין, ומכרף על הדס
2 [ברכת הבשמים] אחר היין, ואחר כך מכרף השש.
3 ה. ואין מכריזין ברפת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני
4 חורין; וחתן מן המגזן.
5 ו. המאָרס את האשה, וברך ברפת חתנים, ולא נתיחד עמה
6 בביתו - עדין ארוסה היא; שאין ברפת חתנים עושה
7 הנשואין, אלא כניסה לחפה. ארס וכנס לחפה ולא ברך
8 ברפת חתנים - הרי זו נשואה גמורה, וחוזר ומכרף אפלו
9 אחר כמה ימים. ולא תנשא נדה עד שתטהר, ואין מכריזין
10 לה ברפת חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא וברך, אינו
11 חוזר ומכרף.
12 ז. וצריך לכתב כתבה קדם כניסה לחפה, ואחר כך יהיה
13 מתר באשתו; והחתן נותן שכר הסופר. וכמה הוא כותב
14 לה? אם היתה בתולה, אין כותבין לה פחות ממאתים
15 דינר; ואם היתה בעולה, אין כותבין לה פחות ממאה דינר.
16 וזה הוא הנקרא 'עקר כתבה'. ואם רצה להוסיף לה, אפלו
17 כפר זהב - מוסיף. ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרב
18 הדברים; לפיכך כל מקום שנאמר בו כתבה סתם, הוא
19 העקר והתוספת כאחד. ובחכמים הם שתקנו כתבה לאשה,
20 כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.
21 ח. דינרים אלו - לא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא
22 ממטבע שהיה באותן הימים, שהיה שבעה חלקים נחשת
23 וחלק אחד כסף, עד שיהיה בסלע [שהוא ד' דינרים] חצי
24 זוז כסף; ונמצאו מאתים דינרים של בתולה, חמשה
25 ועשרים דינר של כסף, ומאה של בעולה, שנים עשר דינר
26 ומחצה. ומשקל כל דינר - שש ותשעים שעורות, כמו
27 שבארנו בתחלת עירובין. והדינר - הוא הנקרא 'זוז' בכל
28 מקום, בין שיהיה מן הכסף הטהור, בין שיהיה ממטבע
29 אותן הימים.
30 ט. אין פוחתין לכתולה ממאתים, ולבעולה ממאה; וכל
31 הפוחת, בעילתו בעילת זנות. אחד הפוחת את הכתבה
32 בשטר, ואחד שהעידו עליו עדים [שהתחייב דמי כתובה]
33 וקנו מידו [התחייב בקנין סודר] שהוא חייב לה מאה או
34 מאתים - הרי זה מתר; וכן אם נתן לה משלטין כנגד
35 כתבתה - הרי זה מתר לבעל, עד שיהיה לו פנאי לכתב.
36 י. הכונס את האשה ולא כתב לה כתבה, או שכתב ואבד
37 שטר הכתבה, או שמחלה כתבתה לבעלה, או שמכרה לו
38 כתבתה - חוזר וכותב לה כתבה עקר, אם רצה לקימה; לפי
39 שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפלו שעה אחת בלא
40 כתבה. אבל המוכרת כתבתה לאחרים בטובת הגנה [במחיר
41 זול], אינו צריך לכתב לה כתבה אחרת; שלא תקנו כתבה
42 אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הוציאה זה
43 משלם כתבה ללוקח, בדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה.
44 יא. המאָרס את האשה וכתב לה כתבה ולא נכנסה לחפה
45 - עדין ארוסה היא, ואינה נשואה; שאין הכתבה עושה
46 הנשואין. ואם מת או גרשה, גובה עקר כתבתה מבני חורין
47 [מנכסים שברשותו, שלא נמכרו]; ואינה גובה תוספת כלל,

48 הואיל ולא נכנסה. אכל אם ארס ולא כתב כתבה, ומת או
49 גרשה והיא ארוסה - אין לה כלום, ואפלו העקר; שלא
50 תקנו לה עקר כתבתה עד שתנשא או עד שייכתב. והמאָרס
51 את בתו וכתב לה המאָרס כתבה, ומת או גרשה כשהיא
52 נערה - כתבתה לאביה, כמו שבארנו.
53 יב. וכן תקנו חכמים, שכל הנושא בתולה, יהיה שמח עמה
54 שבעת ימים - אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק,
55 אלא אוכל ושותה ושמח, בין שהיה בחור [רווק] בין שהיה
56 אלמן; ואם היתה בעולה, אין פחות משלושה ימים;
57 שתקנת חכמים היא לבנות ישראל, שיהיה שמח עם
58 הבתולה שבעה ימים, ועם הבעולה שלשה ימים, בין בחור
59 בין אלמן.
60 יג. יש לו [מותר] לאדם לשא נשים רבות פחות ביום אחד,
61 ומכרף ברפת חתנים לכל כאחד. אכל לשמחה, צריך לשמח
62 עם כל אחת שמחה הראויה לה - אם בתולה, שבעה, ואם
63 בעולה, שלשה; ואין מעריבין שמחה בשמחה.
64 יד. מתר לאדם לשא בכל יום חול, אפלו בתשעה באב,
65 בין ביום, בין בלילה. אכל אין נושאים לא בערב שבת ולא
66 באחד בשבת - גזרה שמה יבוא לידי חילול שבת בתקון
67 הסעודה, שהחתן טרוד בסעודתו; ואין צריך לומר, שאסור
68 לשא בשבת. ואפלו בחלו של מועד אין נושאים נשים, כמו
69 שבארנו - לפי שאין מעריבין שמחה בשמחה, שנאמר:
70 "מלא שבע זאת, ונתנה לך גם את זאת". ושאר הימים,
71 מתר לשא בכל יום שניצה - והוא שייטרח בסעודת נשואין
72 שלשה ימים קדם יום הנשואין.
73 טו. מקום שאין בית דין יושבין בו אלא בשני ובחמישי
74 בלבד, בתולה נשאת ביום רביעי, שאם היתה לו טענת
75 בתולים [שלא מצאה בתולה], יושבים לבית דין; ומנהג
76 חכמים הוא, שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי
77 שיהיה שמח עמה חמישי וערב שבת ובשבת, ויוצא
78 למלאכתו ביום הראשון.
79 טז. המאָרס בתו קטנה ותבעה הבעל לנשואין - בין היא
80 בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה
81 נערה. ואם רצו ונכנסה, כונס; ואין ראוי לעשות כן.
82 יז. ארסה ושהה כמה שנים ותבעה לנשואין והרי היא
83 נערה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום התביעה לפרנס
84 את עצמה [בבגדים ותכשיטים] ולתקן מה שהיא צריכה לו,
85 ואחר כך תנשא. תבעה אחר שבגרה, נותנין לה שנים עשר
86 חדש מיום הגבר; וכן אם קדשה ביום הגבר, נותנין לה
87 שנים עשר חדש מיום הקדושין, שהוא יום הגבר. קדשה
88 אחר שבגרה - אם עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה
89 ואחר כך נתקדשה, אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום
90 שתבעה; וכן המאָרס את הבעולה, נותנין לה שלשים יום
91 מיום התביעה.
92 יח. כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את
93 עצמה ואחר כך תנשא, כך נותנין זמן לאיש לפרנס את
94 עצמו [להכין צרכי הסעודה והחופה] משתבעה אותו האשה.

46 כְּתֹבָה עַל נִכְסֵיו - נוֹטֶלֶת כָּל מָה שֶׁכָּתְבוּ לָהּ בֵּית דִּין; אָבֵל
47 הַשּׁוֹטָה, אֵין בֵּית דִּין מְשִׁיאיִן אוֹתָהּ - בְּמָקוֹם שֶׁאֵין תִּקְנָת
48 חֲכָמִים עוֹמְדָת, לֹא תִקְנֶה לוֹ נְשׁוּאִין. וְכֵן קֵטֵן - לֹא תִקְנֶה
49 לוֹ חֲכָמִים נְשׁוּאִין, הוּאִיל וְסוֹפוֹ לְבֹא לִידֵי נְשׁוּאִין גְּמוּרִין.
50 וּמִפְּנֵי מָה תִקְנֶה נְשׁוּאִין לְקִטְנָה וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא בָּאָה לִידֵי
51 נְשׁוּאִין גְּמוּרִין? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְּגַוּ בָּהּ מִנְהַג הַפֶּקֶר [זְנוּת]. וְאֵין
52 מְשִׁיאיִן אֶת הַקֵּטֵן עַד שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתָהּ וַיִּנְדַּע שֶׁהִיא סִימָנִין.
53 ז. קֵטֵן, אֶפְלוּ בֵּן תִּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנִּשָּׂא אִשָּׁה - אֵין
54 לָהּ כְּתֹבָה; וְאִם הִגְדִּיל וְקִיְמָה [נִשְׁאָר לְהוֹיֹת בַּעֲלָהּ] אַחֵר
55 שֶׁהִגְדִּיל, יֵשׁ לָהּ עֶקֶר כְּתֹבָה מְנָה. וְכֵן גַּר שֶׁנִּתְּגַר הוּא
56 וְאִשְׁתּוֹ - כְּתֹבָתָהּ מְנָה, שֶׁעַל מְנַת בֵּן קִיְמָה.
57 ח. כָּל בְּתוּלָה שֶׁכְּתֹבָתָהּ מֵאֲמִתִּים, יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים;
58 וְכָל שֶׁכְּתֹבָתָהּ מְנָה, אוֹ שֶׁלֹּא תִקְנֶה לָהּ חֲכָמִים כְּתֹבָה - אֵין
59 לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים. וְהִמָּתִיחַד עִם אֲרוּסָתוֹ קֹדֶם נְשׁוּאִין, אֵין
60 לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים.
61 ט. וּמָה הִיא טַעֲנַת בְּתוּלִים? זֶה שֶׁנִּשָּׂא בְּתוּלָה שֶׁחֻזְקָתָהּ
62 שֶׁהִיא בְּתוּלָה, וְטוֹעֵן וְאוֹמֵר 'לֹא מִצְאָתִיךָ בְּתוּלָה'. וְשֵׁנִי
63 סִימָנִין הֵן לְבְּתוּלִים - הָאֶחָד, דְּמִים שֶׁשׁוֹתֵתִין מִמֶּנָּה בְּסוֹף
64 בִּיאָה רֵאשׁוֹנָה; וְהַשֵּׁנִי, הַדֹּחֵק שֶׁיִּמָּצֵא בָּהּ בְּבִיאָה רֵאשׁוֹנָה
65 בִּשְׁעַת הַתְּשׁוּמִישׁ.
66 י. הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה שֶׁכְּתֹבָתָהּ מֵאֲמִתִּים, וְטוֹעֵן וְאוֹמֵר לֹא
67 מִצְאָתִיךָ בְּתוּלָה - שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ: אִם אָמְרָה 'אֵמֶת הוּא, לֹא
68 מִצְאָנִי בְּתוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּפְלַתִּי וְהַפְנִי עֵץ אוֹ קֶרֶקַע וְהִלְכּוּ
69 בְּתוּלִי' - הָרִי זֶה נֶאֱמָנָה, וְתִחְזוֹר כְּתֹבָתָהּ לְמֶנָּה. אֵף עַל פִּי
70 שֶׁהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר 'שָׂמָּה אִישׁ בָּא עֲלִיךָ וְאֵין לָךְ כְּלוּם' -
71 אֵין מְשִׁיחִין בְּטַעֲנָתוֹ; וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סֶתֶם [לְהַטִּיל חֶרֶם
72 סִתְמִין] שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ אִישׁ, שֶׁאֵין הַדָּבָר לוֹ וְדָאִי.
73 יא. אָמְרָה הִיא: 'אֵמֶת אָמַר שֶׁלֹּא מִצְאָנִי בְּתוּלָה, וְאִישׁ בָּא
74 עָלִי בְּאֵס אַחֵר שֶׁנִּתְּאָרְסְתִּי לוֹ' - הָרִי זֶה נֶאֱמָנָה, וְכִתְבָתָהּ
75 מֵאֲמִתִּים כְּמוֹ שֶׁהִיתָה; וְאִם טוֹעֵן וְאוֹמֵר: 'שָׂמָּה עַד שֶׁלֹּא
76 אֲרִסְתִּיךָ נֶאֱסַרְתָּ וּמִקֻּחִי מִקֵּחַ טְעוֹת, אוֹ אַחֵר שֶׁאֲרִסְתִּיךָ
77 נִבְעֵלְתָּ בְּרִצְוֹנִךָ' - הָרִי זֶה מַחֲרִים סֶתֶם עַל מִי שֶׁטוֹעֵן שֶׁקָּר
78 כְּדֵי לְחַכְכְּנִי מִמוֹן שֶׁאֵינִי חַיִּב בּוֹ.
79 יב. טוֹעֵן וְאוֹמֵר: 'לֹא מִצְאָתִיךָ בְּתוּלָה', וְהִיא אוֹמְרָת: 'לֹא
80 בָּא עָלִי וְעַדִּין בְּתוּלָה אֵנִי' - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, אוֹ חוֹזֵר וּבּוֹעֵל
81 בְּפָנֶי עֲדִים. אָמְרָה: 'בָּא עָלִי וּבְתוּלָה מִצְאָנִי כָּל הַבְּתוּלוֹת,
82 וְשֶׁקָּר הוּא טוֹעֵן' - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: 'מָה הִיָּה
83 הַדָּבָר עַד שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁאֵינָה בְּתוּלָה? אִם אָמַר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
84 מִצְאָתִי דָם - בּוֹדְקִין בְּמִשְׁפַּחְתָּהּ שָׂמָּה אֵין לָהּ דָם כָּלֵל,
85 לֹא דָם נָדָה וְלֹא דָם בְּתוּלִים; אִם נִמְצְאוּ כֶּלֶן בֶּן, הָרִי זֶה
86 כְּחֻזְקָתָהּ. לֹא נִמְצְאוּ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ בֶּן - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ,
87 שָׂמָּה חָלִי גְדוֹל יֵשׁ בָּהּ שֶׁיִּבְשׁ לְחֻלּוּחִית הָאֵיבָרִים, אוֹ שָׂמָּה
88 הִיתָה מִתְּעַנָּה בְּרָעָב. וּמִרְטִיבִין [וְרוּחָצִים] אוֹתָהּ וּמַאֲכִילִין
89 אוֹתָהּ וּמְשַׁקֵּין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּבְרִיא, וְתַבְעֵל שְׁנִיָּה, וְנִרְאָה אִם
90 תּוֹצִיא דָם אוֹ לֹא. וְאִם אֵין שָׁם לֹא חוֹלִי וְלֹא רָעָב וְלֹא
91 פִּיּוּצָא בּוֹ - הָרִי זֶה טַעֲנַת בְּתוּלִים; וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּצְא דֹחֵק
92 בַּעַת הַתְּשׁוּמִישׁ, הוּאִיל וְלֹא יָצָא דָם, אֵין כָּאֵן בְּתוּלִים -

1 וכְּמוֹ נִתְּנִין לוֹ? כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנִין לָהּ: אִם שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ,
2 שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ; וְאִם שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׁלֹשִׁים יוֹם.
3 יט. הִגִּיעַ זְמַן שֶׁנִּתְּנֶה לְאִישׁ וְלֹא נִשָּׂאָה - נִתְּחִיב בְּמִזְוֹנוּתֶיהָ
4 אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא כִּנְסָה; וְאִם הִגִּיעַ זְמַן בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת אוֹ
5 בְּעֶרֶב שֶׁבֶת - אֵינוֹ מַעֲלָה לָהּ מְזוֹנוֹת לְאוֹתוֹ הַיּוֹם, מִפְּנֵי
6 שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכְנֹס. וְכֵן אִם חָלָה הוּא אוֹ הִיא, אוֹ שֶׁפָּרְשָׁה
7 נָדָה כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן - אֵינוֹ מַעֲלָה לָהּ מְזוֹנוֹת, שֶׁהִרִי אֵינָה
8 רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּשְׁתַּהֲרֶה אוֹ עַד שֶׁתִּבְרִיא, וְכֵן הוּא אֵינוֹ
9 יָכוֹל לִשָּׂא אִשָּׁה עַד שֶׁיִּבְרִיא.

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ג

פרק יא

12 א. הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה שֶׁנִּתְּאָלְמָנָה אוֹ נִתְּגַרְשָׁה אוֹ נִחְלָצָה [ע"י
13 אַחִי בַּעֲלָהּ שְׂמִתָּה] - אִם מִן הָאֲרוּסִין נִתְּאָלְמָנָה אוֹ נִתְּגַרְשָׁה
14 אוֹ נִחְלָצָה, כְּתֹבָתָהּ מֵאֲמִתִּים; וְאִם מִן הַנְּשׁוּאִין, כְּתֹבָתָהּ מְנָה,
15 שֶׁמִּשְׁנִשָּׂאָתָה הָרִי הִיא כְּבָעוּלָה. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה מִשְׁחַרְרָת
16 [מִהוֹיֹתָה שְׂפָחָה כְּעִנְיָתָה] אוֹ גִּיּוֹרָתָה אוֹ שְׁבוּיָה [בִּידֵי גוֹיִים] -
17 אִם נִשְׁתַּחֲרָרָה שֶׁשְׁפָחָה וְנִתְּגַרְשָׁה הַגּוֹיָה וְנִפְדִּית הַשְּׁבוּיָה, וְהֵן
18 פְּחוּתוֹת מִשְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - כְּתֹבָתָן מֵאֲמִתִּים; וְאִם הִיוּ
19 בְּנוֹת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמְעַלָּה, כְּתֹבָתָן מֵאָה.
20 ב. וּמִפְּנֵי מָה תִקְנֶה חֲכָמִים לֹא לוֹ כְּתֹבָה מֵאָה וְאֵף עַל פִּי
21 שֶׁהֵן בְּתוּלוֹת? הוּאִיל וְחֻזְקָתָהּ הַנְּשׁוּאָה שֶׁתַּבְעֵל, וְחֻזְקָתָהּ
22 הַשְּׁפָחָה וְהַנְּכָרִית וְהַשְּׁבוּיָה שֶׁתַּבְעֵל, תִקְנֶה לָהּ מֵאָה בֵּין
23 נִבְעֵלוּ בֵּין לֹא נִבְעֵלוּ, וְהָרִי הֵן כְּבָעוּלוֹת לְכָל דָּבָר.
24 ג. מִכַּת עֵץ [קִיבֵלָה מִכָּה וְנִפְלוּ בְּתוּלִיהָ] כְּתֹבָתָהּ מֵאָה; אֶפְלוּ
25 נִשָּׂאָה עַל מְנַת שֶׁהִיא בְּתוּלָה שֶׁלְמָה וְנִמְצְאָת מִכַּת עֵץ -
26 כְּתֹבָתָהּ מֵאָה. קִטְנָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלִמְטָה שֶׁנִּבְעֵלָה, אֶפְלוּ
27 בָּא עָלֶיהָ אָדָם גְּדוֹל - כְּתֹבָתָהּ מֵאֲמִתִּים; סוֹפָה שֶׁתִּחְזוֹר
28 בְּתוּלָה כְּשֶׁאֵר הַבְּתוּלוֹת. וְכֵן גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ קֵטֵן מִבֶּן
29 תִּשַׁע שָׁנִים וְלִמְטָה - כְּתֹבָתָהּ מֵאֲמִתִּים, כְּאֵלוּ לֹא נִבְעֵלָה
30 כָּלֵל; שְׁבִיּוֹתָ בֵּן תִּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד בִּיאָה, פְּחוּת מְנָה
31 אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה.
32 ד. בְּתוּלָה שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת, אוֹ סוּמָא, אוֹ אִילּוּנִית [דּוּמָה לֵאמֹר
33 זָכָר וְאִינָה מוּלִידָה] - כְּתֹבָתָן מֵאֲמִתִּים; אָבֵל הַחֲרָשֶׁת
34 וְהַשּׁוֹטָה, לֹא תִקְנֶה לָהּ חֲכָמִים כְּתֹבָה. הַשּׁוֹטָה, לֹא תִקְנֶה
35 לָהּ נְשׁוּאִין כָּלֵל; וְהַחֲרָשֶׁת, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ נְשׁוּאִין
36 מִדְּבָרֶיהֶם [מִדְּרַבָּנָן], לֹא תִקְנֶה לָהּ כְּתֹבָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנְעוּ
37 וְלֹא יִשָּׂאוּ אוֹתָהּ. וְכִשְׁם שֶׁאֵין לָהּ כְּתֹבָה, כִּף אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת,
38 וְלֹא תִנָּאִי מִתְּנָאִי כְּתֹבָה; וְאִם כְּנִסָּה [נִשְׁאָה כְּשֶׁהִיא] חֲרָשֶׁת
39 וְנִתְּפַקְחָה - יֵשׁ לָהּ כְּתֹבָה וְתִנָּאִי כְּתֹבָה, וְכִתְבָתָהּ מֵאָה.
40 ה. נִשָּׂא חֲרָשֶׁת אוֹ שׁוֹטָה וְכָתַב לָהּ מֵאָה מְנָה - כְּתֹבָתָן
41 קִיְמָת, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְהַזִּיק נִכְסֵיו.
42 ו. חֲרָשׁ אוֹ שׁוֹטָה שֶׁנִּשָּׂאוּ נָשִׁים פְּקוּחוֹת - אֵף עַל פִּי
43 שֶׁנִּתְּפַקְחָה הַחֲרָשׁ וְנִשְׁתַּפְּחָה הַשּׁוֹטָה, אֵין לְנִשְׁיָהֶן עֲלִיָּהֶן כְּלוּם
44 [שׁוּם תְּבִיעָה]; רָצוּ לְקַיֵּם אַחֵר שֶׁהִבְרִיאוּ, יֵשׁ לָהֶן כְּתֹבָה
45 מֵאָה. וְאִם בֵּית דִּין הֵן שֶׁהִשְׁאִיאוּ אֶת הַחֲרָשׁ, וְכָתְבוּ לָהּ

שְׁכַל בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ דָם, בֵּין קִטְנָה בֵּין נַעֲרָה בֵּין בּוֹגֶרֶת, אֵלָּא מִפְּנֵי הַחֹלִי כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ. וְאִם אָמַר מִפְּנֵי שְׁלֹא מִצְאָתִי דַּחֵק, אֵלָּא פֶּתַח פְּתוּחַ (בַּעֲוֹלָה) מִצְאָתִי - שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנוּתֶיהָ: שָׁמָּה בּוֹגֶרֶת הִיא, שָׂרֵב הַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ דַּחֵק שְׁמַרְגִּישִׁין בּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁהָרִי גְדֹלָה וְנִתְרַפּוּ אִיבָרֶיהָ וְכָלוּ בְּתוּלֶיהָ. וְאִם לֹא בָגְרָה עַדִּין, אֹמְרִים לוֹ: 'שָׁמָּה הִשְׁתִּיחַ אוֹ בַּעֲלֶתָהּ בְּנִחַת, וְלִפְיָכֶךָ לֹא הִרְגָּשְׁתָּה בְּדַחֵק; אִם אָמַר 'לֹא כִי אֵלָּא וְדָא פֶּתַח פְּתוּחַ הִי' - הָרִי זֶה טַעֲנַת בְּתוּלִים לְכָל בְּתוּלָה שְׁלֹא בָגְרָה, בֵּין קִטְנָה בֵּין נַעֲרָה, בֵּין בְּרִיאָה בֵּין חוּלָה; שְׁכַל בְּתוּלָה נַעֲרָה, פֶּתַח סָתוּם הוּא; וְאִף עַל פִּי שְׁיִצָּא הַדָּם, הוֹאִיל וּמִצָּא פֶּתַח פְּתוּחַ, אֵין כָּאֵן בְּתוּלִים.

יג. יֵשׁ גְּאוּנִים שְׁהוּרִי, שֶׁהַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת דָּמִים, וְיֵשׁ לָהּ טַעֲנַת פֶּתַח פְּתוּחַ. וְאֵין דְּרָךְ הַתְּלָמוּד מֵרָאָה דְּבָר זֶה, וְטַעֲנַת הֵיתָה בְּנִסְחָאוֹת שְׁלֶהָ; וְכִבְר בְּדַקְתִּי עַל סִפְרִים רַבִּים וְקִדְמוֹנִים, וּמִצְאָתִי שֶׁהַדְּבָר כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ, שְׁאֵין לַבּוֹגֶרֶת אֵלָּא טַעֲנַת דָּמִים בְּלִבָּהּ.

יד. חֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְנוּ עֵקֶר כְּתָבָה לֵאשָׁה; וְהֵם הִתְקִינוּ וְאָמְרוּ שְׁכַל הַטּוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהָאִשָּׁה מִכְחָשֶׁת אוֹתוֹ - גָּאֻן, וְעַלֶּיהָ לְהִבְיָא רָאָהּ, לֹא עַל הָאִישׁ; שֶׁחֲזָקָה הִיא שְׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בְּסַעֲוֶדָה (בְּנִישׁוּאִין) וּמִפְסִידָה (עִי' שְׁמִשְׁקָר שְׁהִיא לֹא בְּתוּלָה) וְהוֹפֵךְ שִׁמְחָתוֹ אֲכָל.

טו. וְעַד מָתִי יֵשׁ לוֹ לְטַעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים? אִם נִסְתָּרָה [נִתְיַחֲדָה עִמּוֹ] - מִיָּד; וְאִם לֹא נִסְתָּרָה - אֶפְלוּ לְאַחֵר שְׁלִישִׁים יוֹם.

טז. הוּרִי כָּל הַגְּאוּנִים, שֶׁזֶּה שְׁאֻמְרוֹ חֲכָמִים שֶׁהוּא גָּאֻן אִם הִכְחִישְׁתּוֹ, לְהַפְסִידָה עֵקֶר הַכְּתָבָה, אֲכָל הַתּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ, אֵלָּא אִם כֵּן נִודַע בְּרָאָהּ בְּרוּרָה שֶׁהִיתָה בַּעֲוֹלָה, אוֹ שֶׁהוּדָתָה (הוֹדָתָה) לוֹ שֶׁהִיא בַּעֲוֹלָה קֹדֶם שֶׁתִּתְאַרֵס וְהַטַּעֲנוֹת. לְפִיכֶךָ יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעַ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ (תַּפִּיסַת חֶפֶץ קְדוֹשׁ), כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין (קַבּוּצַת תּוֹבָעִים שְׁנוּטְלִין מִמּוֹן רַק בְּשַׁבּוּעָה), וְאַחֵר כִּף תִּגְבֶּה הַתּוֹסֶפֶת. וְאֵין לָהּ הִיא לְהַשְׁבִּיעַ שְׁלֹא מִצְאָה בְּתוּלָה וְאַחֵר כִּף תַּפְסִיד עֵקֶר כְּתָבָה, שֶׁחֲזָקָה הִיא שְׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בְּסַעֲוֶדָה וּמִפְסִידָה; וְיֵשׁ לָהּ לְהַחֲרִים סָתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלֶיהָ שֶׁקָּר.

יז. הָרִי שֶׁרָצָה לְקַיֵּמָה אַחֵר שֶׁהַפְסִידָה עֵקֶר כְּתָבָה - חוּזֵר וְכוֹתֵב לָהּ מָאָה, לְפִי שְׁאֻסּוֹר לוֹ לְאָדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתָבָה, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

יום שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ג

פרק יב

א. כְּשֶׁנִּשְׁאָא אָדָם אִשָּׁה, בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בַּעֲוֹלָה, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְנָה, אַחַת בַּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרָת אוֹ הַמִּשְׁתַּחֲרַת - שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית (לְשַׁעֲבָר) - יִתְחַיֵּב לָהּ בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים, וְיִזְכָּה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

ב. וְהַעֲשָׂרָה, שְׁלֹשָׁה מִקֵּין מִן הַתּוֹרָה, וְאַלּוּ הֵן: "שְׁאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה". "שְׁאֲרָה", אֵלּוּ מְזוֹנוּתֶיהָ; "כְּסוּתָהּ",

כְּמִשְׁמָעָה; "עוֹנָתָה", לְבֹא עָלֶיהָ כְּדָרָךְ כָּל הָאָרֶץ. וְהַשְׁבָּעָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְכָלֵן תְּנָאִי (תַּקְנוֹת) בֵּית דִּין הֵם. הָאֶחָד מֵהֵן, עֵקֶר כְּתָבָה; וְהַשְּׂאָר הֵן הַנִּקְרָאִין תְּנָאִי כְּתָבָה, וְאַלּוּ הֵן: לְרַפְּאָתָה אִם חָלָתָה, וְלִפְדוּתָה אִם נִשְׁבִּיתָ, לְקַבְּרָה כְּשֶׁתָּמוּת, וְלִהְיוֹת נְזוּנִית מִכְּסִי וְיוֹשֶׁבֶת בְּבִיתוֹ אַחֵר מוֹתוֹ כָּל זְמַן אֲלֻמְנוּתָהּ, וְלִהְיוֹת בְּנוּתֶיהָ מִמֶּנּוּ נְזוּנוֹת אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שִׁיתְאַרְסוּ, וְלִהְיוֹת בְּנִיָּה הַזְּכָרִים מִמֶּנּוּ יוֹרְשִׁין כְּתָבָתָה יוֹתֵר עַל חֲלָקָם בִּירְשָׁה שְׁעָם אֲחֵיהֶם מֵאִשָּׁה אַחֶרָת.

ג. וְהָאֲרָבָעָה שְׁזוֹכָה בָּהֶן, כָּלָם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאַלּוּ הֵן: לִהְיוֹת מַעֲשֶׂה יְדִיָּה שְׁלֹו, וְלִהְיוֹת מִצְאָתָהּ שְׁלֹו, וְשִׁיחָה אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל נְכִסֶּיהָ בְּחַיָּיהָ, וְאִם מָתָה בְּחַיָּיו יִירָשְׁנָה; וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירְשָׁתָה.

ד. וְעוֹד תִּקְנוּ חֲכָמִים, שִׁיחִיו מַעֲשֶׂה יְדֵי הָאִשָּׁה כְּנָגֵד (תַּמּוּרֹת) מְזוֹנוּתֶיהָ, וּפְדִינָתָהּ כְּנָגֵד (תַּמּוּרֹת) אֲכִילַת פְּרוֹת נְכִסֶּיהָ, וְקַבּוּרָתָהּ כְּנָגֵד (תַּמּוּרֹת) יִרְשָׁתוֹ לְכְתָבָתָהּ. לְפִיכֶךָ אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה 'אֵינִי נְזוּנָת (מִתְפַּרְסַת מִמֶּנּוּ) וְאֵינִי עוֹשָׂה' [אֵינִי מְבִיאָה לוֹ רוּחִי עֲבוּדָתִי] - שׁוּמְעִין לָהּ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ; אֲכָל אִם אָמַר הַבַּעַל 'אֵינִי גָּאֻן וְאֵינִי נוֹטֵל כָּלָם מִמַּעֲשֶׂה יְדִיָּה' - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ, שָׁמָּה לֹא יִסְפִּיקוּ לָהּ מַעֲשֶׂה יְדִיָּה בְּמִזְוֹנוּתֶיהָ. וּמִפְּנֵי זֶה יִחַשְׁבוּ הַמְּזוּנוֹת כְּתָנָאִי הַכְּתָבָה.

ה. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּשִׁטְר כְּתָבָה, וְאֶפְלוּ לֹא כְּתְבוּ כְּתָבָה עַדִּין, אֵלָּא נִשָּׂא סָתָם - בֵּין שְׁנֵשָׁא, זָכָה הַבַּעַל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים שְׁלֹו, וְזָכָה הָאִשָּׁה בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים שְׁלֹו, וְאֵין צְרִיכִין לְפָרֵשׁ.

ו. הַתְּנָה הַבַּעַל שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן, אוֹ שֶׁהִתְנָה הָאִשָּׁה שְׁלֹא יִזְכָּה הַבַּעַל בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא זָכָה בָּהֶן - הַתְּנָאִי קָזָם, חוּץ מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שְׁאֵין הַתְּנָאִי מוֹעִיל בָּהֶן, וְכָל הַתְּנָה עָלֶיהֶן תְּנָאוּ בָטָל, וְאַלּוּ הֵן: עוֹנָתָהּ, וְעֵקֶר כְּתָבָתָהּ, וִירְשָׁתָה.

ז. כִּיצַד? הַתְּנָה עִם הָאִשָּׁה שְׁאֵין לָהּ עָלֶיהָ עוֹנָה, תְּנָאוּ בָטָל וְחַיֵּב בְּעוֹנָתָה - שֶׁהָרִי הַתְּנָה עַל מֶה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, וְאֵינוֹ תְּנָאִי מִמּוֹן.

ח. הַתְּנָה עִמָּה לְפַחַת מַעֲקָר כְּתָבָה, אוֹ שֶׁכְּתִב לָהּ מֵאִתּוֹם אוֹ מֵאָה עֵקֶר כְּתָבָה וְכְתָבָה לוֹ שֶׁנִּתְקַבְּלָה מֵהֵן כִּף וְכִף וְהִיא לֹא נִתְקַבְּלָה [אֵלָּא מִחֻלָּה לוֹ] - תְּנָאוּ בָטָל; שְׁכַל הַפּוֹחַת לְבְּתוּלָה מִמֵּאִתּוֹם וְלֹא לְמִנָּה מִמֶּנָּה, הָרִי זֶה בַּעֲלִילַת זְנוּת.

ט. הַתְּנָה עִמּוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָה שְׁלֹא יִירָשְׁנָה - תְּנָאָה בָטָל. וְאִף עַל פִּי שִׁירְשַׁת הַבַּעַל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, עָשׂו חֲזוּק לְדְבָרֶיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה, וְכָל תְּנָאִי שֶׁבִּירְשָׁה בָטָל וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִמּוֹן, שְׁנֵאָמַר בָּהּ: "לְחַקַּת מִשְׁפָּט לְדוֹרֹתֵיכֶם".

וּבַשְּׂאָר הַדְּבָרִים תְּנָאוּ קָזָם, כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמָּה שְׁאֵין לָהּ שְׂאָר וְכִסּוּת, עַל מְנַת שְׁלֹא יֵאָכֵל פְּרוֹת נְכִסֶּיהָ; וְכָל כִּיּוֹצָא בָּזָה, תְּנָאוּ קָזָם.

י. כְּמָה מְזוּנוֹת פּוֹסְקִין לֵאשָׁה? פּוֹסְקִין לָהּ לְחֵם שְׁתִּי סַעוּדוֹת כָּכָל יוֹם, סַעוּדָה בִּינּוּנִית שֶׁל כָּל אָדָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר שְׁאֵינוֹ לֹא חוּלָה וְלֹא גִרְגָּר [רַעֲבָתוֹ]; וּמֵאוֹתוֹ מֵאָכֵל שֶׁל

מוכרין למזון בָּנִי וּבְנוֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שָׁשׁ שָׁנִים או פָּחוֹת; 48
אֲכָל יָתֵר עַל שֵׁשׁ, אֵין זָנִין אוֹתָן מִנְכָּסִיו שֶׁלֹּא בְּכָפִי אֶף עַל 49
פִּי שֶׁהוּא אָמוּד. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּטֵּה - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסִיו 50
וּמוֹכְרִין, וְזָנִין אֶשְׁתּוֹ וּבְנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שָׁשׁ או פָּחוֹת 51
וּמִפְרָנְסִין אוֹתָן. 52

יח. יֵשׁ מִן הַגָּאוֹנִים שֶׁהוֹרָה, שְׂאִין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאִשָּׁה 53
שֶׁהִלָּךְ בַּעֲלָה או שְׁמַת בַּעֲלָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא 54
מִתַּחַת יָדָה; וְאִם לֹא תוֹצִיא שָׁטֵר כְּתֻבָּה, אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; 55
שְׂמָא נָטְלָה כְּתֻבָּתָהּ מִבַּעֲלָה, או מִחֻלָּה כְּתֻבָּתָהּ לוֹ, שְׂאִין 56
לָהּ מְזוֹנוֹת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שְׂפּוֹסְקִין לָהּ 57
בְּחֻזְקָת שֶׁלֹּא נָטְלָה וְלֹא מִחֻלָּה, וְאֵין מְצָרִיכִין אוֹתָהּ לְהִבְיֵא 58
כְּתֻבָּה. וְלִזְה דַּעֲתֵי נֹטָה בְּמִי שֶׁהִלָּךְ בַּעֲלָה, הוּאִיל וְיֵשׁ לָהּ 59
מְזוֹנוֹת מִן הַתּוֹרָה. אֲכָל אִם מֵת בַּעֲלָה - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד 60
שֶׁתִּבְיֵא כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹכֵלֶת בְּתַקְנַת חֲכָמִים, וְעוֹד 61
מִפְּנֵי שֶׁנִּזְוֶנָה מִנְכָּסֵי יוֹרְשִׁין, וְלַעֲוֹלָם טוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ. 62

יט. הִלָּךְ בַּעֲלָה, וְלִזְוֶנָה וְאֲכָלָה - כְּשִׁיבּוֹא חַיִּב לְשֹׁלֵם. עֲמַד 63
אֶחָד מִדַּעַת עֲצָמוֹ וְזָנָה מִשְׁלוֹ - אִם יָבוֹא הַבַּעַל אֵינּוּ חַיִּב 64
לְשֹׁלֵם לוֹ, אֲלֹא הָרִי זֶה אֲבָד אֶת מַעֲוָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא צוּוּהוּ 65
לְזוֹנָה, וְהִיא לֹא לִזְוֶנָה מִמֶּנּוּ. 66

כ. הַבַּעַל שְׂאֵמֵר לְאִשְׁתּוֹ בַּשָּׂעָה שֶׁהִלָּךְ: 'טְלִי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ 67
בְּמִזְוֹנוֹתֶיךָ' - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, שְׂאֵלוֹ לֹא רָצָת בְּדָבָר זֶה וְלֹא 68
סָמְכָה דַּעֲתָהּ, הִיא לָהּ לְתַבְּעוֹ או לֹמַר לוֹ 'אֵין מַעֲשֵׂה יָדִי 69
מִסְפִּיקִין לִי'. 70

כא. הָרִי שֶׁעֲמַדָּה בְּדִין וּפּוֹסְקוֹ לָהּ מְזוֹנוֹת וּמְכָרוֹ בֵּית דִּין 71
וְנִתְּנָהּ לָהּ, או שֶׁמְכָרָהּ לַעֲצָמָה, וְכֹא הַבַּעַל וְטָעַן וְאָמַר: 72
'הַנִּחְתִּי לָךְ מְזוֹנוֹת' - הָרִי זֶה נִשְׁפַּעַת בְּנִקְיַת חֶפֶץ [בְּאַחִיּוֹת 73
חֶפֶץ קְדוֹשׁ] שֶׁלֹּא הִנִּיחַ לָהּ. לֹא תִבְּעָה וְלֹא מְכָרָה אֲלֹא שֶׁהָת 74
עַד שֶׁבָּא, הוּא אוֹמֵר 'הַנִּחְתִּי', וְהִיא אוֹמֵרֶת 'לֹא הַנִּחְתִּי, אֲלֹא 75
לְוִיתִי מִזֶּה וְנִתְפָּרְנְסִיתִי' - נִשְׁפַּעַת שְׁבוּעַת הֶסֶת [שְׁבוּעָה 76
שֶׁהִסִּיתוּ עֲלֵיו חֲכָמִים, לֵאל אֶת נִקְיַת חֶפֶץ] שֶׁהִנִּיחַ לָהּ, וְנִפְסָר; 77
וְיִשְׁאָר הַחוֹב עָלֶיהָ. 78

כב. מְכָרָה מִשְׁלֹטְלִין וְאָמְרָה 'בְּמִזְוֹנוֹת מְכָרְתִּי', וְהוּא טוֹעֵן 79
וְאֹמֵר 'מְזוֹנוֹת הַנִּחְתִּי' - נִשְׁפַּעַת שְׁבוּעַת הֶסֶת שֶׁלֹּא הִנִּיחַ. 80
הָרִי שֶׁלֹּא תִבְּעָה וְלֹא לִזְוֶנָה וְלֹא מְכָרָה, אֲלֹא דִחְקָה עֲצָמָה 81
בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְעָשָׂת וְאֲכָלָה - אֵין לָהּ כָּלוּם. 82

כג. הַמְדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלְּהֵנוֹת לוֹ, בֵּין שֶׁפָּרֵשׁ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, 83
בֵּין שֶׁלֹּא פָּרֵשׁ אֲלֹא סָתֵם - מִמֵּתִינִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם 84
תִּמּוּ יָמֵי נְדָרוֹ, או שֶׁלֹּא תִּמּוּ וְהִתִּיר נְדָרוֹ - הָרִי מוֹטָב; וְאִם 85
לֹא - יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבְאִוְתָן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם תִּהְיֶה הִיא 86
עוֹשֶׂה וְאוֹכֵלֶת, וְיִהְיֶה אֶחָד מִמִּבְרֵי מִפְּרָנִס אוֹתָהּ דְּבָרִים 87
שֶׁהִיא צָרִיכָה לָהּ יָתֵר עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, אִם אֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ 88
מִסְפִּיקִין לָכֵל. 89

כד. הַמְדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִטַּעַם אֶחָד מִכָּל הַפְּרוֹת - 90
מִמֵּתִינִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם; יָתֵר עַל כֵּן, יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; 91
אֲפִלּוּ הַדִּירָה שֶׁלֹּא תִטַּעַם מֵאֲכָל רֵעַ, אֲפִלּוּ הַדִּירָה מִמֵּין 92
שֶׁלֹּא אֲכָלָה אוֹתוֹ מִמֵּיקָה - יוֹצֵא אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיִתֵּן 93
כְּתֻבָּה. נְדָרָה הִיא שֶׁלֹּא תֵאָכֵל אֶחָד מִכָּל מִן הַפְּרוֹת, וְקָנָם 94

אֲנָשִׁי אוֹתָהּ הָעִיר, אִם חֲטִים חֲטִים, וְאִם שְׁעוּרִים שְׁעוּרִים, 1
וְכֵן אֲרֹז או דִּחָן, או מִשְׁאָר מִיָּנִין שֶׁנִּתְּגוּ בָּהֶן. וּפּוֹסְקִין לָהּ 2
פְּרָפְרָת [תִּיבּוּל] לְאֲכָל בָּהּ אֶת הַפֶּת, כְּגוֹן קִטְנִיּוֹת או יָרְקוֹת 3
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְשֶׁמֶן לְאֲכִילָה, וְשֶׁמֶן לְהַדְלִקַת הַנֵּר, וּפְרוֹת; 4
וּמַעַט זֵינ לְשִׁתּוֹת, אִם הִיא מִנְהַג הַמָּקוֹם שִׁישְׁתּוֹ הַנָּשִׁים זֵינ. 5
וּפּוֹסְקִין לָהּ שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת בַּשָּׁבָת, וּבְשָׁר או דָּגִים כְּמִנְהַג 6
הַמָּקוֹם. וְנוֹתֵן לָהּ בְּכָל שָׁבָת וְשָׁבָת מַעֲה כֶּסֶף [מִטְבַּע שְׁשׁוּרֵי 7
אֶחָד מו' בְּדִינָר] לְצָרִיקָהּ, כְּגוֹן לְכַבּוֹס או לְמַרְחֵץ וְכִיּוֹצֵא 8
בָּהֶן. 9

יא. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּעֵנִי שֶׁפִּישְׁרָאֵל. אֲכָל אִם הִיא 10
עֲשִׂיר, הַכֹּל לְפִי עֲשָׂרוֹ; אֲפִלּוּ הִיא מְמוֹנָה רְאוּיָה לוֹ שִׁיעֲשֵׂה 11
לָהּ בְּמָה תִּבְשִׁילִי בְּשָׁר בְּכָל יוֹם, כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפּוֹסְקִין לָהּ 12
מְזוֹנוֹת כְּפִי מְמוֹנָה. וְאִם הִיא עֲנִי בְּיוֹתֵר וְאֵינּוּ יָכוֹל לִתֵּן לָהּ 13
לֶחֶם שֶׁהִיא צָרִיכָה לוֹ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְתִהְיֶה כְּתֻבָּתָהּ 14
חוֹב עָלָיו עַד שֶׁתִּמְצָא דָּרו וְיִתֵּן. 15

יב. בַּעַל שֶׁרָצָה לִתֵּן לְאִשְׁתּוֹ מְזוֹנוֹתֶיהָ הִרְאוּיוֹת לָהּ, וְתִהְיֶה 16
אוֹכֵלֶת וְשׁוֹתָהּ לַעֲצָמָה וְהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ לַעֲצָמוֹ - הָרְשׁוֹת 17
בְּיָדוֹ; וּבִלְבָד שִׂיאֵכֵל עִמָּה מִלִּילִי שָׁבָת לְלִילִי שָׁבָת. 18

יג. הָאִשָּׁה שֶׁפּוֹסְקוֹ לָהּ מְזוֹנוֹת וְהוֹתִירוֹ [נְנוֹתוֹ], הַמּוֹתֵר 19
לַבַּעַל. הִיא בַּעֲלָה כֵּהֵן - אֵינּוּ נוֹתֵן לָהּ כָּל מְזוֹנוֹתֶיהָ תְּרוּמָה, 20
מִפְּנֵי שֶׁטָּרַח גָּדוֹל הוּא לָהּ לְשִׁמְרָן מִדְּבַר הַמִּטְמָאֵן לְאֲכָלָן 21
בְּטָהֳרָה; אֲלֹא נוֹתֵן לָהּ מִחֻצָּה חֲלִין וּמִחֻצָּה תְּרִימָה. 22

יד. כֶּשֶׁם שֶׁאָדָם חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ, כֵּף הוּא חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹת 23
בְּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקִּטְנִים עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי שָׁשׁ שָׁנִים. מִכָּאֵן 24
וְאֵילָף, מֵאֲכִילָן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ בְּתַקְנַת חֲכָמִים; וְאִם לֹא רָצָה - 25
גּוֹעֲרִין בּוֹ וּמְכַלְמִין אוֹתוֹ וּפּוֹעֲרִין [מַפְצִירִים] בּוֹ. וְאִם לֹא 26
רָצָה - מְכַרְזִין עָלָיו בַּצָּבוֹר וְאוֹמְרִין: 'פְּלוֹנִי אֲכָרִי הוּא 27
וְאֵינּוּ רוֹצֵה לְזוֹן בְּנָיו, וְהָרִי הוּא פָּחוֹת מִעוֹף טֶמָא שֶׁהוּא זֶן 28
אֶת אֶפְרוֹחָיו'. וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְזוֹנֵם אַחֵר שֵׁשׁ. 29

טו. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּאִישׁ שֶׁאֵינּוּ אָמוּד [מוֹחֲזָק כְּבַעַל 30
מִמוֹן] וְאֵין יָדוּעַ אִם רְאוּיָה לִתֵּן צָדָקָה או אֵינּוּ רְאוּיָה; אֲכָל 31
אִם הִיא אָמוּד שִׁישׁ לוֹ מִמוֹן הָרְאוּיָה לִתֵּן מִמֶּנּוּ צָדָקָה 32
הַמִּסְפָּקָת לָהּ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ בַּעַל כְּרָחוֹ מִשּׁוֹם צָדָקָה, 33
וְזָנִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ. 34

טז. מִי שֶׁהִלָּךְ לְמַדִּינָה אַחֶרֶת, וּבָאָה אִשְׁתּוֹ לְבֵית דִּין לְתַבְּעַ 35
מְזוֹנוֹת - שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים מִיּוֹם הִלְכִיתָּ אוֹן 36
פּוֹסְקִין לָהּ בָּהֶן מְזוֹנוֹת, חֻזְקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם מִנִּיחַ בֵּיתוֹ 37
רִיקָן. מִכָּאֵן וְאֵילָף פּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת; וְאִם הָיוּ לוֹ נְכָסִים 38
- בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיו וּמוֹכְרִין לְמִזְוֹנוֹתֶיהָ. וְאֵין מִחְשָׁבִין 39
עִמָּה עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ [אִם הֵם מִסְפִּיקִים לָהּ] עַד שֶׁיָּבוֹא 40
בַּעֲלָה; אִם מִצָּא שֶׁעָשָׂת, הָרִי זֶה שְׁלוֹ. וְכֵן אִם לֹא עֲמַדָּה 41
בְּדִין אֲלֹא מְכָרָה לַעֲצָמָה לְמִזְוֹנוֹת - מְכָרָה קָנָם; וְאֵינָהּ 42
צָרִיכָה הַכְרִיזָה [מְכִירָה פּוֹמְבִית לְכָל הַמְּרַבָּה] וְלֹא שְׁבוּעָה 43
[שֶׁאֵין בִּידָה מִשָּׁל בַּעֲלָה] עַד שֶׁיָּבוֹא בַּעֲלָה וְיִטַּעֵן, או עַד 44
שֶׁתִּבְּאוּ לְגִבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ אַחֵר מוֹתוֹ, מְגַלְגִּלִין [מוֹסִיפִין] עָלֶיהָ 45
[בְּשְׁבוּעָתָהּ] שֶׁלֹּא מְכָרָה אֲלֹא לְמִזְוֹנוֹת שֶׁהִיא צָרִיכָה לָהּ. 46
יז. וְכֶשֶׁם שֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין לְמִזְוֹן הָאִשָּׁה שֶׁהִלָּךְ בַּעֲלָה, כֵּף 47

- 1 לָהּ הוּא אֶת נֶדְרָהּ, או שְׁנֵדְרָה בְּנִזְרָה [נזירות] וְלֹא הִפָּר לָהּ - תִּשְׁבּ; וְאִם אָמַר: 'אֵינִי רוֹצֶה בְּאִשָּׁה נֹדֶרֶת' - יוֹצֵא וְיִתֵּן
2 אִם רָצָה שֶׁתִּשְׁבּ תִּחְתִּי וְלֹא תֹאכַל פְּרוֹת אוֹ תֵּהָא נִזְרָה - כְּתִיבָה, שֶׁהָיָה הָיָה בִּידּוֹ לְהִפָּר וְהוּא קָיָם לָהּ בְּרִצּוֹנוֹ.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ד-כ' תשרי ה'תשע"ג

יום ראשון י"ד תשרי ה'תשע"ג

מצות עשה קב. קג.

7 הַמִּצְוָה הַק"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת בְּגֵד מְנַגֵּעַ טָמֵא
8 [מִטָּמֵא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי צִרְעַת בְּגָדִים: אֵיךְ
9 מִטָּמֵאִים וְאֵיךְ מִטָּמְאִים, מֵהַ מָּהֶם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ קְרִיעָה
10 אוֹ שְׂרָפָה אוֹ רְחִיצָה וְטְהָרָה וְזוּלָתָהּ, מִכָּל מַה-שֶּׁנֶּאֱמַר
11 בְּכָתוּב וּמִמָּה שֶׁבָּא בְּקִבְלָהּ (מִסַּכַּת נִגְעִים פֶּרֶק יא).

12 הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת בֵּית מְנַגֵּעַ טָמֵא
13 [מִטָּמֵא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טָמְאָת בֵּתִים: אֵיזָה מֵהֶם צָרִיךְ
14 הַסֵּגֵר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כָּלוּ, בְּמָה מִטָּמֵא וְאֵיךְ
15 מִטָּמֵא.

יום שני ט"ו תשרי ה'תשע"ג

מצות עשה צט.

18 הַמִּצְוָה הַצ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַנֶּדֶה טָמֵא
19 [מִטָּמֵא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טָמְאָת נֶדֶה וְכָל-דִּינֶיהָ.

יום שלישי ט"ז תשרי ה'תשע"ג

מצות עשה ק.

22 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֶּמֶת מָאָה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת
23 הַיּוֹלֵדֶת טָמֵאָה. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי הַיּוֹלֵדֶת.

יום רביעי י"ז תשרי ה'תשע"ג

מצות עשה קו.

26 הַמִּצְוָה הַק"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת זָכָה מִטָּמֵאָה,
27 וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת הַלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נִצְשִׁית זָכָה,
28 וְאֵיךְ מִטָּמֵאָה זוּלָתָהּ אַחֵר שֶׁנֶּעֱשְׂתָה זָכָה.

יום חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ג

מצות עשה קד.

31 הַמִּצְוָה הַק"ד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הֶזֶב מִטָּמֵא,

32 וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נִצְשִׁית זָכָה,
33 וּבִאֲצִוָּה אֶפֶן הִיא מִטָּמֵא לְזוּלָתוֹ.

יום שישי י"ט תשרי ה'תשע"ג

מצות עשה קד. צו.

הַמִּצְוָה הַק"ד נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם.

37 הַמִּצְוָה הַצ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַנִּבְלָה מִטָּמֵאָה,
38 וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טָמְאָת נִבְלָה וְכָל-דִּינֶיהָ. וְהִנְנִי מְזַכֵּר לָךְ
39 עֲתָה הַקִּדְמָה, אֲשֶׁר רָאִינוּ שֶׁתִּזְכָּרְנָה בְּכָל מַה-שֶּׁיִּזְכָּר לְקִמּוֹן
40 מִמִּינֵי הַטָּמְאוֹת, וְהוּא: זֶה שֶׁאֲנוּ מוֹנִים כָּל-מִין וּמִין
41 מִן-הַטָּמְאוֹת כְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵין עֲנִינוּ שֶׁאֲנוּ חִיבִים לְהַטָּמֵא
42 בְּטָמֵאָה זוֹ, וְגַם לֹא שֶׁאֲנוּ מְזַהְרִים מִלְּהַטָּמֵא בָּהּ, עַד שֶׁיְהִי
43 (אוּ בְּכָלל) מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֲלֹא זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי
44 הַנּוֹגֵעַ בְּמִין זֶה נִטְמָא, אוֹ שֶׁדָּבָר זֶה מִטָּמֵא בְּאֶפֶן כְּזֶה, לְמִי
45 שֶׁנִּגָּע בּוֹ — מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּלוּמָר: דִּין זֶה שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בּוֹ הוּא
46 מִצְוָה, הֵינּוּ שֶׁאֲנוּ אוֹמְרִים שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּדָבָר כָּלוּנִי בְּאֶפֶן כְּזֶה
47 נִטְמָא; וְאִם הוּא בְּמִצְבָּה אַחֵר, אֵינוֹ נִטְמָא. אֵךְ עֲצֵם
48 הַהַטָּמְאוֹת הוּא דָּבָר שֶׁל רְשׁוּת: אִם רוֹצֶה מִטָּמֵא וְאִם לֹא
49 אֵינוֹ מִטָּמֵא. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת שְׁמִינִי): "וּבִנְבָלָתָם לֹא
50 תִּנְעוּ" (וַיִּקְרָא יֵא, ח) — "כֹּחַ אִם נִגַּע אָדָם בְּנִבְלָה יִלְקָה
51 אַרְבָּעִים? תִּלְמִיד לֹמֵר: "וְלֹאֲלֵה תִּטְמָאוּ" (שֵׁם יֵא, כד);
52 יָכוֹל אִם רָאָה אָדָם נִבְלָה לֵלֵךְ וְיִטְמָא לָהּ? תִּלְמִיד לֹמֵר:
53 "וּבִנְבָלָתָם לֹא תִנְעוּ", הֵא כִּיִּצֵּד? הֵנוּ אוֹמְרִים: רְשׁוּת. אִם
54 כֵּן הַמִּצְוָה הִיא — הַדִּין אֲשֶׁר נִצְטוּיָנוּ בְּדִינֵים אֵלּוּ וְנֶאֱמַר
55 לָנוּ שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּזֶה נִטְמָא וְנִעֲשֶׂה טָמֵא וְחִיב כָּל-חִיּוּבֵי
56 הַטָּמְאִים: לְצַאת חוּץ לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה (מַעֲזֵרֵת יִשְׂרָאֵל'
57 שֶׁבְּמִקְדָּשׁ וּפְנִימָה) וְשֶׁלֹּא לְאָכַל קֹדֶשׁ וְלֹא לִנְגֹעַ בּוֹ וְכִיּוֹצֵא
58 בְּזֶה — וְזֶהוּ הַצּוּי, כְּלוּמָר: שֶׁנִּעֲשֶׂה טָמֵא אִם נִגַּע בְּדָבָר
59 זֶה, אוֹ אִם הָיָה בְּקִרְבָּתוֹ בְּאֶפֶן כָּךְ. וְיִזְכָּר עֲנִינוּ זֶה בְּכָל-מִין
60 מִמִּינֵי הַטָּמְאָה.

יום שבת קודש כ' תשרי ה'תשע"ג

מצות עשה צו.

הַמִּצְוָה הַצ"ו נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם.

מלכים א ו ג

ו ג והאולם על־פני היכל הבית עֲשָׂרִים אַמָּה אָרְפוּ עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאֲמָה רָחֲבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת: ד ויעש לבית חלוני שקפים אטמים: ה ויבן על־קיר הבית (יצוע) יציע סביב את־קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: ו (היצוע) היציע התחתונה חמש בָּאֲמָה רָחֲבָה וְהַתִּיכְנָה עָשָׂה בָּאֲמָה רָחֲבָה וְהַשְׁלִישִׁית שִׁבְעָה בָּאֲמָה רָחֲבָה כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אַחוֹז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

רש"י

להיכל ולדביר, עשה צלעות: ויעש. כמו עשה, וכן (שמות טו ב): ויהי לי לישועה, כמו היה לי לישועה: (ו) היציע התחתונה. בכל רוח ורוח היו התאים שלשה זה על זה, ומדת ארכו לא נאמרה כאן, ובמסכת מדות (פרק ד משנה ג) שנינו: שלשים ושמנה תאים היו, חמשה עשר בצפון, חמשה על גבי חמשה, וחמשה על גביהן, וכן בדרום, ושמנה במערב, שלשה על גבי שלושה, ושנים על גביהם, התחתונה חמש, והאמצעות שש, והעליונות שבע, למה, כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה, קומת התא חמש אמות, וכשעולה כותל ההיכל חמש אמות, גורע את עוביו, וכנס בו אמה לפנים, והניח על אותה כניסה ראשי קורות גג עליית התא, שהיא קרקעית לאמצעית, וכשעולה עשר, כנס אמה, להניח ראשי קורות עליית האמצעית, שהיא קרקע העליונה, נמצאת אמצעית רחבה מן התחתונה אמה, והעליונה רחבה מן התיכונה אמה: לבלתי אחוז בקירות הבית. שלא לדבק ראשי הקורות דרך נקבים בקירות הבית, שקלקול החומה הוא, ואינו דרך נוי:

מצודת ציון

(ג) והאולם. הוא כמו בית שער: (ד) חלוני. כמו חלונות: שקופים. ענין הבטה, כמו (בראשית כו ח) וישקף אבימלך: אטומים. סתומים, כמו (ישעיהו לג טו) אוטם אזנו: (ה) קיר. כותל: יציע. שם חדר מה, ונקרא יציע וצלע, יציע היה נקרא, על שם שהוא מקום צנוע, וצלע היה נקרא, על שם שהוא בצלע בצד, הבית: ולדביר. בית קדש הקדשים קרויה דביר, על שם שהדביר יוצא משם, ואף המחיצה המפסקת בינה להיכל קרויה דביר, כמו בית קדש הקדשים עצמה: (ו) והתיכונה. האמצעית: מגרעות. מלשון גרעון:

מצודת דוד

(ג) על פני היכל. למזרחו של ההיכל: ארכו. מדה המרובה נקרא אורך, עם שהיא מצפון לדרום: על פני רוחב. אורך האולם מול רוחב ההיכל עשרים מול עשרים: על פני הבית. נמשך כלפי המזרח: (ד) שקופים אטומים. רוצה לומר: סתומים במחיצה בהירה, כזכוכית וכיוצא, להשקיף דרך שם, ועם כי היו סתומים: (ה) על קיר הבית. רוצה לומר: נסמכות ונשענות אל קיר הבית: יציע סביב. וחוזר ומפרש לקירות הבית, אשר המה סביב ההיכל מצפון ומדרום, ואשר המה סביב הדביר מצפון וממערב ומדרום, אליהם סמך מעשה הצלעות בכל סביבם: (ו) היציע התחתונה. היציעים ההם

אשר היו סביב בשלשת הרוחות, היו משולשים, תחתים ושנים ושלישים, תקרות התחתים היו רצפות השניים, ותקרות השניים היו רצפות השלישים. וכאשר בנו בנין כותלי הבית, פחתו אמה מעובי הכותל בכללות חמש אמות מהארץ, ועל כניסת האמה ההיא, הניחו קורות תקרת התחתיים, שהם רצפת השנים, אם כן נתרחבו השנים אמה אחת, של כניסת הכותל, וכמו כן פחתו אמה, בכלות עשר אמות, ועל כניסת האמה ההיא הניחו קורות תקרת השנים, שהם רצפת השלישים, אם כן נתרחבו השלישים עוד אמה על השנים, וכן פחתו אמה בכלות חמשה עשר אמות, להניח על כניסת האמה קורות תקרת השלישים, וזה שאמר: כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה, ורוצה לומר: לכותלי הבית מצד החוץ, היה מגרע מן העובי מול כלות גבהי כל שורה משורות היציעים, בכדי להניח קורות תקרת היציעים על כניסת האמה האמור: לבלתי אחוז. רוצה לומר: לבל עשות כדרך הבנאים, הבונים בנין נמוך נשען לגבוה ממנו, אשר דרכם לעשות חורים ונקבים בבנין הגבוה, להכניס ולאחוז בו קורות תקרת בנין הנמוך:

תהלים סד א-יא

סד. א לַמְנִצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: ב שְׁמַע־אֱלֹהִים קוֹלִי בְּשִׁיחִי מִפֶּחַד אֹיֵב תִּצֹר חַיִּי: ג תַּסְתִּירֵנִי מִפֹּד מְרַעִים מְרִגְשֵׁת פְּעָלֵי אֹן: ד אֲשֶׁר שָׁנְנוּ כְּחֶרֶב לְשׁוֹנָם דָּרְכוּ חֶצֶם דָּבָר מָר: ה לִירֹת בְּמִסְתָּרִים תָּם פְּתָאם יִרְהוּ וְלֹא יִירָאוּ: ו יִחְזְקוּ־לָמוּ | דָּבָר רָע יִסְפְּרוּ לְטִמּוֹן מִוִּקְשִׁים אֲמָרוּ מִי יִרְאֶה־לָמוּ: ז יִחַפְּשִׁיעוּלֹת תִּמְנֶנּוּ חֶפֶשׁ מִחַפֵּשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עִמָּק: ח וַיֹּדֶם אֱלֹהִים חֵץ פְּתָאוֹם הָיוּ מִפּוֹתָם: ט וַיִּכְשִׁילוּהוּ עֲלִימוֹ לְשׁוֹנָם יִתְנַדְּדוּ כָּל־רֵאָה בָּם: י וַיִּירָאוּ כָּל־אָדָם וַיִּגִּידוּ פֶּעַל אֱלֹהִים וּמַעֲשָׂהוּ הַשְּׁכִילוֹ: יא יִשְׁמַח צַדִּיק בַּיהוָה וְחָסָה בּוֹ וַיִּתְהַלֵּל כָּל־יִשְׂרָאֵל:

רש"י

לדריש אתיעטו כל סרכי מלכותא וגו' לקיימא קיים מלכא וגו' (שם) שלא יתפלל שום אדם תפלתו לפני שום אלוה חוץ ממך עד שלשים יום: (ז) יחפשו עולות. מבקשים עלילות כמו שנאמר (שם) הוּו בעין עילה השכחה לדניאל. טמנו. בלבם ולא גילו דעתם את חפש העלילה המחופש על ידם וקרב מחשבותם עומק לבם: וקרב איש. איש מהם כל אחד ואחד טמן מחשבתו: (ח) ויורם אלהים. ירה אותם לגוב האריות כדכתיב (שם) ואמר מלכא והיתיו לגבריא אליך די אכלו קרצוהי די דניאל ולגוב אריותא רמו וגו': (ט) ויכשילוהו עלימו לשונם. הכשלו שדימו להכשילו עלימו נהפך לשונם: יתנודדו. בראשם להניע ראש ולשחוק עליהם כל ראה בם: (יא) ישמח צדיק. דניאל: ויתהללו כל ישרי לב. יתפארו על יושר לבם וישתבחו בעצמם כי בטוחים הם שהקב"ה בעזרתם:

(ב) שמע אלהים קולי בשיחי. מזמור זה דרשוהו בעלי אגדת תהלים על דניאל שהושלך לגוב אריות ויפה נופל כל לשון המזמור על האגדה צפה דוד ברוח הקדש כל המאורע לו והתפלל עליו שדניאל מזרעו היה, כמו שנאמר לחזקיה (ישעיה ל"ט) ומבניך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל אלו דניאל חנניה מישאל ועזריה: מפחד אויב. אלו האחדשדרפנים שנתיצעו עליו שנאמר (דניאל ו') אדין סרכיא ואחדשדרפניא הוּו בעין עלה להשכחה לדניאל: (ג) מרגשת פעלי און. שהם מתרגשים לבקש לי עלילות מות כדכתיב ארגישו על מלכא וגו' (שם): (ד) דרכו חצם. הוא לשונם הרע: (ה) לירות במסתרים תם. יורוהו בחציהם: (ו) יספרו לטמון מוקשים. ידברו אל המלך בערמה דברים טמונים שאפילו המלך לא הבין למה היו עושין כך והם היו מתכוונים לטמון לדניאל מוקשים להלכד בהם שאמרו

מצודת דוד

(ב) שמע אלהים קולי. ארז"ל שאמרו דוד בעבור דניאל על שהושלך לגוב אריות על ידי תחבולות השרים ולפי שהיה מזרעו אמר כמדבר בעדו: בשיחי. בעת אספר תלאותי. מפחד אויב. הם שרי מלך דריש: (ג) מסוד. מעצת העם: מרגשת. מהקבוץ שקבצו יחד להתיעץ בדבר: (ד) שננו. חדרו לשונם כחרב להבאיש אותי בעיני המלך: דרכו. הכינו לשונם כחץ המושם על הקשת בעת הדרכו: דבר מר. להמית אותי בגוב אריות: (ה) לירות. להשליך החץ במסתר על התם ופתאום ישליכו ולא ייראו מה': (ו) יחזקו למו. היו מחזקים ביניהם את הדבר הרע והעצה היעוצה ויספרו זה לזה להטמין מוקש על דניאל ואמרו מי יראה מחשבתם ר"ל שאמרו אין המלך מרגיש שכל עצתם היא על דניאל: (ז) יחפשו. היו מחפשים למצוא עלילה להמיתו וכאשר תמו את החיפוש שהיו מחפשים ומצאו העצה היה כ"א מסתירה בקרבו בעומק הלב לבל ירגיש מי: (ח) ויורם. וסוף הדבר היה שה' השליכם לגוב האריות תמורת דניאל ומכותם בא פתאום כחץ הממית: (ט) ויכשילוהו עלימו לשונם. הביאו מכשול על עצמם וכל הרואה ינודד עליהם בראש דרך לעג: (י) וייראו. מאז והלאה כל אדם יפחד לנפשו מעשות כזאת ויספרו זה לזה פועל אלהים וישכילו מעשיהם איך נלכדו בשחת אשר טמנו: (יא) בה'. בתשועת ה': וחסה בו. ע"ז זה יחסה בו בכל עת: ויתהללו. וישבחו א"ע על שהשכילו לדעת שה' הוא האלהים:

מצודת ציון

(ב) בשיחי. ענין ספור התלאות: (ג) מסוד. ענין עצה הנעשה בסוד: מרגשת. ענין הקבוץ כמו למה רגשו גוים (לעיל ב): (ד) שננו. חדרו כמו חציץ שנונים (לעיל מ"ה): (ה) לירות. להשליך כמו ירה בים (שמות טו): (ו) למו. להם: (ז) עולות. עלילות: תמנו. כמו תממו וכן חסדי ה' כי לא תמנו (איכה ג) והוא מל' תם והשלמה: (ט) יתנודדו. מל' נדידה:

אריות: (ה) לירות. להשליך החץ במסתר על התם ופתאום ישליכו ולא ייראו מה': (ו) יחזקו למו. היו מחזקים ביניהם את הדבר הרע והעצה היעוצה ויספרו זה לזה להטמין מוקש על דניאל ואמרו מי יראה מחשבתם ר"ל שאמרו אין המלך מרגיש שכל עצתם היא על דניאל: (ז) יחפשו. היו מחפשים למצוא עלילה להמיתו וכאשר תמו את החיפוש שהיו מחפשים ומצאו העצה היה כ"א מסתירה בקרבו בעומק הלב לבל ירגיש מי: (ח) ויורם. וסוף הדבר היה שה' השליכם לגוב האריות תמורת דניאל ומכותם בא פתאום כחץ הממית: (ט) ויכשילוהו עלימו לשונם. הביאו מכשול על עצמם וכל הרואה ינודד עליהם בראש דרך לעג: (י) וייראו. מאז והלאה כל אדם יפחד לנפשו מעשות כזאת ויספרו זה לזה פועל אלהים וישכילו מעשיהם איך נלכדו בשחת אשר טמנו: (יא) בה'. בתשועת ה': וחסה בו. ע"ז זה יחסה בו בכל עת: ויתהללו. וישבחו א"ע על שהשכילו לדעת שה' הוא האלהים:

ד ועוד אָמר רבי מאיר: פותחין לו מן הכתוב שבתורה, ואומרים לו: אלו הייתי יודע שאתה עובר על "לא-תקם" ועל "לא-תפור" (ויקרא יט, יח), ועל "לא-תשנא את-אחיו בלבבך" (שם שם, יז), ו"ואהבת לרעך כמוך" (שם שם, יח), ו"חיי אחיו עמך" (שם כה, לו), שפא יעני ואין אתה יכול לפרנסו, ואמר: אלו הייתי יודע שהוא פן, לא הייתי נודר – הרי זה מתר. ה פותחין לאדם בכתבת אשתו. ומעשה באחד שגדר מאשתו הנאה, והייתה כתבתה ארבע מאות דינרין, ובא לפני רבי עקיבא, וחיבו לתן לה כתבתה. אָמר לו: רבי! שמונה מאות דינרין הניח אבא, ונטל אחי ארבע מאות, ואני ארבע מאות; לא דיה שתטל היא מאתים ואני מאתים? אָמר לו: רבי עקיבא: אָפלו אתה מוכר שער ראשך, אתה נותן לה כתבתה. אָמר לו: אלו הייתי יודע שהוא פן, לא הייתי נודר; והתירה רבי עקיבא. ו פותחין בימים טובים ובשבתות. בראשונה היו אומרים: אותן הימים מתרין, ושאר כל הימים אסורין; עד שפא רבי פירוש ברטנורא

ד אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר הרי זה מותר. אחר שיתירו החכם. וכל המורד הנאה מחבירו, כשמתירין לו אין מתירין אלא בפני חבירו, דכתיב (שמות ד) ויאמר ה' אל משה במדבר לך שוב, אמר לו הקב"ה למשה, במדבר נדרת במדבר לך והתיר את נדרך. לפי שנשבע משה לחותנו שלא יזח ממדבר בלא רשותו, דכתיב (שם ב) ויואל משה לשבת את האיש, והצריכו הקב"ה ללכת להתיר נדרו בפניו:

ה פותחין לו בכתובת אשתו. בפרעון כתובתה אם נדר לגרשה: ו פותחין בימים טובים ובשבתות. אם נדר להתענות, או שלא לאכול בשר לזמן קצוב, אומרים לו אילו שמת אל לבך לשבתות וימים טובים שבתוך זמן זה כלום היית נודר. ואין זה פתח בכבוד המקום: אותן הימים. שמצא להם פתח להתחרט: מותרים. שהחכם מתיר: ושאר הימים. שאין עליהם חרטה, נשארין

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

והייתה כתבתה ארבע מאות דינרין, ובא לפני רבי עקיבא, וחיבו – רבי עקיבא – לתן לה כתבתה – ארבע מאות דינרין. אָמר לו – הבעל לרבי עקיבא: רבי! שמונה מאות דינרין הניח אבא – הוריש לנו אבינו, ונטל אחי ארבע מאות, ואני ארבע מאות – ואין לי כלום מלבד ארבע מאות דינרים אלו, לא דיה שתטל היא מאתים ואני מאתים – וכי לא מספיק לה לאשתי שתיטל מאתיים דינר, כדי שישארו גם לי מאתיים? בגמרא מבואר, שמדובר כאן בקרקע שווה שמונה מאות דינר שנפל להם בירושה מאביהם, ולאחר שנתחלקה הירושה בינו ובין אחיו, נשאר לו קרקע שווה ארבע מאות דינר שהוא משועבד לכתובת אשתו; אבל אילו היו לו כספים או מיטלטלים, הדין הוא שאין מיטלטלים משועבדים לכתובת האשה אפילו כשהיא באה לגבות מן הבעל עצמו (עיי' גמרא כותובות פא, ב); לפיכך אָמר לו רבי עקיבא: אָפלו אתה מוכר שער ראשך – אפילו לא יהא לך מה לאכול ותצטרך למכור שער ראשך בשביל פרנסתך, אתה נותן לה כתבתה – חייב אתה לתת לה את כל סכום כתובתה, כלומר שכל הקרקע שבידך משועבד לפירעון כתובתה. אָמר לו – הבעל: אלו הייתי יודע שהוא פן, לא הייתי נודר; והתירה רבי עקיבא – התיר את האשה לבעלה, כלומר שהתיר בפתח זה את נדרו.

באור משנה ו

כבר למדנו (לעיל ג, ב), שאם אדם ראה אנשים אוכלים תאנים משלו, ואמר: הרי התאנים אסורים עליכם כקרבן, ונמצאו ביניהם אביו ואחיו, שלגביהם לא נדר אלא מתוך שגגה וטעות, ונמצא שאין הנדר חל עליהם, אומרים בית הלל: "אלו ואלו מותרים", שאף על שאר האנשים לא חל נדרו; ומבואר שם הטעם, שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, כלומר הואיל ומקצתו היה שוגג, נחבטל כולו. – משנתנו ושתי המשניות הבאות, הממשיכות בדיני תורת נדרים על ידי "פתח" שפותח החכם לנדר, כדי לעקור את נדרו מעיקרו, באות ללמדנו אותה הלכה, "שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו".

פותחין בימים טובים ובשבתות – כגון אם נדר אדם להתענות ימים אחדים, או שלא יאכל בשר במשך זמן מסוים, פותחין לו פתח, להתנות נדרו, בימים טובים ובשבתות, שאומרים לו: אילו שמת לבך לשבתות ולימים טובים שבתוך אותו הזמן שנדרת, או אילו היית יודע שאסור להתענות בשבת או ביום טוב, וחובה על כל אדם מישראל לקיים את הכתוב "ושמחת בחגך", ואין שמחה אלא בבשר ויין, וכך בשבת נאמר: "וקראת לשבת עונג", כלום היית נודר? ואם הוא משיב, שלא היה נודר, או שהיה מפרש בנדרו ימות החול בלבד, מתיר לו החכם את נדרו. בראשונה היו אומרים: אותן הימים מתרין – ימים טובים ושבתות מותרים לו על ידי פתח זה, ושאר כל הימים

בתחילת פרקנו שנינו, שנחלקו רבי אליעזר וחכמים, אם פותחים לאדם (פתח להתרת נדרו) בכבוד אביו ואמו; והכל מודים, שאם היה נדרו בדבר שבינו לבין אביו ואמו, פותחים לו בכבוד אביו ואמו. כן מודים הכל, שאין פותחים לאדם בכבוד המקום. ושני טעמים נאמרו בגמרא בדינים אלו: א. אין פותחים פתח אלא בדבר שאין אדם בוש לומר בו את האמת; לפיכך אין פותחים בכבוד המקום שחוששים שמא הנדר יתבייש, ולא יעז לומר את אשר בלבבו, שלא היה נמנע מלידור משום כבוד המקום. וזהו שאמר רבי (בגמרא): "אם כן אין נדרים ניתנים יפה", ברם, בדברים שבינו לבין אביו ואמו, מכיון שהעז להדירם, יעזי בודאי לומר לחכם את האמת שבלבו. ב. אין פותחים פתח אלא בעניניו של הנדר שהנדר נשאל עליו, לפיכך אין פותחים בכבוד המקום, שהרי כבוד המקום יכול לשמש פתח להתרת כל הנדרים שבעולם, וזהו שאמר רבא (בגמרא): "אם כן אין נדרים נשאלים לחכם" (כמו שבארנו במשנה א); ומודים חכמים בדבר שבינו לבין אביו ואמו, שפותחים לו בכבוד אביו ואמו, שכן פתח זה הוא מעניינו של הנדר שבאים להתירו. – משנתנו באה להשמיע (כהמשך דברי רבי מאיר שבמשנה הקודמת), שכשם ששנינו "בדבר שבינו לבין אביו ואמו, שפותחים לו בכבוד אביו ואמו", כך בדבר שבינו לבין חבירו, פותחים לו מן הכתוב שבתורה, אם מפני שאין אדם מתבייש לגבי מצוה אחת או מצוות מסויימות לומר את האמת שבלבו, או משום שאותו כתוב הוא מעניינו של הנדר.

ועוד אָמר רבי מאיר: פותחין לו מן הכתוב שבתורה – שחכמים הבאים להתיר נדרו של אדם, שואלים את הנדר, אם היה נמנע מלידור משום שעובר על כתוב שבתורה, כגון אם הדיר את חבירו מנכסיו מחמת נקמה ושנאה, ופוחזים ואומרים לו: אלו הייתי יודע שאתה עובר על "לא-תקם" ועל "לא-תפור", ועל "לא-תשנא את-אחיו בלבבך" – כלום היית נודר? או כגון שירד חבירו מנכסיו, פותחים למדיר ואומרים לו: אילו היית זוכר בשעת נדרך שכתוב בתורה: "ואהבת לרעך כמוך", "וחיי אחיו עמך" – שמצוה על כל אדם מישראל לאהוב את חבירו, לפרנסו ולהחיותו, והיית חושש שפא יעני – שמא חברך, שאתה מדירו מנכסך, יהיה לעני, ואין אתה יכול לפרנסו – ולא תוכל לפרנסו, מפני שאסרת עליו הנאה משלך, כלום היית נודר? ואָמר – המדיר: אלו הייתי יודע שהוא פן, לא הייתי נודר, הרי זה מתר – כלומר שהחכם מתיר לו בפתח זה את נדרו.

באור משנה ה

פותחין לאדם בכתבת אשתו – כגון אם נדר שלא ייהנה מאשתו, וצריך הוא לגרשה, או אם נדר לגרש את אשתו (חוראש), פותחים לו פתח בפירעון כסף הכתובה, ואומרים לו: אילו היית יודע, שהיא עליך לפרוע לה כתובתה ותישאר בלא נכסים, כלום היית נודר? ואם הוא משיב: "אילו הייתי יודע שהוא פן, לא הייתי נודר", מתירים לו את נדרו. ומעשה באחד שגדר מאשתו הנאה – והיה צריך לגרשה,

עקיבא ולמד, שהנדר שהתר מקצתו, התר כולו.

ז פיצד? אמר: קונם שאיני נהנה לכלכם, התר אחד מהן – התרו בלן; שאיני נהנה לזה ולזה, התר הראשון – התרו בלן; התר האחרון – האחרון מתר, וכלן אסורין; התר האמצעי – הימנו ולמטה מתר, הימנו ולמעלה אסור. שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן – צריכין פתח לכל אחד ואחד.

ח קונם יין שאיני טועם, שהיין רע למעים. אמרו לו: והלא המיין יפה למעים – התר במיין; ולא במיין בלבד התר, אלא בכל היין. קונם בצל שאיני טועם, שהבצל רע ללב. אמרו לו: הלא הכפרי יפה ללב – התר בכפרי; ולא בכפרי בלבד התר, אלא בכל הבצלים. מעשה היה, והתירו רבי מאיר בכל הבצלים.

ט פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אמרים לו: אלו היית יודע, שלמחרת אומרים עליך: כך היא וסתו של פלוני, פירוש ברטנורא

באיסורין: שנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אע"פ שלא מצא פתח על כולו. דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שיתקיים כולו, נמצא התרת מקצתו פתח לכולו: לזה ולזה. כגון שאסר הראשון עליו בקונם, ואמר על השני הרי זה כראשון ועל השלישי הרי זה כשני, וכן כולם. הותר הראשון הותרו כולם, שכולם תלויין בו: לזה קרבן ולזה קרבן. הא מתניתין רבי שמעון היא דאמר גבי שבועת הפקדון אם היו חמשה תובעים אותו וכפר ונשבע והודה שאינו חייב קרבן על כל אחד עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד, והכא גמי צריך שיאמר לזה קרבן ולזה קרבן. אבל חכמים אומרים אם אמר שבועה שאיני חייב לך ולא לך, חייב על כל אחד ואחד, והכא גמי אם אמר לא לזה ולא לזה ולא לא, אע"פ שלא הזכיר קרבן על כל אחד, הרי כל אחד נדר בפני עצמו. וכן הלכה:

ח ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין. ודוקא שאמר אילו ידעתי כן לא הייתי נודר כלל או הייתי אומר ישן מותר וחדש אסור. אבל אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר כל יין אסור עלי חוץ מן היין, הרי זה אין מותר לו אלא הישן בלבד, וכל שאר יין אסור:

ט פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אם נדר לגרש את אשתו: מה ראתה אמן להתגרש. אם לא שנמצא בה ערות דבר, ונמצא פוגם את בניו.

משניות מבוארות – קהתי

לו פתח לגבי כל אחד ואחד, ואם הותר אחד מהם, לא הותרו האחרים, שהואיל ואמר "לזה קרבן ולזה קרבן", הרי נדר לגבי כל אחד ואחד נדר בפני עצמו.

באור משנה ח

משנתנו ממשיכה בדין "נדר שהותר מקצתו הותר כולו". ולאחר שלמדנו דין זה לגבי זמן הנדר – "פותחים בימים טובים ובשבתות" ומתירים לו אף שאר הימים (משנה ו), וכן לגבי אנשים שנדר הנאה מהם – "אמר: קונם שאני נהנה לכולכם, הותר אחד מהם, הותרו כולם" (המשנה הקודמת). מוסיפה משנה זו ללמדנו דין זה לגבי דברים שאסר עליו בנדרו. וכבר הזכרנו (בבאור המשנה הקודמת), שבין בנדר שהותר על ידי חכם ובין בנדר טעות שהותר מאליו – כיון שהותר מקצתו, הותר כולו.

האומר: קונם יין שאיני טועם, שהיין רע למעים – שנדר שלא יטעם יין, והוסיף טעם לנדרו: "שהיין רע למעיים". אמרו לו – חבריו: והלא המיין יפה למעים – והלא יש יין שהוא יפה למעיים, והוא יין המיושן? במסכת בבא בתרא (ו, ג) מבואר: "ישן – משל אשתקד. ומיושן – משל שלש שנים". והשיב הנודר: אילו ידעתי שהוא כן, לא הייתי נודר, או שהייתי נודר מן החדש בלבד, התר במיין – בלא שאלת חכם, לפי שלגבי יין המיושן נמצא נדרו בטעות; ולא במיין בלבד התר, אלא בכל היין – שהנדר שהותר מקצתו, הותר כולו; הלכך הואיל והותר ביין המיושן, הותר בשאר כל היין. וכן האומר: קונם בצל שאיני טועם, שהבצל רע ללב – שנדר שלא לטעום בצל משום שהוא רע ללב. אמרו לו: הלא הכפרי יפה ללב – הכופרי – יש מפרשים: בצל של הכפר (עין תרומות ב, ה); ויש מפרשים: בצל הגדל במקום הקרוי "כופר" (= קפריסין); התר בכפרי – שלגבי בצל זה היה נדרו בטעות; ולא בכפרי בלבד התר, אלא בכל הבצלים – שהואיל והותר במקצת הבצלים שנדר מהם, הותר כולם. מעשה היה – בנדר מן הבצל מפני שהוא רע ללב, והתירו רבי מאיר בכל הבצלים – משנתנו באה להשמיע, שכן הורה רבי מאיר הלכה למעשה, כדבר רבי עקיבא רבו, שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו.

באור משנה ט

משנה זו חוזרת לענין פרקנו – במה פותחים פתח להתרת נדרים? ועד כה למדנו, שאין פותחים לאדם בכבוד המקום, אבל פותחים לו בכבוד אביו ואמו (ולדעת חנניוס – דווקא בדברים שבינו לבין אביו ואמו); וכן פותחים לו במצוות "ואהבת לרעך כמוך", "והי אחיך עמך", וכיוצא בזה; וכן בכתובת אשתו, ובכבוד שבת ויום טוב. משנתנו מסיימת ענין זה בפתח שיש בו משום כבוד עצמו וכבוד בניו.

פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו – הבא לחכם להישאל

אסורין – כלומר שאין הפתח הזה מועיל להתיר לו את הנדר אלא לגבי ימים טובים ושבתות, אבל ימות החול נשארים באיסור נדרו, עד שקבא רבי עקיבא ולמד, שהנדר שהתר מקצתו, התר כולו – הלכך הואיל ונמצא פתח להתיר לו ימים טובים ושבתות הותרו לו גם שאר הימים. ובירושלמי למדים זה ממה שנאמר: (במדבר ל, ב): "ככל היוצא מפיו יעשה", שמשמע דווקא בזמן שכל הנדר קיים, אבל כשהותר מקצתו, הותר כולו.

באור משנה ז

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בדיון "נדר שהותר מקצתו הותר כולו".

פיצד – כלומר איזהו נדר שאנו אומרים בו: הואיל והותר מקצתו הותר כולו? אמר: קונם שאיני נהנה לכלכם – שאמר אדם בלשון זה לאנשים אחרים, היינו שנדר שלא ייהנה מהם, התר אחד מהן – אם הותר הנדר לגבי אחד מהאנשים הללו, כגון שהיה אביו, ונמצא הנדר לגביו בטעות, כמו ששנינו לעיל (ג, ב), או שהותר האחד על ידי פתח חרטה בהתרת חכם, התרו בלן – ומותר בהנאתם של כל אותם האנשים, שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אמר: קונם שאיני נהנה לזה ולזה – בגמרא מבואר (נדרים כו, ב), כגון שתלאן זה בזה, היינו כגון שאמר: "קונם שאיני נהנה לזה", והוסיף ואמר: פלוני יאסר עלי כזה, ופלוני כפלוני, התר הראשון – בהתרת חכם, התרו בלן – מאליהם, לפי שהנודר תלה כולם בראשון; התר האחרון – שנשאל לחכם על נדרו לגבי האחרון בלבד, והותר לו, האחרון מתר, וכלן אסורין – כל שאר המוודרים, חוץ מהאחרון, אסורים עליו בהנאה, שלגביהם נדריו קיימים, הואיל והם תלויים בראשון; התר האמצעי – בהתרת חכם, הימנו ולמטה מתר – כל אלו שפירט אותם בנדרו מן האמצעי ואילך, מותרים מאליהם, הימנו ולמעלה – אבל אלו שפירטם לפני האמצעי, אסור – ליהנות מהם, שכל אחד מהם תלוי בקודמו, ואין לומר כאן: "הותר מקצתו הותר כולו", שאף על פי שתלאם זה בזה, מכל מקום אין כאן נדר אחד, אלא לגבי כל אחד ואחד נדר נדר בפני עצמו. שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן – אם נדר בלשון זה, היינו שאסר עליו כקרבן מה שיהנה מכמה אנשים מסיימים, וכלל את כולם במה שאמר בתחילת נדרו "שאיני נהנה", אלא שפירש ואמר על כל אחד ואחד: "לזה קרבן ולזה קרבן", צריכין פתח לכל אחד ואחד – אם בא הנודר להתיר נדרו, צריכים למצוא

מִגֵּרֶשׁ אֶת נָשִׁיוֹ; וְעַל בְּנוֹתֶיךָ יִהְיוּ אוֹמְרִין: בָּנוֹת גְּרוּשׁוֹת הֵן, מִה רָאִתָּה אִמָּן שֶׁל אֱלֹהֵינוּ? וְאָמַר: אֱלֹהֵי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן, לֹא הֵייתִי נֹדֵד – הִרִי זֶה מִתֵּר.

י קוֹנֵם שְׂאִינִי נוֹשָׂא אֶת פְּלוֹנִית בְּעוֹרָה, וְהִרִי הִיא נָאָה; שְׁחוּרָה, וְהִרִי הִיא לִבְנָה; קֶצֶרָה, וְהִרִי הִיא אֶרְכָּה – מִתֵּר בָּהּ. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעוֹרָה וְנִעֲשִׂית נָאָה, שְׁחוּרָה וְנִעֲשִׂית לִבְנָה, קֶצֶרָה וְנִעֲשִׂית אֶרְכָּה, אֲלֵא שֶׁהֶנְדֵּר טְעוּת. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁנֵדֵר מִבֵּית אֲחֻתוֹ הִנֵּה, וְהִכְנִיסוּהָ לְבֵית רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וַיִּפְּוּהָ. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בָּנִי! לֹא נִדְרָתָ? אָמַר לוֹ: לֹא! וְהִתִּירוּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּכָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאָמַר: בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל נָאוֹת הֵן, אֲלֵא שֶׁהֶנְעִינִי מִנּוֹלָתָן. וּכְשֶׁמָּת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הָיוּ בָנוֹת יִשְׂרָאֵל נוֹשָׁאוֹת קִינָה, וְאוֹמְרוֹת: בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֵל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּכִינָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשִׂאוֹל (שְׂמוּאֵל ב א, כד): "בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל־שִׂאוֹל בְּכִינָה".

פ ר ק ע ש י ר י

א נַעֲרָה הַמְאָרְסָה – אֲבִיהָ וּבְעֻלָּהּ מִפְּרִין נִדְרֶיהָ. הֵפֶר הָאֵב וְלֹא הֵפֶר הַפֶּעַל, הֵפֶר הַפֶּעַל וְלֹא הֵפֶר הָאֵב – אֵינוֹ מוּפָּר; פִּירוּשׁ בִּרְטִנוּרָא

ולא חיישנן שמא ישקר, שהוא אינו מתחרט אלא שהוא בוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו: **י אלא שהנדר טעות.** מעיקרו, שבשעת הנדר היתה לבנה, ואינו צריך שאלה לחכם: **מעשה באחד שנדר וכו'.** בנמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני, רבי ישמעאל אומר אפילו כעורה ונעשית יפה, שחורה ונעשית לבנה, ומעשה נמי וכו'. דה"ק לא שרי אלא בזמן שהיה הנדר טעות מעיקרו, כגון שהיתה יפה בשעת הנדר. ורבי ישמעאל סבר שאע"פ שלא נעשית יפה אלא לאחר הנדר, הנדר מותר, דכיון שיכולין לפותה לא היתה כעורה מעיקרא. ואין הלכה כרבי ישמעאל: **י א נערה המאורסה.** בת שנים עשרה שנה ויום אחד והביאה שתי שערות קרויה נערה, עד ששה חדשים. ובת ו"א שנה ויום אחד, נדריה נבדקים, אם ידעה

משניות מבוארות – קהתי

רבי ישמעאל אומר: אפילו כעורה ונעשית נאה, שחורה ונעשית לבנה, קצרה ונעשית ארוכה – מותר בה (נמרא, בדרן של יחסורי מחסריא), שכן פותחים לו בנולד זה, ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנה – מפני שהיתה כעורה, ולא רצה לישאנה, והכניסוה לבית רבי ישמעאל, ויפופה – וקישטוה ועשו אותה יפה. אמר לו רבי ישמעאל – לנדר: בני! לזו נדרת – כלום לאשה זו התכוונת לידור ממנה הנאה? אמר לו: לא! – לא נדרתי מזו אלא משום שראיתה כעורה, והתירו רבי ישמעאל – את הנדר על ידי פתח זה. באותה שעה בכה רבי ישמעאל, ואמר: בנות ישראל נאות הן, אלא שהעניתי מנולתן – מכערת אותן. וכשמת רבי ישמעאל, היו בנות ישראל נושאות קינה – עליו, ואומרות: בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה. וכן הוא אומר בשאול: "בנות ישראל אל־שאול בכינה" – וסופו של הכתוב: "המליכישם שני עם עדנים, המעלה עדי זהב על לבושכן".

באור משנה א

בפרק הקודם עסקנו בדיני התרת נדרים על פי חכם. ודבר זה אין לו מקור מפורש בתורה, כמו ששינו (חגיגה א, ח): "היתר נדרים פורחים באויר, ואין להם על מה שיסמכו", אלא כך למדו ממשה רבנו מפי הקבלה, שזה שכתוב "לא יחל דברו" – שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש אבל אם יחוס ויחזר בו, חכם מתיר לו (רמב"ם הל' שבועות ו, ב). – פרקנו עוסק בדיני הפרת נדרים, ודבר זה מפורש הוא בתורה, שהאב מפר את נדרי בתו, כמו שנאמר (במדבר ל, ו): "ואם הניא אביה אותה ביום שמעו, כל נדרה ואסירה אשר אסרה על נפשה לא יקום"; וכן מפר הבעל את נדרי אשתו בדברים שיש בהם משום עינוי נפש, או בדברים שבינו לבניה, כמו שנאמר (שם שם, יד): "כל נדר וכל שבוות אסר לענות נפש, אישה יקימו ואישה יפרו". וכבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שיש הבדל בין התרת נדרים להפרת נדרים, שבהתרת נדרים עוקר החכם את הנדר מעיקרו, ואילו בהפרת נדרים מבטל האב את נדרי בתו, והבעל את נדרי אשתו, מכאן ואילך. ואין האב מפר את נדרי בתו אלא כשהיא "בנעוריה בית אביה", היינו כל זמן שלא בגרה, ולא נישאה לאיש, ואם נישאה לאיש, הרי בעלה הוא שמפר נדרה. – משנתנו דנה בהפרת נדרה של נערה המאורסה, שעדיין היא בבית אביה.

נַעֲרָה הַמְאָרְסָה – נערה (קודם שבגרה) שנתקדשה, ועדיין לא נכנסה לחופה, **אֲבִיהָ וּבְעֻלָּהּ מִפְּרִין נִדְרֶיהָ** – כלומר שניהם יחד, האב והארוסה, מפירים נדרה, שנאמר (במדבר ו, טו): "ואם היו תהיה לאיש... והפר את נדרה", ודרשו שפסוק זה מדבר בנערה המאורסה, שעל ידי הקידושין נכנסה לרשות הבעל להפרת נדרה, אבל הואיל ועדיין היא בבית אביה, לאפקעה גם זכותו של האב, ושניהם בשותפות מפירים נדרה, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **הֵפֶר הָאֵב** – את נדרה של בתו הארוסה ביום שמעו, **וְלֹא הֵפֶר הַפֶּעַל** – ששתק הארוס ולא

על נדרו, פותחים לו פתח בדברים הנוגעים לכבוד עצמו ולכבוד בניו, כגון אם נדר לגרש את אשתו, **אוֹמְרִים לוֹ: אֱלֹהֵי יוֹדֵעַ, שְׁלִמְךָ אוֹמְרִין עֲלֶיךָ** – שלאחר שתגרש את אשתך, יאמרו עליך הבריות: **כִּךְ הִיא וְסִתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי** – הרגלו ומנהגו של פלוני, **מִגֵּרֶשׁ אֶת נָשִׁיו** – והרי נמצאת גורם בנדרך בזיון לעצמך, **וְעַל בְּנוֹתֶיךָ יִהְיוּ אוֹמְרִין** – הבריות: **בָּנוֹת גְּרוּשׁוֹת הֵן** – ולא ירצו לישא אותן, שיאמרו: כאמה כן בנותיה, שכן מה ראתה אמן של **אֱלֹהֵינוּ לְהַתְּגַרֵּשׁ** – כלומר מה ראתה אמן לבוא לידי כך שבעלה יגרשנה, אם לא משום שמצא בה דבר מגונה? ונמצא נדרך זה פוגם בכבוד בנותיך; אילו היית, איפוא, נותן על לבך בשעת נדרך את כל הדברים הללו הפוגעים בכבוד עצמך ובכבוד בנותיך, כלום היית נודר? **וְאָמַר: אֱלֹהֵי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן, לֹא הֵייתִי נֹדֵד** – שמתחרט הוא על נדרו, **הִרִי זֶה מִתֵּר** – כלומר שהחכם מתיר לו את נדרו על ידי פתח זה; ואין חוששים שמא משקר הוא, ואינו מתחרט על נדרו, אבל הוא בוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו, אלא מאמינים לדבריו, ומתירים לו את הנדר.

באור משנה י

כבר למדנו (לעיל ג, ב), וכן הבאנו בהקדמה לבאור משנה ג בפרקנו, שהתולה נדר בדבר שאינו אמת, אלא שהיה סבור שהוא כן, ונמצא שלא היה כן, אין נדרו נדר, ואינו צריך היתר חכם, שנדר זה הוא מנדרי שגגות שהתירו חכמים. – משנתנו דנה אף היא בנדר כעין זה.

האומר: **קוֹנֵם שְׂאִינִי נוֹשָׂא אֶת פְּלוֹנִית בְּעוֹרָה, וְהִרִי הִיא נָאָה** – שסבור היה הנודר, שפלוגית היא כעורה, ונדר שלא יישאנה, ובאמת היא נאה, ונמצא שטעה; **שְׁחוּרָה, וְהִרִי הִיא לִבְנָה** – או האומר: "קונם שאיני נושא את פלונית שחורה", ובאמת היא לבנה; **קֶצֶרָה, וְהִרִי הִיא אֶרְכָּה** – או שאמר: "קונם שאיני נושא את פלונית קצרה", ובאמת היא ארוכה, **מִתֵּר בָּהּ** – לשאתה, בלא התרת חכם. **לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעוֹרָה וְנִעֲשִׂית נָאָה** – שהיתה כעורה בשעת הנדר ונעשתה אחר כך נאה, **שְׁחוּרָה וְנִעֲשִׂית לִבְנָה, קֶצֶרָה וְנִעֲשִׂית אֶרְכָּה** – כלומר דין זה לא נאמר כשהיתה בשעת הנדר כעורה או שחורה או קצרה, ואחר כך נולד בה שינוי ונעשתה נאה או לבנה או ארוכה, שבכגון זה אינו מותר בה, שהרי נולד שאינו מצוי הוא, ואין פותחים בו, כמו ששינו לעיל (משנה ב), **אֲלֵא שֶׁהֶנְדֵּר טְעוּת** – הטעם כאן ש"מותר בה" הוא מפני שנמצא הנדר טעות מעיקרו, כמו שבארנו לעיל, שמיד בשעה שנדר לא היתה כעורה ולא שחורה ולא קצרה.

ואין צריך לומר, שקיים אחד מהן.

ב מת האב – לא נתרוקנה רשות לבעל. מת הבעל – נתרוקנה רשות לאב. בזה יפה פח האב מפח הבעל. בדבר אחר יפה פח הבעל מפח האב: שהבעל מפר בבגד, והאב אינו מפר בבגד.

ג נדרה והיא ארוסה, נתגרשה בו ביום, נתארסה בו ביום, אפילו למאה – אביה ובעלה האחרון מפרין נדריה. זה הכלל: כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת – אביה ובעלה האחרון מפרין נדריה.

ד דרך תלמידי חכמים: עד שלא היתה בתו יוצאה מאצל, אומר לה: כל נדרים שנדרת בתוך ביתי, הרי הן מופרין.

פירוש ברטנורא

לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה, נדרה נדר, ואף היא אביה ובעלה מפרין נדריה: **הפר האב ולא הפר הבעל**. משום דהוה אפשר למטעי ולפרש אביה ובעלה מפרין נדריה, או אביה או בעלה, תנא הפר האב ולא הפר הבעל וכו', לאשמועין דתרווייהו צריכין להפר: ואין צריך לומר שקיים אחד מהם. שאם קיים אחד מהם אין חשני יכול להפר. והא קמשמע לן שאע"פ שנשאל האחד מהם שקיים על הקמתו, כדקיי"ל נשאלים על החיוב, אין זה שנשאל על החיוב יכול להפר יותר, הואיל ולא היו יכולים שניהם להפר בבת אחת:

ב מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד שתנשא: **מת הבעל נתרוקנה רשות לאב**. ומפר כל ימי נערותה דכתיב (במדבר י) בנעוריה בית אביה: **והאב אינו מפר בבגד**. כדכתיב (שם) בבית אביה בנעוריה:

ג נתגרשה בו ביום. ששמע האב, שאם עבר היום שוב אינו יכול להפר: **ונתארסה**. לאחר, בו ביום: **אביה ובעלה האחרון מפרין נדריה**. שנדרה בפני הארוס הראשון, שהארוס מפר בקודמין: **כל זמן שלא יצאה לרשות עצמה**. לא מחמת בגד ולא מחמת נישואין:

ד עד שלא היתה בתו יוצאה מאצל. קודם שתבא לרשות הבעל. וכן הארוס אומר לה כן: **עד שלא תכנס לרשותו**. שמשנכנסה לרשותו אינו יכול להפר,

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

הלכה היא, שאין הבעל מפר בקודמין, כלומר לאחר הנישואין כשהבעל מפר את נדרי אשתו בפני עצמו, אינו מפר את נדרה הקודמים שנדרה לפני הנישואים. משנתנו באה ללמד, שהארוס מפר בקודמין, כלומר הואיל והארוס אינו מפר נדרי ארוסתו אלא בשותפות עם אביה, הרי הוא מפר עם האב אף את הנדרים שנדרה קודם שנתארסה לו. **נדרה והיא ארוסה** – נדרה הנערה בעודה ארוסה, **נתגרשה בו ביום** – נתגרשה מהארוס שלה ביום ששמע אביה את נדרה; שאילו עבר היום, שוב אינו יכול להפר, כמו שנאמר בפרשת הפרת נדרים: **"ביום שמעו", נתארסה בו ביום** – ובו ביום נתארסה לאחר, **אפילו למאה** – אנשים באותו היום, כלומר אפילו נתגרשה ונתארסה וחזרה ונתגרשה ונתארסה בו ביום להרבה אנשים, **אביה ובעלה האחרון מפרין נדריה** – שנדרה בפני הארוס הראשון, שהארוס מפר את הנדרים הקודמים, הואיל ואינו מפר אלא בשותפות עם האב, כמו שבארנו לעיל, ורשותו של האב על בתו להפר נדריה אינה נפקעת על ידי אירוסיה. **זה הכלל: כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת** – על ידי בגד או על ידי נישואין, ואפילו נתארסה ונתגרשה וחזרה ונתארסה, כמבואר למעלה, **אביה ובעלה האחרון** – והארוס האחרון שלה, **מפרין נדריה** – כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ד

בתחילת פרקנו שנינו: **"נערה המאורסה – אביה ובעלה מפרין נדריה"**. כן למדנו במשנה הקודמת, שהארוס מפר בקודמין, ואין הבעל מפר בקודמין; ומכאן, אם נדרה הנערה המאורסה, ואביה ובעלה לא שמעו על נדרה, ונכנסה לחופה כשנדרה עליה, שוב אין הפרה לנדרים אלו, שהרי האב אינו יכול להפר אותם, שמשנשאה פקעה זכותו עליה, ואף הבעל אינו יכול להפר נדריה אלו, שהרי אין הבעל מפר בקודמין. משנתנו מביאה מנהג תלמידי חכמים, שדאגו לנערה המאורסה, כשהיא יוצאת מרשות אביה ונכנסת לרשות בעלה, שלא תיכנס כשנדרים עליה.

דרך תלמידי חכמים – כך היה מנהגם של תלמידי חכמים, שהאב **עד שלא היתה בתו יוצאה מאצל** – קודם שהיתה בתו הנערה יוצאת מרשותו בשביל להיכנס לרשות בעלה, והיא **אומר לה** – לבתו: **כל נדרים שנדרת בתוך ביתי, הרי הן מופרין** – ברם, אין נדרה מופרין, עד שגם הארוס יפר אותם בדרך זו קודם שתיכנס לרשותו; **וכן הבעל, עד שלא תכנס לרשותו** – קודם כניסתה לחופה, **אומר לה** – לארוסתו: **כל נדרים שנדרת עד שלא תכנס לרשותי, הרי הן מופרין** – ולאחר שגם הבעל הפר נדריה, הרי הם מופרים; ולמה נהגו כן? **שמשנתכנס לרשותו אינו יכול להפר** – שלאחר הנישואין אין הבעל יכול להפר את נדריה הקודמים, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. יש למדים ממשנתנו, שהאב רשאי

הפר לארוסתו את נדרה ביום שמעו, וכן אם **הפר הבעל ולא הפר האב** – כל זמן שלא הפרו שניהם יחד, **אינו מופר** – ששתיקתו של אחד מהם מבטלת את הפרתו של האחר, **ואין צריך לומר, שקיים אחד מהן** – שאם אחד מהם קיים את נדרה, היינו שהסכים לנדר, ששוב אין חשני יכול להפר. בגמרא מבואר, שהואיל והדין הוא שהמקיים את נדרה יכול ביום שמעו להישאל לחכם על הקמתו, ולחזור להפר את נדרה, לפיכך באה הסיפא של משנתנו להשמיע, שאף על פי שזה שקיים את נדרה נשאל על הקמתו, וחזר והפר, אין הפרתו זו מצטרפת להפרתו הקודמת של האחר, שאין נדרה מופר, אלא אם כן מפרין שניהם בבת אחת (עיי' במפרשים שמבארים ענין זה בדרכים שונות).

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת: **"נערה המאורסה – אביה ובעלה מפרין נדריה"**, באה משנה זו ללמדנו, מה בין כוח האב לכוח הבעל. וכבר הזכרנו בהקדמה לביאור המשנה הקודמת, שלמדים מן הכתוב **"בנעוריה בית אביה"** (במדבר ל, יז), שרשותו של האב על בתו להפר נדריה קיימת כל זמן שהיא נערה – קודם שבגרה, והיא בבית אביה – שלא נישאה לאיש. אבל לאחר שנישאה ועברה מבית אביה לבית בעלה, הריהי מכאן ואילך ברשות בעלה, והוא מפר נדריה. אלא שלגבי **"נערה המאורסה"**, שהיא אמנם בבית אביה, ועדיין רשות אביה עליה להפר נדריה, למדו חכמים ממדרש המקראות, שלע ידי האירוסין הריהי נכנסת אף לרשות הארוס, ולפיכך **"אביה ובעלה מפרין נדריה"**. משנתנו באה להשמיע, שרשות זו של הארוס אינה אלא כרשות נוספת לרשותו של האב.

מת האב – מת אביה של הנערה המאורסה, לא נתרוקנה רשות לבעל – רשותו של האב על בתו, שפקעה במותו, לא נתרוקנה להימסר לארוס, שיהא הוא עצמו מפר נדריה, לפי שאין הבעל מפר נדרי אשתו אלא משתינשא לו, ובעודה ארוסה אינו מפר נדריה אלא בשותפות עם אביה, כמו שבארנו לעיל. **מת הבעל** – בעודה ארוסה, **נתרוקנה רשות לאב** – נתרוקנה רשות הבעל ועברה לאב, כלומר שחזר האב להפר בעצמו נדרי בתו כל ימי נערותה, כדינה לפני האירוסין. **בזה יפה פח האב מפח הבעל** – בדיון זה שלמדנו לעיל, יפה כוחו של האב מכוחו של הארוס. **בדבר אחר** – בדיון אחר שלהלן, **יפה פח הבעל מפח האב: שהבעל מפר בבגד, והאב אינו מפר בבגד** – שהבעל מפר נדרי אשתו אף כשהיא בוגרת, ואילו האב אינו מפר נדרי בתו אלא כל זמן שהיא נערה ולא כשהיא בגרה. בגמרא מבואר, כגון **"שקידשה כשהיא בוגרת"**, ומשנתנו כדעת רבי אליעזר (להלן משנה ה), שאם הגיע זמן הנישואין ולא נשאה, הואיל וחייב הארוס בזמנותיה, הרי הוא מפר נדריה, ובוזה יפה כוח הארוס מכוח האב.

וכן הבעל, עד שלא תכנס לרשותו, אומר לה: כל נדרים שנדרת עד שלא תכנס לרשותי, הרי הן מופרין; שמשנתכנס לרשותו אינו יכול להפר.

ה בוגרת ששהתה שנים עשר חדש, ואלמנה שלשים יום – רבי אליעזר אומר: הואיל ובעלה חיב במזונותיה, יפר. וחכמים אומרים: אין הבעל מפר, עד שתכנס לרשותו.

ו שומרת יבם, בין ליבם אחד בין לשני יבמין – רבי אליעזר אומר: יפר. רבי יהושע אומר: לאחד אבל לא לשנים. רבי עקיבא אומר: לא לאחד ולא לשנים. אמר רבי אליעזר: מה אם אשה שקנה הוא לעצמו, הרי הוא מפר נדריה – אשה שהקנו לו מן השמים, אינו דין שיפר נדריה? אמר לו רבי עקיבא: לא, אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו, שאין לאחרים בה רשות, תאמר באשה שהקנו לו מן השמים, שיש לאחרים בה רשות? אמר לו רבי יהושע: עקיבא! דבריך

פירוש ברטנורא

שאין הבעל מפר בקדמיון. ושמעיון ממתניתין שהבעל יכול להפר נדרי אשתו ואפילו בלא שמיעה, מדרקתו וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר וכו':
ה בוגרת ששהתה י"ב חודש. בוגרת שאין אביה מיפר נדריה ותבעה לינשא ושהתה י"ב חודש שמכאן ואילך בעלה חיב במזונותיה: **ואלמנה.** ששהתה שלשים יום. משתבעה לינשא שהיא אוכלת משל בעלה: **רבי אליעזר אומר הואיל ובעלה חיב במזונותיה.** הוא מיפר את נדריה. ואין הלכה כר"א:
ו שומרת יבם וכו' ר"א אומר יפר. כשעשה בה יבמה מאמר מייר, דסבירא ליה לר"א מאמר קונה ביבמה קנין גמור מן התורה. ואם היא נערה ויש לה אב, אביה ויבמה שעשה בה מאמר מפירין נדריה: **רבי יהושע אומר לאחד ולא לשנים.** דלא סבירא ליה לר"א מאמר קונה קנין גמור, מיהו סבירא ליה דיש זיקה, וזיקה ככנוסה, וכשאין שם אלא יבם אחד מיפר, אבל כשיש שני יבמין אין שום אחד מהם מיפר שאין כיריה: **ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים.** דסבר זיקה אינה ככנוסה, ומאמר אינו קונה קנין גמור מן התורה: **אשה שקנה הוא לעצמו.** היינו ארוסתו: **הרי הוא מיפר נדריה.** בשותפות עם אביה: **אשה שהקנו לו מן השמים.** הדיוני בכמתו: **אינו דין שיפר נדריה.** בשותפות עם אביה: **שיש לאחרים רשות בה.** שגם היא זקוקה לשאר אחים: **מה אתה משיב על**

משניות מבוארות – קהתי

חודש"י. כלומר: הבוגרת כדניה – לאחר שלשים יום, או לאחר שנים עשר חודש מיום שבגרה – וכן הנערה ששהתה שנים עשר חודש מיום שתבעה הארוס לנישואין. ולפי פירוש זה נחלקו במשנתנו לגבי הנערה, אם משהגיע זמנה להינשא, הארוס בפני עצמו מפר נדריה, הואיל ונותן לה מזונותיה, או עדיין בשותפות עם אביה.

להפר נדרי בתו, וכן הבעל – נדרי אשתו, אף שלא שמעו אותם, ובלבד שיהיו ראויים לשמוע, כלומר שלא יהיו חרשים (גמרא ומפרשים); ועיין ברטנורא; "תוספות יום טוב"; "מלאכת שלמה".

באור משנה ה

במסכת כתובות פרק ה משנה ב שנינו: "נותנין לבתולה שנים עשר חודש, משתבעה הבעל, לפרנס את עצמה, ולאמנה שלשים יום. הגיע זמן ולא נישא, אוכלת משלו". מכאן, שפעמים אשה ניוזנת משל בעלה לפני כניסתה לחופה; ונחלקו תנאים במשנתנו, אם אשה זו – בעלה מפר נדריה, שכן בגמרא מבואר: "כל הנודרת על דעת בעלה נודרת". כלומר מה שאמרה תורה שהבעל מפר נדרי אשתו, הטעם הוא, משום שאין אשה נודרת אלא על דעת בעלה, וכאילו פירשה, שאם לא ירצה לא יהיה נדר, ולפיכך המחלוקת היא, אם האשה נודרת על דעת בעלה כבר משעה שהיא ניוזנת משלו, או דווקא משעה שנכנסה לחופה.

בוגרת – מאורסה, שהיא ברשות עצמה, ואין אביה ובעלה מפירים נדריה, **ששהתה שנים עשר חדש** – משעה שתבעה הארוס להינשא לו (עיי' בשולחן הבאור למשנתנו). **ואלמנה שלשים יום** – או אלמנה שנאסרה ושהתה שלשים יום משעה שתבעה הארוס לנישואין, **רבי אליעזר אומר: הואיל ובעלה חיב במזונותיה** – כמו ששנינו במשנה שהבאנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), **יפר** – הרי הוא מפר נדריה, שסובר רבי אליעזר: הואיל והיא ניוזנת משל בעלה, אינה נודרת אלא על דעתו. **וחכמים אומרים: אין הבעל מפר, עד שתכנס לרשותו** – היינו עד שתיכנס לחופה (סוד), שאין האשה נודרת על דעת בעלה אלא משעה שנכנסה לחופה. יש סוברים, שאם מסר האב את בתו לשלוחי הבעל, הרי מסירתה זוהי כניסתה לרשותו, אף לענין הפרת נדרים (דמב"ט; ועיין "תוספות יום טוב").

בענין "בוגרת ששהתה שנים עשר חודש" יש להעיר, שלפי הגמרא (כתובות נו, ב), אין הבוגרת צריכה לשהות שנים עשר חודש משעת התביעה אלא מיום שבגרה. וכבר בארנו במקומות אחדים, שששה חודשים לאחר שנעשתה "נערה" הרי היא נעשת "בוגרת", היינו שאם הביאה שתי שערות משהגיעה לגיל שתיים עשרה שנה ויום אחד, הריהי נעשית "נערה", וכשהיא בת שתיים עשרה שנה וששה חודשים ויום אחד הרי היא "בוגרת". ואם נתקדשה לאחר שעברו עליה שנים עשר חודש בבגרותה, נותנים לה, משעה שתבעה הבעל להינשא, שלשים יום, כדין האלמנה. מכאן, שאין ליישב משנתנו אלא בכגון שנתקדשה ביום שבגרה, ובו ביום תבעה הבעל להינשא לו, שהרי דווקא בכגון זה נותנים לה שנים עשר חודש. אבל פירוש זה הוא דחוק. ולכן שואלים בגמרא (נדרים ע, א): "בוגרת בשלושים יום טוב" (למה שנו: "ששהתה שנים עשר חודש", והרי די לה בשלושים יום)? ומשיבים: "חני (שנה במשנתנו): "בוגרת וששהתה שנים עשר

באור משנה ו

משנתנו דנה בזכותו של היבם להפר נדרי יבמתו בעודה שומרת יבם.

שומרת יבם – אלמנה הממתנת ליבם שייבמנה כמצוות התורה, **בין ליבם אחד** – שלא היה לבעלה אלא אח אחד, **בין לשני יבמין** – שהיו לו שני אחים, והיא ממתנת לאחד מהם שיקיים בה מצוות ייבום, **רבי אליעזר אומר: יפר** – בגמרא מבואר, כגון שהיבם עשה בה מאמר, היינו שקידש אותה בכסף או בשטר (עיי' הקדמה לבאור המשנה יבמות ה, א), וסובר רבי אליעזר, שמאמר קונה ביבמה קניין גמור, ודינה כארוסה; לפיכך אם היא אלמנה מן האירוסין ועדיין נערה, ויש לה אב, הרי היבם, שעשה בה מאמר, מפר נדריה בשותפות עם אביה. **רבי יהושע אומר: לאחד אבל לא לשנים** – השומרת ליבם אחד, הרי הוא מפר נדריה, שהואיל וזקוקה היא לו מן התורה, הרי זיקתה עושה אותה ככנוסה (הרא"ש; ברטנורא), היינו כארוסה (הר"ן); ועיין "תוספות יום טוב"; אבל השומרת לשני יבמים, אין אף אחד מהם יכול להפר נדריה, שלא ברור למי מהם היא זקוקה ולמי תהיה לאשה; ואפילו אחד מהם עשה בה מאמר, סובר רבי יהושע, שאין מאמר קונה בה קניין גמור. **רבי עקיבא אומר: לא לאחד ולא לשנים** – בין השומרת ליבם אחד ובין השומרת לשני יבמים, אין הם יכולים להפר את נדריה, שזיקה ומאמר אינם מועילים בה. **אמר רבי אליעזר: מה אם אשה שקנה הוא לעצמו** – היינו ארוסתו, **הרי הוא מפר נדריה** – בשותפות עם אביה, **אשה שהקנו לו מן השמים** – היינו בכמתו, **אינו דין** – כלום אין זה קל וחומר, **שיפר נדריה** – בשותפות עם האב? **אמר לו רבי עקיבא: לא** – אין הדין כך, **אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו** – שהוא מפר נדריה, משום שאין לאחרים בה רשות – שאין קידושי אחרים תופסים בה, **תאמר באשה שהקנו לו מן השמים** – ביבמה, **שיש לאחרים בה רשות** – שכל זמן שלא נתייבמה לאחד מן האחים, הרי זקוקה היא גם לשאר האחים, ואף על פי שעשה בה מאמר, הרי יכול גם אחיו לעשות בה מאמר ולאסרה עליו, שיש מאמר אחר מאמר (יבמות

בִּשְׁנֵי יָבִימִין, מָה אֵתָּה מְשִׁיב עַל יָבֵם אֶחָד? אָמַר לוֹ: אֵין הֵיבְמָה גְמוּרָה לֵיבֵם, כְּשֶׁם שֶׁהָאָרוּסָה גְמוּרָה לְאִישָׁה.
 ז הָאֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: כָּל הַנְּדָרִים שְׁתִּדְרִי מִכָּאן עַד שְׁאֲבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, הֲרִי הֵן קִימִין – לֹא אָמַר כָּלוּם; הֲרִי הֵן מוֹפְרִין – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: מוֹפֵר. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אֵינוֹ מוֹפֵר. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִם הֵפֵר נְדָרִים שְׁבָאוֹ לְכָלֵּל אֶסּוּר, לֹא יִפֹּר נְדָרִים שֶׁלֹּא בָּאוּ לְכָלֵּל אֶסּוּר? אָמַר לוֹ: הֲרִי הוּא אֹמֵר (במדבר ל, יד): "אִישָׁה יְקִימְנוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ", אֵת שְׁבָא לְכָלֵּל הֶקֶם – בָּא לְכָלֵּל הֵפֵר; לֹא בָּא לְכָלֵּל הֶקֶם – לֹא בָּא לְכָלֵּל הֵפֵר.

פירוש ברטנורא

יבם אחד. כלומר תשובתך טובה על דברי ר"א שאומר שמיפר אפילו כשיש ב' יבמין, מה תשיבני על דברי שאני אומר לאחר ולא לשנים: אין היבמה גמורה ליבם. להתחייב מיתה הבא עליה כשם שהארוסה גמורה לאישה לענין חיוב מיתה. והלכה כר"ע:
 ז הרי הן קיימין לא אמר כלום. דהוה ליה קיום בטעות, לפי שיש נדרים שלא יחפון בקיומן: הרי הן מופרין רבי אליעזר אומר מופר. דמסתמא אין אדם רוצה בנדרו אשתו: נדרים שבאו לכלל איסור. לאחר שנדרה אסורה בהם אם לא יפר לה הבעל: שבאו לכלל הקם. נדרים שחלו כבר:

משניות מבוארות – קהתי

במשך תקופה מסויימת, לֹא אָמַר כָּלוּם – שאין אדם יכול לקיים נדרים שלא באו לעולם; ויש מבארים הטעם, שאולי תידור נדרים שלא ירצה בקיומם, ונמצא קיומו בטעות. אבל האומר לאשתו: כל הנדרים שתידורי מכאן עד שאבוא ממקום פלוני. הֲרִי הֵן מוֹפְרִין – שבא להפך מראש את הנדרים שאשתו תידור בזמן העדרו מן הבית, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: מוֹפֵר – כל נדר שאשתו תידור באותו זמן, הרי הוא מופר; ואין חוששים להפירה בטעות, שכן הסתם אין אדם רוצה בנדרו אשתו. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אֵינוֹ מוֹפֵר – שאף לגבי הפירה לא אמר כלוס. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – לחכמים: אִם הֵפֵר נְדָרִים שְׁבָאוֹ לְכָלֵּל אֶסּוּר – אם הבעל יכול להפך נדרים שכבר נדרה אשתו, וחל עליה איסורם, לֹא יִפֹּר נְדָרִים שֶׁלֹּא בָּאוּ לְכָלֵּל אֶסּוּר? – כל שכן שיכול הבעל להפך נדרים שאשתו עתידה לידור, ועדיין איסורם לא חל. אָמַר לוֹ – חכמים לרבי אליעזר: הֲרִי הוּא – הכתוב, אָמַר – בתורה: "אִישָׁה יְקִימְנוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ" – השווה הכתוב הפרת הנדר לקיומו, לומר לך: אֵת שְׁבָאוֹ לְכָלֵּל הֶקֶם, בָּא לְכָלֵּל הֵפֵר – נדר שיכול הבעל לקיימו, היינו הנדר שכבר נדרה וחל עליה, יכול הוא אף להפירו; לֹא בָּא לְכָלֵּל הֶקֶם, לֹא בָּא לְכָלֵּל הֵפֵר – אבל הנדר שעדיין לא נדרה, שאין הבעל יכול לקיימו (אף לדעת רבי אליעזר), אינו יכול אף להפך אותו.

ה, א-ח), התאמר שאחד היבמים יפר נדריה? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – לרבי עקיבא: עֲקִיבָא! הֲרִיךָ בִּשְׁנֵי יָבִימִין – נכונים הם דבריך לגבי השומרת לשני יבמים, שיש לאחרים רשות בה, ויפה תשובתך על דברי רבי אליעזר, מָה אֵתָּה מְשִׁיב עַל יָבֵם אֶחָד – אבל מהי תשובתך על דברי, שאני אומר: השומרת ליבם אחד, דינה כארוסה, שהרי אין לאחרים רשות בה? אָמַר לוֹ – רבי עקיבא לרבי יהושע: אֵין הֵיבְמָה גְמוּרָה לֵיבֵם, כְּשֶׁם שֶׁהָאָרוּסָה גְמוּרָה לְאִישָׁה – אין היבמה חשובה כאשתו הגמורה של היבם כמו שהארוסה היא אשתו הגמורה של הארוס, שכן הבא על הארוסה חייב מיתה (סקילה), ואילו הבא על היבמה, אפילו לאחר שעשה בה היבם מאמר, אינו חייב מיתה.

באור משנה ז

כתוב בפרשת נדרים (במדבר ל, יד): "כל נדר וכל שבועת אסור לענות נפש. אישה יקימנו ואישה יפרנו". מכאן, שבידי הבעל לקיים את נדרי אשתו, או להפך את נדריה ביום שמעו, ואם הבעל קיים את נדרי אשתו, שוב אינו יכול להפך אותם. משנתנו דנה, אם הבעל יכול לקיים או להפך נדרים שאשתו תידור בעתיד.

הָאֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: כָּל הַנְּדָרִים שְׁתִּדְרִי מִכָּאן עַד שְׁאֲבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי – משעה שאצא מכאן ועד שאבוא ממקום פלוני, הֲרִי הֵן קִימִין – כלומר שהבעל בא לקיים מראש את הנדרים שתידור אשתו

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תשי"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוס!

במענה למכתבה מז"ך תשרי... ואין על זה כל קושיא.

לפלא שכותבת אודות לימודה בשטח האמור ואינה מזכירה אודות הלימוד העיקרי של כל אחד ואחת מישראל, הוא לימוד תורתנו הק' תורת חיים, שתוכן שם זה כפשוטו, הוראה בחיים, והכוונה לחיי היום יומים, לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, ובפרט שהרי נמצאת היא בארץ אשר גם אומות העולם קורין לה בשם ארץ הקדושה ונאמר ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, שמזה מובן שהזהירות בקיום המצות צריך להיות בארץ זו פי כמה וכמה ובטח תמלא על דבר זה בהזדמנות הבאה.

בברכת הצלחה בלימוד ובהנהגה מתאימה לבת ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל

ולאה.

ובברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

רש"י

שיהיו כולן כאגודה אחת. דבעינן שיהיו נלקחין בבת אחת דכתיב ולקח עץ ארו ואזוב ושני תולעת: ואחת של מצורע. דכתיב ביה נמי ושני תולעת ואזוב: ואין לי לפרש. ואיני יודע לפרש איזו גדולה ואיזו קטנה ואיזו בינונית: של פרה משקל עשר זוז. דבעיא כובד: של שעיר. דבעיא חלוקה משקל שני סלעים ודייה בכך: של מצורע. דלא הא ולא הא סגי ליה בשקל: הכי גרסינן פליגי בה ר"ש בן חלפתא ורבנן בפרה: וסימן. שלא תטעה לומר שאחד היה אומר משקל שני סלעים משנה זו תהא לך סימן ששנינו (מנחות דף קי.) אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים בסימן זה תזכור לומר שהאחד נתן בה שיעור המרבה מכולן והאחד נתן בה שיעור וקא ממעט מכולן אבל שיעור בינוני לא הוזכר כאן: לא בפרה פליגי. בלשון של פרה: והתווא יומא. דאיפליגי בה נח רביא בר קיסי. שם חכם: מכפר. מיתת צדיקים מכפרת כדאמר בעלמא (מועד קטן דף כח.) למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה לומר לך מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת: של פרו. פר כהן גדול של יוה"כ: אלעזר וחוקה. אלעזר כתיב בה ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגו' (במדבר יט) וכתוב (שם) זאת חקת התורה וכל היכא דכתי' חוקה עיכובא הוא: אהרן וחוקה. דכתיב (ויקרא טז) והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר וגו' ושחט את פר החטאת אשר לו וגו' וכתוב באחרי מות בענינא (שם) והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל: שחיטה לאו עבודה היא. ולא קיימא חוקה אשחיטה: שאני פרה דקדשי ברוך הבית היא. כלומר אין בה קדושת המזבח אלא קדושת דמים בעלמא שהרי שחיטתה בהר המשחה הלכך אין צד עבודות נחלקות בה וכל העבודות שוות בה:

הגמרא: פרו של אהרן כשר בשחיטת זר, משום ששחיטתה, לאו עבודה היא - אינה נחשבת כעבודה, ולא נאמר בה 'חוקה'. מקשה הגמרא: אי הוי, בפרה נמי, נפרש ש'חוקה' לא נאמר על שחיטה, ואין לפסול שחיטת זר. מתרצת הגמרא: שאני פרה, דקדשי ברוך הבית היא - אין בה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים בלבד, שהרי שחיטתה בהר הזיתים. ומשום כך, לכל מעשיה אין שם 'עבודה', ואין לחלק בין שחיטה לשאר העבודות בדן 'חוקה'. אבל בפרו, יש לחלק בין שחיטה שאינה עבודה ולא נאמר בה 'חוקה', לשאר המעשים שנחשבים כ'עבודה' ונאמר בהם 'חוקה'.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף מא עמ' ב: עוד מתרצת הגמרא: רבא אומר, דין כובד, תנאי היא. דתנאי, למה כובדן לעץ ארו והאזוב עם שני התולעת, כדי שיהיו כולן ניטלים כאגודה אחת, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, כורכן יחד, כדי שיהא בהן כובד ויפלו לתוך שרפת הפרה. נמצא, שהבירייתא הסוברת שצריך שריפה בתוך האש, היא כרבי אלעזר ברבי שמעון שמחמת כן מצריך כובד.

הגמרא חוזרת לדון במשקל הלשונות: כי אתא רב דימי אומר רבי יוחנן, שלש לשונות שמעתי, אחת של פרה, ואחת של שעיר המשתלח, ואחת של מצורע. אחת מהן צריכה להיות במשקל עשרה זוז, ואחת, במשקל שני סלעים, ואחת, במשקל שקל, ואין לי - איני יודע לפרש, מה משקל כל לשון. כי אתא רבין, פירשה משמיה דרבי יוחנן לדברי רבי יוחנן,

דף מב עמ' א: לשון של פרה, צריך שתהיה במשקל עשרה זוז, כיון שצריכה כובד כדי שתיפול לתוך השריפה. ושל שעיר המשתלח, צריך שתהא במשקל שני סלעים, בכדי שיהיה אפשר לחלקה כדינה, ושל מצורע שאינה צריכה לא כובד ולא חלוקה, די שתהא במשקל שקל.

הגמרא מביאה שיטות נוספות במשקל הלשונות: אומר רבי יוחנן, פליגי בה רבי שמעון בן חלפתא ורבנן במשקל לשון של פרה. חד אמר, משקל עשרה זוז, וחד אמר, משקל שקל. וסימניה, שלא תטעה שאחד מהם סובר משקל שני סלעים, הוא מלשון המשנה במנחות (קי.), אחד המרבה בקרבנו, ואחד הממעיט, שניהם שוים אם כיוונו לבם לשמים. וזה סימן שנחלקו בשיעור המרובה והמועט, ולא בשיעור האמצעי.

אמר ליה רבי ירמיה מדיפתי לרבינא, לא בלשון של פרה פליגי רבי שמעון בן חלפתא ורבנן, אלא בלשון של שעיר המשתלח פליגי, והתווא יומא - ואותו היום שנחלקו בשעיר המשתלח, נח נפשיה דרבנא בר קיסי - נפטר רביא בר קיסי, ואנחו בה סימנא - והניחו את פטירתו כסימן שהמחלוקת היא בשעיר המשתלח. והסימן הוא, רבנא [בר] קיסי מכפר בפטירתו בשעיר המשתלח, שהרי מיתת צדיקים מכפרת. אגב שהביאה הגמרא את דברי רבי יצחק 'שתי לשונות שמעתי וכו' ולא ידענא', הביאה הגמרא בשמו שמועה דומה לגבי שחיטה: אומר רבי יצחק, שתי שחיטות החלוקות ביניהם שמעתי, אחת, של פרה אדומה, ואחת, של פרו של כהן גדול ביום הכפורים, אחת השחיטות בשורה בור, ואחת פסולה בור, ולא ידענא הי מיניה - איזו היא הכשירה ואיזו הפסולה.

הגמרא מביאה מחלוקת בדן זה: איתמר, שחיטת פרה ופרו על ידי זר, נחלקו בזה רב ושמואל. חד אמר, בפרה, פסולה, ובפרו בשורה. וחד אמר, בפרו פסולה, ובפרה בשורה. מבררת הגמרא: התנאים - יש לנו להוכיח דרב הוא דאמר פרה פסולה, דאמר רבי זירא, שחיטת פרה בור פסולה, ואמר רב עלה שטעם הפסול הוא, 'אלעזר' ו'חוקה' שנינו בה - שנאמר בפרשת פרה אדומה (במדבר יט ג) ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, ונאמר (שם יט ב) 'זאת חקת התורה', וכל מקום שנאמר 'חוקה' הוא לעכב. ולכן, השחיטה כשירה רק על ידי אלעזר ולא על ידי זר. הרי שלרב שחיטת זר בפרה פסולה ובפרו כשירה, וממילא לשמואל בפרה כשירה ובפרו פסולה.

הגמרא דנה בשית רב. שואלת הגמרא: ורב, מאי שנא פרה שפסולה בשחיטת זר משום דכתיב 'אלעזר' ו'חוקה', הרי בפרו נמי יש לפסול, דהא כתיב בו 'אהרן' ו'חוקה'. שנאמר (ויקרא טז יא) 'והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וגו' ונפח את פר החטאת אשר לו', ונאמר (שם טז לד) 'והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על גני ונפאל'. משיבה

ומדייקת הגמרא מדבריהם: **מְבַלֵּל** - משמע מכר, דְּבִי ו-שאם] **קָנָה**
כלים כאלה, וְחֹזֵר עֲבָשׁוּ וְקָנָה, לְדַבְּרֵי הַבַּל אֵין צָרִיד לְבָרָה, שהרי
אף רבי יוחנן לא אמר שצריך לברך אלא משום שלא קנה את
הכלים, אלא נפלו לו בירושה, אבל אם קנה את הכלים אינו מברך.
הגמרא מביאה לשון אחר במחלוקת רב הונא ורבי יוחנן: וְאִיכָא
דְּאָמְרֵי - ויש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, **אָמַר רַב הוֹנָא, לֹא**
שָׁנָו - לא נשנה דין זה שהקונה כלים חדשים מברך שהחינו, **אֶלָּא**
כְּשֶׁלֹּא קָנָה כלים כאלה וְחֹזֵר עֲבָשׁוּ וְקָנָה, **אֶבֶל קָנָה וְחֹזֵר וְקָנָה,**
אֵין צָרִיד לְבָרָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֶפְּסִילוּ אִם קָנָה כלים כאלה, וְחֹזֵר
עֲבָשׁוּ וְקָנָה צָרִיד לְבָרָה. ומדייקת הגמרא מדבריהם: **מְבַלֵּל** - משמע
מכר, דְּבִי ו-שאם] **יֵשׁ לוֹ** כבר כלים כאלה שנפלו לו בירושה, וְקָנָה
עֲבָשׁוּ עוֹד כלים לְדַבְּרֵי הַבַּל צָרִיד לְבָרָה, שהרי אף רב הונא לא
אמר שאינו מברך, אלא כשקנה כבר כלים כאלה ואין אצלו שום
חידוש בקנייה זו, אבל אם לא קנה קודם, אלא נפלו לו בירושה, מודה
רב הונא שמברך.

הגמרא מקשה על הלשון השני: **מִיתִיבִי** - הקשו בני הישיבה, שנינו
בברייתא: **קָנָה בֵּית הָרֶשׁ וְאֵין לוֹ** בית אחר **פְּיוּצָא בּוֹ, או שְׁקָנָה**
בְּלִים הָרִשִׁים וְאֵין לוֹ כלים אחרים **פְּיוּצָא בְּהֶם, צָרִיד לְבָרָה**
שהחינו, אבל אם **יֵשׁ לוֹ** כבר בית או כלים **פְּיוּצָא בְּהֶם, אֵין צָרִיד**
לְבָרָה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, **בֵּין בֶּךָ וּבֵין בֶּךָ - בֵּין**
אֵין לוֹ כְּיוּצָא בְּהֶם וּבֵין אֵם יֵשׁ לוֹ, כיון שאת הראשונים לא קנה,
צָרִיד לְבָרָה. ומבאר הגמרא את הקושיא ואומרת: **בְּשֶׁלֹּמָא לְלִישָׁנָא**
קָמָא - הברייתא מובנת אם נפרש את המחלוקת רב הונא ורבי יוחנן
כמו הלשון הראשון שנחלקו במי שנפלו לו כלים כאלו בירושה,
משום שיש לומר שרַב הוֹנָא סבר כְּרַבִּי מֵאִיר, שאם יש לו כבר כלים
כאלה אינו מברך, וְרַבִּי יוֹחָנָן סבר כְּרַבִּי יְהוּדָה, שגם אם יש לו כלים
כאלה מברך, **אֶלָּא לְלִישָׁנָא בְּתָרָא** - אבל אם נפרש את מחלוקתם
כמו הלשון השני, שנחלקו רק במי שקנה כבר כלים כאלו, קשה,
וּבְשֶׁלֹּמָא רַב הוֹנָא - ולרב הונא שאמר שאינו מברך לא קשה,
שאפשר לומר שהוא סובר כְּרַבִּי יְהוּדָה, שאם יש לו כלים כאלה
שנפלו לו בירושה, מברך, ואם הוא עצמו קנה כבר כלים כאלה, אינו
מברך, **אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר** שאף אם הוא בעצמו קנה כלים כאלה
מברך, **כְּמֵאֵין** - כשיטת מי אמר את דבריו, שדבריו אינם **לֹא כְּרַבִּי**
מֵאִיר וְלֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה, שאף רבי יהודה לא אמר שמברך אלא אם
באו לו כלים כאלה בירושה, אבל אם הוא בעצמו קנה כלים כאלה
מודה רבי יהודה שאינו מברך.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן** - יש לרבי יוחנן לתרץ ולומר,
שהוא סובר כרבי יהודה, ואף שרבי יהודה לא אמר אלא שאם נפלו
לו כלים כאלה בירושה מברך, הוא תָּרִין דְּלְרַבִּי יְהוּדָה אִם קָנָה כבר
כלים כאלה, וְחֹזֵר עֲבָשׁוּ וְקָנָה, נָמִי - גם כן צָרִיד לְבָרָה, וְהָא דְקָא
מִפְּלִגְנִי - והטעם שנחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בְּמֵי שֵׁשׁ לוֹ כלים
שנפלו לו בירושה וְקָנָה, עֲבָשׁוּ כלים כאלה, ולא נחלקו במי שהוא
עצמו קנה כבר כלים כאלה, הוא לְהוֹדִיעָךְ בַּחֲוֹ - את חידושו דְּרַבִּי
מֵאִיר, דְּאֶפְּסִילוּ מִי שְׁקָנָה כלים **וְיֵשׁ לוֹ** כבר כלים כאלה שנפלו לו
בירושה, **אֵין צָרִיד לְבָרָה, וְכָל שֶׁכֵּן** שלדעת רבי מאיר אם הוא
בעצמו קָנָה כבר כלים כאלה, וְחֹזֵר עֲבָשׁוּ וְקָנָה, דְּאֵין צָרִיד לְבָרָה.
שואלת הגמרא: **וְלִפְּלִגְנִי** - ויחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בְּמֵי שְׁקָנָה
וְחֹזֵר וְקָנָה, ובזה יאמר רבי מאיר דְּאֵין צָרִיד לְבָרָה, כִּי לְהוֹדִיעָךְ
בַּחֲוֹ - את חידושו דְּרַבִּי יְהוּדָה, שאף מי שקנה כבר כלים כאלה
צריך לברך. משיבה הגמרא: **בְּחֵ דְהִמְיָרָא עֲדִידָא לִיה** - עדיף לתנא
להשמיענו את דעת רבי מאיר, משום שהוא מיקל יותר, ואינו מצריך
לברך אפילו ביש לו כלים כאלו על ידי ירושה ולא על ידי קנייה.

שנינו במשנה: **מְבַרֵךְ עַל הָרֵעָה בּוֹ** מעין על הטובה.
הגמרא מבארת את דברי המשנה שיש לברך 'דיין האמת' גם על
רעה שיש בה טובה. מבררת הגמרא: **הִיכִי דְּבִי** - במה מדובר, איזו
רעה יש בה טובה ואף על פי כן מברך עליה 'דיין האמת'. משיבה
הגמרא: **בְּגוֹן דְּשִׁקְלָא בְּדָקָא בְּאִרְעִיָּה** - שנכנס שטף מים בשדהו ושטף
את הזרעים, **שְׂאֵף עַל גֹּב דְּמָבָא הִיא לְרִידִיָּה** - שיש לו טובה בכך,

דְּמָסְקָא אֲרַעָא שִׁידְמֹון - שמעלה הקרקע רפש וטיט, **וְשִׁבְחָא** -
ומזדבלת ונעשית משובחת לשנים הבאות, **הַשְׁתָּא מִיָּהּ רַעָה הִיא**
- מכל מקום עתה רעה היא לו, מפני שהפסיד את תבואתה של שנה
זו, לפיכך מברך עליה 'דיין האמת'.
שנינו במשנה: **וְעַל הַטּוֹבָה בּוֹ** מעין על הרעה.
הגמרא מבארת את דברי המשנה שיש לברך 'הטוב והמטיב' גם על
טובה שיש בה רעה. מבררת הגמרא: **הִיכִי דְּבִי** - במה מדובר, איזו
טובה יש בה רעה ואף על פי כן מברך עליה 'הטוב והמטיב'. משיבה
הגמרא: **בְּגוֹן דְּאֲשַׁכְּחָא** - שמצא] **מִצִּיָּהּ, שְׂאֵף עַל גֹּב דְּאֲפִשְׁר שְׂרַעָה**
הִיא לְרִידִיָּה - לו], **דְּאֵי שְׂמַע בְּהַּ מְלָכָא** שִׁקְלָא לָהּ מִצִּיָּה - שאם
ישמע זאת המלך יקנה ממנו, **הַשְׁתָּא מִיָּהּ טּוֹבָה הִיא** - מכל מקום
עתה טובה היא לו, לפיכך מברך עליה 'הטוב והמטיב'.
שנינו במשנה: **הֵיתָה אֲשֵׁתוֹ מְעוֹבְרָת, וְאָמַר, יְהִי רָצוֹן שְׁתַּלְדָּ בּוֹ**
אשתי זכר, **הָרִי זֶה תַּפְּלַת שְׂנָא.**

הגמרא דנה בדברי המשנה שתפילה על עובר שידיה זכר אינה
מועילה. מקשה הגמרא: **וְלֹא מְהֵנִי רַחֲמֵי** - וכי אין תפילה מועילה
על כך, **מֵתִיב ו-הקשה] רַב יוֹסֵף,** נאמר אצל לאה אחר שילדה את
זבולון (בראשית ל כא) **וְאֶחָד יִלְדָּה בֵּת וְתִקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה,** ויש
לברר, **מֵאֵי** - מהו שנאמר] **וְאֶחָד יִלְדָּה בֵּת,** הלא די היה לומר
'ותלד בת', **וְאָמַר רַב,** כוונת הכתוב היא **לְאָחֵר שְׁדָּנָה לָאָה** דִּין
בְּעֶצְמָהּ כאשר נתעברה בזכר, **וְאָמַרָה, הִרִי שְׁנִים עֶשְׂרִי שְׁבָטִים**
עֲתִידִין לְצֵאת מִצְרָיִם, ומתוכם שְׁשָׁה שבטים כבר יצאו מִצְרָיִם, שהם
ראובן שמעון לוי יהודה יששכר וזבולון, **וְאֲרַבְעָה** שבטים יצאו מִן
שתי הַשְּׁפָחוֹת, שנים מכל אחת, דן ונפתלי מבלהה וגד ואשר מולפה,
הָרִי שנולדו כבר עֶשְׂרָה שבטים, ועוד שנים עתידים להיוולד, **וְאִם**
עובר זֶה שבמעי הוא זָכָר, הרי לא תהא אַחֲזִית רַחֵל אֶפְּסִילוּ בְּאַחַת
הַשְּׁפָחוֹת, כי נמצא שעתידי לצאת ממנה שבט אחד בלבד, לפיכך
התפללה שלא יהיה זכר אלא נקבה, **וּמִיָּד נִהְפְּכָה דִּינָה לְבֵת,**
שְׂנָאָמַר באותו פסוק **וְתִקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה,** על שם הדין שדנה
לאה בעצמה. הרי שמועילה תפילה על עובר שידיה זכר או נקבה.
מתרצת הגמרא: **אֵין מְזַבְרִין מְעֻשָּׂה נְפִים** להביא ממנו ראייה,
שהמעשה אצל לאה נס היה, שעל פי דרך הטבע אין העובר מתהפך
מנקבה לזכר, ועל כן בדרך כלל אין התפילה מועילה על כך, והיא
תפילת שוא.

תירוצ נוסף: **וְאִיבְעִית אֵימָא** - ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך,
שאותו מְעֻשָּׂה דְּלָאָה שהועילה תפילתה, בְּתוֹךְ אֲרַבְעִים יוֹם
לתחילת עיבורה תָּוָה ו-היה], שזו אכן מועילה תפילה על דבר זה,
בְּרִיתָנָא בברייתא בענין התפילות שצריך אדם להתפלל על עיבורה
של אשתו, שבמשך שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרָאשׁוֹנִים שלאחר התשמיש יִבְקֹשׁ
אֲדָם רַחֲמִים שְׂלֵא יִסְרִית ויתקלקל הזרע שבמעי האשה, אלא יקלט
ויעשה עובר. וּמְשַׁלְשָׁה יָמִים וְעַד אֲרַבְעִים יוֹם יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׂלֵא
העובר זָכָר, כי עד ארבעים יום לא נעשית צורת הולד זכר או נקבה.
וּמֵאֲרַבְעִים יוֹם וְעַד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׂלֵא נתעבר
אשתו עובר נוסף אשר ידחוק את הראשון וְיִהְיֶה הראשון סָגֵל
ו-צורה מעוכה ללא פנים כדג ששמו 'סנדל']. **וּמְשַׁלְשָׁה חֳדָשִׁים וְעַד**
סוף שְׁשָׁה חֳדָשִׁים יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׂלֵא יִהְיֶה נֶפֶל וּמְשַׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְעַד
תְּשַׁעָה חֳדָשִׁים יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׂנִיצָא מִמֵּי אִמּוֹ בְּשָׁלוֹם. הרי שעד
ארבעים יום אפשר להתפלל שידיה זכר, ויתכן שתפילת לאה היתה
בתוך זמן זה, ומה שאמרה משנתנו שהתפילה על כך היא תפילת
שוא, כוונתה לתפילה שלאחר ארבעים יום.

הגמרא דנה בדברי הברייתא כי עד ארבעים יום מועילה תפילה על
העובר שידיה זכר. מקשה הגמרא: **וְמִי מְהֵנִי רַחֲמֵי** - וכי מועילה
תפילה לדבר זה כלל, **וְהָאָמַר ו-הרי אמרו] רַבִּי יִצְחָק בְּרִיָּה ו-בנו]**
דְּרַב אֲמִי, אם בשעת תשמיש האיש מְזַרְעֵה תַּחֲלָה, כלומר שהגיע
זרע האיש אל הרחם לפני שהספיק זרע האשה (והיינו דמיה) להתאסף
שם לצורך יצירת הולד, תהיה האשה יוֹלְדֶת נְקֵבָה, אבל אם האִשָּׁה
מְזַרְעֶת תַּחֲלָה קודם שהגיע לרחמה זרע האיש, תהיה יוֹלְדֶת זָכָר,
שְׂנָאָמַר לגבי יולדת (ויקרא יב ב) **אִשָּׁה כִּי תִזְרַע וְיִלְדָה זָכָר,** ותיבת

1 דקנה וחור וקנה דברי הכל אין צריך לברך - דהא רבי יוחנן לא אמר צריך
2 לברך אלא משום דלענין קנייה חדש הוא. ואיכא דאמרי כו' מכלל דבי יש לו
3 וקנה דברי הכל צריך לברך - דהא רב הונא לא אמר אין צריך לברך אלא דקנה
4 וחור וקנה, דליכא חדש כלל. אבל יש לו וקנה דאיכא חדש - מודה הוא דצריך.
5 בין כך ובין כך - בין שיש לו בין שאין לו.

6 הואיל ולא קנה הראשונים ועכשיו קנה -
7 צריך לברך. לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה
8 - דאפילו רבי יהודה לא פליג אלא ביש לו
9 וקנה, אבל בקנה וחור וקנה - לא. דמסקא
10 ארעא שרמון = לימ"ץ, מתמת המים, והוא
11 ליה לזבל. השתא מיהא רעה היא -
12 שמחבלת תבואה של שנה זו, ומברך "ברוך
13 דיין האמת". ועל הטוב שהיא מעין הרעה -
14 יברך "הטוב והמטיב". מאי היא - כגון
15 דאשכח מציאה, שלא יסריח - הורע, אלא
16 יקלט ויהיה ולד, ולאחר שלשה ימים אם לא
17 קלט כבר הסריח, ואין תפלה מועלת. שלא
18 יתא פגול - שלא תתעבר אשתו ולד אחר,
19 ויהיה פורת צורתו של ראשון, ודומה לדג
20 של ים ששמו סנדל. הכי אמרין במסכת נדה

מכלל דבי קנה וחור וקנה - דברי הכל אין צריך לברך.
ואיכא דאמרי, אמר רב הונא: לא שנו אלא שלא קנה
וחור וקנה, אבל קנה וחור וקנה - אין צריך לברך. ורבי
יוחנן אמר: אפילו קנה חור וקנה - צריך לברך. מכלל
דבי יש לו וקנה - דברי הכל צריך לברך. מיתבי: בנה
בית חדש ואין לו פיוצא בו, קנה פלים חדשים ואין
לו פיוצא בהם - צריך לברך, יש לו פיוצא בהם - אין
צריך לברך, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בין כך
ובין כך - צריך לברך. בשלמא ללישנא קמא, רב הונא
ברבי מאיר, ורבי יוחנן - ברבי יהודה. אלא ללישנא
בתרא, בשלמא רב הונא - ברבי יהודה, אלא רבי יוחנן,
דאמר כמאן? לא ברבי מאיר ולא ברבי יהודה! - אמר
לך רבי יוחנן: הוא הדין דלרבי יהודה, קנה וחור וקנה -

נמי צריך לברך, והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה - להודיעך כחו דרבי מאיר, דאפילו קנה ויש לו - אין צריך לברך, וכל שכן קנה וחור
וקנה, דאין צריך לברך. - ולפלגי בקנה וחור וקנה דאין צריך לברך, להודיעך כחו דרבי יהודה! - כח דהתמירא עדיף ליה. "מברך על
הרעה" כו'. היכי דמי? - בגון דשקל בדקא בארעיה, אף על גב דטבא היא לדדיה, דמסקא ארעא שירמון ושכחא - השתא מיהא
רעה היא. "ועל הטובה" כו'. היכי דמי? - בגון דאשכח מציאה, אף על גב דרעה היא לדדיה, דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה
- השתא מיהא טובה היא. "היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שווא". ולא מהני רחמי! מתיב רב יוסף:
"ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה", מאי "ואחר"? אמר רב: לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה: שנים עשר שבטים עתידין
לצאת מיניעקב, ששה יצאו ממני, וארבעה מן השפחות - הרי עשרה, אם זה זכר - לא תהא אחותי רחל פאחת השפחות! מיד
נהפכה לבת, שנאמר: "ותקרא את שמה דינה"! - אין מוהרין מעשה נסים. ואיבעית אימא: מעשה דלאה - בתוך ארבעים יום הוה.
בדתניא: שלשה ימים הראשונים - יבקש אדם רחמים שלא יסריח, משלשה חדשים ועד ארבעים - יבקש רחמים שיהא זכר, מארבעים יום
ועד שלשה חדשים - יבקש רחמים שלא יהא סנדל, משלשה חדשים ועד ששה - יבקש רחמים שלא יהא נפל, מששה ועד תשעה
- יבקש רחמים שיצא בשלום. - ומי מהני רחמי? והאמר רב יצחק ברבי דרב אמר: איש מזרע תחלה - יולדת נקבה, אשה מזרעת
תחלה - יולדת זכר, שנאמר: "אשה כי תזרע וילדה זכר"! - הכא כמאי עסקינן - בגון שהזריעו שניהם בבת אחת. "היה בא בדרך".
תנו רבנן, מעשה בהלל תזון שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר: מובטח אני שאין זה בתוך ביתי. ועליו הכתוב אומר:
"משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטח בה". אמר רבא: כל היכי דדרשת להאי קרא, מרישיה לסיפיה - מדריש, מסיפיה לרישיה
- מדריש; מרישיה לסיפיה מדריש: "משמועה רעה לא יירא", מה טעם - "נכון לבו בטח בה". מסיפיה לרישיה מדריש: "נכון לבו
בטח בה" - "משמועה רעה לא יירא". תהא תלמודא דהוה קא אויל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דצינן. חזיה דקא
מפחיד, אמר ליה: תטאה את דכתיב: "פחדו בציון תטאים". אמר ליה: והכתיב "אשרי אדם מפחד תמיד"! אמר ליה: תהא בדרבי
תורה כתיב. יהודה בר נתן הוה שקיל ואויל בתריה דרב המנוגא, אתגה. אמר ליה: יפורים בעי תהא גבירא לאתווי אנפשיה?
דכתיב "כי פחד פחדתי ואתני ואשר יגדתי יבא לי". - והא כתיב: "אשרי אדם מפחד תמיד"! - תהא בדרבי תורה כתיב. "הנכנס
לברך". תנו רבנן, בבניסתו מהו אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לברך זה לשלום". נכנס, אומר: "מודה אני לפניך ה'
אלהי שהכנסתני לברך זה לשלום". בקש לצאת, אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מברך זה לשלום". יצא,
אומר: "מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מברך זה לשלום, וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום, ותסמכני לשלום,
ותציעני לשלום, ותצילני מכל פל אויב ואורב בדרך". אמר רב מתנא: לא שנו אלא בברך שאין דנין והורגין בו, אבל בברך שדנין
והורגין בו - לית לן בה. איכא דאמרי, אמר רב מתנא: אפילו בברך שדנין והורגין בו, וימנין דלא מתרמי ליה אינש דילוף ליה וכוותא.
תנו רבנן, הנכנס לבית המרחץ, אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתצילני מזה וכיצא בו, ואל יארע בי דבר קלקלה ועון, ואם
יארע בי דבר קלקלה ועון - תהא מיתתי בפרה לכל עונותי". אמר אביו: לא לימא אינש הכי, דלא לפתח פומיה לשטן; דאמר ריש
לקיש וכן תנא משמיה דרב יוסי: לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן. אמר רב יוסף: מאי קראה - דכתיב "במעט כסדם היינו לעמרה
דמינו", מאי אהדר להו נביא - "שמעו דבר ה' קציני סדם" וגו'. כי נפיק מאי אומר? אמר רב אחא: "מודה אני לפניך ה' שהצלתני
מן האור". רבי אבהו על לבי בני, אפחית בי בני מתותיה, אתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שויב מאה וחד גברי בחד אבריה.
אמר: היינו דרב אחא, דאמר רב אחא. הנכנס להקזי דם אומר: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסקי זה לי לרפואה ותרפאני,
כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת, לפי שאין דרךן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו". אמר אביו: לא לימא אינש הכי, דתני
דבי רבי ישמעאל: "ורפא ירפא" - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. כי קאי מאי אומר? אמר רב אחא: "ברוך רופא חכם".

אשר יצר את האדם בחכמה. בתנחומא: ויברא אלהים את האדם, אמר רבי בון: בחכמה - שהתקין מזונותיו ואחר כך בראו. היינו דאמר בסנהדרין בסוף פרק "אחד דיני ממונות" (לח.א): לכך נברא בערב שבת - כדי שיכנס לסעודה מיד, ועל כן יסדו "אשר יצר את האדם בחכמה".

מפליא לעשות - משום דאמרין בבראשית רבה: "כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך", אדם עושה נאד אפילו יש בו נקב אחד מלא מחט סדקית - הרוח יוצא ואינו יכול לשמור בו יין, והקב"ה ברא נקבים ונקבים באדם ושומר הרוח שאינו יוצא ממנו. **כי** שמע קול תרנגולא אומר: "ברוך שנתן לשכוי בינה להבחין" - והוא הדין אפילו כי לא שמע, דאין ברכה זו אלא להבחנה על הנאת האורה, שתרנגול מבחין והוא נהנה מן האור. **כי** פריס סודרא על ירישה - והוא הדין לכל כובע ולכל כסוי. ודוקא כשנהנה, אבל אם אינו נהנה כגון שהוא שובע על משתו - לא יברך לו זה, ולא "מלביש ערומים", ולא ברכות כיוצא בזה, כיון שלא נהנה. כדמשמע בפרק שלישי במגילה (כד.ב) גבי מי שלא ראה מאורות מימיו, דכולי עלמא בעי שיחנה מן האורה. **אשר** קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין - כיון דתחלת הנהגתו בורועו יש לברך "להניח". אבל בשל ראש מברך "על מצות" ולא "להניח", שכבר התחיל והניח אחד מהם. ובפרק "הקומץ" (מנחות לו.א) אמר: לא סח - מברך אחת, סח - מברך שתיים. פירש הקונטרס: דעל שתי התפילין קאמר, דמברך ברכה אחת על שתיהן בלא סח ביתנים. ודוחק לחמל הנהגתו והוצרכו שתי ברכות ד"להניח" רעל מצות" אלא כשסח ועבר עבירה. לכן פירש רבינו תם: דעל של ראש שהיא גמר מצוה ועיקר, ידש בה ארבעה בתים ויש"ן - מברך "על מצות". אבל סח - חזר ומברך שתיים על של ראש. וכן כשימושא רבא דגאונים. ולפירוש רבינו תם גבי סח מברך שתיים, אם ניח של ראש לבד - דאין מעכבין זה את זה - מברך שתיים על של ראש בלבד. ומה שלא הזכיר הגמ' על של ראש בלבד מברך שתיים - לפי שאין רגילות כלל להניח זה בלא זה, דתפילין בי בר חבו שכידן (בבא מציעא כט.ב). וכן פירש רבינו תם בתשובותיו. וכן רבינו אלחנן בסדר תקון תפלה שלו כתב כן.

וכל

מעניי ותנומה מעפעפי, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך, ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי ביוז, וכוף את יצרי להשתעבד לך, ורחמי מאדם רע ומחבר רע, ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך, ותניי היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ותגמלני חסדים טובים, ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל. "חייב אדם לברך" כו'. מאי "חייב לברך על הרעה בשם שמברך על הטובה"? אי לימא: בשם שמברך על הטובה "הטוב והמטיב", כך מברך על הרעה "הטוב והמטיב" - והתנן: על בשורות טובות אומר "הטוב והמטיב", על בשורות רעות אומר "ברוך דיין האמת"! אמר רבא: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה. אמר רב אחא מושם רבי לוי: מאי קרא - "חסד ומשפט אשירה לך ה' אומרה", אם חסד - אשירה, ואם משפט - אשירה. רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא: "בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר", "בה' אהלל דבר" - זו מדה טובה, "באלהים אהלל דבר" - זו מדת פורענות. רבי תנחום אמר מהכא: "בום ישועות אשא ובשם ה' אקרא", "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא". ורבנן אמרי מהכא: "ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מברך". אמר רב הונא אמר רב מושם רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר "כל דעביד רחמנא לטב עביד". כי הא, דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא להתיא מתא, בעא אושפיא ולא יהבי ליה. אמר: "כל דעביד רחמנא לטב". אזל וכתב בדברא, והוה בהריה תרנגולא וחקרא ושרגא. אתא זיקא פביה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא. אמר: כל דעביד רחמנא לטב. ביה בליליא אתא גייסא, שכייה למתא. אמר להו, לאו אמרי לכו: כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא

הכל

התכבדו וכו' - אל המלאכים המלכים אותו הוא אומר, שנאמר (תהלים צא) "כי מלאכיו יצוה לך". שאם יפתח - אחד מהם - מן החללים, כגון חלב או הכרס או המעים. או אם יפתח אחד מהם - מן הנקבים הפתוחים, כגון הפה או החוטם או פי הטבעת. "יפתח" קאי אחללים, "יסתם" קאי אנקבים. קצירי - חולים. רופא כל בשר - כנגד היציאה, שהיא רפואת כל הגוף. ומפליא לעשות - כנגד שהגוף חלול כמו נאד, והנאד חוזה אם יש בו נקב אפ' הרוח עומד בתוכו, והקדוש ברוך הוא ברא את האדם בחכמה וברא בו נקבים ונקבים הרבה, ואף על פי כן הרוח בתוכו כל ימי חייו, וזו היא פליאה וחכמה. ותהא מפתח שלמה - שלא יהא פסול ורשע בורעי. לשכוי - תרנגול, דאיכא דוכתא דקרי לתרנגול שכוי כדאמרין ב"ראש השנה" (כו.א). הכי גרסינן: אי לימא כשם שמברך על הטובה "הטוב והמטיב" כך מברך על הרעה "הטוב והמטיב", והתנן על בשורות טובות "הטוב והמטיב", ועל שמועות רעות אומר "ברוך דיין האמת". לקבולינהו בשמחה - לברך על מדת פורענות בלבב שלם. אלהים - לשון דיין, כמו "עד האלהים יבא דבר שניהם" (שמות כב). וכתב בדברא = ולן בשדה. הוה בהריה תרנגולא - להקיצו משנתו. הכל

ואומר: "ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון פת עין. יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשפיעני לשלום, ותן חלקי בתורתך, ותרגילני לידי מצוה, ואל תרגילני לידי עבירה, ואל תביאני לידי חטא, ולא לידי עון, ולא לידי נסיון, ולא לידי ביוז, וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע, ותצילני מפגע רע ומחללים רעים, ואל יבחלוני חלומות רעים והרהורים רעים, ותהא מטתי שלמה לפניך, והאר עיני פן אישן הקות, ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו". כי מתער אומר: "אלהי, נשמה שנתת בי טהורה, אתה יצרתה בי, אתה נפתחת בי, ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד ליפלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא, כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, רבון כל העולמים אדון כל הנשמות, ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים". כי שמע קול תרנגולא לימא: "ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה". כי פתח עיניה לימא: "ברוך פוקח עורים". כי תרין וותיב לימא: "ברוך מתיר אסורים". כי לביש לימא: "ברוך מלביש ערומים". כי יקף לימא: "ברוך זוקף כפופים". כי נחית לארעא לימא: "ברוך רוקע הארץ על המים". כי מסני לימא: "ברוך המכין מצעדי גבר". כי סיים מסאניה לימא: "ברוך שעשה לי כל צרכי". כי אסר המיניה לימא: "ברוך אוזר ישראל בגבורה". כי פריס סודרא על ירישה לימא: "ברוך עומד ישראל בתפארה". כי מעטף בציצית לימא: "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית". כי מנח תפילין, אדרעיה לימא: "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין", ארישיה לימא: "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין". כי משי ידיה לימא: "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים". כי משי אפיה לימא: "ברוך המעביר חבלי שינה ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך, ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי ביוז, וכוף את יצרי להשתעבד לך, ורחמי מאדם רע ומחבר רע, ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך, ותניי היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ותגמלני חסדים טובים, ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל". "חייב אדם לברך" כו'. מאי "חייב לברך על הרעה בשם שמברך על הטובה"? אי לימא: בשם שמברך על הטובה "הטוב והמטיב", כך מברך על הרעה "הטוב והמטיב" - והתנן: על בשורות טובות אומר "הטוב והמטיב", על בשורות רעות אומר "ברוך דיין האמת"! אמר רבא: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה. אמר רב אחא מושם רבי לוי: מאי קרא - "חסד ומשפט אשירה לך ה' אומרה", אם חסד - אשירה, ואם משפט - אשירה. רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא: "בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר", "בה' אהלל דבר" - זו מדה טובה, "באלהים אהלל דבר" - זו מדת פורענות. רבי תנחום אמר מהכא: "בום ישועות אשא ובשם ה' אקרא", "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא". ורבנן אמרי מהכא: "ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מברך". אמר רב הונא אמר רב מושם רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר "כל דעביד רחמנא לטב עביד". כי הא, דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא להתיא מתא, בעא אושפיא ולא יהבי ליה. אמר: "כל דעביד רחמנא לטב". אזל וכתב בדברא, והוה בהריה תרנגולא וחקרא ושרגא. אתא זיקא פביה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא. אמר: כל דעביד רחמנא לטב. ביה בליליא אתא גייסא, שכייה למתא. אמר להו, לאו אמרי לכו: כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא

ברכות – דף ס עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קג

בי אסר המינינה – כשקושר חגורתו על מתניו, לימא, ברוך אוזר
ישראל בנבוכד. 58
בי פרים סודרא על רישיה – כשפורס את הסודר על ראשו, לימא, 59
ברוך עומר ישראל בתפארה. 60
בי מעטפה בציצית – כשמתעטף בטליתו המצויצית, לימא, ברוך 61
אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית. 62
בי מנח – (כשמיניח) תפילין, ארבעה – על תפילין שקושר על זרועו, 63
לימא, ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין, וארישיה 64
– על תפילין שקושר על ראשו, לימא, ברוך אשר קדשנו במצותיו 65
וצונו על מצות תפילין. 66
בי משי ידיו – כשנטול ידיו, לימא, ברוך אשר קדשנו במצותיו 67
וצונו על נטילת ידים. 68
בי משי אפיה – כשרוחץ פניו על מנת שתעבור ממנו השינה לגמרי, 69
לימא, ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי, ויהי 70
רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך, ואל 71
תביאני לא לידו חטא ולא לידו עון ולא לידו נסיון ולא לידו כיוון, 72
ובוף את יצרי להשתעבד לך, ורחקני מאדם רע ומחבר רע, 73
ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולםך, ותנני היום וככל יום לחן 74
ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ותגמלני חסדים טובים. 75
ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל. 76
שנינו במשנה: תיב אדם לברך ב' על הרעה כשם שמברך על 77
הטובה. 78
מבררת הגמרא: מאי תיב לברך על הרעה בשם שמברך על 79
הטובה. אלימא, בשם שמברך על הטובה ברוך הטוב והמטיב, 80
בך מברך על הרעה ברוך הטוב והמטיב, והתנן – והרי שנינו 81
במשנתנו, על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב, על בשורות 82
רעות אומר ברוך דיין האמת, ואם כן אי אפשר לומר כך. מבארת 83
הגמרא: אמר רבא, לא נצרכה המשנה להשמיענו בזה אלא שחייב 84
האדם לקבולינהו בשמחה – לקבל בלבב שלם את הפורענות הבאה 85
עליו ולברך עליה ברוך דיין האמת באותה שמחה שהיה מברך על 86
הטובה ברוך הטוב והמטיב. כי אין אדם בארץ אשר יעשה רק טוב 87
ולא יחטא. ובידוע שעל כל חטא נפרעים מידו בעולם הזה או בעולם 88
הבא, לפיכך צריך לשמוח שמנקים לו חטאיו על ידי היסורים בעולם 89
הזה, שהרי אמרו (אבות פ"ד מ"ז) 'יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם 90
הבא מכל חיי העולם הזה'. 91
הגמרא מביאה כמה דעות, מהיכן לומדים דבר זה: אמר רבי אחא 92
משום רבי לוי, מאי קרא – מהו הפסוק בו נרמז דבר זה, שנאמר 93
(תהלים קא א) 'חסד ומשפט אשירה, לך ה' אומרה'. ופירוש הפסוק, 94
אמר דוד לקב"ה, בין אם אתה עושה עמי חסד – טובה, אשירה 95
ואזמרה לך, ובין אם אתה עושה עמי משפט – דין ופורענות, גם כן 96
אשירה ואזמרה לך. 97
רבי שמואל בר נחמני אמר, דבר זה נלמד מהבא, שנאמר (שם נו יא) 98
'ב' אהלל דבר, באלהים אהלל דבר'. ופירוש הפסוק, 'ב' אהלל 99
דבר' זו מדה טובה שצריך האדם להלל עליה, ו'באלהים אהלל 100
דבר' זו מדת פורענות שצריך האדם להלל גם עליה. 101
רבי תנחום אמר, דבר זה נלמד מהבא, שנאמר (שם קטו יג) 'בום 102
ישועות אשא, ובשם ה' אקרא', ונאמר כמו כן (שם קטו יג) 'צרה וגיון 103
אמצא, ובשם ה' אקרא'. כלומר, בין אם אמצא ישועה ובין אם 104
אמצא צרה, אקרא לה באותה מדה. 105
ורבנן אמרי, דבר זה נלמד מהבא, שנאמר (איוב א בא) 'ה' נתן, וה' 106
לקח, יהי שם ה' מבורך'. 107
עוד בענין קבלת הפורענות בשמחה: אמר רב הונא אמר רב משום 108
רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא, לעולם יהא אדם רגיל 109
לומר, כל דעביד רחמנא לטב עבדי – כל מה שעושה הקב"ה, 110
לטובה הוא עושה. כי הא דרבי עקיבא דתהו קאזיל באורחא – כגון 111
אותו מעשה ברבי עקיבא שהיה מהלך בדרך, מטא לחתיה מתא – 112
הגיע לעיר אחת, פגא אושפיזא, לא יהבי ליה – ביקש אכסניה ללון 113
היגוע לעיר אחת. 114

נאמר בתהלים (צא יא) 'בי מלאכי צוה לך לשמך בכל דרךך', מכאן 1
ששני מלאכים מלוים את האדם בכל עת לשומרו. הגמרא מביאה 2
ברייתא בענין זה: הנכנס לבית הכסא אומר למלאכים המתלוים 3
אליו, התקבדו מכבודי – שימרו על כבודכם, שאין זה לכבודכם 4
להכנס עמי למקום בווי, כיון שאתם קדושים משרתי עליון. תנו 5
כבוד לאלהי ישראל שבראני, הרפו ממני – ועיזבוני עד שאבנס 6
ואעשה רצוני ואבא אליכם. 7
אמר אביי, לא לימא אינש הכי – אל יאמר אדם כמו שמסיימת 8
הברייתא 'הרפו ממני' וכו', דלמא שבקי ליה ואולי – שמא יעזבוהו 9
וילכו ממנו לעולם. אלא לימא, שמרונא שמרונא, עזרונא עזרונא, 10
סמכוני סמכוני, המתנינו לי המתנינו לי עד שאבנס ואבא, שכן 11
דרךך של בני אדם. 12
בי נפיק – כשיצא מבית הכסא לאחר שעשה צרכיו אומר, ברוך 13
אשר יצר את האדם ברכמה, וברא בו נקבים ונקבים חללים 14
חללים. גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שאם יפתח אחד מהם – מן 15
החללים, או אם יסתם אחד מהם – מן הנקבים, אי אפשר לעמוד 16
לפניך. 17
מבררת הגמרא: מאי תתים – מה הוא אומר בחתימת ברכה זו. 18
משיבה הגמרא: אמר רב, ברוך אתה ה' רופא חולים. 19
הגמרא תמחה על דברי רב: אמר שמואל, קא שוינהו אפא לכולי 20
עלמא קצירי – וכי מחשיב אבא – כך קורא שמואל לרבו את כל בני 21
העולם חולים, באומרו שצריך לחתום 'רופא חולים'. אלא יחתום, 22
ברוך אתה ה' רופא כל בשר. 23
ורב ששת אמר שצריך לחתום בברכה זו, ברוך מפילא לעשות, 24
היינו שעשיית האדם היא בחכמה נפלאה. אמר רב פפא, הלכך – 25
כיון שנחלקו בזה, נמרינהו לתרווייהו – נאמר את שתי החתימות 26
יחדיו, ברוך אתה ה' רופא כל בשר ומפילא לעשות. 27
סדר שתיקנו חכמים לאומרו כשהולך לישון: הנכנס לישון על מפתו 28
אומר מ'שמע ישראל' עד 'והיה אם שמוע', ואומר גם כן, ברוך 29
המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי, ומאיר לאישון בת 30
עין. והי רצון מלפניך ה' אלהי שתשביבני לשלום, ותן חלקי 31
בתורתך, ותרגילני לידו מצוה, ואל תרגילני לידו עבירה, ואל 32
תביאני לידו חטא ולא לידו עון ולא לידו נסיון ולא לידו כיוון, 33
וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע, ותצלני מפגע 34
(ממקרה) רע ומחללים רעים, ואל יבהלוני חלומות רעים 35
והרהורים רעים, ותהא מפתח שלמה לפניך – שלא יהיה אף אחד 36
מצאצאי פסול או רשע, והאר עיני פן אישן המות. ברוך אתה ה' 37
המאיר לעולם כולו בכבודו. 38
ברכות שתיקנו חכמים לאומרו בבוקר, לפי סדר העולם והתנהגות 39
בני האדם כשהם נעורים משנתם: בי מתער – כשמתעורר משנתו 40
אומר, אלהי, נשמה שנתת בי מהורה – ללא חטא, אתה יצרתה 41
בי אתה נשמתה בי אתה משמרת בקרבי, ואתה עתיד ליפלה 42
ממני – בשעת המיתה ולהחיותה בי לעתיד לבא. כל זמן שהנשמה 43
בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים 44
אדון כל הנשמות. ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים. 45
בי שמע קול תרגולא – כששומע בתחילת היום את קול התרגול 46
קורא, לימא – יאמר, ברוך אשר נתן לשבוי – (לתרגול) בינה, 47
להבחין בין יום ובין לילה. 48
בי פתח עיניה – כשפותח את עיניו, לימא, ברוך פותח עיורים. 49
בי תריץ ויתבי – כשמתחזק ויושב על מיטתו, לימא, ברוך מתיר 50
אסורים. 51
בי לביש – כשלושב את החלוק, לימא, ברוך מלביש ערומים. 52
בי זקין – כשזוקק עצמו, לימא, ברוך זוקק כפופים. 53
בי נחית לארעא – כשיוורד ממיטתו לארץ, לימא, ברוך רוקע 54
הארץ על חמים. 55
בי מסני – כשמתחיל לפסוע, לימא, ברוך המבין מצעדי נבר. 56
בי סיים מסאניה – כשנטול נעליו, לימא, ברוך שעשה לי כל צרכי. 57

הכל לטובה, וכן כאן, הרי אם היה הנר דולק, או התרנגול קורא, או החמור נוער, היו הגוים מבחינים בי ושובים גם אותי, אם כן מה שניטלו ממני שלושתם היה לטובתי.

ממרא נוספת בענין התנהגות בעת צרה: ואמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, לעולם יהיו דבריו של אדם מועילים לפני הקדוש ברוך הוא – שאם באה עליו צרה לא ידבר קשות כלפי מעלה אלא רק יבקש רחמים, שנאמר (קהלת ה א) 'אל תבהל על פיך, ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ, על פני דברך מעטים'.

שינוי במשנה, שהפסוק (דברים טו ז) 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך' בא ללמד שחייב אדם לעבוד את ה' בין ביצר הטוב ובין ביצר הרע. הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין שני היצרים שיש לאדם: דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דכתיב (בראשית ב ז) 'וייצר ה' אלהים את האדם' בשני יודין? – וייצר, הרי זה כאילו כתוב פעמים 'ויצר'. אלא שרמז בזה הכתוב ששני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא באדם, אחד יצר טוב, ואחד יצר רע.

מקשה הגמרא: מתקין לה רב נחמן בר יצחק, אלא מעתה, בהמה דלא בתיב בה ביצירתה לשון 'וייצר', לית לה יצרא – וכי אין לה יצר הרע, והא קא חזינו דמקא, ונשכא ונעמא – והרי אנו רואים שהיא מתיקה ונושכת ובוועט, ומוכח שיש לה יצר הרע. אלא ש לדרוש פסוק זה בדרבי שמעון בן פאי, דאמר רבי שמעון בן פאי, נאמר 'וייצר' בשני יודין, והרי זה כאילו כתוב פעמים 'ויצר', כדי שנדרוש, אי לי מייצרי, שיענישני אם אלך אחר עצת יצרי הרע, ואי לי מייצרי, שיטרידני בהרהורי עבירה כל זמן שלא אלך אחר עצתו. אי נמי אפשר לדרוש בדרבי ירמיה בן אלקיור, דאמר רבי ירמיה בן אלקיור, נאמר בברייתא האדם 'וייצר' בשני יודין, משמע שהיו בו שתי צורות שונות, ללמודך, דו פריצות – שני פנים ברא הקדוש ברוך הוא באדם הראשון – שלא היה גופו עשוי פנים ואחור כבני אדם, אלא פנים ופנים, מצדו האחד זכר ומצדו השני נקבה, שנאמר (תהלים קלט ו) 'אחור וקדם צרתני' – מלפני ומאחורי צרת לי צורת פנים. ואחר כך חתכו הקב"ה לשתי בריות נפרדות, זכר ונקבה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין זה: נאמר בברייתא חוה (בראשית ב כא–כב) 'ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם וישן, ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה, ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם. רב ושמאל נחלקו מהי הצלע הנזכרת בפסוק זה, חד אמר שכונת הכתוב לפריצות נוסף, שהיה לאדם מתחילת ברייתו ואחר כך הפריד הקב"ה וכפי שנתבאר, וחד אמר שכונת הכתוב לזנב שהיה לו לאדם מתחילת ברייתו, והקב"ה נטלו מאדם ויצר ממנו את חוה.

מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר פריצות, היינו דכתיב (תהלים טו) 'אחור וקדם צרתני' – מלפני ומאחורי צרת לי צורת פנים. אלא למאן דאמר זנב, מאי אחור וקדם צרתני? משיבה הגמרא: לשיטתו יש לבאר פסוק זה בדרבי אמי, דאמר רבי אמי, אחור וקדם, אחור – אחרון – למעשה בראשית, וקדם – וראשון לפורענות.

הגמרא מבררת מהי כוונתו של רבי אמי: בשלמא אחור למעשה בראשית מובן מהו, שהכוונה דלא אברי עד מעלי שבתא – שלא נברא האדם עד ערב שבת והיה אחרון לכל מעשה בראשית. אלא – אבל מה שאמר רבי אמי 'וקדם לפורענות', יש לברר פורענות דמאי – על איזו פורענות כוונתו. אלימא פורענות דנחש – שבאה לו על שהחטיא הנחש בגן עדן, וכוונת רבי אמי שנענש האדם תחילה, הרי אי אפשר לומר כך, והתניא, רבי אומר, בגדולא – בדבר של שיבות מתחילין מן הגדול שבחבורה, ובקבלה – ובדבר של פורענות מתחילין מן הקטן שבחבורה. המקור שבגדולה מתחילין מן הגדול, דכתיב לגבי ציווי אכילת המנחה בחנוכת המשכן (ויקרא יב) 'וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים, קחו את המנחה וגו' ואכלוה מצות אצל המקבץ וגו', הרי שציוה

תחילה לאהרן ואחר כך לבניו. והמקור שבקבלה מתחילין מן הקטן, שהרי על חטאם בגן עדן, בתחלה נתקלל הנחש, שנאמר (בראשית ג יד) 'ארוך אתה מכל הבהמה וגו', ולבסוף – ואחר כך נתקלל חוה, שנאמר (שם ג טו) 'אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך וגו', ולבסוף נתקלל אדם, שנאמר (שם ג יז) 'ולאדם אמר וגו' ארוך האדמה בעבורך וגו'. אלא על כרחך כוונת רבי אמי לפורענות דמפול דכתיב בו (שם כב) 'וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה וגו', ברישא אדם והדר בהמה – תחילה הזכיר את האדם כיון שהתחילה הפורענות ממנו, ואחר כך הזכיר את הבהמה. הגמרא מקשה על הסובר שנוצרה חוה מזנב: בשלמא למאן דאמר שהצלע היא פריצות, היינו דכתיב (שם ב ז) 'וייצר' בשני יודין, שבברייתא אדם היו בו שתי צורות שונות וכפי שנתבאר. אלא למאן דאמר שהצלע היא זנב שהיה לאדם מתחילת ברייתו, מאי 'וייצר' – מדוע נכתב בשני יודין? מתרצת הגמרא: לשיטתו יש לבאר פסוק זה בדרבי שמעון בן פאי, דאמר רבי שמעון בן פאי, מהו שכתוב 'וייצר' בשני יודין, אי לי מייצרי ואי לי מייצרי.

מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר פריצות, היינו דכתיב (שם ב ז) 'ובר ונקבה בראם' וגו', שבתחילת בריית האדם היה כבר זכר ונקבה וכפי שנתבאר. אלא למאן דאמר זנב, מאי זכר ונקבה בראם? הרי בתחילת יצירתו היה זכר בלבד. מתרצת הגמרא: לשיטתו יש לבאר פסוק זה בדרבי אבהו, דרבי אבהו רמי, בתיב זכר ונקבה בראם, משמע שמתחילה נבראו שנים, וכתיב (שם טו ז) 'כי בצלם אלהים עשה את האדם', ומשמע שמתחילה נברא אחד בלבד. הא כיצד, אלא שבתחלה עלה במחשבה לבראת שנים, ועל זה נאמר 'זכר ונקבה בראם', ולבסוף לא נברא אלא אחד.

מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר פריצות, היינו דכתיב ביצירת חוה (שם ב כא) 'ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה', שאחר שנטל את הפריצות השני נשאר במקומו גומא והיה צריך למלאה בבשר כדי שלא יראה את הגומא שניטלה ממנה אשתו, ותתבוה עליו. אלא למאן דאמר זנב, מאי 'ויסגר בשר תחתנה', הרי לאחר נטילת הזנב לא היה האדם חסר כלום. מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמיה, ואיתמא, ויש אמורים שאמר זאת רב זביד, ואיתמא רב נחמן בר יצחק, לא נצרכה אלא למקום חתך – לסגור את הבשר שנשאר פתוח במקום החתך.

מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שהצלע היא זנב, היינו דכתיב ביצירת חוה (שם ב כב) 'ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה', שאחר נטילת הזנב מאדם בנה ממנו הקב"ה את חוה. אלא למאן דאמר פריצות, מאי 'ויבן', הרי היתה כבר בנויה כולה, והקב"ה רק חתכה והפרידה מאדם. מתרצת הגמרא: לשיטתו נצרך פסוק זה לברדי שמעון בן מנסיא, דרש רבי שמעון בן מנסיא, מאי דכתיב 'ויבן ה' וגו' את הצלע, מדוע נאמר בה לשון בנין, מלמד שקלעה הקדוש ברוך הוא לחנה – עשה לה קליעת שער לייפותה, והביאה כך לאדם הראשון. והראיה שלשון 'ויבן' מתפרשת על קליעת שער, שכן בדרבי חים קורין לקליעת שער, 'בנייתא'.

דרשה אחרת מאותו פסוק: דבר אחר, מהו שכתוב ביצירת חוה 'ויבן', בלשון בנין, אמר רב חסדא, ואמרי לה במתינתא תנא – ויש אמורים שכן שינוי כבר בברייתא, מלמד שבנתינת הקדוש ברוך הוא לחנה בצורת בנין של תבואה, מה אוצר זה בונים אותו קצר ו– צר) מלמעלה ורחב מלמטה כדי שיוכל לקבל את הפירות לכל גובהו, כי אם יהיה להיפך, צר מלמטה ורחב מלמעלה, יכבדו הפירות על תכליתו מכאן ומכאן וישו את הכתלים, אף האשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי שתוכל לקבל את הולד. הגמרא דורשת גם את סופו של הפסוק: לאחר שנטל הקב"ה את הצלע מן האדם וברא ממנה את חוה, נאמר (שם) 'ויביאה אל האדם' אמר רבי ירמיה בן אלקיור, מהו 'ויביאה', מלמד שנעשה הקדוש ברוך הוא שושבין לאדם הראשון – מתעסק בצרכי חתונתו וסעודת

ברכות. פרק תשיעי – הרואה דף סא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
 קה רש"י
 תוספות

הכל לטובה – אילו היה נר דלוק – היה הגייס רואה אותו, ואילו היה החמור נוער או התרנגול קורא – היה הגייס בא ושובה אותו. והוא קחונין דמוקא = שמוקת. או
 לי מוצרי – אם אלך אחרי יצרי, ואם לא אלך אחריו – או לי מיצרי המיגעני בהרהורים. דו פרצופין – שני פרצופין בראו תחלה, אחד מלפניו ואחד מאחוריו, וצלו
 לשנים ועשה מן האחד חזה. אחר וקדם צרתני – לשון צורה, דהיינו שני פרצופין. וזכר ונקבה בראם – משמע: מתחלת ברייתם תרי הוו. היינו דכתיב ויבן – שהיה צריך
 בנין. מאי ויבן – והלא כבר נבנהו כדי לקבל את הפירות – שאם יהיה קצר מלמטה ורחב מלמעלה תהא התבואה דוחפת את הכתלים מלמעלה לכאן ולכאן, שהשוא
 מכביד עליהם. שושבין – משתדל בחופתו

וביווגו. ולמאן דאמר פרצוף – ומתחלתו
 היה מצד אחד זכר ונקבה מצד אחר. הו
 מינייהו סני ברישא – איזהו פרצוף היה
 מהלך לפניו. אפילו היא אשתו – גנאי
 הדבר. נודמנה לו על הגשיר – אשת איש,
 והיא לפניו. יסלקנה לצדין – עד שיעבור
 לפניו. אחורי אשה בנהר – אחורי אשת
 איש, מנבחת בגדיה מפני המים, וזה מסתכל
 בה. יד ליד לא ינקת רע – אפילו כמשה
 רבינו שקבל תורה מימינו של הקדוש ברוך
 הוא לא ינקת רע, וקרא באשה משתעי. עם
 הארץ – לא שמש תלמידי חכמים, שלא
 למד משנה זו ששינוהו לא יחלף אדם אחורי
 אשה ואפילו היא אשתו. ולמאי דקאמר רב
 נחמן – שהלך אחריה ממש, אם כן אפילו בי
 רב, עם תינוקות של בית רבן, נמי לא קרא.
 בשעה שהצבור מתפארים – דכיון שאינו
 נכנס נראה כפורק עול ומבוזה בית הכנסת.
 ואי דרי מדי – אין כאן גנאי, דמוכחא
 מילתא דהאי דלא נכנס מפני המשוה. ואי
 איכא פתחא אחרינא – אין כאן בזה, דמאן
 דחוי סבר בפתחא אחרינא ליעול. ויבן –
 לשון אבעבועות. כל משקה מסריח מעלה
 רתיחה ואבעבועות. חמאת – לשון חטה
 דריש ליה. כליות יועצות – את הלב: עשה
 כן. והלב מבין – מה יש לו לעשות, אם
 ישמע לעצת הכליות אם לאו. ומנין
 שהכליות יועצות – שנאמר (תהלים טו)
 "אברך את ה' אשר יעצני אף כליות יסרוני
 כליותי". ומנין שהלב מבין – שנאמר
 (ישעיהו ו) "ולבבו בידך. לשון מחתך –
 הדבור, להוציא מפיו. והפה – הם השפתים,
 גומר ומוציא.

הכל לטובה! ואמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר:
 לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקדוש ברוך
 הוא, שנאמר: "אל תבהל על פיה ולבך אל ימהר להוציא
 דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ
 על פן יהיו דבריו מעטים". דרש רב נחמן בר רב חסדא:
 מאי דכתיב "וייצר ה' אלהים את האדם" בשני יו"דין –
 שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא, אחד יצר טוב ואחד יצר רע. מתקין לה רב נחמן בר יצחק:
 אלא מעתה, בהמה דלא כתיב בה "וייצר" – לית לה יצרא?! והא קא חונין דמוקא ונשכא
 ובעטא! אלא כדרבי שמעון בן פוי, דאמר רבי שמעון בן פוי: אוי לי מוצרי ואוי לי מיצרי. אי
 נמי: כדרבי ירמיה בן אלעזר, דאמר רבי ירמיה בן אלעזר: דו פרצופין ברא הקדוש ברוך הוא
 בראם הראשון, שנאמר: "אחור וקדם צרתני". ויבן ה' אלהים את הצלע, רב ושמואל; חד
 אמר: פרצוף, וחד אמר: זנב, בשלמא למאן דאמר "פרצוף" – היינו דכתיב "אחור וקדם צרתני",
 אלא למאן דאמר "זנב", מאי "אחור וקדם צרתני"? – כדרבי אמי, דאמר רבי אמי: "אחור" –
 למעשה בראשית, "וקדם" – לפורענות. בשלמא "אחור למעשה בראשית" – דלא אגרי עד
 מעלי שבתא, אלא "וקדם לפורענות" פורענות דמאי? אילימא פורענות דנחש – והתניא, רבי
 אומר: בגדולה מתחילין מן הגדול, ובקללה מתחילין מן הקטן; בגדולה מתחילין מן הגדול –
 דכתיב: "וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו" וגו', בקללה מתחילין
 מן הקטן – בתחלה נתקלל נחש, ולבסוף נתקללה חוה, ולבסוף נתקלל אדם! – אלא פורענות
 דמבול, דכתיב: "וימח את כל היקום אשר על פני הארמה מאדם ועד בהמה", ברישא אדם
 וחרר בהמה. בשלמא למאן דאמר פרצוף – היינו דכתיב "וייצר" בשני יו"דין, אלא למאן דאמר
 זנב, מאי "וייצר"? – כדרבי שמעון בן פוי, דאמר רבי שמעון בן פוי: אוי לי מוצרי ואוי לי מיצרי.
 ועוד: בשלמא למאן דאמר פרצוף – היינו דכתיב "וקדם ונקבה בראם", אלא למאן דאמר זנב –
 מאי "וקדם ונקבה בראם"? – כדרבי אבהו, דרבי אבהו רמי: כתיב "וקדם ונקבה בראם", וכתיב
 "כי בצלם אלהים עשה את האדם"! הא ביצד? בתחלה עלה במחשבה לבראת שנים, ולבסוף
 לא נברא אלא אחד. בשלמא למאן דאמר "פרצוף" – היינו דכתיב "ויסגר בשער תחתנה", אלא
 למאן דאמר "זנב", מאי "ויסגר בשער תחתנה"? אמר רבי ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב
 נחמן בר יצחק: לא נצרכה אלא למקום חתך. בשלמא למאן דאמר "זנב" – היינו דכתיב "ויבן",
 מלמד ששלעה הקדוש ברוך הוא לחנה והביאה לאדם הראשון, שכן בכרפי הים קורין לקליעתא "בנייתא". דבר אחר: "ויבן", אמר
 רב חסדא, ואמרי לה במתניתא תנא: מלמד שבגאון הקדוש ברוך הוא לחנה כבנין אוצר, מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה,
 כדי לקבל את הפירות – אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה, כדי לקבל את הולד. "ויבאה אל האדם", אמר רבי ירמיה בן
 אלעזר: מלמד ששעשה הקדוש ברוך הוא שושבין לאדם הראשון; מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות,
 ואל רע לו. ולמאן דאמר "פרצוף", הי מינייהו סני ברישא? אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא דנברא סני ברישא, דתניא: לא יחלף
 אדם אחורי אשה בדרך ואפילו אשתו, נודמנה לו על הגשיר – יסלקנה לצדין, וכל העובר אחורי אשה בנהר – אין לו חלק לעולם
 הבא. תנו רבנן: המפרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה, אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו – לא ינקת
 מדינה של גיהנם, שנאמר "יד ליד לא ינקת רע" – לא ינקת מדינה של גיהנם. אמר רב נחמן: מנוח עם הארץ היה, דכתיב "וילך
 מנוח אחרי אשתו". מתקין לה רב נחמן בר יצחק: אלא מעתה גבי אלקנה, דכתיב "וילך אלקנה אחרי אשתו", וגבי אלישע דכתיב
 "ויקם וילך אחריה", הכי נמי אחריה מופש? אלא – אחרי דבריה ואחרי עצתה, הכא נמי – אחרי דבריה ואחרי עצתה. אמר רב אשי:
 ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה – אפילו כי רב נמי לא קרא. שנאמר: "ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים
 ותלכנה אחרי האיש", ולא לפני האיש. אמר רבי יוחנן: אחורי ארי ולא אחורי אשה, אחורי אשה – ולא אחורי עבודה זרה, אחורי
 עבודה זרה – ולא אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפארים. ולא אמרן אלא דלא דרי מדי, ואי דרי מדי – לית לן בה. ולא אמרן
 אלא דליכא פתחא אחרינא, ואי איכא פתחא אחרינא – לית לן בה. ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא, אבל רכיב חמרא – לית לן
 בה. ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין, אבל מנח תפילין – לית לן בה. אמר רב: יצר הרע דומה לזכוכית, ויושב בין שני מפתחי חלב,
 שנאמר: "זכוכי מות ובאיש יביע שמן רוקח". ושמואל אמר: כמין חטה הוא דומה, שנאמר: "לפתח חטאת רוקח". תנו רבנן: שתי
 כליות יש בו באדם, אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה. ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמואל, דכתיב: "לב חכם לימינו ולב
 פסיל לשמואל". תנו רבנן: כליות יועצות, לב מבין, לשון מחתך, פה גומר, ושט מכוניס ומוציא פל מיני מאכל, קנה מוציא קול,

שואבת
 אלא למאן דאמר "פרצוף", מאי "ויבן"? – לכדרבי שמעון בן מנסיא, דדרש רבי שמעון בן מנסיא: מאי דכתיב "ויבן ה' את הצלע"
 – מלמד ששלעה הקדוש ברוך הוא לחנה והביאה לאדם הראשון, שכן בכרפי הים קורין לקליעתא "בנייתא". דבר אחר: "ויבן", אמר
 רב חסדא, ואמרי לה במתניתא תנא: מלמד שבגאון הקדוש ברוך הוא לחנה כבנין אוצר, מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה,
 כדי לקבל את הפירות – אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה, כדי לקבל את הולד. "ויבאה אל האדם", אמר רבי ירמיה בן
 אלעזר: מלמד ששעשה הקדוש ברוך הוא שושבין לאדם הראשון; מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות,
 ואל רע לו. ולמאן דאמר "פרצוף", הי מינייהו סני ברישא? אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא דנברא סני ברישא, דתניא: לא יחלף
 אדם אחורי אשה בדרך ואפילו אשתו, נודמנה לו על הגשיר – יסלקנה לצדין, וכל העובר אחורי אשה בנהר – אין לו חלק לעולם
 הבא. תנו רבנן: המפרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה, אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו – לא ינקת
 מדינה של גיהנם, שנאמר "יד ליד לא ינקת רע" – לא ינקת מדינה של גיהנם. אמר רב נחמן: מנוח עם הארץ היה, דכתיב "וילך
 מנוח אחרי אשתו". מתקין לה רב נחמן בר יצחק: אלא מעתה גבי אלקנה, דכתיב "וילך אלקנה אחרי אשתו", וגבי אלישע דכתיב
 "ויקם וילך אחריה", הכי נמי אחריה מופש? אלא – אחרי דבריה ואחרי עצתה, הכא נמי – אחרי דבריה ואחרי עצתה. אמר רב אשי:
 ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה – אפילו כי רב נמי לא קרא. שנאמר: "ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים
 ותלכנה אחרי האיש", ולא לפני האיש. אמר רבי יוחנן: אחורי ארי ולא אחורי אשה, אחורי אשה – ולא אחורי עבודה זרה, אחורי
 עבודה זרה – ולא אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפארים. ולא אמרן אלא דלא דרי מדי, ואי דרי מדי – לית לן בה. ולא אמרן
 אלא דליכא פתחא אחרינא, ואי איכא פתחא אחרינא – לית לן בה. ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא, אבל רכיב חמרא – לית לן
 בה. ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין, אבל מנח תפילין – לית לן בה. אמר רב: יצר הרע דומה לזכוכית, ויושב בין שני מפתחי חלב,
 שנאמר: "זכוכי מות ובאיש יביע שמן רוקח". ושמואל אמר: כמין חטה הוא דומה, שנאמר: "לפתח חטאת רוקח". תנו רבנן: שתי
 כליות יש בו באדם, אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה. ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמואל, דכתיב: "לב חכם לימינו ולב
 פסיל לשמואל". תנו רבנן: כליות יועצות, לב מבין, לשון מחתך, פה גומר, ושט מכוניס ומוציא פל מיני מאכל, קנה מוציא קול,

1 **שואבת כל מיני משקין** — אף על פי שהן נכנסין בכרס דרך הושת, הריאה מוצצת
2 ושואבתן מבעד לדופני הכרס. וזרקת בו טפה — מרה, ומניחתו מן הכעס. שוחק —
3 שחוק. קרקבן — בעוף, הוא המסס בבהמה. מוחן — המאכל. אף = החוטם. נעור
4 — מקיצו משנתו. נעור הישן וישן הנעור — שנתחלפה ובאה השינה מן האף והקיבה
5 נעורה. נמוק והולך לו — מתנונה והולך לו

6 ונמשך למיתה. לשון אחר: נעור הישן — נעור הישן
7 הקיבה, ונמצאו קיבה ואף נעורים שאינו ישן
8 כלל. אין יושן הנעור — ונמצאו שניהם ישנים,
9 ואינו נעור כי אם בקושי. ולבי חלל בקרבי —
10 יצר הרע היה הוא כמת בקרבי, שיש בידו
11 לכפות. **נאם פשע לרשע וגו'** — אמר דוד:
12 בקרב לבי יש. ואומר אני שהפשע נאם
13 לרשע. כלומר: שהיצר הרע אומר לרשע, אל
14 יהא פחד אלהים לנגד עיניך. אלמא — יצר
15 הרע שופטו, עד שמרדוקו שאינו מתפחד
16 מיוצרו. כי יעמוד — הקדוש ברוך הוא. ליטין
17 אביון להושיע משופטי נפשו — שמע מינה:
18 יש כל אדם שיש לנפשו שני שופטים. לא
19 שבך מר חיי לכל בריה אם אהיה מן
20 הבנינים — אין לך צדיק גמור בעולם.
21 לרשיעי נמורי — העולם הזה, שאין להם
22 בעולם הבא כלום, וצריכין ליטול שבחן כאן.
23 כגון אחאב שודיה עשיר מאד, דקאמר ליה בן
24 הדר "כספך וזהבך לי הוא" (מלכים א' כ).
25 לבדיקי נמורי העולם הבא — שאין להם
26 בעולם הזה כלום, כגון רבי חנינא בן דוסא
27 שדי לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת
28 (תענית כד, ב). לכך נאמר "בכל מאריך" —
29 מן החביב עליך. והיה מקבל עליו עול מלכות
30 שמים — קורא קריאת שמע. ממתים יד יי'
31 ממתים — מידך היה לו למות, ולא מיד בשר
32 ודם. מן הצופים — מקום שיכולין לראות
33 משם הר הבית, ומשם והלאה אין יכולין
34 לראותו. וברואה — שיכול לראות משם, פרט
35 אם מקום נמוך הוא. ובשאינן גדר — מפסיק
36 בינו לזה הבית. ובזמן שהשכינה שורה —
37 שבת המקדש קיים. הנפנה ביהודה לא יפנה

1 **ריאה שואבת כל מיני משקין, כבד פועם, מרה זורקת**
2 **בו טפה ומניחתו, מחול שוחק, קרקבן מוחן. קיבה ישנה,**
3 **אף נעור. נעור הישן, ישן הנעור** - נמוק והולך לו. **תנא:**
4 **אם שניהם ישנים או שניהם נעורים** - מיד מת. **תניא,**
5 **רבי יוסי הגלילי אומר: צדיקים** - יצר טוב שופטן,
6 **שנאמר: "ולבי חלל בקרבי". רשעים** - יצר רע שופטן,
7 **שנאמר: "נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים**
8 **לנגד עיניו", בינונים** - זה וזה שופטן, **שנאמר: "יעמוד**
9 **לימין אביון להושיע משפטי נפשו". אמר רבא:** כגון אנו
10 **בינונים. אמר ליה אביו: לא שביק מר חיי לכל בריה!**
11 **ואמר רבא:** לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או
12 לצדיקי גמורי. **אמר רבא:** לידע אינש בנפשיה אם צדיק
13 גמור הוא אם לאו. **אמר רב:** לא איברי עלמא אלא
14 לאחאב בן עמרי ולרבי חנינא בן דוסא; לאחאב בן עמרי
15 העולם הזה, ולרבי חנינא בן דוסא - העולם הבא.
16 **ואהבה את ה' אלהיך.** תניא, רבי אליעזר אומר: אם
17 נאמר "בכל נפשך", למה נאמר "בכל מאריך"? ואם
18 נאמר "בכל מאריך", למה נאמר "בכל נפשך"? אלא: אם
19 יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו - לך נאמר "בכל
20 נפשך", ואם יש לך אדם ששמונו חביב עליו מגופו -
21 לך נאמר "בכל מאריך". רבי עקיבא אומר: "בכל נפשך"
22 - אפילו נוטל את נפשך. תנו רבנן: פעם אחת גזרה
23 מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס
24 בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות
25 ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתירא
26 מפני מלכות? אמר לו: אמשול לך משל, למה תדבר

38 מורה ומעבד — אחוריו למורה ופניו למערב, ולא אחוריו למערב ופניו למורה, מפני
39 ירושלים בארץ יהודה היא בצפונה של ארץ יהודה, בגבול שבין יהודה לבנימין,
40 ויש מארץ יהודה הימנה ולמזרח עד סוף ארץ ישראל והימנה למערב עד סוף ארץ
41 ישראל, שארץ יהודה על פני כל אורך ארץ ישראל היא מן המזרח למערב כרצועה
42 ארוכה וקצרה. ואם יפנה מזרח ומערב יהיה

43 פרוע לצד ירושלים, או פרוע לשפני או
44 פרוע שלאחוריו. אבל צפון ודרום — יפנה,
45 ובלבד שלא יפנה כנגד ירושלים ממש,
46 בדרומה של ארץ יהודה. ובגליל — שהיא
47 בצפונה של ארץ ישראל, לא תיזיר פניו צפון
48 ודרום אלא מזרח ומערב. הכי גרסינן: וחכמים
49 אוסרין. ולא גרסינן: בכל מקום. חכמים חיינו
50 **תנא קמא** - דמור: לא יפנה, ולא נפגיל בין
51 רואה ללא רואה בין בזמן הבית בין בזמן הזה.
52 **איכא בינייהו צדידים** — דיהודה וגליל, שאין
53 כנגד ירושלים ממש. לתנא קמא — צדיק
54 נמי אסירי, דהא הנפנה ביהודה קאמר, כל
55 יהודה משמע. ורבנן בתראי סברי: כנגד
56 ירושלים ממש אסור, אבל לצדיק מותר.
57 דהא אדריבי יוסי קיימי, דאמר לא אסור אלא
58 ברואה, אבל ברחוק לא, ואפילו כנגד
59 ירושלים ממש. ואתו רבנן למימר: וחכמים
60 אוסרים, אפילו שלא ברואה ואפילו בזמן הזה
61 ומיהו נגד ירושלים לא. בדברי עקיבא גרסינן
62 בכל מקום. הלכך בחוצה לארץ נמי קאמר.
63 הווי שריין ליה לבני — לבנים שישב עליהן
64 לפנות היו מתוקנים וקופות על צדיהן ראשן
65 אחד למורה והשני למערב, לבנה אחת לצפון
66 ולבנה אחת לדרום, והוא יושב על האחת
67 ונפנה בינתים, נמצא הוא נפנה צפון ודרום.
68 ולא היה רוצה לפנות בבבל מזרח ומערב לפי
69 שבבל במרוחה של ארץ ישראל ועומדת,
70 שלא יהא פרוע לא מלפניו ולא מלאחוריו
71 לצד ארץ ישראל. אול אביי שדנהו צפון
72 ודרום — לראות אם יקפיד רבו על כך, אי
73 סבירא ליה כרבי עקיבא דאמר בחוץ לארץ
74 נמי קפדינן עלה דמילתא.

אחר

27 **דוקמה** - לישועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים במקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו
28 לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם פשם שדרו אבותי עם אבותיכם?
29 אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פסח שבחיות? לא פסח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום
30 מיתתנו על אחת כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שפתינו בזה: "פי הוא חייך ואריך ימים" - כך, אם
31 אנו הולכים ומכבילים ממה - על אחת כמה וכמה! אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים,
32 ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה,
33 אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים. בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו
34 במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי היותי מצטער על
35 פסוק זה "בכל נפשך" - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שפא לידי לא אקיימנו? היה מאריך
36 ב"אחד" עד שיעתה נשמתו ב"אחד". יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך ב"אחד". אמרו מלאכי השרת לפני
37 הקדוש ברוך הוא: זו תורה וזו שברה? "ממתים ידך ה' ממתים וגו'!" אמר להם: "חלקם בחיים". יצתה בת קול ואמרה: אשריך
38 רבי עקיבא שאתה מוזהר לחיי העולם הבא. "לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים" וכו'.
39 אמר רב יהודה אמר רב: לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה. איתמר נמי, אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא, הכי
40 אמר רבי יוחנן: לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה, ובשאינן גדר, ובזמן שהשכינה שורה. תנו רבנן: הנפנה ביהודה לא יפנה
41 מזרח ומערב אלא צפון ודרום, ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב. ורבי יוסי מתיר, שהיה רבי יוסי אומר: לא אסור אלא ברואה,
42 ובמקום שאין שם גדר, ובזמן שהשכינה שורה. וחכמים אוסרים. חכמים היינו תנא קמא! - איכא בינייהו צדידי. תניא אידך: הנפנה
43 ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום, ובגליל - צפון ודרום אסור, מזרח ומערב

1 **רבי עקיבא** אסור בכל מקום. מזרח אחוריו
2 ופניו למערב, ומסקינן אפילו בחוץ
3 לארץ ומפרש בירושלמי ובלבד שאין שם
4 כותל.

ומביאה הגמרא ברייתא, ממנה נלמד שצריך לעבוד את ה' אף מתוך
 יסורים קשים: תנו רבנן, פסע אחת וזרה מלכות רומי הרשעה שלא
 יעסקו ישראל בתורה. באותו זמן פא החכם פפוס בן יהודה, ומצאו
 לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות פרבים ועוסק בתורה. אמר ליה
 פפוס בן יהודה, עקיבא, אי אתה מתירא מפני המלכות שיענישך.
 השיב ואמר לו רבי עקיבא, אמשול קך משל, למה תדבר דומה,
 לשועל שהיה מקלף על גב הנזר, וראה דגים שהיו מתקבצים
 ובורחים ממקום למקום, אמר להם, מפני מה אתם בורחים. אמרו
 לו, מפני הרשתות שמביאין עלינו בני אדם, שלא תפסוננו. אמר
 להם, האם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם יחדיו בשם
 שדרו אבותי עם אבותיכם, וכך תינצלו מן הרשתות. וכונתו היתה
 שיעלו ליבשה ויטרפם. אמרו לו, וכי אתה הוא שאומרים עליך
 שאתה הפקת שפחיות, הרי לא פקת אתה אלא טפש אתה. ומה
 כעת, כשאנו במקום חיותנו – בתוך המים שהם חיינו, בכל זאת אנו
 מתיראין שמא לא נצליח לברוח ולהינצל, אם נהיה ביבשה שהיא
 מקום מיתתנו, על אחת כמה וכמה שלא נצליח להינצל. והנמשל
 על ישראל, שאף אנחנו צריכים לדון קל וחומר מעין זה, ומה עכשיו,
 בעת שאנו יושבים ועוסקים בתורה שבתוב ביה (דברים לז) ב'י הוא
 חייך ואורך ימיך – שהתורה מביאה אורך ימים לאדם, בכל זאת
 כך אנו מתיראים שלא נצליח להינצל מיד שונאינו, אם אנו הולכים
 ומבטלים ממנה – מן התורה, על אחת כמה וכמה שלא נצליח
 להינצל מידם.
 ממשיכה הברייתא: אמרו חכמים, לא היו ימים מועטים מאז אותו
 ויכוח בין רבי עקיבא לפפוס, עד שתפסוהו הרומאים לרבי עקיבא
 וחבשוהו – ואסרו אותו בבית האסורים, ותפסו גם לפפוס בן
 יהודה מאיו סיבה אחרת וחבשוהו אצלו. אמר לו רבי עקיבא,
 פפוס, מי הביאך לכאן – מה עשית שבגלל זה נתפסת. אמר ליה
 פפוס, אשרך רבי עקיבא שנתפסת בגלל שמסרת נפשך על דברי
 תורה, ואני לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים.
 ממשיכה הברייתא: בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, ומן
 קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל
 להמיתו מתוך יסורים, והיה רבי עקיבא מקבל עליו עול מלכות
 שמים – קורא קריאת שמע. אמרו לו תלמידיו, רבינו, וכי עד כאן
 צריך אדם למסור נפשו עבור קיום מצוה. אמר להם, כל ימי חייתי
 מצטער על פסוק זה (דברים יז) 'אֶהְיֶה אֵת ה' וגו' ובכל נפשי,
 נלמד שצריך לאהוב את ה' אפילו בשעה שהוא נוטל את נשמתך.
 אמרתי בלבי, מתי ובא לידי מעשה של מצוה שיהיה מתוך מסירות
 נפש ואקיימו. ועכשיו שבא לידי מעשה כזה האם לא אקיימו.
 היה רבי עקיבא מאריך בתיבת 'אחד' שבפסוק הראשון של קריאת
 שמע, עד שצאתה נשמתו באומרו 'אחד'. יצתה בת קול ואמרה,
 אשרך רבי עקיבא, שצאתה נשמתך ב'אחד'. ובראות את מיתתו,
 אמרו מלאכי השם לפני הקדוש ברוך הוא בתמיה, וכי זו תורה
 וזו שכרה, הלא אמר דוד (תהלים קיז) 'מַמְתִּים יָדָךְ יי' מַמְתִּים וגו'
 מקלד' – בודר אני להיות מאלה שמיתתם מגיעה להם מיד ה'
 בשכבם על מיטתם, ואף רבי עקיבא היה ראו לו שתבוא מיתתו
 מידך, ולא מידי בשר ודם. אמר להם הקדוש ברוך הוא, על רבי
 עקיבא ושאר הרוגי מלכות נאמר בסוף אותו פסוק (שם) 'חֲלָקָם
 בְּחַיִּים' – חלקם בחיי העולם הבא. יצתה בת קול ואמרה, אשרך
 רבי עקיבא, שאתה מוזהב לחיי העולם הבא.
 שנינו במשנה: לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרה, שהוא
 מכון כנגד בית קדשי הקדשים וכו'.
 הגמרא מבררת עד איזה מרחק מירושלים יש איסור בדבר: אמר רב
 יהודה אמר רב, לא אמרו שאסור להקל ראשו כנגד שער המזרח
 אלא מן הצופים ולפנים – מן המקום שכשצופה משם יכול לראות
 את הר הבית, ובכל מקום לפנים מזה שהוא קרוב יותר להר הבית.
 ודווקא בראיה משם את הר הבית, אבל אם אינו יכול לראות משם,
 כגון שנמצא רחוק יותר, או אפילו במקום קרוב אם הוא מקום נמוך
 ואי אפשר לראות משם, מותר.

הריאה שואבת לתוכה, מבעד לדופני הכרס, כל מיני משקין
 שנכנסו לכרס דרך הושט. הפך בועם, והפך זורקת בו טפה של
 מרה ומניחה – ומשקיטה אותו מן הכסע. המחול שוחק, הקרקקן
 מוחך את כל מיני המאכל. הקיבה ישנה – מביאה שינה על האדם.
 אף נעור – הרוטם מקיץ את האדם משנתו. נעור הישן וישן הנעור
 – אם התחלפו בתפקידהם, שהקיבה מקיצה את האדם משנתו והאף
 מביא עליו שינה, נמוך והולך לו – האדם הולך ונחלש עד שימות.
 תנא, אם השתבש האף בלבד ונמצא ששניהם ישנים – האף והקיבה
 מביאים עליו שינה ואינו נעור כי אם בקושי, או השתבשה הקיבה
 בלבד ונמצא ששניהם נעורים ואינו ישן כלל, מיד הוא מת.
 עוד בענין שני היצרים שבאדם: תניא, רבי יוסי הגלילי אומר,
 צדיקים, יצר טוב שופטן – מושל בהם ומנהיג אותם, שנאמר בדוד
 המלך שהיה צדיק 'וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי' (תהלים קט כב), ונדרש 'חלל'
 מלשון מת, כלומר, יצר הרע שבלבי נחשב כמת, מפני שאני מתגבר
 עליו ואינו יכול להסיתני. והרשעים, יצר רע שופטן – מושל בהם
 ומנהיג אותם, שנאמר על ידי דוד (שם לו א) 'נָאִם פֶּשַׁע לְרַשְׁעִי, בְּקִרְבִּי
 לִבִּי, אֵין פֶּחַד אֱלֹהִים לִנְגַד עֵינָיו', כלומר, חושב אני בקרב לבי
 ואומר, שהפשע ו–יצר הרע) נואם ואומר לרשע שיחדל מלפחד מפני
 הקב"ה. הרי שהיצר הרע מנהיג את הרשע להרחיקו עד שיסור ממנו
 לגמרי הפחד מיוצרו. והפנינים – אלו שאינם צדיקים גמורים, זה וזה
 שופטן – לפעמים היצר הטוב מנהיגם ולפעמים היצר הרע, שנאמר
 (שם קט לא) 'כִּי יַעֲמֹד לִימִין אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטֵי נַפְשׁוֹ', ומשמע
 מלשון רבים שבתביב 'שופט', שיש לאדם זה שני שופטים לנפשו,
 היצר הטוב והיצר הרע, והקב"ה עומד לימינו להושיעו.
 אמר (רבא) [רבא], כגון אנו נחשבים לפנינים. אמר ליה אבוי
 תלמידו, אם כן, לא שביק מר חיי לכל בריה – הרב לא משאיר לכל
 הבריות זכות לחיות, כי אם אפילו רבה אינו נחשב צדיק גמור, נמצא
 שאין צדיק גמור בעולם, ואין יוכל העולם להתקיים.
 מימרות נוספות בענין צדיקים ורשעים: ואמר רבא, לא איברי עלמא
 אלא לרשעי גמורי או לצדיקי גמורי – לא נבראו טובות ותענוגי
 העולם הזה והעולם הבא אלא לצורכם של רשעים גמורים או
 צדיקים גמורים. כי נאות העולם הזה מיועדות לרשעים, שאין להם
 חלק בעולם הבא ואת השכר על מעשים טובים שעשו צריכים ליטול
 בעולם הזה בלבד, והנאות העולם הבא מיועדות לצדיקים, שאין
 ברצונם ליהנות מהעולם הזה כלום ונוטלים שכר מצוותיהם בעולם
 הבא בלבד.
 ועוד אמר רבא, לידע אינש בנפשיה – צריך האדם לבחון עצמו
 ולדעת אם צדיק גמור הוא, אם לא – או שאינו צדיק גמור.
 אמר רב, לא איברי עלמא – לא נבראו טובות ותענוגי העולם הזה
 והעולם הבא אלא לצורך אחאב בן עמרי ולרבי תנאי בן דוסא.
 שכן לאחאב בן עמרי שהיה רשע גמור, ברא הקב"ה את טובות
 העולם הזה לשלם לו שכר על מעשים טובים שעשה, ולרבי תנאי
 בן דוסא שהיה צדיק גמור, ברא הקב"ה את טובות העולם הבא
 לשלם לו בו את כל שכר מצוותיו.
 שנינו במשנה: נאמר (דברים יז) 'וְאֶהְיֶה אֵת יי' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ
 ובְּכָל נַפְשְׁךָ ובְּכָל מְאֹדְךָ, והמשנה לומדת מכאן שחייב למסור נפשו
 וכל ממונו על אהבת ה'.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין פירוש של פסוק זה: תניא, רבי
 אלעזר אומר, אם נאמר (שם) 'בְּכָל נַפְשְׁךָ' למה נאמר גם 'בְּכָל
 מְאֹדְךָ', ואם נאמר 'בְּכָל מְאֹדְךָ' למה נאמר גם 'בְּכָל נַפְשְׁךָ', הרי
 מן הראוי שתכתוב התורה את הדבר החביב ביותר מבין שניהם,
 הנפש או הממונ, ונלמד בקל וחומר, שאם את החביב עליו ביותר
 צריך האדם למסור על אהבת ה', כל שכן שצריך למסור גם דבר
 שהוא פחות חביב עליו. אלא לפיכך הזכיר את שניהם, לומר לך, אם
 יש לך אדם שגופו חביב עליו יותר מממונו, לךך נאמר 'בְּכָל
 נַפְשְׁךָ', ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו, לךך
 נאמר 'בְּכָל מְאֹדְךָ'. ורבי עקיבא אומר, כוונת הכתוב 'בְּכָל נַפְשְׁךָ',
 שצריך לאהוב את ה' אפילו נוטל את נפשיך.

1 תניא, אמר רבי עקיבא, פעם אחת נכנסתי אחר רבי יהושע לבית
2 הפסא בארץ יהודה, ולמדתי ממנו שלשה דברים כשהסתכלתי
3 כיצד הוא נפנה. למדתי שאין נפנין בארץ יהודה אפילו בזמן הזה
4 באופן שפירעו מכוון בין מזרח ומערב, אלא כשפירעו מכוון בין
5 צפון ודרום, ולמדתי שאין נפרעין – אין מגלים את הגוף בעורו
6 מעומד אלא כשהוא כבר מיושב, כדי שלא יראה בשרו שלא
7 לצורך, ולמדתי שאין מקנחין אחר שעשה צרכיו ביד ימין אלא ביד
8 שמאל. אמר ליה בן עזאי לרבי עקיבא, וכי עד כאן [כל כך] העזת
9 פניך ברבך שהסתכל בכל אלו. אמר ליה רבי עקיבא, הלכות בית
10 הכסא תורה היא, וללמוד אני צריך.
11 ברייתא נוספת באותו ענין: תניא, בן עזאי אומר, פעם אחת נכנסתי
12 אחר רבי עקיבא לבית הכסא, ולמדתי ממנו שלשה דברים.
13 למדתי שאין נפנין בין מזרח ומערב אלא בין צפון ודרום, ולמדתי
14 שאין נפרעין מעומד אלא מיושב, ולמדתי שאין מקנחין בימין
15 אלא בשמאל. אמר לו רבי יהודה, עד כאן העזת פניך ברבך. אמר
16 לו בן עזאי, תורה היא, וללמוד אני צריך.
17 הגמרא מביאה מעשה בתלמיד נוסף שנכנס אחר רבו למקום של
18 צניעות כדי ללמוד ממעשיו: רב כהנא על גגא תותיה פוריה דרב
19 – רב כהנא נכנס ושכב תחת מיטתו של רב, ושמיניה דשח ושתק
20 ונעשה צרכיו – שמע שדיבר רב שיחה בטלה עם אשתו וצחק עמה
21 כדי לרצותה לתשמיש, ושימש מיטתו. אמר ליה – אמר רב כהנא
22 לרב, דמי פומיה דאבא בללא שריף תבשילא – פיו של אבא דומה
23 כאדם רעב שלא גמע תבשיל מעולם. כלומר, נוהג אתה קלות ראש
24 כזו לתאווך עד שאתה נראה כאילו מעולם לא שימשת מיטתך.
25 אמר ליה רב לרב כהנא, כהנא, אתה, פוק – צא החוצה, דלא
26 אוריח ארעא – כיון שאין זו דרך ארץ להיות כאן בשעה כזו. אמר לו
27 רב כהנא, הלכות תשמיש תורה היא, וללמוד אני צריך.
28 הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתות שאין לקנח בימין אלא בשמאל.
29 מבררת הגמרא: מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל.
30 הגמרא מביאה ארבע דעות בטעם הדבר: אמר רבא, הטעם שאין
31 מקנחים בימין, מפני שהתורה ניתנה בימין הקבדה, שפאמר
32 (דברים לג ב) 'מימינו אש דת למו', היינו שהתורה (הנקראת 'אש דת')
33 ניתנה לנו מימינו של הקבדה. הרי שיד ימין חשובה יותר, לפיכך אין
34 לעשות בה דבר מגונה. רבא בר בר חנה אמר, הטעם שאין מקנחים
35 בימין, מפני שהיא קרובה לפה – רגילים להושיטה לפה, לפיכך
36 צריך שתהיה נקיה ביותר. ורבי שמעון בן לקיש אמר, הטעם שאין
37 מקנחים בימין, מפני ששקושר בה את התפילין על ידו השניה, לפיכך
38 אין ראוי לבזותה. ורב נחמן בר יצחק אמר, הטעם שאין מקנחים
39 בימין, מפני שפמראה בה מעמי תורה – מפני שנהגו כשעולה אדם
40 לקרוא בתורה או להפטיר בבאי, שנומד חבירו אצלו לסייעו ומוליך
41 ידו הימנית באויר לפי צורת גבהת הקול ומנגינת טעמי המקרא,
42 לפיכך אין לעשות ביד זו דבר מגונה.
43 ומביאה הגמרא שגם התנאים נחלקו בענין זה: בתנאי. רבי אליעזר
44 אומר, הטעם שאין מקנחים בימין, מפני שאוכל בה. רבי יהושע
45 אומר, מפני שבוטב בה ספרי תורה תפילין ומזוזות. רבי עקיבא
46 אומר, מפני שפמראה בה מעמי תורה.
47 עוד בענין צניעות בבית הכסא: אמר רבי תנחום בר חנילאי, כל
48 הצנוע בבית הכסא, נצול משלשה דברים, והם, מן הנחשים ומן
49 העקרבים ומן המיזיקין [ו-השדים]. שכל אלו דרכם להיות בבית
50 הכסא ולהזיק לכל הנכנס לשם, אבל כשהוא צנוע בבית הכסא הרי
51 כל תנועותיו בנחת ובשתיקה ואין הנחשים והעקרבים שמים ליבם
52 אליו, וגם השדים חסים עליו מפני מעלת הצניעות שהם רואים בו.
53 ויש אומרים שהמתנהג בצניעות בבית הכסא, אף הלוואתו
54 מיושבים עליו, לפי שאין המזיקים מבדילים אותו בשנתו.
55 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הווא בית הכסא דהוה במבךרא –
56 מעשה בבית כסא אחד שהיה בעיר טבריה, בי הווי עיילי ביה בי תרי
57 אפילו ביממא מתקין – שכאשר היו נכנסים אליו אפילו שני אנשים
58 יחדיו, ואפילו בשעות היום, היו ניזוקים. אולם רבי אמי ורבי אסי

59 הווי עיילי ביה חד וחד לחודיה – היו נכנסים אליו כל אחד מהם
60 לחד, ולא מתקין – ואף על פי כן לא היו ניזוקים. אמר ליה רבנן,
61 לא מסתפיתו – וכי אינכם יראים שמא תינזקו. אמר ליה רבי אמי
62 ורבי אסי, אנן קבלה גמירינן – לנו יש מסורת שקיבלנו מרבותינו
63 כיצד לנהוג בבית הכסא, ואנו סומכים עליה שלא ניזוק. קבלה דבית
64 הכסא, צניעותא ושתיקותא – המסורת שקיבלנו בענין הנהגת בית
65 הכסא, להיות צנוע ולשתוק שם, ולכן אנו נכנסים לבית הכסא כל
66 אחד לבדו משום צניעות, שלא יהיה האחד רואה את פירעו של
67 חבירו, וכדי שלא נבוא לשוחח זה עם זה. וכן קבלה דספורי – מסורת
68 מרבותינו כיצד לנהוג כשבאים על האדם יסורים, שתיתקוהא ומבטעי
69 רחמי – שלא לבעט ביסורים הבאים עליו אלא לקבלם בשתיקה,
70 ולבקש רחמים מהקב"ה שיסירם מעליו.
71 במעשה זה מבואר שבדרך כלל אין השדים מזיקים בבית הכסא אלא
72 למי שנכנס לשם לבדו. הגמרא מביאה שני מעשים, מהם נלמדות
73 כמה עצות לדבר זה. המעשה האחד: אביי, מרבא ליה [אמיה]
74 אמרא למיעל בחדריה לבית הכסא – אמו של אביי היתה מגדלת
75 בשבילו שה ומלמדת אותו שילך עמו תמיד, כדי שיכנס איתו לבית
76 הכסא ולא יכנס לשם אביי לבדו.
77 שואלת הגמרא: ולרבא ליה גריא – ותגדל לו אמו גדי עזים לצורך
78 זה, מדוע גידלה לו שה. משיבה הגמרא: שיעיר בשעיר מיהלף.
79 כלומר, הדש של בית הכסא צורתו כשעיר עזים, ושמו יתחלף הדש
80 באותו שעיר ולך עם אביי לבית הכסא, ויסבור אביי שהוא השעיר
81 שנתנה לו אמו.
82 המעשה השני: רבא, מקמי דהוי רישא – לפני שנעשה ראש ישיבה,
83 כשהיה יוצא ליפנות בבית הכסא שהיה לו מאחורי כותלי ביתו,
84 מקרקשא ליה בת רב חסדא אמנוא בלקנא – היתה בת רב חסדא
85 אשתו של רבא נותנת אגוז בתוך ספל של נחושת ומקשקשת בו, לפי
86 שהשמעת הקול מבריחה את הנחשים ואת המזיקים, ורבא היה נפנה
87 כנגדה מעבר לכותל מבחוץ. אבל בתר דמלך – לאחר שנעשה ראש
88 ישיבה, והיה צריך שמירה יתירה מפני המזיקים, כיון שהם מתקנים
89 בתלמיד חכמים יותר מבשאר בני אדם, עבדא ליה בזווא ומנחא
90 ליה דא ארישיה – עשתה לו חלון כנגד המקום שנפנה בו מאחורי
91 הבית, והיתה מציאה את ידה מתוך הבית דרך החלון ומניחתה על
92 ראשו לשומרו בעת שנפנה שם.
93 דין הנפנה במקום שיש אנשים נוספים: אמר עולא, הנצרך ליפנות
94 ויש עמו אדם נוסף, אחורי הגדר נפנה מיד ואינו צריך להתרחק
95 כלום, כיון שהגדר מפסיקה ביניהם ואין חבירו רואה. ואף על פי
96 שחבירו ישמע אם יפית. ובבבקה שהיא מקום שדות ואין לו מקום
97 להסתתר שם, מותר ליפנות כשמתרחק כל זמן שמתעפש [מפוח]
98 ואין חברו שומע. אבל אינו צריך להתרחק באופן שחבירו גם לא
99 יראהו. היינו שיש איסור ליפנות דווקא כשחבירו רואהו וגם שומע
100 הפתחו, אבל כשרואה ואינו שומע, או כששומע ואינו רואה, מותר.
101 דעה החולקת: איסי בר נתן מתיי הכי, אחורי הגדר שאין חבירו
102 רואהו, מותר ליפנות דווקא כל זמן שמתרחק בשיעור שמתעפש
103 [מפוח] ואין חברו שומע. ובבבקה מותר ליפנות דווקא כל זמן
104 שאין חברו רואהו, שכשהוא במרחק כזה גם לא ישמע אם יפית.
105 היינו שיש איסור ליפנות בין בראה בלבד ובין בשומע בלבד.
106 מקשה הגמרא על איסי בר נתן: מיתבי, שנינו בטהרות (פ"ב מ"ב) לגבי
107 שומרי טהרות, ששומרים על השמן שבבית הבד מפני הפועלים עמי
108 הארץ שלא יגעו בו ויטמאוהו, שאם הוצרכו השומרים ליפנות,
109 יוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגדר הסמוכה לפתח, והן
110 מהוין – והשמן נשאר בחזקת טהרה, שאין חוששים שמו באותו
111 הזמן נכנס עם הארץ ונגע בו. הרי שמותרים ליפנות אחורי הגדר אף
112 שהנמצאים שם יכולים לשמוע אם יפוח, שלא כדברי איסי בר נתן.
113 מתרצת הגמרא: לדעת איסי בר נתן, בשמירת המהירות הקלו חכמים
114 על השומרים שלא יתרחקו יותר, כיון שצריכים לשומרן. אבל שאר
115 אדם צריך להתרחק עד שלא ישמע חבירו אם יפית.
116 חזרת הגמרא ומקשה על איסי בר נתן: תא שמינן, שנינו בספא של

1 אחר רבי יהושע וכו' – וביהודה הוה. עד כאן – כלומר: כל זה העות פניך בפני רבך, שנשתכלת בכל אלו. דשח ושחק – עם אשתו, שיחה בטלה של רציו תשימו. ועשה
2 צרכיו – ושימש מטתו. כדלא שריף תבשילא – כאדם רעב, כמו שלא שמש מטתך מעולם שאתה נוהג קלות ראש זה לתאוקך. שריף = הומי"ר בלעז. שקרובה לפה
3 – רגילך להושיטה לפה. שקושר בה תפילין – בזרוע שמאלו. טעמי תורה – נגינות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים, בין בניקוד שבספר בין בהגהות קול ובצלצול
4 נעימות הנגינה של פשטא ודרגא ושופר מהדף, מוליק ידו לפי טעם הנגינה. ראיתי בקוראים הבאים מארץ ישראל. מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין – דמתוך צניעותו
5 מתנהג בנחת ובשתיקה, ואין הנחשים

1 רבא מקמי דהוה רישא כו' בטר דמלך
2 עבדה ליה כוונתא ומנחא ליה ידא כו'
3 – תימה: דעל כרחך לא מלך רבא עד אחר
4 פטירתו של אביו, כדמשמע לעיל בעובדא
5 דבר הדיא, וכן בכונות דקאמר: חומה
6 דביתו דאביו אתיא לקמיה דרבא, בסוף
7 פרק "אף על פי" (סדא, א). וזהו תימה, דלעיל
8 (נוא) משמע דראה בחלום פטירתו קודם
9 פטירתו דאביו ויש לומר: מכל מקום לא
10 נפטרה עד אחר אביו.

סליקו תוספות דמסכת ברכות

1 ולמדתיו מיושבין עליו – שאין
2 המזיקין מבהילין אותו. קבלה – מסורת
3 ומנהג שקבלו מרבותינו בבית הכסא. קבלה
4 דיסורי שתיקותא – שלא יבעט ביסורין
5 הבאים עליו. מרביה ליה אימרא = מגדלת
6 לו שה, ומלמדו שהולך עמו תמיד. שעיר –
7 שד של בית הכסא דומה לשעיר, ועליו
8 נאמר (ישעיהו יג) "ושעירים ירקדו שם".
9 אמנווא בלקנא – נותנת אנוג בספל של
10 נחשת ומקרקשת בו מבית, והוא נפנה כנגדה
11 מבחוץ. בטר דמלך – ונעשה ראש ישיבה
12 צריך שימור טפי מפני המזיקים. שמתקנים
13 השדים בתלמידי חכמים יותר משאר בני
14 אדם. כוונתא = חלון, כנגד מקום שהוא נפנה
15 שם אחורי הבית. אחורי הגדר נפנה מיד –
16 ואין צריך להתרחק כלום. ובבקעה – צריך
17 להתרחק כדי שלא ישמע חברו עטושים של
18 מטה. אבל אין צריך להתרחק עד כדי שלא
19 יראנו. רב אשי אמר וכו' – לא גרסין עד
20 לקמן דמוקי לדאיני בר נתן כהכי. יוצאין
21 מפתח בית הכבד – משמרי טהרות של שמן
22 בית הכבד, אם הוצרכו לפנות יוצאים מפתח
23 בית הכבד ונפנין לאחורי הגדר שלפני הפתח.
24 ואין חוששין שמא בתוך כך יכנס עם הארץ
25 ויגע, אלמא: נפנין לאחורי הגדר מיד.
26 במהירות הקלו – בשביל שמירת טהרות
27 הקלו בבית הכסא. כמה ירחקו – שומרי
28 טהרות. כדי שיהא רואהו – וכיון דאינו יכול
29 להתרחק יותר, על כרחך אם הוצרך לפנות
30 – יפנה, תיובתא דאיסי דבעי שלא יראנו.
31 דאקילו בהו רבנן – בשביל שמירת הקלו
32 בבית הכסא. אבל לדידיה חוי ליה – אבל
33 הוא עצמו את חברו יכול לראות, ולא ירחיק.
34 במקום שנפנה ביום – מתרחק מבני אדם
35 בלילה כביום. ניהוי אדם עצמו – לפנות.
36 שחית – קודם היום. וערבית – משחשכה.
37 כדי שלא יהא צריך להתרחק – אלמא: אין
38 מתרחקין בלילה. פנו לי דוכתא – מבני
39 אדם. בדרך שנפנה ביום – לענין פרוע טפח
40 וטפחים, כדאמרין בפרקי קמאי (כגב)
41 ומיושב כדאמרין לעיל. לקרן זוית – אם יש
42 קרן זוית סמוך צריך להשתלק שם בלילה
43 כביום, ולא יפנה בגלוי. משמש – בצרור או
44 בקיסם לפתוח נקבים, כדאמרין במסכת שבת
45 (פבא, א). לשון אחר: משמש המושב שלא יהא
46 מלוכלך. ולשון ראשון הגון, דאם כן למח לי
47 משום כשפים? תיפוק לי כיון שישב כבר
48 מלוכלכים בגדיו, ומה יועיל משמיו? לא
49 לי לא לי – לא תוכלו לי. לא תחיס ולא
50 תחתים – הם שמות הכשפים העשויים על
51 ידי תחתיות. לא הני ולא מהני – לא כולך
52 ולא מקצתו. לא חרש להרשא ולא חרש
53 דהרשתא = ולא מכשפות מכשף זכר, ולא
54 מכשפות מכשפה נקבה. לשון אחר: לא הני
55 ולא מהני = לא יצלח ולא יועיל עוד
56 מכשפות.

1 על כל מושב שב חוץ מן הקורה - שמוא תפול - כמסמא לפרולא - אצייר
2 בלעז, שמועיל לברזל, כך מועיל לגוף יציאה להפנות. אדכפת אכול - שאם
3 תשהא תעבור ממך תאות המאכל, ואין המאכל מועיל. עד דרתחא קירך שפוך
4 - קודם שתצטנן, משל הוא זה כשאתה צריך לנבקיך - שפוך, ואל תשהא אותם.

5 קרנא קריא ברזוי - אם תשמע קול קרן
6 ברזוי, הוא סימן למבקשי תאנים לקנות
7 ולהוליך למקום אחר. בר מובין תאני תאני
8 דאבוק זבין - אם אין אביך בבית - הוזר
9 אתה בנו למכור תאני בעוד שיש תובעים.
10 בשבילי - שביל קטן שפונים בו לשדות.
11 נחר ליה אבא - לידע אם יש שם אדם.
12 נחר = טושייר בלעז. אמר ליה - רבי אבא
13 לרב ספרא. עד כאן לא עיילת לשעיר -
14 שאינן צנועין בבית הכסא. וגמרת לך מילי
15 דשעיר - שאינך צנוע. לאו הכי תנן -
16 במסכת תמיד. מדרה היתה שם - בעורה.
17 היסק גדול של אור להתחמם שם הכהנים
18 המסיכים גרליהם בבית הכסא, שצריכין
19 טבילה, כדתנן במסכת יומא (כתא): כל
20 המיסך רגליו טעון טבילה. ובית הכסא של
21 כבוד - אלא: אין מספרים בבית הכסא,
22 ואת אמרת: ליעול מרז והוא סבר - רב
23 ספרא שמהר לומר: ליעול מר, סבר מסוכן
24 הוא בעמוד החזור, אם ישוב לאחוריו ויחזור
25 העמוד. הדרוקן - כרסו צבה. דיקונא =

תניא, בן עזאי אומר: על כל מושב שב - חוץ מן
הקורה, על כל מושב שב - חוץ מן הקורה. אמר
שמואל: שינה בעמוד השחר - כמסמא לפרולא, יציאה
בעמוד השחר - כמסמא לפרולא. בר קפרא הוה מזבין
מילי בדינרי: עד דכפפת - אכול, עד דצחית - שתי, עד
דרתחא קרדך - שפוך. קרנא קריא ברזוי - בר מזבין
תאני, תאני דאבוק זבין! אמר להו אביי לרבנן: פי עיילתו
בשבילי דמחזיא למיפק ביה בחקלא, לא תחזו לא להך
גיסא ולא להך גיסא, דלמא יתבי נשי ולא אורח ארעא
לאסתפולי בהו. רב ספרא על לבית הכסא, אתא רבי
אבא נחר ליה אבא, אמר ליה: ליעול מר! בחר דנפק,
אמר ליה: עד השתא לא עיילת לשעיר, וגמרת לך מילי
דשעיר? לאו הכי תנן: מדרה היתה שם, ובית הכסא
של כבוד, וזה היה כבודו: מצאו נעול - בידוע שיש שם
אדם, מצאו פתוח - בידוע שאין שם אדם, אלא: לאו
אורח ארעא הוא! - והוא סבר: מסוכן הוא. דתניא, רבן
שמעון בן גמליאל אומר: עמוד החזור - מביא את האדם

נחש. שמטיה לברכשה - חלחולת שהרעי יוצא בו, שקורין טבחיא. ואמר להרנך
ותחם עליך - דוד אמר לשאול בן ביצאנו מן המערה שנכנס בה לפנות, וכתר
דוד את כנף מעילו. ואמר להרנך - הקדוש ברוך הוא התיר לי להרנך. התורה
אמרה וכו' - אם במחירת ימצא הגנב וגו' (שמות כב), וכבר פירשנוהו למעלה
במעשה דרבי שילא (נחא), צניעות
שראיתו כך - שנכנס למערה בשביל
הצניע, ואף שם נהג צניעות, כדמפרש ואזיל.
שסבך רגליו - בבגדיו כסוכה, שיש בו
ליפרע כמה - שיש במיתתו כדי לכפר על
כמה עונות. ובהשחית ראה ה' וינחם -
מקרא הוא באותה פרשה בדברי הימים.
כסף כפזרים ראה - שנתן במנן ראשון
של ישראל למשכן, והוא כפר על מנין זה.
שהרי לזכרון נתן, כדכתיב: "והיה לבני
ישראל לזכרון לכפר", ועכשיו הוצרכו
כפרתו. בשמה - כמשמעה, פירוש שמה.
אדמקיפנא אדרי איעול בהא - בעוד שאני
מקף כל שורות הבתים הללו אבנס כאן,
לקצר דרכי. אדרי = שורות. קפנדיא =
טריא בלעז. מעיקרא - קודם שנכנס עליו
בית הכנסת. גילף מקפנדיא - לאיסורא,
דתנן במסכת מגילה (כתא): אין עושין בית
הכנסת קפנדיא. תנא יליף - ריקקה
ממנעל. פונדתי = אזור חלול שנותנין בו
מעות.

ואימא

18 לדי הדרוקן, סילון החזור - מביא את האדם לדי ירקון. רבי אלעזר על לבית הכסא, אתא רבי אלעזר ונפק.
19 אתא דרקנא שמטיה לכרפשיה, קרי עליה רבי אלעזר: "ואתן אדם תחתיד" אל תקרי "אדם" אלא אדום. "ואמר להרנך ותחם עליך",
20 "ואמר"? "ואמרתי" מיבעי ליה! "ותחם"? "ותחםתי" מיבעי ליה! - אמר רבי אלעזר, אמר לו דוד לשאול: מן התורה - בן הריגה
21 אתה, שהרי רודף אתה, והתורה אמרה: בא להרנך השכם להרגו. אלא, צניעות שהיתה בך - היא חסה עליך, ומאי היא - דכתיב:
22 "ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסד את רגליו", תנא: גדר לפניו מן גדר, ומערה לפניו ממערה. "להסד"
23 - אמר רבי אלעזר: מלמד שסיפק עצמו בסופה. "ויקם דוד ויכרת את כנף המועיל אשר לשאול בלם", אמר רבי יוסי ברבי חנינא: כל
24 המבזה את הבגדים - סוף אינו נהנה מהם, שנאמר: "והמלך דוד וזן בא בימים ויכסוהו בגדים ולא יחס לו". "אם ה' הסיתך בי ירח
25 מנחה", אמר רבי אלעזר, אמר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד: "מסית" קרית לך? הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תיגזקו של בית רבן
26 יודעים אותו, דכתיב: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו" וגו'. מיד "יעמוד שקמן על ישראל", וכתיב:
27 "ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל". וכיון דמניניהו לא שקל מינייהו בופר, דכתיב: "ויתן ה' דבר בישראל מהפך ועד
28 עת מועד". מאי "עת מועד"? - אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא: משעת שהיטת התמיד עד שעת וריקתו.
29 רבי יוחנן אמר: עד חצות ממש. "ויאמר למלאך המשיחית בעם רב", אמר רבי אלעזר, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למלאך: מול לי
30 רב שבהם, שיש בו ליפרע מהם כמה חובות. באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין. "ובקשחית ראה ה'
31 וינחם", מאי ראה? אמר רב: ראה נעקב אבינו, דכתיב: "ויאמר נעקב באשר ראם". ושמואל אמר: אפרו של יצחק ראה, שנאמר:
32 "אלהים יראה לו השם". רבי יצחק נפחא אמר: כסף כפזרים ראה, שנאמר: "ולקחת את כסף הכפזרים מאת בני ישראל" וגו'. רבי
33 יוחנן אמר: בית המקדש ראה, דכתיב: "בהר ה' יראה". פליגי בה רבי יעקב בר אבדי ורבי שמואל בר נחמני, חד אמר: כסף הכפזרים
34 ראה, וחד אמר: בית המקדש ראה. ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה, שנאמר: "אשר יאמר היום בהר ה' יראה". לא יכנס
35 אדם להר הבית במקלו" כו'. מאי קפנדיא? אמר רבא: קפנדיא כשמה. ורב תנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר:
36 כמאן דאמר אינש "אדמקיפנא אדרי - איעול בהא". אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו
37 קפנדיא - מותר לעשותו קפנדיא. רבי אבהו אמר: אם היה שביל מעיקרו - מותר. אמר רבי חלבא אמר רב הונא: הנכנס לבית
38 הכנסת להתפלל - מותר לעשותו קפנדיא, שנאמר: "ובבא עם הארץ לפני ה' בפועלים" וגו'. וריקקה מקל וחומר. אמר רב ביבי
39 אמר רבי יהושע בן לוי: כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה - כאילו רוקק בכת עינו, שנאמר: "והיו עיני ולבי שם כל הימים". אמר רבא:
40 ריקקה בבית הכנסת - שריא, מידי דהוה אמנעל. מה מנעל, בהר הבית - אסור, בבית הכנסת - מותר, אף ריקקה, בהר הבית - הוא
41 דאסור, בבית הכנסת - שרי. אמר ליה רב פפא לרבא, ואמרי לה רבינא לרבא, ואמרי לה רב אדא בר מתנא לרבא: אדילוף ממנעל,
42 גילף מקפנדיא! אמר ליה: תנא יליף ממנעל, ואת אמרת מקפנדיא? מאי היא? דתניא: לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבדיו,
43 ולא במנעלו שברגלו, ולא במעות הצורים לו בסדינו, ובפונדתו מופשלת לאחוריו, ולא יעשנה קפנדיא, וריקקה מקל וחומר ממנעל,
44 ומה מנעל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה "של געליך מעל רגליך", רקקה שהיא דרך בזיון - לא כל שפון? רבי יוסי בר יהודה אומר:
45 אינו צריך, הרי הוא אומר "כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק", והלא דברים קל וחומר: ומה שק שאינו מאוס לפני כשר ודם
46 - כך, ריקקה שהיא מאוסה, לפני מלך המלכים - לא כל שפון? אמר ליה, אנא הכי קאמינא: גימא הכא לחימרא והכא לחימרא,

ואימא

ברכות – דף סב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קיא

ניפוח הבטן, וסילון החזר – קילוח מי רגלים שנעקר לצאת ולא יצא, **מביא את האדם לידי ירקון** – חולי שבו הפנים מוריקות. הגמרא מביאה מעשה בענין כניסה לבית הכסא כשיש שם אדם: **רבי אלעזר על לבית הכסא** יושב שם לעשות צרכיו, **אתא ההוא (פרסאה) [רומאה]**, דחקיה – בא לשם רומאי אחד, דחף את רבי אלעזר וישב במקומו. **קם רבי אלעזר ונפק** – ויצא החוצה. **אתא דרקונא שקמיה לברכשיה** – בא נחש ושטם את החלחולת של הרומאי חוץ לגופו, ונחרג. **קרי עליה רבי אלעזר** את מה שמבשר הנביא לישראל (ישעיה מג ד) **יֵאֲנִי אֶהְבֶּתִּיךָ וְאַתָּן אֶדָם תַּחְתִּיךָ** וגו', היינו שכאשר ישראל מכעיסים לפני הקב"ה, מתוך אהבתו אותם הוא שופך חמתו על הגוים תחתם, ויש לדרוש פסוק זה בפרט על בני אדם, **אל תקרי זאתן אדם תחתך**, **אלא זאתן אדם תחתך**. וכן היה באותו רומאי שנהרג במקומו של רבי אלעזר. הגמרא מביאה מעשה בענין צניעות בבית הכסא: כאשר רדף שאול אחר דוד כדי להרגו נכנס שאול להפנות במערה שבה התחבא דוד, ואמר לו אנשיו שיהרגו את שאול, והוא לא הרגו אלא כרת את כנף מעילו, ואחר שיצא שאול יצא דוד אחריו ואמר לו (שמואל א' כד ז) **יֵאֲמֹר לַהֲרֹגְךָ וְתַחַס עָלֶיךָ** – הייתי יכול להרגך וחסתי עליך. שואלת הגמרא: וכי היה לו לרוד לומר **יֵאֲמֹר**, **יֵאֲמֶרְתִּי מִיֵּפְעִי** ליה – היה צריך לומר, וכן קשה מדוע אמר **יֵאֲמֶרְתִּי**, **יֵאֲמֶרְתִּי מִיֵּפְעִי** ליה – היה צריך לומר. משיבה הגמרא: **אמר רבי אלעזר**, כך אמר לו דוד **לשאול**, **מן התורה בן חרנה אתה, שהרי רדף אותה**, שאתה מבקש להרגני, **והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו**, ורשאי אני להרגך, **אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך** שלא אהרגו אותך. הגמרא מבארת מהי הצניעות שהיתה בשאול: **ומאי היא הצניעות שהיתה בו**, דכתיב שם בענין כניסת שאול להפנות במערה (שם כד ג), **יֵבֵא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה, ויבא שאול להספד את רגליו**, **ותנא בברייתא בבאור הפסוק**, שנכנס שאול גדר לפניו **מן גדר ומערה לפניו ממערה** כדי להסך את רגליו, ומחמת שהיה צנוע כל כך לא הרגו דוד. ועוד צניעות היתה בשאול, שנאמר (שם) **להספד את רגליו**, **אמר רבי אלעזר מלמד שסכף על עצמו בבגדו בסובב**. הגמרא דורשת פסוק נוסף שנאמר באותו ענין: **יֵיָקֵם דוד ויכרת את בנה המעיל אשר לשאול בלם** (שם כד ד), **אמר רבי יוסי ברכי חנינא, כל המכירה את הבגדים סוף שאינו נהנה מהם, שנאמר (מלכים א' א) ויהמלק דוד וכן בא בגדים ויכסוהו בבגדים ולא יתם לו**, שמכיון שביזה את בגדו שאול לא נהנה מהבגדים בסוף ימיו. הגמרא דורשת פסוק נוסף שנאמר בענין רדיפת שאול אחר דוד: דוד אמר לשאול (שמואל א' כו יט), **אם ה' הסיף בי ירח מנחה** – אם ה' הוא שהסית אותך שתשנא אותי, יקבל את תפילתי להשיב חמתך ממני. **אמר רבי אלעזר**, **אמר ליה הקדוש ברוך הוא לְדוּד**, מסית קרית לך, לכך הרי אני מכשיףך בדבר שאפילו תינקותו של בית רבן יודעים אותו, דכתיב (שמות ל יב) **כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו** וגו', שאין למנות את ישראל אלא על ידי שיתנו כל אחד מחצית השקל, וימנו את השקלים לידע מניינם כדי שלא תהיה בהם מגיפה. מִיָּד אחר שהניחו הקב"ה ביד המסית, **ועמוד ששון על ישראל ויסת את דויד למנות את ישראל** (דברי הימים א' כא), **וכתיב (שמואל ב' כד א) ויסת את דוד בקהם לאמר לך מנה את ישראל**, וכוון דמניניהו לא שקל מינייהו כופר – וכשמנה אותם לא לקח מהם כופר, ולכך באה עליהם המגיפה, דכתיב (שם כד טו) **וַיָּתֵן ה' דָּבָר בַּיִשְׂרָאֵל מִתְּפֹכֶר וַעַד עַת מוֹעֵד**. הגמרא מבארת מהו 'עת מועד' שנאמר בפסוק. שואלת הגמרא: **מאי – מהו 'עת מועד'** שבו פסקה המגיפה. משיבה הגמרא: **אמר שמואל סבא תתניה** [–חנתו] **דרבי חנינא משמיה** [–משמו] **דרבי חנינא**, שהיתה המגיפה משעת שהיטת התמיד בבוקר, עד שעת וירקתו – וזיקת דמו על המזבח, וזה כוונת הפסוק 'מהבוקר', דהיינו משעת

ברייתא נוספת של בן עזאי, בענייני שמירת בריאות הגוף: **תניא, בן עזאי אומר, על כל משכב שכב, חוץ מן הקרקע**, מפני שהשכיבה על הקרקע כשאין מחצלת או מצע חוצץ מתחתיו, רעה היא לאדם. וכן על כל משכב שכב, חוץ מן הקורה, שמה תיפול ממנה ותינוק. מימרא של שמואל בענין שמירת הבריאות: **אמר שמואל, שינה בעמוד השחר מועילה לגוף באסטמא לפרזלא** – כמו שמועיל ציפוי של ברזל חזק על הברזל החלש כדי לחזקו. וכן יציאה לנכביו בעמוד השחר, מועילה לגוף באסטמא לפרזלא. עזות שאמר בר קפרא בענין שמירת הבריאות ועוד: **בר קפרא הוה מוזב מילי בדינרי** – היה מוכר עצות טובות תמורת דינרים. עצה אחת היה אומר, **עד דכפנת, אכול** – בעודך רעב, אכול, ואל תתמהמה עד שתעבור ממך תאוות האכילה, כי אז אין המאכל מועיל. עצה שניה, **עד דצחית, שתי** – בעודך צמא, שתה, ואל תתמהמה עד שתעבור ממך תאוות השתייה. עצה שלישית, **עד דרתחא קרדך, שפוך** – משל הוא, בעוד קדירתך רותחת, שפוך את התבשיל מתוכה אל הקערה, ואל תתמהמה עד שתתקרר. וכוונתו לומר, כשתרגיש צורך ליפנות, אל תשהה את הרעי בגוף אלא תפנה מיד. ועצה רביעית, **קרנא קריא ברומי** – כשתשמע קול תקיעת קרן בעיר רומי, שהוא סימן שעושים אלו שמחפשים לקנות תאנים כדי להוליכן למקום אחר, **בר מוזב תאני, תאני דאבדו וזין** – אם אתה בנו של מוכר תאנים ואביך אינו נמצא בבית, היזהר למכור את תאני אביך כעת, בעוד שיש להן תובעים, ואל תחכה עד שישוב אביך, כי בינתיים ילכו הקונים לדרכם ולא ימצא אביך למי למוכרן. הגמרא מביאה מימרא בענין הסתכלות במי שנפנה: **אמר ר' אבהו לרבנן** [–לתלמידים שלפניו], **כי עייליתו בשכילי דמחזיא למיפק ביה בחקלא** – כאשר תיכנסו לשבילים הקטנים של העיר מחוץ, לצאת דרכם אל השדות שמוחוץ לעיר, **לא תחזו לא לתך גיסא ולא לתך גיסא** – אל תביטו לא לצד זה ולא לצד זה של השביל, **דלמא יתבי [אי]נשי ולא אורח ארעא לאסתכלי בהו** – שמה יושבים שם אנשים ליפנות, ואינו מדרך ארץ להסתכל בהם כשנפנים. הגמרא מביאה מעשה, ובו מבואר שאין לדבר בבית הכסא: **רב ספרא על [–נכנס] לבית הכסא לעשות צרכיו. אתא רבי אסא ונחר ליה אכבא** – השמיע קול שיעול בעומדו אצל הפתח, לתת סימן למי שבפנים. שכן היו נוהגים, כשרוצה אדם להיכנס לבית הכסא ואינו יודע אם המקום פנוי, הרי הוא משתעל אצל הפתח, ואם נמצא אחר בפנים היה אף הוא משמיע קול שיעול כדי להודיעו שהוא שם. אבל רב ספרא לא השתעל חזרה כנהוג, אלא אמר **לית לרבי אבא, ליעול מר** – יבוא אדוני. אמנם רבי אבא נמנע מלהיכנס כל זמן שהיה רב ספרא בפנים. **בתר דנפק** – אחרי שיצא רב ספרא מבית הכסא, **אמר ליה רבי אבא, עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר** – עדיין לא נכנסת לארצם של בני שעיר הרומאים, וכבר למדת לעשות כמעשה שאינם צנועים בבית הכסא. **לאו הכי תנן** – וכי לא כך שנינו במשנה (תמיד כו), **מדרה** – היסק גדול של אש היתה שם – במחילה שבהר הבית, ובית הכסא של כבוד היה שם באותה מחילה, שכהנים נפנים בו ולאחר מכן טובלים בבית הטבילה שהיה שם, ומתחממים כנגד המדורה שלא יצטננו. **וזה היה כבודו** – וזה הטעם שהיה נקרא בית הכסא 'של כבוד', שאם מצאו נעול – שהדלת שלו נעולה, בדיע שיש שם אדם, וימתן מלהיכנס עד שיצא אותו אדם משם, ואם מצאו פתוח, בדיע שאין שם אדם ויכול הוא להיכנס. **אלמא לאו אורח ארעא הוא** – מוכח מכאן שאין זו דרך ארץ לדבר בבית הכסא, ולכן עשו שם דלת לסימן כדי שלא יצטרך לשאול אם יש שם אדם ויצטרך להלך להשיב לו. ואין דיברת אתה בהיתר בבית הכסא ואמרת לי 'ליעול מר'. מבארת הגמרא מדוע רב ספרא דיבר בבית הכסא: **והוא [–רב ספרא] סבר, שרבי אבא מוסבין הוא לחלות אם לא יכנס מיד, דתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, עמוד החזר** – עמוד של רעי שהתחיל לצאת חוץ לגוף וחזר, **מביא את האדם לידי דרוקן** – חולי של

1 **וְאִמָּא** – ואמור, בהר הכית **דְּאִסּוּר** להכנס בו **בְּמַנְעֵל**, לִילְפָא –
2 נלמד ריקקה בקל וחומר **מְמַנְעֵל** לאסור, **אֲבָל בֵּית הַכְּנֶסֶת דִּשְׁרִי** –
3 שמותר להכנס בו **בְּמַנְעֵל**, **אֲדִילִיף** – עד שאתה לומד ריקקה בקל
4 וחומר **מְמַנְעֵל וְלִהְיֶיתִי**, **נִילֵף** – נלמד בקל וחומר **מִקְפִּנְדִּיא**
5 שאסורה בבית הכנסת אף שאינה מאוסה, וְלִאֲסוּר, שכן מסתבר
6 לאסור ריקקה בבית הכנסת כיון שהיא מאוסה.
7 **אֵלָא אִמָּר רַבָּא**, יש להתיר ריקקה בבית הכנסת משום שמסתבר
8 לומר שהוא כִּי (כמו) בֵּיתוֹ של אדם, **מָה בֵּיתוֹ אֲקַפְנְדִּיא קְפִיד**
9 **אִינֵשׁ** – כמו שבביתו אדם מקפיד שלא יעשו קפנדריא, וְאֲרִיקָה
10 **וּמַנְעֵל לֹא קְפִיד אִינֵשׁ** – אין אדם מקפיד, אף בבית הַכְּנֶסֶת,
11 **קַפְנְדִּיא הוּא דְּאִסּוּר**, אבל ריקקה **וּמַנְעֵל שְׁרִי** – מותר.
12 שנינו במשנה: **כָּל חוֹתָמֵי בְּרִכּוֹת שֶׁמִּבְּמִקְדָּשׁ וְכוּ'** ראשון היו אומרים,
13 'ברוך אתה ה' אלוהי ישראל עד העולם', ובמקדש שני שקילקלו
14 הצדוקים שהיו כופרים בעולם הבא ואומרים שאין אלא עולם אחד,
15 תיקנו שיהיו אומרים בחתימת הברכה 'מן העולם ועד העולם'.
16 הגמרא תבאר מדוע הוצרכו לתקן שיאמרו כן. שואלת הגמרא: **כָּל**
17 **כֶּף לָמָּה** – למה הוצרכו לתקן שיאמרו 'מן העולם ועד העולם', אם
18 משום המינים שהיו אומרים שאין עולם אלא אחד, הרי משמע שלא
19 בא הקילקול אלא משום שהיו אומרים 'מן העולם', שמשמע שאין
20 אלא עולם אחד, ואם כן טוב יותר היה שיתקנו לקצר ולא לומר 'מן
21 העולם' ולא יהיה כאן קילקול.
22 משיבה הגמרא: **לִפִּי שְׁאִין עֹנִין אִמָּן בְּמִקְדָּשׁ אַחֵר הַמִּבְרָךְ**, אלא
23 עונים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', וכיון שכן אף אם יתקנו
24 שלא לומר כלל 'מן העולם' לא יהיה מזה תועלת, כי עדיין יאמרו
25 המינים אין אלא עולם אחד, מפני נוסח 'ברוך שם כבוד מלכותו
26 לעולם ועד' שגם בו מוכיחים עולם אחד, לכן הוצרכו לתקן שיאמרו
27 'מן העולם ועד העולם', שבוזה נתברר שיש עולם חדש ובטלו דברי
28 המינים, ואז אף על פי שאומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'
29 לא יבאו לומר שאין אלא עולם אחד.
30 הגמרא מביאה ברייתא (סוטה מז) הדרשת מהפסוק שאין עונים אמן
31 במקדש: **וּמִינֵי שְׁאִין עֹנִין אִמָּן בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנַאמֵר** (נחמיה ט ה) 'קומו
32 **בְּרַכּוּ אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם**', שהמבאר אומר 'ברוך
33 ה' אלוהי ישראל מן העולם ועד העולם', וְאִמָּר (שם) **וְיִבְרְכוּ (אֵת)**
34 **שֵׁם כְּבוֹדָךְ וּמְרֹמֶם עַל כָּל בְּרָכָה וְתַהֲלָה**, שהעונים אומרים 'ברוך
35 שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. וְכֹל הֵייתִי לומר שְׁכָל הַבְּרִכּוֹת בּוֹלֵן
36 **תֵּהָא לְהֵן תֵּהֲלָה אַחַת**, שבסוף הברכה האחרונה יאמרו פעם אחת
37 על כל הברכות 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. תלמוד לומר
38 – מלמדנו הכתוב, **וּמְרֹמֶם עַל כָּל בְּרָכָה וְתַהֲלָה**, **עַל כָּל בְּרָכָה**
39 **וּבְרָכָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה תֵּן לוֹ תַּהֲלָה**.
40 שנינו במשנה: **הַתְּקִינֵנוּ שֶׁיֵּהָא אָדָם שׁוֹאֵל בְּשָׁלוֹם חֲבֵרוֹ וְכוּ'** בשם
41 השם, שנאמר (רות ב ד) **וְהָיָה בְּעוֹז בָּא מִבֵּית לָחֶם וַיֹּאמֶר לְקֹרְצִים ה'**
42 **עִמְכֶם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִבְרְכֶךָ ה'**, ואומר (שופטים ו יב) **ה'** עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחֵלִל,
43 ואומר (משלי כג כג) **וְאֵל תְּבוֹז כִּי זִקְנָה אִמָּךְ**, ואומר (תהלים קיט קכ) **עַתָּה**
44 **לְעִשׂוֹת לַה' הִפְרוּ תוֹרָתְךָ**, הגמרא תבאר מדוע הוצרכה המשנה
45 להביא ראיה מכל הפסוקים. שואלת הגמרא: **מָאִי וְאִמָּר** – מדוע
46 הוצרכה המשנה להביא פסוק נוסף, הרי כבר למדנו כן ממה שנאמר
47 בבוועז. משיבה הגמרא: כך היא חונת המשנה, וְכִי תִימָא בְּעִזּוֹ
48 **מִדְּעִתִּיהּ דְּנִפְשִׁיהּ קֶאֱמֵר** – ואם תאמר שבוועז ששאל בשם השם
49 עשה כן על דעת עצמו, ואין ללמוד ממנו, **תָּא שְׁמַע** – בא ושמע
50 ראיה לדבר מפסוק אחר, שהמלאך שבא לגדעון בן יואש אמר לו **ה'**
51 **עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחֵלִל**, וְכִי תִימָא מִלֵּאָךְ הוּא דְּקֶאֱמֵר לִיהּ לְגִדְעוֹן – ואם
52 תדחה גם ראיה זו ותאמר שהמלאך בא בא לשאל בשלומו של
53 גדעון ולא לברכו אלא אמר לו כן בשליחות הקב"ה לבשרו שהשם
54 עמו, **תָּא שְׁמַע** – בא ושמע ראיה לדבר מפסוק אחר, שכתוב **אֵל**
55 **תְּבוֹז כִּי זִקְנָה אִמָּךְ** – אל תבוזה את בועז ותאמר שמדעתו עשה,
56 אלא למד מזקני ישראל, כי יש להם על מי שיסמכו, וְאִמָּר, **עַתָּה**
57 **לְעִשׂוֹת לַה' הִפְרוּ תוֹרָתְךָ**, ועל פסוק זה סמך בועז לשאול בשם
58 השם.

59 רבא מבאר שיש לדרוש את הפסוק **עַתָּה לְעִשׂוֹת** בשני עניינים: **אִמָּר**
60 **רַבָּא, הָאִי קָרָא** – פסוק זה אם באת לדרשו, **מִרְיִישָׁה לְסִיפִיהּ מִדְּרִישׁ**
61 **מִסִּיפִיהּ לְרִישָׁיהּ מִדְּרִישׁ** – אפשר לדרשו מתחילתו לסופו ואפשר
62 לדרשו מסופו לתחילתו. ומפרש רבא את דבריו, **מִרְיִישָׁה לְסִיפִיהּ**
63 **מִדְּרִישׁ** – כך הוא נדרש ככתביתו, **עַתָּה לְעִשׂוֹת לַה'** – יש לה' זמנים
64 לעשות משפט ולהעניש את עוברי רצונו, **מָאִי טַעַם** – מה הטעם
65 שמביא עליהם פורענות, **מִשּׁוּם ש'הִפְרוּ תוֹרָתְךָ**, **מִסִּיפִיהּ לְרִישָׁיהּ**
66 **מִדְּרִישׁ** – כך הוא נדרש מסופו לתחילתו, עושי רצונך **הִפְרוּ תוֹרָתְךָ**,
67 **מָאִי טַעַמָּא** – מה הטעם שמפירים את תורתך, **מִשּׁוּם עַתָּה לְעִשׂוֹת**
68 **לַה'** – שהוא זמן שצריך לעשות סייג וגדר לשמו של הקדוש ברוך
69 הוא.
70 הגמרא מביאה ברייתא בענין **עַתָּה לְעִשׂוֹת לַה'**: **תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, הֲלָל**
71 **הַיָּקֵן אוֹמֵר, בְּשַׁעַת הַמִּכְנִסִּין** – בשעה שאין חכמי הדור מרביצים
72 תורה לתלמידים, **פְּזִיר** אתה את תורתך ושנה לתלמידים. **בְּשַׁעַת**
73 **הַמִּפְזִירִים** – בשעה שהגדולים שבדור מרביצים תורה, **כִּנְסָא** אתה את
74 תורתך ואל תיטול שררה ותלמד את התלמידים, שאף זה לכבוד
75 שמים לאחוז במידת הענוה. **וְאִם רִאִית דִּיור שֶׁהַתּוֹרָה חֲבִיבָה עֲלֵיו, שְׁנַאמֵר**
76 **פְּזִיר** את תורתך ולמד לאחרים, ואל תחשוש שתפסיד בכך, **שְׁנַאמֵר**
77 (משלי יא כד) **יֵשׁ מִפְּזִיר וְנוֹכַף עוֹד**, כלומר לא רק שאינו מפסיד אלא
78 נוסף לו עוד. **וְאִם רִאִית דִּיור שְׁאִין הַתּוֹרָה חֲבִיבָה עֲלֵיו, כִּנְסָא** את
79 תורתך ואל תלמדה לאחרים ותטיל דברי תורה לבזיון, **שְׁנַאמֵר עַתָּה**
80 **לְעִשׂוֹת לַה' הִפְרוּ תוֹרָתְךָ** – יש זמנים שבהם צריך להפיר את התורה
81 מללמדה לאחרים.
82 הגמרא מביאה את דברי בר קפרא בענין לימוד התורה במקום שאין
83 לומדים: **דְּרִישׁ בְּרַ קַפְרָא, זֵלַת** – אם ראית סחורה בוול, **קְבוֹי קְנָה**
84 **מִיָּהָ** – תקבץ ותקנה ממנה, שסופה להתייקר. **בְּאַתֵּר דְּלִית זָכָר** –
85 במקום שאין שם איש להורות הוראה, **תִּמָּן הָיִי זָכָר** – שם תהא איש.
86 **אִמָּר אֲבִי, שְׁמַע מִיָּהָ** – מוכח מדברי בר קפרא דְּבִאֲתֵר דִּיאֵת זָכָר
87 **תִּמָּן לֹא תִהְיִי זָכָר** – במקום שיש איש שיוורה הוראה שם לא תהא
88 איש. מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** – הלא פשוט הוא דין זה, שאין להורות
89 הלכה בפני רבו (עירובין סב), ומדוע הוצרך אביי ללמוד מתוך דברי בר
90 קפרא. מתרצת הגמרא: **לֹא נִצְרְכָה אֵלָא בְּשִׁשְׁנֵיהֶם שְׁוִין** – לא
91 הוצרך אביי ללמוד מדברי בר קפרא אלא לאופן ששניהם שוים,
92 שאם באת במקום שיש תלמיד חכם ואינך גדול ממנו אל תיטול
93 עטרה להורות במקומו.
94 הגמרא מביאה מאמרים נוספים משמו של בר קפרא: **דְּרִישׁ בְּרַ**
95 **קַפְרָא, אִיוּזִיהּ פִּרְשָׁה קִמְנָה שְׁכָל גּוֹפֵי תוֹרָה תְּלִין בְּהָ, בְּכָל**
96 **דְּרִיכִיד דְּעָהוּ וְהוּא יִישֵׁר אֲרַחְתֵּיהּ** (משלי ג א), שכל מעשיך יהיו לשם
97 שמים, ואפילו דברים של רשות. **אִמָּר רַבָּא, אֲפִילוּ לְדָבָר עֲבִירָה** –
98 אפילו כשאתה בא לעבור עבירה, תן ליכך לדבר, ואם אתה עושה כן
99 לצורך מצוה, כגון אליהו בהר הכרמל, עבור עליה.
100 **דְּרִישׁ בְּרַ קַפְרָא, לְעוֹלָם יִלְמֵד אָדָם אֵת בְּנֵי אוֹמְנוֹת נְקִיָּה וְקִלְהָ**,
101 שואלת הגמרא: **מָה הִיא אוֹמְנוֹת זו**. משיבה הגמרא: **אִמָּר רַב חֲסִדָּא,**
102 **מִחֲטָא דְּתַלְמִיזוֹתָא** – לרקום תפרים ישרים.
103 הגמרא מביאה כמה מאמרים משמו של רבי: **תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי**
104 **אוֹמֵר, לְעוֹלָם אֵל יִרְכָּה אָדָם רַעִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שְׁנַאמֵר** (משלי יח כד)
105 **אִישׁ רַעִים לְהַתְרוּעֵעַ** – מי שיש לו הרבה רעים, לבסוף מריעים לו,
106 שמתקוטט עמדם.
107 **תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אוֹמֵר, אֵל יִמְנָה אָדָם אֲפִטְרוּפִים** – ממונה על
108 נכסיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שלא תבא אשתו לידי עבירה, **שְׁאֵלְמִלִי לֹא מִיָּהָ**
109 **פּוֹטִיפֵר אֵת יוֹסֵף לְאֲפִטְרוּפִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, לֹא בָּא לְאוֹתוֹ דְּבָר,**
110 שכמעט זינתה אשתו.
111 **תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אוֹמֵר, לָמָּה נִסְמַכָּה פִּרְשֵׁת נֹזִיר** (במדבר יא יא) **לֹא**
112 **לְפִרְשֵׁת סוּמָה** (שם ו א-כ) **לֹא לְדָ, שְׁכָל הַיּוֹאֵה סוּמָה בְּקִלְקוּלָהָ**
113 – כשמנוולים אותה ומביישים אותה בשעה שמשקים אותה במקדש,
114 **יֹזֵר עֲצָמוֹ מִן הַיָּין** – יקבל על עצמו להיות נזיר, האסור בשתיית יין,
115 שהיין מביא לידי קלות ראש והוא גרם לה לעבירה.
116 הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין הסמיכות של פרשת סוטה: **אִמָּר**

ברכות. פרק תשיעי - הרואה דף סג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
רש"י

קיג

לבויון. הפרו תורתך - מלפורה בשעה שהכנסו לשם שמים. הכי גרסינן: זלת קבוצין קנה מינה - אם ראית פרקמטיא בזול - קבוצין קנה מינה ואסוף, שסופה להחזיק. פשיטא - הא דאביי למה לי? פשיטא שלא יורה אדם הלכה בפני רבו? למה לי לאביי למשמע מכללא. בששניהן שוין אם באת במקום תלמיד חכם ואינך גדול ממנו - אל תטול עטרה לדרוש במקומו. ככל

דרבינן - אפילו לעבור עבירה. דעתו - כל לב אם צורך מצוה הוא, כגון אליהו בהר הכרמל - עבור עליה. מחטא דתלמידיא = ברושייד של גבויוש, שהתפירות עשויות שורות שורות כתלמי מענה. להתרועע = להתרצץ. אפטרופוס - מכניס ומוציא נכסיו. כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לבקן סוף שנצרך לו על ידי אשתו - שנעשית סוטה. הכי גרסינן: ואיש את קדשיו לו ידיו וסמך ליה איש איש כי תשטה אשתו וכתביה והביא האיש את אשתו. איש את קדשיו לו יהיו - שמעכב קדשיו אלו ואינו נותן לכהנים וללוים. סוף שנצרך להן - שנעשה עני, וצריך לכך לטול ומעשר עני. לו יהיו - לעצמו יצטרכו. המשתה שם שמים בצערו - שמברך על הרעה "דיין האמת", אי נמי: שמבקש רחמים מלפניו. בצריך - בצרתך. תועפות - לשון כפילה, כדמרגמינן "וכפלת" - ותעף (שמות כו). התרפית - מדברי תורה, ביום צרה - כחבה. ואפילו מצוה אחת - אם נתרפה ממנה, כשבאה לידו ולא חש להתעסק בה - צר כחו. התרפית פכל מקום - אף במצוה אחת משמע. מעבר שנים וכו' - ותנן: אין מעברין את השנים אלא ביהודה, דכתיב "לשכנו תדרשו" - כל דרישות שאתה דורש לא יתו אלא בשכנו של מקום, בפרק קמא דסנהדרין (יאב). שגרו אחריה - למחות בידו. כבר בנית - שהגדלת שמנו לומר: גדולי הדור הם. והלא עקיבא בן יוסף עשה כן - דתנן ב"במות", אמר רבי עקיבא: כשירדתי לנהרדעא לעבר שנים, בפרק "בתרא האשה שהלך בעלה וצרתה" (קבבא). ואמרו

ואימא: הר חבית דאסור במגעל - ילפינן ריקקה מיניה לאיסורא בקל וחומר, אבל בית הכנסת דשרי במגעל אל נילף ריקקה להחזיקה, דריקקה מאיסא, אלא ילפינן מקפנדריא לאיסורא. ויברכו שם כבודך - ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד עונים. והמברך אומר: ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. מפרש בתוספתא שנתנו מן העולם ועד העולם להודיע שאין העולם

הזה לפני העולם הבא כלום, אלא כפרודור לפני הטרקלין. כלומר: הנהיגו ברכותיו בעולם הזה כדי להיות רגילים לעולם הבא שכולו ארוך. תהלה אחת - שיענו פעם אחת: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. על כל הברכות - בסוף ברכה אחרונה. ובי תימא בועי מדעתיה עבר - ולא גמרין מיניה. תא שמע - דגמרינן ממלאך שאמר לגדען. ובי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדען - כלומר: לא שאל בשלומי ולא ברכו, אלא בשליחות קאמר, מאת המקום לבשרו שהשכינה עמו, ולא גמרין מיניה. תא שמע אל תבו כי זקנה אפך - אל תבו את בועי לאמר מדעתו עשה, אלא למוד מוקני ישראל כי יש לו על מי שישמך, שנאמר "על לעשות לה". מסיפיה לרישיה ב' - אם באת לדרשו למקרא זה יש לך לדרשו יפה בין בביתו, בין בהפך. מרישיה לסיפיה עת לעשות לה' משום הפרו - עתים הם לה' לעשות משפט פורעניות בעבורי רצוני - משום דהפרו תורתך. מסיפיה לרישיה - הפרו תורתו עושי רצוני, כגון אליהו בהר הכרמל (מלכים א' יח) שהקריב בכמה בשעת איסור הבמות משום דעת לעשות סיג וגדר בישראל לשמו של הקדוש ברוך הוא. בשעת המכניסים - שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים. פור - אתה, לשנת לתלמידים. בשעת המפורים - שהגדולים שבדור מרביצים תורה. כנס - אתה, ולא תטול שררה עליהם. דאן זו לכבוד שמים היא לאחוז במדת הענוה, וכתוב "על לעשות לה הפרו תורתך". ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס - ואל תטיל דברי תורה

מינה: באתר דאית גבר - תמן לא תהיו גבר. - פשיטא! - לא נצרכה אלא בששניהם שוין. דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קמנה שכל גופי תורה תלויין בה - "בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחיך". אמר רבא: אפילו לדבר עבירה. דרש בר קפרא: לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה ונקלה. מה היא? אמר רב הסדא: מחטא דתלמידיא. תניא, רבי אומר: לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו, שנאמר: "איש רעים להתרועע". תניא, רבי אומר: אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו, שאלמלי לא מינה פומיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו - לא בא לאותו דבר. תניא, רבי אומר: למה נסמכה פרישת נזיר לפרישת סוטה - לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה נזיר עצמו מן היין. אמר חזקיה ברבי פרנך אמר רבי יוחנן: למה נסמכה פרישת סוטה לפרישת תרומות ומעשרות - לומר לך: כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לפהן - סוף נצרך לפהן על ידי אשתו, שנאמר: "ואיש את קדשיו לו יהיו". אמר רב נחמן בר יצחק: ואם נתן - סוף מתעשר, שנאמר: "איש אשר יתן לפהן לו יהיה" - לו יהיה כמון הרבה. אמר רב הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפרי: כל המששתה שם שמים בצערו - כופלין לו פרנסתו, שנאמר: "והיה שדי בצריך וקסף תועפות לך". רבי שמואל בר נחמני אמר: פרנסתו מעופפת לו בצפור, שנאמר: "וכסף תועפות לך". אמר רבי טבי אמר רבי יאשיה: כל המרפה עצמו מדברי תורה - אין בו כח לעמוד ביום צרה, שנאמר: "התרפית ביום צרה צרה כחכה". אמר רב אמי בר מתנה אמר שמואל: ואפילו מצוה אחת, שנאמר "התרפית" - מפל מקום. אמר רב ספרא, רבי אבהו הוה מישמע: כשיירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ. שגרו אחרייו שני תלמידי חכמים, רבי יוסי בן כיפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל. בין שראה אותם, אמר להם: למה באתם? אמרו ליה: ללמוד תורה באננו. הקריז עליהם: אנשים הללו גדולי הדור הם, ואבותיהם שמשו בבית המקדש, באתה ששינוי: זכריה בן קבוטל אמר: הרבה פעמים קריתי לפניו בספר דניאל. התחיל הוא מטמא והם מטהרים, הוא אוסר והם מתירים. הקריז עליהם: אנשים הללו של שוא הם, של תהו הם. אמרו לו: כבר בנית - ואי אתה יכול לסתור, כבר גדרת - ואי אתה יכול לפרוץ. אמר להם: מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים, אני אוסר ואתם מתירים? אמרו לו: מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחזון לארץ. אמר להם: והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחזון לארץ? אמרו לו: הנח רבי עקיבא, שלא הניח כמותו בארץ ישראל. אמר להם: אף אני לא הנחתי כמותי בארץ ישראל. אמרו לו: גרדים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים, והם שגרנו אצלך, וכן אמרו לנו: לכו ואמרו לו בשמנו: אם שומע - מוטב, ואם לאו - יהא בנדוי; ואמרו

1 ואמרו לאחינו שבגולה - שלא ישמעו לו. יעלו לחר - לאחד ההרים, להתנהג
2 בחקות העמים לבנות במות. אחיה יבנה מוזה - אדם גדול היה, וראש לבני
3 הגולה. חנניה - הוא חנניה אחי רבי יהושע. יגן בכנור - לפני הבמה, לפי שחנניה
4 לוי היה, כדתן במסכת ערכין (יא.ב). מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לסייע את
5 רבי יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות. אמר לו:
6 חזור כך שאתה מן המשוורים ואני מן
7 השוערים. לברם - על שם שהיו יושבים
8 שורות שורות, ככרם זה הנטוע שורות
9 שורות. ככבוד אכסניא - מכניסי אורחים
10 בבתי. ראש המדברים - במסכת שבת
11 מפרש לה, ב"במה מדליקין" (לג.ב). שנים
12 עשר מיל - שלש פרסאות. מחנה ישראל
13 מבית הישימות עד אבן השטים, תלאת
14 פרסי. אמרה תורה בו' - כלומר קראו
15 הכתוב "מבקש ה'". כשם שאני הסברתי לך
16 פנים כך אתה הסבר פנים - והיינו דכתיב
17 "פנים בפנים". הרב בכעס - עליהם, משום
18 מעשה העגל. ותלמיד בכעס - וגם אתה
19 מראה להם כעס, שהרחקת אהלך ממחנה.
20 אם אתה מחזיר האהל למקומו גרסינן. והיינו
21 דכתיב ושב אל המחנה - השב האהל
22 למחנה, ואם לאו - משרתך יהושע בן נון
23 נער לא ימשי מתוכה, שישמש תחתך. ואף
24 על פי שהשיבו לאחר שנתרצה הקדוש ברוך
25 הוא לישראל, והוקם המשכן, לא יצא דבר

1 ואמרו לאחינו שבגולה: אם שומעין - מוטב, ואם לאו -
2 יעלו לחר, אחיה יבנה מוזה, חנניה יגן בכנור, ויכפרו
3 פולם ויאמרו: אין להם חלק באלהי ישראל. מיד געו כל
4 העם בבכי ויאמרו: חס ושלום! יש לנו חלק באלהי
5 ישראל. וכל כך למה? משום שנאמר: "פי מציון תצא
6 תורה ודבר ה' מירושלים". בשלמא הוא מטהר והם
7 מטמאין - לחומרא, אלא הוא מטמא והם מטהרין, היכי
8 הווי? והא תניא: חכם שטמא - אין חברו רשאי לטהר,
9 אסר - אין חברו רשאי להתיר! - קסברי: פי היכי דלא
10 נגרו בתריה. תנו רבנן: כשנכנסו רבותינו לברם ביבנה
11 הוי שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר
12 בנו של רבי יוסי הגלילי, פתחו כולם בכבוד אכסניא
13 ודרשו. פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום
14 בכבוד תורה, ודרש: "ומשה יקח את האהל ויטא לו
15 מחוץ למחנה", והלא דברים קל וחומר, ומה ארון ה'
16 שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל - אמרה תורה:
17 "והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד", תלמידי חכמים

1 לבטלה. לא גרסינן "ומשרתו יהושע וגו'". הסבת - עשו כמות כמות - דריש "חס"
2 כמו "עשו". כמות עצמכם - ודרשי נמי "חס" כמו עשה, עשו עצמכם כמותם
3 להצטער על דברי תורה. זאת התורה - היכן מצויה - באדם שימות באהלי תורה.
4 חס ואחר כך כות - שתוק, כמו "ויהס כלב" (במדרג יג), שתוק והואן לשמועתך
5 עד שתאה שגורה בפיך ואף על פי שאינה
6 מיושבת לך, ואחר כך כותנה והקשה עליה
7 מה שיש לך להקשות, ותרץ תרצין עד
8 שתתישב לך. יהנה - עיין. מיין חלב יוציא
9 חמאה - המוציא את החלב שמצין משדי
10 אמו על דברי התורה - חמאה היא לו. ומיין
11 אף - המוצץ כעס רבו וסובלו - יוציא
12 הלכות דם לעומתם. דתנן - שריני ממונות
13 עמוקים הם, והרוצה שיתחכם יעסוק בדיני
14 ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהם.
15 המנבל עצמו - ששואל לרבו כל ספקותיו,
16 ואף על פי שיש בהם שחבריו מלעיגים עליו.
17 ואם זמות - שסתמת פיה מלשואל. לשון
18 זמם - טבעת של רצועה שתוחבים בחוטים
19 בהמה שעסקיה רעים, ונותנים אותו בשפתיה
20 לתופרם יחד ולסותמן, סופך שתתן יד לפה
21 כשישאלוך ולא תדע להשיב. עשית חסר -
22 שהאכילם. שנאמר "ויבא אהרן וכל זקני
23 ישראל לאכל לחם וגו'" (שמות יח). חמות -
24 אשתו של עובד אדום. ושמונה בלותיה -
25 שהיו לה משמונה בניה.
שנאמר

18 שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה - על אחת כמה וכמה! "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים". אמר רבי יצחק, אמר
19 לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, אני ואתה נסביר פנים בהלכה. איבא דאמרי, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: כשם שאני
20 הסברתי לך פנים - כך אתה הסבר פנים לישראל, והחזיר האהל למקומו. "ושב אל המחנה" וגו'. אמר רבי אבהו, אמר לו הקדוש
21 ברוך הוא למשה: עכשיו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס, ישראל מה תהא עליהם? אם אתה מחזיר האהל למקומו - מוטב, ואם
22 לאו - יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיד. והיינו דכתיב: "ושב אל המחנה". אמר רבא: אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה,
23 שנאמר: "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימשי מתוך האהל". ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש: "הסבת ושמע ישראל היום
24 הנה נהיית לעם". וכי אותו היום נתנה תורה לישראל? והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה! אלא ללמדך: שחביבה תורה על
25 לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני. אמר רבי תנחום בריה דרבי חיאי איש כפר עכו: תדע, שהרי אדם קורא קריאת שמע
26 שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא - דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם. "הסבת" - עשו כמות כמות ועסקו בתורה, לפי
27 שאין התורה נקנית אלא בחבורה. כדרכי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי דכתיב "הרב אל הצדים ונאלו" - הרב
28 על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה. ולא עוד אלא שמשפשים, פתיב הכא "ונואלו", וכתיב התם
29 "אשר נואלנו". ולא עוד אלא שחומאים - שנאמר: "ואשר הטאנו". איבעית אימא מהכא "נואלו שרי צען". דבר אחר: "הסבת ושמע
30 ישראל" - פתחו עצמכם על דברי תורה. כדאמר ריש לקיש, דאמר ריש לקיש: מנן שאין דברי תורה מתקיימין אלא כמי שפמית
31 עצמו עליה - שנאמר: "זאת התורה אדם פי מות באהל". דבר אחר: "הסבת ושמע ישראל" - חס ואחר כך פתח. כדרכא, דאמר
32 רבא: לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהנה. אמרי דבי רבי יצאי: מאי דכתיב "פי מיין חלב יוציא חמאה ומיין אף יוציא דם ומיין
33 אפים יוציא ריב"? במי אתה מוצא חמאה של תורה - במי שמקיא חלב שניק משדי אמו עליה, "ומיין אף יוציא דם" - כל תלמיד
34 שפועם עליו רבו פעם ראשונה ושותק - זוכה להבחין בין דם ממה לדם טהור. "ומיין אפים יוציא ריב" - כל תלמיד שפועם עליו
35 רבו פעם ראשונה ושניה ושותק - זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות. דתנן, רבי ישמעאל אומר: הרוצה שיתחכם - יעסוק
36 בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, שהן כמעין נובע. אמר רבי שמואל בר חמני: מאי דכתיב "אם נבלת בהתנשא
37 ואם זמות יד לפה"? כל המנבל עצמו על דברי תורה - סופו להתנשא, ואם זמם - יד לפה. פתח רבי נחמיה בכבוד אכסניא ודרש:
38 מאי דכתיב "ויאמר שאול אל הקיני לבו סרו רדו מתוך עמלקי פן אוסף עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל"? והלא דברים
39 קל וחומר: ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו - כך, המארח תלמיד חכם בתוך ביתו, ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו
40 - על אחת כמה וכמה! פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש: "לא תתעב ארמי כי אחיד הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו",
41 והלא דברים קל וחומר: ומה מצרים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן, שנאמר: "ואם ידעת ויש כם אנשי חיל ושמתם שרי
42 מקנה על אשר לי" - כך, המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו - על אחת כמה וכמה! פתח רבי אליעזר
43 בנו של רבי יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש: "ויכרך ה' את עבד אדם תגית בעבור ארון האלהים", והלא דברים קל וחומר: ומה
44 ארון שלא אכל ושתה, אלא כפר ורפץ לפניו - כך, המארח תלמיד חכם בתוך ביתו, ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו - על אחת
45 כמה וכמה! מאי היא ברכה שברכו? אמר רב יהודה בר זבדא: זו חמות ושמונה בלותיה שילדו ששה ששה בברים אחד,

וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם, וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי בָּאוּתוֹ
הַיּוֹם נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְהָלֹא אוֹתוֹ יוֹם בְּסוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה
שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר הָיָה, וְקִבְּלָת הַתּוֹרָה הִיְתָה בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה
לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֲלֵא בֶּאֱפֹסֶק לְלִמְדוֹ שְׁחִבִּיבָה תּוֹרָה
עַל לִמְדֶּיהָ כָּכָל יוֹם וְיוֹם כְּיוֹם שְׁנֵיתָנָה מִמֶּה מִיְּנֵי.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁי לְדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה: אָמַר רַבִּי תַנְחוּם כְּרִיָּה דְרַבִּי
תַּיִיא אִישׁ כְּפָר עָבֹד, תַּדַּע שֶׁכָּךְ הוּא, שְׁצִיכָה הַתּוֹרָה לְהִיּוֹת חֲבִיבָה
כְּיוֹם שִׁנִּיתָנָה, שְׁהָרִי אָדָם קוֹרָא קְרִיאָת שְׁמַע כָּל יוֹם שְׁחִרִית
וְעִרְבִית, וְעָרַב אַחֵר אִם אֵינוֹ קוֹרָא הָרִי הוּא מְרָאָה שְׁאִינָה חֲבִיבָה
עָלָיו כַּדְּשָׁה אֲלֵא מַחֲשִׁיב אוֹתָהּ כִּישְׁנָה, וְדוֹמָה בְּמִי שְׁלֵא קָרָא
קְרִיאָת שְׁמַע מְעוֹלָם.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְרָשׁוֹת נֹסְפוֹת מִהַפְּסוֹק שֶׁהֵבִיא רַבִּי יְהוּדָה: נֹאמַר
בְּפֶסֶק 'הַסִּפְתָּ', וְיֵשׁ לְדְרוֹשׁ כֵּאלֹל נֹאמַר 'עֵשׂ-כֵּת', כְּלוֹמַר עֲשׂוּ
בְּתוֹת בְּתוֹת וְעַסְקוּ בְּתוֹרָה, לְפִי שְׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֲלֵא
בְּחִבּוּרָה. בְּדַרְבֵּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,
מֵאִי דְכֵתִיב – מִהֵּי כוּוֹנֵת הַפְּסוֹק (יְרֵמְיָה נ לז) 'חָרֵב (עַל) הַכְּדִרִים
וְנֹאֲלוּ, חָרֵב תְּבוּאָה עַל שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֻכְמִים וְ–עַל הַחֲכָמִים)
שִׁיּוֹשְׁבִים בְּדָ כָּבֵד – כָּל אֶחָד לְחֹדֶר, וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, וְלֹא עוֹד – וְלֹא
רַק רַעֲהָ זֹו תְּבוּאָה עֲלֵיהֶם, אֲלֵא שְׁמִטָּפְשִׁים – נַעֲשִׂים טַפְשִׁים מִחַמַּת
שְׁלֹמִידִים לְבַד, דְּכֵתִיב חָקָא בְּתַלְמִיד חֹכֵם הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה בִּיחִידוּת
'נֹאֲלוּ, וְכֵתִיב חָתָם בְּעֵינָי צִרְעָת מוֹרִים שְׁדִירְבָּה לְשׁוֹן הָרַע עַל מִשָּׁה
(בְּמִדְבַר יב טז) 'יֹאמַר אֶהְרֹן אֵל מִשָּׁה בִּי אֲדִנִּי אֵל נָא תָשֶׁת עָלֵינוּ חֲסָתָה
אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חֲסָאנוּ, כְּלוֹמַר תִּמְחֹל לָנוּ עַל שְׁנֵהֲנוּ בְּטַפְשׁוֹת
וְדִיבְרָנוּ עֲלֶיךָ, וְכִמּוֹ שֶׁשֶׁם 'נֹאֲלָנוּ' הוּא לְשׁוֹן טַפְשׁוֹת, כִּךְ 'נֹאֲלוּ' הוּא
לְשׁוֹן טַפְשׁוֹת. וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׁחֻמְאִים, שְׁנֵאמַר 'וְאֲשֶׁר חֲסָאנוּ',
וּמִכָּךְ שְׁנֵאמַר 'נֹאֲלָנוּ' סוֹמֵךְ לְחֲסָאנוּ מִשְׁמַע שֶׁהִטְפִּישׁוֹת מְבִיאָה
לְחֻטָּא. אִיבְעִית אִימָא מְהֵרָא – אִם תִּרְצֶה תֹאמַר שְׁלֹמִידִים זֹאת
מִכָּאן, שְׁנֵאמַר (יְשַׁעְיָה יט יג) 'נֹאֲלוּ שְׂרֵי צִוּוֹן וְגו' הִתְעוּ אֶת מִצְרַיִם/
וְתוֹעָה הֵינִי חוֹטָא, מִשְׁמַע שֶׁהִטְפִּישׁוֹת וְ–'נֹאֲלוּ' מְבִיאָה לְחֻטָּא
וְ–'הִתְעוּ'.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִהַפְּסוֹק דְרָשָׁה נֹסְפֶת: דְּבַר אַחֵר, 'הַסִּפְתָּ וְשְׁמַע
יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לְדְרוֹשׁ כֵּאלֹל נֹאמַר 'עֵשׂ-כֵּת', כְּלוֹמַר בְּתוֹתוֹ עֲצָמְכֶם –
עֲשׂוּ עֲצָמְכֶם כְּתוּתִים וְעֲצֵרוּ עֲצָמְכֶם עַל דְּבַר תּוֹרָה כְּדִי שִׁיתְקִימוּ
בָּכֶם. בְּדָאמַר רִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מִנֵּן שְׁאֵין דְּבַר תּוֹרָה
מִתְקַיֵּימִין אֲלֵא בְּמִי שְׁמִמִּית עֲצָמוֹ עָלֶיהָ, שְׁנֵאמַר (בְּמִדְבַר יד יד) 'וְאֵת
הַתּוֹרָה אָדָם בִּי יָמוֹת בָּאֵהָל' – הֵיכֵן מְצוּיָה הַתּוֹרָה, בְּמִי שְׁמִמִּית
עֲצָמוֹ בָּאֵהָל תּוֹרָה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְרָשָׁה נֹסְפֶת מִפְּסוֹק זֶה: דְּבַר אַחֵר, 'הַסִּפְתָּ וְשְׁמַע
יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לְדְרוֹשׁ כֵּאלֹל נֹאמַר 'חֵס-כֵּת', כְּלוֹמַר, חֵס – שְׁתוֹק וְאֵל
תִּקְשָׁה קוֹשִׁיּוֹת עַל מָה שֶׁאֵתָּה לּוֹמֵד עַד שִׁהְיוּ הַדְּבָרִים שְׁגוּרִים בְּפִיךָ
הֵיטֵב, וְאַחֵר כִּךְ בְּתָת אֵת מָה שְׁלֵמָתָה, וְהִקְשָׁה מָה שִׁישׁ לָךְ
לְהַקְשׁוֹת, וְתַרְץ תִּירְצִים, עַד שִׁיתִּישׁוּ לָךְ הַדְּבָרִים. בְּדָרְבָּא, דְּאָמַר
רַבָּא, לְעוֹלָם לְמוֹד אָדָם תּוֹרָה עַד שֶׁתֵּהָא גִירֵסַת הַתַּלְמוּד וּפִירוּשׁוֹ
שְׁגוּרָה לוֹ בְּפִיו, וְאַחֵר כִּךְ יִהְיֶה – יַעֲיִן בְּתַלְמוּדוֹ לְדִמּוֹת דְּבַר לְדַבֵּר
וְלְהַקְשׁוֹת וְלִתְרֹץ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְרָשָׁה נֹסְפֶת בְּעֵינָי לִימוּד הַתּוֹרָה: אָמַר רַבִּי רַבִּי
יֹנָאי – אִמְרוּ בֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יֹנָאי, מֵאִי דְכֵתִיב (מִשְׁלֵי ל ז) 'כִּי
מִיִּין חֲלָב יוֹצִיא חֲמָאָה, וּמִיִּין אֶף יוֹצִיא דָם, וּמִיִּין אֶפְסִים יוֹצִיא
רִיב, כְּמִי אֲתָה מוֹצִיא חֲמָאָה שֶׁל תּוֹרָה, דְּהֵינּוּ שְׁמִינֵעַ לְהוֹרָאָה,
כְּמוֹ הַחֲמָאָה שֶׁהוּא הַחֲלָק הַמּוֹבָחָר שְׁבַחֲלָב, בְּמִי שְׁמִיקָא חֲלָב שְׁיִנֵּק
מִשְׁדֵּי אִמּוֹ עָלֶיהָ – בְּמִי שְׁמוֹצִיא אֵת הַחֲלָב שְׁמִצֵּץ מִשְׁדֵּי אִמּוֹ עַל
דְּבַר תּוֹרָה. וְכִךְ יֵשׁ לְדְרוֹשׁ אֵת הַפְּסוֹק, 'כִּי מִיִּין חֲלָב יוֹצִיא', כְּלוֹמַר
הַמּוֹצִיא אֵת הַחֲלָב שְׁמִצֵּץ מִשְׁדֵּי אִמּוֹ, 'חֲמָאָה', כְּלוֹמַר זֹוכֶה לְחֲמָאָה
שֶׁל תּוֹרָה.

הַגְּמָרָא מְשִׁיכָה לְדְרוֹשׁ אֵת הַפְּסוֹק שֶׁהוּבָא לְעִיל: עוֹד כְּתוּב בְּפֶסֶק,
'מִיִּין אֶף יוֹצִיא דָם', כָּל תַּלְמִיד שְׁבוּעָם עָלָיו דְּבֹו פַּעַם רִאשׁוֹנָה
וְשׁוֹתָק, זֹוכֶה לְהִכָּחִין בֵּין דָם טָמֵא לְדָם טָהוֹר. וְכִךְ יֵשׁ לְדְרוֹשׁ אֵת

וְאָמַר לְאֲחֵינוּ שְׁבִנְגוּלָה, אִם שׁוֹמְעִין לְדַבְרֵינוּ שֶׁלָּא לְשִׁמּוּעַ לוֹ,
מוֹטֵב, וְאִם לֹא, יַעֲלוּ לְהָר – לְאַחַד הָהָרִים, לְהַתְנַהֵג כְּדֹרֵךְ הָעַמִּים
שְׁבוּנִים בְּמוֹת בְּהָרִים, אֲחִיָּה שְׁהוּא רֹאשׁ בְּנֵי הַגּוֹלָה יִכְנֶה מִזְבֵּחַ,
חֲנִנְיָה בֶן אַחִיו שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁהִיָּה לוֹ, יִנְגֵן בְּכַנּוֹד לִפְנֵי הַמּוֹזֵב,
וְיִכְפְּרוּ כּוֹלָם וְיֹאמְרוּ עַל עֲצָמָם שְׁאֵין לָהֶם חֶלֶק בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל.
מִיִּין יַעֲזוּ כָּל הָעָם שְׁבִנְגוּלָה בְּכִבְיָה, וְאָמְרוּ, חֵס וְשְׁלוֹם, יֵשׁ לָנוּ חֶלֶק
בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל, וְחִזְרוּ בָהֶם וְקִיבְלוּ דַעְתָם שֶׁל חֲכָמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכָל כִּךְ לָמָּה – מִדּוּעַ הַחֲמִירוּ כָל כִּךְ עַל עֵיבוֹר שְׁנִים
וְקִבְעוּת חֲדָשִׁים בַּחוּץ לְאֶרֶץ, עַד שֶׁרָצוּ לְנִדּוּתוֹ וְאָמְרוּ לַעַם שְׁבִנְגוּלָה
שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם חֶלֶק בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר
(יְשַׁעְיָה א ז) 'כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַיִם, שְׁאֵין לַעֲבֹר
אֵת הַשְּׁנִים וְלִקְבֹעַ אֵת הַחֲדָשִׁים אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה אֵיךְ טִיהַרוּ הַחֲכָמִים אֵת מָה שְׁטִימָא חֲנִינָא: בְּשִׁלְמָא –
מוֹבֵן הַדְּבַר שְׁהִיָּה הוּא (–חֲנִינָא) מְטָהר וְהֵם (–רַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר וְבֶן
בְּנוֹ שֶׁל זְכַרְיָה בֶן קִבְטוֹל) מְטָמְאִין, שְׁהָרִי פֶסֶקוֹ לְחֻמְרָא, אֲלֵא מָה
שְׁהִיָּה הוּא מְטָמָא וְהֵם מְטָהרִין, הִיכִי הָיוּ – אֵיךְ הִיָּה כֵן, וְהָא תֵּנִיָּא
בְּבִרְיָתָא, חֻכְמִים שְׁטִמָּא אֵין חֲבִירוֹ רִשְׁאֵי מְטָהר, וְאִם אָסֵר אֵין חֲבִירוֹ
רִשְׁאֵי לְהִתִּיר, וְאִם כֵּן אֵיךְ טִיהַרוּ אֵת מָה שְׁטִימָא חֲנִינָא. מִתְרַצָּת
הַגְּמָרָא: קִסְפָּרִי – הֵם סוֹבְרִים שְׁהִיָּה מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּי הִיכִי דְלֵא
נִגְרְרוּ בְּתִרְיָה – כִּדִּי שֶׁלֹּא יִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו בְּנֵי הַגּוֹלָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְבָרִים שְׁנֵאמְרוּ בְּכֶרֶם בִּיבְנָה: תִּנּוּ בְּרַבִּי בְּרִיָּתָא,
בְּשִׁנְכֵנְסוּ רְבוּתֵינוּ לְכָרֶם בִּיבְנָה – לְמִקּוֹם מוֹשֵׁב הַסְּנֵהֲדִרִין בִּיבְנָה,
הָיוּ שְׁם רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסִי, וְרַבִּי נְחֻמִּית, וְרַבִּי אֶלְעִיָּזָר בְּנוֹ שֶׁל
רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, פְּתָחוּ כּוֹלָם אֵת דְּבָרֵיהֶם בְּעֵינָי כְּבֹוֹד בְּעִילֵי
הָאֲכָסְנָיָא הַמְכַנִּיסִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אוֹרְחִים בְּבִתְהֵם וְדָרְשׁוּ. פְּתַח
רַבִּי יְהוּדָה שְׁהִיָּה רֹאשׁ הַמְּדַבְּרִים (–הַמְּדַבֵּר תַּחֲלִילָה) כְּכָל מְקוֹם אֵת
דְּבָרָיו בְּכַבּוֹד לּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וְדָרְשׁ, כְּתוּב בְּפֶסֶק לְאַחַר מַעֲשֵׂה הָעַגֵל
(שְׁמוֹת לג ז) 'וּמִשָּׁה יָקָח אֵת הָאֵהָל וְנִמְשָׁה לוֹ מַחוּץ לְמַחֲנֶה, וְהָלֹא
הַדְּבָרִים כָּל וְחֻמְרָא, וְהָא אֲרוֹן ה' שְׁלֵא הָיָה מְרוֹחֵק מִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל
אֲלֵא שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, אֲמָרָה תּוֹרָה (שם) 'וְהָיָה כָּל מִבְּקֵשׁ ה' יֵצֵא
אֵל אֲהֵל מוֹעֵד, שֶׁהוּלֵךְ לֵאחֹל מוֹעֵד נִקְרָא 'מִבְּקֵשׁ ה'', תַּלְמִידֵי
חֻכְמִים שְׁהוֹלְכִים מְעִיר לְעִיר וּמְפָרְנִיָּה לְמִדִּינָה לְלִמּוּד תּוֹרָה, עַל
אַחַת בְּפֹה וְכִמּוֹה שֶׁהֵם נִקְרָאִים מִבְּקֵשֵׁי ה'.

הַגְּמָרָא מְשִׁיכָה לְדְרוֹשׁ אֵת הַפְּסוֹקִים שְׁנֵאמְרוּ בְּעֵינָי דְּבַרֵּי ה' אֵל
מִשָּׁה בָּאֵהָל מוֹעֵד: כְּתוּב בְּפֶסֶק (שם לג יא), 'וְדָבַר ה' אֵל מִשָּׁה פְּנִים
אֵל פְּנִים, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה,
מִשָּׁה, אֵינִי וְאַתָּה נִסְכְּרִי פְּנִים זֶה לָזֶה בְּתַלְכָּה – בַּעַת שְׁנִלְמַד הִלְכָה.
אִימָא דְאָמַרִי, כִּךְ אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, בְּשֵׁם שְׁאֵין
הַסְּפָרְתִי לָךְ פְּנִים, וְעַל יָדִי זֶה נִפְתַּח לִיכָךְ בְּתוֹרָה, כִּךְ אֲתָה הַסְּפָר
פְּנִים לְיִשְׂרָאֵל וְתַתִּיר אֵת הָאֵהָל לְמַקְלוֹ, שֶׁאִם תִּשְׁאֵר מַחוּץ לְמַחֲנֶה
אֲתָה מְרָאָה לָהֶם כּוֹה פְּנִים זֹעֶפּוֹת, שְׁנִיכָר שֶׁאֲתָה כּוֹעֵס עֲלֵיהֶם, וְלֹא
יִפְתַּח לִיבֵם לְלַמּוּד הַתּוֹרָה.

עוֹד כְּתוּב בְּפֶסֶק (שם לג יב), 'וְשָׁב אֵל הַמַּחֲנֶה וְגו' וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון
נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְמִשָּׁה, עֲבָשׁוּ שֶׁהִרְחַקְתָּ אֵת אֲהֵלְךָ מִן הַמַּחֲנֶה יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל,
הָרֵב (–הַקֵּב) בְּכַעַס עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה הָעַגֵל, וְגַם הַתַּלְמִיד
(–מִשְׁדֵּה) בְּכַעַס, שְׁגַם אֲתָה מְרָאָה לָהֶם כְּעַס, יִשְׂרָאֵל מָה תֵּהָא עָלֵיהֶם
– מִי יִקְרַב אוֹתָם, הִלְכָךְ אִם אֲתָה מַחְזִיר אֵת הָאֵהָל לְמַקְלוֹ מוֹטֵב,
וְאִם לֹא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון תַּלְמִידֵיךָ יִהְיֶה מִשְׁרָת תַּחֲתֶיךָ, וְהֵינּוּ דְכֵתִיב
'וְשָׁב אֵל הַמַּחֲנֶה'. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, אֶף עַל פִּי בֶן – אֶף
עַל פִּי שֶׁהֵשִׁיב אֵת הָאֵהָל לְמַחֲנֶה לְאַחַר שְׁנִתְרַצָּה הַקֵּב לְיִשְׂרָאֵל
וְהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, לֹא יֵצֵא הַדְּבַר שְׁנֵאמַר לוֹ אוֹדוֹת יְהוֹשֻׁעַ לְבִשְׁמֵלָה,
וְנַעֲשֵׂה יְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרַת תַּחְתּוֹ (שְׁנֵאמַר) 'וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר
לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל).

הַגְּמָרָא חוֹזֵר לְדַבְרֵים שְׁנֵאמְרוּ בְּכֶרֶם בִּיבְנָה: וְעוֹד פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה
בְּכַבּוֹד לּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וְדָרְשׁ, כְּתוּב בְּפֶסֶק (דְּבָרִים כז ט) שֶׁאִמְרָה מִשָּׁה
לְיִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב אַחֵר אַרְבַּעִים שָׁנָה שֶׁהִלְכוּ בְּמִדְבַר 'הַסִּפְתָּ

שְׁנֵאמֶר בענין ברכתו של עובד אדום (דברי הימים א' כו ה'), 'שְׁעָלְתִּי
הַשָּׁמַיִם, (וכתיב) בִּי בָרְכוּ אֱלֹהִים, והיינו שאחר שפירט הפסוק את
שמונת בניו של עובד אדום נאמר 'כי ברכו אלהים, משמע שהברכה
שבירך ה' את עובד אדום על שהיה הארון בביתו הוסיפה על שמונת
בניו שהיו לו מקודם, [וכתיב] (שם פסוק ח) כָּל אֱלֹהִי [מִבְּנֵי] (ל) עֶבֶד
אֲדָם הָמָּה וּבְנֵיהֶם וְאֶחָיהֶם (אנשי) [איש] חֵיל בָּכָה לַעֲבֹדָה שְׁשִׁים
וּשְׁנָיִם לַעֲבֹד אֲדָם, כלומר שהיו לעובד ששים ושנים בנים, מהם
שמונת בניו המזכירים לעיל, ועוד חמשים וארבע בנים שילדו אשתו
ושמונת כלותיה כל אחת ששה בכרס אחד מכא הברכה שבירכו ה'.
הגמרא מביאה כמה מימרות שאמר רבי אבין הלוי: אָמַר רַבִּי אֲבִין
הַלְוִי, כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה – הַמַּתִּיעֵג לַהֲתַעֲשֹׁר או להתגדל
וְרוֹאֵה שְׁאִינוֹ מַצְלִיחַ, ואף על פי כן חוזר ומתאמץ, שָׁעָה דּוֹחֵקתָּ –
הַזֶּמֶן דּוֹחֵק אוֹתוֹ, כלומר הוא נכשל ואינו מצליח כי עדיין לא הגיעה
השעה הראויה לכך. וְכָל הַנִּדְחָה מִפְּנֵי הַשָּׁעָה – מי שכשאינו מצליח
ממתין שתגיע שעתו, שָׁעָה נִדְחָה מִפְּנֵיו – לאחר זמן עתידה להיות
לו שעה מוצלחת.

הגמרא מביאה ראיה לדבריו: מִדְּרַבָּהּ יְרֵב יוֹסֵף, דְּרַב יוֹסֵף הִיא
נִקְרָא סִינִי, לפי שהיה בקי בהרבה ברייתות, וְרַבָּה בַר נַחֲמָנִי הִיא
נִקְרָא עוֹקֵר הָרִים, לפי שהיה חריף ומפולפל בתורה, אֲצַמְרִיבָא לְהוּ
שְׁעָתָא – הוצרכו להם החכמים שיהיה אחד מהם ראש הישיבה,
שָׁלְחוּ לְהִתֵּן – לשם ולאמר ישראל, סִינִי וְעוֹקֵר הָרִים אִיזוּ מִהֶם
קוֹדֵם לַמְנוּתוֹ לְרֹאשׁ ישיבה, שָׁלְחוּ לְהוּ מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל, סִינִי קוֹדֵם,
שֶׁהִבֵּל צִרְיִין לְמִירָה חֲפִינָא – כולם צריכים למי שקבץ חטים למכור,
כלומר למי שקבץ שמועות. אֵף עַל פִּי בֶן לֹא קָבַל עָלָיו רַב יוֹסֵף
לְהִיטֵי רֹאשׁ ישיבה, משום דְּאִמְרֵי לִיָּה בְּרַחֲמֵי – שאמרו לו החושים
בכוכבים, מִלְּבַת תִּרְתִּין שְׁנִין – תמלוך ותהיה ראש ישיבה) שתי שנים
ואחר כך תמות, ואמר רב יוסף אם אמלוך תחילה אמות אחרי
שנתים, ולכך בחר להיות נדחה מפני השעה ולא להיות ראש ישיבה,
והשעה עומדה לו, שְׁמֵלָךְ רַבָּה עֲשִׂרִין וְתִרְתִּין שְׁנִין – היה רבה ראש
הישיבה עשרים ושנים שנה, וּמֵלָךְ רַב יוֹסֵף לאחר מותו של רבה
תִּרְתִּין שְׁנִין וּפְלָגָא – שנתים ומחצה, והיינו שכיון שהיה נדחה מפני
השעה נדחת השעה בשבילו וחי עוד עשרים ושנים שנה.

מוסיפה הגמרא: כָּל הַנֶּהָךְ שְׁנֵי דְמֵלָךְ רַבָּה – כל אותם השנים שהיה
רבה ראש ישיבה לא נהג רב יוסף שום שררה בעצמו, וְאִפְּלוֹ אוֹמְנָא
לְבִיתָהּ לֹא קָרָא – ואפילו כשהיה צריך להקזיז דם היה הולך לבית
הרופא ולא היה שולח להביא את הרופא אליו.

וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הַלְוִי, מֵאִי דְבִתִּיב – מהי כוונת הפסוק (תהלים כ ב)
'עָנָה ה' בְּיוֹם צָרָה וַשִּׁבְכָּךְ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וכי רק אלהי יעקב הוא
וְלֹא אֱלֹהֵי אֲבֹרָהם וְיִצְחָק, ומדוע לא הזכיר גם את אברהם ויצחק,
אלא מִבְּאֵן לְבַעַל הַקּוֹרָה הַרוּצָה לַטִּלְטֵלָה מִמָּקוֹם לַמָּקוֹם כְּדִי לַבְנוֹת
עִמָּה וִישׁ לוֹ מִי שִׁסִּיעֵי לוֹ בְּנִשְׂאֵת הַקּוֹרָה, שִׁבְכָּךְ פְּעֻבָּהּ שֶׁל קוֹרָה
– שיש עִמָּה תחת חלקה הכבד של הקורה וחברו ישא את החלק
הקל, שהרי היא שלו ועליו מוטל לטרוח יותר בנשיאתה, ולכך נאמר
בפסוק 'אלהי יעקב, לפי שיעקב אבינו הוא בעל הקורה, שכל הבנים
שלו וטרח בגידולם, ועליו מוטל לבקש עליהם רחמים.

וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הַלְוִי, כָּל הַנִּהְנָה מִסְּעוּדָה שֶׁתִּלְמִיד חָכֵם שָׂרְוִי
בְּתוֹכָהּ, כְּאִילוֹ נִהְנָה מִזֵּי שְׂכִינָהּ, שְׁנֵאמֶר בענין ביאת יתרו למדבר
(שמות יח יב), 'וַיָּבֹא אֶחָדָם וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל לֶחֶם עִם חָתָן מִשָּׂה
לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, וְכִי לִפְנֵי אֱלֹהִים אָכְלוּ, והלא לפני משה אכלו,
ומדוע נאמר 'לפני האלהים, אֲלֵא בא הפסוק לומר לך שְׂכַל הַנִּהְנָה
מִסְּעוּדָה שֶׁתִּלְמִיד חָכֵם שָׂרְוִי בְּתוֹכָהּ כְּאִילוֹ נִהְנָה מִזֵּי שְׂכִינָהּ,
ולכן נאמר בהם שאכלו לפני האלהים.

וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הַלְוִי, הַנִּפְסָר – הנפרד מחברו, אֵל יֹאמַר לוֹ לָךְ
בְּשָׁלוֹם אֲלֵא לָךְ בְּשָׁלוֹם, שְׁחִירֵי יִתְרוֹ שְׁאָמַר לוֹ לְמַשָּׁה כְּשֶׁעוֹב אֶת
מִדְּיָן לָשׁוּב לְמִצְרַיִם לָךְ בְּשָׁלוֹם (שמות ד יח), עָלָה מִשָּׁה וְהַצִּלְתָּ
שֶׁנַּעֲשֶׂה רַבִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, ואילו דָּוִד שְׁאָמַר לוֹ לְאַבְשָׁלוֹם כְּשֶׁהָלַךְ
מִמֶּנּוּ קוֹדֵם שֶׁמֶרְדֵּךְ בּוֹ לָךְ בְּשָׁלוֹם (שמואל ב' טו ט), טוֹפֹה שֶׁל אֲבִשָׁלוֹם
הִיא שְׁהָלַךְ וְנִתְלָה בְּאֵילָן בְּשִׁעְרוֹת רֹאשׁוֹ עַד שֶׁבָּא יוֹאֵב וְהִרְגֹּה.

וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הַלְוִי, הַנִּפְסָר – הנפרד מן הַמֵּת, אֵל יֹאמַר לוֹ לָךְ
לְשָׁלוֹם אֲלֵא לָךְ בְּשָׁלוֹם, שְׁנֵאמֶר לְאַבְרָהָם אֲבִינוֹ (בראשית טו טז)
'וְאַתָּה תָּבוֹא אֵל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׂידָה טוֹבָה, הִרִי שְׁלֵמַת
אוֹמְרִים 'בְּשָׁלוֹם'.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה נֵאמָר בענין שכרו של הלומד מיד לאחר התפילה:
אָמַר רַבִּי לִוִּי בַר חִיָּא, הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְנִכְנֵס מִיד לְבֵית
הַמִּדְרָשׁ וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, זוֹכֵה וְטָקֵפֵל פְּנֵי שְׂכִינָהּ, שְׁנֵאמֶר (תהלים פד)
(ח) 'יִלְכוּ מִחֵיל אֵל חֵיל יִרְאֵה אֵל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן' – ההולכים מריבוי
עם שבבית הכנסת לריבוי עם שבבית המדרש יזכו לראות פני שכינה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְרַשָּׁה אַחֶרֶת מִפְּסוּק זֶה: אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲשִׁי
אָמַר רַב, תִּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא
בְּעוֹלָם הַבָּא, שִׁכְמוֹ שֶׁהֵם עֹמְלִים בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהוֹלְכִים
מִיִּשְׁבִּיהָ לִישִׁיבָה וּמִמִּדְרַשׁ לַמִּדְרַשׁ, כִּךְ הֵם עֹמְלִים בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם
הַבָּא לִפְנֵי הַשְּׂכִינָה, שְׁנֵאמֶר 'יִלְכוּ מִחֵיל אֵל חֵיל יִרְאֵה אֵל אֱלֹהִים
בְּצִיּוֹן' – ילכו מריבוי עם העוסקים בתורה בעולם הזה לריבוי עם
העוסקים בתורה בעולם הבא, שֶׁגַּם שֶׁם יַעֲסֹק בְּתוֹרָה כְּאִשֶּׁר 'יִרְאֵה
אֵל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן, והיינו בשעת פטירתם שנהנים מזיו השכינה.

הַגְּמָרָא מְסַיֶּמֶת אֶת הַמַּסְכַּת בְּדַבְרֵי שֶׁבַח לַתִּלְמִידֵי חֲכָמִים: אָמַר רַבִּי
אֲלֵעָזָר אָמַר רַבִּי הִנֵּינָא, תִּלְמִידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם,
שְׁנֵאמֶר (ישעיה נד יג) 'וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ, וכיון
שֶׁכָּבַר נֹאמַר 'וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' לְמַה חֹזֵר וְאָמַר 'בְּנֵיךָ' בְּסוּף הַפְּסוּק,
הִיא לוֹ לומר 'ורב שלומם, אלא בא ללמד שְׁאֵל תִּקְרִי 'בְּנֵיךָ' אֲלֵא
'בְּנֵיךָ', שֶׁהַתִּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהֵם בּוֹנִים אֶת הָעוֹלָם מְרַבִּים שְׁלוֹם
בְּעוֹלָם.

'שְׁלוֹם רַב לְאַחֲבֵי תוֹרָתָךְ וְאֵין לָמוֹ מִכְּשׁוֹל' (תהלים קט סד) – שְׁלוֹם
רַב יִהְיֶה לְאַחֲבֵי תוֹרָתְךָ וְלֹא יִכְשָׁלוּ.
'יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילֶךָ שְׁלֹחַ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ' (תהלים קכב ז), 'לְמַעַן אֲחִי וְרַעִי
אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ, לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבָרְקָשָׁה מִזֵּב לָךְ' (שם)
קכב ח-ט), 'ח' עוֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם' (שם כט א).

הדרן עֲלֵךְ הַרְוָאָה וְסָלִיקָא לַה מַסַּכַּת בְּרִכּוֹת

המשך מעמוד קטז

וְרַפָּא יִרְפָּא, יֵשׁ לַלְמוּד שְׁנִיתָנָה רִשּׁוּת לְרַפָּא לְרַפָּאוֹת גַּם מִכָּה
שְׂאִינָה בִּידֵי אָדָם אֲלֵא בִּידֵי שָׁמַיִם, ואין אומרים שמעשיו סותרים את
גזירת ה'.
תפילה לאחר הקזת דם: כִּי קָאִי מֵאִי אוֹמֵר – כאשר הוא קם ממקומו
לאחר ההקזה מה הוא אומר, אָמַר רַב אֶחָא, בְּרוּךְ רַפָּא חֲנָם.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעָה הַחֹלְקָה עַל נֹסֵחַ תְּפִלָּה זֶה: אָמַר אֲבִין, לֹא
לְמֵאֵן אֵינִשׁ הָכִי – אל יאמר אדם בנוסח זה 'לפי שאין דרכן של בני
אדם' וכו', דְּתָנִי דְּבִי – שנינו בברייתא מבית מדרשו של רבי
יִשְׁמְעֵאל, נֹאמַר עַל הַחוּבֵל בְּחִבְרֹו (שמות כא ט) 'וְרַפָּא יִרְפָּא, שְׁנֵלִיו
לְשִׁים לְחִבְרֹו אֶת דְּמֵי רַפּוּתָּהּ, מִכָּאָן, מִמָּה שֶׁכִּפְּלָה הַתּוֹרָה וְאָמַרָה

1 שנאמר פעלתי השמיני — בני עובד אדום קא חשיב בדברי הימים. וקא חשיב תמניא, והיא תשיעית. כל אחת ילדה ששה, הם חמשים וארבע, הוסיף עליהם שמונה בנים
2 הראשונים, הרי ששים ושנים לעובד אדום. הרוחק את השעה — כגון אבשלום שבקש למלוך בחזקה. אצטריכא להו שעתא — להיות אחד מהם ראש ישיבה. "אצטריכא
3 להו" גרסינן, הוצרכו להם חכמים. סיני — היו קורין לרב יוסף, שהיה בקי בברייתות הרבה. עוקר הרים — לרבה בר נחמני, שהיה מחודד יותר בפלפול. למרי חמיא — למי
4 שקבץ תבואה למכור, כלומר: למי שקבץ שמועות. דאמרי ליה כלדאי — לרב יוסף. מלכת תרתין שנין — אמר: אם אמלך תחלה אמות לסוף שנתים ונדרחה מפני השעה
5 ולא אבה למלוך, והשעה עומדה לו שלא

6 שנאמר: "פעלתי השמיני", וכתוב "כי ברכו אלהים", "כל אלה מפני עבד אדם הפה ובניהם
7 ואחיהם איש חיל פתח לעבדה ששים ושנים לעבד אדם". אמר רבי אבין הלוי: כל הדוחק את
8 השעה — שעה דוחקתו, וכל הנדחה מפני השעה — שעה נדחת מפניו, מדרבה ורב יוסף. דרב
9 יוסף סיני, ורבה עוקר הרים. אצטריכא להו שעתא, שלחו להם: סיני ועוקר הרים, איזה מהם
10 קודם? שלחו להו: סיני קודם, שהכל צריכין למרי חמיא. אף על פי כן לא קבל עליו רב יוסף,
11 דאמרי ליה כלדאי: מלכת תרתין שנין. מלך רבה עשרין ותרתין שנין, מלך רב יוסף תרתין
12 שנין ופלגא. כל הנד שני דמלך רבה, אפילו אומנא לביתיה לא קרא. ואמר רבי אבין הלוי:
13 מאי דכתיב "וענף ה' ביום צרה ישגבד שם אלהי יעקב" — "אלהי יעקב" ולא אלהי אברהם
14 ויצחק? מפאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה. ואמר רבי אבין הלוי: כל הנחנה מסעודה
15 שתלמיד חכם שרוי בתוכה פאילו נהנה מזיו שכינה. שנאמר: "ויבא אהרן וכל זקני ישראל
16 לאכל לחם עם התן משה לפני האלהים", וכי לפני אלהים אכלו? והלא לפני משה אכלו!
17 אלא לומר לה: כל הנחנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה — פאילו נהנה מזיו שכינה.
18 ואמר רבי אבין הלוי: הנפטר מחברו אל יאמר לו "לך בשלום", אלא "לך לשלום", שהרי יתרו
19 שלחם לו למשה "לך לשלום" — עלה והצליח, דוד שאמר לו לאבשלום "לך בשלום" — הלך ונתלה. ואמר רבי אבין הלוי: הנפטר
20 מן המת אל יאמר לו "לך בשלום", אלא "לך לשלום", שנאמר: "ואתה תבוא אל אבתיך בשלום". אמר רבי לוי בר חינאי: היוצא
מבית הפנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה — זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר "ילכו מחיל אל חיל ויראה אל אלהים בציון".
אמר רבי חינאי בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל
ויראה אל אלהים בציון". אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינאי: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: "וכל בניך למודי ה' ורב
שלום בניך", אל תקרי "בניך" אלא "בוגיד". "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול", "הי שלום בחילך שלום בארמנותיך",
20 "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך", "למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך", "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תשרי, תש"כ

ברוקלין.

האברך עוסק בצ"צ רב פעלים כו' יצחק צבי שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מאור ערב היום הקדוש, עם המצורף אליו, ות"ח ת"ח על הבשורה טובה
מהענינים בעיר גנים, ובודאי ההצלחה דעד עתה — תוסיף בהם, ובכללות המתעסקים ומשתדלים בעניני
הרשת, כחות נוספים וחזקים, להרחבת הענינים ככל האפשרי, ואם המקיים נפש אחת מישראל כאילו
קיים עולם מלא, עאכ"כ שנים-שלשה ועוד. והרי נראה לעינים, שבהשתדלות מתאימה — אפשר להוסיף
עוד עשירות תלמידים-ות בגן וביה"ס. מובן שהנ"ל צריך להעשות באופן שלא להכניס ענין הנצחנות
בהכנגד, שהרי דברי דרכי תורתנו הם דרכי נועם וכמודגש בתורת החסידות.

וע"פ האמור מובן, שנכון במאד וביותר — מה שעורכים בעיר גנים התועדות ושמחת בית השואבה

וכיו"ב.

בברכת הצלחה בכל האמור, ועד לופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ועד לנחלה בלי מצרים,

המחכה לבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

פרק ראשון - יציאות השבת

1 הפרק הראשון במסכתנו פותח בביאור דיני מלאכת הוצאה בשבת,
2 וכן יתפרשו בו דברים האסורים לעשותם בערב שבת שמא יבוא לידי
3 חילול שבת, ודברים שמותר לעשותם בערב שבת אף שהמלאכה
4 תמשך מעצמה בתוך השבת.

משנה

6 אחת המלאכות האסורות בשבת, היא ההוצאה מרשות לרשות.
7 איסור הוצאה נלמד להלן (צו) מהכתוב (שמות לו ו) 'וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ
8 קוֹל בַּמִּחְנֶה לֵאמֹר, אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל יַעֲשׂוּ עוֹד מִלֵּאכָה לְתִרְוֹמַת
9 הַקָּדָשׁ, וגו', כלומר שלא יביאו עוד תרומה מבתייהם שהם רשות
10 היחיד, אל מחנה לוייה שהיה רשות הרבים. ומסביר למדים שהוא
11 הדין להיפך, שאין להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד. ואם עבר
12 והוציא, דינו ככל העושה מלאכה האסורה בשבת, שבשוגג חייב
13 חטאת, ובמזיד ענשו כרת, ואם עשה כן בעדים והתראה חייב סקילה.
14 מן התורה אין המוציא מרשות לרשות חייב אלא אם כן עקר את
15 החפץ מרשות אחת, והניחו ברשות השניה. אך אם עקר ולא הניח או
16 להיפך, אף שהעביר את החפץ לרשות אחרת אינו חייב מן התורה.
17 ומכל מקום אסור לעשות כן מדברי חכמים. משנתנו תבאר את
18 האופנים בהם אסור מן התורה להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים
19 ולהיפך, ואת האופנים בהם הדבר אסור מדברי חכמים.

20 יציאות השבת – הוצאות מרשות לרשות האסורות בשבת, שתיים
21 הן מן התורה, שעם שתי הוצאות אחרות האסורות מדרבנן הן ארבע
22 הוצאות, לעומדים בפנים – ברשות היחיד. ושתיים – ושתים
23 מן התורה שעם עוד שתיים מדרבנן הן ארבע, לעומדים בחוץ –
24 ברשות הרבים, וכפי שיבואר להלן.

25 המשנה מתחילה לפרש את אופני ההוצאה האסורים מן התורה,
26 ומבאר דבריה במשל על עני העומד ברשות הרבים, ומקבל צדקה
27 מבעל הבית העומד ברשות היחיד: כיצד הן ההוצאות האסורות מן
28 התורה, העני עומד בחוץ – ברשות הרבים, ובעל הבית עומד בפנים
29 – ברשות היחיד. פשט העני את ידו כשחפץ בתוכה לפנים ונתן
30 לתוך ידו של בעל הבית, דהיינו שעשה לבדו מלאכה שלימה של
31 'הכנסה', שעקר את החפץ מרשות הרבים והניחו ברשות היחיד, או
32 שפשט את ידו ריקה לפנים ונטל חפץ מתוכה – מתוך ידו של בעל
33 הבית, והוציא את החפץ לרשות הרבים והניחו שם, דהיינו שעשה
34 לבדו מלאכה שלימה של 'הוצאה', העני חייב חטאת, ובעל הבית

36 פטור שלא עשה כלום. הרי שתיים מן התורה לעומד בחוץ.
37 פשט בעל הבית את ידו כשחפץ בתוכה לחוץ ונתן את החפץ לתוך
38 ידו של העני, דהיינו שעשה לבדו מלאכה שלימה של 'הוצאה', או
39 שפשט ידו ריקה לרשות הרבים, ונטל חפץ מתוכה – מתוך ידו של
40 העני והכניס אותו לרשות היחיד והניחו שם, דהיינו שעשה לבדו
41 מלאכה שלימה של 'הכנסה', בעל הבית חייב והעני פטור. הרי
42 שתיים מן התורה לעומד בפנים.

43 ואלו אופני ההוצאה האסורים מדברי חכמים: פשט העני את ידו
44 כשחפץ בתוכה לפנים, ונטל בעל הבית מתוכה והניח ברשות
45 היחיד, דהיינו שהעני עקר ובעל הבית הניח, או שפשט העני את ידו
46 לפנים כשהיא ריקה ונתן בעל הבית חפץ לתוכה, והוציא העני
47 והניח ברשות הרבים, דהיינו שבעל הבית עקר והעני הניח, מן התורה
48 שניהם פטורים כיון שלא עשו מלאכה שלימה, אבל עברו על איסור
49 דרבנן בין בעקירה לבדה ובין בהנחה לבדה.
50 פשט בעל הבית את ידו כשחפץ בתוכה לחוץ, ונטל העני מתוכה
51 והניח ברשות הרבים, דהיינו שבעל הבית עקר והעני הניח, או שפשט
52 בעל הבית את ידו ריקה לחוץ, ונתן העני חפץ לתוכה, והכניס בעל
53 הבית את החפץ לפנים והניחו, דהיינו שהעני עקר ובעל הבית הניח,
54 מן התורה שניהם פטורים כיון שלא עשו מלאכה שלימה, אבל עברו
55 על איסור דרבנן. נמצא שיש ארבעה אופנים האסורים מדברי
56 חכמים, שנים לעני ושנים לבעל הבית, ויחד עם ארבעת האופנים
57 האסורים מן התורה הרי שמונה אופנים.

גמרא

58 הגמרא מביאה משנה נוספת בה שנינו את דין יציאות השבת באופן
59 אחר, ומבאר את טעם החילוק בין המשניות: הנה הנה (שבועות ב),
60 שבוועות שחייב העובר עליהן להביא קרבן עולה ויורד, שתיים הן
61 הכתובות בתורה בפירוש, שהן ארבע עם עוד שתיים הנלמדות
62 מריבוי הכתוב, שנאמר (ויקרא ה ד, ו) 'נִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָשָׂא בְשָׁפְתִים
63 לְהִרְעֹ אוֹ לְהִטִּיב וגו' והביא את אשמו לה' וגו', ומשמעות חיבות
64 'לְהִרְעֹ אוֹ לְהִטִּיב' היא שבועה לעתיד, כגון שנשבע להרע לעצמו
65 ולא לאכול ולבסוף אכל, או שנשבע להיטיב לעצמו ולאכול ולבסוף
66 לא אכל, ואלו הן שתי שבועות המפורשות. ומכך שנאמר שם עוד
67 'כָּל אִשָּׁר יִבְטֹא הָאָדָם בְּשָׁבָעָה' וגו' יש לנו לרבות עוד שתיים
68 אחרות, שאף הנשבע לשקר על שעבר כגון שלא אכל ואמר 'אכלתי'
69 או להיפך, חייב קרבן על שבועתו.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ולכתבו בצער ע"ד יחס פלוני ופלוני לענינים דתיים, אף שצריך הי' להיות בהיפך וכו', - הנה
כנראה שזהו אחד מהענינים שלא חל בהם שינוי משנים שעברו וגם מהדור שלפני דורנו ושלפניו, וכידוע
מסיפורי העסקנים בימים ההם, ואף שמוכן שזוהי רק חצי נחמה ואפשר עוד פחות מזה, הנה מאידך גיסא
כמו שסו"ס דידן נצח אז בעבר, בודאי שכן יהי' גם עתה, אף שחבל שצריך לנצל כחות בה"נ"ל (מלחמה
בהרע) בה בשעה שהיו יכולים בכחות אלו ובמרץ זה לפעול בהקו דועשה טוב...

בברכת הצלחה רבה בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה שמחה וטוב לבב.

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות לשבת. ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות, הואיל ומוציא מרשות לרשות: **שתיים שהן ארבע בפנים.** לאותן העומדים בפנים, שתיים מן התורה, הוצאה והכנסה דבעיה. ובפ' הוורק (לקמן צו) ברישיה נפקא לן מ'ויצו משה ויעבירו קול במחנה – וגו' לא תפיקו

מרה"י לר"ה להביא נדבה למחנה לז'ה, ויום השבת היה כדלף התם. ועל שתיים אלו חייב חטאת על שגגתו, ועל דודנו כרת. ועל התראתו שגגתו. וכן בכל מלאכת שבת: **שהן ארבע.** מדבריהם הוסיפו שתיים לאסור לכתחלה, ואם עשה פטור. ולקמן מפרש להו ואילו: **ושתיים שהן ד' בחוץ.** שתיים מן התורה – הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ, ושתיים מדבריהם – כשהמלאכה נעשית על ידי שנים, זה עוקר וזה מניח – לכתחלה אסור, ואם עשה פטור, כדלף בגמרא (דף ג.) "שנים שעשאוה פטורים: **פשט העני את ידו.** וחפץ בתוכה: **ונתן לתוך ידו דבעה"ב.** דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י: **או שנטל מתוכה והוציא.** החפץ, והניח ברה"י. דעביד ליה עקירה ברה"י והנחה וברה"ר: **העני חייב.** שעשה מלאכה שלמה, והרי שתיים מן התורה לעומד בחוץ: **ובעל הבית פטור.** פטור לגמרי, ואף על תולדה מותר, דקא לא מדי עבד. והכי מפרש בגמ' (דף ג.) **פשט בעה"ב כו' בעה"ב חייב.** והרי שתיים מן התורה לעומד בפנים: **פשט העני את כו'. דעביד ליה עקירה ונטל בעל הבית מתוכה**



השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ, ביצד: העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית, או שנטל מתוכה והוציא – העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס – בעל הבית חייב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורים פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה, או שנתן לתוכה והכניס – שניהם פטורים. גמ' תנן התם: שבועות שתיים שהן ארבע

ידיעות

והניח בפנים, ועביד ליה בעל הבית הנחה: **או שנתן לתוכה.** דעביד ליה בעל הבית עקירה, והוציא העני והניח: **שניהם פטורים.** שלא עשה האחד מלאכה שלימה, אכל אסורין לכתחלה, שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת. הרי שתיים מדבריהם, אחת לעני בחוץ ואחת לבעה"ב בפנים. וא"ת: שנים הן לכל אחד ואחד, עקירה לעני ועקירה לבעה"ב, הנחה לעני והנחה לבעה"ב – לקמן פריך לה, ומשני דלא חשיב אלא עקירות, שהן תחלת המלאכה, ואיכא למימר שמא יגמרוה: **גמ' תנן התם.** במסכת שבועות: **שבועות שתיים.** שבועות של ביטוי להרע או להטיב, שתיים הן להתחייב עליהן קרבן עולה ויורד האמור בפרשה (ויקרא ה). ונפקי מ"להרע או להטיב" דמשמע להבא: אוכל ולא אוכל: **שהן ארבע.** יש לה לרבות עוד שתיים מריבוי הכתוב: **"לכל אשר יבטא האדם" – לרבות לשעבר: אכלתי ולא אכל, לא אכלתי ואכל:**

ידיעות

ולא המבעיר משום "במה טומנין", הוצאה הוצרך לשנות טפי – משום דמלאכה גרועה היא כמו שאפרש: **"יציאות"** – הוצאות הוה ליה למתני, אלא נקט יציאות – לישנא דקרא "אל יצא איש ממקומו" (שמות טז) ודרשין מינה (עירובין דף יז) הוצאה, אל יצא עם הכלי ללקט חמץ:

שתיים שהן ארבע בפנים – כן נראה כמו שמפרש רש"י כאן. דאמרינן – היינו לבעה"ב העומד בפנים, ובחוץ – היינו לעני העומד בחוץ. שתיים – הוצאות והכנסות דחיוב, שהן ד' – הוצאות והכנסות דפטור. ובשבוות פרש"י: בפנים – היינו הכנסות פנים, שנים דחיוב דעני ודעשיר, ושנים דפטור. ובחוץ – היינו הוצאות חוץ, ואין נראה, מדפיש מילי דעני לחוד ומילי דעשירי לחוד, משמע כפי שפירש כאן. ולפי' דהתם לא היה לו לערב הוצאות והכנסות יחד. ומיהו, שמא לפי שהיה צריך להאריך בא היה בא לפרש הוצאות לבד והכנסות לבד. מ"מ אין נראה לרבינו אלחנן, מדקאמר בגמרא: ידקא נמי דקתני יציאות, לבד.

ובגמרא (דף ג.) ושם) שתיים דעני ודבעל הבית, מה שייך לקרותו שתיים, מה לי עני מה לי עשירי ונראה לר"י דאיצטרך לאשמעי', משום דהוצאה מלאכה גרועה היא. דמה לי מוציא מרה"י לרה"י, מה לי מוציא מרה"י לרה"י. ולא הוה גמירין הוצאה דעני מבעה"ב, ולא בעה"ב מעני. ותדע, מדאיצטרך תרי קראי בהוצאה, כדנפקא לן בריש "הוורק" (לקמן דף צו) ושם) מ"ויכלא העם מהבאי", ובספ' עירובין (דף יז) נפקא לן מקרא אחרינא, דדרשין "אל יצא איש ממקומו" – אל יוציא, והתם פירשתי. והיינו משום דמלאכה גרועה היא איצטרך תרווייהו, חד לעני וחד לעשירי. וכן בכל תולדות דאבות מלאכות לא חיישינן שיהא במשכן אלא אבות בלבד, ובתולדות דהוצאה בעי' שיהא במשכן. דהנן ב"הוורק" (דף צו.) שתי גזירותא דזו כנגד זו המושט והזורק מזו לזו פטור, דזו שתייה בדיקא אמת – הוורק פטור, והמושט חייב, שכך היתה עבודת לויים. ובריש "הוורק" (ג"ז שם) נמי בעי' הוורק ד' אמות ברה"ר מנלן? ודחיק לאשכחניהו במשכן, עד דמסיק כל ד"א ברה"ר הלכתא גמירי לה, וכל אלו – תולדות דהוצאה נניהו, ולא אבות, שאין אבות אלא מ' חסר אחת. וגבי הכנסה נמי אמרינן בפ' "במה טומנין" (לקמן מט.) דם העלו קרשים מקרקע לעגלה – אף אתם אל תכניסו מרה"ר לרה"י. וא"ת: כיון דהכנסה היתה במשכן, מה צריך תו לקמן ב"הוורק" (דף צו) לפרושי דסברא הוא: מה לי אפוקי, מה לי עיולי, דהוורק ד' אמות ברה"ר לשמע דאי הוה משכבת הוה ניהא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא דר"י: דאיצטרך לפרש דהכנסה דבעה"ב, דלא הוה במשכן, דם העלו קרשים כו' – היינו הכנסה דעני, דמסתמא בקרקע היו עומדים שהוא רה"ר. ואם תאמר: כיון דאיכא סברא, אמאי איצטרך ב"במה טומנין" למימר דהכנסה היתה במשכן? וי"ל: דתנא ליה אידי דעני דעני למיתני דם הוורק ד' אמות ברה"ר, ואתם אל תוציאו כו', אע"ג דהוצאה נפקא לן מקרא בהדיא, איצטרך למיתני שהיתה במשכן, משום דקתני ברישא בברייתא: אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן, ואם לא היה מוצא הוצאה במשכן הייתי מזהיב בכל מלאכות הדומות למלאכה גמורה, אע"פ שלא היה במשכן כמו בהוצאה. והא דאסמך קרא דשבת למלאכת המשכן – הוה דרשין למילתא אחריית: **שבועות** שתיים שהן ארבע – בריש שבועות (דף ג.) מפרש: שתיים – אוכל ולא אוכל, דחביב בהדיא בקרא "להרע או להטיב" – דהיינו להבא, שהן ד' אכלתי ולא אכלתי, דאני מדרשא. והא דלא מפר' שהן ד': אזורק ולא אזורק, הוה אתיא כולה כרבי ישמעאל, ולא הוה צריך לאוקומי בתרי תנאי – משום דתנא' בפ"ג (דף יט) תנן בהדיא שהן ד' – אכלתי ולא אכלתי, וא"ת: אמאי לא קתני שתיים שהן שמונה: אוכל ולא אוכל, אכלתי ולא אכלתי, אזורק ולא אזורק, ורקי ולא ורקי? ונראה לר' דלכך פירש רש"י בריש שבועות שאינו אלא דבר וחלוף. ור' יצחק תירץ: דלא נקט אלא אכלתי ולא אכלתי – משום דפליג ר' ישמעאל, והוה ברכות טפי, אבל אזורק ולא אזורק דמדה ר"י – לא חש למיתני. וא"ת: וגבי שבת, אמאי קתני שתיים שהן ד' ותו לא? ליתני נמי מושט, ומעביר ממושות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר דחייב – כדאמר לקמן (דף צו.) הוורק מרשות היחיד לרשות הרבים, ומרה"ר לרה"י? וי"ל: דלא קתני אלא הכנסה דדמיא להוצאה, שהוא מרה"י לרה"ר, לאפוקי מושט ומעביר שהוא מרה"י לרה"י. וזריקה נמי לא דמיא להוצאה, שזה בהולכה ביד וזה בוריקה:

ידיעות הטומאה כו' – וא"ת: ואמאי לא קתני 'העלמות שמים' שהן ד', העלם טומאה ואכל קדש או נכנס למקדש, שהן ד'; העלם קדש והעלם מקדש" והוא אתי שפיר, ולא מצי למיפרך הני חמני הויין, כדפריך אידיעתו ו"ל: דנקט ידיעות, כדמפרש ההם (פ"ב ד' יד) ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה – קחשיב, בתרייתא דאיתנהו בכל התורה – לא קחשיב. א"נ: ידיעות בתרייתא

דמיית לדידי קרבן קחשיב, ולהאיא לישנא ידיעות קמייתא קחשיב – לא שייך למיתני גבי שבועות והשבתי ידיעות שבועות ידיעות שבת. ולאידך לישנא נמי, דקאמר ידיעות בתרייתא דמיית לדידי קרבן – קחשיב, לא תנא בהו ידיעות – כיון דחילוק שמים שהן ארבע משכחת באיסורא גופיה, אבל גבי טומאה החילוק דשמים שהן ארבע אינו בא אלא מחמת הידיעה:

מראות נגעים וכו' – ברוב ספרים גרס שנים שהן ד', וכן בשילהי "המזבח מקדש" (זבחים פז). ברוב ספרים גרס מראות נגעים ר' דוסא אומר שלשים ושהו, עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים. דממראה יאמר מראות, כמו ממונה ממונה, וכי היכי דכתיב "ועתה הייתי לשני מחנות" (בראשית לב) ה"נ קתני שפיר מראות שנים. ואע"ג דהתם חשיב כולי האי, והבא לא חשיב אלא ב' שהן ד' – התם חשיב פתיק, ונגיע אדם וראש חזק ונגיע בתים, והבא לא חשיב אלא לבנות, כדתנן במסכת נגעים (פ"א מ"א) ומיית לה בפ"ק דשבועות (דף ה). בהרת עזה – כשלג, שניה לה – כסיד ההיכל כו': **התם** דלאו עיקר שבת אבות תני ותולדות לא תני – וא"ת: והא במראות נגעים תני אבות ותולדות, כדמפרש בשבועות, שהן ארבע; שאת ותולדות, בהרת ותולדות, אף על גב דהתם לאו עיקר נגעים הוא ו"ל: דלא דמי, דתולדות דנגעים – כתיבי, ותולדות דשבת – לא כתיבי: **והא** דדומיא דמראות נגעים קתני – הא דנקט מראות נגעים טפי משבועות וידיעות – משום דאינהו גופיהו לא ידעין דהו לזו כולו לחיובא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני, דבכולהו איכא פלוגתא, בר ממראות נגעים: **התם** דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני פטורי לא תני – לא הוה צריך לומר משום דלאו עיקר שבת הוא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני, דהוה כולו לחיובא. אלא, משום דצריך לשנוי הכא דעיקר שבת תני חיובי ופטורי, קמסיים נמי: התם דלאו עיקר שבת הוא. וגם המקשה לא הקשה דליתני התם כי הכא, כיון דידע דדומיא דמראות נגעים קתני, אלא פריך: דליתני הכא שמים שהן ד' ותו לא: **וכי** תימא מהן לחיוב ומהן לפטור – רש"י א"פ כאן לפי שיטתו בסמוך דעקירות קחשיב, ולפי שיטתו היה לו לפרש: שמים לפטור – בעקירות דבעה"ב: **והא** יציאות קתני – לא פריך אלא אמנתי, דהוה כולו לחיובא, ולא משכחת אלא שמים. אבל במתני' דהבא משכחת לה כולו ביציאות, כגון שלא יהיו כולם לחיובא. שמים דהוצאה – שיש בה חיוב חטאת ופטור אבל אסור דאתי לדידי חיוב חטאת, שהן ד': פטור אבל אסור דלא אתי לדידי חיוב חטאת, ופטור ומותר בעני, וכן בעשירי לפירוש ריב"א בסמוך. ולהכי, לעיל כי משני הבא דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות, לא הוה מצי למיפרך והא יציאות קתני: **מי** לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י – ובפ"ק דשבועות (דף ה) פריך: ואימא דקא מפיק מרה"ר לרה"י ומשני: א"כ, ליתני המוציא לרה"ר, מאי מרשות לרשות – אפילו מרה"ר לרה"י. וא"ת: ומש' דתני תולדות דהוצאה, ולא תני שום תולדות דכל שאר אבות: ותירץ ריב"א: דבכל שאר תולדות אמר היה רוצה לשתות היה צריך להאריך בלשוננו,

לא תני – לא הוה צריך לומר משום דלאו עיקר

שבת הוא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני, דהוה כולו לחיובא. אלא, משום דצריך לשנוי הכא דעיקר שבת תני חיובי ופטורי, קמסיים נמי: התם דלאו עיקר שבת הוא. וגם המקשה לא הקשה דליתני התם כי הכא, כיון דידע דדומיא דמראות נגעים קתני, אלא פריך: דליתני הכא שמים שהן ד' ותו לא: **וכי** תימא מהן לחיוב ומהן לפטור – רש"י א"פ כאן לפי שיטתו בסמוך דעקירות קחשיב, ולפי שיטתו היה לו לפרש: שמים לפטור – בעקירות דבעה"ב: **והא** יציאות קתני – לא פריך אלא אמנתי, דהוה כולו לחיובא, ולא משכחת אלא שמים. אבל במתני' דהבא משכחת לה כולו ביציאות, כגון שלא יהיו כולם לחיובא. שמים דהוצאה – שיש בה חיוב חטאת ופטור אבל אסור דאתי לדידי חיוב חטאת, שהן ד': פטור אבל אסור דלא אתי לדידי חיוב חטאת, ופטור ומותר בעני, וכן בעשירי לפירוש ריב"א בסמוך. ולהכי, לעיל כי משני הבא דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות, לא הוה מצי למיפרך והא יציאות קתני: **מי** לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י – ובפ"ק דשבועות (דף ה) פריך: ואימא דקא מפיק מרה"ר לרה"י ומשני: א"כ, ליתני המוציא לרה"ר, מאי מרשות לרשות – אפילו מרה"ר לרה"י. וא"ת: ומש' דתני תולדות דהוצאה, ולא תני שום תולדות דכל שאר אבות: ותירץ ריב"א: דבכל שאר תולדות אמר היה רוצה לשתות היה צריך להאריך בלשוננו,

לא תני – לא הוה צריך לומר משום דלאו עיקר

וקמפרש הכנסה לאלתר – וא"ת: ואמאי לא דיין מוכח דלא משכחת ארבע בפנים וד' בחוץ בלא הכנסות? ו"ל: דמשכחת לה, כדפירשתי לעיל. א"נ: דמהא לא הוה שייך למימר מתני' נמי דיקא, דמאי אולמא מהדיא דשבועות דקיימא עליה, דהתם נמי לא משכחת כולו לחיובא א"כ תחשוב הכנסות בכלל:

רשויות קתני – רשויות שמים שהן ארבע. פירוש: דשמים קאי ארשויות, רשות הרבים ורשות היחיד. וקשה לריב"א: דאם כן, לא הוה ליה למיתני ושמים שהן ארבע בחוץ, אלא: שמים, שהן ארבע בפנים וארבע בחוץ. שמים שמים למה לי ופירש ריב"א: רשויות שבת יש בהן שני חיובים שנים ד' בפנים, וב' חיובים שהן ד' בחוץ. ויצאיתא נראה לריב"א דהוה כמו תוצאות, דאשכחן רשויות דאקרי תוצאות דכתיב (במדבר לד) "והיו תוצאותיו הימה" ומתרגמין "רשויותיה":

ידיעות הטומאה שמים שהן ארבע, מראות נגעים שנים שהן ד', יציאות השבת שמים שהן ארבע. מאי שנא הכא דתני: **"ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ארבע בחוץ"**, ומאי שנא התם דתני **"שמים שהן ארבע"** ותו לא? – הכא דעיקר שבת הוא – תני אבות ותני תולדות, התם דלאו עיקר שבת הוא, – אבות – תני, תולדות לא תני. אבות מאי נהו – יציאות, ויציאות תרי הויין! וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני, מה התם – פולחן לחיובא, אף הכא נמי – פולחן לחיובא! – אלא אמר רב פפא: הכא דעיקר שבת הוא – תני חיובי ופטורי, התם דלאו עיקר שבת הוא, – חיובי – תני, ופטורי – לא תני. – חיובי מאי נהו – יציאות, יציאות תרתי הויין! – שמים דהוצאה ושמים דהכנסה. – והא יציאות קתני! – אמר רב אשי: תנא, הכנסה נמי הוצאה קרי לה. ממואי – מדרתנן "המוציא מרשות לרשות חיוב", מי לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י – וקא קרי לה הוצאה. ופטור מאי – פל עקירת הפך ממקומו, תנא 'הוצאה' קרי לה. אמר רבינא: מתניתין נמי דיקא, דקתני "יציאות" וקא מפרש הכנסה לאלתר. – ש"מ, רבא אמר: רשויו' קתני, רשויו' שבת שמים. א"ל רב מתנה לאפיי: הא תמני הויין? תרתי סרי הויין! – וליטעמך שיתסרי הויין! – א"ל: הא לא קחשיב, בשלמא

בבא

ידיעות הטומאה. האמורות בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה) "או נפש כי תגע" וגו'. ואמרין במשכנת שבועות (פ"א דף ז ע"ב) שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, שלאחר שנטמא אכל קודש או נכנס למקדש, וילפנין התם (דף ד). שאינו מתחייב אלא בידעה תחלה וידעה בסוף והעלם בפתניים. כגון שידע שנטמא, ונעלם ממנו טומאה ואכל קדש, ומשאכל ידע שאכלו בטומאה. שמים הן ממשמעות הכתוב (שם) ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנגעל ממנו טומאה, אבל נכור הוא שאכל קדש ושהה מקדש, הרי שמים: העלם טומאה לגבי קדש, והעלם טומאה לגבי מקדש: **שהן ארבע**. יש לך לרבות עוד שמים מריבוי "ונעלם" ונעלם" ב' פעמים, לרבות את הנכור לטומאה, אבל נעלם ממנו קדש, כסבור שחולין הן, או נעלם ממנו מקדש: **מראות נגעים**. ליטמא בהן, שנים הן – שאת ובהרת: **שהן ארבע**, מריבוי "ספחת" שהוא משמע טפילה, כמו "ספחני נא אל אחת" וגו' (שמואל א ב), מרבה טפילה לזו ולזו, תולדה לשאת ותולדה לבהרת. ושנו חכמים: בהרת – עזה כשלג, שניה לה – כסיד ההיכל, שאת – כצמר לבן, שניה לה – כקרום ביצה. מראה לשון זכר הוא, משום הכי תני שנים שהן ד': **תני אבות ותולדות**. יציאות דהקבילות, שהיציאות אבות הן, דמי' וינעבירו קול במנהגה" (שמות לו) לא משמע אלא הוצאות, אלא מסבך אמרין (פריש "הזורק" דף צו): מקדי מרשות לרשות קפיד קרא, מה לי אפוקי מה לי עילוי: תרתי הויין. דעני דבעל הבית, ומאי שהן ארבע דקתני התם? מהן לחיוב ומהן לפטור. יציאות דעני דבעל הבית – לחיוב, ויציאות שמים שפטור – שמי עקירות של הוצאה, כגון: פשט בעל הבית ידו מבלה לחוץ ונטל עני מתוכה – הרי פטור של בעל הבית, דקחשיב ליה תנא דמתני'. וכגון: פשט העני ידו וריקנית לפניו ונתן בעל הבית לחובה – הרי פטור שני של הוצאה (ס"א של עני) שהוא אסור לכתחלה, דגורין שמוא נעשה הנזה על עקירתו, והיינו שהן ד' דקתני התם: **הא דומיא דמראות נגעים קתני** לה מה התם פולחן לחיובא. שבאיו מהן שנטמא בה ונכנס למקדש – חיוב. ולתני פריך ממראות נגעים, דאילו שבועות וידיעות – פלוגתא היא, דאיכא מיד בשבועות (דף כה). אינו חייב אלא על תעדיד לבא, ובדיעבד נמי איכא למאן דאמר (שם ד') אינו חייב אלא על העלם טומאה: **חיובי תני**. כדמפרש לקמיה ב' הוצאות וב' הכנסות, וכולן לחיוב בידיד ששעאם, עני לבדו או בע"ה לבדו: **חיובי מאי ניהו יציאות**. כלומר: יציאות קתני, דמשמע הוצאה. לקח מתמיה: הי מחיובי קתני – ע"כ יציאות לחודיהו, ותרתיה הוא דהויין ומשני: הכנסות נמי קתני בהדיהו: **מדרתנן המוציא מרשות לרשות**. קחשיב מנין אבות מלאכות בפירק "כלל גדול": **מי לא עסקינן כו'**, דהא על פירקא אהכנסה נמי חייב כדקתני מתני' העני חייב וקתני המוציא: **מתניתין**. דהא נמי דיקא דהכנסה נמי קרי הוצאה: **דקתני יציאות**. ועל פירקיה לא מצית מפרש לה דיציאות לחודיהו אקמר, ומאי "שמן ארבע" – חיובי ופטורי, דהא מפרש הכנסה ברישא דקתני: **"ביצה" פשט העני את ידו לפניו**, דהיינו הכנסה, וקתני לה בפירושא דיציאות. אלמא: הכנסה נמי קרי לה הוצאה: **רבא אמר**. דקשניא לך לישנא דיציאה – בין הכא בין התם רשויות קתני, רשויות שמים, רשות היחיד ורשות הרבים שהן ארבע בפנים כו'. כלומר: ועל ידיהן יש לך ארבע איסורין בפנים, ובגנן בחוץ, ומהן לחיוב ומהן לפטור. וההיא דשבועות – כולו לחיובא, כדאוקמינא: **תרתי סרי הויין**. ארבעה חיובי ותמניא פטורי: שתי עקירות לעני בלא הנזה, ושתי הנחות בלא עקירה, וכן לבעל הבית. כגון: פשט העני את ידו מלאכה לפניו ונטל בעל הבית מתוכה, הרי עקירה לעני והנחה בעל הבית, או שנתן לתוכה וזהו רוצה – הרי עקירה לבעל הבית ונחה לעני, וכן פשט בעל הבית כו' כדקתני: **הא תמני הויין?** דאיכא למיחשב נמי הנה פטורי דמייתנו גבי חיובי, "העני חייב ובעל הבית פטור", וכן "בעל הבית חייב והעני פטור":

שבת דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קכא

ביציאות השבת, בולֵהוּ לְהִיבֹא – כל ארבע היציאות לחיוב הן, 60
והזרה הקושיא שהוצאות שחייב עליהן יש רק שתיים. 61
הגמרא חוזרת בה, ומבארת את החילוק בין המשניות באופן אחר: 62
אֵלָּא אִמְרַי רַב פִּפְא, הָכָּא – במסכת זו, דְּעִיָּקָר עִיסוּקָה בְּדִינֵי שִׁבְתָּ 63
הוּא, תִּנְי חִיבֵי וּפְטוּרֵי – גם את האופנים בהם חייב המוציא מן 64
התורה, דהיינו כשעשה מלאכה שלימה, וגם את האופנים שבהם 65
פטור מן התורה ואסור רק מדרבנן, דהיינו כשעשה חצי מלאכה. אך 66
הֵתָם במסכת שבועות, כיון דְּלֹא עִיָּקָר שִׁבְתָּ הוּא – שעיקר עיסוקה 67
אינו בדיני שבת, חִיבֵי תִנְי, וּפְטוּרֵי לֹא תִנְי, ועל כן הזכיר רק שתי 68
יציאות שהן ארבע. 69
המקשן שלפנינו סבר שתיבת 'יציאות' משמעה רק הוצאות מרשות 70
היחיד לרשות הרבים. מקשה הגמרא: חִיבֵי מֵאִי נִיהוּ – מה הם 71
אופני החיוב שבהם עוסקת המשנה, יִצְיָאוֹת לרשות הרבים, והרי 72
יִצְיָאוֹת לחיוב תִּרְתִּי הוּיִין – רק שתיים הן, אחת בעני העושה את כל 73
המלאכה ואחת בבעל הבית, ואם כן מדוע נקט התנא בשבועות 74
'שתיים' שהן ארבע'. מתרצת הגמרא: באמת המשנה עוסקת גם 75
בהכנסות לרשות היחיד, וזהו 'שתיים' שהן ארבע, שְׁתֵּי הוּצָאָה 76
שחייבים עליה, אחת לעני ואחת לבעל הבית, וּשְׁתֵּי דְהִכְנָסָה 77
שחייבים עליה. 78
שבה הגמרא ומקשה: וְהָא יִצְיָאוֹת קִתְּנִי, ומשמע שמדובר רק 79
בהוצאות ולא בהכנסות. מתרצת הגמרא: אִמְרַי רַב אִשִּׁי, באמת 80
המשנה עוסקת גם בהכנסות, וְתֵנָּה הִכְנָסָה נִמִּי הוּצָאָה קִרְי לָהּ – 81
התנא קורא גם להכנסה בשם 'הוצאה'. וּמִמָּא – מנין שכך הוא, 82
מִדְּתִנְי לַחֲלֹן (עג). הַמּוֹצֵא מִרְשוּת לְרִשּׁוּת חִיבֵי, ויש לדקדק, מִי לֹא 83
עִסְקִינִן – וכי אין המשנה עוסקת גם באופן דְּקָא מְעִילִין – (ש-מכניס) 84
מִרְשוּת הָרַבִּים לְרִשּׁוּת הַיָּחִיד, שגם עליו חייב כמבואר במשנתנו, 85
וּמִכָּל מִקוֹם קָא קִרְי לָהּ – קורא התנא למלאכה זו בשם הוּצָאָה. 86
מבשרת הגמרא: וְיִצְעָמָא מֵאִי – מה הטעם שהכנסה קרייה הוצאה. 87
מבארת הגמרא: כָּל עֲקִירָת חֲפִץ מִמְּקוֹמוֹ, בין מרשות היחיד ובין 88
מרשות הרבים, תֵּנָּה הוּצָאָה קִרְי לָהּ, שהרי החפץ יוצא מהמקום בו 89
הוא מונח. 90
מוסיפה הגמרא: אִמְרַי רַבִּינָא, מִתְּנִיתִין נִמִּי דְּיָקָא – אף ממשנתנו 91
מדויק שהכנסה קרייה הוצאה, דְּקִתְּנִי יִצְיָאוֹת, וְקָא מִפְּרֵשׁ הִכְנָסָה 92
לֹא לִתְּרָא – ומיד מפרש התנא מה היא הכנסה, דהיינו 'פשט העני את 93
ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית', שְׁמַע מִיָּה שְׁכוּונָה הִתְנָא 94
ב'יציאות' היא גם להכנסה. 95
פירוש אחר בתיבת 'יציאות': רַבָּא אִמְרַי, רִשּׁוּיוֹת קִתְּנִי – כוונת התנא 96
בתיבת 'יציאות' היא רשויות, כלומר שְׁרִשּׁוּיוֹת הַשִּׁבְתָּ שְׁתֵּי הן, 97
רשות היחיד ורשות הרבים, ובהעברת חפץ בין רשויות אלו יש 98
ארבעה אופנים האסורים לעומדים בפנים, ועוד ארבעה לעומדים 99
בחוץ. ולפי זה מיושב כיצד נקט התנא 'יציאות' ומנה אחר כך גם 100
הכנסות. 101
שנינו במשנה: יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן 102
ארבע בחוץ. הגמרא מקשה שבמקרים שמביאה המשנה בעני ובעל 103
הבית יש יותר ממנין זה: אִמְרַי לִיה רַב מִתְּנָה לְאִבְיִי, הָא תִּמְנִי הוּיִין 104
– וכי אופני ההוצאות המובאים במשנה רק שמונה הם, תִּרְתִּי פְרִי 105
הוּיִין – הרי שנים עשר הם, שמלבד ארבעת אופני החיוב שבתחילת 106
המשנה, יש עוד ארבעה אופנים הנעשים על ידי שני בני אדם יחד, 107
שזה עוקר וזה מניח ושנים בהוצאה ושנים בהכנסה, ואם כן יש 108
למנות לכל אחד משניהם בנפרד ארבעה אופנים שבהם הוא פטור 109
אבל אסור, ויחד הרי שמונה דינים, ועם ארבעת אופני החיוב הרי כאן 110
שנים עשר. 111
אביי משיב לרב מתנה בשאלה: וְלִימַעְיָד – ולסברתך שיש למנות 112
את כל הפטורים, שְׁיִתְּסְרִי הוּיִין – הרי ששה עשר אופנים יש כאן, 113
כיון שבשני אופני החיוב של העני בעל הבית פטור כמבואר במשנה, 114
וכן בשני אופני החיוב של בעל הבית העני פטור, נמצא שיש במשנה 115
עוד ארבעה פטורים, ואם נמנה אף אותם הרי כאן ששה עשר. 116
אִמְרַי לִיה רַב מִתְּנָה לְאִבְיִי, הָא לֹא קִשְׁיָא, משום דְּבִשְׁלָמָא – מוכן 117
הדבר, מדוע לא מחשיב התנא את הפטורים 118

הלכה נוספת ששנינו בה 'שתיים' שהן ארבע: נאמר בתורה (ויקרא ה ב) 1
'או נפש אִשֶּׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא וגו' וְנָעַלְמָ מִמֶּנּוּ, והוא טָמֵא וְאִשֶּׁם'. 2
ודרשו בשבועות (ה) שהפסוק עוסק בכנס בשוגג למקדש כשהוא 3
טמא, או שאכל קודש בטומאה, ודינו שמביא קרבן עולה ויורד 4
כנאמר שם (ה ו-א), ועוד דרשו שם (ד), שאינו חייב קרבן אלא על 5
ידיעה בתחילה, העלם – (שכחה) באמצע ידיעה בסוף, כגון שידע 6
שהוא טמא, ולאחר מכן נעלם ממנו הדבר והיה סבור שהוא טהור, 7
ואכל קודש, ולבסוף נזכר שטמא הוא. 8
המשנה מונה את האופנים בהם מתחייב הטמא בקרבן עולה ויורד: 9
יְדִיעוּת הַמּוֹצֵא – הידיעות המחייבות בקרבן עולה ויורד משום 10
טומאה, שְׁתֵּי הן הנלמדות מפשטות הכתוב, שֶׁהֵן אֲרָבַע עם עוד 11
שתיים אחרות הנלמדות מריבוי. שנאמר (שם) וְנָעַלְמָ מִמֶּנּוּ והוא 12
טָמֵא, ומשמע שנעלמה ממנו טומאתו ונכנס למקדש או שאכל 13
קודש, הרי שתיים מפשטות הכתוב. וכיון שנאמר שם שוב (ה א) וְנָעַלְמָ 14
מִמֶּנּוּ והוא יָדַע וְאִשֶּׁם, יש לרבות עוד שתי ידיעות אחרות, דהיינו 15
שטומאתו לא נעלמה ממנו, אלא נעלם ממנו שזהו בית המקדש או 16
שזהו בשר קודש. 17
הלכות נוספות ששנינו בהן 'שתיים' שהן ארבע: נאמר בתורה (ויקרא יג 18
א) אִדָּם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שֵׁאֵת או סִפְחָת או בְּהֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר 19
בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת, וְהוּכָא אֶל אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וגו', כלומר שהלוקה 20
בעורו באחד מנגעים אלו מובא אל הכהן, ואם רואה הכהן שמדובר 21
בנגע צרעת על פי התנאים האמורים בפרשה, הוא מטמא את האדם 22
בטומאת צרעת, ודינו שצריך לצאת מחוץ למחנה ועוד כנאמר שם 23
(יג מו). מבארת המשנה: מִרְאוֹת נִגְעִים המטמאים את הנגוע בהם 24
בטומאת צרעת, שְׁנֵי הֵם המפורשים בפסוק, דהיינו 'שאת' ו'בהרת', 25
שֶׁהֵן אֲרָבַע עם עוד שנים אחרים הנלמדים מריבוי הכתוב, שכן 26
'ספחת' האמורה בכתוב אינה שם נגע בפני עצמו, אלא משמעה 27
מראה הנספח וטפל למראות המזכירים בפסוק, ואם כן יש לנו 28
לחוסף עוד שני מראות, אחד שהוא טפל ותולדה לשאת, ואחד טפל 29
ותולדה לבהרת. 30
מסיימת המשנה: יִצְיָאוֹת – הוצאות מרשות לרשות האסורות ביום 31
הַשִּׁבְתָּ, שְׁתֵּי הן האסורות מן התורה, שְׁעָם עוד שתיים אחרות 32
האסורות מדרבנן, הֵן אֲרָבַע. 33
הגמרא דנה בחילוק בין משנתנו למשנה בשבועות. מקשה הגמרא: 34
מֵאִי שִׁנָּה הָכָּא – במה שונה משנתנו כאן, דְּתִנְי בה 'יציאות השבת 35
שתיים' שֶׁהֵן אֲרָבַע בְּפָנִים וּשְׁתֵּי שֶׁהֵן אֲרָבַע בְּחוּץ, וּמֵאִי שִׁנָּה 36
הֵתָם – ובמה שונה המשנה בשבועות, דְּתִנְי בה רק 'שתיים' שֶׁהֵן 37
אֲרָבַע וְתוֹ לֹא – ולא עוד. 38
מתרצת הגמרא: הָכָּא – במסכת זו, דְּעִיָּקָר שִׁבְתָּ הוּא – שעיקרה 39
עוסק בדיני שבת, תִּנְי אֲבוֹת – שנה התנא את אבות מלאכת הוצאה, 40
דהיינו ההוצאות מרשות היחיד לרשות הרבים, וְתִנְי – ושנה אף את 41
תולדות מלאכה זו, דהיינו ההכנסות מרשות הרבים לרשות היחיד, 42
ועל כן שנה שמונה אופנים, שתי הוצאות ושתי הכנסות לעומד 43
בפנים, וכן לעומד בחוץ. אך הֵתָם במסכת שבועות, דְּלֹא עִיָּקָר שִׁבְתָּ 44
הוּא – שעיקרה אינו עוסק בדיני שבת, אֲבוֹת תִּנְי – את אבות 45
מלאכת הוצאה דהיינו ההוצאות שנה התנא, אך את תולדות 46
המלאכה דהיינו ההכנסות, לֹא תִנְי, ועל כן הזכיר שם רק שתיים שהן 47
ארבע. 48
מקשה הגמרא: הרי אֲבוֹת מֵאִי נִיהוּ – מה הם, יִצְיָאוֹת – הוצאות 49
מרשות היחיד לרשות הרבים, וְיִצְיָאוֹת שחייב עליהן תִּרְתִּי הוּיִין – 50
רק שתיים הן, אחת לעני ואחת לבעל הבית, ומה כוונת התנא 'שהן 51
ארבע', וְכִי תִּימָא – ואם תאמר שארבע הוצאות הן, שתיים מִן 52
לְחִיבֵי באופן שעשה המוציא עקירה והנחה, אחת לעני ואחת לבעל 53
הבית, וְשְׁתֵּי מִן לְפִטוּר באופן שעשה המוציא עקירה בלבד, 54
שהוא אסור רק מדרבנן שמה יעשה גם הנחה, וְהָא דוּמִיָּא דְּמִרְאוֹת 55
נִגְעִים קִתְּנִי – והרי התנא ודאי שנה דין זה בדומה לדין מראות נגעים 56
המבואר באותה משנה, מָה הֵתָם בּוֹלֵהוּ לְהִיבֹא – כשם שארבעת 57
מראות הנגעים המזכירים שם הם לחיוב, שבאיזה מהם שנטמא אם 58
נכנס לבית המקדש או אכל קודש חייב, אִף הָכָּא נִמִּי – אף כאן 59

שבבבא דר'ישא – בחלק הראשון של המשנה, כיון שכאשר אחד מוציא לבדו ורק נוטל מיד חברו או מניח בה, לשני מותר הדבר לכתחילה שהרי אינו עוקר ואינו מניח, ופטור ומותר לא קתני – לא שנה התנא. אלא בבא דסיפא – אך על ארבעת האופנים שבחלק האחרון של המשנה, דהיינו כשהעני עוקר ובעל הבית מניח או להיפך, דפטור עליהם מחטאת אבל לכתחילה אסור מדרבנן לעשותם כיון שהם חצי מלאכה, קשיא כמבואר לעיל מדוע לא מנה בהם התנא שמונה פטורים.

הגמרא דנה בדברי רב מתנה שה'פטור' באופנים הראשונים של המשנה היינו פטור ומותר. מקשה הגמרא: מי איבא בבבלי שבת – וכי יש בכל מסכת שבת משנה שכתוב בה 'פטור'! והכוונה שמוותר הדבר לכתחילה, והאמר שמואל, כל 'פטורי' דשבת היינו שפטור מדאורייתא, אבל מדרבנן אסור לעשות כן, בר מהני תלת – חוץ משלושה דינים שנאמר בהם 'פטור' והכוונה דפטור מדאורייתא ומותר אף מדרבנן לעשותם, ואלו הם: א. מה ששינוי להלן (ק) לענין צידת צבי, שאם נכנס צבי לבית, וישב אחד בפתח ומחמתו אין הצבי יכול לצאת, הרי הוא חייב משום צידה. ואם בא אחר וישב לידו, אף אם לאחר מכן הלך הראשון ונשאר הפתח סגור מחמת השני, השני פטור, והכוונה שאף מותר לו לעשות כן. ב. [כן מה ששינוי בעדויות (פ"ב מ"ה) לענין צידת נחש, שהצדו בשבת כדי שלא יושכנו פטור, והכוונה שמוותר לעשות כן. ג. ומה ששינוי (שם) לענין מופסא, שהמנקב ופוחת פצע בשבת כדי להוציא ממנו את הלידה, פטור, והיינו פטור ומותר. מוכח אם כן מדברי שמואל שרק בשלש משניות אלו 'פטור' הכוונה פטור ומותר, אך בשאר מקומות שכתוב בהם 'פטור' הכוונה שפטור מדאורייתא אבל אסור מדרבנן לעשות כן, ונמצא שגם בדין משנתנו שאם אחד מוציא לבדו השני פטור, מכל מקום הדבר אסור מדרבנן, שלא כדברי רב מתנה.

מתרצת הגמרא: אין ללמוד מדברי שמואל שבכל פטור שנאמר בשבת אסור הדבר מדרבנן, דכי איצטריך ליה לשמואל – מה שהוצרך שמואל להשמיענו שבשלש מקומות 'פטור' היינו פטור ומותר, הוא רק בפטורי דקא עביד מעשה – היכן שפטור אף על עשיית מעשה, שמלבד שלשת אלו הדין הוא בכל מקום שפטור אבל אסור, אך פטורי שנאמרו במקום דלא קא עביד מעשה, איבא מוכח – יש מקומות רבים שאף מותר הדבר לכתחילה, וכגון בארבעת האופנים הראשונים במשנתנו, שאם אחד עושה את כל המלאכה והשני אינו עושה דבר, הרי זה פטור ומותר.

הגמרא חוזרת לעסוק בשאלת רב מתנה. מקשה הגמרא: מכל מקום קשה מדוע מנתה המשנה רק שמונה אופני הוצאה, תרתי כרי הויין – הרי יש בהם שנים עשר איסורים, כיון שבארבעת אופני הפטור נעשית המלאכה על ידי שנים, כמבואר לעיל.

מתרצת הגמרא: באופנים אלו התנא אינו מחשב גם את פטור העוקר

וגם את פטור המניח, אלא פטורי דאיתי בהו – שיכול לבוא מהם המוציא לידי חיוב חטאת, כלומר את העקירות שהן תחילת המלאכה ויש לחשוש שמא יעשה אף הנחה, ובכך ישלים את המלאכה ויתחייב חטאת, קא חשיב – מחשב התנא, אך פטורים דלא איתי בהו לידי חיוב חטאת, דהיינו את ההנחות שהן סוף המלאכה, ואי אפשר להגיע על ידיהן לחיוב חטאת כיון שהעקירה כבר נעשתה על ידי אחר, לא קא חשיב התנא, אף שגם הם אסורים מדרבנן. הגמרא מבררת מדוע כשעשו שנים את המלאכה שניהם פטורים מחטאת. מקשה הגמרא: כיצד יתכן ששניהם פטורים, והא אתעבידא מלאכה מביניהם – והרי מבין שניהם נעשתה מלאכה שלימה של הוצאה מרשות לרשות. מתרצת הגמרא: תנאי, רבי אומר, נאמר לגבי חיוב חטאת (ויקרא ד כז-כח), ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשיתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה וגו', והביא קרבנו' וגו'. ומשמע מבעשתה' שדווקא העושה את העבירה כולת חייב, ולא העושה את מקצתה, ועל כן רק יחיד ועשה אותה לבדו חייב, אך שנים ועשו אותה יחד, כגון במלאכת הוצאה בשבת שזה עקר וזה הניח, הרי הם פטורים.

מקור נוסף לדין זה: איתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבא, נזרקא הלכה מפ' חבורה של תנאים ואמרו, שמתבת 'בעשיתה' יש לדרוש שרק יחיד שעשה את העבירה חייב חטאת, אך שנים שעשו יחד, דהיינו שכל אחד חלק מהמלאכה, פטורים.

הגמרא מביאה אופן בו יש להסתפק האם נעשתה עקירה על ידי המוציא: בעי מיניה רב מרבי, אם עמד אדם בשבת ברשות היחיד, והמעניו חבירו על כתפו אוכלין ומשקין, והוא עצמו לא עקם בידים, ולאחר מכן עקר רגליו מן הבית והוציאן לחוץ, מהו, האם התחייב בחטאת או לא. ומבאר רב את צדדי הספק: האם עקירת גופו מהמקום שבו עמד עם החפץ עליו, כעקירת חפץ ממקומו דמי, ומיחייב חטאת שהרי עקר מרשות היחיד והניח ברשות הרבים, או דילמא לא – או שמא עקירת הגוף אינה נחשבת כעקירת החפצים שעליו, והרי הוא פטור כיון שעשה רק הנחה בלא עקירה.

אמר ליה רבי לרב, המוציא חייב, כיון שעקירת גופו היא כעקירת החפצים שעליו. ואף ששינוי במשנתנו שאם נתן בעל הבית חפץ לתוך יד העני הפשוטה לפנים, העני פטור אם הוציאו לחוץ כיון שלא עקר, ומבואר שעקירת היד מרשות היחיד אינה נחשבת כעקירת החפץ שעליה, אין להקשות משם, הואיל ואינו דומה גופו לידו. מאי מעמא, גופו נייח – מונח על גבי הקרקע, וכיון שכך עקירתו כשהחפץ עליו נחשבת כעקירת החפץ מן הקרקע. אך ידו לא נייח על גבי הקרקע אלא תלויה ומיטלטלת באויר, וחפץ המונח עליה אינו כמונח על הקרקע, ועל כן הוצאת היד אינה נחשבת כעקירת החפץ שעליה מרשות היחיד, וכיון שאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה פטור המוציא.

המשך מעמוד קכח

השניה סבר, לא קנסו שווג אטו מזיד, וזה שהוציא בשוגג בלבד מותר להחזיר את היד. ואיבעית אימא – ואם תרצה אמור, לעולם שתי הבריות סוברות, שלא קנסו שוגג מחמת מזיד, ורק המזיד אסור להחזיר את ידו ואילו השוגג מותר, ולא קשיא סתירת הבריות, משום שבא, בברייתא השניה המתירה להחזיר, ההיתר הוא להחזיר לאותה חצר שממנה הוציא בלבד,

ואיבעית אימא – ואם תרצה אמור, אירי ואירי – בוז ובוז, מדובר שהוציא את ידו בשוגג, שאילו הוציא במזיד ודאי שהיו קונסים אותו שלא להחזיר את היד. והכאן [וכאן] בקנסו שווג אטו מזיד קמיפלגי – נחלקו הבריות האם קנסו חכמים את זה שהוציא ידו בשוגג שלא יחזיר את ידו, מתוך שקנסו את המוציא במזיד, מר – התנא בברייתא הראשונה סבר, קנסו שווג אטו [מחמת] מזיד, ועל כן גם זה שהוציא את היד בשוגג לא יחזירה, ומר – והתנא בברייתא

שבת. פרק ראשון – יציאות השבת דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קבג תוספות

בבא דרישא. העני חייב ובעל הבית פטור, ובעל הבית חייב והעני פטור. דפטור מחטאת ומותר לכתחלה – דקא לאו עקירה עבד ולא הנקה עבד, ושהאחרו הניקה בידו: **פטור אבל אסור.** פטור מחטאת, אבל אסור מדבריהם לכתחלה: **צידת צבי וצידת נחש ומפס מורסא.** כולוה בפ' ר"א אומר

האורג" בספיה. והתם מפרש טעמיה. **קנא ליה בהו דפטור ומותר: מורסא.** 1 קרסטורא: **מפס.** עוצר, שתפתח ותצא 2 הליחה: **פי איצטריכא ליה.** לאשמעין 3 דפטור ומותר – בהך דאית בהו מעשה, 4 כגון הני תלת, ות ליקא: **איכא טובא.** 5 כגון הך דבבא דרישא: **פטורי דאית** 6 **בהו לידי חיוב חטאת.** כגון עקירות שנה תחלת המלאכה, דאיכא למגור 7 דילקא גמר לה. אבל הנחות – לא מצי 8 למיני לידי חיוב חטאת, דקא ליקא עקירה 9 גבי האי. וארבע דקתני בכל חד – תרתי דחויבא, ועקירה דפטורא דתרתי נהנה. 10 פשט העני ידו מלאה לפנים – הא תרא. 11 או שנתן לתוכה בעיה וידו של עני היתה 12 ריקנית – הא תרתי, וכן באידך. ורבותי 13 אומרים: פשיטת יד לפנים ולגבי שניהם, 14 בין מלאה בין ריקנית – היא תחלת המעשה, וההוא הוא דקחשיב דהו להו 15 תרתי בעני ותרתיה בבעיה. כל חיוב ופטור במסקנת שבת – בחטאת קאי, ובשוגג: **"מעם הארץ בעשותה".** גבי חטאת 16 כתיב: **המעניו כבירו.** שהיה גופו ברה"י, 17 והטעניו כבירו, דאיהו גופיה לא עקר מידי: **אובלין ומשקין.** אורחא דמילתא 18 נקט, דבר הצריך לשבה, ודרך בני אדם להתעסק בהן בשבת: **עקירת גופו.** שעקר 19 את רגליו מן הבית לאחר שנטען: **ואינו דומה לידו.** הפשוטה לפנים וגופו לחוץ, ונתן בע"ה לתוכה, דפטור ביה תנא 20 דמתני אף לעני שהוציאה: **ידו לא ניה.** הלכך: בי הוציאה – לא עקר מידי, ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה: **גופו ניה.** ע"ג קרקע, והוא עקירה. ל"א: ידו בתר גופו גרידא – ליג, דיתירא היא:

לה בר"ש, במלאכה שאינה צריכה לגופה – סבר לה כר"י ותיירך רת: דשמואל קאמר דל"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה – פטור, והני תלת – פטור ומותר, כמו שמוכח שמואל בסוף "האורג" (שם קו). ודאי פטור ומותר קאמר, וליה לא ס"ל כר"ש. ומיהו, לידיו ק"ל בר"ש, דבא דהוי בתראה סבר כותיה בריש "גוטל" (שם קמא): **ומפס** מורסא – בעדיות (פ"ב מ"ה) ולספרים דגריס בפ' "במה אשה" (שם ד' סב). איידי דאמר ר"מ חייב חטאת, א"ל איהו פטור אבל אסור, פי: דר"א קאמר לר"מ: לדברך נמי, לכל היותר לא ידא אלא פטור אבל אסור, לפי גרסא זו אתי שפיר: **הצד** נחש – הקשה בהו דשמואל ארשמואל. דהבא סבר שמואל מלאכה שאינה צריכה לגופה – פטור, כר"ש, משום צערא דגופא שרי. ובפ' "כירה" (לעמן מב) אמרין: דברך שאין מתכוין – סבר

לחוב מרבי: **המעניו כבירו אובלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו? עקירת גופו בעקירת חפץ ממקומו דמי** 19 – **ומיחייב, או דילמא לא?** – א"ל: **חייב, ואינו דומה לידו. מאי טעמא? גופו ניה, ידו – לא ניה.** א"ל 20

דריש ליה אמלאכה, כלומר: בעשות אותה, וכולה מיירי בהו עוקר חוץ מה מניח ואינו אלא כפל מלה. וליכא למימר דב' שעשאה איירי בב' שעשאה בבת אחת, דבפרק

"המצניע" (לעמן גז) ושם) משמע דצריכי תרי קראי: לזה עוקר חוץ מה מניח, ולב' שעשו מלאכה בבת אחת. ועוד, דבאיתמר נמי דקאי אמיתנין, נמי קאמר האי לישנא: יחיד ועשה אותה וכו'. אך קשה, דבפרק "המצניע" (שם) משמע דזה עוקר חוץ מה מניח נפקא מ"נפש" או מ"אחת" והבא נפקא לה מ"בעשותה". קשה לר"א דממצריכין דקאמר לא פטור – משמע דזה עוקר חוץ מה מניח היה במשכן. ובפרק "המצניע" (ג"ז שם). נמי פטור ר"ש זה אינו יכול חוץ מה מניח, אלא ע"פ שהיה במשכן. כגון: ב' שנושאת את הארון, ובירושלמי פרק "העורק" אהא דתנן שתי גוזזותראות ברשות הרבים כו' היו שתיהן בדיטא אחת המושיט חייב, אמר רב חמא בשם ר' מיישא: ובלבד על ידי ב', ופריך: בכל אתר אמרת "ב' שעשאה פטורין" וכאן אמרת חייבין? ומשני: שכך היה עבודת הלוים. והשתא, מה בכך שהיה במשכן. מ"מ הוי ליה לפטור מושיט, כיון דשניהם עושין אותו! ונראה לר"י דבמושיט אין זה עוקר חוץ מה מניח, אלא המושיט עשה עקירה והנחה. ולא קשיא ליה בירושלמי אלא אמא שאינו מחייב מושיט אלא כשחברו מקבל מידו. אבל אם המושיט מניחו על רשות היחיד ואחריו – פטור. ובכל מקום על ידי חברו פטור וטפיל, כגון ב' שעשאה, וכאן אינו מחייב אלא על ידי חברו: **איתמר** נמי כו' – תימה: דמיתא משמעתא בברייתא, ובפרק קמא דקדושין (ד' ו), פריך: יהודה ועוד לקרא: וי"ל: דנורקה

מפי חבורה דקאמר, היינו חבורה של תנאים. ור"י תירץ: משום דבריי דלעיל אתנאי בי ר' חייא ור' אשעיא(א): **עקירת גופו בעקירת חפץ דמי או לא** – נראה לר"י דהכי נמי מצי למיבעי לענין(ב) הנחה, כגון שהוציאה חפץ ליה ועמד שם לפרש, ולא הניחו ע"ג קרקע. אמר ר' יוחנן גופו הוה כדנחת חפץ או לא. וממתין דקאמר או שנטל מתוכה והוציאה העני חייב דמי, אמאי לא יצא בהו? הא לא מצי למיני לידי איסור דאוריין? וי"ל: דאפ"ה אסור רבנן: **מאי** טעמא ידו לא ניה – נראה לר"י כלשון אחר דגרס: ידו דבתר גופו גרידא – בעי עקירה, גופו – לא בעי עקירה. ולמאי דגרס נמי ידו לא ניה מפרש ר"י דהיינו משום דבתר גופו גריד. ורש"י פי: ידו לא ניה – ע"ג קרקע. משמע: אפי' הוא ידו במקום אחד, ונתן לו חברו לחוץ ידו והוציאה – פטור. ואין נראה. דבכל ענין שהטענו כבירו, בין על כתפו בין על ידו והוציאה – חייב, דהא קתני: או שנטל מתוכה והוציאה – חייב, אלמא: הנחת חפץ ביד בעיה שהוא וידו בראשות אחת – היא הנחה, מדיחיה העני שעקר מיד בעיה, וכיון דהויא הנחה, כשעוקר גופו עם זה שבידו – הרי עוקרו ממקום הנחה:

היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום כו' – כשעמד לפוש משחשבה איירי, דבלא עמד לא מייחב. אע"ג דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי – לא בטלה עקירה ראשונה, כדאמר לקמן (ד' ה:) המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן – פטור, שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך. ונקט מבעוד יום לאשמעינן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי.

דאי הוה נקט טעון עצמו משחשבה ועמד לפוש לא היה משמע מידי, דאפילו אי עקירה והנחת גופו לא היא עקירה והנחה – חייב משום עקירה ראשונה: **מזהו** שתעשה בכרמלית – כגון שהוציא ידו מלאה לחוץ, ולא הורדה. אבל בע"א לא, דהא תנן בפרק בתרא דעירובין (ד' צ"ח:) עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"י, ולא היא כרמלית אלא לענין רשות שהגוף שם, שדומה יותר לשתי רשויות:

מי קנסוה רבן לאהודרה – נראה לר"י דגוס: מי אסורו, ולא גרס: מי קנסוה, דלקמן בסמוך כי מוקמא דלאו בכרמלית דמיא, אמרינן: דאסור להחזירה משום קנס. ושמן הא דעבודה בכרמלית – נמי הוי קנסא. ונ"מ: דאסור בשוגג מבעוד יום: **כאן** למעלה מי – וא"ת: למעלה מי לבתחלה נמי מותר להוציא, דהוי מקום פטור וי"ל: דקמיל דאפילו הוציא מתחלה דרך משה מי – מותר להחזירה למעלה מי, ולא קנסין ליה: **התירו** לו לרדותה – ואע"ג דאמרינן ברה"י בפרק "ט" (ד' כט: ושם) "כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו'" – יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת, שחכמה היא ואינה מלאכה – מ"מ מדרבנן אסורה, כדאמר ב"כל תבי הקדש" (לקמן ק"ו: ושם) ולא ירדה במרדה אלא בסכין. וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן, דתנן בפ"ב דר"ה (ד' לג:) אין מעבכין התינוקות מלתקוע משום חינוך, הא נשים – מעבכין:

ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט – נראה לר"י דל"ג "לעולם לא תפשוט", דאע"ג דאיכא שינויא אחרינא דלא תיקשי שני ברייתות אהדדי, עדיין איכא למפישט דרב ביבי מבני בית המדרש: מדלא משני איכא – מכלל דלא התירו. ולרשב"א נראה דשפיר גרס ליה. דממאי דלא משני איכא – ליכא למפישט דסברי בני בית המדרש דלא התירו. דהא דלא משני איכא – לפי שאין נראה סברא לעולם לומר משחשבה לא קנסוה, מבעוד יום קנסוה. דאי משחשבה לא קנסוה – שוב אין לומר מבעוד יום קנסוה, דהוי כחוכא ואטולא. ואע"פ שאין שייך טעם משחשבה לומר כמבעוד יום. ולעיל ה"פ: מדלא משנינן הכי, לפי שאין נראה להם סברא לומר כן, והוצרכו לומר משחשבה קנסו מבעוד יום לא קנסו. כדי לחרות שלא לפשוט בעיא דאביי – אי"כ תפשוט בעיא דרב ביבי, אע"ג דאיכא למידחי בשינויא קמא. ואי בעית למפישט דאביי – נאמר כשינויא בתרא, חיל הכא קמדיח ליה כו'. מ"מ חרא מניניהו מפשטה ממה נפשך. והשתא איש דקאמר ואבי"א לעולם לא תפשוט – לא דאביי ולא דרב ביבי: **בשוגג** לא קנסוה – ומיירי מבעוד יום, דהשתא ליכא למפישט דרב ביבי. וא"ת: משנינא קמא נמי נפשוט בעיא דרב ביבי דלא התירו, דלמטה מי אסור להחזירה. ואפילו מוקמי מבעוד יום – הא פירשתי דאי מבעורי לא התירו – כ"ש משחשבה. וי"ל: דאין לפשוט, דהתם מה שלא התירו משחשבה אע"ג דאית ליה חוב חטאת – היינו משום מבעורי דלא שייך טעם זה, אבל גבי רדיית הפת – לעולם אימא דהתירו:

כאן

במזיד, דהתם ליכא למיחש דילמא לישינהו שיתחייב מיתת בית דין, אכל הקא אי קנסין ליה מלרדות – על כרחיה יתחייב מיתת בית דין:

בר פחתי בן גדולים: **לא תשייליה**. כלומר: שאין לבו למס' זו, שמוא יתבייש: **מבעוד יום**. דהיינו דומיא דהטענו חביו בשבת, דהקא והקא ליכא עקירה דאיסור גביה: **שאינו דומה לידו**. הפשוטה לפניו וגופו לחוץ, ונתן חביו לתוכה: **אמר אביי פשיטא לי**. ממתניתין, דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה נזרקת אחר גופו לגמרי להיות

כרשות שהוא עומד בה, בין שהוא רשות היחיד בין שהוא רשות הרבים: **ברה"י לא דמיא מזיד דעני**. דקתני מתני' דכי נטל בע"ה מתוכה – פטור: **וכרה"י לא דמיא**. אם פשוטה לרשות הרבים: **מזיד דבע"ה**. דקתני: נטל עני מתוכה פטור: **כע"י אביי**. השתא דחזינו דלאו בתר גופו שדינן לה לענין איחויבי מדאורייתא. אלא: איפולוג רשותא. מי איתמור עילה רבנן למיחוי כרמלית, דהיא דהושיט ידו מלאה לרשות אחרת – לא יחזירנה אצלו, ותלת כף פשוטה עד שמתחשך. דכיון דלאו בתר גופו גרידא – נעשית לה רשות אחרת מדרבנן. דגזור רשות מדבריהם לשבת שאסור להכניס ולהוציא ממנו לרה"י ולרה"י, ושמן כרמלית, כדחזינו בפרקין (דף ו.) ד' רשויות לשבת, כרמלית – *לשון יערו וכרמלו, שאינו לא הילוך תמיד לרבים, ולא תשימש רה"י: **מי** קנסוה, הואיל והתחיל בה באיסור: **למטה מי**. רה"י הוא – קנסוה רבנן ושויה כרמלית דלא ליהדר: **למעלה מי**. דאירי מקום פטור הוא, כדחזינו ב"הוורק" (לקמן ק.) הוורק ד"א כבולת למעלה מי טקחים – כוורק באיר, ופטור, דלא הוי רה"י למעלה מי. הלכך לא קנסוה, דלאו איסורא עביד: **ואיבעית איכא אידי ואדי למטה מי טקחים** ולא ככרמלית דמיא. למטה רשות לעצמה: **כאן מבע"י**. הושיטה מבע"י מחזירה משתחשך, דלאו רשות לעצמה היא, אלא בתר גופו גרידא: **כאן משתחשך**. הושיטה משחשבה – קנסוה. ולא שתתא רשות לעצמה, דאי"כ אף מבעוד יום מיתכרא, אלא קנסא בעלמא: **מבע"י דאי שדי** ליה. כלומר: היכא דהושיטה מבעוד יום, שאם תאסרנה להחזירה וישלך מזיד החפץ כדי להקל טרחו – לא אתי ליה חוב חטאת, דלא הוי עקירה בשבת אלא הנחה לחזירה, ואיסורא דרבנן הוא דאיכא, דעשה מקצתה, וכתבת: שנינו פטורין, אבל אסורין. קנסוה רבנן שלא יחזירנה. אבל היכא דהושיטה משחשבה, דאי שדי ליה

כאן

מידו על ידי קנס שתאסרנה להחזירה נמצא מתחייב חטאת אם שוגג הוא, דעביד ליה עקירה והנחה – לא קנסוה רבנן, דמוטב שלא נקנסו משנורם לבא לידי חילול שבת דאורייתא. ומדלא חזישת ליה תפשוט בעיא דרב ביבי, דלא נמנעו חכמים מלהעמיד דבריהם בפני חשש שקמו לא יעמוד הקדש בהם ויעשה איסור חמור: **הרביק פת בתנור**. בשבת בשוגג, ונזכר שהוא שבת קודם שתאפה. וקיימא לן (לקמן דף ק"ו) דרדיית הפת שבות היא, שהיא חכמה ואינה מלאכה: **התירו לו**. את האיסור מדבריהם, וירדנה קודם שתאפה ויתחייב משום "אופה" שהוא אב מלאכה, או לא התירו לרדותה ולהוציאנה מן התנור: **בשוגג לא קנסוה רבנן כו'**. דרב ביבי לא תפשוט מהקא לא לאיסור ולא להיתר. דהאי דלא קנסוה בשוגג – לאו משום חששא דילקא שדי ליה מזידה הוא, אלא משום דלא עבר איסורא במזיד, וזאת ידו אינה אפילו שבות אי לא משום קנסא – והקא לא קנסי. אכל רדיית הפת – שבות הוא, ונזכרה במקנן, ומשום קודם שביא ליד חוב חטאת לא בטלו גזירתם. ולאיסור נמי לא תפשוט מדקנסו

שבת דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קכה

היחיד, וּמָר – והתנא בברייתא השניה, המתיר להחזירה, כְּבֵר שהיד
 לֹא כְּכַרְמְלִית דְּמִיָּא – אינה נחשבת ככרמלית, ועל כן מותר
 להחזירה למקום שהוא שם.
 הגמרא דוחה את הראיה בכמה אופנים. דוחה הגמרא: לֹא, אין הכרח
 לתלות מחלוקתם בכך, שאפשר לומר דְּכֹלִי עָלְמָא – ששתי
 הברייתות סוברות שאם פשט את ידו בשבת לרשות אחרת,
 כְּכַרְמְלִית דְּמִיָּא – נחשבת ידו ככרמלית ואסור להחזירה למקום
 שהוא שם, וְלֹא קִשְׁיָא סתירת הברייתות, כָּאן, בברייתא הראשונה
 האוסרת להחזיר את היד, מדובר שפשט את ידו לְמַפָּה מַעֲשֶׂרָה
 טפחים, כלומר בתוך עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים, שאיור
 רשות הרבים הוא, ולכן קנסוהו חכמים ואמרו שתחשב ידו ככרמלית
 ויאסר לו להחזירה אצלו, ואילו כָּאן, בברייתא השניה, המתירה
 להחזיר את היד, מדובר שפשט את ידו לְמַעְלָה מַעֲשֶׂרָה טפחים
 מהקרקע, שאין מקום היד נחשב לרשות הרבים, וכיון שלא עשה
 איסור, לא קנסוהו.
 וְאִיבָעִית אִימָא – ואם תרצה אמור, אִידִי וְאִידִי – זו זו, בשתי
 הברייתות מדובר, שפשט את ידו לְמַפָּה מַעֲשֶׂרָה טפחים, וְלֹא
 כְּכַרְמְלִית דְּמִיָּא – ולא קנסוהו שתיחשב ידו ככרמלית, וְלֹא קִשְׁיָא
 סתירת הברייתות, כָּאן, בברייתא השניה, המתירה להחזיר את היד,
 מדובר שפשט את ידו מִכְּפֻזָּה יום ולא החזירה עד שחשיכה, ואילו
 כָּאן, בברייתא הראשונה, האוסרת להחזיר את היד, מדובר שפשט
 את ידו מִשְׁחָשִׁיכָה. שאם פשט אותה מִכְּפֻזָּה יום ולא עשה איסור,
 לֹא קִנְסוּהָ רַבָּנָן – לא קנסוהו חכמים לאסור לו להחזירה, אלא מותר
 הדבר, אך אם פשט את ידו מִשְׁחָשִׁיכָה ועבר על איסור שבת, קִנְסוּהָ
 רַבָּנָן שלא להחזיר, ואף שאינה נחשבת ככרמלית.
 הגמרא דנה בתירוץ זה ובמה שיש ללמוד ממנו. שואלת הגמרא:
 אֲדַרְבָּה, אִיכָא מִסְתַּבְרָא – מסתבר בדיוק להיפך, שכשפשט את
 ידו מִכְּפֻזָּה יום, דָּא שְׂדִי לִיה – שאם ישליך את מה שבידו לרשות
 הרבים אחר כניסת שבת, כדי להקל את טרחתו שלא להחזיק את ידו
 פשוטה זמן רב כל כך עד מוצאי שבת, לֹא אִתִּי – לא יגיע לִידִי חֵיב
 חֲטָאָה, כיון שלא היתה העקירה בשבת, אכן לִיקְנִסוּהָ רַבָּנָן –
 יקנסוהו חכמים שלא להחזיר, אך כשפשט את ידו מִשְׁחָשִׁיכָה ונכנסה
 שבת, דָּא שְׂדִי לִיה – שאם ישליכו לרשות הרבים, אִתִּי בָּהּ – יגיע
 בהם לִידִי חֵיב חֲטָאָה, שהרי עשה עקירה והנחה בשבת, לֹא
 לִיקְנִסוּהָ רַבָּנָן – לא יקנסוהו חכמים אלא יתירו לו להחזיר את ידו
 כדי שלא יבוא לידי איסור.
 ממשיכה הגמרא: וּמִדְּלֵא קָא מְשַׁנְיָנָן כִּי – וממה שלא תירצנו כך,
 תִּפְשׁוּמִי את ספקו דְּרַב כִּיכִי בְּרֵי אֲבִי, דְּכֵי וְ – (שהסתפקן רַב כִּיכִי
 בְּרֵי אֲבִי, הֲרֵבִיק בַּשֶּׁבֶת בשוגג פֶּת פֶּתָנִיד כְּדִי לֵאפּוּתָה, ונזכר קודם
 שנאפתה ששבת היום, ואם תישאר בתנור ותיאפה יתחייב חטאת
 משום אופה, האם תתירו לו לְדַרְדְּרָה – להפרידה מדיבוקה בכותל,
 התנור ולהוציאה ממנו, אף שיש ברדייה זו איסור מדברי חכמים,
 קוֹדֶם שִׁבְאָה לִידִי חֵיב חֲטָאָה כאשר תיאפה הפת, או לֹא תתירו לו
 לרדותה. ממה שאמרנו בתירוץ זה שאם הוציא את ידו משחשיכה
 קנסוהו שלא להחזירה, אף אם מחמת קנס זה יבוא לידי חטאת
 משום 'מוציא מרשות לרשות', תִּפְשׁוּמִי דָּלֵא תתירו לרדות את הפת
 מהתנור, ואסרוהו בכך אף שעל ידי האיסור יבוא לידי חטאת
 משום אופה בשבת.
 מסיקה הגמרא: הָא לֹא קִשְׁיָא – דבר זה אינו קשה, יָאכֵן תִּפְשׁוּמִי את
 ספקו של רב ביבי בר אבבי.
 הגמרא מתרצת את הברייתות באופנים נוספים: וְאִיבָעִית אִימָא –
 ואם תרצה אמור, לְעוֹלָם לֹא תִפְשׁוּמִי מהברייתות את ספקו של רב
 ביבי בר אבבי, וְלֹא קִשְׁיָא סתירת הברייתות, כָּאן, בברייתא השניה,
 המתירה להחזיר את היד, מדובר שהוציא את ידו מִכְּפֻזָּה, וְכָאן,
 בברייתא הראשונה, האוסרת להחזיר את היד, מדובר שהוציא את
 ידו מִכְּפֻזָּה. שאם הוציאה מִכְּפֻזָּה, לֹא קִנְסוּהָ רַבָּנָן שלא להחזירה, אך
 אם הוציאה מִכְּפֻזָּה, קִנְסוּהָ רַבָּנָן שלא להחזירה.

כאשר רב שאל את רבי על דין זה בענין הוצאה בשבת, עסק רבי
 בלימודו במסכת אחרת. הגמרא מביאה את דברי רבי חייה על כך:
 אָמַר לִיה רַבִּי חֵיִיא לְרַב, בְּרֵי פִתְחִי – בן גדולים, לֹא אִמְנִיא לָךְ –
 וכי לא אמרתי לך, כִּי קָאִי רַבִּי בְּהָא מִסְתַּבְרָא – כאשר רבי עומד
 בלימודו במסכת אחת, לֹא תִשְׁתַּלֵּיחַ בְּמִסְתַּבְרָא אַחֲרֵיתִי – אל
 תשאלנו במסכת אחרת, דִּילְמָא לֹא אֲדַרְבָּהּ – שמא אין לבו נתון
 עתה לאותה מסכת, ומחמת כך יתבייש, דָּא לֹא דְרַבִּי זָבְרָא רַבָּה
 הוּא – שאם לא שרבי אדם גדול הוא, כְּסַפְתָּהּ – היית מביישו,
 דְּמִשְׁנִי לָךְ שִׁנּוּיָא דְּלֵא שִׁנּוּיָא הוּא – שהיה משיב לך תשובה
 שאינה תשובה, אכן הִשְׁתָּא מִיתָה שְׂפִיר מִשְׁנִי לָךְ – ומכל מקום
 כעת השיב לך רבי על שאלתך תשובה נכונה.
 ומניין שהשיב רבי כהלכה, דְּתִנִּיא, הִיָּה מַעֲנִין על גופו אִבְלִין וּמִשְׁקִין
 בערב שבת מִכְּפֻזָּה יום וְהוֹצִיאָן לְחוּץ מִשְׁחָשִׁיכָה, חֵיִיב, ואף
 שהעקירה הראשונה כשטען על גופו היתה בהיתר, לְפִי שִׁנּוּיָא דוּמָה
 לִידִי של עני הפשוטה לפניו וגופו בחוץ, שאם נתן בעל הבית לידו
 והוציאה לחוץ פטור, כיון שיד אינה נחה ועל כן הוצאתה ממקומה
 אינה עקירת החפץ, אך גופו של אדם נח הוא על גבי הקרקע,
 וכשעקר האדם רגליו לאחר החשיכה עקר בזה גם את החפץ שעליו,
 וכדברי רבי.
 הגמרא מביאה דברים אודות גדר הרשות של ידו של אדם, כאשר
 הוא ברשות אחת וידו פשוטה לרשות אחרת: אָמַר אֲבִי, פִּשְׁיָאָה לִי
 מהמשנה, דִּידִי שֶׁל אָדָם העומד ברשות אחת ופושט את ידו לרשות
 אחרת, אִינָה נחשבת כרשות שהוא עומד בה, לֹא בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
 כשהוא עומד ברשות הרבים ופושט את ידו לרשות היחיד, וְלֹא
 בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, כשהוא עומד ברשות היחיד ופושט את ידו לרשות
 הרבים.
 אבוי מבאר את מקור דבריו: מה שאמרתי שְׂפִירָשׁוֹת הָרִבִּים לֹא
 דְּמִיָּא – שאין יד האדם הנמצאת ברשות היחיד נחשבת כרשות
 הרבים בה עומד גופו, דבר זה נלמד מהנאמר במשנה אודות ידו דְּעֵנִי
 – (של הענין) העומד ברשות הרבים ופושט את ידו המלאה לרשות
 היחיד, שאם נטל בעל הבית מתוכה והניח בבית, פטור, ואינו נחשב
 כעוקר מרשות הרבים. ומה שאמרתי שְׂפִירָשׁוֹת הַיָּחִיד לֹא דְּמִיָּא –
 שאין יד האדם הנמצאת ברשות הרבים נחשבת כרשות היחיד בה
 עומד גופו, דבר זה נלמד מהנאמר במשנה אודות ידו דְּכַעַל הַפִּתּוּ
 העומד ברשות היחיד ופושט את ידו המלאה לרשות הרבים, שאם
 נטל העני מתוכה והניח אצלו, פטור, ואינו נחשב כעוקר מרשות
 היחיד.
 אבוי מסתפק בדינה של היד הפשוטה לחצר אחרת: בְּעֵי וְ – (הסתפקן)
 אֲבִי, אחר שנוכחנו לדעת שידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת
 אינה נחשבת מן התורה כרשות שהגוף בה, הרי שהיא חולקת רשות
 לעצמה, מעתה יש להסתפק, ידו שֶׁל אָדָם שהוציאה בשבת לרשות
 אחרת כאשר חפץ בתוכה, מָהוּ שְׂפִירָשׁוֹת מִדְּבַנָּן כְּכַרְמְלִית, ויהא
 אסור להחזיר את החפץ לרשות שהוא עומד בה, שהרי הוא מכניסו
 מכרמלית לאותה רשות שהוא עומד בה, ואסרו חכמים להכניס
 מכרמלית לרשות היחיד או לרשות הרבים, ועל כן תישאר ידו
 פשוטה עד צאת השבת. מִי קִנְסוּהָ רַבָּנָן לְאֲהִדּוּרִי לְנִפְיָה – האם
 מחמת שעקר את החפץ מהרשות שהוא בה והוציאו לרשות האחרת
 על מנת להניחו שם, והתחיל באיסור, קנסוהו חכמים שתיחשב ידו
 ככרמלית ולא יוכל להחזירה, או לֹא קנסוהו שתיחשב ידו ככרמלית.
 הגמרא חפצה לפשוט את הספק מברייתא. אומרת הגמרא: תָּא
 שְׁמַע, הִיתָה ידו מְלֵאָה פִּירוֹת ברשות היחיד, וְהוֹצִיאָהּ לְחוּץ,
 לרשות הרבים, תִּנִּי תָא – שנינו בברייתא אחת, אִסּוּר לְהַחזִירָהּ
 לרשות היחיד, וְתִנִּי אִידָךְ – ושנינו בברייתא אחרת, מוֹתֵר לְהַחזִירָהּ
 לרשות היחיד. מבררת הגמרא: מָה לֹא בְּהָא קְמִיפְלָנִי – האם לא
 בדבר זה נחלקו, דָּמָר – שהתנא בברייתא הראשונה, האוסר
 להחזירה, כְּבֵר, שהיד כְּכַרְמְלִית דְּמִיָּא, ועל כן אסור לו להחזירה
 לרשות היחיד בה הוא עומד, שנמצא שהוא מכניס מכרמלית לרשות

תוריע/ שהיא מיותרת, באה ללמד שלידת זכר תלויה בהזרעת האשה תחילה. הרי שכבר מתחילת העיבור נקבע אם יהיה העובר זכר או נקבה.

מתרצת הגמרא: **הָאָם בְּמֵאָה עֶשְׂרִים** – כאן בברייתא במה המדובר, **בְּגוֹן שְׁהוּרֵי שְׁנֵיהֶם בְּכַת אַחַת**, ובאופן כזה אין נקבע אם יהיה העובר זכר או נקבה עד ארבעים יום, ועד אז מועילה תפילה על כך. שנינו במשנה: **הָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ וְשָׁמַע קוֹל צוֹחָה בְּעִיר וְאָמַר יְהִי רִצּוֹן שְׁלָא תְהָא בְּתוֹךְ בֵּיתִי**, הרי זו תפילת שוא.

הגמרא מביאה ברייתא בענין שומע קול צוחה בעירו: **תָּנוּ רַבָּנִן בְּבֵרִיתָא. מַעֲשֶׂה בְּחֵלֶל הַזֶּקֶן שְׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ לְבֵיתוֹ, וְשָׁמַע קוֹל צוֹחָה בְּעִיר מִחֻמַּת אִיזָה דְּבַר רַע שְׁאִירַע בַּהּ. אָמַר, מוֹכֵמָה אֲנִי שְׁאִין הַמְּאֹרַע הַזֶּה בְּתוֹךְ בֵּיתִי. וְעָלִיו – עַל הַלֵּל וְצַדִּיקִים כְּמוֹתוֹ בְּהַתְּנוּב אָמַר (תהלים קיב) 'מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא, נִכּוֹן לְבֹ בְּטוֹחַ בַּה'.**

הגמרא מבארת את הפסוק: **אָמַר רַבָּא, כָּל הַיָּבִי דְּדִרְשֵׁת לְהָאִי קָרָא** – בכל אופן שתדרוש את הפסוק הזה, **מְרִישִׁיה לְסִיפִיה מְדִרִישׁ** – הרי הוא נדרש מראשו לסופו (וכסדר כתיבתו), וכן **מְסִיפִיה לְרִישִׁיה מְדִרִישׁ** – הרי הוא נדרש מסופו לראשו. ומבאר רבא, **מְרִישִׁיה לְסִיפִיה מְדִרִישׁ** – מראשו לסופו הוא נדרש כך, **מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא** לחשוש שמא היא נוגעת אליו, ומה פָּעַם אינו ירא ממנה, מפני שְׁנִכּוֹן (נאמן) לְבֹ לַהּ, והוא בְּטוֹחַ בַּה' שישמרנו. ו**מְסִיפִיה לְרִישִׁיה מְדִרִישׁ** – מסופו לראשו הוא נדרש כך, אם נִכּוֹן (נאמן) לְבֹ לַהּ והוא בְּטוֹחַ בַּה' שישמרנו, **מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא**.

הגמרא מביאה מעשה, ממנו מתבאר איזו דאגה רצויה ואיזו דאגה אינה רצויה: **הָהוּא תַלְמִידָא דְּהוּנָה קָא אָוִיל בְּתַרְיָה** – מעשה בתלמיד אחד שהיה מהלך אחרי דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל בְּרַבִּי יוֹסִי, בְּשׁוּקָא דְּצִיּוֹן (בשוק של ציון). חֲזִייה דְּקָא מַפְחִיד – ראהו רבי ישמעאל שהוא מפחד מבלי סיבה. אָמַר לִיה רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל, חֲמָאָה אֶת – בעל חטאים אתה, דְּכַתִּיב בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיה עַל דוֹר הַחוֹרֶבֶן (שעיה לג יד) **פָּחַדוּ בְּצִיּוֹן הַמַּאֲסִים**, שיפול פחד על החוטאים שבציון, וכן אתה מפחד כמותם בהיותך בציון. אָמַר לִיה אוֹתוֹ תַלְמִיד, וְהַכְּתִיב וְהִי – והרי כתוב (משלי כח) **אֲשֶׁרִי אֲדָם מַפְחִיד תַּמִּיד**, משמע שטוב לאדם להיות מפחד ודואג בענייני העולם. אָמַר לִיה רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל, הָהוּא בְּרַבְרִי תוֹרָה בְּתִיב – אותו פסוק על דברי תורה נאמר, שצריך האדם להיות מפחד ודואג תמיד שמא ישכחם, ומפני פחדו יחזור וישננם תמיד, אבל בשאר דברים אין לו לפחד.

מעשה נוסף באותו ענין: **יְהוּדָה בֶּר נָתָן, הָיָה שָׁקִיל וְאָוִיל בְּתַרְיָה** – היה פוסע והולך אחרי דְּרַבִּי הֵנְנֵנָא, אֶתְנָה – נאמן יהודה בר נתן, מתוך דאגתו על איזה דבר. אָמַר לִיה רַב הֵנְנֵנָא, יְסוּרִים בְּעֵי הָהוּא נִבְרָא לְאֹתוּיִי אֲנַפְשִׁיה – וכי אותו אדם (יהודה בר נתן) מבקש להביא יסורים על עצמו, דְּכַתִּיב (איוב ג כח) **כִּי פָחַד פָּחַדְתִּי וַיֵּאֱתָנִי וַאֲשֶׁר יִגְדִּלְתִּי יָבֵא לִי**, ופירוש הפסוק הוא שהפחד אשר פחדתי בעת שלוותי פן יבוא אלי רעות, הנה בא אלי, כי אכן אירעו לי אותן רעות, הרי שעצם הפחד מפני הרעות, הוא הגורם להן לבוא, ועל כן בפחדך הינך מביא עליך את הרעות מהן אתה מפחד. אמר לו יהודה בר נתן, וְהָאִי בְּתִיב (והרי כתוב) **אֲשֶׁרִי אֲדָם מַפְחִיד תַּמִּיד**. השיב לו רב הֵנְנֵנָא, הָהוּא בְּרַבְרִי תוֹרָה בְּתִיב – הפסוק ההוא נאמר על דברי תורה, וכאמור, אבל לא בשאר דברים.

שנינו במשנה: **הֵנְכֵנָם לְבֶרֶךְ מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים וְכו', בֵּן עוֹזֵא אֹמַר אַרְבַּע, שְׁתִּים בְּכִנְסוֹתוֹ וְשְׁתִּים בְּיִצְאָתוֹ**, נותן הודאה על שעבר וצוּעָק על העתיד.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מה הן ארבע התפילות שהזכיר בן עזאי: **תָּנוּ רַבָּנִן בְּבֵרִיתָא, בְּכִנְסוֹתוֹ** – כשהוא רוצה להיכנס לכרך, **מִהוּ אָמַר, יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתַּכְנִיסֵנִי לְכַרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם.** **נִכְנֵם לְכַרְךָ, אָמַר אַחֵר כְּנִיסָתוֹ, מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתַּכְנִיסֵנִי לְכַרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם. בְּקֵשׁ לְצִאתָ מִן הַכֶּרֶךְ, אָמַר, יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שְׁתּוֹצִיאֵנִי מִכַּרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם. יֵצֵא מִן הַכֶּרֶךְ, אָמַר אַחֵר יִצְאָתוֹ, מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתּוֹצִיאֵנִי**

מִכַּרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם, וְכֵשֶׁם שְׁתּוֹצִיאֵנִי לְשָׁלוֹם כִּךָ תוֹלִיכֵנִי לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנִי וְתַעֲזֹרֵנִי לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנִי מִכַּף כָּל אוֹיֵב וְאֹרֶב בְּדֶרֶךְ.

הגמרא מבארת באילו כרכים יש להתפלל תפילות אלו: **אָמַר רַב מִתְנָא, לֹא שָׁנוּ דִין זֶה שִׁישׁ לְהַתְפַּלל בְּכִנְסוֹתוֹ לְכַרְךָ וּבִיצִיאָתוֹ, אֱלָא בְּכַרְךָ שְׁאִין דְּנִין וְהוֹרִינִן בּוֹ** – שאין בו בית דין שדנים תחילה ואחר כך הורגים, אלא דרך אנשי המקום להעניש בלי משפט, לפיכך על הנכנס לשם להתפלל שלא ינוק, וכן על היוצא משם להודות שיצא משם בשלום. **אָבֵל בְּכַרְךָ שְׁדִינִן תְּחִילָה וְאַחֵר כִּךָ הוֹרִינִן בּוֹ, לִית לָן בָּהּ** – אין לנו להצריכו לא תפילה בכניסתו ולא הודאה ביציאתו, כי יכול הוא להיזהר שלא יפגע ולא יענישוהו.

אֵיבָא דְאָמְרִי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, **אָמַר רַב מִתְנָא, אִפְּלִי בְּכַרְךָ שְׁדִינִן וְהוֹרִינִן בּוֹ** עליו להתפלל תפילות אלו, שאם יארע שיחשדוהו שם באיזה דבר, וְיִמְנִין דְּלֹא מִתְרַמֵּי לִיה אֵינֶשׁ דְּיִלְיָה לִיה וְכוּתָא – לפעמים לא יודמן לו אדם שילמד עליו וכו', ונמצא שאף שם הוא עלול לבוא לידי סכנה.

הגמרא מביאה ברייתא ובה תפילה לנכנס לבית המרחץ ושאלה הוא נחשב למקום סכנה: **תָּנוּ רַבָּנִן בְּבֵרִיתָא, הֵנְכֵנָם לְבֵית הַמֶּרְחָץ אָמַר, יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי' אֱלֹהֵי שְׁתַּצִּילֵנִי מִזֶּה וּמִכִּיצָא בּוֹ, וְאֵל יֵאָרַע בִּי דְּבֵר קִלְקֵלָה וְעוֹן, וְאֵם יֵאָרַע בִּי דְּבֵר קִלְקֵלָה וְעוֹן תְּהָא מִיתְתִּי בְּפִרְה לְכָל עֲוֹנוֹתִי.**

הגמרא מביאה דעה החולקת על נוסח תפילה זו: **אָמַר אֲבִינִי, לֹא לִימָא אֵינֶשׁ הָכִי** – אל יאמר אדם בנוסח זה 'ואם יארע בי דבר קלקלה' וכו', **דְּלֹא לְפִתַּח פְּתוּמִיה לְשִׁטָּן** – שלא לפתוח פיו למידת הדין שתקטרג עליו, **דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, וְכֵן תָּנָא מִשְׁמִי' וְכוּן** שנינו בברייתא משמו (דְּרַבִּי יוֹסִי, לְעוֹלָם אֵל לְפִתַּח אֲדָם פִּיו לְשִׁטָּן.

הגמרא מביאה מקור לכך שאין לפתוח פה לשטן: **אָמַר רַב יוֹסֵף, מָאִי קָרָא** – מאיזה פסוק נלמד שאסור לפתוח פיו לשטן, **דְּכַתִּיב שְׁאִמְרוּ אֲנָשֵׁי יִירוּשָׁלַם עַל עֲצָמָם בַּחוּרְבֵן הָעִיר (ישעיה טו) 'לֹוִלִי ה' צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד בְּמִעֵט בְּסָדֵם הֵינֵנו לְעַמְרָה דְּמִינוּ**, כלומר, לולי שריחם עלינו הקב"ה היינו נשמידים כולנו כסדום ועמורה. וכיון שדימו עצמם כחינם לסדום ולעמורה, **מָאִי אֶתְרִי לָהּ** – מה השיב להם הַנְּבִיא דְּבַר ה' (שם כ) **'שְׁמַעוּ דְּבַר יי' קְצִינִי סָדֵם וְגו' הָאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְרָה**, שאתם דומים במעשיכם הרעים לקציני (שרי) סדום ולאנשי עמורה. הרי שבדיבורם עוררו את מידת הדין ללמד עליהם חובה ולדמותם לסדום ולעמורה.

תפילה ליציא מבית המרחץ. אומרת הגמרא: **בִּי נְפִיק** – כאשר הוא יוצא מבית המרחץ, **מָאִי הוּא אָמַר, אָמַר רַב אֶחָא, מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ יי' אֱלֹהֵי שְׁתַּצִּילֵנִי מִן הָאֹרֶר וּמִן הָאֵשׁ.**

מעשה בענין הסכנה שבבית המרחץ: **רַבִּי אֶבְהוֹ עָל לְבִי בְנִי** – נכנס לבית המרחץ, **אֶפְחִית בִּי בְנִי מִתוֹתִיה** – התמוטטה ריצפת בית המרחץ מתחתיו ושהיתה הריצפה עשויה על גבי עמודים והיה חלל מתחתיה. **אֶתְרִישׁ לִיה נִפְסָא** – נעשה לו נס, וקם **עַל עַמּוּדָא** – נעמד רבי אבהו על אחד העמודים שנשארו, **שׁוֹיֵב מִזָּה וְחָד גְּבָרִי בְּחָד אֶבְרִיה** – והציל מאה ואחד אנשים בורוע אחת שלו, על ידי שהחזיק באחד או שנים מהם, והם החזיקו באחרים, ואחרים באחרים,

וכך ניצלו כולם מליפול אל החלל שחתת הריצפה. **אָמַר רַבִּי אַבְהוֹ, הֵינֵנו דְּרַב אֶחָא (דְּאָמַר רַב אֶחָא) –** זהו מה שאמר רב אחא שביציאתו מבית המרחץ עליו להודות על יציאתו בשלום.

הגמרא מביאה ברייתא ובה תפילה למקום דם ושאלה הוא ענין שיש בו סכנה: **הֵנְכֵנָם לְהִקְיָו דָּם אָמַר, יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי' אֱלֹהֵי שְׁיִחָא עֶסֶק זֶה לִי לְרִפּוּאָה, וְתִרְפָּאֵנִי, כִּי אֵל רּוּפָא נֶאֱמָן אֶתָּה וְרִפּוּאָתְךָ אֶמֶת, לִפִּי שְׁאִין דְּרָבָן שֶׁל בְּנִי אֲדָם לְרִפּוּאָת אֶלָּא שְׁנִיגוּ. כלומר, לא היו צריכים בני האדם לעסוק ברפואות אלא רק להתפלל לה' שיפאם, אמנם רבים נהגו לעסוק ברפואות, ולפיכך נגזר עליהם להיות מסורים ביד הטבע, ומעתה צריכים הם לרפואות אלו. וכן אני עוסק בדבר זה בדרך העולם, ומבקש ממך שיהא עסק זה לי לרפואה.**

8 את החמור. אמר רבי עקיבא, כל דעבד רחמנא לטב – כל מה
9 שעושה הקב"ה הוא לטובה, ואף דברים אלו ודאי הם לטובתי. ביה
10 בליליא אתא נייסא – בלילה ההוא בא גודל של גוים, שפיייה למתא
11 – ולקח בשבי את אנשי העיר, ורבי עקיבא ניצל מידם כיון שהיה
12 מחוץ לעיר. אמר להו – אמר רבי עקיבא לתלמידיו, לאו אמרי לבו
13 – וכי לא אמרתי לכם, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא

1 בה, ולא נתנו לו. אמר, כל דעבד רחמנא לטב – כל מה שעושה
2 הקב"ה הוא לטובה, ואף דבר זה שלא נתנו לי אכסניה ודאי הוא
3 לטובתי. אול וכת בדברא – הלך ולן בשדה מחוץ לעיר, והיה ביהדיה
4 תרגנולא וחמרא ושרנא – והיה עמו תרגנולא להקיצו משנתו, חמור
5 לרכב עליו, ונר להאיר לו בלילה. אתא זיקא בפיייה לשרנא – בא
6 הרוח וכיבה את הנר, אתא שונרא אכליה לתרגנולא – בא חתול
7 ואכל את התרגנולא, אתא אריה אכליה לחמרא – ובא אריה ואכל

המשך ביאור למס' ברכות ליום שני עמ' א

44 לקחתה אל יצחק (בראשית כד סא) 'ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה
45 על הגמלים ותלכנה אחרי האיש', התיבות 'ותלכנה אחרי האיש'
46 מיותרות, ובאו ללמד שהלכו דווקא אחרי האיש (אליעזר) ולא
47 לפני האיש, מכאן שאסור לאיש ללכת אחרי אשה בדרך.

48 הגמרא מביאה דינים נוספים בענין הילוך: אמר רבי יוחנן, מוטב
49 לעבור אחורי ארי, אף שיש בזה ספק סכנה שמא יפגע בו הארי, ולא
50 לעבור אחורי אשה. ומוטב לעבור אחורי אשה, אף שיש בזה חשש
51 הרהור, ולא לעבור אחורי מקום של עבודת כוכבים ומזלות, שמא
52 ימשך אחריה. ומוטב לעבור אחורי עבודת כוכבים ומזלות, שהוא
53 חשש בלבד שמא ימשך, ולא לעבור אחורי בית הכנסת בשעה
54 שהצבור מתפלל, כיון שהרואה אותו עובר שם ואינו נכנס
55 להתפלל עם הציבור סובר שהוא פורק עול המצוות ומבזה את בית
56 הכנסת. ואולם לא אמרן שיש בזה איסור אלא באופן דלא דרי מדי
57 – שאינו נושא שום משוי, ואי דרי מדי לית לן בה – אבל אם נושא
58 משוי הרי אין בזה גנאי לבית הכנסת, כי מוכח שמה שאינו נכנס הוא
59 מפני המשוי שעליו. ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא – שאין
60 פתח נוסף לבית הכנסת, ואי איכא פתחא אחרינא לית לן בה –
61 אבל אם יש פתח נוסף הרי אין בזה בזיון לבית הכנסת, כי הרואה דן
62 אותו לזכות שעתידי הוא להיכנס בפתח השני. ולא אמרן אלא דלא
63 רכיב חמרא – שאינו רוכב על חמור אלא מהלך ברגליו, אבל רכיב
64 חמרא לית לן בה, כי הרואה דן אותו לזכות שאינו נכנס מפני
65 שטרוד לשמור את חמורו. ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין, אבל
66 אם הוא מנח תפילין לית לן בה, שהרי התפילין מוכיחות עליו
67 שהוא רודף מצוות ואינו ממבטלי התפילה.

68 הגמרא מביאה דרשות נוספות בענין יצר הרע שבאדם: אמר רב,
69 יצר הרע דומה לזנב ויושב בין שני מפתחי הלב, שנאמר (קהלת י
70 א) 'ובי מות יבאיש וביע שמן רוקח', ופירושו, יצר הרע יקלקל
71 ויבאיש את השם הטוב שיש לאדם. ושמואל אמר, יצר הרע כמין
72 גרגר של חמא הוא דומה, שנאמר (בראשית ד ו) 'לפתח חמאת רובץ',
73 ופירושו, שעל פתח הלב רובץ היצר שהוא כמין חטה.

74 תנו רבנן שתי כליות יש בו באדם, אחת מהן יועצת לטובה –
75 יועצתו לנטות אל הדרך הטובה, ואחת יועצתו לרעה. ומסתברא
76 דטובה לימינו – ומסתבר שהכוליא היועצת לו לנטות אל הדרך
77 הטובה נמצאת לצד ימין של גופו, והכוליא הרעה נמצאת לשמאלו,
78 דכתיב (קהלת ב א) 'לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו', ופירושו, שיש
79 ללב שני יועצים, זה שמיימין מיעץ לו חכמה וזה שמשמאל מיעץ לו
80 כסילות, ואלו שתי כליותיו.

81 הגמרא מביאה ברייתא בענין תועלת הכליות ושאר איברים שבגוף:
82 תנו רבנן, הכליות יועצות את הלב לעשות טובה או רעה (וכפי
83 שנתבאר), והלב מבין את עצתן ומחליט מה יש לו לעשות אם
84 לשמוע לעצתן או לא, והלשון מחתך את הדיבור להוציא מפיו,
85 והפה (השפתיים) נזמר להוציא את הדיבור לחוץ. והשם מנגנים
86 ומוציא כל מיני מאכל. הקנה מוציא את הקול מן הגרון.

1 חופתו לשמחו, מכאן למדה תורה דרך ארץ, שיתחזר גדול עם קמן
2 בשושבינות – שישתדל אדם להיות שושבין למי שקטן ממנו
3 בחשיבותו, ואל ירע לו – ולא יהיה הדבר רע בעיניו.

4 מבררת הגמרא: ולמאן דאמר שהצלע היא פרוצה, ונברא גוף אחד
5 שהיה זכר מכאן ונקבה מכאן, הי מינייהו סגי ברישא – מי מהם היה
6 מהלך בראש. כלומר, האם היה הזכר מהלך לפניו ונמצא שהנקבה
7 פוסעת תמיד מאחוריו, או שמא להיפך. אמר רב נחמן בר יצחק,
8 מסתברא דנברא סגי ברישא – מסתבר שהאיש היה מהלך בראש,
9 שכן היא דרך ארץ, דתניא, לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך שמא
10 יבוא לידי הרהור על ידי הלוכה ותנועותיה, ואפילו אם היא אשתו
11 מכל מקום הרי זה מגונה. ואם נדמנה לו אשת איש מהלכת לפניו
12 על הגשר, וסלקנה לצדין – ילך מן הצד עד שיעבור לפניו. ומי
13 שאינו נזהר בזה, אף שעבירה בידו מכל מקום יש לו חלק לעולם
14 הבא, ואולם כל העובר אחורי אשה נשואה כשהיא עוברת בנהר
15 בתוך המים, אין לו חלק לעולם הבא, כיון שמגביהה את בגדיה כדי
16 שלא ירטבו מן המים והוא מסתכל בבשרה. הרי מבואר בברייתא זו
17 שאפילו אם היא אשתו אין לו ללכת אחריה, לפיכך יש לומר שם
18 בתחילת יצירת האדם שהיו שני פרצופין, הזכר היה מהלך מלפנים.
19 ברייתא נוספת בענין איסור הסתכלות באשת איש: תנו רבנן,
20 המרצה (המונה) מעות לאשה מדי לידה, אם עושה כן מתוך
21 מחשבה רעה כדי להסתכל בה, אפילו יש בידו תורה ומצוות
22 טובים כמשה רבינו לא ינקח מדינה של גיהנם, שנאמר לגבי מי
23 שאינו נזהר להתרחק מאשה זרה (משלי יא כא) 'יד לידו' – אפילו אם הוא
24 כמשה רבינו שקיבל תורה מידו של הקב"ה לידו לא ינקח רע,
25 כלומר, לא ינקח מדינה של גיהנם.

26 עוד בענין הילוך אחר אשה: אמר רב נחמן בר יעקב, מנוח אביו של
27 שמשון הגבור, עם הארץ היה, והמקור לכך, דכתיב כשבאה אשתו
28 לומר לו שיבוא עמה אל המלאך העומד בשדה (שופטים יג יא) 'ויקם
29 וילך מנוח אחרי אשתו' וגו', ומוכח שלא למד אצל החכמים ולא
30 ידע הלכה זו שאין לאדם להלך אחרי אשה בדרך, ואפילו היא
31 אשתו.

32 מקשה הגמרא: מתקיף לה רב נחמן בר יצחק, אלא מעתה, גבי
33 אלקנה אביו של שמואל הנביא דכתיב 'וילך אלקנה אחרי אשתו',
34 וכן גבי אלישע הנביא דכתיב כשבאה האשה השונמית לבשר לו על
35 מות בנה (מלכים ב ד ד) 'ויקם וילך אחריה', וכי הכי נמי הכוונה אחריה
36 ממש, הרי ודאי אין לפרש כך, שהרי אלקנה ואלישע היו נביאים.
37 אלא ודאי הכוונה שם שהלכו אחרי דבריה ואחרי עצתה, אם כן
38 הלא נמי לגבי מנוח, יש לפרש שהלך אחרי דבריה ואחרי עצתה,
39 ואין מכאן הוכחה שעם הארץ היה.

40 מוסיפה הגמרא: אמר רב אשי, ולמאי דקאמר רב נחמן שמנוח עם
41 הארץ היה והלך אחרי אשתו ממש, אם כן אפילו בי רב נמי לא
42 קרא – לא למד ולא ידע אפילו את פשוטו של מקרא שלומדים
43 התינוקות בבית רבן, שנאמר בהליכת רבקה עם אליעזר כשבא

אותה משנה (שם), **כָּמָה יִתְחַקוּ וַיְהִי מְהֻרָּין** – כמה מותר לשומרים להתרחק וישאר השמן בחזקת טהרה, **כִּדִּי שֵׁיחָא רֹאֵהוּ** – רק באופן שיכול השומר לראות את עם הארץ אם יגע בשמן. וכיון שאין השומר יכול להתרחק יותר, על כרחך אם נצרך ליפנות ואין שם גדר מותר לו ליפנות על פני השדה אף על פי שהנמצאים מחוץ לבית הבד יכולים לראותו, שלא כדברי איסי בר נתן. מתרצת הגמרא: לדעת איסי בר נתן, **שְׂאֵנִי אוֹכְלֵי מְהָרוֹת דְּאִקְלוּ בְּהוּ רַבְּנָן** – שונה הוא הדין בשמירת מאכלים טהורים, שהקלו חכמים על השומרים שלא יתרחקו יותר כיון שצריכים לשומרם. אבל שאר אדם צריך להתרחק עד שלא יהיה חבירו רואהו.

תירוצ נוסף: **רַב אֲשֵׁי אָמַר**, אין קושיא על איסי בר נתן מהסיפא של המשנה ההיא בטהרות, משום שיש לבאר, **מֵאִי כָּל זֶמַן שְׂאִין חֲבֵרֵי רֹאֵהוּ דְקָאֻמַּר אִסִּי בַר נָתָן**, היינו כל זמן שְׂאִין חֲבֵרֵי רֹאֵהוּ אֵת פִּירוּעֵו – גילוי גופו, אִכְלֵי לְיָדֵיהּ חֲזִי לֵיהּ – אבל הוא רואה את חבירו, מפני שאת שאר גופו אינו צריך להסתיר מעיני חבירו ויכולים לראות זה את זה. ועל פי זה יש לבאר את כוונת המשנה, שהשומרים מתרחקים עד שהנמצאים בבית הבד לא יוכלו לראות את פירועם, אבל עדיין יכולים להביט משם אל בית הבד ולהמשיך בשמירתם.

הגמרא מביאה מעשה בענין מעלת הצניעות בבית הכסא: **הָהוּא סַפְדָּנָא דְנִחִית קַמֵּיהּ דְרַב נַחֲמָן** – מעשה בספדן שירד להספיד את הנפטר בפניו של רב נחמן, **וְאָמַר בַּהֲסַפְדוֹ הָאִי צָנוּעַ בְּאוֹרְחוֹתָיו הָיָה. אָמַר לֵיהּ רַב נַחֲמָן, אֵת צִיּוּלָתָא בְּהִדְיָא לְבֵית הַכֶּסֶּא וַיִּדְעַת אִי צָנוּעַ אִי לֹא** – וכי אתה נכנסת עמו לבית הכסא ונודע לך אם היה צנוע או לא. וכיון שלא נודע לך אם היה צנוע בבית הכסא, אי אפשר לך לומר עליו שהיה צנוע בדרכיו, **דְּתַנִּינָא, אִין קוֹרִין 'צָנוּעַ' אֵלָּא לְמִי שְׁצָנוּעַ בְּבֵית הַכֶּסֶּא**.

שואלת הגמרא: **וְרַב נַחֲמָן, מֵאִי נִפְקָא לֵיהּ מִיָּנִיָּה** – מה איכפת לו אם דברי הספדן נכונים או לא. משיבה הגמרא: **מְשֻׁם דְּתַנִּינָא, בְּשֵׁם שְׁנַפְרָעִין בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה מִן הַתַּחֲתִים** כאשר מספרים עליהם בהספדם מעשים טובים שלא היו בהם, לפי שדבר זה מזכיר את עוונותיהם, **כִּדְּנִפְרָעִין מִן הַסַּפְדָּנִין** האומרים דברים אלו, וכן נפרעים מן העוֹנִין אֲחֵרֵיהֶן – מכל העונים אמן אחר המספיד וניכר בזה שהם מודים בדבר. לפיכך הקפיד רב נחמן שלא להודות בדבריו של אותו ספדן, כדי שלא יענש על כך.

הגמרא מביאה ברייתא בענין הצניעות בבית הכסא לנפנה בלילה: **תַּנּוּ רַבְּנָן, אֵיזְהוּ צָנוּעַ, זֶה הַנִּפְנָה בְּלִילָה בְּמָקוֹם שְׁנִפְנָה בַּיּוֹם**. בפשטות כוונת הברייתא שהנפנה בלילה, אף על פי שאי אפשר לראותו בחשיכה, צריך להתרחק עד המקום שהיה הולך ליפנות שם ביום כדי שלא יראוהו. לפיכך מקשה הגמרא: **אִינִי** – האם כך הוא הדין, **וְהָאֻמַּר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יִגְהִיג' (–יִרְגִּיל) אָדָם אֵת עֲצָמוֹ** ליפנות שְׁחָרִית וְעֶרְבִית – פעם אחת קודם אור היום ופעם נוספת לאחר רדת הלילה, **כִּדִּי שְׁלֹא יַעֲטֹר לְנִקְבֵי בִּאֲמַצַּע הַיּוֹם**

וַיְהִי צָרִיד לְהִתְרַחֵק מביתו וללכת ליפנות בשדה. ומוכח שבלילה מותר ליפנות במקום שאסור ביום. וְתוֹ – ועוד קושיא, **הֲרִי רַבָּא בְּיָמָא הָהּ אוֹיֵל עַד מִיל** – ביום היה הולך עד מרחק של מיל מביתו כדי ליפנות, **וּבְלִילָא אָמַר לֵיהּ לְשִׁמְעִיָּה, פָּנּוּ לִי דּוֹכְתָא בְּרַחוּבָה דְּמָתָא** – ואילו בלילה היה אומר למשמשי, הכינו לי מקום פנוי מבני אדם ברחוב העיר ואלך ליפנות שם. **וְכֵן אָמַר לֵיהּ רַבִּי זִירָא לְשִׁמְעִיָּה, חֲזִי מָאֵן דְּאִיכָא אַחוּרֵי בֵּית חֲבֵרָא** – ראה מי נמצא מאחורי בית החברים, **דְּבָעִינָא לְמַפְנֵי** – מפני שמבקש אני ליפנות שם וצריך שיהיה המקום פנוי מאנשים. והלא ברחוב העיר ומאחורי בית החברים אי אפשר ליפנות ביום מפני שיראוהו, ואף על פי כן הלכו רבא ורבי זירא ליפנות שם בלילה, שלא כמבואר בברייתא.

מתרצת הגמרא: **לֹא תִימָא שְׁכוּנַת הַבְּרִייתָא** שיפנה בלילה בְּמָקוֹם שנפנה ביום, **אֵלָּא אִימָא שְׁכוּנַתָּא בְּדֶרֶךְ שְׁנִפְנָה בַּיּוֹם**, היינו שלא יגלה גופו עד שישב, ולא יגלה אלא טפח מאחוריו וטפחיים מלפניו, כדרך שהוא עושה כשהוא נפנה ביום. אף שבלילה אי אפשר לראותו בחשיכה.

תירוצ נוסף על הסתירה שבין דברי הברייתא לבין דברי רב: **רַב אֲשֵׁי אָמַר, אֲפִילוּ תִימָא שְׁכוּנַת הַבְּרִייתָא 'בְּמָקוֹם' שנפנה ביום, לֹא נִצְרְכָה אֵלָּא לְקָרֵן זְוִית** – לא הוצרכה הברייתא לומר זאת אלא להשמיענו שהנפנה בלילה, אף שהוא בחשיכה, אם יש שם קרן זוית צריך ללכת ליפנות שם, כדרך הנפנים ביום שצריכים ללכת לקרן זוית להסתתר, ולא יפנה במקום פתוח.

הגמרא חוזרת אל דברי רב, ומביאה ראייה לדבריו: **גּוֹפָא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יִגְהִיג' אָדָם אֵת עֲצָמוֹ** ליפנות שְׁחָרִית וְעֶרְבִית, **כִּדִּי יַעֲטֹר לְנִקְבֵי בִּאֲמַצַּע הַיּוֹם וַיְהִי צָרִיד לְהִתְרַחֵק. תַּנִּינָא נָמִי הָכִי, כֵּן עֲזָאִי אָמַר, הַשֶּׁשֶּׁם וְצֵא** – קום קודם אור הבוקר וצא ליפנות, **הָעֶרֶב וְצֵא** – חכה עד שירד הלילה וצא שוב ליפנות, **כִּדִּי שְׁלֹא תִתְרַחֵק**.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא ובו דין נוסף בענין עשיית צרכיו: **מְשֻׁמֵּשׁ תַּחֲלִילָה בְּפִי הַטְּבַעַת עַל יְדֵי אֶבֶן קֶטְנָה או קִיסֶס, אִם יֵשׁ לָךְ צוּרָה לַפְתּוֹחַ אֶת הַנֶּקֶב כִּדִּי לְהַקֵּל עַל הַיִּצְיָאָה, וְאַחֵר כֵּךְ שָׁב. וְאַל תִּשָּׁב תַּחֲלִילָה וְאַחֵר כֵּךְ תְּמַשְׁמֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַיּוֹשֵׁב וְאַחֵר כֵּךְ מְמַשְׁמֵשׁ, אֲפִילוּ עוֹשֵׂין בְּשִׁפְסִים בְּאִסְפִּמְיָא** שהיא ארץ רחוקה, **כֵּאֵין עֲלֵיו מְזִיקִים לוֹ**.

מבררת הגמרא: **וְאִי אֲנִשֵּׁי וַיְתִיב** – ואם שכח וישב תחילה וְאַחֵר כֵּךְ מְשֻׁמֵּשׁ, **מֵאִי תַקְנִיתָהּ** – מה יעשה לתקנתו להינצל מן הבשפים. משיבה הגמרא: **כִּי קָאִי לִימָא הָכִי** – כשיקום לאחר עשיית צרכיו יאמר כך, **לֹא לִי לֹא לִי** – לא תוכלו לי, לא תוכלו לי, **לֹא תַחֲתִים וְלֹא תַתְּחִינִים** – לא הכישוף הנקרא 'תחיים' ולא הכישוף הנקרא 'תחתים', **לֹא הִנִּי וְלֹא מִהִנִּי** – לא כולם ולא מקצתם, **לֹא חֲרָשִׁי דְּחֲרָשָׁא וְלֹא חֲרָשִׁי דְּחֲרָשָׁתָא** – לא כישופי המכשפים ולא כישופי המכשפות. ועל ידי לחש זה ינצל מהם.

1 שחיתת התמיד, 'ועד עת מועד' דהיינו עד שעת זריקת דמו, שהוא
2 המועד של גמר עבודת התמיד, שהזריקה מכשירה את הקרבן. רבי
3 יוחנן אמר, עד חצות ממש, שתמיד של שחר כשר להקרבה עד
4 חצות, ועד אותו זמן הוא המועד של גמר עבודת התמיד.
5 הגמרא דורשת פסוק נוסף שנאמר בענין המגיפה שהיתה אחרי
6 שמנה דוד את ישראל: 'וַיֹּאמֶר לְמַלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעֵם, רַב עֲתָה הָרַף
7 יָדְךָ' (שם כד טו). אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אִמֵּר לִיה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
8 לְמַלְאָךְ מוֹל לִי רַב (את הגדול) שִׁבְחָהּ, שִׁישׁ בּוֹ לִפְרַע מֵהֶם בְּמָה
9 חֹבוֹת – שִׁישׁ בְּמִיתָתוֹ לְכַפֵּר עַל כְּמָה עֲווֹנוֹת. בְּאוֹתָהּ שִׁעָה מֵת
10 אֲכִישִׁי בֶן צְרוּיָה שֶׁשְׂקוֹל בְּרוּכָה שֶׁל סִנְהֶדרִין.
11 הגמרא דורשת פסוק נוסף שנאמר בענין הנזכר: 'וּבַהֲשָׁחִית רָאָה ה'
12 וַיִּנָּחֵם' (דברי הימים א' כו טו). שואלת הגמרא: מֵאֵי – מֵהָ רָאָה הַשֵּׁם שֶׁגֵּרַם
13 לוֹ לְהִתְנַחֵם. משיבה הגמרא: אִמֵּר רַב, רָאָה אֶת יַעֲקֹב אֲבִינוּ, דְּכַתִּיב
14 (בראשית לב א) 'וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאָשֶׁר רָאִים מִחַנֵּה אֱלֹהִים זֶה, וּמִשּׁוֹם
15 שֶׁנֶּאֱמַר בִּיעֲקֹב לִשְׁוֹן רֹאשִׁיהָ יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ שְׂרָאָה אֶת יַעֲקֹב. וְשִׁמְיָאֵל
16 אִמֵּר, אֲפָרוֹ שֶׁל יַצְחָק רָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב ח) 'אֱלֹהִים יִרְאָה לּוֹ
17 הַשָּׁח', וּמִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לִשְׁוֹן רֹאשִׁיהָ יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ שְׂרָאָה אוֹתוֹ. רַבִּי
18 יַצְחָק נִפְתָּח אִמֵּר, בְּסֶפֶר הַכְּפֻרִים שֶׁנִּתְּנוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבַּר בִּמְנִין
19 הִרְאִישׁוֹן רָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ל טו) 'וְלִקְחָתָ אֶת כְּסֶפֶר הַכְּפֻרִים מֵאֵת
20 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וגו', והוא כיפר על מִנִּין זֶה. רַבִּי יוֹחָנָן אִמֵּר, בֵּית
21 הַמִּקְדָּשׁ רָאָה, דְּכַתִּיב (בראשית כב יד) 'בְּחֵר ה' יִרְאָה'.
22 הגמרא מביאה שנחלקו עזר אמוראים בענין זה: פְּלִיגִי בָּהּ – נִחְלַקוּ
23 בּוֹחַ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, חֵד (אחד) אִמֵּר,
24 בְּסֶפֶר הַכְּפֻרִים רָאָה, וְחֵד (אחד) אִמֵּר, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָאָה. מִסִּיקָה
25 הגמרא: וּמִסִּיקָהּ בְּרָא דְאִמֵּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם)
26 'אֲשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּחֵר ה' יִרְאָה'.
27 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: לֹא יִכְנֹס אָדָם לְחֵר הַבַּיִת בְּמִקְלּוֹ וְכוּ' וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ
28 קַפְנִדְרִיא. הגמרא מבארת מהו 'קַפְנִדְרִיא'. שואלת הגמרא: מֵאֵי
29 קַפְנִדְרִיא. משיבה הגמרא: אִמֵּר רַבָּא, קַפְנִדְרִיא בְּשִׁמְיָהּ – כַּמִּשְׁמָעוֹת
30 שִׁמְיָה. וְרַב חֲנָנִי בַּר אֲדָא מְשַׁמִּיָּה (מִשְׁמָו) דְּרַב סָמָא בְּרִיהּ (בְּנוֹ)
31 דְּרַב מְרִי אִמֵּר, כְּמֵאן דְּאִמֵּר אִינֵשׁ – כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים הָאֲנָשִׁים,
32 אֲדִמְקִיפְנָא אֲדָרִי אִיעוּל בְּהָא – עַד שֶׁאֲנִי מִקִּיף אֶת שׁוֹרֵת הַבַּתִּים
33 אֲכַנֵּס בָּהֶם לְקַצֵּר אֶת דְּרָכִי, שֶׁקַּפְנִדְרִיא הוּא נוֹטְרִיקוֹן 'אֲדִמְקִיפְנָא
34 אֲדָרִי'.
35 הגמרא דנה בענין קַפְנִדְרִיא בבית הכנסת: אִמֵּר רַב נַחֲמָן אִמֵּר רַבָּה
36 בַּר אֲבוּהִי, הִנֵּכְנִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל מִנֵּת שְׂלֵא לַעֲשׂוֹתוֹ קַפְנִדְרִיא
37 אֵלָּא כְּדִי לְשִׁחוּת בּוֹ, מוֹתֵר לוֹ בִּיצִיאָתוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ קַפְנִדְרִיא וְלִצְאָת
38 מִפְתַּח אַחֵר אֵף עַל פִּי שֶׁמְקַצֵּר דְּרָכּוֹ בִּכְךָ.
39 רַבִּי אֲבָהוּ אִמֵּר, אִם הַמְּקוֹם שָׁבוּ נִבְנָה בֵּית הַכְּנֶסֶת הָיָה שְׂבִיל
40 מְעִיקָרוֹ – קוֹדֵם שֶׁנִּבְנָה בֵּית הַכְּנֶסֶת, מוֹתֵר לַעֲבוֹר בּוֹ.
41 אִמֵּר רַב חֲלָבִי אִמֵּר רַב הוֹנָא, הִנֵּכְנִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל מִנֵּת
42 לְהִתְפַּלֵּל, מוֹתֵר לוֹ בִּיצִיאָתוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ קַפְנִדְרִיא וְלִצְאָת מִפְתַּח אַחֵר
43 אֵף עַל פִּי שֶׁמְקַצֵּר דְּרָכּוֹ בִּכְךָ, שֶׁכֵּן הָיוּ עוֹשִׂים גַּם בְּהַר הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר

1 (יחזקאל מו ט) 'וַיִּכְבַּח עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' בְּמוֹעָדִים' וגו' הָבָא דְרַבָּה שְׁעַר
2 צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דְרַבָּה שְׁעַר נֶגֶב, וְהָבָא דְרַבָּה שְׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דְרַבָּה
3 שְׁעַר צָפוֹנָה, לֹא יָשׁוּב דְרַבָּה הַשְּׁעָרָא אֲשֶׁר בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ יֵצֵא, שְׂכַל
4 יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוּ לִקְיָם מִצּוֹת רֹאשִׁיהָ הָיוּ נִכְנָסִים דְּרַבָּה שְׁעַר אַחֵר וְיוֹצֵאִים
5 מִהַשְּׁעָר הַשֵּׁנִי.
6 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְרִיקָה – יִרְיקָה אֲסוּרָה בְּהַר הַבַּיִת מִקֵּל וְחוֹמֶר.
7 הַגְּמָרָא דְנָה בַּעֲנֵין רִיקָה בְּהַר הַבַּיִת בִּזְמַן הַזֶּה וּבַעֲנֵין רִיקָה בְּבֵית
8 הַכְּנֶסֶת: אִמֵּר רַב רַבִּי יְחִישָׁע בֶּן לִוִּי, כָּל הָרוֹקֵק בְּחֵר
9 הַבַּיִת בְּזִמְנָן הַזֶּה (לאחר חורבן הבית), בְּאִילוֹ רוֹקֵק בְּבֵית עֵינֵינוּ שֶׁל
10 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכְּבִיכּוֹל נִמְצָאָת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' ט ז)
11 'וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו וגו' וְהָיָה עֵינֵי וְלִפְנֵי שָׁם כָּל הַיָּמִים, וְכָל הַיָּמִים'
12 מִשְׁמַע אֲפִילוֹ לְאַחֵר חוֹרְבֵן הַבַּיִת.
13 אִמֵּר רַבָּא, רִיקָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שְׂרִיא – מוֹתֵר, מִיָּדִי דְהָנָה
14 אֲמִנְעֵל – כְּדִין נַעֲלִית מִנְעֵל, מָה – כִּשְׁם שֶׁמִּנְעֵל בְּחֵר הַבַּיִת אֲסוּר
15 וּבְבֵית הַכְּנֶסֶת מוֹתֵר, אֵף רִיקָה בְּחֵר הַבַּיִת הוּא דְאֲסוּר אֲבָל
16 בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שְׂרִי – מוֹתֵר.
17 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִמֵּר לִיה רַב פֶּפְא לְרַבָּא, וְאִמֵּרִי לָהּ – וִישׁ אוֹמְרִים
18 שֶׁאִמֵּר רַבִּינָא לְרַבָּא, וְאִמֵּרִי לָהּ – וִישׁ אוֹמְרִים שֶׁאִמֵּר רַב אֲדָא בַּר
19 מִתְנָא לְרַבָּא, אֲדִילִיף – עַד שֶׁאֵתָּה לּוֹמֵד רִיקָה מִמִּנְעֵל, שְׁדוּקָא
20 בְּהַר הַבַּיִת אֲסוּר אֲבָל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מוֹתֵר, נִילָף – נִלְמַד רִיקָה
21 מִקַּפְנִדְרִיא, שֶׁאֵף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲסוּר.
22 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמֵּר לִיה רַבָּא, הִתְנָא וְלִיָּה – לִמַּד דִּין רִיקָה
23 מִמִּנְעֵל, וְאֵת אֲמִרָתָּה – וְאֵתָּה אוֹמֵר שִׁישׁ לְלַמּוֹד דִּין רִיקָה
24 מִקַּפְנִדְרִיא.
25 הַגְּמָרָא מְבַאֵרָת הֵיכָן מִצְאָנוּ שֶׁהִתְנָא לִמַּד רִיקָה מִמִּנְעֵל. שואלת
26 הַגְּמָרָא: מֵאֵי הִיא – הֵיכָן שְׁנִינוּ כֵּן. משיבה הגמרא: דִּתְנִיא בְּבִרְיִיתָא,
27 לֹא יִכְנֹס אָדָם לְחֵר הַבַּיִת לֹא בְּמִקְלּוֹ שְׂבִידוֹ, וְלֹא בְּמִנְעֵל שְׂבִידוֹ,
28 וְלֹא בְּמַעוֹת הַצְּרוּרִים לוֹ בְּסִדְּנֵינוּ, וּבַחֲגוּרָה חִלּוּלָהּ
29 הַעֲשׂוּיָה לְתַת בַּהּ מַעוֹת הַמוֹפְשָׁלִת לְאַחֲזִרְיוֹ, וְלֹא יַעֲשֶׂנָה קַפְנִדְרִיא,
30 וְרִיקָה אֲסוּרָה מִקֵּל וְחוֹמֶר מִמִּנְעֵל, וְיָמָּה מִנְעֵל שְׂאִין בּוֹ דְרַבָּה בְּדִין,
31 אֵף עַל פִּי כֵּן אֲמָרָה תוֹרָה לְמוֹשֶׁה שֶׁהִתְקַרַּב לְרֹאוֹת אֶת הַסֵּנֶה הַבּוֹעֵר
32 (שְׁמוֹת ג ח) 'שֶׁל נִעְלִיד מִעַל רִגְלִיד', רִיקָה שְׂהִיא דְרַבָּה בְּדִין לֹא כָּל
33 שְׂבִין שֶׁתֵּאֲסַר בְּהַר הַבַּיִת. הִרִי שֶׁהִתְנָא לִמַּד רִיקָה מִמִּנְעֵל.
34 הַבְּרִייתָא מְמַשִּׁיכָה: רַבִּי יוֹסִי בַּר יְהוֹדָה אוֹמֵר, אִינִי צְרִיד לְלַמּוֹד
35 רִיקָה בְּהַר הַבַּיִת בְּקַל וְחוֹמֶר מִמִּנְעֵל, אֵלָּא כִּי יֵשׁ לְלַמּוֹד, הִרִי הוּא
36 אוֹמֵר (אֲסוּר ד א) 'כִּי אֵין לָבֵא אֵל שְׁעַר הַמִּקְדָּשׁ בְּלָבוֹשׁ שָׂק', וְחֵלָּא
37 הַדְּבָרִים קָל וְחוֹמֶר, וְיָמָּה שֶׁם לִגְבֵי שָׂק שְׂאִינוּ מְאֹסִים, וְעוֹד שְׂאִינוּ
38 אֵלָּא לִפְנֵי בָּשָׂר וְדָם, בְּךָ דִּין הַמַּלְכוּת שְׂאִין לְבוֹא בּוֹ בְּשַׁעַר הַמִּלֵּךְ,
39 רִיקָה בְּהַר הַבַּיִת, שְׂהִיא מְאֹסָה, וְעוֹד שְׂהִיא לִפְנֵי מִלֵּךְ מְלָכִי
40 הַמִּלְכִּים, לֹא כָּל שְׂבִין שֶׁאֲסוּרָה.
41 אִמֵּר לִיה רַב פֶּפְא לְרַבָּא, אֲנָא הִבִּי קְאָמִינָא – אֲנִי כִּי אֲנִי אוֹמֵר,
42 נִימָא הָבָא לְחוֹמֶרָא וְהָבָא לְחוֹמֶרָא – נִלְמַד גַּם כֵּאֵן (בְּהַר הַבַּיִת)
43 לְחוֹמֶרָא וְגַם כֵּאֵן (בְּבֵית הַכְּנֶסֶת) לְחוֹמֶרָא,

1 חֲזָקָה בְּרִיָּה דְרַבִּי פִּנְחָן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לָמָּה נִקְמְכָה פְּרִשְׁתְּ סוּמָה
2 לַפְּרִשְׁתִּי תְרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת (שם ה טו), לֹאמַר לָךְ, כֹּל שֵׁנִישׁ לִי
3 תְרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת וְאִינוּ נֹתֵנִן לָכֶן, סוֹף שֶׁנִּצְרָף לָכֶן עַל יְדֵי
4 אִשְׁתִּי, שֶׁנַּעֲשִׂית אִשְׁתּוֹ סוּטָה וְצָרִיךְ הוּא לִבְנוֹת לָכֶן לְהַשְׁקוּתָהּ מִמֵּי
5 מַיִם, שְׁנֶאֱמַר (שם), 'וְאִישׁ אֶת קַדְשֵׁיו לֹא יִיָּהוּ' – שֶׁמַּעֲבֵב אֶת
6 הַקֹּדֶשִׁים וְאִינוּ נֹתֵנִם לָכֶן, וְכִמְדָּה לִיָּה – וּבִסְמוּךְ לֹא נֶאֱמַר (שם ה יב)
7 'אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׂא אִשְׁתּוֹ', וּבִתְכִיב (שם ה טו) 'וְהִכִּיָּא הָאִישׁ אֶת
8 אִשְׁתּוֹ' וְגו', לְהַשְׁקוּתָהּ מִדְּמַיִם הַמְרִים אֶצֶל הַכֹּהֵן. וְלֹא עוֹד – וְלֹא דִי
9 לְבַמָּה שֶׁנַּעֲשִׂית אִשְׁתּוֹ סוּטָה אֵלֹא גַם סוֹף שֶׁנִּצְרָף לָהֶן, שְׁנֶאֱמַר,
10 'וְאִישׁ אֶת קַדְשֵׁיו לֹא יִיָּהוּ' – שִׁיְהִיּוּ הַקֹּדֶשִׁים לַעֲצֻמוֹ, וְכֵן נִדְרָשׁ
11 לְפָסוּק, 'וְאִישׁ אֶת קַדְשֵׁיו', כְּלוֹמַר שֶׁמַּעֲבֵבם כֵּאלִילוֹ הֵם קֹדֶשִׁים שְׁלוֹ
12 וְאִינוּ נֹתֵנִם לָכֶן, 'לֹא יִיָּהוּ' הַמַּעֲשֵׂרוֹת, שֶׁנַּעֲשָׂה עֲנִי וְצָרִיךְ לִיטוֹל
13 מַעֲשֵׂר עֲנִי.

14 אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, וְאִם נִתְּנָן לַכֹּהֵן, סוֹף שְׁמִתַּעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר
15 (שם ה') אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לַכֹּהֵן לֵאמֹר 'לִי יִהְיֶה' – הַנּוֹתֵן לַכֹּהֵן אֶת מַעֲשְׂרוֹתָיו
16 'לִי יִהְיֶה' מִמּוֹן הַרְבֵּה.

17 אָמַר רַב הוּנָא בַּר בְּרַבְהִי מִשּׁוּם [–מִשְׁמוּ שַׁל] וְרַבִּי אֱלֶעָזָר הַתַּנְקִי,
18 כָּל הַמִּשְׁתָּה שֶׁם שְׂמִים בְּצִיּוּרָהּ, שֶׁמְבַרֵּךְ עַל הָרַעָה דִּינָן אַמְתָּ,
19 מוֹפְלִין לוֹ פְּרֻנְתָּהּ, שְׂאָמֵר (אֵיבֹר בַּב כֹּה) 'וְהִיא שְׂדֵי בְצִיּוּרָהּ וְכִסְפָּה
20 תּוֹעֲפֹת לָהּ' – אִם יִהְיֶה הַשֶּׁם בְּצִרְתָּהּ תִּהְיֶה פְּרֻנְתָּהּ כְּפֹלֶהָ. רַבִּי
21 שְׁמַיָּאל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר, פְּרֻנְתָּהּ מְעֻפֶּסֶת לוֹ בְּצִפּוֹר, שְׁפֻרְנֶתָהּ
22 תִּדְרֹךְ אַחֲרָיו, שְׂאָמֵר 'כִּסְפָּה תּוֹעֲפֹת לָהּ'.

23 אָמַר רַבִּי מְנַי אָמַר רַבִּי יִשְׁשִׁיבַּי, כָּל הַמִּרְפָּה עִמּוֹ מְדַבְּרֵי תוֹרָה
24 אֵין בּוֹ כֹּחַ לַעֲמֹד בְּיוֹם צִרָה, שְׁנָאמַר (משלי ד ב) 'הַתְּרַפִּית בְּיוֹם צִרָה
25 צַר בְּקִבְּךָ' - אִם הַתְּרַפִּית מִן הַתּוֹרָה, לֹא יִהְיֶה מֵלָכִי הַשֵּׁרֶת וְנוֹתֵינִי
26 לֶךְ כֹּחַ בְּיוֹם צִרָתְךָ. אָמַר רַבִּי אִמִּי בַר מִתְנָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְאִפְּלִי
27 אֶחָד נִרְפָּה מִמֶּנּוּ אַחֶת, שְׁבֹאֵה לִדּוֹר וְלֹא חָזַק הַתַּשְׁקָה שָׁבָה, צַר כּוֹזֵר,
28 שְׁנָאמַר 'הַתְּרַפִּית' מִכָּל מָקוֹם, שְׁמוּעָה אֵין בְּמִצְוָה אַחַת.

הגמרא מביאה מעשה בענין עיבוד השנה בחוץ לארץ: **אמר רב**
ספרא, רבי אבהו הוה משתעי - היה מספר כך, **בשירד חנינא בן**
אחי רבי יהושע לגולה, היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה
לארץ, ושלא כדון עשה, ששנינו בסנהדרין (סא) אין מעברים את
השנים אלא ביהודה, **שגרו אחריו חכמי ארץ ישראל שני תלמידי**
הבמים, רבי יוסי בן כיפר וכן בנו של זכריה בן קבוטל, כדי
למחות בידו, **ביון שראו אותם אמר להם, למה פאתם, אמרו ליה,**
ללמוד תורה בגולה הכירו עליהם, תנינא, **אנשים הללו גדולי**
הדור הם, ואבותיהם שמשו בבית המקדש, באתה משנה ששנינו
(רומא דף) זכריה בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתו לפניו - לפני
בכה גדול בליל יום הכיפורים **בספר דניאל** כדי שלא יישן, הרי
ששימש בבית המקדש. התחיל הוא **מממא, והם מטהרים את מה**
שטימא, הוא אוסר והם מתירים. הכירו עליהם, אנשים הללו של
שוא הם - שקרנים הם, שאמרו שבאו ללמוד תורה והם לא באו אלא
לחלוק עליו ולבטל דבריו, **ושל תהו הם** - אינם יודעים כלום, שהם
טועים במראיתם. אמרו לו, **כבר פנית את שמינו ואמרת גדולי**
הדור, ואי אתה יכול לטתור, כבר גדרת ואמרת שאף אבותינו היו
גדולים, ואי אתה יכול לפרוץ, אמר להם, מפני מה אני מטימא
ואתם מטהרים, אני אוסר ואתם מתירים. אמרו לו, מפני שאתה
מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ, ואסור לעשות כן. אמר
להם, והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה
לארץ. אמרו לו, הנח - אין לך להביא ראיה מרבי **עקיבא שלא**
הניח במותו בארץ ישראל, ולכן היה מותר לו לעבר שנים בחוץ
לארץ. אמר להם, אף אני לא הנחתי במותי בארץ ישראל, ומותר
לי לעבר שנים בחוץ לארץ. אמרו לו, גדיים שהנחת עשו חדשים
בעלי קרנים, יש להם כוח לגנוח אותן ולגדותן, והם שנונים אצל,
ובן אמרו לנו, לבו ואמרנו לו ששמנו, אם שומע לדברינו שלא
לעבר את השנים בחוץ לארץ מוטב, ואם לאו יהא בנדידי.

1 הפסוק, 'ומיץ אף', כלומר המוצץ את הכעס של רבו וסובלו אף על
2 פי שהוא מתבייש, 'יוציא דם', כלומר זוכה לדעת הלכות דם נדה
3 להבחין בין דם טמא לדם טהור.

4 עוד כתוב בפסוק, 'ומיץ אפים יוציא ריב', כל תלמיד שבועם עליו
5 רבו פעם ראשונה ושניה וישותק, וזכה להבחין בין דיני ממונות
6 לדיני נפשות. וכך יש לדרוש את הפסוק, 'ומיץ אפים', כלומר המורץ
7 את הכעס של רבו וסובלו פעם ראשונה ושניה, 'יוציא ריב', כלומר
8 וזכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות.

9 הגמרא מביאה משנה ממנה רואים את המעלה של דיני ממונות:
10 דתנן במשנה (ב"ב קע"ה), רבי ישמעאל אומר הריצה שיתחכם עוסק
11 בדיני ממונות, שאין לו מקצוע בתורה יותר מהן, שהן כמעט
12 נובע.

13 הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין לימוד התורה: **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל**
14 **בְּרַחֲמֵינוּ, מֵאִי דְכִתִּיב (משלי ל לב) 'אִם נָבִילָת בְּהִנְשָׂא, וְאִם זִמּוּת**
15 **יָד לְפָה', ללמוד שְׂכָל הַנִּבְּלָל עֲצָמוֹ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה** – שמואל לרבו
16 **אֵת כָּל הַסִּפְקוֹת שִׁישׁ לוֹ וְאֵף עַל פִּי שִׁישׁ מַחְבְּרֵי הַלּוּעִגִּים לוֹ, כִּיפֹי**
17 **לְהִתְנַחֵם אִם – וְאִם סוֹסֵם** את פיו מלשאלו, סופו שיתן יָד לְפָה,
18 **שְׁלֵא יֵדַע לְהִשְׁבִּי כְּשִׁישֵׁי אֲדָמָה**

19 הגמרא חוזרת לדברים שנאמרו בכרם ביבנה: פתח רבי נחמיה
20 בכבוד אבסניא ודרש, מאי דכתיב שאמר שאול לפני שנלחם עם
21 עמלק (שמואל א' טו ו), 'ויאמר שאול אל חקיני לבו פרו רדו מתוך
22 עמלקי מן אספקד עמו, ואתה עשיתָה חסד עם כל בני ישראל,
23 שלח אל חקיני [-בני יתרו] היושבים עם עמלק שיפירו מהם כדי
24 שלא יהרגם בשוגג במלחמה, כיון שיתרו אביהם עשה חסד עם משה
25 והאבילו, ונחשב הדבר כאילו עשה חסד עם כל ישראל, והלא
26 הדברים קל וחומר, ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד

27 עֲצֻמוֹ, שהיה נחשב ליתרו כבוד גדול שמושה יבא לסעודתו, נאמר בו
28 כֹּה, שנחשב כאילו עשה חסד עם כל ישראל, הַמֵּאֲרֵחַ תִּלְמִיד חֵכֶם
29 בַּתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמֵאֲכִילוֹ וּמִשְׁקָהוּ וּמִהֲנִיחוֹ מִנְכָּסָיו, עַל אַחַת בִּמְה
30 וּבְמָה שנחשב לו כאילו עושה חסד עם כל ישראל.
31 וַתַּח רַבִּי יוֹסִי בְּכָבוֹד אֲכַסְנִיא וְדַרְשׁ, כתוב בפסוק (דברים כג ח) 'לֹא
32 תִּתַּעַב אֲדָמִי בִּי אֶחָד הוּא, לֹא תִתַּעַב מִצְרִי בִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶצוֹ',
33 שהמצריים היו לכם אכסניא בשעת הדחק, כשבא יעקב עם בניו
34 למצרים בזמן הרעב שהיה בארץ ישראל, וְהֵלֵא הַדְּבָרִים קֵל וְחוֹמֶר
35 וּמָה מִצְרַיִם שֶׁלֹּא מָרְכוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אֵלָּא לַצֹּרֶךְ עֲצֻמוֹ, שְׁנֵאמַר
36 בַּעֲנֵינּי בְּקִשְׁת פֶּרַעַה מִיּוֹסֵף כִּשְׂבָאוֹ אֲזִינוּ לְגוֹר בְּמִצְרַיִם (בראשית מז ו)
37 'וְאִם יִדְעַת וְיֵשׁ בָּם אֲנִשִּׁי חַיִּל וּשְׁמָתָם שָׂרִי מִקֵּנָה עַל אֲשֶׁר לוֹ',
38 נאמר בהם כֹּה, שצריך להכיר להם טובה על ששימשו אכסניא
39 לישראל, הַמֵּאֲרֵחַ תִּלְמִיד חֵכֶם בַּתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמֵאֲכִילוֹ וּמִשְׁקָהוּ
40 וּמִהֲנִיחוֹ מִנְכָּסָיו, עַל אַחַת בִּמְה וּבְמָה שיש להכיר לו טובה.
41 פֶּתַח רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי בְּכָבוֹד אֲכַסְנִיא וְדַרְשׁ,
42 כתוב בפסוק בענין ארון הברית שהיה בביתו של עובד אדום שלשה
43 חדשים (שמואל ב' יא ג) 'וְיִכְרֹךְ ה' אֶת עֹבֵד אֱדוֹם (הַנִּתִּי) וְגַר עֲבָדוֹ
44 אֲרֹן הָאֱלֹהִים, וְהֵלֵא הַדְּבָרִים קֵל וְחוֹמֶר, וּמָה אֲרֹן שֶׁלֹּא אֵכֵל
45 וּשְׁתָּה, ולא היה צריך עובד אדום להוציא עליו הרצאות כדי
46 ולהאכילו ולהשקותו, אֵלָּא רק בְּכַד וְרִבֵּץ – טאטא ורחץ לַפְּנֵיו, נאמר
47 בו כֹּה, שביכרו ה', הַמֵּאֲרֵחַ תִּלְמִיד חֵכֶם בַּתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמֵאֲכִילוֹ
48 וּמִשְׁקָהוּ וּמִהֲנִיחוֹ מִנְכָּסָיו, עַל אַחַת בִּמְה וּבְמָה שיבכרו ה'.
49 הגאון מבאר מהי הברכה שנבחר כֹּה אדום. שואלת הגמרא:
50 מֵאֵי גִבְרָה שִׁבְּרָה ה' לעובד אדום. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב
51 יְהוּדָה בְּרַי וְיִבְדֵּא, זו חֲמוּת וּשְׁמוּנָה בְּלוֹתֶיהָ שהיו לה משמונת בניו,
52 שילדו כל אחת ששה ששה בברים אחד.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה. צריך לאכל במקום הקדוש לאחר הקדוש אבל אם לא אכל עד לאחר זמן לא יצא ידי חובתו וצריך
- 2 לחזור ולקדש קדם שיאכל ואין חלוק בין זמן קצר לזמן ארוך^{טו}.
- 3 במה דברים אמורים בשמחה לא היה בידו אכל אם היה בידו לא היה בידו אכל מיד אלא שארעו
- 4 אדם שלא אכל עד לאחר זמן יצא ידי חובתו ואינו צריך לחזור ולקדש בשאכל במקום הקדוש והוא שלא יצא
- 5 במקום זה משקדש עד שיאכל אבל אם יצא בנתיים צריך לחזור ולקדש^{טז}.
- 6 ואם מתחלה בידו אכל עד לאחר זמן ואפילו היה בידו אכל גם כן שלא יאכל בבית זה אלא
- 7 בבית אחר ואחר כך נמלך ואכל מיד במקום הקדוש אינו צריך לחזור ולקדש:

חלק ב סימן רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה טעף ה

הלכתא רבנא

מן לזמן ארוך - מסתבר דתוך כדי אכילת פרס אינו חשוב אפילו כזמן קצר, ואם נמלך לאכול קודם שעבר זמן זה - אינו צריך לקדש שוב, וכל הפסק מחמת הדברים שהם צורך הסעודה - לא חשיב הפסק²².
מן לחזור ולקדש - היינו כששהה הרבה וגם יצא ממקומו,

צינונים והוספות

22 דאי אפשר לומר שאסור להפסיק אפילו רגעים אחדים בין קידוש לסעודה, ומסתבר דתוך כדי אכילת פרס כיון שחשוב צירוף לכזית הסעודה, בודאי שיעור זה לא חשוב הפסק בין קידוש לסעודה, ועל יותר מזה צ"ע.
וכתב המשנ"ב ס"ק יד דאם הי' ההפסק מחמת הדברים שהם צורך סעודה לא חשיב הפסק, ויש לעשות סמוכין לדבריו דהא בליל פסח מפסיקין בין קידוש לסעודה באמירת ההגדה, שאין לזה זמן מוגבל, ולפעמים שוהה איזה שעות, וע"כ כיון דצורך סעודה הוא - לא חשיב הפסק (בדה"ש סימן פא ס"ק י).
ובסידור היעב"ץ ע' קנא אות ג כתב ששיעור זמן קצר הוא

שיעור הליכת כ"ב אמה, ובשו"ת רבבות אפרים ח"א סימן קצט כתב דזה חידוש דין שלא נמצא בפוסקים.
(23) כנ"ל מבדה"ש והמשנ"ב שלצורך הסעודה אינו חשוב הפסק, ובשש"כ פנ"ד סי"ט הביא שבצורך הסעודה נכלל גם ללכת לבית הכסא לעשות צרכיו, וכן אם הוא צמא, לשחות מים וכד' (שכיון שהם גורמים שיוכל לאכול - נחשב שייכים לסעודה), אלא שכמובן מוטב לעשות דברים אלו קודם הקידוש (בית הכסא), או אחר נטילת ידים (שתית מים).
(24) כן הוא בפשטות דברי רבינו, וכן פירש דבריו בבית"ל ד"ה לאחר.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה. חייב להשלים פרשיותיו עם הצבור שלא יקרא בשבוע זה
- 2 פרשת שבוע אחר אבל מיום ראשון ואילך נקרא עם הצבור
- 3 שכבר התחילו הצבור פרשה זו בשבת במנחה.
- 4 ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת שחרית
- 5 כי כן צוה רבינו הקדוש את בניו שלא יאכלו שבת שחרית קודם
- 6 שישלימו הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ואם לא השלים
- 7 קודם אכילה חייב להשלים אחר אכילה עד המנחה אבל משם
- 8 ואילך כיון שהתחילו הצבור פרשה אחרת עבר זמנה של זאת.
- 9 ויש אומרים שבדיעבד יכול להשלימה עד סוף יום ג' בשבת
- 10 כמו שיתבאר לענין הבדלה בסימן רצ"ט ויש אומרים שבדיעבד
- 11 יכול ג"כ להשלימה עד שמחת תורה שאז משלימין כל הצבור
- 12 את כל התורה וטוב לחוש לדבריהם שמי שעבר ולא השלים
- 13 בזמנה ישלים עד סוף יום ג' ואם לא השלים יש לו להשלים
- 14 עד שמחת תורה שנים מקרא ואחד תרגום ולא כאותן שאומרים
- 15 מקרא לבד:
- 16 ו יש נוהגין מטעם הידוע להם לגמור כל הפרשה שנים מקרא
- 17 ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות ויש נוהגין לגמור כולה
- 18 ערב שבת שחרית אחר התפלה ושלא להפסיק כלל באמצע
- 19 שנים מקרא ואחד תרגום אפילו בדבור ואם אין לו תרגום יקרא
- 20 מקרא ב' פעמים ואח"כ כשיהיה לו תרגום יקראנו אבל מן הדין
- 21 אין צריך לקרות כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בפעם
- 22 אחת אלא אפילו פרשה אחת היום מקרא לבד ופרשה אחרת
- 23 למחר וכן כל ימי השבוע ואח"כ מקרא על הסדר:
- 24 ז לפיכך מלמדי תינוקות שגמרו הפרשה עם התינוקות פעם
- 25 אחת אינם צריכין לחזור ולקרותה ב' פעמים אלא יקראו פעם
- 26 אחת והתרגום במה דברים אמורים כשלמדו עם התינוקות
- 27 פירוש המלות בלבד אבל אם למדו פירוש המקרא יצאו ידי
- 28 תרגום גם כן ועל דרך שנתבאר למעלה ואינם צריכים אלא
- 29 לחזור ולקרות המקרא פעם אחת אם לא קראו עם התינוקות ב'
- 30 פעמים:

1 ח יש מתירים לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת
2 התורה כמ"ש בסי' קמ"ו ויש אומרים שיוצא ידי חובתו
3 בשמיעת הקריאה מהש"ץ אם שמע כל הפרשה בבירור ודי
4 שיקרא עוד פעם אחת עם תרגום אלא שלכתחלה אין לסמוך
5 על השמיעה מטעם שנתבאר בסימן נ"ט אבל יש אומרים שאינו
6 יוצא כלל בשמיעת הש"ץ שמלבד שמיעה זו חייב לקרות שנים
7 מקרא ואחד תרגום כמו שנתבאר למעלה ובשעת הדחק יש
8 לסמוך על סברא הראשונה:

9 ט אין צריך לקרות פרשת יו"ט לעצמו בערב יו"ט שהרי כבר
10 קרא או יקרא פרשה זו בשבתה ומכל מקום בערב שמחת
11 תורה יקרא פרשת וזאת הברכה שנים מקרא ואחד תרגום
12 שעכשיו הוא זמנה:

13 י ההפטרות של כל השבתות אין צריך לקרותן לעצמו מן הדין
14 אלא שנהגו לקרותן כדי שיהא בקי בה ויודעה כי שמא
15 יקראוהו למפטיר בבית הכנסת ובוד' פרשיות יש לו לקרות

16 הפטרה של ד' פרשיות שמפטירין אותה בבית הכנסת ולא
17 הפטרה של פרשת השבוע וכן בשבת ראש חודש ומחר חדש
18 ושבת חנוכה.

19 ואם אירע חתונה בשבת במקומות שנוהגים אז להפטיר בבית
20 הכנסת שוש אשיש יש לו ג"כ לקרותה לעצמו ולא הפטרת
21 השבוע כי שמא יקראוהו למחר אבל אם אירעו הרבה חתונות
22 בשבתות זו אחר זו די במה שקרא שוש אשיש בראשונה ויש
23 לו לקרות בשאר השבתות הפטרת השבוע:

חלק ב סימן רפה לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום טעמים הי'

24 א זמן תפלת מוסף מתחיל מיד אחר תפלת השחר אף אם
25 התפלל שחרית בבקר מיד אחר שהגיע זמנה יכול ג"כ
26 להתפלל מוסף בעת ההיא שזמן הקרבת המוסף מתחיל מיד
27 אחר הקרבת תמיד בבקר:

חלק ב סימן רפז דיני תפלת מוסף בשבת טע"ף א

לקוטי תורה

1 ועל זה אמרו רז"ל עד שלא נברא העולם היה הוא
2 ושמו בלבד, שגם שמו, היא מדת מלכותו, היא
3 בבחינת לבדו, וכמ"ש כי נשגב שמו לבדו, רק הודו
4 וזיוו של שמו על ארץ כו'.

5 וזהו פירוש מאמר רז"ל "עד שלא נברא העולם
6 הי' הוא ושמו בלבד", דלכאורה אינו מובן, מהו ענין
7 "שמו" של הקב"ה קודם בריאת העולם, דאיזה צורך
8 יש ב"שם" כשאין מי שיקראוהו בשמו?

9 אך הענין, ד"שמו" הוא כינוי למידת המלכות, כי
10 כמו ששם האדם אינו אלא בשביל הזולת (שהרי האדם
11 כשלעצמו אינו זקוק לשם, וכל ענין השם הוא כדי
12 שאחרים יוכלו לקרוא לו), כך ענינה של מידת
13 המלכות הוא - השליטה על הזולת, כמאמר: אין מלך
14 בלא עם. וזהו ענין "שמו" של הקב"ה קודם שנברא
15 העולם, שזהו כח המלכות בטרם גילוי מלכותו יתברך
16 בפועל - שגילוי המלוכה בפועל לא שייך אלא לאחר
17 בריאת העולמות.

18 ועל זה נאמר "הי' הוא ושמו בלבד", דלכאורה
19 תיבת "בלבד" מיותרת, שהרי מובן שקודם שנברא
20 העולם אין שום מציאות אחרת בלעדו יתברך. אלא
21 תיבת "בלבד" באה לא רק לשלול שאין עדיין מציאות
22 אחרת, אלא להגדיר ולתאר רוממותו של הקב"ה, שלא
23 רק שאין שום מציאות בפועל בלעדו יתברך, אלא
24 שאין שום נתינת מקום לאיזו מציאות אחרת, לפי
25 שהוא יתברך מרומם ומנושא כל כך מן העולמות

26 ושלא בערכם כלל, עד שלא שייך לומר שהוא מקור
27 אל העולמות. וזהו דקאמר "הי' הוא ושמו בלבד",
28 דאפילו מידת המלכות ("שמו") היא ג"כ בבחינת
29 "בלבד", "שאינו בגדר מהווה ומחי' כלל".

30 כי רק זיו והארה ממידת המלכות הוא המתפשט
31 בנבראים להחיותם ולקיימם, כנ"ל.

32 זהו גם פירוש הכתוב "כי נשגב שמו לבדו, הודו
33 על ארץ ושמים" - דפירוש הפנימי בזה הוא, ד"הודו"
34 אינו ההוד של הקב"ה עצמו, אלא ההוד של שמו, היא
35 מידת המלכות, דרך "הוד" וזיו של שמו מתפשט על
36 ארץ ושמים, משא"כ בחינת "שמו" עצמה נשגב
37 ומרומם מנבראים, בבחינת "לבדו" (וכנ"ל בפירוש
38 "הי' הוא ושמו בלבד").

39 ונקרא הוא ית' בשם סובב כל עלמין, שאין
40 העולמות תופסים מקום נגדו, שחיותו המתפשט
41 תוך העולמות אינו כדמיון הנשמה המתלבשת
42 ממש תוך הגוף ומתפעלת ממקרי הגוף וממקרי
43 המקום והזמן קוד וחום כו', אבל לפניו ית' הגם
44 שנמצא למטה כמו למעלה אינו נתפס בגדר מקום
45 ח"ו, ומעלה ומטה שוין.

46 ועל שם זה נקרא הוא יתברך בשם "סובב כל
47 עלמין", דעיגול אין בו ראש וסוף (דרך בדבר שיש לו
48 קצוות ניתן לומר שהתחלתו היא מאחד מן הקצוות,
49 משא"כ בעיגול).

1 וכן אין בו מעלה ומטה, "על דרך משל כדור
2 הארץ, שאנחנו נדמה לנו שבני אדם שבאמריקא
3 העומדים תחת רגלינו ממש הם למטה, ולהם נדמה
4 בהיפוך", והיינו לפי שהארץ היא כדורית, ובעיגול לא
5 שייך גדר מעלה ומטה לומר שכאן הוא צד העליון
6 שבו וכאן הוא צד המטה שבו.

7 ולכן נקרא "סובב כל עלמין", כי לפניו יתברך אין
8 שום "מעלה" ו"מטה", כי כולם שווים אצלו יתברך
9 בלי שום עדיפות לעולמות עליונים על עולמות
10 תחתונים, והוא נמצא בכולם בשווה.

11 ליתר ביאור:

12 החיות המתפשטת מאור הסובב כל עלמין בתוך
13 העולמות אינה כמו החיות המתפשטת מנפש האדם
14 בתוך אברי הגוף להחיותם, שהנפש מתפעלת ממקרי
15 הגוף, והיינו לפי שהיא מלוכשת ממש בגוף ונתפסת
16 בו ולפיכך מאורעות הגוף פועלים על הנפש, משא"כ
17 הקב"ה אינו נתפס ח"ו ב"מקום" שהוא נמצא בו, כי
18 הוא יתברך אינו בגדר מקום, ועל כן אע"פ שיש הבדל
19 בין עולמות עליונים לגבי עולמות תחתונים - אין
20 הבדל זה עושה שום שינוי בהקב"ה עצמו, ונמצא
21 בכולם בשווה.

22 ואין הפירוש סובב כל עלמין שהוא מלמעלה מן
23 העולמות, אלא הוא נמצא בתוך העולמות ג"כ,
24 ואעפ"כ הוא בבחינת סובב כל עלמין.

25 ונמצא, דמה שאנו קוראים לאור זה בשם "סובב"
26 אין הפירוש "סובב" במובן של מקום, שסובב את
27 העולמות מלמעלה, דאין הדבר כן, אלא גם אור זה
28 נמצא בתוך כל העולמות, אך מאחר שאין הוא נתפס
29 בעולמות (גם בהמצאו בתוכם) הרי זה כאילו הוא
30 סובב ומקיף אותם.

31 וזהו והקדוש בשמים ובארץ, שלפי שהוא קדוש
32 ומובדל, הוא בחינת סובב כל עלמין, לכן הוא שוה
33 ממש בארץ מתחת כמו בשמים ממעל, שאינו בגדר
34 עלמין ואין העולמות פועלים בו שום שינוי ח"ו,
35 וכמו מקודם שנבאר העולם.

36 ע"פ הנ"ל בפירוש "סובב כל עלמין" - שנמצא

37 בתוך כל העולמות, אלא שאינו נתפס בהם ולפיכך
38 נמצא בכולם בהשוואה גמורה - יובן לשון התפלה
39 "הגדול והקדוש בשמים ובארץ", ד"קדוש" פירושו
40 מובדל, היינו שהוא יתברך קדוש ומובדל מן העולמות
41 והנבראים, וא"כ לכאורה אינו מובן, איך הוא "קדוש
42 בשמים ובארץ"?

43 אלא הן הן הדברים, "שבא לפרש שלא כמו טעות
44 העולם שסוברים בפירוש סובב שהוא כמו ענין הקפה
45 גשמית שמקיף מלמעלה", אלא דגם אור הסובב נמצא
46 בתוך השמים והארץ, אך גם בהיותו בתוך העולמות
47 אינו נתפס בהם, ונשאר "קדוש" ומובדל, שאין
48 העולמות פועלים שום שינוי בו יתברך (והוא בדיוק
49 כמו שהי' קודם שנבאר העולם), ולפיכך נמצא בשמים
50 ובארץ בהשוואה גמורה.

51 ובבחינה זו לא שייך דעת והרגשה, שאין נתפס
52 בשום שכל והשגה איך אין שינוי לפניו ית'.

53 ומאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא "קדוש"
54 ומובדל מגדר העולמות, הרי לא שייך לומר ענין של
55 דעת והרגשה בו יתברך, דלית מחשבה תפיסא ב',
56 דשום שכל והשגה (גם של מלאכים היותר עליונים)
57 אינו יכול להבין אור זה וכיצד אינו משתנה ע"י
58 העולמות.

59 אלא זו היא בחינת אמונה להאמין בה' שהוא ית'
60 אינו בגדר עלמין ולפניו כחשיכה כאורה:

61 ומעתה יובן תוכנם של שני הענינים הנדרשים מכל
62 אדם, דעת ואמונה - דענין ה"דעת" באלקות היינו כפי
63 שהוא יתברך בורא את העולמות ומח' ומקיים אותם,
64 בחינת ממלא כל עלמין, שבזה אפשר להיות דעת
65 והרגשה;

66 משא"כ בהקב"ה עצמו, כפי שהוא יתברך מרומם
67 ומובדל מן העולמות, בחינת סובב כל עלמין, צ"ל ענין
68 האמונה, להאמין שהוא יתברך אינו בגדר העולמות
69 וכולם שווים לפניו ית', וכמ"ש "כחשיכה כאורה",
70 דהול"ל "חשכה כאורה", ומהו "כחשיכה כאורה",
71 ומשמע דלא רק שהחשך שוה לאור אלא שגם האור
72 שוה לחשך, כי שניהם שווים ממש לפניו.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

23 כלין והולכים והיינו בחי' הרוחניות דיסודות שכלי'
24 והולכים בעשן היוצא שכלול מארמ"ע כו' ולאחר כלות
25 השריפה נשאר האפר שהוא גשמי והוא יסוד העפר הגשמי
26 שנשאר מיסוד העפר הרוחני שבעץ שהי' רוחני וכערך
27 הגשם אל הרוחני כך ערך האפר הגשמי אל היסוד העפר
28 הרוחני שהי' כלול בעץ קודם שנשרף והי' לאפר וכך יובן
29 הנמשל שאור אהבה דאברהם שנשמתו מעולם הבריאה
30 בבחי' יש מאין הי' בערך אפר גשמי שנשאר מיסוד עפר
31 שבעץ הרוחני אחר שנשרף כך מה שנשאר אחר צמצום
32 כל אור האצילות ולא נשאר רק התכלית הנמוך שבמדרגת
33 אהבה דשם שנבדל להיות בבחי' דומם כאפר הוא שרש
34 נשמת אברהם וע"כ קרא עצמו בב' שמות אלה עפר ואפר
35 לגבי אור חסד דאצילות וד"ל (ובאמת עפר ואפר ב' הפכים
36 הן עפר ביסוד המים ואפר ביסוד האש מ"מ נכללים בשם
37 א' להיותן בחי' דומם עכ"פ ואפר הנשאר מעפר שבעץ
38 נקרא דומם שבדומם ויובן זה בעבודת ה' באהבה שבלב
39 שהיא בקרירות ונמשך כמים עד שלא נשאר רק ההסכם
40 מזה למעשה שהוא בחי' דומם כעפר בבחי' שפלות ובלא
41 חיות כלל ובאהבה כרשפי אש כשנסתלק האור וחיות
42 ונשאר רק בחי' דומם כאפר הנשאר מעץ הנשרף כו' וידוע
43 שהמדות נקרא בשם צומח ובחי' דומם שבו היינו עפר
44 ואפר כו':

שער החנוכה

1 (ט) ויובן זה ממה שאנו רואים גם בסדר השתלשלות
2 דאבי"ע איך שאין ערך לחסד דבריהם לגבי
3 חסד דאצילות כמו שמצינו במדרגת חסד דאברהם אע"ה
4 שהי' מרכבה לבחי' חסד דאצילות כידוע ע"פ ואנכי עפר
5 ואפר שזה אמ' על שרש ומקור מדרגתו למעלה שהי'
6 מרכבה לשם להיות שהי' בחי' אהבה דאברהם כלא חשיב
7 ממש ואינה עולה בשם כלל לגבי אור אהבה עליונה
8 שבמדת חסד דאצילות שהיה מרכבה לשם וגם כי רוח
9 אייתי רוח ואמשיך רוח ומאחר שהי' נקרא אברהם אוהבי
10 רחימא דמלכא הרי בבחי' העלאת מ"ן שלו באהבתו
11 הנפלא' ועוצם דביקות שבנפשו לאלקים חיים שהוא בחי'
12 המל' ודאי היה ממשיך אור העליון מאצ"י לבריהם כמים
13 הפנים לפנים מבחי' אהבה עליונה אליו כמו אהבת איש
14 לרעהו דאהבת רעהו נמשך אליו כמים הפנים לפנים כן לב
15 האדם לאדם מ"מ מפני שאין ערוך כלל בין בריאה
16 לאצילות לא שייך לומר כך ואעפ"י שנקרא אוהבי רחימא
17 דמלכא זהו רק כמו בחי' מרכב' לגבי הרוכב וכפני אריה
18 אל הימין למעלה לגבי האדם שעל הכסא כו' וזהו בבחי'
19 מל' דאצילות שנקרא מרכבה תתאה אבל בעלות נשמתו
20 בהעלאת מ"ן בהתעוררות רוחו באה"ר למעל' יותר היינו
21 בבחי' חסד דז"א דאצילות אז אמ' ע"ע ואנכי עפר ואפר
22 שהוא עד"מ הידוע מעץ הנשרף שד' יסודות ארמ"ע שבו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

11 ע"י יגיע לבחי' אהבה דבכל מאדך, וזהו שמאלו תחת
12 לראשי.
13 ובוזה יובן מה שמתחלה עלה ברצונו לברוא את העולם
14 במדת הדין, שעיקר המכוון הוא שיהי' העלאת
15 דוקא כי ירידה צורך עלי' דוקא וא"א כ"א שיבטש א"ע
16 שהוא בחי' שמאל דוחה בחי' מדה"ד, ראה שאין העולם
17 מתקיים, פי' שמצד מדה"ד לא הי' יכול להיות קיום
18 העולמות (כמ"ש הן שמים לא זכו בעיניו) לזה הי' צריך
19 לשתף מדת הרחמים.

1 והב' הוא כי הנה כתיב שמאלו תחת לראשי וימינו
2 תחבקני, פי' ראשי הוא כי בנש"י יש שני בחי' ראש
3 ורגל, דהיינו שיש נשמות שהם בחי' ראש ויש נשמות שהם
4 בחי' רגל, יעקב יוד עקב וישראל הוא בחי' לי ראש, וכמ"כ
5 יש שני בחי' אהבה שנק' ג"כ בשם ראש ורגל, והוא בחי'
6 אהבה דבכל מאדך בלי גבול ונק' אהבה [זו] בשם ראש,
7 והב' היא אהבה כמ"ש לאהבה את ה' למען חייך
8 שהאהבה זו נק' בשם רגל כו', והנה איך יגיע לבחי' אהבה
9 דבכל מאדך הוא ע"י בחי' שמאלי דוקא כי שמאל דוחה
10 וימין מקרבת שע"י הביטושים שמבטש א"ע ומסגף כו'

זה היום תחילת מעשיך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 ואם זרוע כאל לך ובקול כמוהו תרעם עדה נא גאון
2 וגובה, זהו מענה הקב"ה לאיוב התשבח עצמך
3 לשבור את הרשעים. משמע מזה שלשבור רשעים א"א
4 לצדיקים כ"א בכח האל דוקא. וצ"ל הלא מצינו כמה
5 צדיקים שמשברים לרשעים בתפילתן.
6 ובכדי להבין זה צריך להבין מ"ש במד"ר ע"פ ויקרא לו

7 אל אלקי ישראל שהקב"ה קרא ליעקב אל מה הקב"ה בורא
8 עולמות אף אביכם בורא עולמות מה הקב"ה מחלק
9 עולמות אף אביכם מחלק עולמות, וענין אביכם בורא
10 עולמות הוא כמאמרם ז"ל עולם מי בראך יעקב בראך
11 ישראל יצרך, כמשנ"ת בדרוש הקבצו בני יעקב ושמעו אל
12 ישראל אביכם, אבל אינו מובן עדיין מהו מחלק עולמות.

ואם זרוע כאל לך

בס"ד, פ' שמואל, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 הנה, איתא נאמר בעץ חיים תיאור על אופן התהוות הכלים,
2 שהתהוות הכלים הוא על ידי פניעת האור ישר והאור חוזר
3 שמכים זה בזה כלומר סותרים אחד את השני, שעל ידי זה
4 - התנגשות זאת נופלים מהם אותיות שמהם מתהווים הכלים
5 בו⁸,
6 ומבואר במקום אחר הסבר לתיאור בעץ חיים, שזהו על דרך
7 משל ב' שכליים הפכים של ב' לומדים שלכל אחד יש איזה
8 שהיא הבנה ושכל מסויים, וכמו לדוגמא בית הלל ובית
9 שמאי, שהשכל של בית הלל נוטה לחסד, והשכל של בית
10 שמאי נוטה לגבורה, הנה אם כל אחד מהלומדים היה לומד
11 בפני עצמו הרי הוא היה ממשיך לפתח סברות שהם דומות
12 ובאות בהמשך לסברה הקודמת. אבל בשעה שלומדים
13 ביחד שמפלפלים ומקשים זה לזה – הרי כשהאחד מציב לו
14 קושיה, הרי יש כאן התנגדות לסברה, ואז השני צריך
15 למצוא דרך שהדברים יהיו נכונים למרות הקושיה. הרי נולד
16 מזה השגה וסברא חדשה שלא היה ברעתם קודם, והיינו

17 שעל ידי הקושיה מאחד לזולתו שסותר דעת הזולת הרי הוא
18 מוצא סברא חדשה לתרץ ולהעמיד סברתו הקודמת בו,
19 והנה, הסברה החדשה והרעיון שנוצר מכח הקושיה הוא
20 יותר קטן מהרעיון הראשון, כיון שלרעיון הראשון היתה
21 קושיה שסותרת אותו - ולהיות שבאה על ידי סתירה וביטול
22 שכלו וסברתו על ידי הקושיה הרי היא הסברה החדשה -
23 התירוץ, סברא קטנה בערך עצם ההשגה שנמשכה תחלה,
24 שהרי אם לא היה חבירו סותרו לא היה הולדת הסברא כלל
25 - ללא הקושיה לא היה נצרך למצוא את הסברה החדשה,
26 רק מן הסתירה דוקא באה הסברא החדשה על כן היא
27 סברא קטנה בערך בו, ואם בלא סתירה היה בא לידי עוד
28 השגה מהשגה הקודמת, היתה גם כן השגה גדולה כמו
29 השגה הקודמת בו, אבל השגה הנוכרת לעיל היינו הסברה
30 החדשה שבאה על ידי סתירה ונפילת השגתו הרי היא השגה
31 קטנה בערך בו, וכמו שנתבאר במקום אחר באורך.
32 [דוגמא לזה על דרך אפשר: הגמרא במסכת ראש השנה⁹

טנת"א כנ"ל שהיו כולם נכללין כאן בענין העקודים וזה פרטן אור א'
טעמים אור אחוריים נקודות כי הנקודות הם לעולם דין ואור רשימו
תגין ואור של ניצוצין הנופלין ע"י הכאות האורות זה בזה כנ"ל הוא
אותיות אשר מהם נעשה בחי' הכלים והרי נתבאר איך נעשו בחי'
הכלים והוא מהכאות ובטישת האורות כנ"ל ונלע"ד ששמעתי ממורי
זלה"ה כי כבר היו בחי' כלים בעולם העקודים רק שאלו הניצוצין
הנ"ל נתערבו עמהן והוא בדוגמת הרפ"ח נצוצין שנשארו בכלים של
עולם הנקודים כמ"ש במקומו בע"ה וראה לזה כי הרי נתבאר למעלה
כי כשהיה האור חוזר ועולה למעלה היה נשאר הכלי בבחי' אור עב
וגם.

9, ד, א.

8. וזה לשונו שם (שער ו פרק ה): נמצא שיש כאן ג' מיני אורות
א' האור הא' שבכולם והוא נקרא עקודים כנ"ל ב' הוא הרשימו
שנשארו מזה האור שבא דרך ישר והוא רחמים ג' הוא האור הבא
אליו דרך עליית הספי' שאז הוא דרך אחוריים שהוא דין והנה בבא
אור הג' שהוא דין פוגע באור הרשימו הנשארו רחמים ואז מכים
ומבטשים זה בזה משום שהם ב' הפכים זה אור ישר והוא רחמים וזה
אור חוזר והוא דין וזה חפץ לעלות אל מקורו והוא אור הרשימו אע"פ
שאינו עולה ממש עכ"ז חשקו וחפצו הוא להדבק ולקבל ממנו והאור
חוזר הוא חפץ לירד נמצא ששניהם אינם שוים בטבעם לכן מכים זה
בזה כנודע כי כל בחי' הכאות ובטישות אורות זכ"ז הוא כאשר אינן
שוין ואז נופלין ניצוצין מאור היורד שהוא דין והוא גרוע מאור
הרשימו וזהו אור אחר רביעי והרי הוא ד' בחי' אור והם סוד ד' בחי'

מביאה ראייה שהמלך דריוש "החמיץ" כלומר התנהג שלא כשורה, בזה שתרם לבית המקדש על מנת שיתפללו על מלכותו ועל בני משפחתו. ועל זה שואלת הגמרא: האם התנהגות כזו היא בלתי רצויה? הרי שנינו בברייתא: "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור", מכאן שמותר לתת צדקה בשביל תנאי כזה או אחר. ומתרת: כאן בישראל וכאן (דריוש) בעובדי כוכבים, כלומר: ישראל ליבו לשמים ואם מריעין לו בחייו אינו קורא תגר אלא תולה היסורין בעונו, ואילו עובד כוכבים אם אין מטיבין לו כגמולו קורא תגר (רש"י).

הסברה הראשונה של הגמרא שהמלך דריוש התנהג שלא כשורה בזה שתרם לבית המקדש על מנת שיתפללו על מלכותו ועל בני משפחתו, היא ה"אור ישר" – כלומר הסברה הראשונה הכוללת.

ועל זה הוקשתה קושיה מברייטא האומרת בפירוש מכאן שמותר לתת צדקה בשביל תנאי כזה או אחר, הנה הסתירה של הסברה הראשונה מהברייטא היא נקראת "אור חוזר". קושיה המעמידה בסימן שאלה את כל הסברה הראשונה. לכן הגמרא נאלצה לחזור בה מאותה סברה, ולמצוא דרך ביניים כדי ליישב את שתי המימרות שלכאורה סותרות. ולכן מסקנת הגמרא, שישאל שנותן צדקה עם תנאי הרי זה דבר רצוי, ואילו עובד כוכבים אין זה דבר רצוי היות שבסופו של דבר יתכן ו"יקרא תגר".

– הנה סברה זו של הגמרא (שבאה לאחר הקושיה – האור חוזר) היא קטנה יותר מהסברה הראשונה, שאין לתת צדקה לשם תנאי. כי בגלל הקושיה, הרי כלל זה מצטמצם רק על עובדי כוכבים ולא על ישראל].

והדוגמא מזה בהתהוות הכלים שעל ידי הבאת האור ישר ואור החוזר – האור הישר זה הסברה הראשונה, והאור החוזר זה הסברה ההפוכה שסותרת אותה, וכיון שסותרים

זה לזה נופלים אותיות שזהו בענין נפילת ההשגה – כלומר הסברה הראשונה כאילו נפלה בעקבות הקושיה בו' ומוזה נתהוו הכלים שזהו – הכלים כמו ההשגה הקטנה שנעשה על ידי הנפילה מהשגתו שאינה בערך ההשגה הקודמת בו'. הרי המסקנה דהתהוות הכלים מהאותיות שבהאורות שנפלו בעקבות המפגש כביכול שבין אור הקו לרשימו אין זה בבחינת קירוב כי אם להיפך מה שנופל מהאותיות שבהם שזהו בבחינת הבדלה וריחוק בו' – שענין הנפילה הוא ריחוק, והיינו, שזה דבר שאין לו שייכות וקירבה למקורו ושרשו. וכמו במשל הנ"ל, דוקא על ידי סתירת הסברה השכלית יכלה להיוולד הסברה החדשה, הקטנה באין ערוך, ואילו לא היתה נסתרת הסברה הראשונה הרי מה שהיה נמשך ממנה היה דומה וקרוב אליה.

(וכבר נתבאר לעיל פרק ח' דהאותיות שבהאור הוא ענין התעבות האור כלומר ההגשמה וההגבלה כביכול שבאור שבא מבחינת הרשימו) שהוא כח הגבול.

ההסבר הנ"ל על אופן ההתהוות של הכלים, מטרתו להוכיח שיש באצילות צד של ריחוק ואין ערוך' והוא כאשר מדברים על הכלים דאצילות, וזה שכתוב על החכמה של האצילות שהיא יש מאין, כדברי הפסוק¹⁰ והחכמה מאין תמצא היינו בחינת כלי החכמה דהתהוותה בבחינת אין ערוך הרי זה כמו יש מאין בו', וכמו כן בכל הכלים דעשר ספירות דאצילות בו' הרי הם מתהווים בבחינת ריחוק "יש מאין".

קיצור. וזהו שאצילות הוא באין ערוך היינו הכלים דהתהוות על ידי הצמצום, וגם החיות שבהם משרשם הרשימו והן הן שמות, הרי זה בבחינת ריחוק, ולכן הם העלם כנופא בלא נשמתא (כגוף ללא נשמה), וגם התהוותן מן האור הוא מפניעת אור ישר ואור חוזר שנופלים אותיות, ונתבאר משל על זה, ונפילה הוא בחינת ריחוק בו'.

יוס ב' דחג השבועות תער"ב

10. איוב כח, יב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

הקב"ה סומך נופלים. פירוש תחילת נפילה – ניסה, הטיה מדרך הישרה

אֶמְנָם עֲנִין "נופל" רַחֲמָנָא לְעֵלָן הוּא רַק דְּאִיקָרִיב מֵת, מִפֶּשׁ רַחֲמָנָא לְעֵלָן, וְהִינוּ שְׂיֵשׁ לוֹ עוֹד אֵיזָה כֹּחַ רַק שְׁצָרִיף סְמִיכָה, וְזֶה "סוֹמֵךְ נוֹפְלִים", דְּהֶקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סוֹמֵךְ

כ. שנקרא.

וההתחלה היא הניסיה, דניסיה הוא הנטיה ממקומו, וואס ער
טוט זיך אַ רך פון זיין ארטיג, דניסיה זו היא הגורם ומביא
לידי נפילה רחמנא לצלן, דכן אנו רואים במוחש בטבעי
בני אדם אשר לא בפעם אחת יפל הנפול רחמנא לצלן,
אלא תחלת הנפילה הוא מה שנוטה מן המקום אשר עמד
עליו בתחלה, וכמו מי שהיה מחנך בחנוך טוב ויודע ספר
וראה יראי אלקים והיה מתענג מזה, וידע חוב בנפשו
להתפלל בצבור ולקבץ זמן ללמוד תורה, וידבר הלמוד
שהיה לומד היה נקלט אצלו בקליטה טובה לפי ערכו,
והגם שהיה עוסק בעניני פרנסתו, מכל מקום הנה לא זו
בלבד שהיה שומר הזמנים הקבועים לו, תפלה ותורה, אלא
עוד זאת דגם בהיותו עסוק בעניניו היה רשומו נכר במדות
טובות ובגמילות חסדים ואהבת בני תורה, והינו דכל אחד
ואחד יודע ברור כי העקר הוא מזון הנפש בתורה תפלה
וקיום המצוות, ומזון הגוף הוא, כי ברפת השם היא תעשיר,
והוא צריך רק לעשות כלי שתשרה הברכה העליונה, והכלי
שעושה צריכה להיות טהורה, הינו שלא יהיה בזה אונאה,
גנבה וגזל כו', ועקר ענינו היה לעסוק במצוות, אבל באשר
האדם נוטה מזה, והוא מה שחושב שהעסק במסחר וקנין
הוא העקר, ובמילא הוא טרוד ומטרד כל הימים, שהוא
ענין הנטיה הנקרא פסיפה, והוא שמרפין וכופף את ראשו,
והגם דגופו ורגליו המה עומדים על מעמדם ומצבם בגבהם
הראשון בבלתי הכנעה ופסיפה נפרת, מכל מקום מאחר
שפפף את ראשו הנה בהכרח אשר גם גופו ורגליו יטה, וכן
הוא ברוחניות, דכאשר נוטה מדרפו הקודם וכופף עצמו
לדברים הגשמיים ואינו בא להתפלל תפלה בצבור או
שאינו שומר זמני הלמוד, הנה נעשה קר לעניני תורה
ועבודה, דזהו תחלת נפילה רחמנא לצלן, והולך מדחי אל
דחי עד אשר נעשה נופל רחמנא לצלן, ואומר על זה "סומך
נופלים", דעל ידי סמיכה אפשר עוד להקומו מנפילתו.

יום ב' דראש השנה, תר"צ

את הנפול. והענין הוא, דהנה אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי
סוטה פ"ק ח הלכה י), "תחלת נפילה – ניסה". נפילה,
רחמנא לצלן, האט אויף א אנהויב, וויא אזוי מיא ווערט
רחמנא לצלן א "נופל" כ. וכמו על דרך משל בגשמיות, מי
שנופל מעסקיו, תחלה הרי הלא נעשה יורד רחמנא לצלן,
ואחר כך יורד מדחי אל דחי ונעשה נופל רחמנא לצלן, וכן
הוא ברוחניות, דכאשר אנו רואים את הנפול רחמנא לצלן,
מי שאינו מניח תפלין, אינו שומר את השבת וטהרת
המשפחה, ואוכל מאכלות אסורות וכו', הנה כל זה יש לו
התחלה, דלא בפעם אחת חס ושלום נעשה נופל רחמנא
לצלן, דהנה אמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פ"ד יז)
תחלת מפלה – שנה, ופרש רש"י: תחלת מפלתו של אדם
לא בא עליו אלא על ידי שנה ועצלות (מתנות כהנה [פרוש
למדרש]), דאדם העצל הוא בדגמת הישן, דבעת השנה הרי
אין דעתו מישבת עליו ויכל להיות כמה הפכים בנושא
אחד (כמו שמבאר במקום אחר), ושנה זו שהוא העדר
שימת לב, והוא התחלת הנפילה רחמנא לצלן, דהיציץ הרע
אינו בא אל האדם בתחלה לומר לו "עבר על מצוה זו",
או "עשה עברה זו", כי אם הוא בא אליו בסדר והדרגה,
"בתחלה אומר לו כך", שמתחיל לומר לו איזה דעה,
ומראה לו אשר זהו לטובתו בביראותו ובסדר פרנסתו,
"ואחר כך אומר לו כך", שונכנס יותר בפנימיותו של האדם
להגיד לו דעה, "עד שאומר לו לך עבד עבודה זרה",
שהיציץ הרע הוא מצוה עליו, "אומר לו לך", הנני מצוה
לך ללך, והאדם עובד עבודה שהיא זרה לו לגמרי, דבאמת
הרי כל אחד מישראל, יהיה מי שהיה, הרי מצד נשמתו
חפץ הוא בטוב, ועל ידי הסתת ופתוי היציץ הרע יורד הוא
רחמנא לצלן מדחי אל דחי עד אשר נעשה נופל, וזהו
שתחלת נפילה ניסה, דנפילה יש לה תחלה, ער ווערט גיט
מיט אמאל א נופל רחמנא לצלן, דאס האט א אנהייביג,

כא. לנפילה - ה' יצילנו - יש גם התחלה, כיצד נהיים - ה' יצילנו - "נופל". כב. הוא לא נהיה בפעם אחת "נופל", ה' יצילנו, יש לזה התחלה. כג. שהוא מזיז עצמו ממקומו.

לקוטי דיבורים

8 וחמש השנים מאז ימי האורה של תורה ועבודה, ט"ו
9 וח"י אלול, שרבי, אבי, יסד את הישיבה הקדושה "תומכי
10 תמימים".
11 לאחר 45 שנים טובות וקשות של אירועים
12 בהתעסקות בהרבצת התורה ועבודת הכלל, שחלק מהם,
13 ביחוד בעשרים השנים האחרונות, מאז נשארתי יתום
14 וכמעט בלי עזרה מחברים טובים, הניהול וההתעסקות

1 (דברי התורה והסיפורים דלהלן, הם המשך
2 ממאמר הפתיחה, והשאר - מה שכ"ק אדמו"ר
3 שליט"א הבטיח במעמד הפתיחה לתת בכתב -
4 המערכת)
5 בשעה זו, שברוך השם אלקינו ואלקי אבותינו
6 שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, לשמוח בשמחת
7 התורה ביראת שמים, לקחת חבל בחגיגת יובל ארבעים

- 1 בהרבצת התורה ועבודת הכלל על היסודות
2 הפרינציפיוניים שאבי ור' חיים מבריסק הניחו – שברו
3 אותי מבחינה גופנית – עומדים ב"ה בזכרוננו כל
4 האירועים בצורה ברורה ובהירה, וכשאני קורא את
5 רשימותיי, חי אני מחדש את כל האירועים שבימים ההם
6 למקומותיהם כפי עניניהם בזמן הזה.
7 אבי, מיסד "תומכי תמימים", יסד את הישיבה בסדר
8 מסודר על יסוד מוסד של אורים ותומים המאירים את
9 הדברים ומתמימים את דבריהם.
10 בטחוני בחסדי השי"ת לפרסם חלק מרשימותיי –
11 שהתחלתי לכתוב בשנת תרנ"ב – ביחס להתייחסות
12 והנהגת ישיבת "תומכי תמימים" ונאומי הקודש של אבי
13 ביום הראשון ט"ו אלול, יום ההתייחסות, וביום הרביעי,
14 ח"י באלול, יום ההתחלה בנגלה ובדא"ח – ויווכחו אז מה
15 משמעה של ישיבת "תומכי תמימים", הן בדרך פרט
16 בתור ישיבה והן ביחס לכלל ישראל בכל מרחבי עולם
17 ומלואו.
18 לנגד עיני עומד המחזה הקדוש של הכנסיה הקדושה
- 19 בשעת הפתיחה. רואה אני את פניו המאירות והמסבירות
20 של אבי הקדוש, באזני צוללות מלותיו הקדושות, שאמרן
21 אבי אחרי מאמר החסידות שאמר אז בענין אור שנברא
22 ביום הראשון היה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם
23 ועד סופו.
24 "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידינו, ביום הרביעי
25 למעשה בראשית נתלו המאורות. היום ח"י אלול, היום
26 הקדוש, שלפני מאה תשעים ותשע שנים נולד הבעש"ט,
27 בהתחלה זו בישיבה, שלעת עתה לא קראתיה בשם,
28 מדליק אני את נר התמיד של המאורות שהבעש"ט
29 והרביים הנחילו לנו, שתקויים ההבטחה של יפוצו
30 מעינותיך חוצה וביאת משיח צדקנו".
31 במשך שלוש שנות קיום הישיבה שח הוד כ"ק
32 אאמו"ר הרה"ק רבות עם המשפיעים והמשגיחים ואני
33 בתור המנהל-פועל של הישיבה, נתן הוראותיו הכלליות
34 והפרטיות בהנהגת הישיבה והתלמידים, ובזמנים
35 מסוימים גם דיבר עם התלמידים ישירות.

נערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 כשוב הר"מ לביתו היתה רוחו טובה עליו במאד, והוא במבחר שנותיו כבן חמשים וגם מצבו
2 בגשמיות וברוחניות הי' איתן, וכטבעו בהרחבת הלב ותקיפת הדעת, סיפר בהרחבה ובפרטיות על דבר
3 ההשתדלות אשר עשה הוא ומשנהו החסיד ר' משה וויליענקער בהשתתפות עסקני הכלל חסידי
4 פטרבורג ובראשם החסיד ר' שמואל משה צורף ע"פ הוראות הוד כ"ק אדמו"ר.
5 חברי קהלת ווילנא החסידים הציעו אשר הקהלה תעשה יום משתה ושמחה בהלל והודאה שלא
6 לומר תחנון ולכתוב את כל המאורע לפרטיו ושמות העסקנים בפנקס הקהלה לזכרון עולם ולעשות
7 סעודת מצוה, אמנם חברי הקהלה מפלגת המתנגדים היו נגד ההצעה, והחסידים בידעם את הטינא
8 שבלב גדולי המתנגדים והמתונים שבהם על עדת החסידים הבינו אשר דבר כזה יכול להוציא את
9 הטינא מהכח אל הפועל רע הסכימו לחבריהם המתנגדים.
10 אמנם עדת חסידי חב"ד מבלי התחשב עם הזמן שהוא קודם החג, איזה ימים בחודש ניסן, ורובם
11 ככולם היו טרודים בהכנות לפסח, קבעו מועד ליום משתה ושמחה, ויודיעו לכל החסידים בכל הגליל,
12 ואברכי החסידים המתנדבים נסעו להודיע גם לגלילות מינסק ופאָלאָצק, ולמועד המוגבל באו הרבה
13 חסידים מכל העיירות והישובים לוויילנא, ובבית הפרנס החסיד ר' מאיר רפאל'ס¹²⁵ – שבחצרו הי' צריף
14 גדול מיוחד לועידות ואסיפות החסידים – נתקיימה החגיגה.
15 בשעת המשתה עמד הר"מ ויספר את דבר המאורע לכל פרטיו, דבר דבר על אופן, מלה במלה
16 כקורא את המגילה, וידגיש את פעולת העסקנים ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר, והמסובים שמעו בהקשבה

(125) ראה אודותיו: בית רבי חלק א פכ"ו (עג, א). כרם חב"ד גליון 4 חלק א ע' 35 ואילך. וראה גם ספר השיחות תרפ"ד ע' 54.

- 1 מיוחדת ויחליטו פה אחד אשר דבר הגזירה וישועת השי"ת ע"י כ"ק אדמו"ר ועסקני הכלל של
- 2 החסידים יכתב בספר ויושלח לכל עדתי החסידים למושבותיהם.
- 3 הר"מ שהי' סופר מהיר ובעל לשון צח ערך מכתב מפורט ע"ד הגזירה וישועת השי"ת ע"י הוד
- 4 כ"ק אדמו"ר ועסקני הכלל מחסידי חב"ד בפטרבורג ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר ע"י צירים מיוחדים
- 5 בעדת חסידי ווילנא ויעתיקו את המכתב במאות העתקות וישלחום לכל מושבות החסידים גם למדינת
- 6 רומיניא וגאליציא, ובכל קהלות ישראל אשר דבר השמועה הגיעה שמחה וששון ליהודים¹²⁶ — כי
- 7 החסידים פרסמו את המכתבים — משבחים ומברכים את הוד כ"ק אדמו"ר ומאות ואלפים נספחים על
- 8 דגלי החסידים ועדת החסידים הולכת ומתגדלת.

(126) ע"פ אסתר ח, יז.

אגרות קודש

- 1 [שלהי סיון תרפ"א]
 - 2 ב"ה
 - 3 כבוד הנכבד ווי"ח אי"א מו"ה זלמן שי
 - 4 שלום וברכה
 - 5 שילוחו בסך ק"פ רו"כ התקבל, והשי"ת יהי בעזרו
 - 6 להצליחו בכל עניניו בגו"ר, ועלה יעלה במעלות הסולם העולה,
 - 7 כי זה כל האדם, ותעודתו בחיים, וכדכתיב תנה בני לבך לי
 - 8 ועניך דרכי תרצנה (משלי כג), ואמרו במד"ר (במדבר י) תנה
 - 9 בני, אלו ישראל, שנקראו בנים, שנא' בנים אתם להוי'
 - 10 אלקיכם, לבך לי, כד"א ושמתם את דברי אלה על לבבכם,
 - 11 ועניך דרכי תצרנה (כחקרי) כד"א וראיתם אותו [וזכרתם]
 - 12 את כל מצות הוי', להיות התורה והמצוה מיישבים את האדם
 - 13 ומעמידים אותו על הדרך הישרה בעיני אלקים.
 - 14 רבותינו אמרו (מגילה יד א) אדם הבא משתי רמות
 - 15 שצופות זו את זו. רום הוא תואר העילוי, בכל דבר, הנה
 - 16 העילוי שלו יתואר בתואר רום, וכמו רומו של עולם, יהי
 - 17 פירושו תכלית העילוי של מהות העולם. וענינו במציאותו
 - 18 העצמי, ואס ער איז, איז דיא העכסטע גיהיבנקאייט זאיינע,
 - 19 איז דאס דער תכלית העילוי שלו, און דאס ווערט מתואר
 - 20 בתואר הרום, כמו ענין הרום שהוא מה שבולט ויוצא לעוצם
 - 21 גדלו, כמו"כ הנה בכל דבר, הלא עיקרו הוא תכליתו, שזהו
 - 22 מעלת הדבר ההוא, ולכן נקרא בשם רם, דאס איז דאס
 - 23 העכסטע אין דער זאך.
 - 24 ואשר ע"כ יהי' ביאור מאמר זה (בעבודה) שהאדם בא
 - 25 משתי רמות, היינו שנבנה משני גרמיים ששניהם רמים, והוא
 - 26 להיות האדם כלול מהעליונים (שכלים הנבדלים) והתחתונים
 - 27 (בהמות וחייית יער) שבכל אחד מהם יש בו העילוי והתכלית
- 28 שלו, רום העליונים, ורום התחתונים, ושתי הרמות האלו
 - 29 צופות זו את זו להבנות זה מזה על ידי שהזדמנו בכוונת
 - 30 הבורא יתברך במקום אחד הוא האדם, בשלשת חלקיו
 - 31 הכלליים, מהותו טבעו ושלמותו, מהות האדם היא נפש,
 - 32 טבעו הוא גופו, ושלמותו היא הכוונה עליונה, הנרצית
 - 33 בבריאתו, ובהתחבר המהות והטבע, פי' כשטבעו מזדכך, עד
 - 34 שע"י הזדככות זו מאיר ומתגלה המהות, שהוא הנפש, אז היא
 - 35 שלימותו, דאז הוא לפי הכוונה העליונה שזהו שלימו' האדם.
 - 36 והנה האדם הוא מורכב מגוף ונפש, שכללותם הם חומר
 - 37 וצורה, הגוף לעצמו נקרא בשר אדם, ומוכרח אל הנפש שהיא
 - 38 צורתו הפנימי, והנפש לעצמו נקרא נפש האדם, ומוכרח אל
 - 39 הגוף שהוא חומריו, פי' שהוא הכלי שלו. ולהיות שבהגוף
 - 40 שהוא החומר, ישנה צורה (ואף שהיא רק צורת החומר, מ"מ
 - 41 ה"ה מענין הצורה, ואס ניט אזייפיל חומר, ולזאת יש בו
 - 42 עלולית לקבל צורת הנפש), ובהנפש ישנו מענין החומר, והוא
 - 43 מה שבא במובל לחיות, ולא להצמיח או לשרוף והדומה,
 - 44 ה"ז בו הגבלה כדוגמת החומר, ולכן ביכולתם להתחבר.
 - 45 והמחברם הוא הכוונה העליונה, המפליא לעשות,
 - 46 ובהתחברותם בהרכבה ומזיגה נכונה נקרא אדם, שמורה על
 - 47 השלימות. ולזאת כל כמה שהמזיגה וההרכבה דגו"נ יהיו
 - 48 באופן היותר טוב, יותר יתעלה במעלת שלימות האדם. וזהו
 - 49 אדם הבא משתי רמות, רום המהות שהוא הצורה, ורום
 - 50 הטבע שהוא החומר, וצופות זו את זו, להבנות זו מזו ע"י
 - 51 התחברותם בהאדם שביכולתו להגביר הצורה על החומר, ועל
 - 52 ידי זה בא השלימות האמיתי.
 - 53 אמנם בכדי שיהי' היכולת בהאדם להביא בפועל, בחיים
 - 54 היומיים, תעודתו הנרצית בבריאתו, בהגברת הצורה על
 - 55 החומר, ניתן לנו, עם סגולה, תורה ומצות, שהיא עוז ותושי',

- 1 מתשת כח עביות החומר ומזכוכי, ונותנת עוז להנפש להאיר
2 אורה, כי טוב, וכמאמר רצה הקב"ה לזכות (ריין קלאר
3 מאכין) את ישראל, לפיכך הרבה להן תורה ומצוות.
4 הדבר הזה, הוא חובת גברא, בכל אדם ובכל זמן, מבלי
5 התחשב עם מצבו הפרטי בכשרון וידיעה, מחוייב הוא עפ"י
6 דת קדשינו, לקבוע עתים לתורה, ולהתעסק בעבודה, ככל
7 אשר תשיג ידו, זה ילמוד גמרא, וזה אגדה, זה העניינים
8 העמוקים בדא"ח וזה דרושים המובנים יותר בנקל, הנה כולם
9 כאחד בהשואה גמורה אהובים ונחמדים בדרי מעלה, להעלות
10 זכרונם לטובה ולהצלחה מופלגה בכל ענייניהם להיות במנוחת
11 הלב והמוח לעבוד את הוי' בתורה ושיעבוד הלב בעבודת
12 הצדקה להיות עושה ומעשה ככל אשר יוכל, והאל הטוב יתן
13 בלבנו לעבדו בלבב שלם.
14 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש בן מו"ר.
אג"ק מוהרי"צ כד"י יד

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך תשרי, תש"כ
ברוקלין.

מר פנחס שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השלישי, וכיון אשר שמא מילתא היא ושייך לגזע רבנו הזקן בעל
התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) תקותי חזקה אשר גזע צור מחצבתו
ניכר במעשה ובפועל, ז.א. אשר נוסף על הנהגה הנדרשת מכל אחד ואחד מבני ישראל לדתו ותורתו, הרי
בני משפחת הרב עליהם להוסיף ולהדר בזה כמובן, וזכות אבותיהם מסייעתם למלאות גם את זה, ואין
לך דבר העומד בפני הרצון.

אתענין לדעת אם נשמר מהוריו (או ששמע) ומקרוביו איזה זכרונות ימי קדם, בכתב ידם או
רשימות מאחרים, ות"ח על ההודעה בזה.

בכבוד ובברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לשאלתו סדר יחוסו במשפחה שניאורסאהן - מהנכון שיברר על אתר באה"ק ת"ו זהות אביו ע"ה
עם המובא בס' תולדות משפחת הרב מליאדי - (למ.ש. סלוניס) חיים בן פנחס (נפטר בירושלים תרס"ח) בן
הר"ר נחום יוסף ושרה רבקה בת הרה"ח וכו' וכו' משה בן רבנו הזקן.

לוח זמנים לשבוע פרשת שבת חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:31	5:35	7:56	7:57	8:29	8:30	9:29	9:29	17:30	17:22	17:54	17:46	17:04	17:55
חיפה (ח)	5:30	5:34	7:56	7:57	8:28	8:29	9:28	9:29	17:29	17:21	17:53	17:45	16:52	17:54
ירושלים (ח)	5:28	5:31	7:55	7:56	8:26	8:27	9:27	9:27	17:30	17:22	17:54	17:46	16:43	17:54
תל אביב (ח)	5:32	5:36	7:57	7:58	8:29	8:30	9:30	9:30	17:29	17:21	17:53	17:45	17:03	17:55
אוסטריה, וינה (ק)	6:49	6:57	9:12	9:16	9:44	9:48	10:44	10:46	18:39	18:27	19:08	18:56	18:11	19:09
אוסטרליה, מלבורן (ח)	5:54	5:45	8:28	8:23	9:00	8:55	10:04	9:59	18:27	18:32	18:52	18:58	18:13	19:09
אוקראינה, אודסה (ק)	6:52	7:00	9:15	9:18	9:47	9:50	10:47	10:48	18:41	18:29	19:09	18:58	18:13	19:02
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:23	6:32	8:47	8:50	9:19	9:22	10:19	10:20	18:13	18:01	18:42	18:30	17:45	18:34
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:35	6:44	8:58	9:01	9:30	9:34	10:30	10:31	18:23	18:11	18:53	18:41	17:55	18:45
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:02	7:11	9:24	9:27	9:56	10:00	10:56	10:58	18:47	18:34	19:18	19:05	18:18	19:09
אוקראינה, קייב (ק)	6:54	7:03	9:16	9:20	9:48	9:52	10:48	10:50	18:41	18:28	19:11	18:58	18:12	19:02
איטליה, מילאנו (ק)	7:17	7:25	9:41	9:44	10:13	10:16	11:13	11:14	19:08	18:56	19:36	19:25	18:40	19:37
אקוואדור, קיטו (ח)	5:53	5:51	8:26	8:24	8:56	8:54	9:59	9:57	18:14	18:13	18:35	18:34	17:55	18:38
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:29	6:20	9:01	8:56	9:34	9:29	10:37	10:33	18:58	19:03	19:23	19:28	18:44	19:39
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:14	7:04	9:52	9:46	10:23	10:17	11:27	11:22	19:56	20:02	20:23	20:29	19:43	20:33
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:00	7:05	9:23	9:25	9:56	9:58	10:56	10:56	18:52	18:43	19:18	19:09	18:26	19:13
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:48	6:55	9:13	9:15	9:45	9:47	10:45	10:46	18:42	18:33	19:09	18:59	18:16	19:10
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:49	6:55	9:13	9:15	9:45	9:48	10:45	10:46	18:42	18:32	19:08	18:58	18:16	19:10
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:25	7:32	9:49	9:52	10:21	10:24	11:21	11:22	19:18	19:08	19:45	19:35	18:52	19:46
ארה"ב, היוסטון (ק)	7:12	7:15	9:37	9:38	10:09	10:10	11:10	11:10	19:10	19:03	19:34	19:27	18:46	19:36
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:43	6:48	9:09	9:10	9:41	9:42	10:41	10:42	18:41	18:33	19:06	18:58	18:17	19:07
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:10	7:13	9:36	9:36	10:08	10:09	11:09	11:09	19:10	19:04	19:33	19:27	18:47	19:36
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:46	6:52	9:09	9:11	9:41	9:44	10:41	10:42	18:36	18:26	19:03	18:53	18:10	19:05
ארה"ב, שיקאגו (ק)	6:42	6:49	9:08	9:10	9:39	9:41	10:39	10:40	18:38	18:27	19:04	18:54	18:11	19:04
בוליביה, לה-פס (ח)	6:06	6:01	8:43	8:40	9:12	9:09	10:16	10:13	18:39	18:40	19:00	19:01	18:21	19:05
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:39	7:49	10:01	10:05	10:34	10:37	11:33	11:35	19:24	19:10	19:55	19:41	18:54	19:57
בלגיה, בריסל (ק)	7:38	7:48	10:01	10:05	10:33	10:37	11:33	11:35	19:25	19:12	19:56	19:43	18:56	19:57
ברזיל, ס. פאולו (ח)	5:43	5:37	8:16	8:12	8:48	8:44	9:51	9:47	18:10	18:12	18:33	18:35	17:54	18:42
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	5:29	5:23	8:03	7:59	8:34	8:30	9:37	9:34	17:56	17:58	18:19	18:21	17:40	18:27
בריטניה, לונדון (ק)	6:56	7:06	9:19	9:23	9:51	9:55	10:50	10:53	18:43	18:30	19:14	19:01	18:14	19:15
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:06	7:17	9:28	9:33	10:00	10:05	10:59	11:02	18:50	18:36	19:23	19:08	18:20	19:24
גרמניה, ברלין (ק)	7:03	7:14	9:25	9:30	9:58	10:02	10:57	10:59	18:48	18:34	19:20	19:06	18:18	19:10
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:20	7:29	9:44	9:47	10:15	10:19	11:15	11:17	19:09	18:56	19:40	19:27	18:40	19:31
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:41	5:35	8:17	8:13	8:48	8:43	9:51	9:48	18:14	18:17	18:37	18:40	17:58	18:44
הודו, בומביי (ח)	6:27	6:28	8:53	8:53	9:26	9:25	10:27	10:26	18:30	18:25	18:52	18:47	18:08	18:51
הודו, פונה (ח)	6:21	6:23	8:49	8:48	9:21	9:20	10:22	10:21	18:27	18:22	18:49	18:44	18:05	18:48
הונגריה, בודפשט (ק)	6:39	6:47	9:02	9:05	9:34	9:37	10:34	10:35	18:27	18:15	18:56	18:45	17:59	18:49
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:57	7:03	9:21	9:23	9:53	9:56	10:53	10:54	18:50	18:40	19:16	19:06	18:24	19:10
יוון, אתונה (ק)	7:17	7:23	9:41	9:43	10:14	10:16	11:14	11:15	19:12	19:03	19:37	19:28	18:46	19:32
מולדובה, קישינב (ק)	7:00	7:08	9:22	9:26	9:55	9:58	10:55	10:56	18:48	18:36	19:17	19:05	18:20	19:09

לוח זמנים לשבוע פרשת שבת חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	7:20	7:21	9:51	9:51	10:21	10:21	11:22	11:23	19:32	19:27	19:54	19:49	19:10	19:53
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:01	5:50	8:35	8:29	9:08	9:02	10:12	10:07	18:38	18:45	19:06	19:13	18:30	19:17
נפאל, קטמנדו (ח)	5:50	5:53	8:19	8:19	8:50	8:50	9:51	9:51	17:57	17:50	18:20	18:13	17:33	18:17
סינגפור, סינגפור (ח)	6:49	6:47	9:17	9:15	9:50	9:48	10:51	10:50	19:00	18:58	19:21	19:19	18:40	19:23
פולין, ורשא (ק)	6:32	6:42	8:55	8:59	9:26	9:31	10:26	10:28	18:19	18:05	18:50	18:37	17:49	18:41
פרו, לימה (ח)	5:50	5:46	8:19	8:16	8:52	8:49	9:54	9:51	18:06	18:06	18:27	18:28	17:48	18:32
צרפת, ליון (ק)	7:34	7:42	9:58	10:01	10:30	10:33	11:30	11:31	19:26	19:14	19:54	19:43	18:58	19:55
צרפת, פריז (ק)	7:45	7:54	10:09	10:12	10:41	10:44	11:40	11:42	19:34	19:22	20:04	19:52	19:06	20:05
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:36	5:35	8:09	8:08	8:39	8:38	9:41	9:40	17:56	17:53	18:17	18:14	17:36	18:18
קנדה, טורונטו (ק)	7:11	7:18	9:35	9:37	10:07	10:09	11:07	11:08	19:03	18:52	19:30	19:20	18:36	19:31
קנדה, מונטריאול (ק)	6:48	6:56	9:12	9:15	9:44	9:47	10:44	10:45	18:39	18:27	19:07	18:56	18:11	19:08
קפריסין, לרנקה (ק)	6:38	6:43	9:01	9:03	9:35	9:36	10:35	10:35	18:31	18:23	18:56	18:48	18:06	18:52
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:53	8:05	10:15	10:20	10:47	10:52	11:47	11:49	19:37	19:22	20:10	19:55	19:06	19:59
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:26	7:38	9:49	9:54	10:20	10:25	11:20	11:22	19:12	18:56	19:46	19:30	18:41	19:46
רוסיה, רוסטוב-נא-דון (ח)	7:16	7:25	9:39	9:42	10:11	10:15	11:11	11:13	19:05	18:53	19:34	19:22	18:37	19:26
שווייץ, ציריך (ק)	7:19	7:27	9:44	9:47	10:15	10:18	11:15	11:17	19:11	18:59	19:40	19:28	18:43	19:40
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:05	6:05	8:32	8:31	9:04	9:04	10:05	10:04	18:11	18:06	18:32	18:28	17:49	18:32

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

אגרות קודש

ב"ה, אסרו חג הסוכות, ה'תש"כ
ברוקלין, נ.י.

כבוד הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ בעל מדות עסקן רב פעלים
איש המעלה בנש"ק וכו' וכו' מוהר"ר יצחק מאיר הכהן שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתב כת"ר בהוספה על המברק ע"ד החזית שבין אגו"י ופאג"י, ות"ח על שימת לבו, ומפני קדושת המועד נתעכב האישור עד עתה, ואתו רב סליחה.

ויהי רצון שכל אחד ואחד מאתנו, בתוך כלל ישראל, ימלא תפקידו מתוך מנוחת נפש ושמחת לבב להרמת קרן ישראל סבא והפצת היהדות בתוככי חוגים ההולכים ומתרחבים, עד שכל אחד ואחת מבני ישראל יהיו חדורים ברוח התורה וקיום המצוות בפועל בחיים היום-יומיים, ובזה כמובן וגם פשוט - אור ומאור פנימיות התורה שנתגלתה על ידי הבעש"ט תלמידיו ותלמידיו תלמידיו, עד שיפוצו מעינותיו חוצה ויקויים היעוד שניתן להבעש"ט בעלית נשמתו, אז קאתי מר מלכא משיחא, בגאולה האמיתית והשלמה.

בהוקרה בכבוד ובברכה.

בנוגע להבחירות, הנה כמו לבחירות הקודמות דשנת תשט"ו הברקתי דעתי והוראותי להנהלת אגו"ח באה"ק ת"ו, ובודאי פרסמוה מכבר.

סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בליל יום א' של סוכות גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב יום א' של סוכות

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ליל שבת קודש חול המועד סוכות

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יְשֻׁבֵּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפרך פלאיב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00341
30/09/2012



2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב